J III 25

S. Marco
di Firenze

. Iulianus de arena .

M° cccc° Lxiiij . Primo kalendas decembris .

10

.89. de .12. banco ex parte occidentis

Iste liber est conventus sancti Marci de Florentia ordinis predicatorum quem habuit a Cosma de Medicis.

ponatur in banco 12 occidentis.

Incipit scriptum super libros ethicorum editum a fratre Geraldo Odonis de ordine Minorum magistro in theologia.

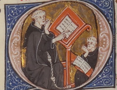

[Q]uid est virtus scriptum est ut boni efficiamur ar[istoteles] 2° ethicorum. Ipsa namque de/bita virtutem facit bonum. cognita vero licet non habita agnoscentem iuvat ad bonum. Virtus quippe hi/tu[m] testificat huius intencionem et rationem electionem et consilium. Dubia certificat. difficilia facilitat. conformis est et conformis rationi recte. Parat bonum conservat eam. honorem vite presentis excedit. timorem fortune prosperitatis compescat. Est dispositio media secundum rationem et libertatem. Est suprema secundum bonitatem et excellentiam. Est bonum honestum laudabile bonum propter se ipsum appetibile bonum secundum naturam delectabile. virtutem suam perfectionem satisfacit. sua dignitate dilatat et finaliter sua felicitate beatificat. Virtus quidem virtutem testificat huius intencionem. virtus enim intentionem facit rectam. prudentia vero que ad hunc actum ... phis .vi. ethicorum. Rationem certificat quia ullum originem esse prudentiam sine virtute ut huiusdem dicit ibidem prudentia vero que est recta ratio agibilium. Ratificat similiter electionem. Non enim erit electio recta sine prudentia neque sine virtute ut dicit huius in fine eiusdem vi°. Consilia/tionem quoque certificat. dicente ar[istoteles] quod virtus est quia recte vivit et qua nullus male utitur. secundum rethoricorum. Virtus est dubia certificat cum virtus certior sit omni arte et omni scientia ut habetur 2° ethicorum. Virtus quoque difficilia facilitat quia cum difficilior sit ars fit virtus ut dicitur ibidem. certa quia virtus facit firme et immobiliter hominem operari ut ibidem habetur. Virtus preterea conformis est recte et conformis rationi recte dicente tul/lio in rethorica sua quod virtus est habitus animi in modum nature rationi consentaneus. Parat bonum et conservat eam. virtus necesse est potentia bonorum acquisitiva et conservativa ut ait ar[istoteles] primo rethoricorum. Virtus est omnem honorem vite presentis excedit virtuti enim perfecte non fieret dignus honor. 4° ethicorum capitulo de magnanimitate. Timorem quoque cuiuslibet fortune prosperitatis compescit et si ipsa non fieret immo sine virtute non est facile ferre bonas fortunas ut habetur ibidem. Est virtus dispositio media secundum rationem et libertatem. Suprema tamen secundum bonitatem et excellentiam dicente philosopho 2° ethicorum quod virtus est medium inveniens et eligens inter duas malicias propter quod secundum libertatem et rationem medietas est virtus. Secundum optimum vero et bene extremitas. Est quoque virtus bonum honestum laudabile dicitur enim primo rethoricorum quod necesse est virtutem esse bonum honestum cuius laudabile. Est et bonum propter se ipsum appetibile. quoniam omnem virtutem eligimus propter se ipsum. eligimus et felicitatis gratia primo ethicorum. Est quoque virtus bonum secundum naturam delectabile viii. i. eodem dicitur amantibus bonis sunt delectabilia

que secundum naturam delectabilia. tales autem sunt secundum virtutem opera/tiones. unde paulo post additur quod operationes secundum virtutem sunt secundum se ipsas delectabiles. Virtus preterea virtutem sua perfectione satisfacit. quia virtus habentem perficit et opus eius bonum reddit 2° ethicorum. Ipsa est sua dignitate dilatat. vii. vii. ethicorum scribitur quod excellentibus fuerunt di/vi propter virtutis excellentiam. In x. autem dicitur quod talis vita secundum virtutem acta erit utique melior quam secundum hominem. et paulo post quod erit vita divina quod exponitur. id est eadem vero dicitur quod deus quod est omnis vita beata. hominibus autem in quantum similitudo quedam talis operationis existit. Virtus quoque finaliter virtutem sua felicitate beatificat. dicitur enim .i. primo et x° ethicorum quod felicitas est operatio secundum virtutem. vii. quoque politicorum. Huius autem dominum testimonium dicitur quod unicuique felicitatis tantum adiacet quantum virtutis et pru/dentie et eius quod est agere secundum has confessum sit nobis teste deo. Ex his igitur satis apparet quod virtus habita bonum facit bonum ut cum ar[istoteles] 2° ethicorum possumus dicere quod hominis virtus erit habitus ex quo bonus homo fit et a quo bonum opus suum reddit. Virtus autem cognita licet non habita cognoscentem iuvat ad bonum virtutem namque cognita agnoscat inter omnia desiderabilia desiderantissime. Inter omnia dilecta dilectissimum. inter omnia commoda salubrimum. Cog/nitione quippe virtutis agnoscitur felicitas seu bea/titudo que inter omnia desiderabilia est bonum per quod homines desiderantissime licet non per omnis non cognitum. vii. Aug. xiii. de trinitate est admirabile autem. Mirum est autem cum capescende atque retinende beatitudinis una sit voluntas omnium. unde tantum rursus existat varie/tas et diversitas voluntatum. non quod aliquis eam no/lit sed quia non omnis eam novit. Quantum vero sit eodem Aug. primo de trinitate quod haec felicitas vel eo quod provenit fe/licitatis ... et laboriosa quia in predictis ignorantie ... fructuosi fuerunt. Virtute autem cognita cognoscitur inter omnia diligibilia dilec/tissimum cognitione quippe virtutis unusquisque cog/noscit se ipsum quod super omnia est diligendum. propter quod virtus agnoscit ... cuius vi/ribus agnoscitur. Quantum vero sit obprobrosum animo ignorare se ipsum et quam gloriosum agnoscere dicit Aug. ... quam dampnum est ... ut me ipsum agnoscam. sustinere non possum ut me hactenus incog/nitum. magis namque in gloria est nescire quid ultra sit quo celestia tantum profunde cogitamus. quid ultra tamen celsitudinis indagine investigamus. quo de ipso habitatore nostro tamen sanctitatis scire desideramus. non enim precipimus non longe querenda animi questione stupimus propter nobiscum adest. tractat loquitur inter est et nescitur. est obprobrium ignorantie. scribitur autem pau/lo post de gloria cognitionis et scientie dicens. Pro eo reddi/ne non ... quod tam ingratie me debeo et indebo quod est animi. et in presentia vel prima eius. et tamen longius quia animi intentus ad suum notitiam a se ipsum scribi

Biblioteca Nazionale Centrale Firenze Mss

abstrahit se et trahit se ad se ut noviter se apud se. et cum vult deum agnoscere elevat se super se mentis acie. Dicimus ergo cum Hugone li. primo didascalicon. quod absque obprobrio ad hanc gloriam reparari per doctrinam ut nostram agnoscentes naturam et ut discamus extra non querere que in nobis possumus invenire. Summum igitur in vita solamen est studium sapientie quam qui invenit felix est et qui possidet eam beatus. Virtute est cognita cognoscere uti earum commoda saluberrima. [illegible] que in omnia est esse saluberrimum [illegible] penitus omnis dicimus actus per verba [illegible] de tri. quali quo studio quanto desiderio illi debemus inhiare [illegible] illi [illegible] speculo [illegible] cui tantis appetitibus hominum sunt et summe omnis opera beatitudo.

Quod autem negocium quo manifestatur res de fide [illegible] felicitas. res dilectissima ipse homo. res saluberrima virtus est moralis scientia cuius finis primo est virtus conferre ac conformat se huius appetitui [illegible] cuius expositionem sive ac declarationem divina presente gratia intendimus querentes in primis quatuor. Quarum [illegible] duo de materia et subiecto et duo de forma et uno de fine. [illegible] satis est dictum et de efficiente dicetur in titulo libri ethicorum. Queritur ergo primo utrum bonum humanum sive opus humanum sit subiectum primum in hac scientia. 2o utrum homo ut liber. 3o utrum hec scientia sola sit practica. 4o utrum sit sufficienter divisa in ethicam, yconomicam et politicam.

De primo videtur quod sic. Quia per eustracium dicentem quod subiectum ethice est melioratio finis vivendi hominis. hec autem melioratio est bonum humanum. 2o per philosophum dicentem in prohemio ethicorum quod hec scientia de bonis et virtutibus intendit. hec autem continentur sub bono humano. 3o quia illud est subiectum de quo et ex quo fiunt hec rationes quia rationes probant de illo de quo fiunt proprietates eius et ex illo ex quo fiunt accipiunt media. hec autem ad solum subiectum pertinere videntur. Sed rationes huius scientie fiunt de humanis actibus et ex hiis ut dicitur in eodem prohemio quia actus humanus in omni est hic subiectum. 4o quia distinguens hanc scientiam ab aliis est hic subiectum quia [illegible] primum de anima scientie sequuntur et dividuntur sicut et res de quibus sunt. Sed opus humanum distinguit hanc scientiam ab aliis. ergo est subiectum in hac scientia. Assumptum patet quia speculative non sunt de operibus nostris. mechanice vero sunt de exterioribus operibus nostris in quibus non consistit bonum humanum sicut in hiis de quibus hec scientia agit. 5o quia philosophus eodem prohemio dicit quod hic methodus optimum inter humana bona quilibet eorum appetit quod videtur esse subiectum. Sed oppositum videtur quia [illegible] opus non est subiectum in scientia naturali quia nec moralis erit subiectum in morali. Respondeo quod humanum bonum et humanum opus sunt [illegible] in hac scientia. 2o dico quod non sunt subiectum. Ad primum patet quod omnia que cadunt sub consideratione scientie sunt eius ut quando ut per modum subiecti vel passionum eius vel principiorum eius vel effectuum eius vel similium attributorum ad ipsum. hec non omnia sunt scientie sive consideratio[nis] propter ipsum. Sed opus hec cadunt sub hac scientie consideratione non solum ipse immo ipse homo et hominis potentie et virtutes actiones et passiones operationes habitus et dispositiones perfectiones et imperfectiones status et dignitates. conditiones et modi laus et vituperium. licitum et illicitum. debitum et indebitum. et cetera que occurrunt inter convictus huius vite. Tertium probatur quia nulla scientia probat suum subiectum de aliquo [illegible] consideraret subiectum ut patet quia est movens ex se patet. Sed hec scientia probat per ethicorum operationem humanam de homine ut de suo subiecto [illegible] ergo operatio non est subiectum huius scientie. Assumptum patet per demonstrationem philosophi que [illegible] totum per se unum cuius singule partes habent operationes [illegible] habet et operationem aliquam [illegible] distinctionem ab operationibus partium. Sed partes singule hominis habent operationes [illegible] ut inducit philosophus de oculo manu et pede. ergo et ipse homo habebit operationem [illegible] quod probatur [illegible] quod est superioris et nobilioris potentie hominis [illegible] non est subiectum huius scientie quorum non [illegible] sumitur. Ad primum [illegible] dicitur quod eustratius [illegible] subiectum [illegible] largo modo [illegible] attribuit illi meliorationi hec est quod est esse subiectum. Sed ponitur homini [illegible] multas proprietates consideratas in hac scientia quas attribuit homini non illi meliorationi. dicit quippe [illegible] ut bonus et optimus sit prudens virtuosus [illegible] Vult ergo dicere [illegible] sunt subiectum quod subiectum huius scientie est [illegible] hominem melioratio [illegible] ipse homo cui hec melioratio [illegible] attribuitur. [illegible] Ad 2m quod [illegible] de quibus scientia ista intendit sunt in hac scientia non subiectum [illegible] ut effectus. Ad 3m dicendum quod de actibus humanis fiunt rationes sicut de passionibus et ex eis sicut ex effectibus. sed non sicut de subiecto vel ex subiecto. quia de ipsis et ex ipsis fiunt rationes [illegible] de illis et ex illis que magis nobis non sunt per experientiam ut dicitur in illa parte que allegatur quod iuvenis inexpertus non est auditor idoneus huius scientie. Ad 4m dicendum quod opus humanum vel bonum humanum distinguit hanc scientiam ab aliis non per modum subiecti sed per modum passionum sicut operationes [illegible] distinguit [illegible] scientiam ab aliis non tamen ut eius subiectum. Sed ut effectus vel passiones sicut est de operationibus moralibus respectu moralis scientie. Ad 5m dicendum quod bonum humanum quod est finis omnium operum humanorum est finis in hac scientia consideratus et intentus et hec est intentio philosophi ut videbitur infra.

De 2o videtur quod homo non sit subiectum ethice quia hic est vel ratione corporis vel ratione anime ut separate vel ratione coniuncti ut anima informat corpus. [illegible] non ratione corporis quia homo est subiectum in medicina nec ratione anime

ut separata quia sic pertinet ad 3m philosophie ut dicitur per philosophum in [illegible] ratione coniuncti ut anima in forma corporis quia pertinet ad naturalem ut patet li. de anima. ergo nulla ratione homo est subiectum ethice. 2o oppositum videtur quia eustratius attribuens homini [illegible] methodus esse ad ambos.

Respondeo quod homo ut liber est subiectum primum huius scientie quod declaro. primo quia sicut se habet scientia naturalis ad [illegible] et subiectum [illegible] et operationum [illegible] sic moralis ad [illegible] et subiectum [illegible] et operationum moralium. hoc patet per simile. Sed [illegible] scientia [illegible] quod non est subiectum primum [illegible] sit subiectum eius. ergo in morali scientia subiectum erit [illegible] et operationum moralium homo ut liber est [illegible] et subiectum primum operationum moralium. Ad quod [illegible] debemus advertere quod [illegible] ut considerata in naturali scientia habet principium naturale in seipsis non in nobis. moralia vero de quibus est moralis habet [illegible] liberum arbitrium [illegible] appetitum electivo ut dicitur vi. metaphysice. 2o quia in quo scientia [illegible] est subiectum primum de quo probantur passiones que in illa considerantur [illegible] Sed in morali scientia probantur de homine ut libero passiones que in ea considerantur ergo est subiectum in ea. Assumptum patet [illegible] passiones hec consideratas ut ubi [illegible] actione et posse fieri felicem [illegible] de homine [illegible] ad virtutes. 2 ethicorum. Item agere voluntarie sive violentia et ignorantia et habere in potestate sua fieri bonum vel malum [illegible] vel studiosum. 3 ethicorum. Item esse animal coniugale in yconomica. Item esse animal civile in politica. et sic patet [illegible] quod totum morale negocium resolvitur ad hominem tamquam ad subiectum primum.

Ad primum quod obicitur dicendum quod homo est hic subiectum ratione anime non ut separabilis est nec ut coniuncta. Sed ut libera in quantum [illegible] homo per eam dominatur actibus suis et habet eos in sua libera potestate. Sed tamen obicitur quod [illegible] est nobis et angelis quare [illegible] scientia [illegible] esse de homine nec libero. sed et de angelo. Respondeo quod si angeli essent viatores sicut nos haberent usum liberi arbitrii [illegible] sicut nos [illegible] quod hec scientia [illegible] ad aliquam partem [illegible] eos sicut nos [illegible] de iustitia. de [illegible] de felicitate cum suis [illegible] Sed quia non sunt viatores [illegible] usum libertatis habentes et quia eorum conversatio ignota est hominibus ideo homines scientiam hanc non extenderunt [illegible] ad homines [illegible] quod est libertas non repugnaret si essent alie creature nobis in libertate similes.

De 3o [illegible] quod non sola moralis scientia sit practica. Primo quia logica non est moralis et tamen est practica ut videtur quia dirigit in docendo et inveniendo. 2o quia nec rethorica est moralis et tamen est practica cum agit de moribus hominum et passionibus et negociis. 3o quia nec grammatica est moralis et tamen practica cum dicat [illegible] vi practica. 4o quia nec scientia iuris est moralis [illegible] cum moralis [illegible] et tamen est practica cum sit de humanis actibus et negociis. 5o quia nec medicina est moralis et tamen [illegible] vocatur practica. 6o quia nec artes manuales sunt morales et tamen sunt practice. [illegible] philosophus [illegible] metaphysice dicit manuum artifices practicos esse et per hoc [illegible] sapientiores esse. Sed [illegible] quod non sola moralis scientia videtur practica esse. Sed in oppositum [illegible] per eustratium per algazelem et [illegible] in methaphysica sua et per hugonem de sancto victore in didascalicon practica est divisa solum in ethicam yconomicam et politicam. hec [illegible] omnis sunt morales. quia omnis practica erit moralis et econverso.

De ista questione dixerunt antiqui [illegible] tempore platonis et ar. [illegible] adhuc [illegible] quod scientia moralis et [illegible] practica sint eadem scientia [illegible] dubitasse legitur. moderni vero [illegible] omnium scientiam esse speculativam vel practicam [illegible] non potuerunt dicere speculativas dixerunt eas practicas et per [illegible] non morales dixerunt esse practicas sicut medicinam et similes. Dicendum ergo cum antiquis quod sola moralis est practica quod declaro. primo quidem quia omnis scientia practica est perfectio mentis practice conformantis se [illegible] appetitui recto ex vi ethicorum. Sed sola moralis [illegible] est perfectio intellectus practici et solet conformare se [illegible] appetitui recto. nulla [illegible] alia [illegible] de rectitudine appetitus. ergo sola est practica. 2o quia omnis practica est de agibilibus quorum principium est prohesis ut vi metaphysice. Sed sola moralis est de talibus nulla quidem alia supponit [illegible] sunt ab ea [illegible] 3o quia ergo de [illegible] dicit augustinus quod plato [illegible] quod omnis philosophia divisit in tres partes. scilicet in contemplativam [illegible] in activam que ad mores instruendos pertinet. in rationalem que [illegible] dixerunt. [illegible] augustinus [illegible] plato [illegible] philosophiam activam [illegible] practicam ad mores instruendos pertinere. Ad eum [illegible] procedere [illegible] omnis scientia est vel perfectio intellectus speculativi [illegible] agens de speculabilibus [illegible] que non sunt in potestate nostra [illegible] et absolute supremum. et sic est scientia theorica seu speculativa que idem est. vel est perfectio intellectus practici seu activi [illegible] agens de agibilibus [illegible] que sunt nostre [illegible] conformare [illegible] appetitui recto et sic est practica seu activa vel est perfectio mentis [illegible] principaliter activa ut vi. ethicorum. [illegible] agens de factibilibus

practice que consistit in intellectu et in virtute motiva
inferiori circa opera huius finis operatione et bonum
voluntatem consequente se habentem necessitati sustentationis
huius et ad quam totum ordinatur. et sic est methaphysica seu
scientia divina. vel est perfectio intellectus ut intellectus est non ut spe
culativus nec ut practicus nec ut scientia agens
de intelligibilibus in omni non practice de specialibus nec practice
de agibilibus nec practice de factibilibus huius finis operatione et
bonum voluntatem consequentem supratam ad voluntatem appe
titum recto conformem et ad non conformem et sic est logi
ca. hec omnia sumuntur de dictis philosophorum et sanctorum et plenius
exponuntur in vi. ethicorum. Ad primum ergo dicendum quod logica non
est practica nec speculativa nec probatur de divisione eius
quia non enim communis usus facit scientiam practicam. sed
ille qui tamen est bonus vel malus in ordine ad
rectitudinem appetitus. Ad secundum dicendum quod rethorica non
est practica nec speculativa non propter hoc quod aliquando dicit de mo
ribus et passionibus hominum est dicenda practica
illa enim que dicit de operatione per actus. cuius vero est quod
ipsa solum intendit persuadere et dare evidentiam
probabilem per ea sive et quod hominibus aliter et aliter persuadi
potest quod aliter et aliter dispositum et aliter et aliter iudicant.
hinc est quod ex occasione ista rethores aliquando dicunt
de moribus et passionibus hominum ut faciant iudices
suos et auditores adulatorie condicere et ad
adversarium iniuriare et iustificare causam suam et ex
cusare ... hec autem scientia non est ex hoc practica
quod sit deviativa potest omnis vero practica recta confor
mis est appetitui recto ut habetur vi. ethicorum. Sed vero re
thorica recta secundum rethoricam potest esse difformis appe
titui recto. Iste quidem rethor per causam non iustam convincit
coram iudice utendo regulis et preceptis artis sue
in nullo declinando ab eis ita quod erit eius ratio
consilia secundum rethoricam erit tamen difformis appe
titui recto et iusto quare illa non videtur fuit practica.
Ad tertium dicendum quod ista pars continetur sub practica
... Ad quartum dicendum quod scientia iuris est moralis non
tamen tradita in libris moralibus philosophorum ... ad eius
practicam vero est quod non potest tradi per modum scientie quod secundum
diversitatem quod continet in lege precipiente vel prohiben
te non est scientia. Secundum enim scientia probat quod secundum virtutes
et non secundum vitia est vivendum. lex autem secundum omnem di
versitatem vivere precipit et secundum omne vitium prohibet ut habetur quinto
ethicorum. unde leges magis pertinent ad prudentiam quam
ad scientiam. prudentia namque preceptiva est sicut
lex. scientia vero non. Ad nonum dicendum quod medicina que
vocatur practica est mechanica quinta inter me
chanicas ut recitat hugo de sancto victore in didascalicon.
ubi dicit quod sunt vii. genera mechanicarum artium
scilicet lanificium armaturam navigationem et agri
culturam venationem medicinam et theatricam que sit
ars de ludis et modo ludendi que prius fiebat in thea
tris. vocatur ergo medicina practica mechanica sive
dicitur vocatur mechanica prudentibus philosophis mechanica dicitur

quod inventis omnibus necessariis hec prudentium inquiri cepit.
Sunt de mechanica. Ad sextum dicendum quod artes omnes ma
nifestum sunt mechanice et non practice aliquando vo
cantur artifices mechanici dicuntur practici sicut et quan
doque sapientes ... ut quod ... ars sit ... Sed
quia meliore ... similitudine ... ars est practica.

De quarto visum est aliquantulum quod moralis
scientia sufficienter sit divisa in ethicam yconomicam
et politicam. pro quo auctoritates antiquorum philosophorum eustratii
algazel hugonis de sancto victore qui sic eam distinguunt.
Primo quia tot sunt partes huius scientie quot sunt modi vivendi
hominis cum ipsa sit de homine vel de ipsius operatione. sed
tres tantum sunt modi vivendi hominis in generali. unus soli
tarius de quo est ethica. alter domesticus de quo
est yconomica. et tertius civilis de quo est politica. ergo non sunt
plures partes moralis scientie. Sed in oppositum est quod ethica
in libris ethicorum tradita est de moribus hominis quibus ad omnes
modos vivendi predictos et plus agit de solitario
quam de aliis immo minus quam de illo non potest esse pars
specialis huius scientie sicut de duobus reliquis quod dicitur mo
nostica et sic ethica et monostica non coincidunt.
Respondeo dicendum quod ... philosophi prudentium dicuntur
que quod philosophia cum agat de ente que est primum motor
vel agit de ente ut est primum motus cuius in generali
non descendendo ad specialia et sic una pars eius traditur in li.
physicorum vel agit de ente ut est primum motor quo partes
mundi ordinantur in mundo qui motus est unus et me
dius. alter ad medium et circa medium et sic al
tera pars eius traditur in li. de celo et mundo et libris de
alteratione vel agit de ente ut est primum motus quo
aliquae partes mundi invicem transmutantur sicut elemen
ta et elementata et sic altera pars eius traditur in li. de
generatione et corruptione et in libris de generatione vel agit
de ente ut est primum motus quo perficiuntur aliqua nobilio
res partes mundi scilicet alia a motu corporum vital
...
... et sic altera pars eius traditur
in li. de anima et in libris de generatione. Similiter mo
dico in proposito quod cum moralis scientia agat de homine ut li
bero et ut libere vivente vel agit de homine ut libere
vivente non determinando conditionem ad aliquem modum
vivendi specialem et sic prima pars eius traditur in ethicis
in quibus agitur de moribus hominis in generali vel agit
de modo vivendi civili et sic altera pars eius traditur
in politicis vel agit de modo vivendi domestico et sic
altera pars eius traditur in yconomica vel agit de modo vivendi
solitario et sic altera pars eius traditur in monosti
ca. hec autem monostica non creditur fuisse tradita a philoso
phis ... quod visum est eis quod documenta
in ethicis generaliter tradita sufficiant pro regimine
vite solitarie quod tamen sic generaliter sumpta non
sufficerent pro regimine vite domestice vel civilis.
Alia ratio quare tertium modum vivendi putaverunt magis divinum
quam humanum. unde eustratius ait. si in moribus conversari

divisa

et solitudinem habitare eligat aliquis vitam eligens
divinorem valde peroptime vel minus ... in ... con
gerit. Ad ... ergo per ... quorum dicta sunt di
Ad primum quod moralis potest tradi non est sufficienter divisa in illas
tres partes ut iam visum est. Ad secundum quod moralis per
philosophos tradita est sufficienter divisa in illas tres partes
ut tamen visum est. Ad tertium quod ethica in li. ethicorum
tradita non est dicta monostica ac si ageret de moribus
solum unius hominis quod ... sic nulla doctrina ageret
practice de vita et moribus unius hominis que agit de
virtutibus magis necessariis homini ut civiliter viventi quam
alteri vite. Secundum doctrina li. ethicorum agit de multis vir
tutibus magis necessariis homini ut civiliter viventi quam
alteri vite. Ideo apparet quando agit de prudentia. de iustitia.
de fortitudine. de magnificentia. de liberalitate. de
amicitia. de virtute et eutrapelia. Tamen de feli
citate politica et contemplativa quare non agit practice
de moribus et vita unius hominis. Secundum quam nulla doc
trina agens de generatione et augmento salutem et corporis
differentie et modo circa vitium virtutis agit practice de mo
ribus unius hominis. Aliquas enim virtutes requirunt
per omnibus et pro ... civili de quibus civilis doctrina ageret.
Sed doctrina li. ethicorum agit de huiusmodi omnibus. in secundo ethi-
corum etiam de voluntario et consilio. electione et intentione
que sunt communes virtuti omnia quare sunt ut prius. Ad primum
in oppositum dicendum quod illi dixerunt moralem per philosophos
traditam non illam que est posita tradi quam magis invenien-
tium per ... quam in libris philosophorum. li. ar. x. ethicorum vi
detur finaliter ponere felicitatem perfectissimam huius
vite in illo modo vivendi qui pertinet ad monosti
cam. Ad secundum iam dictum est quod ethica non est
de modo vivendi solitario sic vero supponebat.

His ergo generalibus expositis cum dei omnipoten
tis auxilio ad exponendum ethicam in
li. aristotelis traditam accedimus cuius titulus talis est.
Incipit ethica nichomachia stragelitus aristotelis.
Dicitur autem ethica moralis scientia ab ethos grece quod
est mos latine et ycos quod est scientia. Dicitur autem
nichomachia quod ad nichomachum aristoteles patrem secundum
aliquos vel secundum alios filium per modum epistole mis
sa. Dicitur et stragelita ab illa civitate stragelia
vero aristoteles ortus est cum philippus rex macedonie
teneret quamquam filius eius alexander magnus ob aristotelis re
verentiam dicitur reparasse. Dicitur aristoteles ab aris quod est
virtus et olon quod est totum quasi totus virtuosus
vel dicitur eustratius quod aristoteles utrasque partes philosophie
studuit et negocia de ambabus exposuit prius sensum
non homines ... instruens artibus et doctrinis.

Omnis ars et omnis doctrina. hunc librum
aristoteles premittit prohemium et ibi reddit
attentum. 1a. Dignus autem resumitur.
Impliciter prius reddit auditorem post benivolum
proponens ei scientie finem et fructum. Secundo docilem pro
ponens ei procedendi modum. 1a. Dicet autem utique sufficienter.

Primo attentum ostendens ei auditorem debere esse ydoneum
non inexpertum nec passionibus deditum. 1a. Unusquisque autem bene
iudicat. Primo ergo hic scientie finem in vi. conclusionibus quarum prima est
quod omnis ars et omnis doctrina appetit aliquod bonum finale.
Secunda quod plurium doctrinarum et artium sunt plura bona fina
lia cum dissimilia quod ponitur 1a. Multis autem quidem videtur esse fi
nium. Tertia quod illa sunt in ordine divisa. 1a. Quecumque autem.
Quarta quod illa sunt superiore in excellentia 1a. Quecumque sunt sub uno.
Quinta quod inter hec omnia bona finalia est aliquod optimum in
tentum et consideratum ab aliis doctrinis 1a. Si utique est
aliquis. Sexta quod ipsum optimum consideratum est intentum in pre
senti doctrina 1a. Si autem sit temptandum est. Pro evidentia
conclusionis primo probanda sunt. Primo quod bonum non sumitur
hic pro bono morali practice nec pro illo practice. Secundum consimiliter.
Sic autem sumitur bonum est esse esse vel actualiter et ens
rei ut perficiunt vel ut in sua perfectione salvetur. omnis
quippe res vel est imperfecta vel perfecta. si imperfecta quod et in
completa appetit salutem vel esse vel bonum licet imperfectum
quod iam habet et appetit complementum quod nondum habet. si perfecta
vero res appetit salutem sui boni sive esse quod habet. Ideo
no autem bonum nunc res appetitu tendit dicitur esse unum intentum
quod habitum rem fortiter perficit. et ideo est exitum a quo bonum
intentum pervenit. Secundo notandum quod appetitus in hac parte
sumendus est consequens pro quatuor tendentia rei in finem
suum. hec autem tendentia est quadruplex. una que sequitur naturalem ac
ceptionem. et hec est vel appetitus ut famis. alia formam
cognitam seu sensu apprehensam et hec est appetitus animalis ut
concupiscentia rei visibilis delectabilis. Alia sequitur formam intellectam
et est appetitus intellectivus ut desiderium veritatis habende. Quarta
sequitur habitum acquisitum quo habituati inclinantur ad op
erari secundum habitum suum ut largus ad conducendum liberalis
ad dare. Alia sequitur habitum innatum seu naturalem sive
inde dicitur quo contractus quis dicitur cupio dissolvi
et esse cum christo. Tertio notandum quod omnium que nobis insunt quedam intra
nobis a natura quedam a doctrina. quedam a consuetudine.
ut scribitur secundo. in 2. li. et expli- citur in x. de hiis. non que
nobis insunt ex dicta inclusione non loquitur philosophus. isti autem
habitus intellectuales vel morales insunt nobis a natura ut dicitur
in 2. sed tamen moralis maxime nobis a doctrina. tamen largiter sump
ta doctrina pro eruditione et inventione ut methaphysica.
Alii non possunt nobis inesse a sola doctrina absque
assuefactione prima ut dicitur in 2. de ipsis autem actibus.
Hinc ergo habemus quod intellectualium habituum alii sunt eru
ditione. alii assuefactione generabiles. unde partes in hac
parte sunt artes per quorum habitus assuefactione genera
biles et doctrine per quorum habitus per eruditionem acquisibiles.
Quarto notandum quod voluntas non est appetitus rationalis et liber
potest opposita et mota quod est indeterminata ad illa et potest per se
determinari ad alterum et hoc dicitur uno modo quod actus proprii
potest vel sedere vel ire que sunt opposita et inclinat se
determinate sedere est pars ad quam voluntas primus ide
terminata determinatur. velle autem est eius determinatio.
Alio modo ratione concretatis actus eliciti voluntatis
cum potest diligere vel odire unum hominem quod sunt opposita

et idem quod si diligat aliquid ipsum diligere est propter quod quam volitas delectatur et ipsum delectatio. Aliud autem vero circa actus elicitos quod voluntas potest hunc hominem diligere vel odire et potest utrumque omittere et utrumque actum a se suspendere et tunc si extrat aliquis istorum actuum ipsum extrinsecum est propter quod sit delectatio et ipsum delectatio. Et similiter modo de suspensione non manifestatio fiat per aliquem actum positivum et tunc delectatio esset res positiva et eadem volitio. Propter quod non ad quod fieret delectatio esset sola privatio. Philosophus ergo in hac parte non accipit electionem sicut in 3° dicens quod est voluntarium preconsiliatum ex hiis que sunt ad finem. Set sumit eam communiter et finis et eorum que sunt ad finem. Unde et in primo dicit felicitatem propter se eligibilem quod non videtur esse de electione primo modo sumpta ut sumitur in 3°. Sumit ergo electionem generalissime pro qualibet delectatione voluntatis propter delectationem. Actus autem non sumitur hic ut dicit potentie. Sed ut est res per vel extrinsecus ad quam vel ad quem sit dicta delectatio. Unde aliud talis actus est divisus ab illa delectatione ut visum est de actu imperato aliquid idem animi ut visum est de actu elicito. Quod autem sic debeat sumi actus patet quod in greco non habetur eudelectia quod dicit actum divisum generaliter ... propter ... hoc pretius quam ... id est quod opus sive electionem supple sumpta generaliter pro delectatione voluntatis et tunc patet quod hic actus vel prius non est nisi actus humanus. Hiis visis videndum est primo de hoc amplius in textu. Primo ergo hic intendit quod sic omnia appetunt finale bonum quod patet quia sicut antiqui quidam enuntiantes desposuerunt bonum dicentes bonum esse id quod omnia appetunt. Ergo omnis ars et omnis doctrina id est omnis intellectualis habitus acquisitus vel eruditione acquisitus appetunt aliquod finale bonum. Et additur ad hanc conclusionem quod sic bonum appetit omnis electio id est omnis humane voluntatis delectatio et omnis actus humanus ad quam tamen ad alteram non delectationis patet sic illa delectatio quia prima est eadem est ... Sed de modo omnium.

Dubitaret autem aliquis quare philosophus in hac parte omnes habitus intellectuales comprehendit sub demonstratis generationis eorum posterius quam sub aliis. Et quare addit actum et electionem cum non faciant ad propositum. Ad primum dico quod philosophus comparabat hic habitus intellectuales ad finem quod maxime movet et in generatione rei cum finis moveat generantem ad generandum hic est quare sub hiis demonstratis in hoc opere istos habitus comprehendere debuit potius quam sub aliis. Ad 2^m dico quod actus et electio hic adduntur quia appetens vel acquirens istos intellectuales habitus per electionem vel similiter se determinat et ad actum appetendi et acquirendi determinatur habitibus vero iam acquisitis per electionem se determinat ad actum operis eorum qui est finis eorum determinatus et ideo conveniens in hiis exposuit modus hic appetitus quo determinationes bonum appetunt a de electione et actum. Quam vero in quidam est finium. Ostendit quod omnium doctrinarum et artium sint aliqui boni fines qui sunt ... quia hic declarat 2um quod prima fines sunt

in aliquibus dissimiles et differentes dicens quod finium predictorum est quedam differentia et dissimilitudo quia patet omnia dicens duos modos finium quod quidam fines aliquarum artium et doctrinarum sunt sole operationes puta musice cantare vel cytharizare patet quia nullum sensibile opus operatum. Quidam vero fines sunt quedam opera remanentia post operationem et propter ut edificare patet et post edificationem remanet domus edificata. Quorum autem sunt opera aliqua preter finem operatum sive operationem dicit quod quorum negotiorum vel quarum artium sunt fines opera ut operationes in hiis artibus et negotiis meliora et appetibiliora sunt opera quam operationes. Circa predictum hoc duo notanda sunt. Scilicet causa differentie finium et causa preeminentie rei operate ad operationem que efficit eam primum est quia sicut artes aliquae requirentes in operibus suis solum materiam operantis et organum quo operatur. Aliqua vero non solum sed organum. Aliqua vero nec solum nec organum. Ars que requirens solum materiam quam operatur inducit mediante organo formam aliquam remanentem in subiecto post operationem ut dictum est de domificativa et illa forma est finis ulterior post operationem. Ars vero requirens non solum in quo sed organum quo operatur est dicta quod utitur et operatur organo vel separato sicut cythara vel musica instrumentalis vel coniuncto sicut ore et gutture utitur musica vocalis et in hiis organis nichil inducit nisi motus qui cessat cessante actione principii moventis id est artificis. Ars vero que non organum nec solum requirit habet operationem unitam principio agenti ipsi scilicet artifici cuius opus est intellectuale quia sed ipsi patet esse eupraxia ut dicitur in 6°. Ob hanc ergo causam ars requirens solum habet post operationem aliquod opus ut finem suum certe due artes que non habent solum non habent alium finem operationem. Causa vero 2^e est quia res operata seu forma in subiecto inducta est finis operationis sicut forma quelibet est finis sue generationis que inducit in solum illa id est operatio est generatio seu inductio illius forme quia forma illa est melior et appetibilior illa operatione. Cum autem multe operationes. Ostendo quod artium fines sunt in modo dissimiles. Hic ostendit 3um quod sunt in solum diversi dicens quod multis existentibus operationibus artibus et doctrinis multi sunt fines earum sicut et ipse artes et doctrine sunt diverse et earum operationes diverse que sunt fines earum et sic per consequens et fines sunt diversi. Hic autem patet in exemplis inducens et dicens ad medicinalem scientiam finis est sanitas et navifactive finis est navigatio et militaris finis est victoria. Yconomice vero finis est divitie et sic de singulis artibus et doctrinis. Unde et fines sunt diversi per speciem. Ergo plurium doctrinarum et artium fines sunt diversi per speciem. Ubi autem hic quod dicit divitias esse finem yconomice in primo politice probat oppositum omnia dicens quod sunt tamen instrumenta eius. Respondetur ad hoc per aliquos quod hic loquitur secundum vulgarem opinionem non secundum veritatem patet tamen dicit Eustratius quod yconomica est duplex una de modo inveniendi divitias et de hac loquitur hic. Alia de sola administratione rerum temporalium que res patet non potest debite gubernari et in modo tamen significat yconomica ut dicit 6° de secundo civili. Unde in decimo

ergo dicit quia in quidam et 16 capitulo quod aliquis quia in quidam et de providentia vero loquitur philosophus et hic finis est secundum veritatem divine de qua tamen diversis providentia ad solas res creaturas sit restricta. Quoniam autem multe sunt omnium ostendo quod plurium doctrinarum et artium sunt fines dissimiles et diversi. Hic quarto ostendit quod sunt per ordinem inequales et diversi predicit autem sic primo proponit quandam ordinem doctrinarum et artium secundum ordinem quia est unius artem architectonicam id est principalem et subalternantem scilicet famulantem. Dicit ergo quod quedam sunt artes de numero unum seu talis scilicet homini quod quantum utuntur et sunt ab una arte vel doctrina que est illarum architectonica quod ad modum ars frenefactiva est famulans subsequens et quecumque sub sua architectonica vel principali et equestri ad quam alie artes facientes instrumenta equestria sicut facientes sellas et frenos et quod ad hanc equestris et omnis operatio bellicorum civium sub militari sicut sub hac arte architectonica ad militarem id est ad artem ad quam autem pertinet omnis impugnatio vel defensio bellicosa et secundum eundem modum alie artes famulantes sunt sub aliis architectonicis seu principalibus. Hoc ergo ordine posito secundo proponit suam conclusionem dicens quod in illis omnibus quecumque sunt de numero talium ordinatarum fines architectonicarum sunt meliores et desiderabiliores quam fines sub architectonicis. Hanc conclusionem probat sic arguens ita quod illa sunt desiderabiliora et meliora quorum gratia reliqua desiderantur et prosequuntur hoc est se habent ut fines illa vero sicut ea que sunt ad finem. Set gratia finium architectonicarum fines aliarum desiderantur et prosequuntur ergo illa sunt desiderabiliora vel meliora sola minor patet in littera. Et cetera hic removet dubium quod possit occurrere variando finium superius allegatam ponens exceptionem in hac regula iam posita. Dicit ergo quod nichil differt operationes esse fines actuum aut opera quedam post operationes quod et in hiis et in illis hic veritatem sicut in doctrinis in quibus tamen omnium est quod sunt ad invicem ordinate et fines architectonicarum meliores sunt finibus aliarum. Et circa hic dicenda sunt duo. In quibus consistit proprie ordo architectonicarum artium et aliarum. An logica sit sub architectonica 1^a alia ad quas ordinatur. Ad primum quod ordo iste predicte superius consistit in tribus habitudinibus artium inter se. Prima est habitudo finalis scilicet ad invicem sicut finis navis est sub architectonica et famulans ut illa que facit navem. Unde vero est architectonica et principalis. Secunda est habitudo est quod est ad finem ad ipsum finem quia proveniens ex habitudine prima usus enim cuius instrumenti est eius finis. Tertia est habitudo principantis ad obedientem et eos architectonica enim precipit et illa obedit. Hic autem habitudo provenit ex primis duabus. Ex quo namque architectonica proprie cognoscit usum et finem instrumenti ex hoc precipit instrumentum fieri de materia et in illa forma quod conveniat usibus instrumenti ut naucla precipit navem fieri de ligno ut natet super aquam de firmo ut non fugiat per aquam et navim ut velocius scindat aquam. In aliquibus vero ars sub architectonica non facit modo instrumentum propter quod dictum est utuntur architectonica set facit aliqua

dispositionem qua utitur principalis sicut equestris non facit instrumentum per militari set bene facit aliquam dispositionem et apparatum et consilium quo utitur ars militaris impugnando vel defendendo. Ad 2um dico quod logica non facit instrumentum puta quo utantur cetere scientie sed docet eas facere quoniam hoc non scientia facit propositiones silogismos et faciendo utitur utendo facit utique silogismo et facere silogismum idem est in scientiis. Item nulla scientia precipit ei quomodo vel ex quibus debeat facere silogismum et non nec dicta sub architectonica vel famulans respectu aliarum hoc uno quod ad nulla architectonicas quod ordinatur ad aliarum utilitatem cum quoniam ad finem non tamen ad aliquam earum delectatur. Si autem utique est aliquis finis. Ostendo quod plurium doctrinarum et artium fines propter hoc sunt dissimiles diversi et inequales hic 6° capitulo ostendit quod inter istos fines est aliquis bonus et optimus et intendit sic arguere. In quolibet ordine finis ille quem volumus propter ipsum et alia propter ipsum non propter alterum est finis bonus et optimus. Sed omnium operabilium humanorum est aliquis finis quem volumus propter ipsum et alios propter ipsum et ipsum non propter alterum. Ergo in ordine operabilium humanorum est aliquis finis bonus et optimus. In hac ratione sic procedit quia ponit primo minorem et probat in primo sicut per quia. Secundo patet illa minorem et quod illa est maior et ponendo quod sit status in causis finalibus ideo patet in eis statum esse cum dicit procedit enim. Arguit ergo dicens in contrarium isto modo si non esset status sed si desideremus unum propter alterum et iterum propter alterum in processu infinitum et sic sequitur quod esset quod illud desiderium nostrum erit frustra vacuum et inane quod est inconveniens. Et cum iustum conclusionem satis evidenter dicens quod manifestum est quod hic finis est bonus et optimum. Et ratio 2^a ergo et ad vitam. Iustificat unum corollarium dicens quod dicti finis cognitio expletudine bonitatis sue duo bona facit homini cognoscenti unum quod allicit appetitum ut ex eius desiderio magis ac magis convertatur ad sequendum bonum optimum et meliorationis huius inter eum intendit cum dicit quod ad vitam magnum habet incrementum aliud bonum facit quod dirigit intellectum ut ex eius apprehensione sciat operationes huius regulare et producere usque ad ipsum finem intentum et hic intendit in exemplo sagittator qui ex apprehensione signi scit recte sagittas mittere usque ad signum quod non facerent nisi providisset. Hic sunt notanda duo. Unum propter evidentiam maioris quia in textu non sunt posita. Secundo ergo quod tria sunt appetitibilia genera ut habetur in primo ethicorum. Aliud appetibile propter alterum et non propter se et istud habet rationem utilis ut amara potio. Aliud est appetibile propter se et non propter alterum et istud habet rationem boni felicitas ut ipsa beatitudo. Et est aliud appetibile propter se et propter alterum et habet rationem boni et utilis sicut actus medius. Ergo cum dicebatur in illa maiori quod in quolibet ordine est quod est appetibile propter se et alia propter ipsum et ipsum non propter alterum est finis bonus et optimus hic est eundem ex hoc enim quod est appetibile propter se habet rationem boni ex hoc autem quod alia propter ipsum habet rationem finis et ex hoc quod ipsum non propter alterum habet rationem

ultimum et optimum. ¶ Et non est processus in infinitum, dicit enim quod philosophus secundo metaphysice inducit ad hoc. Et media ad procedendum statim in finibus simpliciter quod finis habet rationem termini rei et finis simpliciter rei simpliciter quod ablata intentione rei tollendo statum per consequens ablatus erit et finis. ¶ Item tollit rationem boni que dicit ut sit perfectivum et completivum ablato tamen termino statu non perficietur nec complebitur. ¶ Item tollit conatum ab appetitu qui non conatur ad operari nisi ex desiderio finis quod postquam intendit. si tamen non sit status nunquam potest intendere nec per consequens conabitur ad finem non venturus ad finem. ¶ Item tollit consilium ab intellectu qui non consiliatur nisi supponendo aliquem finem que sit terminus principium consilii et ultimum terminus totius negotii. Hic autem ablatum erit ablato statu a finibus. ¶ Sic et sic reputando. omnino quod inter fines doctrinarum et artium est aliquis finis optimus qui est bonum humanum. Hoc ostenso quod primus finis est consilium et intentus in hac sciencia et postquam permittit unum preambulum de dicendis dicit quod si sic est quod sit aliquis finis ultimus quod sic est duo sunt reputanda. unum accipere et cognoscere figuraliter et grosso modo de illo fine quod est. Aliud scire cuius doctrine vel discipline intersit cognoscere illum finem. Primum istorum reputabitur in primo libro secundum iam determinata. Et videbitur autem. Et rationem quod cuius sciencie interest illum finem cognoscere. Et dicit videmus autem. Et est videtur autem hic. Et est Sic intelligendo. ¶ Prima ratio talis est. Scientia principalissime et maxime architectonice interest cognoscere et intendere finem optimum et humanum bonum. Hec est talis sicut supra in textu. Sed civilis scientia est huiusmodi. ergo ipsius interest. ¶ Minor textus est ibi. Quod nempe etc. Et ponit minorem assumptam et hanc sic declarat. per cognoscentes et preordinantes omnes alias quantum ad earum commoda. quantum ad locum. quantum ad ipsos studentes in eis. et quantum ad tempus est supra omnes principalissima et maxime architectonica. hec est per se nota nec potest inferri. sed scientia civilis ut videtur sic. aliis doctrinis precognoscit et preordinat omnes alias quantum ad earum commoda. Quod disciplinas debitum est esse in humano commodo. ¶ Item quantum ad locum quod ibi Quas autem. ¶ Item quantum ad ipsos studentes preparans quales disciplinas unumquemque oportet addiscere. ¶ Item quantum ad tempus quod dicit usque vel quo tempore quilibet debent vacare isti vel illi studio. Hic autem omnia facit ut huiusmodi studia in nullo sint dissona sed in omnibus consona in nullo prestant impedimentum. Sed in omnibus auxilium ad optinendum bonum et finem humanum quod ipsa est principalissima et maxime architectonica. ¶ Videmus. Et ratio talis est illius doctrine interest humanum bonum sub qua continentur hec preciosissime virtutes facultates. scilicet ars militaris. yconomica et rethorica. Sed sub civili continentur huiusmodi. ergo civilis doctrine interest humanum bonum. hec ratio minorem ponit in textu et est ad sensum in civitatibus bene ordinatis cogitamus. Non [illegible] hoc in eo doctrina que per artes supradictas tantas prestat hominibus pacem et securitatem de hostibus pacem in domibus singulis [illegible] et [illegible] et de [illegible] dominorum adolescentibus et iuvenibus et tandem ceteris omnibus pacem autem et amorem et concordiam communibus. [illegible] intellectus humanum bonum quod hoc habet interesse potest sequi bonum humanum quod ipsa per seipsam intendit. Sed doctrina sub qua continentur predicte tres virtutes facit homini per militarem

militarem. scilicet dat pacem et securitatem ab hostibus, et per yconomicam pacem in familiis et congregationibus domesticis et omnia ad domum pertinentia, per rethoricam vero pacem et amorem, concordiam et tranquillitatem inter cives. Si enim rectores civitatis habeant bonos rectores et illis bene utantur magnum facient civitati fructum. Sed cum eos abuti similiter contingat permittat prebebunt civitati magnum incommodum. Unde Tullius de eloquentia sine sapientia et cum sapientia dicit in principio rethorice. Siquis omissis rectissimis atque honestissimis studiis rationis et officii consumit omnem operam in exercitatione dicendi, hunc inutilis sibi et perniciosus patrie civis alitur. qui vero ita sese armat eloquentia ut non oppugnare commoda patrie sed pro his propugnare possit is mihi vir et suis et publicis rebus utilissimus et amicissimus fore videtur. quod talis doctrina sub se tales artes habet interest humanum bonum. ¶ Utentes autem hic. Tertia ratio talis est. illius doctrine interest humanum bonum cuius finis complectitur fines omnium aliarum. hic supponitur ex textu tamquam per se notum quod solum bonum humanum complectitur fines omnium doctrinarum et ideo ille finis qui complectitur eos est id ipsum quod bonum humanum. quod talis scientie interest bonum humanum sicut et ipsius finis eius. Sed finis civilis doctrine est huiusmodi. ergo ipsius est bonum humanum. ¶ Huius enim ponit primo minorem cum sua probatione quod talis est finis sive utentis omnibus practicis et precipientis omnibus quid oporteat facere et a quibus abstinere complectitur fines omnium aliarum. Huiusmodi civilis est bonum earum facere faciendum et non facere faciendum. Sed hec talis scientia omnibus practicis utitur determinando occupationem civium et omnibus preponit legem ponens eis quid oporteat facere et a quibus abstinere. quod finis eius complectitur fines omnium aliarum. ¶ Et multe etenim. dicit quia ipsa. hic supple finis huius scientie est humanum bonum pertinens ad hanc scientiam tamquam eius finis proprius et specialis et aliarum omnium generalis. ¶ Si enim idem. hic ponitur et ratio permittitur tamen supra comparatio boni communis et boni unius persone. et secundo methodus autem. tangitur ratio in comparatione ista. supponitur primo proprietas quod bonum unius civis est bonum civitatis et bonum civitatis est bonum unius civis. non attingitur et mensuratur. ¶ Secundo quod bonum commune est maius extensive quam unius persone. ¶ Tertio quod perfectius intensive. ¶ Tertio quod suscipere ad procurandum et salvare procuratum et susceptum bonum unius soli persone est bonum et amabile. sed bonum quod. Sed salvare et procurare bonum genti toti et civitatibus hic est melius in se et divinius in affectione quantum amor et affectus quo aliquis virtuosus sic diligit bonum commune quod pro salute ipsius audet se ipsum morti exponere magis videtur divinus quam humanus. unde non bene apparet hominibus. vero talis amor in sit aliquis nisi sit ex dono divino infusus. ¶ Huius secundo quod commune bonum est extensive maius [illegible] est etiam. unde perfectissimum quantum in his que non sunt mole magna hic est esse maius quod est esse melius. dicit Augustinus sexto de trinitate capitulo octavo. ad salvandum et amabilissimum et divinissimum. ¶ Hec comparatio permissa intendit secundum argumentum methodus autem bonum intendens intendit humanum

humanum bonum. Sed methodus [illegible] dicitur bonum intendit ut apparet. ergo et bonum humanum intendit et per consequens eius interest bonum humanum. Hic ratio sola minor ponitur in textu. maior autem apparet ex dictis in comparatione facta. ¶ Circa predicta sunt quedam inquirenda. Primo utrum omnia appetant bonum tamquam finem. ¶ Secundo utrum homo habeat esse et vivere propter finem. ¶ Tertio utrum omnes operationes huius habeant unum finem. ¶ Quarto utrum quilibet scientia et tota humana vita habeant eundem finem.

De primo arguitur quod non omnia appetant bonum. ¶ Primo quod contrarium non appetit suum contrarium. Sed malum contrariatur bono. ergo malum non appetit bonum nec per consequens omnia cum malum sit de numero omnium. ¶ Secundo quia appetitus contrarii tendit in contraria illa. ergo contraria vel ambo sunt mala vel ambo sunt bona vel alterum bonum et alterum malum. Non possunt esse ambo bona quod bonum non contrariatur bono ut dicitur in predicamentis. Alterum vero aliorum duorum dato sequitur quod aliquis appetitus tendit in malum. ¶ Tertio quod nulla res se ipsam appetit. ergo bonum non appetit seipsum bonum cum tamen sit de numero omnium. ¶ Quarto quod peccatum est triplex: ex ignorantia, ex infirmitate et ex industria. Sed appetitus peccantis ex industria non potest esse aliquis boni quod talis appetitus non tendit in bonum. ¶ Quinto quia aliqui elective privant se omni bono privata illi qui desperantes seipsos interimunt. tales autem non videntur appetere bonum. ¶ Sexto quod omne appetens vel cognoscens quod omne appetitum est cognitum. Sed multa sunt que non cognoscunt bonum quod nec appetunt. ¶ In oppositum est quod bonum est perfectivum et bonum est in sua perfectione salvativum. Sed omne quod est vel appetit perfici si imperfectum est vel in sua perfectione salvari si perfectum est. quod omne quod est bonum appetit. ¶ Ad [illegible] sunt [illegible]. Primo quod omnis naturalis appetitus tendit in bonum. cuius ratio est quia omnia causata naturali appetitu in illum finem tendunt propter quod facta sunt. Sed omnia causata propter bonum finem primordialiter facta sunt. ergo omnium naturalis appetitus in bonum tendunt. ¶ Secundo quod omnis sensualis appetitus tendit in bonum. cuius ratio est quia duo sunt motus eius circa obiectum unus dicitur fuga et est respectu mali. alter concupiscentia vel desiderium et est respectu boni. quod secundum concupiscentiam et desiderium tendit in bonum. ¶ Tertio quod omnis intellectivus vel rationalis appetitus tendit in bonum. cuius ratio est quia semper tendit in aliquod amabile. Sed omne bonum amabile est vel bonum honestum vel bonum delectabile vel bonum utile ut dicitur in secundo et in octavo. ¶ Quarto quod omnis habitualis appetitus tendit in bonum. cuius ratio est quia omnis habitus inclinat habitum ad opera similia illis ex quibus generatus est. Sed omnis habitus generatus est ex operibus directis ad bonum delectabile honestum vel utile. ergo et ipse habitus ad similia bona inclinat. ¶ Quinto quod omnis appetitus superior tendit in bonum. cuius ratio est quia omnia dicta sunt in bonum hominis quod taliter tendunt. ¶ Hec dicta de appetitu habentur [illegible] non obstante supra positione premissa. ¶ Et per hec ad argumenta in oppositum. Dicendum ad primum quod in nullo considerandum [illegible] licet in illo obiectum [illegible] vel si contrariatur bono non tamen bono [illegible] ergo malum non

appetit bonum secundum quod contrarium. Sed bonum quod est eius fundamentum. ¶ Ad secundum dicendum quod duo appetitus contrarii tendunt in duo contraria quod ambo sunt bona ut appetitus tendendi et quiescendi et appetitus calidi et frigidi. ista tamen contraria non sunt contraria in ratione boni vel mali. immo sunt in hoc similia. [illegible] verum autem horum contrarium est contrarius suo appetitui quod et ambo sunt bona et in hoc sunt similia. ¶ Ad tertium dicendum quod appetitus non sunt hic per se pro desiderio rei non habite immo pro quiete et amore rei habite et tunc dico quod bonum appetit bonum appetendo salutem suam et quietem in se. ¶ Ad quartum dicendum quod peccans ex industria dicitur cum eligenter et deliberate committit opus malum quod precognoscit esse malum. Sed appetitus non tendit sic in ipsum malum. Sed in eius fundamentum a quo tamen non declinat licet prudeat esse malum quod ergo in fundamento peccati apprehendit vel estimat aliquod delectabile ut temporaliter utile et ideo adhuc stat quod appetitus talis tendat in bonum. ¶ Ad quintum dicendum quod homo male regimento seducit et [illegible] magis potius regimine indicat et estimat quod summum bonum sit fugere miseriam. et ideo plus considerans vel deliberans secundum istam regimenti se ipsum interimens. quod tamen a se realiter privatus se omni bono ducitur a fantasia hominis. ¶ Ad sextum dicendum quod omne appetens appetit cognitum vel a se vel a causa superiori. Ista [illegible] in natura appetitur cognitum non a se. Sed a causa superiori illa sed que scientiam vel intellectum habet appetitur bonum a se vere vel false cognitum.

De secundo arguitur quod homo non habeat esse propter finem quod ille finis esset vel aliquod intrinsecum inhierens homini vel aliquod extrinsecum assistens. cum homo non potest dari primum quod esset aliqua dispositio accidentalis hominis que non est finis forme substantialis. Sed potius econtrario forma est finis omnium dispositionum que sunt in materia ut habetur ex secundo physicorum. ¶ Item potest dari secundum quod esset deus ut supponatur tunc quero utrum homo sit propter deum ut propter finem. et tunc quod non quod hic est ut quod homo est bonum dei vel quod bonum hominis. Non quod bonum dei quod nichil boni potest ei advenire. Nec quod bonum hominis quod hic reducitur ad bonum inhierens homini de quo probatum est quod non est finis hominis. ¶ In oppositum arguitur quod omne quod est causatum per se agente est propter finem ut ex secundo physicorum unde dicitur quod omne per se agens agit propter finem. Sed hic est causatum per se agente cum sit finis [illegible] a casu quod est propter finem. ¶ Ad hoc dicenda sunt quinque. Primo quod nullum bonum inhierens homini est finis hominis. ¶ Secundo quod homo est finis omnis boni inherentis. ¶ Tertio quod optimum hominis est finis hominis. ¶ Quarto quod deus est finis extrinsecum optimum hominis. ¶ Primum probatur quod nullum minus bonum est finis maioris boni. Sed quodlibet bonum inherens homini est minus bonum quam ipse homo. que inter res creatas tenet summum gradum bonitatis et nobilitatis quod immediate post naturam angelicam. ergo nullum bonum inherens homini est finis hominis. ¶ Secundum probatur quod finis cuiuslibet amabilis solo amore concupiscentie est aliquod amatum amore amicitie cui id concupiscitur. hic patet quod omne concupitum concupiscitur propter illum cui concupiscitur. quod id sicut per amatum et sic cum et ideo concupiscitur est finis boni concupiscibilis. Sed omne bonum inherens homini est amabile solo amore concupiscentie ut patet ex 9 ethicorum. ex eo

quod non est res nata redamare eum a quo amatur. Quia homo est finis omnis boni continentis eum. Tertium probatur quod finis naturalis uniuscuiusque perfectibilis est ipsum perfectum esse; omne enim perfectibile appetit perfici et perfectum esse sicut finem suum. Sed homo in suis solis naturalibus supremus est perfectibilis quantum aptus natus est ad esse felicem. Quare cum non est in suis naturalibus supremus homo … felix et optimus est ipsum perfectum ad quod homo naturaliter inclinatur ergo homo felix et optimus est finis hominis acceptus in solis naturalibus suis. … universaliter quod omne esse habet pro fine bonum esse et tale esse habet pro fine bonum tale esse et esse vivere bonum vivere, consimiliter vita humana bonum vitam humanam. Unde si arguatur probatur quod finalis homo est etc. dico quod ut sit homo optimus homo non dico per illam actionem bonitatis tantum sed per totum. Totum ergo perfectum finis est perfectum. Quartum probatur quoniam id est finis extra operationem hominis per cuius attingentiam et adeptionem efficitur optimus et felix homo. Hoc autem non est esse finem extrinsecum, sed deus est huiusmodi. Homo enim deo habito et adepto est homo felix et optimus, huius omnia que recte velle potest etc. ut dicit Augustinus 23 de civitate dei. Ergo deus est finis extrinsecus hominis. Ad obiecta. Ad primum dicendum quod finis extrinsecus hominis est bonum extrinsecum propter deum cum non dicitur quod hoc est vel quod redundat in bonum omnium quod in bonum hominis dico quod redundat in bonum hominis. Secundo quia … est quod id quod est ordinatum ad finem extrinsecum propter indigentiam huius finis, aliud vero propter indigentiam rei ordinate ad finem. Verbi gratia piscis est propter hominem et homo propter deum; piscis non indiget homine sed homo pisce, deus tamen non indiget homine sed homo deo. Cum ergo probatur quod continens est finis hominis dico quod non sequitur sed bene quod continens homini concluditur in fine intrinseco hominis vel quod finis est totius perfectum constans ex inherente bono et non inherente, et ut totum perfectum finis est intrinsecus propter se sumpte et tamen hec altera pars puta speciale bonum est finis alterius puta accidentalis boni.

[D]einde arguitur quod non omnes operationes humane sint propter unum finem. Primo quia motus contrarii non tendunt in unum finem puta motus gravis et levis. Sed aliquae operationes humane sunt contrarie puta diligere et odire iustum et iniustum, ergo non sunt ad unum finem. Secundo quia bonum apparens et bonum verum non sunt unus finis. Sed aliquae operationes sunt propter istud aliquae vero propter illud, non ergo propter unum finem. Tertio quia finis et id quod est ad finem non habent eundem finem cum finis non habeat finem. Sed operationes aliquae sunt fines ut dictum est etc. et dicitur quod felicitas est operatio …, aliquae vero sunt ad finem, ergo non ad eundem. Quarto quia operationes non relate et relate non sunt propter eundem finem quia relate sunt ad finem illum ad quem relate sunt, alie vero sunt non per naturam sicut ad id ordinate, ergo non omnes sunt propter eundem finem. Sed in oppositum est philosophus dicens omnium operabilium ab homine esse unum finem. Ad hoc solvendum quomodo premittenda sunt tria. Primo quid dicitur operatio humana. Secundo quid finis. Tertio quomodo unus. De primo sciendum quod operatio humana dicitur operatio que est in potestate libera hominis … propter hoc dicitur homo a bestiis. Non est humana operatio que non est in potestate hominis; comedere tamen quod est nobis commune cum bestiis est operatio humana pro quanto est in potestate hominis. De secundo sciendum quod illud in quo iste conditiones sunt: esse in aliquo appetibilium ordine perfectione superiorem et terminare appetitum et in adeptione ultimum ita quod in eo sit satietas appetitus et esse propter se appetibile et non propter alium et esse causam appetibilitatis aliorum illius ordinis cuius adeptio prestat utilitatem ceteris, privatio vero inutilitatem, et esse fruibile et amabile. Illud in quo hee conditiones concurrunt est finis existens, illud in quo apparent est finis apparens, sicut omnia habentur ex 2 physicorum. De tertio sciendum quod unus finis potest dici uno modo secundum speciem et hoc modo omnia gravia habent unum finem in motibus suis scilicet locum deorsum. Alio modo secundum proportionem et hoc modo gravia et levia habent unum finem quia sicut se habet locus deorsum ad gravia sic locus sursum ad levia. Alio modo secundum opinionem et hoc modo omnes avari habent unum finem scilicet pecunias in quibus omnes avari felicitatem esse opinantur. Alio modo secundum proportionem opinionis et hoc modo et avari et ambitiosi habent unum finem quia uterque habet pro fine id quod optimum opinatur et illi sic licet in re discrepent quia isti opinantur pecuniam illi vero honorem. His premissis ad questionem dicendum est: primo quod non omnes humane operationes habent unum finem secundum speciem nec secundo secundum proportionem nec tertio secundum opinionem; quarto quod habent unum finem secundum proportionem opinionis. Primum probatur quoniam operationes corrumpentes bonum quod secundum naturam est finis hominis et operationes inducentes ipsum et salvantes non habent eundem finem secundum speciem, non corrumpentes non enim est ad istum finem ordinabilis. Sed ut dicitur 2 Ethicorum operationes aliquae corrumpunt bonum hominis facientes hominem malum, aliquae inducunt et salvant facientes ipsum bonum, ergo iste et ille non habent eundem finem secundum speciem. Secundum probatur quoniam aliqui non habent unum finem secundum proportionem nisi si unus illorum habet pro se optimum finem secundum naturam et reliquus aliorum habebit pro se optimum secundum naturam sicut de gravi et levi. Sed soli homines boni optant propter finem secundum naturam optimum, idem id est finis optimus secundum naturam et homini studioso ut dicitur 3 in 2, ergo operationes malorum hominum non habent eundem finem secundum proportionem nec cum operationibus bonorum hominum. Tertium probatur quoniam non omnium hominum est eadem species opinionis de fine ultimo et optimo ut patet 3 in principio, ergo non omnes operationes humane que sequuntur istas opiniones habent eundem finem secundum speciem opinionis. Quartum probatur quoniam operationes singulorum hominum habent pro finibus illa singula bona que singuli homines opinantur esse optima perfectione et que sint prima in intentione et appetitu, et sic de aliis conditionibus finis. Hoc autem est habere finem proportione opinionis unum. Quare omnes operationes humane habent finem secundum proportionem opinionum. Ad obiecta in oppositum dicendum ad primum quod motus contrarii possunt habere finem unum proportione sicut gravis et levis vel proportione opinionis sic dare et rapere. Ad secundum dicendum quod bonum existens et bonum apparens sunt unus finis proportione opinionis licet non secundum naturam. Ad tertium dicendum quod nulla est operatio hominis que non sit propter finem licet aliqua sit que non habet finem …, omnis operatio habet finem ut … sumptum est in questione. Ad quartum dicendum quod omnis humana operatio

ad finem est relata vel actualiter vel actu continuatur finis et id quod ordinatur ad illum vel habitualiter cum aliquis operatur secundum habitum qui est ad finem, operationes que sunt habitualiter ordinate ad finem licet non actualiter pro tunc vel virtualiter cum aliquis in principio negotii actu intendit finem licet postea non sit actu intentus, in virtute tamen prime intentionis omnia sequentia sunt ad finem propter intentum relata. Licet autem relatio sit diversimode quam aliqua referuntur ad finem ut disponentia ipsum aliqua tamquam integrantia ipsum ut videbitur infra diffusius.

[D]einde quod specialis finis civilis scientie non sit finis huius vite. Primo quia generalis omnium scientiarum finis non est alicuius earum specialis. Sed finis huius vite est generalis omnium scientiarum finis, hic enim est bonum humanum et felicitas hominis ad quod omnes scientie ultimate et finaliter ordinantur, ergo finis huius vite non est specialis huius scientie. Secundo quia operatio hominis in quantum est homo est finis huius vite que est felicitas ut dicitur 1 Ethicorum. Sed nullius scientie operatio seu specialis finis est operatio hominis in quantum homo, ergo nullius scientie finis specialis est finis huius vite. Assumptum probatur per rationem philosophi ibidem non potest esse aliquam operationem hominis in quantum homo propter hoc quod cuiuslibet artificis est aliqua operatio in quantum talis artifex puta statuifici in quantum statuificus, coriarii in quantum coriarius. Sic ergo potest dici quod politici est aliqua operatio in quantum politicus, quare hominis erit aliqua operatio que non erit statuifici vel coriarii vel politici in quantum tales sunt. Tertio quia si finis huius vite est specialis alicuius scientie illa erit nobilissima. Sed civilis vel politica scientia non est nobilissima ut dicitur 1 in 6 quia inconveniens est politicam vel prudentiam esse nobilissimum habitum nisi homo sit ens nobilissimum quod tamen non est ut ibidem habetur etc. Quarto quia finis prudentie non est specialis huius scientie cum sint diversi habitus et virtutes ut 1 in principio 6 habetur. Sed finis huius vite est specialis finis prudentie, ergo non est specialis huius scientie. Assumptum patet quia ut dictum est bene vivere est finis humane vite, prudentia vero est consiliativa et activa de toto bene vivere hominis ut 1 in 6. In oppositum sunt rationes philosophi. Ad questionem dicenda sunt duo. Primo quod huius vite finis est specialis alicuius scientie. Secundo quod primum scientie. Primum probatur per quod sicut aliqua scientia immediatius ceteris respiciens finem huius vite illi erit specialis. Sed inter scientias est aliqua ceteris immediatius respiciens finem illum quod patet dicitur per quod diverse scientie ordinantur … earum fines ut dictum est. Sed illa que … conservativi distare ab ultimo fine quam aliqua earum necessitas minus distat ab eo. Secundo quod cum inter artes et scientias sint aliqui ordines artium et sub arte … quod omnes illi ordines reducuntur ad unam super omnes artem, aliter non esset per se ordinatio omnium scientiarum et artium humanarum. Illa vero super omnes artem immediatius respiciet finem hominis quam aliqua scientia et finis specialis huius vite. Secundum patet quia si est aliqua scientia directiva optime operationis hominis illi scientie est specialis huius vite finis quia illa operatio vel est ipse finis vel inclusa in fine ut habetur 1 huius … consimilem est. Sed aliqua scientia est huiusmodi quia si ad dirigendas ignobiliores hominis operationes sunt speciales scientie multo fortius ad dirigendam nobilissimam. Quare finis huius vite est specialis alicuius scientie. Secundum probatur ex quo scientia cuius specialis finis est homines facere et esse simpliciter bonos habet bonum humanum pro speciali fine quia apparet quoniam hominem esse bonum est supremum bonum hominis et huius vite finis ut dictum est supra et consimile est supra. Sed huius scientie est homines facere et esse simpliciter bonos ut 1 libro 2 ubi dicitur quod non ut sciamus quid est virtus scrutamur sed ut boni efficiamur; hic enim scrutatur de virtutibus moralibus per quas homo fit simpliciter bonus ut 1 libro 6 in fine. Ergo hec scientia habet pro speciali fine finem huius vite. Et hec est causa quare hec scientia ut architectonica ceteris principatur et de ceteris preordinat quia bonum quod ista intendit est finis bonorum omnium que per alias scientias intenduntur. Hec enim intendit quod homo sit bonus homo, nulla tamen alia intendit … sed vel quod sit homo bonus disputator vel quod bonus edificator vel quod bonus miles vel quod bonus philosophus. Hec autem omnia bona sunt quoniam ordinantur ad bonum simpliciter quod est hominem esse bonum. Secundo quoniam scientia cuius est augmentum et salutem boni humani habet pro fine bonum humanum. Sed hec est huiusmodi ergo etc. Assumptum probatur quia bonum humanum perit per violentiam hostium contra quam hec scientia opponit artem militarem vel per desidiam civium contra quam opponit precepta quod commode et honeste occupat singulos vel pignorantium vel per iniustitiam contra quam opponit artem rethoricam secundum quod est iudicativa per quam reddunt singulis iura sua et puniuntur iniurie et discordie concordantur et hec est virtus rationis 2 philosophi. Secundo arguitur quod custodia conservationis humani reducitur ad tres partes scientie civilis scilicet ad legis positivam et iudicativam et executivam et mediativam; prime due intendunt saluti anime et reliqua due saluti corporis. Sed per legis positivam bonum anime conservatur si presens, per iudicativam autem revocatur si absens, per executivam bonum presens corporis conservatur, absens vero … revocatur. Tertio quia scientia per legem precipiens virtuose vivere habet pro fine speciali bonum humanum in huiusmodi duobus per se habitis pendet esse bonum huius vite. Sed hec scientia est huiusmodi, precipit enim omnibus legem quid oportet operari et a quibus abstinere ut dicitur in tertio et 5 libri huius quod lex secundum omnem virtutem vivere precipit et secundum omnem viciam prohibet. Quare ista scientia civilem legem instituens habet pro speciali fine finem huius vite; hec est virtus 3 rationis philosophi. Quarto quia scientia omnia bona intendens habet bonum humanum pro speciali fine ista probat quod bonum quod est maximum et divinissimum bonum huius vite. Sed ista scientia id intendit ut patet in politicis ergo etc. et sic concluditur ex verbis philosophi. Ad primum ergo dicendum quod finis generalis scientiarum omnium est earum alicuius specialis

illa scilicet que ceteris omnibus principatur sicut generalis finis
aliarum supponentium est specialis illius scientie que primo erat ex-
tra centrum ut visum est in littera. Ad 2m dicendum quod operatio
huius scientie duplex est. una secundum eam elicita, prima cognitio
actualis. alia directa prima operatio virtutis moralis. In 2o
quod alia est operatio hominis ut homo est et alia operatio elicita hominis
politici ut politicus est et hec pertinet ad eam. sed eadem est operatio directa
secundum politicam ut politica est et operatio hominis ut homo est quod secundum
philosophum in 1o. in prima eadem est operatio hominis ut homo est et studiosi
hominis, hec est virtuosi operatio quia virtuosi hominis est operatio directa
secundum politicam et hec est specialis finis eius [illegible] et hec est
bonum humanum ut inclusa in eo. Ad 3m dicendum quod
accipiendo scientiam nobilissimam sicut accipit philosophus in
6o pro illa que habet nobilissimum obiectum ipsa non intendit
bonum humanum ut est bonum humanum. sed eius operatio est
bonum preter bonum humanum ut in 6o libro 6o in fine. illa enim scientia
illo modo nobilissima non intendit operationem suam ut preter
bonum humanum. sed ut unitate illa cum politica inten-
dit operationem suam. Et alterius sit preter bonum humanum
et non de ea prout ordinatur est quantum ad locum [illegible] et tempus.
Ad 4m dicendum quod bonum humanum speciale non intendunt
omnes isti habitus scilicet ethica, monostica, yconomica, politica,
prudentia. Sed dicitur quod ethica intendit ipsum prout consi-
deratur in homine ut est bonum humanum vel unius persone vel
societatis domestice vel civitatis civilis. monostica
ut est bonum unius persone. yconomica ut est bonum sociale do-
mestice. politica ut est maximum et divinissimum bonum
totius scilicet gentis vel civitatis. prudentia cum non
solum ad considerationem sed propter preceptum pro iudicatione et operationem
intendit istud bonum quantum ad [illegible] mores. Unde igno-
rantie minus loquuntur hic aliqui expositores dicentes
philosophum voluisse distinguere inter ethicam et politicam di-
stinguendo de bono unius et de bono civitatis vel gentis to-
tius cum ethica tractet [illegible] de [illegible] et gnomonibus
de mediis et circumstantiis et de virtutibus requisitis
homini civiliter vivendi et de felicitate et universaliter de omnibus
generalibus pertinentibus ad quemlibet modum vivendi.

Dicitur autem sufficienter. Postquam ostensus
est huius scientie finis et fructus, hic ostenditur
procedendi modus qui debet esse figuralis et grossus
et ostendit hoc duabus rationibus. prima quia huius scientie doctori suf-
ficit figuraliter et grosse veritatem ostendere. In 2a ibi
Eodem modo utique et disciplina contingit veritatem sic dictam
recipere. Primam ita patet philosophus. In qualibet scientia suffi-
cit veritatem ostendere secundum modum convenientem materie. Sed materie hu-
ius scientie convenit modus tradendi figuralis et grossus. ergo doc-
toribus huius scientie sufficit figuraliter et grosse veritatem
ostendere. Probatio minor cum sua. Probat ponit. Maior ... minor
cum sua declaratione posita ibi Bona autem et iusta.
[illegible] cum eius expositione ibi Amabile genere dictum. Dicit
ergo primo quod in hac et in omni scientia dicitur dictus sufficien-
ter secundum modum convenientem scientie materie manifestetur. Quod probatur
quia nemo debet inveniri ad opposita [illegible] cuiuslibet sufficit quod est
possibile. Sed veritas cum certitudine non est reperienda in omnibus

[illegible] et non in omnibus materiis quod declarat ex eo quod non invenitur
manualiter fabrefactis potest inveniri equalis vel similis
certitudo. Scalarius (?) enim et tectus operis potest facere de ferro
vel ere quam de ligno vel lapide. Et cuilibet sufficit
certitudinem querere secundum possibilitatem sue materie. Deinde
minorem subdens dicit quod bona et iusta de quibus est quo-
niam intendit et tractat civilis scientia tantam habent differen-
tiam quod non est similitudo ... sicut videntur de quibusdam et talis hanc
causant magnum errorem in notitia quod apparet de iu-
stis que videntur lege sola esse iusta natura vero non. Sed neu-
tra et indifferentia sicut multis apparet de fornicatione
et avaritia. Videtur secundo quod quedam sunt iniusta que pre-
hibita et quedam iusta que precepta quedam vero sunt
iniusta que mala ex natura sua. et quedam iusta ex natura
sua. Unde dicit philosophus quod plurima precepta a lege non iusta videntur
esse iusta que sola lege precepta intelliguntur quod est 8o de
iustis. Deinde patet quod bona similem causant errorem
et cum est estimatio est quod bona sunt in bonis habitibus ea
tantum estimatio in multis est falsa cum propter bona sustine-
tur inutilia detrimenta. Aliqui enim iam perierunt
propter bona corporalia. puta propter divitias. Aliqui propter bona corporis
puta propter fortitudinem. Videtur non quod in ultimum dicere perire
se propter bona anime cum illa sint in salute omni habita. 3o
inferens conclusionem dicit quod amabile est de talibus
tamquam de conclusionibus et nunc talis et ex talibus tamquam
ex mediis dicentes et declarantes grosse et figu-
raliter veritatem ostendere et bonis et iustis que contin-
gunt ut frequentius et ex talibus ut frequenter contin-
gentibus tamquam ex mediis talia vero ut frequenter
contingentia concludere. Ubi scilicet quod est sunt genera rerum
ut habetur 2o physicorum. quedam sunt semper quedam ut frequenter
[illegible] quedam raro. quedam indifferentia. De ul-
timis duobus autem non potest esse scientia. de rebus autem primi
generis potest esse certissima scientia. de rebus vero secundi generis
potest esse scientia non tamen certissima. Sed ut in pluribus non sicut
est ista scientia que moralis non contingit uniformiter
semper sed ut frequenter. Eodem utique modo. Ponitur 2a ratio
que primo sic ponit quod debitum est discipulum recipere
unumquodque dictum per magistrum modo eodem modo scilicet figu-
raliter et grosse quod patet ibi Disciplinati enim. Cum enim discipu-
lus disciplinatus habitus vult formam discipuli et apparet certi-
tudinem a magistro inquirere in unoquoque genere in-
quantum genus recipit et permittit. Sed ut visum est modus
enim non recipit nisi modum scientie figuralem et grossum
ergo moralis discipulus veritatem hic modo eo dictum debet
gratanter recipere. Hoc rationis minor est superius declarata
et maior est hic posita quod confirmatur ex eo quod prius patet
non si discipulus mathematice magistrum persuadentem ac-
ceptet persuasione contentus et si discipulus rethorice
a magistro demonstrationes expectat neutrum persuasione contentus.

Unusquisque autem. Postquam ostensus est huius scientie finis
et procedendi modus hic ostenditur quis est
istius scientie auditor ydoneus et quod philosophus tractat et
primo premittit prohemium. 2o ex hoc manifestat propositum

et subiungit prohemii epilogum ibi Ponendo politice
et quid de auditore. Dicit ergo primo pro prohemio quod
unusquisque bene iudicat que cognoscit et hoc est bonus
iudex huius autem scientie certe rei explicat. Ad cuius
autem huius cognitionis duo. primo quare istam scientiam explicat. 2o
quare virtus iudicandi in huius dicitur. Ille enim qui
bene iudicat bene iudicando cognoscit et qui bene
cognoscit cognoscendo iudicat. id est in intelligendo cognoscere
et iudicare. Patet quod cum dicitur. Ad primum dicendum quod obiectum notitie
de quo et de qua fertur hic sententia sumendum sunt. Ergo primo
indefinite quando sunt in prima particula dicendo quod ea que
bene cognoscit bene iudicat. 2o sumit et sunt con-
trarie et singulatim dicendo quod in unoquoque genere
bene iudicat. Unde in unoquoque genere eruditus, id est singuli
eruditi bene iudicant in singulis generibus in quibus sunt
eruditi singula singulis assignando. 3o sumit fu-
isse distinctum et quantum dicendo quod unus in omnibus eruditus
iudicat omnia. Due vero sunt ultime sequuntur ad primam
secundum consequentiam que dicitur omnis bonus iudex est bene cognoscendo
quare ipsa posita esse unum genus vel esse plures vel esse omnia se-
cundum plures bonum iudicium. Ad 2m dicendum quod cognitio
de qua loquitur hic philosophus est secundum consequentiam quedam gno-
me gnomon de quo ut sumitur in 6o libro 6. est quedam experimen-
talis notitia non per modum scripture vel doctrine.
Sed per [illegible] experientiam acquisita quam nullo modo contin-
gendi potest in alio sicut qui habet notitiam de aliqua re-
gione per [illegible] experientiam nullo modo potest similem no-
titiam adgenerare in alio. Hec autem gnome ut est
hic est sententiativa de iusto epieikes quod est iustum
directivum iusti legalis. Unde sicut se habet iustum
epieikes ad iustum legale sic ista notitia gnome
se habet ad prudentiam iudicativam et legem positivam.
In hoc autem passu sumitur gnome generaliter pro notitia
experimentali universali [illegible] sententiativa de quacumque co-
gnitione sed [illegible] ad eius [illegible] pertinente. Hec
notitia non est iudicium sed principium iudicii et non ista
[illegible] intentio. Non inexpertus talem notitiam non potest
iudicare de veritate vel falsitate sed [illegible] inexpertus
non [illegible] in optime iudicabis in [illegible]. Deinde cum dicit
Ponendo politice. ex isto prohemio manifestat propositum
[illegible] conclusionem quare primum est quod iuvenis sit idoneus
auditor. 2o ibi Amplius autem quod sectator passionum inu-
tiliter audiret. 3o ibi Secundum rationem quod sectator rationis utili-
ter faciet istam scientiam. Primum patet quia unusquisque inutiliter
audiet sine experimentali notitia in intelligendo
audita. hoc patet ex prohemio. Sed iuvenis non habet ex-
perimentalem notitiam actuum humanorum qui tamen est ne-
cessaria ad intelligendum et iudicandum rationes huius scientie que
de hiis tamquam de conclusionibus tractat et ex hiis tamquam ex me-
diis sumit. ista minor ponitur in littera [illegible] premissa.
Amplius autem. Probat 2m et circa hoc philosophus duo. primo osten-
dit. 2o ex quadam conclusione declarat ibi Differt autem.
Dicit quod passionum sectator etiam [illegible] inutiliter audiret et
inutiliter huius scientiam dato quod addiscat medium

autem ad quod tangit finis huius scientie non est sola
cognitio sed actus et operatio. Unde sic formatur ratio. Un-
usquisque inutiliter audit et addiscit scientiam cuius fi-
nem non exequitur. Sed passionum sectator huius scien-
tie finem non exequitur qui est bona operatio. ipse enim sectator
passionum non assequitur qui est bona operatio. ipse enim
sectator passionum non assequitur bonam operationem. De-
inde cum dicit. Differt autem. hic tali conclusione declarat di-
cens quod nichil differt quantum ad audire inutiliter iuvenis secundum
etatem qui habet defectum experientie et iuvenis secundum mo-
rem iuvenilem qui habet defectum bone vite quod in
talibus non est defectus a tempore. sed ex vivere secundum passiones
et exequi singula delectabilia talibus id est delectativa
sequentibus fit inutilis cognitio quantum ad iuvenes in-
continentibus qui ratione huius rationem dictam passiones
ex ducitur ab ea et propter passiones ratio dictam fit eis inutilis
quod ab eis in actu tale defectum. Deinde Secundum rationem
ponit 3m conclusionem dicens quod hominibus secundum rationem viventibus
et secundum eam operantibus multum erit utile de
moralibus scire. Ita quod non propter hoc quod potest haberi ex precedenti-
bus concedentibus conclusionis inutilitatis cessat et in-
utilitas et ponit utilitas. sed in talibus cessat causa
inutilitatis ut experientia que est iuvenile et mali
consuetudinis introducte que est in precedenti sectatur
quare istis secundum rationem viventibus multa fiet utilitas
ex auditu huius scientie. Consequenter et. Et quid de auditore
epilogat dicta in prohemio ordine retrogrado. dicens
quod de auditore quod debeat esse ydoneus et qualiter
demonstratio id est quis est procedendi modus et quid vel que sit finis
intendimus et hec sunt quare prohemium predicta et dicta sint dicta.

Dubitantur autem predicta querenda sunt duo. Primum
utrum moralis scientia sit in primo gradu certitu-
dinis. Secundum utrum sit ad audiendum utilis.

Dicitur primo arguitur quod sit in primo gradu certitudinis. Primo
quia scientia de re certissima est certissima. sed hec est de re
certissima quia de virtute ut in 2o libro dicit philosophus quod est certior
omni arte et omni scientia. ergo ipsa est certissima. 2o quia
illa scientia est certissima que est nobis notior non vel non
quantum ad primum. Sed in hac scientia quare est opera iusta et opera
bona est nobis notior non. ergo ipsa est certissima. Assumptum pro-
batur. dicit enim philosophus in hac parte quod de iustis et bonis in-
tendit hec scientia pro non quod sunt primo omnium iustorum secundum
nobis notior non. Deinde in primo dicitur quod nos scire
iustum tale est quod in omnia alia docet quare tale iu-
stum est nobis notior cognitum. De bonis hic dicitur
primo quia omnis notior bonum appetunt unusquisque appetitus
appetitum tendit in bonum secundum proportionem appetitus
cognitum. sed appetitus intellectus non tendit in bonum
nisi per intellectum cognitum. Si ergo appetitus tendit
notior nisi per cognoscit notior. In oppositum est autem philosophi.
Ad questionem ergo dicendum quod hec scientia est in ultimo gradu cer-
titudinis quod declaratur dicendo. Primo quia sunt tria genera
rerum determinatarum penes suam pertinentia. Sunt enim res que
pertinentia per se sunt determinate et in modo credibilia sicut

sunt res mathematicae quae non habent principium motus, sed tamen principium formale, et scientia de huiusmodi rebus est in primo gradu certitudinis. Sunt etiam res quarum principia sunt per se determinata, sed per accidens impedibilia, cuiusmodi sunt naturalia; licet enim una constellatio per se sit ad unum effectum determinata, potest tamen per aliquam aliam impediri, et scientia de talibus est in 2° gradu certitudinis. Tertio sunt res quarum principia sunt per se indeterminata et per se et per accidens impedibilia, cuiusmodi sunt actus humani, quorum appetitus electivus est per se indeterminatus et plurimae indeterminationis, ut visum est supra, et scientia de huiusmodi est in 3° gradu certitudinis. Et hoc est quod scientia tanto magis est certior quanto eius principia sunt magis determinata et minus impedibilia, et quanto est e contrario minus certa. Sed principia huius scientiae sunt minime determinata et maxime impedibilia, ergo ipsa inter scientias est minime certa. Secundo, quia tria sunt genera rerum differentium penes modum certitudinis. Sunt enim res quae nullo modo suscipiunt magis et minus, nec in se nec in suis proprietatibus, cuiusmodi sunt res mathematicae. Secundo sunt res quae uno modo suscipiunt magis et minus, videlicet secundum intensionem et remissionem, cuiusmodi sunt res naturales. Tertio sunt res quae multiplici modo suscipiunt magis et minus, cuiusmodi sunt res morales. Unus enim actus dicitur magis vel minus bonus quia magis vel minus intensus, et non solum hoc modo, sed quia est circa talem vel talem modum circumstantiis, vel quia tali vel tali motore exhibetur, vel quia multis circumstantiis vel aliis modis similibus; unus actus idem potest suscipere magis et minus. Ex hoc arguo sic: scientia de rebus quarum est maxime consistere in indivisibili est in primo gradu certitudinis, et talis est mathematica; de rebus autem quarum est minus consistere in indivisibili, cuiusmodi sunt res naturales, est scientia in 2° gradu certitudinis; de rebus autem quarum est minime consistere in indivisibili est scientia in 3° gradu certitudinis. Huiusmodi autem est moralis scientia, ergo ipsa est in postremo, scilicet in 3° gradu certitudinis. Per hoc ad primum in oppositum dicendum quod scientia de re certissima certitudine pertinente ad obiectum scientiae, quae videlicet obiecti certitudo consistit in duobus, videlicet in suorum principiorum determinatione non impedibili et in suo esse indivisibili, scientia ergo de re sic certissima est certissima. Quando vero dicitur quod virtus est certissima, dico quod non est nisi genere certitudinis secundum quod est certissima certitudine inclinationis ad bonam operationem. Ex hac autem certitudine nulla notitia capitur certitudinis nisi prudentia; haec autem scientia non est prudentia. Ad 2m dicendum quod in hac scientia non est nobis utile non eo modo quo consideratur in hac scientia. Et cum arguitur de iure vel de iusto simpliciter, dicendum quod iustum simpliciter est duplex: unum secundum se ipsum, aliud ad alios. Et secundum se ipsum iustum hominis iustum; secundum autem alios non spectat ad istam scientiam, nec pro quanto iustum secundum se ipsum utilitatis hominis. Iustum autem secundum se ipsum utilitatis hominis adhuc est duplex: unum est quod simpliciter est sic iustum quod eius oppositum simpliciter est iniustum; aliud est sic iustum quod est melius quam eius oppositum, et inter duo mala minimum; iustum non est nobis

utile cognitum. Iustum autem primo modo est utile cognitum, non propter scientiam sed propter quod institutum, nec quod aliqua dicuntur esse iusta sicut matris et filie coniunctio. Cum autem dicitur de bonis, dico quod bonum utile appetitum non requirit praecognitionem illius bonum in se, sed cum ignoratur et ibi causatur error credendo esse bonum quod non est bonum.

Deinde quaeritur utrum haec scientia sit omni homini inutilis. Et quod sic, quia est inutilis iuveni propter inexperientiam, ut dicitur in textu, et senatui propter malitiam consuetudinis inducentis, et ex hoc sequitur quod iuveni inutilis est quam habet finem et fructum talis, videlicet bona operatio. In oppositum: quod sit utilis iuveni per hoc quod dicitur in X li. 2 c., quod non proprium dicitur sic vel sic a iuventute consuetum. Amplius etiam iuvenem pervenit esse agnitum aliquem faciendi modum qui consistit per hanc scientiam. Quod autem sit utilis pluribus sequitur, sed per hoc quod dicitur in X li. 3, ubi dicit quod leges bonos operantes ornando provocant ad melius, malos autem puniendo prohibent ab eo quod est delectus. Verum gravamen puniendi est a malo turpitudinis vitae suae, quod fit per hanc scientiam. Quod autem sit utile bono iam perfecto patet, quia per eandem virtus generatur et salvatur, ut in li. 2. Ergo ista scientia proficiet ei saltem ad salutem boni iam habiti. Ad hoc dicendum quod ista scientia omni homini audienti per se est utilis, licet per accidens possit esse non utilis vel etiam inutilis, quod declaratur: omnis audiendo conferens agnitionem vel bonam operationem audientis est utilis ei; sed audiendo hanc scientiam potest agnitionem vel bonam operationem omnis hominis audientis; ergo est utilis omni homini audienti. Assumptum patet, quia audiens vel perficitur vel nescitur. Si perficitur, hoc dicitur quia perficitur per solam scientiam vel per experientiam et operationem bonam. Si primo modo, audiendo potest ei ad salvandam scientiam quam plurimum, ad occasionem cavandi non sufficiendi bonum amplius quam sufficit. Si perficitur per experientiam, potest ei ad clarius melius et certius cognoscendum veritatem et in omnibus bonis firmandum. Si vero non perficitur, hoc dicitur quia non audiens vel intelligit et iudicat vel non. Si sic, potest ei ad agnitionem. Si non, hoc dicitur quod hoc est propter inexperientiam vel malitiam. Si inexperientia absque malitia, potest ei ad bonum opus, quia ut dicitur in I li. qui per se facienda intelligit et praecipit, hic est optimus vir; qui autem non per se intelligit sed intelligenti obaudit, hic rursus bonus est, et in hoc gradu bonitatis iuvenis consistens inexpertus. Si vero hoc per malitiam, tandem cognoscet quod vita sua per alios et per magnos viros reputatur turpis et foeda, vituperabilis et improbabilis; hoc cognoscens de vita magis in ea, et quanto magis attrahet ad eam, tanto plus elongabitur a turpitudine vitae suae. Si ergo aliquando sit inutilis, hoc erit per accidens, propter quod maior erit culpa sua, si post agnitionem non emendet eius vitam. Ad argumentum in oppositum patet solo per tamen dictum, quod cum dicitur inutilis quia

praecipiat ultimo fine, et sic est inutilis pluribus sequentibus. Nec quod praecipiat omni fine, et sic est inutilis nulli intelligenti credenti. Ultimo talis est qui, ut hic dicitur, potest dici auditor, quia ille qui non bene iudicat procedere male; ille talis bene iudicat quid sentit doctor, sed male iudicat quid faciendum est per disciplinam.

Dicamus autem resumentes. Postquam philosophus prohemialiter determinavit, hic incipit tractatum qui dicitur in X li. Quoniam ut dictum est in hoc libro agitur de homine ut libro in dictis (?) sumpto ad omnem modum cuiuscumque, agitur ergo de homine in his X libris. Quantum ad eius optimam dispositionem et optimam operationem. Optima hominis dispositio est virtus; optima vero operatio virtutis, quae est finis virtutis, huius rei gratia. In his X li. philosophus sic procedit: agit namque in primo de fine virtutis. In 2° de generatione et modo diffinitione et obiecto virtutis. In 3° de causis et principiis virtutum. In 4° de speciebus et differentiis virtutum per nomen moderantium et in genere fundamentum ut nomen (?) secundum vulgatam opinionem. In 3° "Circa quid autem" ... (?) in ... est et timores. In 4° de speciebus et de virtutibus (?) virtutum operationes moderantium. In 6° de virtutibus intellectualibus. In 7° de virtutum gradibus. In 8° de quodam effectu virtutis nobilissimo, scilicet de amicitia, quantum ad eius species. In 9° de illo eodem quantum ad eius proprietates. In X° complet tractatum de fine virtutis inchoatum in primo.

Circa primum primo praemittit intentum, secundo exsequitur ibi: Nomine quidem. Ponit unum ex quibus, et ad 2° (?) ante et duo quaerit ex quibus, ponit ergo ex quibus quod omnis cognitio et electio bonum aliquod desiderant. Ideo nunc resumit exprimendo (?) propositionem prohemii. Hic ergo respondet quaerit quod est illud bonum quod civilis cognitio desiderat. Huic quaestioni respondet ratione talis (?) ... quia potest sic dici quod iam omnium est supplicio quod aliis scientia desiderat et intendit bonum humanum, quod est finis omnium operatorum ab homine. Hic ergo (?) ... respondit ... quod est primo bonum humanum quod dicitur summum omnium operatorum. Hic notandum sunt duo: primo quod secundum generalem nomine omnis philosophus comprehendit doctrinam et artem quod tacebat in primo, et quod secundum nomine electionis comprehendit actum suum praevium, cuiusmodi est vel electio vel imperata per electionem. Secundo notandum quod philosophus hic et saepe in prohemio, in 3° et X° locis, vocat hanc politicam sive moralem scientiam, nominat civilem a nomine per synodochiam denominando totum a parte: civilis enim scientia pars quaedam est moralis scientiae. Nomine quidem. Hic philosophus exequens intentum primo inquirit de felicitate disputative, secundo diffinitive, ibi: Rursus autem redeamus ad quaesitum bonum disputando. A primo in 3 cases (?) consonans 3 probabilia et quaedam (?) primo intendens, primo (?) ponit probabilia quod omnes vel plurimi loquentes de bono humano concordant in nomine. Secundo ibi: Bene vivere autem, quod concordant in nominis ratione. Tertio ibi: De felicitate autem, quod discordant in re, quia non omnes opiniones sunt discutiendae ibi: Omnes quidem. Quarto quod probabiliores sunt discutiendae ibi: Sufficientes autem eas. Quinto quod procedit a notioribus, ibi: Non lateat autem. Sexto quod auditorem oportet assuefieri in huiusmodi actibus, ibi: Propter quod oportet consuetudinibus. Secundum quod probabile est felicitatem existere in bonis vitae, ibi: Nos autem dicamus. Tertio quod tres sunt excellentes vitae, ibi: Tres enim sunt. Prima autem pluribus inventa est quod felicitas non consistit in sola voluptate, ibi: Civilis quidem. Secundo quod non in honore, ibi: Alii autem excellentes. Tertio quod nec in virtute, ibi: Forsitan autem. Quarto quod nec in habundantia divitiarum, ibi: Pecuniosus. Quinto quod nec in exemplaribus praeceptis (?), ibi: Adhuc autem utile. In primis duabus ponit aliquas veritates. In 3° ostendit difficultatem. In quarto sequentibus tradit modum procedendi. In duabus quae sequuntur modum opinandi. In 4° et residuis ostendit errores.

Dicit ergo primo quod bonum humanum confessum est a pluribus in nomine nominari, scilicet felicitas, per multos et excellentes. Unde quod felicitas dicitur a felicitate, quia felix dicitur quasi facile letus, et felicitas quasi felicitas ad gaudia et ad desideria cuncta complenda. Et hoc est quod summum bonum hominis nominatur felicitas. Deinde cum dicit: Bene vivere, ponit consensum pro nominis ratione, dicens quod bene vivere et bene operari existimant omnes cum felicitate, et cum hoc quod esse felicem, unde felicitas dicitur bona vita. Hic notandum quod hic non dicit quid nominis rationem quia nondum est exposita, sed non dicit quod rationem esse per se non. De re quod dicitur non est simpliciter (?) propter dividendas attributum rebus operationibus, quod quidam dicunt voluptuosam vitam quidam temperatam vitam esse bonam vitam. Deinde cum dicit: De felicitate autem, declarat 3m concordiam, quod plurimum discordant in re, pro quanto est discordia.

Prima est inter populares et sapientes. Populares namque felicitatem putant consistere in rebus sensui manifestis; sapientes vero in bonis solo intellectu cognitis. Secunda discordia est inter populares adinvicem, quia quidam ex eis felicitatem putant esse voluptatem, quidam autem divitias, quidam vero honorem et alii in aliis secundum quod delectabilia sunt eis. Tertia discordia est inter hominem unum et seipsum in diversis temporibus positum. Aegrotus enim felicitatem putat esse sanitatem, quod non putaverat sanus existens; mendicus autem divitias, quod non putaverat dives existens. Ignorantes vero suam ignorantiam felicitatem putant hoc scilicet quod non possibile est per eas fieri sciens. Quarta discordia est inter sapientes humana et sapientes divina. Sapientes namque humana felicitatem existimant in bonis humanis, sicut illi qui in actu dicuntur. Sapientes autem divina felicitatem putant esse in bonis divinis, sicut quidam platonici existimaverunt. Praeter hoc multa bona humana aliquod bonum divinum esse per se ipsum quod est causa omnibus bonis causa est quod sunt bona. Hic notandum quod causa discordiarum praedictarum vel discordiae causa est quia unusquisque felicitatem putat maximum bonum et omnia sibi cognita, et quod populares parum vel nichil cognoscunt praeter sensibilia; sapientes vero tamen intelligibilia contemplantur spiritualia. Hinc est quod illi in sensibus, isti autem in spiritibus felicitatem esse putaverunt. Deinde discordiae causa propter ... est illius pars est actus ... vel quod quamvis aliquis ...

plus iungentur in appetitu concupiscibili, et aliqui plus in
irascibili. Et illi quidem qui plus in irascibili inclinantur,
magis proni sunt ad amorem honoris quam ad amorem
voluptatis, ut videtur. Illi vero qui plus in con-
cupiscibili magis proni sunt ad amorem voluptatis. ¶ Et
causa huius est nutrimentum quod aliqui magis vertitur
appetitui concupiscibili quam irascibili, et hoc dicitur. Et aliqui in de-
litiis et aliqui in spatiis videndo et comedendo et
matrimonia contrahendo, proni de communi lege inter
inclinantur ad voluptatem. Alii vero magis ad dignitatem
facultatem. Illi vero qui magis utuntur irascibili, proni
natura forte ... et ductoribus in pugnis et guer-
ris magis proni sunt ad honorem. ¶ Unde non provenit
correlativi causam diversitatis hominum quod ideo filii proci
proni et quorundam valde ditiorum qui sunt delicate nu-
triti de communi lege sunt voluptatibus dediti. Filii vero mi-
litum autem ... qui ... consuetudinibus disputationum
sunt assueti ideo magis sunt superbi et ambitiosi. ¶ Cau-
sa vero tertie discordie est quia tertio est motus fuge a malo
afflictionis et doloris quam motus desiderii boni
letitie vel gaudii. Et hinc est quod patientes defectum boni
corporalis et afflicti oppositio malo egritudinis fortius mo-
ventur nisi sanitate. Fortius enim fugiunt egri-
tudinis quam propter solum desiderium sanitatis.
Quod existentes in tali defectu oppositum bonum reputant
felicitatem propter duplicem motum in principio. ¶ Idem in-
telligere de aliis duobus defectibus circa bona temporalis
vite et circa bona anime. ¶ Quarte discordie causa est quia ut dicit
Augustinus .8. de civitate dei. Plerumque ... illuminati ...
de cognitione corporis ... insufficientis
et sua paupertate ... bonus videre felicitatem. Et hic est
causa quia ista plerumque in rectu forte felicitatem fore puta-
verunt que ... sapientes non noverunt. ¶ De-
inde cum dicit: Omnis quidem igitur etc. ponit .e. circa .d. quia omnes
opiniones que sunt de felicitate inanis est perscrutari.
Hec enim scribere ... quod stultum est ... dispu-
tare. ¶ Deinde cum dicit: Sufficiens. ponit .g. circa
.d. quia sufficiens est et rationabile discutere eas opiniones
que maxime sufficienter existimantur et apparent habere
aliquam probabilem rationem cum cum scribitur .3. methaphysice quod in
investigatione volentibus veritatem prodesse videntur dubitare.
¶ Deinde cum dicit: Non lateat. ponit .h. circa. Ubi sunt
... processus ad scientiam differunt duplici modo.
.d. quod non debet nos latere quod differunt processus rationis qui
sunt a principiis ad principiata et processus a princi-
piatis ad principia. Ac fit ... per Platonem qui sup-
ra dubitabat et quesivit utrum a principiis in argumenta-
tione procedendum sit ad principiata vel econverso a princi-
piatis ad principia. Sicut enim in stadio ... curritur
a datore ... ad ... qui stabat spiculatum cursus ponentem
et offerentem premia victoribus ad finem cursus vel
econverso a fine ad datorem ita quoque ... est pro-
cessus duplex rationis. Unus a causis et principiis ad
effectus et ad principiata et econverso. ¶ Postea cum dicit

in procedendi ... ¶ Incipiendum quidem autem a notioribus
quod a quo ... cursus incipit dicitur incipi cognitionis.
¶ Consequenter distinguit de cognitis dicens quod aliquo cognita esse
dicitur ... quia hec sunt nobis magis cognita, illa vero magis secundum naturam
et simpliciter. ¶ Et eligit unum modum utilem ad propositum, scilicet
quod nobis in hac materia incipiendum est a magis nobis cognitis.
¶ Deinde cum dicit: Propter quod. declarat .a. circa que est quod audi-
torem huius scientie oportet assuefactum in moribus humanis, et pro-
pterea ponit .2. prout .1. principium enim. dicit ergo quod oportet in
venire sufficientem auditorem huius bene dispositum et instructum bo-
nis consuetudinibus et iustis et equis, generaliter circa
virtutes moralibus, et ideo prout dicitur principium ex fructu bene assuefacti et
ex damno male assuefacti. ¶ autem nescit(?) eruditur.
Fructus est quod dicit enim dispositio ad sufficientiam scientie et fina-
litatis ad eminentiam huius scientie. dicit ergo quod hoc bene assue-
factio est principium huius scientie in determinatione quia autem illud principium suf-
ficienter appareat homini bene assuefacto sufficienter
habebit scientiam istam non indigens principio dicitur propter
quid sicut medicus laicus qui talis bona curat de ali-
morbo in persona sua non indigebit scire propter quid curat.
Omnis talis assuefactus habet et suscipiet principia
huius scientie quia bene assuefactus promptus est ad huius
scientie sufficientiam et eminentiam. ¶ Consequenter causam dicit: Cui autem
neque ... et incommodum male assueti .d. quia ille cui
neutrum horum existit quia non habet eminentiam scientie
et principiorum nec sufficientiam ex perpetua audiat verba Esiodi
.i. poete. Omnium quidem iste optimus qui ipse omnia intelligit
hominum est vero qui per se sciendum intelligit et intellec-
tum perficiat et hic est optimus. ¶ Iste est alius qui per se non
intelligit sed intelligenti obedit et hic rursus est vir bonus.
Est et qui nec per se intelligit nec intelligenti obedit, qualis est
homo male assuefactus et hic est vir penitus inutilis. ¶ Dein-
de cum dicit: Nos autem dicamus. declarat .g. circa .f. quod
probabile est felicitatem hominis esse in bonis huius vite. dicit
ergo quod nos dicamus unde discessimus interponendo quedam
de modo procedendi. dicimus ergo quod bonum humanum et feli-
citatem vite hominis non irrationabiliter existimant aliqui
bonum ex hiis que sunt huius vite quod apparet quia multi, scilicet
plebei et grossi, principes terre et domini existimant
voluptates esse felicitatem et ideo vitam diligunt voluptuosam.
¶ Deinde cum dicit: Tres enim. exponit .g. circa .u. quod
sunt tres excellentes vite. Quarum una nominatur, scilicet
voluptuosa. alia est civilis et tertia contemplativa. ¶ Et di-
citur quod iste due excellentes quia quelibet earum exponit fi-
nem in aliquo bono propter se appetibili quod non facit illa que fi-
nem ponit in divitiis que non propter se sed propter aliud sunt
appetibiles. ¶ Sciendum quod iste tres vite originantur
ex triplici causa. voluntas enim principalis in homine sequitur
vel ad appetitum concupiscibilem vel ad irascibilem vel ad vi-
res rationales. qui potissime innituntur ad concupiscibilem eligit vitam
voluptuosam. qui potissime ad irascibilem eligit vitam
civilem. qui potissime ad rationalem eligit vitam contemplativam.
¶ Sciendum quod hec vite distinguuntur immo inveniun-
tur ... quia voluptuosa est ... ... vero plurimi

... dignitatem principibus et secundum ... eis sicut fortis alii
vincit furore ut dicitur .3. in .e. furore invenitur fortitudini
contemplativam vero est abstractus a passionibus. ¶ Multi quidem igitur
omnino .q. similibus principalibus hic dicit. Quantum ad hec precipit inten-
tas et primo ostendit quod felicitas non consistit in corporali voluptate
vero principaliter huius vite opposita. ¶ Consequenter subiungit eius motivum
dicit ergo quod multi omnino bestiales videntur esse. ex eo quod vi-
tam voluptuosam eligunt que est vita pecudum. ex quo ob-
probrium fiunt talis ratio. id est nullum bonum omne hominibus et pecudibus est
felicitas. sed corporalis voluptas communis est illis et illi, ergo non
est felicitas. ¶ Consequenter subiungit hic opinionis motivum .d. quod sic opinan-
tes adquisiverunt rationem ex malo exemplo principum. quia multi
eorum qui sunt in magnis potestatibus constituti qui pu-
tantur communiter felices ... passi sunt Sardanapa-
lo qui fuit rex persarum qui amore voluptatis detentus
numquam ad negotia numquam ad arma exivit voluit
sed cum mulieribus et concubinis inclusus vitam duxit
tamen laborationibus et ebrietatibus in cubiculis et impudi-
ciis in contemptum ... rethoricis vel civili. Sed cum mulie-
bri ... et ... cum mulieribus disputabat an
quasi ... esset eis. ¶ Deinde quod autem excellentes. prout
.2. quod nec in honore consistit felicitas. primo hanc opinionem re-
citat .d. quod excellentes viri et magnarum rerum operativi
honorem putaverunt felicitatem quorum motivum fuit
quod fere finis civilis vite videtur esse honor. ¶ Secundo improbat per
duplicem rationem. prima .1. vi(?) et magis .2. .1. Amplius autem. dicit ergo
quod iste magis apparet superficialiter quam id quod querimus, bonum
quidem est ... finis. Arguitur ergo sic. bonum divinum quod
dicitur felicitas est proprium felici et immobile et difficile.
Sed honor non est proprium bonum felici nec immobile nec
difficilis quia non est in potestate honorati, sed magis in honoranti-
bus ex quorum voluntate dependet. quare honor non est felicitas. Hanc
rationem ponit secundum sententiam. .2o. minorem .1. vi. n. et proportio .3o. ma-
ioris(?). Bonum autem. quam legitur sic: Nos divinamus .i. di-
vinum et felix esse divinum bonum proprium et quod difficile auferri
ab habente. ¶ Secunda ratio talis est felicitate nihil est melius.
Sed honore est aliud melius, puta virtus, ergo honor
non est felicitas. minorem exponit ex significatione
huius nominis felicitatis. Maiorem sic probat in textu, id est melius
honore propter quod homines satagunt et appetunt desiderat honorem
et propter quod unusquisque talis est magis .i. prius. Sed honor
desideratur propter scientiam et apparentiam virtutis, ergo virtus
melior est honore. hanc ... probat in minore ponit textu .d.
Amplius persequentes videntur honorem quare non credant
seipsos bonos esse et ut ipsi seipsos bonos esse sciant
et bonum certius appareant cuius signum est quod ista amatores
honoris magis querunt a prudentibus ho-
norari et apud illos a quibus cognoscuntur et magis in virtute
ut honor pro tales exhibitus probabile causa ... esse
ex virtute. Est enim honor exhibitio reverentie testificans vir-
tutem alicuius. ¶ Consequenter infert conclusionem .d. manifestum esse quod secundum
hos et honore secundum omnium virtus melior est honore.
¶ Deinde cum dicit: Forsitan autem et magis. prout .3. quod enim
quod virtute sola non consistit felicitas esse quod sint. ¶ Et
primo recitat opinionem oppositam. ¶ Secundo prout contrariam improbat.

¶ Hic se excusat de ampliori pertractatione harum opinionum. ¶ Et
de vita contemplativa permittit pleniorem perscrutationem.
dicit ergo primo quod forsitan aliquis magis existimabit esse finem civilis
vite hunc virtutem quam honorem. ¶ Secundo vero autem. prout contrariam
propositionem duplici ratione. .2. .1. Et cum hoc. prima talis est fe-
licitas non est communis vigilanti et dormienti et operanti
et non operanti hoc apparet quia felicitas in actu et operatione vite
sed virtus prout inesse et dormienti et non operanti, ergo non est
felicitas. ¶ Secunda ratio talis nullus felix mala patitur et
infortunatus est. Sed cum quibusdam virtute contingit multa pati et in-
fortunari, ergo virtus non est felicitas. hanc rationem prout ponit
minorem .2o. maiorem .1. Ita autem vivente nullus utique ponet.
¶ Consequenter .1. Et de hiis. excusat se dicens quod de hiis, scilicet
voluptate, honore et virtute satis dictum est propter nunc quia sufficienter ali-
as dictum est de predictis in encyclicis que sunt quedam carmina
metrica circularia per ... composita de felicitate humana. ¶ Consequenter
.2. .1. Tertia autem. dicit quod tertia vita inter excellentes est
contemplativa de qua faciemus perscrutationem in sequen-
tibus ut .x. in .x. huius secundum consequentiam. prout causa rei ferri
ad illa que sunt dicta prout de voluptate in quarum contem-
platione posuit perfectionem finem. ¶ Deinde cum dicit: Pecuniosa
.e. circa .s. quod in divitiis non consistit felicitas probat
duplici ratione .1. Et divitie .2. .1. Non magis que predicta principaliter
secundum duos intellectus fortiter dicit primo sic bonum felicitatis non
potest acquiri vel perdi per violentiam et hoc intendit philosophus
.d. quod pecuniosus est violentus quod vel perdere vel alie
divitie sunt bonum felicitatis. ¶ Aliter potest intelligi et aliter
id fortiori propter quod sciendum quod divitie alie sunt utiles prout
alimenta et vestimenta, instrumenta et vehicula quibus
nos indigemus ut dicitur primo politicorum. Alie vero sunt ar-
tificiales sicut pecunia et aurum et argentum quibus
non ... indigemus et ideo appetitus divitiarum
... dicitur ... appetitus vero non ... et artifici-
alium est appetitus ... et talis est violentus. Avari
enim finem ponentes in divitiis magis appetunt
pecunias et artificiales divitias. quare eorum appetitus
est ... et iniquus violentus. ¶ Tunc prout sic ar-
guitur vera felicitas numquam appetitur appetitu in-
finito vel violento. Sed pecuniosus in divitiis ponens fi-
nem appetit eas appetitu infinito et violento
et hoc vero intendit philosophus .d. quod pecuniosus violentus est
infinite et ... violenter appetit quare in divitiis vera felici-
tas non consistit. ¶ Secunda ratio talis est felicitas non est v-
tilis nec quod alterius gratia. Sed divitie sunt utiles. sunt
enim quasi instrumenta virtutum et huius vite deser-
viunt et querunt alterius gratia puta propter honorem vel
potentiam vel propter vite necessitates. quare in eis non consistit
felicitas. ¶ Hanc rationem prout ponit quo .2o. minorem .1. Utiles enim.
¶ Tertio id talis est quod magis videtur esse felicitas non est
felicitas et ideo quod minus. Sed magis videtur quod volup-
tas vel honor vel virtus esset felicitas quam divitie
et tamen non est. ergo nec divitie. minorem hanc ponit in textu
.d. quod id magis illa que predicta dicta, scilicet voluptas, ho-
nor et virtus magis rationabiliter aliquis existimare prout esse
fines que propter se diliguntur illa tamen non videntur esse felicitas

Sed diceret quis ultra enunciat ad hoc attendendum sit quoniam
Deinde probatur sic. Et inquiritur quid sit. Primo utrum
felicitas sit bona vita et feliciter vivere vel
quod vivere. Secundo utrum felicitas consistit in bonis
exterioribus. Tertio utrum existat in bonis corporis. Quarto
utrum consistat in bonis spiritualibus anime.

Deinde primo arguitur quod felicitas non sit bona vita
quia vel hoc esset bonitate nature vel bonitate
moris. Non bonitate nature quia illa bonitas communis est
hominibus et infantibus. Felicitas autem non. Nec bonita-
te moris quia talis non appetitur nisi propter aliud. Ergo felici-
tas non est idem quod bona vita. Item quoniam bona vita
laudabilis et maxime bonitate moris. Sed felicitas
non est laudabilis ut dicitur in fine huius primi. Ergo non est bona vita.
Tertio quia malitia contraria bonitati morali non est maxime
malum, nam bestialitas nequior deterior
est quam malitia. Ergo bonitas sibi opposita non est maxime
bonum, et per consequens felicitas. In oppositum est communis
animi conceptio secundum philosophum. Dicendum quod felicitas et quoniam
consistat, concipitur ut bona vita et optima quod declaro
sic, quia in appetitu felicitatis includitur duplex amor:
unus concupiscentie quo desideratur res desiderata.
Alius amicitie quo amatur res cara et dilecta
cui concupiscitur res desiderata. Ita quod appetitus
felicitatis est appetitus copulationis desiderantis rei desiderate
cum re dilectissima. Sed res dilectissima est vita dilig-
entis. Bonum autem est res desiderata quia quicquid de-
sideratur sub ratione boni et ut bonum desideratur.
Quod in omni appetitu felicitatis concipitur copulatio et unio
boni cum vita ex qua copulatione consurgit vita bona,
quare ex hoc ortum habet illa communis animi conceptio quod feli-
citas idem est quod optima vita et felix homo idem
quod optimus homo. Ad primum ergo dicendum quod bonitas
vite ut includitur in conceptu et appetitu felicitatis
non est determinate bonitas nature nec determinate moris
nec determinate bonitas honestatis vel delectabilis.
Ad secundum ergo quod bona vita in ratione habitus et potentie est laudabilis
sed in ratione optimi actus et optimus non est laudabilis
proprie, sed potius glorificabilis vel beatificabilis sicut de felicitate
dicitur in fine primi. Ad tertium dicendum quod bonitas ut
hic sumitur non dicitur ex excellentia virtutis et opposite
modo miseria consurgit in eius oppositione ut videbitur infra.

Deinde secundo arguitur quod felicitas consistit in bonis
exterioribus. Primo quia in eisdem existit in quibus
fortuna dicente philosopho secundo physicorum quod non videtur fortuna idem esse
felicitati aut prope. Sed fortuna consistit in bonis
exterioribus. Ergo et felicitas. Secundo quia videtur consistere in honore
quia finis civilis vite est honor ut habetur in textu. Sed
felicitas est finis civilis vite ut habetur sexto in prologo.
Ergo felicitas est honor. Tertio quia videtur consistere in potentate
quia oppositum maxime miserie est felicitas. Sed potestas
est opposita maxime miserie per potentem non homo sit li-
ber tamen, et per impotentiam maxime fuerunt libertatis
in qua consistit maxima miseria. Ergo potestas est
felicitas. Quarto quia videtur consistere in divitiis et in a-

mari quam etiam videtur felicitas quod omnis maxime appetit
amari ipso dicente: diliges dominum deum tuum ex to-
to corde tuo etc. Ergo amari est felicitas. Quinto vide-
tur consistere in divitiis quoniam in hiis solum consistit feli-
citas que sola continet omnium bonorum aggregationem. Feli-
citas namque non est nisi status omnium bonorum aggregatione
completus ut dicit boetius tertio de consolatione. Sed in solis divitiis
autem et potissime et pecunia continentur omnia bona dicente
Salomone quod omnia obediunt pecunie. Ecclesiastes decimo. In
oppositum sunt rationes philosophi quod honorem et divitias et potes-
tatem et indutiam(?) et potentem et amari. Dicendum quod
bona felicitatem hominis huius est conditiones repugnantes
bonis exterioribus duas penes eorum acquisitionem et duas
penes eorum esse et quintam penes effectum et duas in compara-
tione ad appetitum. Bona namque felicitativa non acquiruntur a
fortuna. Absurdum enim est quod maximum bonum hominis commit-
tatur casibus esse. Fortuna vero est causa per accidens ut
ibidem habetur. Secundo acquiruntur ex virtutis quod appetitus
pertinet ut prima que per naturam presupponit naturam.
Tertio bona felicitatem sunt nullius bona sunt maxime quod appetitus
ex sola nominis ratione. Quarto sunt in amissibilia vel non fa-
cile amissibilia. Sicut enim una dies non facit an-
num, sic modicus bonus status et labilis non
facit hominem beatum. Quinto bona felicitatem hominem in
ratione perficiunt aliter enim nullus diceretur felix nisi de-
nominatione extrinseca. Sexto bona felicitatem hominem et opus
hominis bonum reddunt. Respondent enim quod feliciter vi-
vere sit bene vivere in actu bono optimo ut habetur
ex nominis ratione. Septimo bona felicitatem felicem liberant ab
angustia felicitatis enim opponit seipsum miserie
angustie et anguste. Octavo felicem replent dele-
ctatione et letitia cum enim felicitas non habeat sit maxime
desiderata cum erit habita erit maxime gaudiosa.
Nono bona felicitatem per naturam sunt per se et propter se appetibilia fi-
nis enim est primus intentione. Decimo hec bona habita appe-
titum sedant et quietant superius enim consistit ultimus finis
ultra quem appetitus amplius non procedit, non enim esset ul-
timus finis nisi eo habito quiesceret appetitus. Hec
autem conditiones bonorum felicitatem hominis exterioribus nequaquam
conveniunt prima namque convenit a fortuna cum sint bona fortune.
Secundo non exigunt virtutem cum sepe veniant ex genere
et alia ex mala cum sagacitate. Tertio non sunt bona
maxime tamen namque sunt hec genera bonorum ut patet dicitur in septimo libro
bona maxime que sunt anime bona mediocria que sunt
corporis et bona minima que sunt exteriora. Hec autem declara-
rentur in loco suo. Quarto non sunt in amissibilia immo
de facili amissibilia. Unde locus amissis bonis exterio-
ribus fluunt opere auctorum stoicorum qui de ipsis felicitate
habuerant in recitato. Quid me felicem toties
iactastis amici. Qui cecidit stabili non erat ille
gradu. Quinto non dicitur quod bona exteriora non ponunt
hominem in statu felici quia hec non statuunt in gradu
stabili. Sexto hominem in ratione non perficiunt cum sint
exteriora. Septimo nec hominem nec opus eius bonum
reddunt cum videmus plures homines eis uti male

quam bene. Octavo non liberant hominem ab omni angustia.
Nimis enim omnia hec potest affligi aliqua gravi passione
cordis vel corporis. Nono non replent hominem dele-
ctatione et letitia quod secum afferunt continuam sol-
licitudinem que in scriptura satis comparatur spinis
quod sicut ille suis cuspidibus pungunt carnem
sic ista bona sollicitudinibus pungunt mentem. Decimo non
propter se nec primo appetuntur et quod appetunt de singulis dicere
nam ut dicitur in textu appetuntur alterius gratia. Omnis
enim qui divitias appetit vel appetit eas gratia necessita-
tis vel utilitatis vel gratia potestatis vel honoris vel gratia vo-
luptatis. Honor autem appetitur gratia virtutis cognoscen-
de et amari. Felicitas potestas vero quia est ad bonum et ad malum,
ad malum est mala et ad bonum minus bona quam ea actus
dicitur enim communiter quod ipso in bonis est minus bona quam actus
quod nec hoc ubi nec illo potest esse bonum primo non appetitur.
Hoc idem patet de amore primo quod nemo amari
appetit nisi propter amare vel gratia commodi assequendi
ab amante. Et hec bona habita non sedant appetitum
quia quod non est primum in appetitu non est ultimum in usu vel
in fructu quare hec bona per se non sunt felicitatem. Dicendum
ergo ad primum in oppositum quod fortuna non est idem felicitati sed dicitur
magis propter quandam quod bona eius ultra felicitas ut infra dicetur.
Ad secundum dicendum quod finis civilis vite simpliciter
non est honor nec verbum allegatum est auctoris, sed eorum qui
finem ponebant in honore ut est simpliciter dictum quod sit
finis sed quod fere. Ad quartum quod potestas moderata non bona
et ad malum sicut est potestas scelestis non facit homines
liberum nisi ipso sed oppositum facit omnino servum quod potestas
quod possunt malum illa facit homines peccati servum et
miserum. Unde Augustinus duodecimo de trinitate capitulo nono ait quod mala volunta-
te quisque miser efficitur, sed miserior potestate qua de-
siderium male voluntatis impletur. Ad quintum dicendum quod de-
mum illa quod appetit de hominibus maxime appetit ama-
ri non tamquam bonum suum sed tamquam amicum hominis
unde propter bonitatem esset quod amare deum sit felicitas
quam amari hominibus. Ad sextum dicendum quod dicere non con-
venit omnia bona exteriora ad felicitatem. Multa enim
bona sunt que non includit sub exteriori omnino puta corporis
sanitas robur pulchritudo et anime prudentia vir-
tus et sapientia. Quod vero dicitur quod omnia obediunt pecunie
intelligitur de rebus venalibus quales non sunt res hominis feli-

Deinde tertio arguitur quod felicitas consistat in bonis
corporis. Primo quia cum homo est compositum et
summum bonum est perfectio partis inperfecte, sed homo est totum
constans ex anima perfecta et ex corpore imperfecto. Anima namque
non indiget potu vel cibo corpus tamen quibus indi-
get quare perfectio corporis vero summum bonum hominis. Secundo per
hoc apparet de sanitate quod bonum compositum esse et vivere hominem
et videmus quod etiam omnis vero felicitatem hominem, sed sani-
tas conservat hec omnia. Ergo etc. Tertio idem videtur de for-
titudine corporis et decore quam nobilitas pulchritudine
vero felicitas principis, sed omnia principantur
corpori ut dicitur primo politicorum. Nobilitas a corporis consistit

in robore et decore ergo et felicitas autem. In oppositum idem
de corporis voluptate quod summum est illud appetitur
vero esse per naturam felicitas. Sicut enim tendit in summum bo-
num per naturam. Sed corporalis voluptas summe appetitur et ante
omnia illud appetitur ut docet experientia. Ergo in ipsa con-
sistit felicitas. In oppositum est philosophus. Dicendum quod
conditiones generales sunt inseparabiles a corporibus bonis
que repugnant rationi felicitatis hominis. Felicitas
enim non est communis hominibus et iumentis cum nullum iumen-
tum sit felicitabile. Primo non est communis hominibus bonis
et malis cum omnis felix sit summe bonus, nullus tamen
malus est bonus. Tertio felicitas non est ordinabilis
ad magis bonum ipsa namque respondet quod sit bonum
maximum. Quarto non praestat materiam vel occasionem ad
peccatum vel ad malum cum in se includat firmitatem et
consummationem in bono. Sed omne bonum corporis est commune ho-
minibus et iumentis. Immo nullum est bonum conditio huius cor-
poris quod non inveniatur melior in corpore alicuius alius.
Puta sanitas in piscibus fortitudo in leonibus
decor que in omnibus turpissimum enim talium est hominis
cum corpore nudo et sit decalvus. Secundo omne bonum
corporis est commune bonis et malis quod patet de se. Tertio omne bo-
num corporis est ordinatum ad aliquod magis bonum quod
probatur quia sicut se habet corpus ad animam sic bonum corporis
ad bonum anime, sed corpus ordinatur ad animam tamquam
ad finem ut habetur secundo physicorum. Ergo bonum corporis ad bonum anime.
Quarto omne bonum corporis praestat occasionem ad peccatum quanto
enim corpus est sanius fortius pulchrius et delicati-
us tanto magis incitat animam ad intemperantiam et
ad omnem concupiscentiam carnis. Dicendum ergo ad primum in
oppositum quod anima indiget perfectione sicut et corpus. Unde
est ultra felix et perfectum et id eius perfectio tamquam no-
bilioris partis hominis potius dicetur felicitas
quam perfectio corporis quod sicut illud perfectibile est nobilius
illo perfectibili, sic perfectio istius erit nobilior per-
fectione illius. Ad secundum quod sanitas sicut non fuerit
usum corporis et hominis vel esset gratia illius usus quare
probabilius poneretur felicitas in illo usu quam in
corporis sanitate. Ad tertium dicendum quod nobilitas princi-
patus et habitus principatus de specie quoniam ad
nobilitatem principis et non econtra ut dicitur duodecimo metaphysice.
Sed anima principatur corpori principatu despotico id est ser-
vili ut dicitur primo politicorum quia ars est quod bonum corporis propter
bonum anime et non econtra quare bonum anime potius est felicitas
quam bonum corporis. Ad quintum dicendum quod appetitus corporalis
voluptatis et maxime veneree non est in aliquibus propter se
sed propter aliud appetitum posterius. Nam enim primo appetitur
appetit salutem speciei et individui. Salus autem speciei
habetur ex actu venereo et salus individui
ex esu cibi et potu. Et propter hoc non esset delectabilis usum utriusque
id est alimenti et actus venerei ut appetitus ex
fortificaretur ex appetitu delectationis. Unde dico
quod appetitus voluptatis non est ultimum immo illior illo
est appetitus dicte salutis. Nos tamen sensibilibus experimur

appetitu illi voluptas quam salutis. Dato et quod
ille appetitus sit illorum et prior sit appetitus corporis
non tamen sunt omnis appetitus hominis prior non et illorum non ap
petit vel quo omnes homines vel saltem desiderant sicut
scribitur primo metaphisice quia quod cum appetitus totus sumitur ap
petitur non probatur esse felicitatis hominis.

Deinde cum arguitur quod felicitas non consistit in bonis
anime quia in illis bonis non efficitur homo feli
citer quibus habitus et exercitiis potest soli peribus et fortu
nius non autem ut dicit philosophus diceret bonum homine
infortunatum. Sed bonis anime habitus potest homo uti
peribus et fortunius ut dicitur in textu de habitu virtu
tum et de actu. Ideo de gloria quoniam bonis anime non est feli
citas. Felicitas non est dormienti non vigilan
ti non operanti ut dicitur in textu. Sed bonis anime in
utitur. Ergo et cetera. Tertio quod felix non contingit male uti
sed bonis anime contingit male uti dicitur apostolo quia sapientia
inflat. Ergo non sapientia vel alia sunt felicitas. In opposi
tum est sufficiens dicto quia felicitas ut primum est vel in bonis
exterioribus vel in bonis corporis est ergo ex sufficienti divisione est in
bonis anime. Dicendum quod sicut hic ex dicto dicitur quod
nomine eius quod est felicitas istam se habet extollenter feli
citer vivere et simpliciter bonum vivere felix vita est simpliciter
bona vita felix homo est simpliciter bonus homo. Dicit ergo de
quod in bonis anime consistat felicitas quia bonum quod reddit
hominem simpliciter bonum reddit hominem felicem. Hec autem probatur
extollentiam ex premissis. Sed bona anime nulla alia red
dit hominem simpliciter bonum ut dicitur de virtutibus in
fine. Ergo quia ipsa et nulla alia reddunt hominem felicem.
Per hoc ad primum in opposito quod homo simpliciter bonus non ca
dit a sua et a sua felicitate propter aliquas infortunia quia
illa solum auferunt corporis bona exteriora propter mor
tem dicit homo simpliciter bonus et perfectus non cadit hic
vel tetragonum quod est sine vituperio casus ut dicitur
dicitur in hoc li. quin sunt in adversitate sui quantumcumque cau
peri positus sunt semper utetur virtute sic optimum
sunt. Virtus autem virtute manet in sua felicitate et
felicitas ut dicitur ii consistit in usu virtutis. Ad 2m
dicendum quod dormiens potest esse felix in habitu licet non in usu. Usus
tamen est ultimum et optimum felicitatis. Ad 3m dicendum quod non demon
strat quod sapientia non sit felicitas quia potest contingere male
uti sapientia ipsa non reddit hominem simpliciter bonum ideo per
consequens felicem et beatum. Sunt tamen quedam alia bona anime
quibus non contingit male uti sicut dicitur supra dictum est de moralibus virtutibus.

Quod autem universale melius est. Postquam philosophus pro
bavit felicitatem non consistere in voluptatibus in
honore in virtute in divitiis hic probat eam non
consistere in participatione ydee ut posuit alias ple
hemium. Secundo ercetera. Primo dicit quod facientes et cetera in prohe
dictis. Tertio postquam preter opinionem platonis est bonum secundo quod
odiosum tertio quod dignum et cetera. Ad evidentiam dicendorum
universale dicitur duobus modis quod participatum per plura aliud quod
participans plura participatum per plura ad hoc dicitur quod ut est
participatum per eum sua secundum causa in illis pluribus sicut non est

in diversis vel principatum in effectu suo sicut cum plurium
effectuum est universalis eius. Sed universale participans plura hic dicitur quod
ut participat illa plura singula sicut est conceptus sic
tamen est plurium conceptus vel participat in se omnem si
gulare sicut conceptus habet vel genus dicitur universale quod participat
obiecta ratione omne plura. Plato autem in sua summa de ydeis
dicens unius est nomine universalis in se significat a conceptis et
in pluribus totam participationem illam vocavit universale. Dicitur quod per
scrutari et querere quoddam dicitur sed quod per platonem universale vocavit for
te melius est quam perscrutari de opinionibus iam repulsis.
Sed quod de moribus agimus indebet quod moralia agere
amicum suum et magistrum platonem et cetera. Respondendum ad 2o se ex
cusat quod hic obviat dicitur opinione sua quod amicos viros
i. platone et sectatores suos oportet introducere et discutere
opinionem platonicam de ydeis et super hiis et cetera. Quoniam obviet
nobis ista quod odiosa. Sed quod non obstante hoc odio
vel de pessima opinione inquirere id super hoc et cetera. Rationem
assignat dicens quod fortasse videtur melius esse et oportere quod non
obstante odio suppositio per salute veritatis similia
nostra destruere i. familiares maxime quod alii dicitur nos
qui sumus philosophi veritatis et sapientie professores esse sa
lutem veritatis agere quam alios quia amborum cum
sit philosophie existentibus amicis dignum et sanctum est prohonorare veritatem.
Videtur quod sanctitas idem est quod sanctitas seu sancta bonitas
sancta bonitas est una virtus moralis propter virtutibus
moralibus. Alia sanctitas supernalis qui per theologos vo
catur theologalis et dicitur a deo nobis infusis. Et in hac sanctitate
quod non habet in presenti vita sanctam quod ad philosophos cum optima
significare vult dicere quod prohonorare veritatem a eam preferre
amicis timorem et amorem et favorem humano opus est sanctum
quod opus sanctitatis et sancta habitus virtuosi. Facientes vero et cetera.
Hic exequitur propositum. Primo ponens duo contra platonem quod non omnibus
hominibus sit una communis ydea. Secundo quod si esset non esset felici
tas ibi. Sed non est unquam. Ad primam conclusionem ponit vii ratio
nes. 2a ibi. Amplius autem quod bonum. 3a ibi. Amplius autem quod cor.
4a ibi. Quereret autem. 5a ibi. Hiis autem que dicta sunt. 6a ibi. Di
videntes quidem ab utilibus. 7a ibi. Sed similiter et hoc sunt cor. Prima
ratio talis est in quibus est una communis ydea in hiis non
est prius et posterius. Sed in bonis est prius et posterius. Ergo in
bonis non est una communis ydea. Maior arguitur intel
ligendum ydeas et cetera dicitur de numero qui secundum eos non
est ydea numerorum ydeam ex eo quod habet prius et posterius.
Et 2a. Bonum autem dicitur ex maiore quod bonum est in substantia
et in qualitate et in ad aliquid. Substantia vero est prior natura a ratione
dicitur eo quod dicitur ad aliquid ordo non habet quod accidit accidentibus
magis quod sunt. Propter ergo originatur in natura et fundatur
in ea. Sed accidens originatur et fundatur in substantia. Et i
ferre conclusionem et quod nec utique et cetera. Amplius autem. 3a ratio
talis est quorum est una communis ydea eorum est una sola
potentia. Sed bonorum non est una sola potentia ergo nec una communis
ydea. Hanc rationem ponit sub maiore. 2o conclusionem. Amplius autem
et maiorem ibi. Non utique. Maiorem ergo ponit dicit quod bonum
equaliter et convertibiliter dicitur et predicatur cum ente quod dicitur
de substantia quod deus et intellectus sunt substantia et ambo bona et de

qualitate quod virtutes sunt qualitates et sunt bona et de quan
titate quod id quod alicui commensuratum est et equalitati et bonum et de
relatione utile namque dicitur relationem et bonum et de quali
tempore namque et opportunitas i. ipsa opportunitas pertinet
ad predicamentum quando et quando est bonum quod oportunum et de loco i
de ubi quod dicitur i. ut vivius dici et est ubi et est bonum et al
tera talia que sunt bona et in diversis predicamentis. Patet ergo maior
quod non omnium bonorum est unum predicamentum quia ex hoc sequitur conclusionem
intentam dicit. Manifestum esse quod non est unum quid et universale i. ydea pre
omnibus istis bonis. Tertio et cetera. Non utique ponit maiorem
dicit quod non dicitur in omnibus predicamentis. Sed in uno solo quod
bonum convertibile cum ente si omnium esset una ydea. Et
scitur quod plato ponebat ydeas in speciebus athomis que
predicantur de solis individuis inter que non est ordo et ex hoc supra
est prima ratio vel illa que sunt unum secundum speciem sunt individua
hiis predicamentis. Et ex hoc sicut ista ratio vel de illis posuit esse
diversa scilicet cum omnia sunt unius rationis et cetera. Ibi sive
tertia ratio. Amplius autem et cetera. Ratio talis est quorum est una ydea
eorum tamen est una scientia. Sed bonorum non est tamen una scientia
ergo nec una ydea. Maiorem declarat in dividi et in
tamen et cetera ratio. Minor autem concessa est per platonem.
Quereret autem utique aliquis et cetera. Ratio esset quod sit per dicit
precipitur medium. Secundo removet unum cavillum cavil
latorum ibi. Sed nec idem. Propterea et cetera. Et alia opinione dicit
unum premium. Non plato non ydeam hominis intitulat
per se hominem ydeam equi per se equum ydeam boni per
se bonum. Secundo arguit contra ipsum quoniam est una ratio speciei
eorum est una communis ydea istis concessis ad hoc sic arguit.
Quorum est una ratio speciei eorum est una communis ydea. Sed
boni et per se boni est una ratio speciei sicut hominis et per se hominis
non non dicitur in ratione hominis sicut nec bonum et per se boni
in ratione boni quod homo et per se homo erit una ydea
que dicetur per se bonum. Sed autem intellectus rationem dicit
quod illi duobus per se bonus est communis ratio una et per omnis et
ydea ad istas et sic superinducitur et ex processu in infi
nitum. Hic et ponit et declarat minorem in dictis
expositum et cetera. Deinde cum dicit. Sed nec idem perpetuo re
movet unum cavillum quod dicere posset ad rationem posset quod
dicit quod bonum et per se bonum non sunt eiusdem speciei. Ratio sus
quod unum est perpetuum reliquum non. Et hoc dicit quod hoc non tollit
comparationem rationis quod non albedo unius diei non est mag
is alba in specie albedinis quam albedo unius diei quod si bonum
perpetuum erit magis in sua specie quam bonum temporale. Convenienter autem
pitagorici videntur hic rationem dicit quod pitagorici dixerint
pictagorici ponentes unum sub in coordinatione et i
nio aliorum bonorum quam isti plato qui posuerunt ipsum
unum bonum esse separatum in omnibus bonis. Propter quod pictagorici
fuerunt celebres et cetera. De hiis autem que dicta sunt
ponit quartam rationem premittens quod illi que dicta sunt per platonem
quod cum quedam dubitatio potest dicere quod sunt bonitates quoniam
sunt talia per participationem unius ydee secundum eundem modum dicuntur talia.
Sed non omnia bona secundum eundem modum sunt bona ergo non omnia sunt
bona per participationem eiusdem ydee. Maior hic exponit platonis
Minor vero declaratur in littera quia duo sunt bonorum genera
bonorum que diversimode dicuntur bona bonorum non alia sunt per se
et propter se appetibilia et dilecta alia vero propter ista que sunt eorum

factiva et conservativa vel suorum contrariorum prohibitiva quia ista
dicuntur bona secundum alium modum quam prima quia non omnia bona secundum
eundem modum dicuntur bona. Videntes et cetera ratio vero quod primo premit
titur divisionem bonorum in utilium que sunt propter alia et bonorum simpliciter
que sunt secundum se propter se dicitur de istis per se bonis quod
inveniam si dicantur secundum unam ydeam. Et 2o. Subiungit
unum quod bonorum per se appetibilium et quod ipsa singula et so
litarie accepta sunt per se appetitur sicut videre et sentire
et quedam voluptates et honores. Illa namque dato quod pre
ad ad appetitum cum sunt singula tamen sunt appetibilia et per se bona
vel nichil erit appetibile propter se nisi sola ista ydea. Hoc autem est
contra experimentum. Experimur namque nos appetere sentire propter sentire
voluptates propter voluptates et cetera. Et 3o. Quod inanis et cetera. Sig
medium rationis quod sic potest formari si istis per se bonis
ponatur una communis ydea ipsam esse istis tertio sa
communis est sciens ergo et cetera sed quam patet ex dictis quod si illa
bona sunt appetibilia propter ydeam quam participant et per se sep
erunt appetibilia et quoniam adhuc ad invicem ydea illa esset
ordinatum quod potest eius appetere et secundum hoc bona habent. Tertio consequens princi
pii rationem habent singula singulas appetitus que non inveniunt
eis ex ydea. Sed ex se et sic per consequens non est ydea illa
erit inanis. Sed neque et cetera. Et ratio posita hic secundo philosophus sau
det auditum tacite conclusionem i. Sed equaliter utique dicitur.
Ratio talis est quorum est una communis ydea illorum est communis una
diffinitio et ratio quidditativa. Sed istis bonis per se appetibilibus non
est communis una diffinitio quidditativa seu ratio speciei. Ergo istis
non est una communis ydea. Hic et cetera. Primo ponit maiorem
et declarat et consequenter quando non ratio albedinis eadem invenitur in
nive et cerusa quod dicitur color eius. Sed iniquitas una
ydeam participantibus. Et 2o ponit et minorem honoris autem
vero dicitur quod honoris et prudentie et voluptatis sunt diverse ratione
et secundum quod sunt bona voluptas namque passio est prudentia vero
habitus honoris cum nec passio nec habitus sed exterior dignitatis
vel gloria. Et 3o. Intulit conclusionem et cetera. Non igitur et cetera. Et quod in. Sed
equaliter utique priorum illa ratione quoniam quod possunt qui
ideo ista talia dicuntur bona utique equivoce. Sed non quod
unum non universaliter dicitur quod per quam bonum non dicitur de illis secundum unam
rationem. Cum quoniam per hoc respondendum. Dico quod non sunt casu equivoca
Sed dicuntur bona vel quia oriuntur ex uno bono vel quia tendunt ad
idem bonum vel quod secundum analogiam duorum ad duo
sicut dat exemplum de intellectu et oculo quod sicut intellectus est
bonum anime in oculus est bonum corporis. Unde intellectus dicitur lumen
anime et oculos lumen corporis. Non ergo per equivoca
potest dici ad primum ergo primum cum casu equivoca illa que uno no
mine nominantur non unum propter alium. Ita ambo propter tertium.
Sic duo quidem canes vocantur et cetera. Quedam a p
posito ut illa que uno nominantur nomine unum tamen propter
alium non exhibitione sicut artificialis. Sed volunt sic
illis pluribus dictis est terminos propter terminum disciplina plo
nis quod sic volunt exposuit philosophus. Et quoniam vero di
arte equivoca ut illa que uno nominantur nomine propter si
militudinem unum ad alterum non in illum. Sed artificialis sic
pictor et virgo dicitur celestis ymago tamen propter imaginem
quod virgo ad eius similitudinem per artem facta est. Et
quedam dicuntur non equivoca ut illa que uno nominantur
nomine unum tamen propter alterum vel ambo propter tertium propter ille

feer

habitudinis corporum inter se secundum quod conveniunt. Est vel secundum proportionem
vel secundum proportionalitatem. Secundum proportionem ubi est habitudo unius
ad unum. Secundum proportionalitatem ubi est habitudo duorum ad
duo ut in exemplis positis de dextro et sinistro. Et
notandum quod prius in hoc ultimo modo equivocationis vult ponere
bonum dictum de homine prudenti et voluptuoso. Primus [illegible]
alius duobus precedentibus modis ponitur [illegible]
locutum omnia enim bona sunt ex uno principio et omnia ten-
dunt in unum finem ultimum. Et ista que reliquit
ad bonum huius pertinet hic modo dicit bona omnia namque exeunt
ex uno vel ab illo homine et omnia tendunt in unum,
ad completam felicitatem hominis. Sed de ista parte. Continuatur
ibi: Sed forte hec quidem dimittere [illegible] exclusione huius operis quia magis
esset alterius philosophie quam istius et de ydea [illegible]
quod verum sit possibile vel impossibile. Si enim [illegible]
quod omnibus bonis est una communis ydea, que sit hic
sed esset non esset in hominibus felicitatis [illegible] ostendens
per hoc quod ista ydea non esset bonum ab homine possessum
vel operatum. Secundo quod esset bonum [illegible] felicitatem
et Forte et alicui videbitur. Tertio quod esset
utile adiutorium, ibi Inutile autem. Dicit primo dicit quod
si esset unum quid commune predicatum de bonis quod esset bonum
separatum secundum se ipsum permanens, illud tamen non esset
bonum possessum et operatum ab homine. Sed nos hic
querimus tale bonum quod illa ydea non felicitat ho-
minem in ratione boni possessi et operati per hominem. Secundo ibi
Forte autem alicui, ostendit quod ista ydea non felici-
tet in ratione boni principalis per modum exemplaris. Primo tamen illum
modum excludit. Secundo laudat et vituperat, ibi
probabilitatem quidem. Tertio improbat, ibi Omnis enim quod.
Dicit ergo primo quod forte alicui videbitur quod licet
ydea non felicitet in ratione boni possessi, felicitabit
tamen in ratione exemplaris quia illud bonum si visum et cognitum
fuerit erit melius ad possessa et operata bona melio-
randa [illegible] quia non habentes illud bonum vel
ut exemplar magis sciemus que sunt bona nobis et per nos
agenda et si sciemus melius adipiscetur.
Contra istum modum primo laudat et vitupe-
rat, dicens quod probabilitatem quandam habet iste sermo, videmus
enim quod pictor melius scribit inspecto bono exemplari,
et sic in quibusdam aliis operibus [illegible] potest
apparere quod sic se habeat [illegible]. Illud autem videtur
dissonare artibus et scientiis. Tertio istum modum
improbat tali ratione [illegible] quod omnes ar-
tifices ignorant et negligunt exemplar in suis
operibus optimum. Sed omnes artifices appetentes
et inquirentes bonum et finem suum artium et nichil omnino
ad sequendum finem suum ignorant et relinquunt
tale exemplar ydeale. Ergo ipsum ydeale exemplar
fuit in artibus et scientiis optimum. Hec est [illegible]
probatio. Minor [illegible] Quamvis autem [illegible] penitus
tenere. Consequenter [illegible] Inutile autem, ostendit quod ista ydea non
felicitet in ratione utilis. Et modo tali [illegible] quod nullum
artificem iuvat in operibus suis, nemine fe-
licitat in ratione utilis adiutorii. Sed ista ydea nec
fabrum nec textorem nec medicum iuvat in operibus

suis nec aliquem alium. Ergo non felicitat et cetera. Minor
est per se manifesta. Maior inducitur in textu et patet.

Deinde queritur primo [illegible]. Et inquirendum primo
utrum virtus sit preferenda amicitie. Secundo utrum
sit aliquod bonum per se existens. Tertio utrum bonum dicatur univoce
de singulis bonis. Quarto utrum bonum per se existens felicitet hominem.

Deinde primo arguitur quod amicitia preferenda sit virtuti, quia quod
prefertur salubrius civitati prefertur
omni virtuti. Sed amicitia prefertur salubrius civitati. Minor
[illegible] sic et virtutis [illegible] doctrine et iustitie. Virtus iustitie
est saluberrima [illegible] sic nobilissima virtus [illegible]
[illegible] amicitia [illegible] libro 8 [illegible] quod si omnes essent [illegible]
indigeremus amicitia sicut propter [illegible] iustitie.
Si tamen omnes essent amici non indigeremus iustitia, quare
amicitia tamquam nobilior prefertur iustitie. Et quod
quod est salubrius pro salute gentis et civitatis prefertur
minus salubri. Sed amicitia est saluberrima pro salute gen-
tis et civitatis, ut in libro 10 [illegible]. Preterea ex lege [illegible]
[illegible] in quo pendet et in quo completur omnis lex
est preferendum omni alteri. Sed in amicitia pendet et com-
pletur omnis lex; plenitudo namque omnis legis est dilectio,
ad Romanos 13. Et quod preferendum est omnibus bonis hu-
manis sine quo nullum prodest homini. Sed sine amicitia
nullum bonum prodest homini, prima ad Corinthios 13. In
oppositum est philosophus in primo [illegible]. Dicendum quod preferre [illegible]
amicitie [illegible] hominem [illegible] virtutis preferre [illegible]
[illegible] amicitie preferre amicitia [illegible]
[illegible] hominem amicitie [illegible]
[illegible] propter [illegible] virtutis. Et amicitie
[illegible]. Dicendum est ad questionem. Et respondendum ad rationes
[illegible]. Sed ergo primo quod virtute [illegible] igitur [illegible]
[illegible] caritas, duplicitas, mendacium,
iocositas, officiositas, perniciositas, mendacium pernicio-
sum, contentio, iactantia, ironia, ypocrisis, que sunt
[illegible] vel modo generali [illegible] omni materia vel
modo speciali [illegible] iniquitatis. Si generaliter [illegible] quod veritas
ignoratur vel quod celatur vel quod negatur vel quod impug-
natur. Si quod ignoratur sic est [illegible] vocis [illegible]
per presentem ignota cum credit dicere verum. Si quod cela-
tur [illegible] vel positive vel privative. Si privative
sic est taciturnitas [illegible] audit [illegible]
[illegible] veritas ad audientem [illegible] defendere.
Si positive sic est duplicitas [illegible] aliud [illegible]
Si veritas negatur sic est mendacium vel [illegible] vocis
[illegible] cum intentione fallendi, dicit Augustinus libro de mendacio.
[illegible] sic est mendacium [illegible]
[illegible] sic est officiositas [illegible]
[illegible] sic est perniciosum [illegible]
[illegible] mendacium [illegible] mendosum [illegible]
[illegible] in [illegible] intentione et in affectione. Si vero veri-
tas impugnatur [illegible] sic est [illegible]
[illegible] vel clamore et sic est contentio. Si vero veritas
[illegible] iactantia [illegible]
[illegible] ostenditur vel [illegible]
[illegible] veritate [illegible] Et [illegible]
vel plus et sic est iactantia vel minus et sic est ironia

vel [illegible] plus [illegible] et sic est ypocrisis quod [illegible]
[illegible] plus [illegible] que [illegible]
[illegible] abscondit [illegible] ut homines cogitan-
tes [illegible] de [illegible] credant [illegible] exaltato [illegible]
[illegible] prius quod [illegible] de prima virtutis iactur[a]
[illegible] que est involuntarium per ignorantiam. Hic
autem [illegible] de iactura virtutis voluntaria [illegible] per hominem
potest eligi. Primo notandum quod non [illegible] virtutis [illegible]
[illegible] veritatis [illegible] non est [illegible] ge-
neralis doctrine et quandoque est [illegible] singularis
[illegible] taciturnitas [illegible] singularis [illegible]
[illegible] in [illegible]
celare veritas autem doctrine non pertinet ad [illegible]
[illegible] ad illius scientie professorem et ideo [illegible]
[illegible] et professores illius scientie [illegible] defendere
veritatem doctrine professorum [illegible] defendere [illegible]
[illegible] loco [illegible] optimus [illegible] quod [illegible]
qui tacet consentire videtur [illegible] prudentia
le sicut qui tacet negare [illegible]
[illegible] quod plurimum est quod [illegible] potest [illegible] in
[illegible] vel per timorem [illegible] loquitur [illegible]
[illegible] doctrine [illegible] est [illegible] illius scientie professori
[illegible] si taceret [illegible] plus [illegible]
consentire videtur [illegible] taciturnitas [illegible]
taciturnitas [illegible] in [illegible] casu [illegible] mendacio [illegible]
de [illegible] et de omnibus [illegible] sequentibus
[illegible] quod [illegible] Iactura et amicitie [illegible]
[illegible] Est enim amicitia omnis fundata in aliquo
bono [illegible] vel in bono honesto vel in delectabili vel [illegible]
[illegible] iactura sunt [illegible]
amicitia [illegible] delectabilem [illegible] de honesto [illegible] ho-
nestum [illegible] dicitur [illegible]. Si ego [illegible]
[illegible] honestate [illegible] malum [illegible] amico
[illegible] amico meo [illegible]
[illegible] amicitia [illegible] ut illam contingit
dici uno modo [illegible]. Alio modo [illegible]
[illegible] fundamentum amicitie [illegible] amicitia
[illegible] Si [illegible]
[illegible] est delectabilis [illegible] quod ex [illegible]
[illegible] est [illegible] Secundo notandum quod amicitia honesta
[illegible] est amicitia [illegible] delectabilem [illegible]
[illegible] dicetur [illegible] Notandum tertio quod homo [illegible]
non potest [illegible] honeste amicitie
[illegible] et [illegible]
[illegible] in [illegible] ut [illegible]
in hoc casu [illegible] quod [illegible]
[illegible] quod virtus est preferenda amicitie et amicitia virtus
amicitie hominis quod [illegible] magis [illegible]
preferenda est [illegible] Sed amicitia virtus est magis
[illegible] hominis [illegible] preferenda est ei. [illegible]
[illegible] sed magis [illegible]
[illegible] autem [illegible] ad [illegible] quod [illegible]
quod amat alterum magis amat illo alio [illegible]
Sed [illegible] virtute [illegible] amat homo ergo virtus
magis amatur ab homine. Et quod amicitia magis
[illegible] preferenda est [illegible]. Sed amicitia virtus est

[illegible] amicitia hominis [illegible] preferenda est ei. [illegible]
[illegible] per [illegible] quod [illegible] preferre virtutem [illegible] ratione
quod virtus [illegible] est firma [illegible] ac [illegible] in bono [illegible]
[illegible] quod numquam [illegible] destruit [illegible]
[illegible] voluntate [illegible] in quo est destructio
virtutis [illegible] est [illegible] est
voluntarium [illegible] in quo [illegible] destruitur. Unde
hoc autem redditur [illegible] per [illegible] doctores [illegible]
[illegible] et [illegible] notes [illegible] in [illegible]
[illegible] virtus [illegible] quod numquam [illegible]
[illegible] destructionis [illegible] quod [illegible]
[illegible] in primo casu et [illegible] in [illegible] casu est [illegible]
Et quod in mendacio [illegible] obliquum [illegible] est [illegible]
[illegible] est [illegible] in [illegible]
[illegible] obliquum quod potest [illegible]
[illegible] quod bonum rei publice [illegible] Et [illegible]
[illegible] dicit Zorobabel quod super omnia [illegible]
virtus. Hic sunt duo dubia. Primum [illegible]
[illegible] se [illegible]
[illegible] veritatem [illegible] amicitiam. Queritur
quid super hoc faciendum. Dicendum quod [illegible] et lesione
virtutis [illegible]
[illegible] In malis promissis rescinde fidem [illegible]
[illegible] mutat decretum [illegible] est quod de fu-
turo contingenti non est [illegible] virtus vel [illegible]
[illegible] non [illegible] in [illegible] casu deferri
[illegible] esset [illegible] virtutis si esset [illegible]
[illegible] In [illegible] promissio [illegible]
adimpletur. Secundum dubium si quis [illegible]
[illegible] suo mendacio possit salvare vitam [illegible]
[illegible] an sit mendacium aut non. Dicendum quod [illegible]
[illegible] non [illegible] si [illegible] est.
Ad primum in oppositum dicendum quod philosophus loquitur de [illegible]
[illegible] et [illegible] ad [illegible] sicut remedium
[illegible] discordia [illegible] et si essent omnes amici non
indigeremus [illegible] ad [illegible] requisita.
Ad secundum dicendum quod [illegible] veritate [illegible] non po-
terit [illegible] violentum [illegible] amicitia [illegible]
[illegible] violenta [illegible] violentum [illegible]
[illegible] violentia durare non potest [illegible]
[illegible] rei publice [illegible]
[illegible] quare talis amicitia preferenda non est virtuti.
Ad duo sequentia [illegible] dicendum quod amicitia [illegible]
apostolus numquam adversatur veritati [illegible] virtus [illegible]
dicit [illegible] apostolus quod caritas non gaudet super iniquitate
congaudet autem veritati. Corinthios 13.

De secundo quod non est aliquod bonum per se existens sicut
posuit Plato. Primo quod tale bonum per se existens quod
dicitur per se bonum vel dicitur per se non [illegible] per aliquam for-
mam vel per se efficiens [illegible] non per aliud efficiens vel
per se finale [illegible] aliquem finem vel per se [illegible]
[illegible] non potest [illegible] ad [illegible] propositum
[illegible] per se bona sunt [illegible] prudentia [illegible]
per [illegible] est [illegible] bonum [illegible]
[illegible] plura [illegible] quod [illegible] per se [illegible]
potest [illegible] secundum [illegible] duo [illegible]

est causa prima et tamen prima causa non posuit in eo genere per se boni. Item tertio potest dari quod ut omnia huiusmodi mi-
ta sunt hic per se bona et per se appetibilia propter voluptatem
tas et honestas et quibus cum pertinet. Item potest dari etiam quod
nec certa bona non esset bona participatione nisi solitarium bonum
quod sunt intentiones plurimum non potest esse talia significari quod
est bonum per se bonum. Item quoniam bonum et participationes illud
per se bonum participatur ipsum sicut in forma sicut materia
vel sicut passivum participat activum quod recipit eius
effectum quo aer est clarus participatione solis vel
sicut individua namque species vel sicut ymago participat
exemplar forma. Item primum dari non potest quod tunc esset
per se bonum esset forma in eius individualibus separatum. Item
secundum quia tunc illi qui a per se bona darent ceteris bonitatem
vel essent bona per essentiam vel per participationem. Si per essentiam, igitur plura
per se bona haberemus multa per se bona. Si per participationem,
procedendum esset de illis effectibus quo participant primum
bonum et tandem procedetur in infinitum. Ideo oportet primum
bonum esse bonum per essentiam. Item tertium autem dari non
potest quod una species per individua non est ars per se subsistens
ut patet primo huius. Item etiam quartum dari non potest quod tunc
ista bona non essent nisi exemplata bona sicut ymago et
statua non est cesar nisi exemplata. Sed non oportet bonitates boni
non sunt bone nisi exemplate quia ponere per se bonum aut
participatione certa bona sunt bona vel sunt ficta. Item nono
est esse dicendum quod quamquam talia per participationem reducuntur ad
aliquid quod est per essentiam. Item ostendit quod multa sunt bona per participationem
et manentibus excussis suis possunt esse mala
quare erit dare aliquod bonum per essentiam. Item ex solo
quod hic sunt declaranda. 6. articuli. Item quid est esse ens
vel bonum per participationem. Item quid per essentiam. Item quod aliquod ens
vel bonum per essentiam sit ens ydeale. Item quod est aliquod
ens et bonum per essentiam. Item quod est unicum et non plura.
Item quod primum est bonum vel virtuale omne ens et omne bonum.
De primo sciendum quod esse per participationem est per partem aliquam speciei
eius esse totam illam speciem. Unde iste ignis participat
naturam igneitatis quia habet eam totam vel
omnem naturam igneitatis unius sive virtualiter quia quecumque
individua speciei multiplicabilia sunt talia per participationem et
non per essentiam eo modo quo esse per essentiam opponitur ei quod
est esse per participationem. De secundo sciendum quod esse per essentiam est esse
totam et omnem naturam speciei sive specie actualiter vel
potentialiter id est eandem speciem. Hoc autem potest intelligi tripliciter, videlicet secundum esse
formale tantum vel secundum esse virtuale tantum vel secundum esse formale vel
virtuale coniunctim. Verbi gratia posito quod totus et omnis solaris
vis potentialis esset in isto sole tunc sol esset sol per
essentiam quia per totam et omnem possibilem naturam solarem
in quo esset totam ipsam speciem continens in esse formali.
Posito autem quod omnis calor actualis vel potentialis contineretur
virtualiter in solo sole tunc diceretur quod sol esset calidus in esse virtuali per essentiam quia per totam naturam speciei
caloris virtualis in ipso contentam. Posito vero quod
omnis claritas potest esse in sole vel a sole tunc sol
esset clarus per essentiam in esse virtuali vel formali
quia per totam naturam speciei claritatis secundum formaliter
vel virtualiter inclusam. De tertio sciendum quod tale per se

ens in esse formali vel virtuali dicitur ens ydeale non secundum
formale sed secundum esse virtuale prout sol si esset talis sicut
est positum secundum esse solare quod est ei esse formale non
esset ens ydeale aliunde effectus sed secundum esse calidum
quod est ei esse virtuale esset ens ydeale omnium calorum producibilium
quod una species in aliquo ente contineretur
virtualiter et eminenter contenta est. Unde primum producibilium
in specie quod si ex duobus que attribuuntur ydee ydea namque
dicitur ratio cognoscendi et ratio agendi. Sed nulla species in
esse virtuali et eminenter posita est ratio cognoscendi ipsam
namque in tali esse potentia seipsam evidentius manifestat
quam in effectu potentia quanto nobilius esse habet in causa sua
quam ipsa extra. Preterea est ratio agendi quod virtus activa
nisi ut determinata ad agibilia illius speciei et ideo dicitur
quod alia ratione contentus est in eo quam virtus divina ut
contentiva hominis est ratio productiva hominis ut contentiva
rationis equi est productiva equi et sic tot sunt ydee
[illegible] quot sunt nec species producibiles virtute
prima esse. De quarto sciendum quod unaquaque species ex sua ratione
quantitativa ex sua non species est illimitata actualiter
posita vel non. Si sic hec, probatio quam illa
talis non erit eius per essentiam qui erit ratio non species
consistentis illa tamen non erit multiplicabilis per individua. Sed
ratio consistens in seipsa. Hoc probo dupliciter. Ratione primo
sic. Omnis non multiplicabilis per individua est attributum generi
exteriori causa et per aliquas actualitates unius generis
tamen non est exclusa nisi non species ideo est eiusdem quam
illa que pertinent dictam et dicitur in non sunt esse speciei
nec illa ei que sunt id est speciem et que continent ipsam
multiplicarunt virtualiter et in dictam speciem. Et non dicitur ei
dictam nec dicitur quare non est speciem ideo est illa que sunt
id est eamdem que continent in ea. Ergo sic hic non dicitur
et multiplicet per aliquem alium actum dicitur et multiplicabilis. Sed nulla species ex sua ultimate actualitate
non est actualis ab aliqua exteriori causa vel per aliquam
actualitatem que non sit inclusa in ea quoniam nunc est
ultimitate actualitatis et adhuc actualitatis. Ergo species talis
non est multiplicabilis per individua. Item secundo sic nulli nec multiplicabilitati
per individuum repugnat unum individuum sine altero esse
nec ei individua sint duplicis essentie tamen et non necesse
omnium ponitur simul. Sed omnibus ex sua ultimate actualitate
repugnat unum individuum existere sine altero quam quod
quid debetur uni existere et individuus per unum debetur
eis unitatem et eque nec bene sicut alteri.
Nunc autem ex sua ultimate actualitate huius actualitatis ad
equivalentiam sive possibilitatem possibilitatis sive actualitatis
quare unum formaliter dicitur potentia habet namque illam nec
habet enim quare talis non est multiplicabilis per individua.
Si vero dicatur quod nulla est talis non ex seipsa ultimate
actualitatis tunc sequitur processus in infinitum in causis
per ordinem efficientium vel erit dare certam in causis
eiusdem ordinis et in que non est ultimate actualitatis sed semper
que omnia sunt evidenter ipso libro physicorum primo esse ipso secundo
metaphysice secundum id est posteriorum. 3ium. 9. metaphysice. De quinto sciendum
quod unaquaque species habet esse possibile ordinatum que ipso possibili. Aliqua
vero species habent esse actuale ordinatum que possibile. Hinc tamen

Sic species sub prima causa causata est in esse potentiali quanta est
aliqua de inferioribus quod apparet quia illud esse possibile non est
non repugnantia ad esse et tamen hec unaqueque species de se
esse potentiali aut non huius de non repugnantia ad esse ostendit autem
quod non magis repugnat esse speciei supreme quam illi
que suprema non est immo in esse potentiali quam infima. Sed
quelibet species de istis inferioribus est infinita in esse
potentiali quod apparet quia non repugnat eis multiplicari in infinitum.
Unde si esset infinitus ignis adhuc obviret et ig-
nem novum generaret quantum est de se sua apposito sed cum
buculibilis sunt modo quecumque hominibus positis in actu ad
illi possent generare alios in infinitum sine repugnantia
speciei. Ergo nec suprema species est infinita in esse potentiali. Item
ulterius deducendo argumento sic species suprema quanta est in esse
potentiali tanta est in esse actuali propter ipsam ex se ultimatam
et totalem actualitatem. Sed in esse potentiali est infinita. Ergo ipsa in
esse actuali est infinita. Hec ulterius constat uno secundo et
extensive in potentiali ad infinitum extensive existere et uno
perfectione et intensive infinito. Ad talem infinitum existere.
Sed species suprema ut ostensum est est infinita in actu. Ergo
in potentiali est ad aliud infinitum existere. Sed non est esse
duo entia per essentiam existentia propter quod duo infinita actu
simul existentia ut deductum est ex premissis. Quare non est
nisi unicum ens et bonum per essentiam quod quidem fuerat declarandum.
De 6. sciendum quod omne illud in quo includitur formaliter
vel virtualiter omnis entitas et omnis bonitas est formaliter
vel virtualiter omnia entia et omnia bona. Sed ens per essentiam
est tale includens omnem entitatem et omnem bonitatem
ut probatum est. Ergo virtualiter vel formaliter omnia est
entia et omnia bona. Probatio minoris: nam quod non sit ipsi unicum
eius per essentiam, patet quia certa omnium virtualiter continentur
in ipso quia si esset aliquod ens non contentum in ipso illud
ex seipso esset actuatum et per omnia ut probatum est
esset eius per essentiam. Item per hoc ad argumenta. Ad ad
primum quod eius per essentiam habet simul illas. Et plenitudines
est id est sic probatur quod excludit a se omnem formam inherentem
omnem causam efficientem et finalem et omnem consortem
id est eandem speciem qui dicat cum eo nullam speciem in
hac ultima ratione plenitatis consistit esse per essentiam et
hic plenitates includunt ultimam et istas illas. Item contra
vero dicitur quod participatione talis boni solitarii certa non erunt
bona dico quod immo quelibet alia species in esse virtualiter
in esse totali continetur in isto ente. Ad vero alia provi-
dentie attribuit aliquod esse propter illud in esse formali de quo
est in ipso in esse virtuali et in esse totali quia plenitudinem eorum patet
auctoritate esse totale speciei sue et hoc modo dicunt entia et bona
per participationem primum. Ad 2m dicendum quod certa bona participant
illud bonum non sicut materia formam nec tamen sicut passivum par-
ticipat activum sed sicut effectus participant causam
non solum recipiendo esse actuale ab ea sed et essentiale
et seipsum participat et sicut individua speciem. Et hic est
error omnium plurimum impugnantium quod non intelligunt.
Item ad 3m dicendum quod non species per ignem sic esse quanti-
tatum abstrahit ab esse actuali et ab esse virtualiter quod
habet in causa sua. Hic quod continens ut extra ipsam causa
et esse virtuale nominatur ydea et secundum illud esse causam

ignea non est multiplicabilis per individua. Sed est similiter tamen individua
vero esse causam potentia dicitur participare illam nec ut quiditatem
tamen dicitur uno modo secundum esse formale quod ipsa habet individuum
esse causam suam et secundum illud esse ipsa non est ydea nisi ad
certus potest individua nec separatum ab individuis. Et hic
intendit Plato et Aristoteles impugnet ydeas Platonis vero
intendit quod non ipsa non in esse formali esse causam. Sed in esse
virtuali causa habet esse separatum ab individuis et esse in ille
et in corpore eminentiori et intentiones horum duorum philosophorum
de re non discordant sed in sermone male intellecto
et male exposito per quosdam posteriores quoniam ad argumentum.

De 2o queritur quod bonum dicitur univoce de singulis bonis.
Probatur quod dicitur univoce de bonis in materie distantibus
ergo de omnibus. Quod autem dicatur de materie distantibus probatur
per philosophum dicentem quod eadem est ratio omnis per se boni. Item non
est per se bonum. Sed talia bona ad invicem maxime distantia sunt ergo etc.
Item 2o sic obiectum potentie dicitur univoce de singulis potentiis
dicitur univoce de singulis appetitibus. Ergo et ipsum bonum dicitur
certum de singulis bonis. Antecedens probatur quoniam ut supra dicitur
in principio omnia bonum appetunt quod bonum est obiectum appetitus
quia et iste appetitus dicitur univoce de singulis per quod dicitur
secundum nomen et secundum rationem. Ratio namque huius appetitus
est tendentia in finem que inerit in quolibet appetitu.
Item 3o quia quod dicitur secundum nomen et secundum rationem est univocum ad ea
de quibus dicitur. Sed bonum est huiusmodi ratio namque boni est
esse tale vel actuale quod eius rei cui attribuitur. In
oppositum sunt rationes philosophi. Item dicendum quod bonum potest sumi dupliciter.
Uno modo pro ratione formali signata per finem. Alio modo
pro re denominata per signum finem. Item primo modo bonum
non est aliquid quam proportio dicentie alicuius esse et rei aut
est esse. Item 2o modo bonum est idem esse sicut etiam dicitur bonum est
nos hic esse dicitur esse hec ipsa bonitas. Item ergo primo
3. conclusiones prima est quod res denominata per signum huius
et bonum non dicitur univoce de rebus sub se contentis.
Item quod ratio signata per finem dicitur analogice de rebus de-
nominatis per eum. Item 3a quod ista ratio dicitur univoce de ra-
tionibus particularibus sub se contentis. Item primum probo sic
rei positive et rei privative nihil est quod univoce.
Sed res denominate per signum hic et bonum aliquae
sunt positive et alique privative ergo nihil est eis
quod univocum. Item assumptum probatur quia alicui et alicui
convenit est bonum. Alicui vero et alicui abstinere est bonum.
Non sequi rationem hoc est bonum. Non sequi patet hoc est
bonum. Hoc autem quedam sunt positiva quedam privativa. Quare etc. Item 2m probo ad cuius evidentiam est primo sciendum
quod comparatio similium potest fieri et sicut dicitur 2o topicorum
in loco a simili. Uno modo comparando unum ad unum
sic quod attribuendo ut dicendo potest secundum est prudens ergo
secundum est prudens quia quod potest talis filius. Item 2o modo
comparando unum ad duo ut dicendo sic. Sextus est minor
suo patre. Ergo minor suo matre quia sicut se habet
ad unum parentem et ad alterum. Item 3o modo comparando
duo ad duo ut dicendo sic. Sextus diligit suum quod sic
se habet igitur pro suis diligit suum quia sicut se habet iste
ad suum. Unde gratia nulla esset unitas vel individuum
secundum ad plurimum vel patris illius ad patrem illius

non ratione similitudinis huius que est duorum ad duo esse sola analogia inter eos. Nunc arguo sic: quia solum dicitur ratione similitudinis duorum ad duo habet solum analogiam esse secundum [illegible] de quibus pro ratione boni non convenit in isola similitudine. Igitur solum habet analogiam esse. Secundo quod est ratio boni [illegible] appetitus conducendo in istis ut cum dicitur quod esurienti comedere est bonum nimis repleto abstinere est bonum. Ut autem ita est quod abstinere et comedere nichil habent esse in similitudine [illegible] proportionis duorum ad alia duo. Erit igitur ista similitudo proportionalitas [illegible] quod illi aut est attributio [illegible] isto secundum locum philosophi de equivocatione boni ad illa de quibus dicitur et ratio accepit esse in eo [illegible] finis. Sed intendit ad aliam rationem ad [illegible]. Ergo primo quia quodcumque dicitur de pluribus secundum nomen et rationem est univocum eius et ratio boni dicitur de predicamentis et omnibus rationem secundum illud et rationem quod appetitus [illegible] ratio bonitatis est convenientia alicuius esse ad illud cui est. Sed convenientia predicamentis ascensus ignis ad ignem et descensus terre ad terram et sic de aliis sunt convenientie [illegible] diversorum que sunt attributa. Et [illegible] istarum intelligendum [illegible] boni non precedunt rationes philosophi. Ad primum in oppositum dicendum quod concedo [illegible] una ratio communis de omnibus bonis. Sed quod ratio illa nititur reducere in ipsum [illegible] .i. ei cui dicitur .i. dicitur quod bonum et per se bonum sunt unius rationis dico quod per se bonum ut sumebat Plato est quod ratio boni [illegible] non potest inveniri nisi in ipsum sicut in homine diceremus quod homo qui est species specialissima [illegible] ratio non dicit speciem nisi continetur sub eadem specie [illegible] illa [illegible] que non dicunt speciem sunt eadem specie que sub se inveniuntur continere [illegible] esse precedere in infinitum in speciebus secundum deductionem [illegible] per se bonum autem vocabat Plato ipsum quidditatem [illegible] non in quorum est accepta. Sed in esse [illegible] convenientia [illegible] non [illegible] ratio [illegible] illos qui [illegible] istam [illegible] summum. Ad secundum dicendum quod minoris latitudinis et diversitatis est obiectum [illegible] in genere suo [illegible] cum est [illegible] secundum speciem et [illegible] obiectum eius non est unum nisi analogice quia ex unione appetitus non potest [illegible] unitatem obiecti sui sufficit .i. analogice sicut superius est expositum. Ad tertium dicendum quod ex univocatione rationis communis ad rationes particulares boni. Ad rationes pro alia parte que sunt philosophi dicendum quod debet intelligi sicut supra est expositum [illegible].

Deinde arguit philosophus quod bonum per se non est felicitatis [illegible] quia non per modum bonum perfectum [illegible] quia [illegible] per modum et [illegible] per modum adiutorum. Unde [illegible] est Plato qui dicit in [illegible] bonum esse fontem felicitatis ut recitat Augustinus .8. de civitate Dei. Ad [illegible] quod bonum per se [illegible] omni felicitati [illegible] ratione [illegible]. Primum declaratur quod secundum predictum unumquodque natum est [illegible] ad primum [illegible] arguo sic: Illud in quo omnia quiescunt mediate vel immediate secundum modum tendentiam sunt felicitati omnia .i. perficiunt et ad optimum esse deducunt. Sed in bono per se omnia quiescunt quod appetitus [illegible] ipsum est [illegible] oppositum et per consequens [illegible] per se omnium

omnium [illegible] ad ipsum. Inducto igitur sicut multis [illegible] conclusionis omnia quiescunt cum eo adepto omnis [illegible] tendentia et conclusio est [illegible] igitur ipso est felicitantem. Unde appetitus quod ignis sursum tendit et cum tangit suum [illegible] et terra descendens deorsum sibi [illegible] tendit cum in signum quod res quousque sibi [illegible] se invenit in diversa tendunt ad suum finale complementum. Secundo quod omnia felicitantur in bono ultimo. Sed bonum per se est finis ultimus cui sit nobilissimum [illegible] ut consumm[atum] est .8. [illegible] etc. Quod autem bonum per se sit felicitantem [illegible] ratione [illegible] appetitus quia omnis intellectus et appetitus est felicitatus in obiecto perfectissimo quod est in toto ambitu sui adequati obiecti. Sed bonum per se est perfectissimum inter omnia que sunt in ambitu entis et boni quod est obiectum intellectus et appetitus quare felicitatur in eo. Tertio quod omnis intellectus et appetitus naturalis est felicitatus in obiecto in quo [illegible] naturaliter continetur omne ens et omne bonum. Sed in bono per se est [illegible] continetur ut visum est quod [illegible] etc. Sed [illegible] dicendum est ad [illegible] quod [illegible] philosophus [illegible] quod [illegible] illud bonum per se non possidemus eundem [illegible] videmus ut [illegible] quod [illegible] huius [illegible] per modum re [illegible] licet ipsum habeamus ut principium et auxilium [illegible] omnium [illegible] operationum [illegible] de consolatione [illegible] loquitur iste bonum per se [illegible] unde [illegible] tranquilla portus et [illegible] finis [illegible] nec [illegible] dicitur [illegible]

Rursus autem redeamus. [illegible] Postquam philosophus de felicitate tetigit disputationem de ipsa tractat definiendo quam determinando dicit [illegible] .iii. articulis. In primo inveniet [illegible] felicitatis descriptionem. In secundo descriptionis sufficientiam ibi: Circumscribatur quidem bonum. In tertio descriptionis convenientiam [illegible] ibi: Scrutandum ergo de ipso. In quarto felicitatis originem ibi: Unde et questionem utrum est disciplinabile. In quinto eius immobilitatem ibi: Si autem consideravimus. In sexto eius dignitatem ibi: Determinatis autem hiis. In septimo felicitatis [illegible] dependentiam a virtute ibi: Si autem est felicitas. Descriptio autem felicitatis invenitur et traditur in .8. conclusionibus quarum prima est quod felicitas est bonum humanum finale. Secunda quod bonum perfectissimum ibi: Hoc autem adhuc magis. Tertia quod bonum per se sufficiens ibi: Videtur autem et per se. Quarta quod bonum maxime appetibile ibi: Amplius autem omnium. Quinta quod est operatio hominis secundum proprietatem et conditionem hominis ibi: Sed forte felicitatem. Sexta quod est operatio propria rationis humane ibi: Quod quidem utique hoc sit. Septima quod est operatio perfectissime virtutis ibi: Si autem est opus hominis. Octava quod est operatio hominis in vita perfecta non in vita una sed multiplici ibi: Amplius autem in vita perfecta. Circa primum [illegible] .1. [illegible] dicit quod post disputationem de felicitate rursus redeamus ad quod sit bonum [illegible] videre utrum quod utique sit illud bonum de quo expeditum sit [illegible] responsio [illegible] quod est finis huius vite et finis [illegible] et hoc duo patet ex philosophia. Ad secundum quod bonum felicitas est quod bonum est cuius gratia alia operantur ut [illegible]. Circa [illegible] .2. .i. vero quod et de finibus distinguit sicut distinctum est in prohemio .d. quod videtur

bonum finalem esse in una operatione et arte et in [illegible] quod declarat inducens per exemplum quod patet in textu. Tertio ibi: In omni autem operatione. Ostendit iterum [illegible] sic arguens omnium operum humanorum simul sumptorum vel est unicum bonum finale vel plura. Si unum illud est felicitas. Si vero plura illa simul sumpta sunt una felicitas quia hoc modo [illegible] quod felicitas est bonum finale vel simul bona finalia. [illegible] .i. [illegible] vere [illegible] .d. quod in omni operatione et electione est aliquis finis quod patet quia hic finis gratia omnis operantes et eligentes operantur et eligunt ex quo sequitur quod singulorum operum humanorum est aliquis finis vel aliqui fines. Patet igitur nullum est opus sine fine [illegible] est quod omnium simul sumptorum est vel unicus finis generalis et ultimus. Minorem vero [illegible] dicit quod si omnium operatorum est aliquis unus finis hic finis erit optatum optatum bonum quod vocatur felicitas. Si vero plura sunt hec bona finalia sermo consistendo et hec omnia comprehendens ad hoc ipsum sibi totum pervenit vel [illegible] quod iste [illegible] sus [illegible] ignorantia propter diversitatem huius conclusionis. Sic enim convenit exponi [illegible] dicitur. Si autem multa bona concurrant ad quod diversi fines diversis [illegible] ordinem oportebit quod sermo noster intentionis consistendo [illegible] .i. ista plura tandem perveniat ad hoc ipsum .s. ad id quod est ultimum et per consequens optimum. Ad [illegible] ideo non sit de mente auctoris. Sed potius expono [illegible] appetitus ex alia [illegible] quia per eo quod nos brevis sermo consistendo [illegible] ista. Si autem sint hic bona multa hec sunt duo sunt plura [illegible] querimus [illegible] bonum [illegible] quia ipsa non querimus gratia rei alterius. Ostendit ut sunt hec bona simul ipsa felicitas quod [illegible] .n. [illegible] in hoc [illegible] nec in hoc loco ut sit hic bonum unum aut multa an nos quod inquirimus determinat bonum omnis quod est suum secundum sine sit multa. Consequenter ibi: Hoc autem magis. Probat quod felicitas sit est bonum simpliciter perfectum .d. quod hic adhuc magis est explanandum per aliquas conditiones felicitatis quod [illegible] de felicitate probant. Ad predictum vero istam [illegible] intendit [illegible] arguendo [illegible] quod de appetibile sit appetibile vel propter alterum vel propter se bonum autem appetibile non propter se [illegible] propter alterum est imperfectum appetibile vero propter se et propter alterum est perfectum. Quod appetibile propter se et nunquam propter alterum est simpliciter perfectissimum. Sed felicitas est appetibilis propter se et nunquam propter alterum igitur ipsa est perfectissimum. Consequenter primo declarat maiorem. Secundo minorem ibi: Talis utique felicitas. Dicit igitur quod quoniam plures videntur fines de [illegible] nos quosdam eligimus propter alterum et non propter se ut puta divitias fistulas et omnia organa musica vel instrumenta. Quod omnia propter usum et operum eligimus et non propter se. Manifestum est quod omnes isti non sunt perfecti fines. Alius autem perfectus et manifestum videtur esse huius gratia propter alterum appetitus de illis considerandum est de aliis quare si est unum aliquod solum perfectum hic erit ipsa felicitas que [illegible]. Si vero plura sunt

perfecta perfectissimum horum erit ipsa felicitas. Inter appetibilia vero propter se perfectius est illud quod propter se est perfectius est illud quod propter se est perfectibile quam illud quod propter alterum. Et illud quod nunquam propter alterum [illegible] sed tantum propter se appetibile perfectius est hiis appetendis [illegible] et alia [illegible] appetibilium et illud quod est propter se non propter appetibile est simpliciter perfectum et sic est maior declarata. Et minorem vero declarat ibi: Talis utique .d. quod felicitas maxime videtur esse tale bonum appetibile propter se et non propter alterum ipsum namque sic appetimus honorem vero et voluptatem et omnem virtutem eligimus propter se et et propter felicitatem existimantes per ista bona felices fieri. Ad evidentiam istius partis .3. sunt notanda. Primo quod eligere non sunt hic proprie ut sumitur .i. in 3. ibi enim dicit quod electio est votum preconsiliatum de hiis que sunt ad finem. Hic quod sumitur proprius finis ut eligibilis et non sumitur hic eligere generaliter sicut est expositum est in prima propositione huius. Secundo quod distinctio appetibilium [illegible] sumitur quod de [illegible] movente quod est .i. movens esse virtute propria sicut movens simpliciter primum et movens in virtute aliena. Secundo movens intellectuale et est [illegible] movens movet potens virtute propria et virtute aliena sicut homo qui potest esse mediatum motum et causa superiori ergo potest esse movens primum sua propria virtute movens appetibile naturaliter propter se non propter alterum est sicut commovens virtute propria et nunquam aliena. Appetibile vero non propter se sed propter alterum est tanquam movens virtute aliena et nunquam propria. Appetibile vero propter se et propter alterum est tanquam movens virtute quandoque aliena. Tertio notandum quod perfectum dicitur est .s. [illegible] perfectum namque dicitur cui nichil deficit eorum que [illegible] singularis quemadmodum est ille qui nil perdidit de membris suis. Secundo cui nichil deficit eorum suo generi quemadmodum est ille qui licet perfectus in ea sicut aliquis de specie sua. Tertio cui nichil deficit eorum suo fini cuiusmodi est ille qui adeptus est finem ultimum. Quarto sive [illegible] cui nichil deficit eorum causa modo quod genera causarum et est sola prima causa de qua consumatum est simpliciter quod formaliter vel virtualiter in se habet totum omne bonum. Iuxta quartum autem suum perfectum est cui nichil deficit eorum suo fini quod in hoc consistit ultimatum bonum cuiuscumque rei felicitatis. Consequenter ibi: Videtur autem. Postquam posuit conventionem secundam precedens quod primo posuit ex conclusione precedente iam probatam. Secundo exponit per se sufficientiam ibi: Per se sufficientes autem. Tertio ponit conclusionem intentam ibi: Per se sufficientem. Dicit igitur primo quod ex per se sufficientia que imminet probatur de felicitate videtur accidere et consequi idem quod iam probatum est .s. quod felicitas sit perfectissimum bonum. Intendit igitur sic arguendo quod per se sufficientes bonum est perfectissimum bonum. Sed felicitas est per se sufficientes bonum igitur est perfectissimum bonum. Hic [illegible] ponit conclusionem in forma predicta et ponit unam expositionem minorem vel assimilet et probabit per

laudando eventum. Deinde cum dicit per se sufficiens etc.
ponit huiusmodi sufficientiam dicens quod bonum per se sufficiens non re-
stringitur ad hominem solum vitam solitariam.
Sed quod ipsum bonum sufficiat sibi parentibus et filiis et uxori
et amicis [illegible] et civibus quia homo est civile
animal. Sed hoc autem sufficientia tamen [illegible] si enim extenderetur
ad parentes et propinquos et amicos amicorum in infinitum
procederetur quid autem sit illud est dicendum. Consequenter ibi
per se sufficiens, ponit eventum intentam intendens sic
arguendo bonum solitarie acceptum reddens vitam
eligibilem est bonum per se sufficiens. non enim eligeret vi-
tam insufficientem. Sed felicitas est bonum quod solitarie
acceptum reddit vitam eligibilem quilibet non petit vi-
tam felicem ergo felicitas est bonum per se sufficiens.
totum hoc potest in textu esse clarum. Consequenter ponit ultimum no-
tandum quod sufficientia felicitatis alia sunt [illegible] et alia in
vita contemplativa. [illegible] civili et
negotiativa inter homines et ideo non sufficit ei solum
[illegible] per se sibi solum aliorum. vita vero contemplativa attenta
est bono per se quia in eo non potest dare civitas bo-
num. Hic ergo loquitur philosophus de felicitate vite civilis.
Secundo sciendum quod homo civilis secundum [illegible]
[illegible] sunt [illegible] unitas voluntatum
[illegible] obligant parentibus [illegible]
[illegible] est benivolus filiis [illegible]
uxori [illegible] volunt [illegible]
et per [illegible] amicitias cum omnibus [illegible] pacem
et ideo felicitas vite civilis. philosophus dicit debere suffi-
cere [illegible] dictis. et civibus et [illegible] quibus
[illegible]. Consequenter. Amplius autem. potest esse eventum sic
procedens primo attingit medium. secundo removet dubium
ibi, connumerata autem. tertio ponit epilogum de principalibus
dictis ibi. principium itaque. Intendit ergo sic arguere
bonum non connumeratum inter appetibilia. comprehendens
omnia et eorum appetibilia est maxime appetibile. Sed feli-
citas non est connumerata inter appetibilia. Sed omnia compre-
hendit et appetibilia omnia [illegible] ergo ipsa est maxime
appetibilis. Hic [illegible] ponit [illegible] dicit quod nos esti-
mamus felicitatem omnium appetibilium ut inter omnia appetibilia
esse maxime eligibilem. Deinde attingit medium
dicit quod estimamus eam non connumeratam inter appetibilia
[illegible] maxime appetibile. [illegible] sunt eiusdem
[illegible] sicut illa que totum maius est sua
parte quia non connumeratur inter partes. Sed comprehendit omnes
partes eorum [illegible] appetibile non connumeratum inter appetibilia.
Sed comprehendens omnia esse maximum et maxime ap-
petibile. [illegible] in [illegible] felicitas quod
est bonum totale non connumeratum inter particularia bona. Sed eo
comprehendens [illegible] omnia dicebantur. Non quod honorem
voluptatem et virtutem eligimus felicitatis gratia [illegible]
[illegible] nos felices [illegible] per hoc bonum. Deinde ibi.
Connumerata autem removet dubium. [illegible] dubitant
utrum felicitas aliquo modo [illegible] bonum omnia
[illegible] et dato quod sic utrum esset appetibilior [illegible] bonum

quam sine illo bono. Ad hoc duo respondet simul affir-
mative [illegible] quod ad felicitatem concurrunt duo genera
bonorum quedam esse sine quibus non contingit esse felicem. quedam
autem sine quibus contingit esse felicem. felicitas ergo non
potest connumerari inter ea bona que in se necessario claudit ea
potest tamen connumerari cum aliquo accidentali bono et tunc quanto
ipsum bonum esset maius eligibilius est felicitas cum illo
quam sine illo quia plurimum philosophus quod maius bonum magis est
eligibile. Sed felicitas apposito illo accidentali bono maior
est quam illo remoto. ergo appetibilior est illo apposito quam illo
remoto. verbi gratia. Est enim felicior est felix aptus in
[illegible] quam felix ineptus [illegible].
Dicit ergo quod si connumerata fuerit cum alio bono maior
est quod eligibilior est cum illo bono quam sine illo. potest autem hec
ratio [illegible]. Incipit super summum datum.
[illegible]. Bonum autem. Deinde cum dicit principium utique.
epilogat. dicens quod felicitas est bonum perfectum quantum ad secundum
[illegible] et per se sufficiens quantum ad tertium et optimum simul
quantum ad primum. Sed forte felicitatem hic potest esse consequenter
procedens primo intendit. non [illegible] prologum. secundo potest [illegible]
tum ibi. Quemadmodum. tertio quod ad [illegible] ibi. virtus. In pro-
logo dicit quod supposito. scilicet felicitatem esse optimum bonum
quid desideratur. scilicet quod illud fiat amplius manifestum. secundo
quod promittit. scilicet quod illud fiet manifestum. Si sumatur
[illegible] hominis opus. Deinde Quemadmodum secundum potest [illegible] tibi-
cem ut tibicem et statuificum ut statuificus.
et quilibet artifex ut talis artifex se habet ad suum
finale bonum. Sed sic homo ut homo se habet ad suum fina-
le bonum. Sed quilibet artifex in opere suo [illegible] habet
suum finale bonum. ergo homo ut homo habet in suo opere
aliquod finale bonum. [illegible] supposito quod hominis ut homo
est [illegible]. Hic ponit [illegible]. Deinde
utrum [illegible] potest. secundo ratione. tertio vel quod ad
[illegible] duo media unum a minori [illegible]
positum [illegible]. Sicut non videtur [illegible]
Sed non videtur quod [illegible] habent [illegible]
operationes quam de homine cum [illegible]
dicitur [illegible] autem [illegible] non sunt [illegible]
et tamen illi habent [illegible] operationes [illegible] sunt [illegible]
[illegible] ergo homo in quantum homo debet habere. Ad medium
est ex suppositione et quod sic potest argui. Si homo in quantum
homo nullam haberet operationem homo esset ociosum [illegible]
est suppositione ergo et cetera. Ista duo media philosophus attingit
[illegible] quid. dicit utrum ergo [illegible]
[illegible] sunt [illegible] actus hominis [illegible]
Sed est [illegible] non. quod [illegible] dubitare est
[illegible]. Deinde vel quemadmodum potest idem intendens sic
arguere quemadmodum se habent singule partes hominis ad o-
pera sua. sic et homo ad suum. Sed singule partes hominis
habent operationes [illegible] sicut oculus videre. manu
tangere vel continere. pes ambulare et sic de aliis.
ergo homo preter has operationes partium habebit aliquam. Sed hic
obiectio dicit primo de habitibus secundo de partibus. primo quod operatio hominis
ut homo est vel [illegible] fiet secundum aliquem habitum vel non. secundum

[illegible] videns quod ex operationibus generantur habitus et generati
perficiunt operationes precedentibus [illegible] ut [illegible] Item
quod sequitur dicit quod operatio hominis optima est secundum virtutem
omnis autem quedam est habitus ut [illegible] dicitur. [illegible] Si
autem dicatur primum quod operatio hominis fiat secundum habitum
tunc sequitur quod post operationem illius habitus sit alia ho-
minis operatio sic argumentum philosophi fuit bonum quod sibi
[illegible] vel contrarium [illegible] operationem
[illegible] de isto habitu sic quod fiet operatio hominis et [illegible]
procedetur in infinitum vel nulla erit operatio hominis
quod non potest ad aliquem habitum. De partibus autem sic obi-
citur hominis operatio vel elicietur a toto homine simul ut
includit omnes partes vel ab aliqua parte [illegible]
non potest quia nulla potest esse operatio quod sit elicita a manu
ab oculo et a pede. Si enim detur secundum. Sic [illegible] philosophi
est bonum quod procedatur in infinitum in operationibus vel quod
hominis nullam habeat rationem preter operationes partium cum operationem
dicat philosophus. Ad cuius primum sunt [illegible] duc-
[illegible] prima talis est quod unus habitus determinatus ad bonitatem
et bonitatem hominis habet eandem operationem cum homine ut homo est.
Item quod omnis habitus qui est vel bonitas hominis vel de-
terminatus bonitatem hominis habet eandem operationem cum homine
ut homo est. [illegible] de utraque [illegible] dicit hi-
[illegible] bonitas hominis non determinat bonitatem
[illegible] homo non [illegible] sit bonus homo qui est bonus
statuificus [illegible] quod operatio virtutis non est eadem. quod
potest quod idem habitus vel eadem bonitas faciat
bonum habentem et reddit bonam operationem. Sed eadem
bonitas non facit bonum hominem et bonum statuificum
ergo nec opus utriusque reddit bonum quia utriusque opus
non est idem opus cum eadem sit bonitas eiusdem opus
quia si bonitas non eadem nec opus idem. [illegible]
[illegible] iustus dicit habitum qui est bonitas determinans
hominem et eadem bonitas determinat hominem et iustum
unde omnis bonus homo est iustus [illegible] et bonus homo bo-
nus iustus. unde eadem est operatio hominis et iusti hominis. quod
bonitas reddens hominem bonum et iustum [illegible]
reddit opus iustum et opus humanum. [illegible] di-
cendo ad primum quod operatio hominis elicitur secundum habitum
eadem bonitate determinat quod determinat homo et [illegible]
statuis philosophus autem arguit de reliquis habitibus et
bonum unum non est simile de istis et aliis. Ad secundum dicendum per duas
regulas [illegible] quarum prima est quod nulla pars
determinat ad bonitatem hominis habet eandem operationem cum homine.
[illegible] quod omnis pars determinat bonitatem hominis habet eandem operationem
cum homine. [illegible] de prima non. non omnis bonus [illegible]
vel bonus manus vel bonus pes est in bono homine nec
omnis bonus homo habet bonos oculos vel bonas manus
vel bonos pedes. [illegible] de secunda voluntas. non determina-
tur eadem bonitate qua determinatur homo. unde omnis bonus homo habet
bonam voluntatem. et omnis habens bonam voluntatem est bonus
homo quia eadem est operatio hominis et hominis huius voluntatis.
[illegible] ad secundam obiectionem dicendum quod operatio hominis est operatio
[illegible] partis que [illegible] determinatur bonitate hominis
et in illa est [illegible]. de reliquis autem partibus [illegible] philosophus

Consequenter. Quid igitur utique potest. Consequenter intendens
sic arguere operatio hominis vel erit potentie vegetative vel sensitive
vel intellective. non vegetative quia hec est nobis et plantis
communis tamen hominis non hominis est [illegible] nec potentie sensitive
quia secundum illam nobis est communis cum brutis relinquitur ergo quod sit
potentie rationem habentis quia tamen rationem habens dicitur duobus modis
primum de habente et operante per rationem. Alio modo ut
potentie de illo quod est bene persuasibile per rationem. [illegible] ergo dicit
quod operatio hominis [illegible] in qua consistit humanum bonum
est potentie primo rationem habentis. [illegible] ponit minorem
[illegible] que incipit ibi. Vita autem. Hic idem ponit
[illegible] illam [illegible]. Modo autem quod ex [illegible]
ratione [illegible] quia philosophus in parte precedenti non intendebat
operationem hominis excludere a quacumque parte hominis.
Consequenter. Si autem est opus potest aliud esse sic procedens
primo ponit [illegible] rationis. secundo rationem per quam potest [illegible]
ibi. Sicut autem sic. dicit ergo quod sic est opus hominis ut
hominis operatio animae secundum rationem vel non sine ratione. dicit autem
opus non sine ratione opus [illegible] quod est [illegible] ratio non
secundum aliam rationem. Huius ergo suppositis dicit quod
idem est opus [illegible] operantis [illegible] studiosi o-
perantis quodammodo idem est opus citharizantis et
opus studiosi citharizantis et sic de aliis. Sed tamen in omnibus
apposita tamen humana bonitas ad opus secundum virtu-
tem [illegible] studiosi. id est bonus quod
[illegible] idem opus citharizantis et boni citharizantis. Sed quia
citharizantis est opus citharizare boni citharizantis vero opus est stu-
diosi citharizare ergo opus citharizantis et studiosi citharizantis est
idem opus. Hic ergo premisso tamquam fundamento hic potest
eventum. ibi. Sic autem. sic arguens primam operationem hominis studiosi
est bonum humanum. Sed operatio secundum virtutem est operatio hominis
studiosi et boni. ergo operatio secundum virtutem humanam est bonum
hominis. huius primo ponit minorem. respectu ad supra
dicta. dicit si sic quia [illegible] ponimus [illegible] et
operationem [illegible] cum ratione esse opus hominis
Sed studiosi hominis ponimus hanc operationem esse bene
et optime sic quod in ea consistit felicitas et bonum
hominis. Deinde Unumquodque autem. ponit minorem. dicit quod unum-
quodque bene perficitur secundum propriam virtutem quia virtus facit
ipsum studiosum et bonum et operationem eius reddit bo-
nam. ergo quod operatio secundum virtutem sit operatio studiosi
hominis. Deinde conclusionem dicit quod ex hoc est manifestum quod humanum
bonum scilicet felicitas est operatio secundum virtutem. expo-
nit tamen conclusionem dicit quod si sunt plures virtutes bonum hu-
manum est operatio secundum virtutem perfectissimam et optimam.
Consequenter. Amplius autem. potest secundum conclusionem. dicit quod amplius
est addendum in vita perfecta et hoc potest per simile quia
sicut adventus unius yrundinis non facit ver.
nec una dies facit annum ita non hominem feli-
cem facit una dies vel tempus paucum. Contra hoc obi-
citur [illegible] dicit quod diuturnitas non [illegible]
[illegible] hominis. hic autem dicit quod includitur in
ratione felicitatis diuturnitas [illegible] non esset felix
bonum. Ad hoc quod bonum potest sumi duobus modis in se
quod est alia determinata [illegible] bonum sicut voluptatis

ut voluptas speculo ut speculo. Alio modo ut bonum sui in latitudine ad hominem secundum totam rationem boni que dicit convenientiam boni ad hominem. Primo modo bonum non variatur secundum magis et minus secundum diuturnitatem [illegible] cum potest esse intensa delectatio momentanea sicut delectatio diuturna. et hoc modo philosophus loquebatur superius quod per prius est [illegible] de albedine. 2o modo bonum variatur secundum magis et minus per diuturnitatem. melius enim est diuque diu bene esse et bene vivere quam una sola die. et hoc modo loquitur hic philosophus. unde diuturnitas in vita est quedam pars boni. Et dicitur positis secundo colligit per descriptionem humani boni seu felicitatis hunc dicens quod hoc bonum finale supra perfectum per se sufficiens magis appetibile [illegible] hominis ut hominis secundum propriam rationem [illegible] perfectam virtutis permanens in vita perfecta.

Circumscribatur quidem. Postquam philosophus felicitatem descripsit. quam sufficit descriptionem ostendit declarationis [illegible] rationem [illegible] rationem operis. rationem [illegible] partis. [illegible] invenisse. rationem finis. [illegible] Et intentionem [illegible] rationem principii. [illegible] Non expetendum autem. Dicit ergo primo quod bonum humanum circumscribatur. [illegible] aliqualiter [illegible] describatur quod secundum tempus hoc sufficiat quantum ad primum quod postea perfectius describetur. supra hoc autem tangit [illegible] mediam. primam quod sicut partes temporis succedunt sibi invicem. sic partes operis succedunt sibi invicem quantum ad fieri. non enim opus partes habens fit totum simul sed per [illegible] quod oportuit hoc modo facere primus opus. Et tamen quod tempus videtur esse inventor [illegible] et bonus cooperator operum cuius est causa quia unusquisque mediantibus indiget tempore ad perfectam veritatem cognoscendam. Et 3m quod artium iam inveniuntur [illegible] secundum [illegible] additiones. [illegible] non est inconveniens si ad descriptionem humani boni postmodum [illegible] supra additur additamentum. Et quia omnis hominis intellectus [illegible] [illegible] quod deficiat ut per [illegible] temporis [illegible] sua recipiant supplementum. Deinde cum dicit Invenisse et cetera declarat idem ratione materie. dicit quod meminisse nos oportet dicta in prohemio. videlicet ut [illegible] in omnibus [illegible] [illegible] similem [illegible] Et in singulis secundum modum agentem [illegible] in [illegible] negotiis [illegible] modum [illegible] figuraliter et grossum. ut dictum est in prohemio. quod bonum humanum sufficienter est descriptum [illegible] descriptio ista [illegible] figuraliter et grossa. Deinde cum dicit Et intentionem. declarat idem ratione finis dicens primo rationem quod [illegible] doctrinam certitudo est [illegible] [illegible] [illegible] expediens est doctrine quod declarat [illegible] quod [illegible] rector et geometria [illegible] rectitudinem [illegible] ut angulum quod rector in quantum expedit est utilis ad opus eius. geometria vero [illegible] [illegible] est [illegible] quod est speculator. non [illegible] est geometria quod secundum eundem modum in quibus [illegible] [illegible] est agendum. ut [illegible] opera [illegible] fiant plura opera quam opus artis [illegible] [illegible]. Sed secundum hoc [illegible] sufficit cognoscere figuraliter et grosse felicitatem [illegible] Deinde cum dicit Non

expetendum autem. declarat idem ratione principii et assignat rationem generalem. dicit quod non est expetendum principium [illegible] causam in omnibus [illegible] quod principia non habent principia [illegible] [illegible] sufficit cognoscere quod [illegible] descriptio felicitatis est principium in scientia ista quod de ipsa non oportet amplius querere propter quid. Et 2o rationem specialem ibi principiorum dicens quod principiorum quedam sunt cognita inductione. [illegible] [illegible] [illegible] cognosci non possunt. quod non omne quod desiderat non est cognita vinita [illegible] frequentia sensitive. unde non [illegible] scientia requirit experientiam quod plures requirit [illegible] et [illegible] deductiones per modum [illegible] fiet [illegible] principiorum [illegible] [illegible]. Et [illegible] quod [illegible] sicut mathematica [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] experientia cognoscit principia cum sufficit [illegible] [illegible] ut possit esse mathematicus. [illegible] autem [illegible] sicut moralia [illegible] cognita magis sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod sufficiat minor [illegible] in descriptione felicitatis quam in descriptione mathematice [illegible]. Et [illegible] Talia autem. dicit duo [illegible] [illegible] [illegible] est circa singula et [illegible] scire singula [illegible] [illegible] ad finem [illegible] quod ipsa sunt [illegible] [illegible]. Et [illegible] quod studium est quasi nota inchoata per principium bene [illegible] et [illegible] completur. Et [illegible] [illegible]. dicit rationem utriusque [illegible] dicit quod magnum [illegible] [illegible] ad scientiam [illegible] principiis cognitis unum vel plures dimidium totius est [illegible] principium quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] notum [illegible].

Deinde [illegible] sunt [illegible] inquirendi [illegible] utrum hec felicitas consistat in uno bono vel in pluribus. Et 2o utrum bonum propter se et non propter alterum appetibile quod melius [illegible] propter se et propter alterum appetibile. Et 3o utrum operatio [illegible] principium consistit felicitas sit operatio intellectus vel voluntatis. Et 4o utrum principium sit perplexum medi[illegible]

Dicendum primo ad [illegible] quod consistat [illegible] totius operis in pluribus non tamen in uno. Et primo quod unicum bonum non includit [illegible]. voluptatem. et virtutem [illegible] ista sunt plura. sed felicitas hoc includit quod [illegible] similiter unica suspicamur nos fieri felices ut dictum est in 1o [illegible] ergo felicitas non est unicum bonum sed plura. Et 2o quod unum non sufficit per felicitatem [illegible] et filius et uxor. sed felicitas sufficit ut dictum est in 1o [illegible] ergo [illegible]. Et 3o quod unicum bonum connumerari potest cum quibus alia bona felicitas non ut dictum est in [illegible] ergo [illegible]. Et [illegible] [illegible] est una operatio hominis ut hominis ut dictum est in [illegible] operatio solius partis rationem habentis ut dictum est in [illegible] [illegible] operatio unius perfectissime virtutis ut dictum est in [illegible] ergo felicitas est unicum bonum quod est ipsa operatio. Dicendum quod felicitas potest sumi 2 [illegible] uno modo pro obiecto felicitatis. Alio modo pro statu felicitatis. 3o modo pro summo bono inherente homini felici quod hoc [illegible] [illegible] ad [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] unum primum et celestem [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] status felicitatis potest dici [illegible] [illegible] integritas vel unus simpliciter et unigenitus. Et tamen summum bonum quod est in felice potest dici uno modo principium [illegible] bonum inherente. 2o modo [illegible] bonum [illegible] in [illegible]. Et secundum hoc pono 4 conclusiones. prima

quod felicitas consistit in unico bono obiecto et [illegible]. Et 2o quod consistit in pluribus [illegible] [illegible] [illegible]. Et 3o quod consistit in unico bono [illegible] integritatis quantum ad statum. Et 4o quod consistit in pluribus integritatibus illius statum. Et 5o quod consistit in uno summo inherente homini. Et 6o quod consistit in [illegible] homini. Et primum [illegible] quia sicut se habet bonum ad suum [illegible] principium a quo trahit originem. sic [illegible] se habet ad suum finale bonum in quo ultimate [illegible] est bonum [illegible]. Sed ab uno solo principio [illegible] [illegible] trahit originem. ergo in uno solo finali bono [illegible] ultimate [illegible] est bonum [illegible] et sic [illegible] obiectum felicitatis hominis [illegible] consistit in uno bono. Et [illegible] quia quamquam [illegible] ad augere [illegible] [illegible] felicitatis [illegible] [illegible] felicitatis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] felicitatem magis [illegible] magis eligitur [illegible] [illegible] [illegible] est felicitas. sed plura sunt [illegible] bona [illegible] [illegible] [illegible] amplius salute [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible]. ergo plura sunt bona [illegible] felicitatis. Et 3m quia quecumque tendunt ad perfectionem unius sunt unius [illegible] integritatis. sed omnia bona ex quibus resultat status felicitatis ordinantur ad perfectionem unius quod unius hominis. ergo omnia sunt unius [illegible] integritate. Et [illegible] assumpti [illegible] per [illegible] [illegible] 3 de [illegible] quod [illegible] est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Et [illegible] [illegible] quod est status [illegible] [illegible]. quomodo [illegible] omnia. Status est declarata per [illegible] [illegible] legibus [illegible] divine [illegible] bonum [illegible] possunt [illegible] [illegible] uno modo. [illegible] que [illegible] [illegible]. 2o modo [illegible] [illegible] [illegible] felicitatis [illegible]. primo modo non sumuntur hic bona. Sed 2o. non enim eadem [illegible] in eadem bonum sunt viro [illegible] [illegible] homini et leoni. angelo et homini [illegible] ad omnia. De [illegible] [illegible] omnium bonorum [illegible] quod non fit [illegible] distributio [illegible] singularum [illegible]. sed [illegible] [illegible] singulorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]. Et [illegible] [illegible] quod ad statum felicitatis requiruntur perfectiones [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible] hec autem sunt plura quare et cetera. Et [illegible] quod [illegible] perfectiones summe [illegible] homini [illegible] plures vel [illegible] eodem [illegible] vel plurium. eiusdem speciei esse non possunt [illegible] [illegible] forme et [illegible] [illegible] eiusdem speciei et eiusdem gradus in eodem [illegible] [illegible] esse non possunt non potest dici quod sint plurium specierum quia species sunt [illegible] ordinate [illegible] perfectionis et numquam sunt [illegible] [illegible] quod non est possibile duas perfectiones summas esse in ordine specierum. Et [illegible] [illegible] et [illegible] dictum est enim quod finis cuiuslibet forme actualis inherentis homini sive sit actus sive habitus est ipse homo. finis autem hominis est bonus homo et finis [illegible] [illegible] [illegible] humana vita. [illegible] quod ista aggregatum [illegible] vita et [illegible] bonum [illegible] supra addita est summum bonum inherens homini [illegible] [illegible] [illegible] ista duo bona [illegible] et supra [illegible]. Et ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnibus [illegible] philosophus de [illegible] felicitatis et de 10 procedunt. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2o omnibus [illegible] de unico et optimo actu [illegible] [illegible] statu et de 10 [illegible] [illegible] [illegible] procedunt.

Dicendum est ad [illegible] quod bonum propter se et propter alterum appetibile sit melius bono propter se tantum appetibili. Et primo quod [illegible]

[illegible] [illegible] amplius est maius. [illegible] bonum est [illegible] [illegible] propter se appetibile quod [illegible] plus quam propter alterum [illegible] [illegible] bonum [illegible] est maius illo. Et 2o quod felicitas est eligibilior [illegible] bono [illegible] [illegible] non [illegible] ut dictum est in [illegible] [illegible] bonum propter se appetibile est melius [illegible] bonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] ergo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propter alterum [illegible] [illegible] bonum magis appetibile [illegible] [illegible] magis bonum. Et [illegible] [illegible] Dicendum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propter alterum [illegible]. [illegible] uno modo [illegible] 2o modo [illegible] [illegible]. Sed [illegible] [illegible] [illegible] bonum diligit propter minus bonum. sed [illegible] [illegible] bonum propter maius bonum. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] maius bonum propter minus. sicut avarus [illegible] diligit [illegible] propter [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] propter alterum secundum [illegible]. Et [illegible] quod [illegible] [illegible] propter alterum secundum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] non [illegible] supra se maius bonum propter quod possit appeti secundum [illegible]. Alia [illegible] est [illegible] quod [illegible] bonum quod appetitur non est aptum natum secundum se ordinari ad maius bonum. [illegible] [illegible] supra se maius bonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] supra se maius bonum. [illegible] [illegible] [illegible] non est propter illas [illegible] propter se tantum. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sunt duo. primo quod bonum appetibile propter se et non appetibile propter alterum ex carentia [illegible] [illegible] maioris et superioris boni est melius quam bonum propter alterum appetibile. Et 2o quod bonum non appetibile propter alterum ex carentia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propter se appetibile non est melius quam bonum propter alterum appetibile. Et primum [illegible] quod bonum [illegible] quo non est maius est melius quam bonum quo est maius. Sed bonum non propter alterum appetibile ex carentia superioris boni non potest dari maius [illegible] [illegible] quam tamen bonum propter alterum appetibile secundum [illegible] [illegible] dari maius bonum ut [illegible] ex [illegible] [illegible] ergo hoc bonum non propter alterum appetibile est melius [illegible] quam bonum propter alterum appetibile. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] melior est [illegible] geometria. sed [illegible] [illegible] est appetibile propter alterum [illegible] [illegible] [illegible] geometria non. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ergo bonum propter alterum appetibile est melius aliquo bono propter se non propter alterum appetibili. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de nobilioribus est nobilior [illegible] [illegible] de ignobilioribus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] melius est parum scire de rebus nobilibus quam multum de ignobilibus. [illegible] autem [illegible] est de bono et de bonis [illegible] et [illegible] felicitatis [illegible] [illegible] nobiliora sunt [illegible]. [illegible] [illegible] de [illegible] est [illegible] geometria quare hoc nobilior est illa. Et [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] est nobilior [illegible] geometria. [illegible] est propter alterum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est propter alterum quare bonum propter alterum appetibile melius est [illegible] bonum propter se appetibile. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bonum est [illegible] [illegible] [illegible] bonum [illegible]

actiua vel ista apparet quia bonum inter extremitates malitia
est inter bonum vel malitiam simpliciter extremum. Sed contra geo-
metricus est bonus et malus secundum .6. dicitur quod malitia non
corrumpit omnem estimationem principii quia intelligibilis habet etc. vel dicendum
quod non omnis [illegible] sed [illegible] que de agibilibus. unde
bonus vel malus potest esse bonus geometer. prudentia vero bonus
est propria materia et non contingit esse prudentem sine virtute
secundum .6. et nullus malus est prudens licet quia prudentia
nobilior est quam geometria. Ad 3m quod essentia hominis non est
essentia bonus sed essentia hominis est per se alterum quod
per presentiam intellectualis bonum non. ergo quod est per se et per
alterum nobilius est aliquo quod est per se tantum. Ad 4m quod
positis duobus bonis per se appetibilibus posito quod alteri eorum
addatur [illegible] incrementum maioris boni quam
utrumque bonum eorum fuit est illud additum sic de [illegible]
vel melioratum sed melioratum [illegible] quod [illegible]
additum [illegible] est appetibilius magis bonum [illegible] appe-
tibile alterum melius quam prius cum esset appetibile per se
[illegible] cum potest augeri [illegible] melioratio per [illegible]
[illegible] additum quod accedit ad bonum quod [illegible]
[illegible] positum. Et dicatur quod est deterioratum
[illegible] bonum deteriorare est ex [illegible]
[illegible] alterius [illegible] bonum bonum quod est [illegible]
[illegible] Ad [illegible] quod [illegible] alterum ap-
pelia ad [illegible] alterum et tunc constat quod [illegible] alterum est malum
et melius [illegible] [illegible] per [illegible]
[illegible] quod [illegible] voluptas [illegible]
diat esse appetibilia per se quod [illegible] omnibus istis ar-
gumenta [illegible] concludunt [illegible] et non plus.

Deinde arguitur quod operatio hominis in qua consistit
felicitas non sit voluntatis. Et inter primo quod [illegible]
[illegible] voluntas non est actus voluntatis sed felicitas est [illegible]
[illegible] voluntas ergo non est actus vel operatio voluntatis. Secundo quod [illegible]
[illegible] finis non consistit in operatione voluntatis sed felicitas
est [illegible] finis ergo felicitas non consistit in operatione
voluntatis. Contra [illegible] quod voluntas dicitur respicere
finem uno modo absentem per desiderium et non est [illegible]
finis. immo [illegible] finem non [illegible] sed absentem.
[illegible] modo ut presentem per delectationem et [illegible] delectatio non est
[illegible] quod immo [illegible] per [illegible] et non [illegible]
[illegible] quod [illegible] modo operatio voluntatis est [illegible] finis [illegible]
[illegible] declaratur [illegible] quod sicut [illegible]
finem de pecunia [illegible] per actum voluntatis [illegible] per [illegible]
[illegible] sic est [illegible] finis [illegible]
[illegible] quod felicitas est operatio potentie [illegible]
[illegible] Sed [illegible] est [illegible] solus [illegible]
non voluntas [illegible] Ad [illegible] quod si felicitas consistit in
actu voluntatis tunc non esset operatio [illegible] speculativa
quam [illegible] in [illegible] quod [illegible]
[illegible] est per se eligibilis sicut [illegible] esset [illegible]
per [illegible] bonum quod per [illegible] voluntatis [illegible]
est [illegible] Ad autem omnes sic [illegible]
[illegible] primo quod [illegible] qui considerat
de diis [illegible] est [illegible] qui considerat de

rebus humanis. ergo istius operatio est nobilior operatione illius.
[illegible] quod [illegible] et in actibus eius [illegible]
cum angelis non [illegible] practico sed iste est nobilior illo.
[illegible] [illegible] in [illegible] finem suum practicus [illegible]
Sed in contrarium est quod felicitas consistit in operatione virtutis
heroice que in voluntate non in intellectu consistit non. Sunt hec
[illegible] excellentes in [illegible] de quo [illegible] secundum [illegible]
sunt [illegible] heroycus. Ad [illegible] quod felicitas [illegible] consistit
in operatione voluntatis quam [illegible] quod per [illegible] in operatione per
[illegible] virtutis consistit felicitas. Sed operatio perfectissime
virtutis est operatio voluntatis ergo in operatione voluntatis consistit felicitas.
[illegible] quod perfectissima virtus et eius operatio sit in voluntate probo
sic. omnis virtus reddens hominem simpliciter bonum perfectior
est quacumque virtute non reddente hominem simpliciter bonum
ista [illegible] quia [illegible] ordo est inter actus fortes
[illegible] vel [illegible] [illegible] talis est ordo virtutum vel
[illegible] ad invicem [illegible] [illegible] virtutis includit
esse [illegible] [illegible] Sed actus [illegible] qui est hominem esse
simpliciter bonum perfectior est omni actu inhiente homini quo
homo non est simpliciter bonus non esset perfectior homine non [illegible]
bono [illegible] dicit philosophus. [illegible] quid [illegible]
virtutes [illegible] homini esse bonum secundum quid. puta esse bonum
[illegible] vel bonum medicum non [illegible] simpliciter esse hominem
bonum. [illegible] [illegible] homini esse simpliciter bonum. [illegible]
[illegible] bonitas est bonitas hominis. constat autem
quod bonum simpliciter perfectius est bono secundum quid. [illegible] quod [illegible]
operatio in [illegible] hec est felicitas [illegible] est perfectius [illegible]
non [illegible] feliciter in [illegible] Sed operatio hominis simpliciter
boni in [illegible] hec est felicitas ut dicit philosophus [illegible]
[illegible] est operatio hominis studiosi vel boni hominis [illegible] operatio
hominis studiosi addit [illegible] bonitatis [illegible] quod
operatio dicitur felix [illegible] non bonus simpliciter [illegible] [illegible] fe-
liciter alias sequeretur quod non bonus homo posset esse fe-
lix homo ergo perfectior est homo simpliciter bonus quocumque
non simpliciter bono. [illegible] quod finis melior est hiis que
sunt ad finem. Sed esse simpliciter bonum finis est quarumlibet
aliarum bonitatum. ergo esse simpliciter bonum perfectius est
quolibet alio bono. [illegible] [illegible] [illegible] per philosophum [illegible]
finem hominis ut homo est non ut geometer est vel medicus
finis autem medici est sanitas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et que omnia [illegible] philosophus [illegible] esse [illegible] ad
finem hominis ut homo est [illegible] [illegible] describens [illegible]
hominis ut homo esse dicit esse eum habitum a quo homo
redditur bonus. [illegible] [illegible] [illegible] quod omnis virtus
reddens hominem simpliciter bonum perfectior est quacumque non red-
dente hominem simpliciter bonum. Sed sola virtus voluntatis
reddit hominem simpliciter bonum ergo sola virtus voluntatis
est perfectior quacumque virtute intellectuali. Maior manifesta
[illegible] [illegible] quod si aliqua virtus intellectualis redderet ho-
minem simpliciter bonum [illegible] esset vel prudentia vel [illegible]
alia. Sed nec ista nec illa [illegible] Non pru-
dentia [illegible] quia illa [illegible] [illegible] [illegible] alterius
quam [illegible] humanum bonum. ergo eius operatio non est humanum
bonum nisi per [illegible] [illegible] est virtus perfectissima cuius est operatio

non sit bonum humanum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et est constans unde
quamvis virtus moralis faciat rectam quod est voluntas finis. pru-
dentia subordinat recte ea que sunt ad finem intentum quia
prudentia [illegible] de ea que sunt ad finem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] non est perfectissima virtus. Et autem [illegible]
virtus intellectualis redderet hominem simpliciter bonum [illegible] [illegible]
sunt [illegible] bonus et malus. unde bonus [illegible] vel
bonus medicus vel bonus [illegible] potest esse malus homo ut
[illegible] secundum .6. [illegible] [illegible] quod virtutes [illegible] reddere hominem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] prudentie ut [illegible] in fine [illegible]
[illegible] philosophus ad [illegible] de virtutibus moralibus. Sed virtus
intellectualis est [illegible] [illegible] prudentie [illegible] [illegible] pru-
dentia non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] esse prudentes [illegible] [illegible] artis et scientie in
[illegible] [illegible] quia nulla virtus intellectualis reddit
hominem simpliciter bonum. [illegible] quod [illegible] [illegible] quod non ut
[illegible] quod est virtus [illegible] sed ut boni efficiamur
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] non est finis [illegible] [illegible]
sed actus. [illegible] arguo sic. bonum esse et bene agere
est finis [illegible] [illegible] scire et cognoscere non est finis [illegible]
[illegible] ergo scire et cognoscere non est bonum esse et bene agere.
ex quo [illegible] quod nulla [illegible] ut [illegible] nec [illegible] ut
[illegible] reddit hominem simpliciter bonum quia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quod [illegible] virtus voluntatis reddit hominem
simpliciter bonum hominem [illegible] operatio [illegible] virtutis est simpliciter
bonum hominis [illegible] quod felicitas consistit [illegible] in
operatione voluntatis. Ad [illegible] ergo ad argumentum in oppositum [illegible]
quod [illegible] [illegible] voluntatis est finis [illegible] [illegible] non est operatio vo-
[illegible] de [illegible] [illegible] de fine quo ille finis [illegible]
[illegible] [illegible] attingitur et iste est operatio voluntatis.
[illegible] [illegible] quod voluntas [illegible] requirit sicut [illegible]
[illegible] [illegible] in ordine suo. unde dicit [illegible] amore
[illegible] [illegible] est bonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] sine [illegible] [illegible]
est operatio voluntatis ut [illegible] dicitur [illegible] includit [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] augmentum ex boni hominis
[illegible] [illegible] [illegible] quod idem est quod homo simpliciter bene vivens.
Ad [illegible] dicendum quod [illegible] finis [illegible] [illegible] dicitur uno modo ut
est hec finis. [illegible] modo ut est [illegible] vel [illegible] fine iam
[illegible] [illegible] ergo quod hec [illegible] non est simpliciter [illegible]
felicitas sed [illegible] vel [illegible] [illegible] fine. [illegible] philosophus in
[illegible] sequenti quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible]
vel in usu intendens quod non est in solo possidere
sed [illegible] [illegible] vel usu. Ad [illegible] [illegible] quod voluntas
desiderans finem duo desiderat esse [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fine [illegible]
per actum voluntatis. Sed [illegible] [illegible] [illegible] per actum
[illegible] qui non est delectatio. Sed delectationis [illegible]
[illegible] [illegible] sequenti [illegible] quod delectabilem est id quo [illegible]
optat [illegible]. Ad [illegible] [illegible] de pecunia dicendum quod
[illegible] finis [illegible] non est hec [illegible]. Sed uti pecunia
[illegible] melius [illegible] [illegible] quam hec. [illegible]
[illegible] [illegible] finem [illegible] [illegible] de pecunia. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] unde avaritia dicta est

[illegible] servitus quia [illegible] avaro ultimum bonum est
hec [illegible] [illegible] [illegible] pecunia [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] non ultimum bonum quod [illegible] de [illegible] ultimo
non est hec ipsum [illegible] [illegible] sed [illegible] [illegible] per actum [illegible]
voluntatis. Ad [illegible] dico quod [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] voluntatis
[illegible] [illegible] [illegible] sicut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] placuit voluntati [illegible] voluntas [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] sicut intellectus. unde philosophus
[illegible] [illegible] quod felicitas est operatio [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad voluntatem [illegible] [illegible] [illegible] ad intellectum [illegible]
[illegible] concurrunt. Sed voluntas [illegible] Ad
[illegible] dicendum quod perfectior virtus intellectualis est [illegible] [illegible]
[illegible] quod sit prudentia quia [illegible] quod est [illegible] homini [illegible]
est perfectius quocumque [illegible] [illegible] bonus [illegible].
Sed prudentia est [illegible] homini [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
humane [illegible] [illegible] [illegible] bonitas [illegible] depen-
det ut videtur [illegible] [illegible] [illegible] prudentia sapientie.
Ad probationem [illegible] dicendum ad primum quod prudentia non
[illegible] [illegible] [illegible] sed divina quod probo quia [illegible]
religio est virtus moralis que [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] vocant [illegible] [illegible] [illegible] Ad [illegible]
[illegible] sic [illegible] respicit [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] prudentie. virtus [illegible]
moralis [illegible] fertur in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Sed [illegible] ut [illegible] est [illegible] [illegible]
que [illegible] [illegible] [illegible] prudentia [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] esse. Ad [illegible] dicendum quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] est negare eos esse pruden-
tes et bonos. quod [illegible] est [illegible] eos [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et concordia. mutua benivolentia abs-
[illegible] [illegible] omnia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Ad [illegible] dicendum quod [illegible] [illegible] [illegible] est per
se et per alterum. [illegible] non obviat ut visum est
[illegible] [illegible] sit melius [illegible] per se tantum appetibili.

Deinde arguitur quod principium operis non sit
plusquam medietas operis quia decima
pars operis [illegible] [illegible] non est plusquam medietas
operis. Sed decima pars operis [illegible] esse principium operis
que est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
de aliis ergo principium operis non est plusquam medietas
operis. [illegible] non [illegible] est philosophus. Ad [illegible] [illegible] [illegible] est
[illegible] sicut [illegible] principium [illegible] [illegible] sicut [illegible] [illegible]
principium vel est principium [illegible] vel in fieri vel [illegible]
[illegible] sicut [illegible] [illegible] [illegible] vel sicut actus [illegible]
[illegible] [illegible] vel sicut [illegible] [illegible] [illegible] est prima pars
rei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] primo [illegible] quod fit motus et [illegible]
est finis. vel est primo [illegible] quod fit motus et [illegible] est [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] dicitur vel [illegible] [illegible] et [illegible] sunt
illa que sunt nobis [illegible] non. vel [illegible] [illegible] [illegible]
sunt illa que [illegible] [illegible] sunt [illegible] non [illegible] [illegible] quod
philosophus loquitur de principio in esse quod est prima pars rei
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de principio in cognoscendo
[illegible] [illegible] principium [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible]
ergo [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] de principio quod est

p[ro]p[ri]e d[icitu]r ... op[er]a[tio] v[ir]tutis e[st] optima pulcherrima delectabilissima. Felicitas e[st] talis op[er]a[tio] vna vel plures s[ecundu]m ip[s]a[m] e[st] optima pulcherrima et delectabilissima. ... ponit ... cu[m] sua expositione ... Delectabile aut[em] ... [illegible]

[illegible]

hoi et io motus eius illis tendit i finē apte
... motus ... ...
... motus ...
... sīcut ... motus ...

[illegible]

[illegible]

hus nō obstantib; vi ēē de mūdo diuitioꝝ bōꝝ
Hoc aūt ipse p̄t dicēre. r. Virtutis .n. quā v
tutis fine ⁊ p̄mium ē bonū p̄fecte optimū obtine
[illegible]

[illegible]

[illegible]

miser n fel. fel. nō reputat. Est aūt sc
q. e. sūt gn̄a carminū. qdam n. resserūt
gesta illustria et magnifica et h dnr herōyca
que describūt gesta heroū virorū illustrium et
dicitur tr. et q. alio nōie vocatur carmina
vt i. carminū qui qndam studio florente pe
gi. p. de ɔsol. Quedam vero describūt gesta rus
ticana et ignobilia et h dnr bucolica. Quedam
vero describūt tristia et h dnr elegia ut p. de ɔsol.
et vis elegi fletibus ora rigant. Quedā vero desc
būnt leta et h dnr ɔiuncta et resserūt i nup
tis ut i. Au chor vgīnus si equē uob dulcia
cantica dcāg iūnis. Sic g. pz q. sit heroy
ca. Deinde i. Vec g. pz q. n9 mortuus erit felix
p. aūt q. nō ex adeptōe boz. i. q. nō ex euasiōe
maloz i. Dicat nō. et q. nō ex sb̄tate hoz. l.
illoz. i. Quecū aūt. Primo g. ponit ɔue ī punidis
p mod. qōnis dices ut i. aūt vr. sit. ut l. eam
hoiem bi fidr qui diu viuit. Sz fm legis lato
rem athen. salonē debitum ē ut inspiciat
finis anq. eummet felix q. nō pt fi qui diu
h viuit. Sz. i. Si aūt. pt nmq bifidr dices
ad duo iscentia pnū ē qd nos ex quo hec
q. felicitas ē bō vita. ex h aūt sequit q. hō
dum morit bn̄ viuat. 2m qd rei ex quo hz
q. felitas est opo virtutis qz ex h sequeret q.
hō mortuus opiret q viuēt quo duo vi
da sūt in dieb; ax. iscentia. Deinde i. Sed n
pz q. mortuus n ē felix ex euasione ma
lor et p. ponit ɔue ipudiam. di. q. si n di
cimus mortuū ēē felicē quāuis solon h vo
luit h q. tuc possit sb̄iuit eumtari felix
et bis. quasi i. qui iam exiuit et pericla et infortu
nia h9 uite. Deinde i. hic aūt et h ɔueniā pz istiū
nō euasisse picula et mala di. q. hoc q. iā
dcm ē hz qōnē et dubitaōm quādam ex eo q.
mortuo uidet malū et bonū inēē h nō se
ciat. pūi et hōres et inhōraciōes q. pueniūt
uiui ita nō sevientes. et h oi puenir pollūt
mortuo. p filioz et nepotum pspitates et in
fortuniū. Deinde i. q. ... pz q. mortuus n ēēt
felix ex sbtate boz ul maloz et p. ponit in
p bōnis p mod qōnis di. q. sicut dcm de redi
dam fortūis ad mortuos quoz tribuit post
eū q. ais usq ad senectutē bn̄ uixit et pseuiauit
f rōm mortuus fuit et fi ex filios ē multa
fortūe ɔtūmutaōēs q. ōr aliquos eoz ēē bōs
et fm dignitatē suā potui uita bō. alios ue
ro ɔtrio m. ē et q. qui ipos filios et hec statum
ōtarid. i. tōib; mōis i distellionib; i. for
tunis dissilib; nō fortunas pnū suoz. Deinde i. ibi
Indecens ex ditmis pt inuentum. d. q. indecens
ēēt si mortuo ɔsūmuteē simul cū uiuo et h
eēt aliā quād felix. et ruus q. uiue h tū se
queret p. q. felicitas sequeret fortuna. quod
aūt sequat pt. di. q. nō ē indecens n. ipo le i
mo dens si ɔtingeret fortis filioz uiuētiū
supueniēt deffūctis pntib; in quodā etō tpe
pn aūo tpe pris retrus in mōriā pseuerūt
qr mutato filio uno fortuna mutat pz
mortuus fortunā qz si ad mutacōm forne muta
fe sequeretur q. mortuū fm fortunā mutant ē et a fe
mutat. Deinde i. Sz reuer. pz q. de mort nō
possit ē dixisse felix statuerē p sepōe vel sed
q. pōd q. uiuēs nō ē felix fuit dicta tlis sed
f. q. uiuēs nō ē felix pt dici felix. sz mortu9
q. potuit bn̄ diu viu[ere] uiuū q. mortuus
exīs mortu9 ēēt felix et h ipriam ē q. qm qd
nunc nō ē felix sz putat ē vñ die fuit felix
i uita sua. h g. ergo. d. q. i eiūtē dē nō prius
gnitū q. forsitan ipinet ph. q. iam dcm ē
de fe. mor. si n. vz inde finē mortis et tūc
dicē vnūqēq bn̄ uiue et eiutē bn̄ sz qm prius
erat i uita bs. Q h ar. d. q. n pt ēē sit ɔue
mentī q. ut iūe dr fuisse felix et q. nūq potuit
dici ēē felix qui felix ēēt sic. n. p. po p ue[ri]tatis n
nō ē vr de pterito q. aliqu nō fuit nā de pnti qr
sive vrm ē dicē fuit felix. aliqu vrm fuit dicē
ē felix. Non istam ar gloriā ut dicit phs atq
decimanet pp instabilitatē fortune et stabilitates fel[icitatis]
dūr. n. fe nō mutari fortuna et eē eundē sepe
retrolam. Deinde i. ul. n. qr homī suetū uis
uīe. d. mem ēē et n sequium fortunas cuiusdam de
fe uos hmōs nec dicē eundē hoies psē fe
et mis m̄ sui cumāfites fe. debit sb̄tum
quedā camaleontū q. ē al' bnissim mutabi
et mi dissimi. Sic. n. eēt si fe sequeret fortunā
ēēt. n. bnissia q. bnissio tpr dunts ēēt et inu
tabi sic. n. camaleō colorē mutat p colo
rem rei sibi pxio adiacentis. sic fe muret
statim et deturet ad otariū ē h cas adū
ēēt et mudima q. sicut oris de mutōe fortune
timet. sicut p rōe de mutōe fe oīa timet.
Vel fortunas p. pnū phs pnit fe. n ēē fe
n sequat fortū h ōr qualit felicitas nō sequi
stabilitates fortune. 2o q. sec stabilitates oppis uirtuose
dir q. sit. 3o q. felix bn̄ se ht ut fortunas
p i. Et fortunas fēt optime. 4o q. bn̄ ad fortunas
sz quite i. pncipiū aūt. pnū pt im fe n
sec ɔdicōm eoz in quib9 ɔsistit bn̄ ēē uel
male ēē. sz mt9 fortūis nō ɔsistit bn̄ ēē l
male ēē sicut ptum ē g. q. fe nō sec ɔdi
ter fortune q. ɔdicō ē i fe... h. i. ponit po
... di. q. fortune i..... n ē ... i. dicē
fe fortune sec nō ē vm pm ... hanc
ɔmutaōm ut ut sit nō solonis eoz q supra
sūt ɔsita. Deinde scdo i. d. q. in hus fortunis
nō ɔsistit bn̄ puines ad fe uel male pūnes

ad inutiam sz hui9 uita hus indiget p sua
sustentacōe nō p sua fe. maior q. istis pont
ut p se nō in eis d nāq ɔsistit felicitas i
quo ɔsistit bn̄ ēē. Deinde cū dic. dicē q. sūt
pt. 2o sic fe sec ɔdicōm cāe et duraz sicuax
sz opōnes uirtuose sūt cāe et dicē felices hui9 et
maium ɔdō et sta. g. fe sec stabilitates opōnis virtuose
ul opōn. h. i. po ostendatur. m. 1o infert. ɔ. i.
Existit aūt. pmit g. pma pterm. m. di. q. opōes
sm virtutes dicē et cē pnū fe iste nāz reddūt
hoiem ultimate fe. ut s. inūi ē. qre opōnes. s.
uirtuose sūt dicē causa s. in sbs. 2a pterm. m. ad
dit. d. qrd q. uit quātum ē. s. p ma. fe. sc
fm oi q. sicut scponitur p p de fe. sit
inuenim scūr de uirtutia opōne. et dicit q.
opōnes vse mt cūcta opa huāa sūt ɔtiuacōres
q. i dcīssimus et mais sūt pmanētes qr tm opōn
ille que sūt honorabilīores qr sūt pmanētes qd
aps ex cāe et ex effcū. Ex causa n. uirtute pma ē qz
bn̄ hōes magnē et ɔtinuissime uiuūt i ipis ef
fectus v tlis pma. obliuione nō fit ... h
uit sol ... ē eaz pnuitia et ea
... Deinde infert ɔsiem. d. itaq p g. go fe
merebit pmanētia q. ɔsitu ē bn̄ felix erit p vi
tam felix qz magis ɔpabit qtlibz opa q. fm
virtutē fuit. Deinde et fors fier declar q. felix
bn̄ se hēat erga fortunas, pp p... h declar. g.
ɔnes. quaz pma ē q. felix bn̄ se hz ad fortunas
vniuersas. 2a q. bn̄ ad puas i. ... aūt. 3a q.
bn̄ ad magnas et mās. i. Magnas aūt. 4o q. bn̄
ad magnas et malas i. Ex aūt. 5o q. ex ma
gnis et mal nō sit mis. i. Si aūt sūt opōnes
6o q. nūq uadit i fortunius fm morē pmis
i. nec mutabilis. 7o q. si fuis fuit nūs ... ito
tum fier felix i. Ex talibus. 8o q. nūc fortunis ...
si modice pt dici felix i. Ad g. pbet. Dic
g. q. felix optime ferret fortunas quaslibz quod
pt q. qui se ht ad eas ut prudens et ut v
bonus optime se hz ad eas. sz felix ūqz et
oīo se hebit pru et ut qui ē uere bonus et ita
qui pt dici tetragonus sic uitupio. vl scd q.
tetragonus ē cor9 cubū hns. 6. supficies qdratas
et ē les q. ɔsitutiuz inaīe et supq. laus
tendit sp in ead altitudie pmaneb. Sic ino
v felix prudens et v bonus ht in statu suo. 6.
tumstancias. q. 6. supficies qui sp et ideo ex9
inolucē ht nam ɔstantia rei euiq optat
finis pp q. optatur ver ex quā optat forme
ul' mor ē q. optatur loci v tpe bn̄ opa. i.
nemisq cumstantie est pp opans qui ē im
aliaz. 6. Ex ideo q. oē pmū ɔtingit ex
defectu alicui9 cumstantie sup9 q. cantus ex
g. ie nō ēēt malus. id q. ē ... nō ɔtrar
ex actu malo ex g. n. ex cumstan sec q. sp

manet in ead altitudie bonitatis et uitute. Post
et tali. ... supficies ut sit supficies supra
q. ē in lege supiori supficies iferior. q. ē in lege i
feriori. s. q. est i hōis ptate aūt sit opus
futurū. ptior sit pteritū. dext sit psptis.
sinistra sit aduisitas. ptnis g. i me... ponit
nō ōr sup se q. sunt obiam legis nō sb le
qz fuat clemētiā ad ea q. sūt sue ptatis. n
aū se qm adhibz puis ad futura. nō pt se
q. retiniz memoriā ad pteritū nō n dextris q. p
humilitates et sobrietate ut ipsis n sinistris
qz paciam et uirilitates retinz i aduisis. Deinde
multas ar. pt. 2a ɔsue. d. q. ftis multas fortunas
dritalz magnitudine et puitate bn̄ se hebit i oib;
pus. cui9 rō ē q. ftis sūi bn̄ sūi male nō icli
nat uitam a malo i bonū nec male pue a bo
in malū. Deinde i. Magnas aūt. declar. 3a. d. q.
magnas et multa bona inuiam facient beatiorē actuaz
cū cui9 rō ē q. ipā ɔcordāt cū bitumine ex eo qd
eoz usus pt fieri bonus et studiosus magnus nāz
opib; v magnis uite bn̄ et uirtuose q. magnitude
Deinde i. Ex aūt. declar 4m et h dicit duo pmo
q. infortunia magna et multa ɔturbāt tollant
et ɔtristant virū bnū et multis bonis opibus
pant ipedimentis. Et dicit q. et in hus ifortuniis re
fulget fe aūt bonū q. felix fer i ma multa et
magna ifortunia n pp h q. dolorē nō sentiat
sz pp h q. magnanimus et iulis existat. v scd q.
sicut i dicenur m. 3o. magnanimus ɔtemptor
fortune n sustinuit ɔsistat in aduisis nec multi
tocinidat i ipsis qr ad ipm ptinz pp fortunas
nō fugi sz sicut ɔtemptor ... et equ
ferre. virilit q. oppōi molli q. ut tam affligi
in omi labore ad uilem. 3o ptinz eius oppōi
s. nō affligi labore et q. ferre magna ifortunia
p se laboriosum ē hic ē q. viril' etiam lau
dabilius diffi fuisset ferret. Deinde i. Si aūt
sūt opōnes. pz. 5. s. q. felix nō fiat miser
ex magnis ifortuniis. et h. i. n9 opans nō odi
bilia nō mala. sz decentia. et possibilibz
optima ē uius sz felix uit mag ifortunia
possit talis opabit. g. nō erit miser ēfficitus.
h. i. po ponit et repetes vnū dcm et dices
q. si opōnes sūt dnē dicē sūt hui9 uite
n9 de nīo boz fiet miser. Deinde ibi. nec nō
ɔdit. m. d. q. nec aliqu. i. nūq felix opabitur
odibilia et mala. sz ut estimam9 eū bonū
et sapientē i fortunias decent ferentē ex
sicut existētib; et ex sicut datis qntum ad eius pote
sp opabit optima q. declar ex ... illū nāz
ducem estimamus bonum qui pnite sicut exerci
tum qntitate eius sicut uti nute bellicose.
sicut incisore coriox reputam9 optimū
q. ex datis sicut coriis sit facit optimū calciamentum.

qd' pt ex eis q codin aut uo qutu ad alios ar
tifices. Sicut autem et ita. tangens mediu iste
dicendum est q si ita est q si uiuificus sit bonus in
suo nego qui ex sui possibilibus operatur optime ne
q felix fiet miser. amator aut h. i. circa in
virtute iam dicta iam repetam quoniam fines sunt dicte
huius uite ex quo bonum sequitur q uirtus bonum optimus et ma
ius ul minus. Deinde cum dicit. Nec utique varius. declarat
. 6. conclusio q varius non insidiatur fortunis sicut morem
priuis dicat q varius non insidet fortunis per minas
notat aut fortunas per minimas fortunas priuum de
quo s. fes est sermo iste namque fortune sunt pul
morum annexe ipse namque permanens non simpl
bonum se habent circa bonas fortunas q de eo incurrit
malas quas incurrens despiciunt ut se habent sicut
bonus et non solum q ex felix sim virtute non in
curret fortunas parvas q pt q qui sic incurrit
ut priamus cum ultimus tantum facit mortem et q
contingentibus et pius i fortunis talis aut non est felix
q ipse in victus ut tristis ut factus mortem ut ab
infortunis prius aliquid mol' ut sit mo aliquis
magnus ut supius dictum est q felix namque in
currit fortunas parvas. Deinde cum dicit Ex talibus. de
clarat. a. conclusione q si contigit ipsum sibi fuisse in
ferum non tamen ideo felix et in multo tempore
in q. i. posset super habundans multorum et magnorum
bonorum h. u. omnia ad felicitatem sunt requisita. Deinde cum dicit
Quid vero. declarat. 8. conclusionem q uite fortunis non posset esse
sed modicate d felix. vnde pt i. 3. modicam tam
prima q ad quae. 2ma tantum ad tamen. 3ma ad mo
. Hic g o s interrogans q ph. q. o. q n v dicere
felicitatem esse eum qui sim virtutem operatur et exteriores bonis
sufficienter dicat cum istis modicatis q non so
lum p vite sed magis et minus perfectus i prima
uenit. 2o apparet est modicam de fide. s. q talis est
ut vos sicut i futurus. Et apparet est modicam de no
mine namque sunt modi beatitudinis. est namque q vos bos a
multis sunt bone et male separate sunt bone et be
minuta i est vos et h beatitudo hominis est beatitudo p quid
et non dicitur beato v aut separate est q ut vivit suo
ultimo fini. Z. e dicitur. Et est vtilia et ideo phs an
te dicat q h si est vos ut est vos ut dicitur ut ut esse
ut ut aia sed vos ergo ut ho. Pro nepotum
autem q felix bonum de sit ergo fortunis p pre h
q o q ad bonum ergo fortunis p se s quinte s p
cedens q p o est eum q fortune amicorum amicos
conferunt. Et h mtu est q conferunt. Multorum aut
q dicit conferunt uiuis et mortuis. i. Sicut
utique quod ad. Et o q mortuis conferunt. Magis
aut fortassis. dicat g o q dicere fortunas p nepotum
et amicorum non conferre uel ad malum aut bonum
h duo dicit. Primum q istius dicti est amicabilis
amicitiis namque de bono animi gratia et de malo
tristari et animi de vero dicit. 2m q istius dicti

est inopia sole nam op peroptat opinionem q eum fortune
amicorum amicos conferre. Deinde cum dicit. Multis aut. q
ictum est q conferunt. d. q multis accidentibus et diversis
diversas hinc ubi ipsis fortunis et istis quid hominibus pri
mag prope hinc aut in pu remotis dividere
et distinguere sim unumquodque longum et infinitum vi
detur p omnis et in eam vlt a et figuraliter. i. in qua
tum quadam figura dictum est et h forte sufficiet. De
inde cum dicit. Si utique quod ad. 3 dicit conferre vno mo
sim dictum. A o mo sicut dictum p z dicit g o q ad p
quod ad est ipsum infortunatum dicta forte q i c
habent aliquid pondus uitam aggravans. et ille habent aut
uitam decorans. p sunt male. se bone. utique autem
magne. Item sunt alie leviores absque pondere et
autem q sicut fortune amicorum hominis sic eum dictum dif
ferent conveniunt homini. Et cum dicit. Differe. dicit q vnamque q
passionum et amicorum fortunas veniam conferre sim
dictum p z viuentium et mortuis. a namque conuenit in
mus et a mortuis in multo magis q iniusta et mala q
in tragediis recitantur ut peccata et q recitantur ut prima
et extimus sillogistica est dictum mi conferri uiuis et conferre
mortuis. Vide quod antiquitus in teatris in q
erat loca ludorum recitabant auctores illustrium gesta
preclara et eorum premia et prima ut ex h animarent
audientes ad similia et h recitatio dicebatur comedia
sim quandam q papias dicat q res plurimarum pertinet
et humilium ad comedia pertinet. vnde comedia dicitur
a comos q est villa. todos q est cantus q car
men. q carmine villarum recitabatur et in maiorum hominum
gesta mala et turpia et eorum obprobria et supplicia
ut ex h animarent auditores ad caucionem talium et h reci
tatio dicebatur tragedia a tragos grece q est virtus la
tine q tragedus per tragediam recipiebat virtu
p mine officii sui. Sic ergo in tragediis mu' tangeba
tur auditores gesta olim perpetrata quam auditores punia.
sic multo mi' tangunt mortuum q nunc existentium
fortunis q illi sunt ut olim peccata ita v ut pruites.
Deinde cum dicit. Magis aut. Quantum mortuis confert fortu
ne uiventium dicens q non conferunt non tamen ita q felices in
felices uel miseros faciat esse felices et p z littera.
Deinde perdictis duo sunt inquirenda. p
verum uite fortunis h uite possit haberi feli
2o verum inferiora ut de pe se fortunas moriturum ut repug
net veritati et fidei christiane. Est felix ante ictus
De primo arguitur q non q ut est finis. Et cum h
dicit has fortunas uiuentis ictus est finis ut
dicitur g i in hac uita ut est felix. 2o q omnis felix po
situs est extra mala. sed ut in hac uita est positus extra
mala ut docet experientia g o ut felix. Item oppositum
est phs. et o cuius q z q est o c possibile existere omnibus
non obviantis p dicti et tamen phs h bonum. Dicitur felicitas
est huius ut dictum est. s. g pt haberi. Ad q ad cum
dicitur d' felicitas vnd in trina. alia perpetrata
de trinitatem dicitur. bi pauperes. bi mites. bi q luget

bi. qui perfectionem patiuntur. Et alia. De perpetrata
dicitur. Beati qui habitant in domo tua domine in secula seculorum
laudabunt te. Dicendum ad pm felicitas quidem perpetrata exclu
dit omnia mala penalia et culpabilia et includit omnia
bona quibus dignus est bonum p q dignus est et complet o
desiderium et gaudium. Meritoria vero non excludit mala
penalia ut p z in auctoribus inductis in cuius principio
aliquae pene sunt. i. Beati qui luget. sed excludit omnia
mala culpabilia. ut non reddentes hominibus semper bonum.
It nec includit omnia bona quibus ho sit felix dignus est.
includit aut bonum p quae dignus est. Item non desidera
ut gaudia complet. Cuius g o premissis ad quorum
dicta sunt duo. p o q felicitas perpetrata q semper est
felicitas non pt h haberi. 2o q alia pt haberi. Primum p q
in est felix inveniens in mala perpetrata non bonis bonum omnium
quibus dignus est non bonis complet desideria et gaudia
quod apparet p per se sed in hac uita non est talis ut p z
experientia g o non est felix in vita. Tamen. p. q inter
nientes bonum meritoria p quae dignus est omnibus mihi ea p
haberi felicitas meritoria. sed mihi fortunas h uite pt haberi talis
felicitas. Per h ad argumentum dicendum q argumentum plurima negatur
p dicitur de felicitate perpetrata. recta v de meritoria. tercio n ita
De 2o arguitur q uite p h repug. n illa s a-
net fidei. Primo q dicit felicitas ul habere nel
inquirens ex aliis p l ul plenitudinis ul de
p' felicitas aut dicit oppositum. 2o q dicit felicitas ab
homine fides aut dicit eam esse a deo. Tertio q dicit morum
non querens pt haberi statutis excludens mala cul
pabilia et includens non esse felicitatem et non inuenit et non op
eri. fides aut dicit oppositum. Et si loquitur de felici
tate meritoria dicitur felicitas non est apparent h alterum fides
aut dicit q de felicitate meritoria. q dicit ii appetitu
esse ipsum uiam etiam. Item dicit felicitas non esse laude
q tum est finem ut inde de felicitate meritoria p fide. Et
si loquitur de prima de perpetrata dicit q id h fine
et quod secum patitur nulla mala. fides et dicit o
q in pluribus repugnare in fidei christiane. Sed i oppositum
est q n in v n repugnat v ut dictum est. s. Sed p fidei est
u aq p o phi n a q ipse namque p rationes demon
strauit ipsum esse v. q ista non repugnat illi. Dicendum
q phs loquitur de felicitate meritoria non perpetrata de felicitate uite
h n de felicitate alterius et p h dico q p o eius concordat
p o fidei christiane q dicto sic. omnis p o concordat h
dei christiane que p o felicitas meritoria in hac uita d q
que non excludit mala penalia. sed excludit ma
la culpabilia q non includit o bonum quibus ho dignus
est et includit bonum p q ho dignus est quae non implet
desideria ut sit completum gaudium istius apparet q fides
christiana eandem felicitatem ponit i uita ista et ultra ad
sed p o phi eandem p o felicitatem i ullam aliam g o q
ad istam concordat p o christianam et fidei christiane. Tamen prima

p s q ad singulas partes. p quidem q non excludit ma
la p sua. dicat. n. in littera ista q felicitas maria
bus le conturbat et contristant. i. hiis tamen refulgent
bonum. Et q ista felicitas excludit mala culpa
p z q quam culpabilia sunt mala odibilia et inde
centia. sed talis felicitas exclusa cum talia vnde phs
dicit q felix amore ul timore p vitiis numquam operabitur
odibilia ul mala ul indecentia. Et q non includit
omnia bona quibus felix et virtuosus dignus est. p z q dicit
. i. h. e. q virtuti p se non sit dignus honor h e
non reddere ei tantum honorem quanto ipse dignus est.
Item cum de liberalitate dicat q pertes causa fortu
et mixte dignus non tribuit bonum sua merens
q liberal' dignus est minoribus diviciis quam existunt ei.
Item h idem v p iam. patet q bonus ho dignus est
pace et quiete et tamen boni sepe inquietantur et op
pugnantur ut dicit phs. Et q talis felicitas includit
bonum p q felix dignus est omnibus bono primo p z q dicit s.
sim virtutem operatur bonum et bene et sp. Sed talis est dig
nus omni premio s. n. q pugnat dicitur et solum
predicibus coronatione dignum sunt multo magis illi
qui ideo vita sua operatur bonum et bene et indesinenter.
Et q talis felicitas non complent desideria p z q omnis
felix in hac uita desiderat omnes parentes et propinquos
nepotes et filios et alios et quoslibet prius esse sicut
ipse est q apparet p oppositum q mala et infortunia contingunt
sic displicent ut phs dicit in littera. sed ut est in hac
uita habens omnes suos tales aut. n. sequitur q p o
uno felicitas existimus omnes felices. Item q talis felici
tas infirmitas mutatio contingunt q eius desiderium
q ul corpus erit ut debile ul ad ut inclinabili
adversus spiritum. Et q talis felicitas non habeat com
pleta gaudia p z q si habet aliquis tristitias non habet gaudia
ul oppositum. sed felix sim phm in tempore tristitias h non
fugiuntur p eas q sim phm talis felicitas ut h
complet gaudia. Et sic p z q felicitas meritoria in hac uita
ut descripta p eas est idem cum talis que habet est
sim fidem et sic p o phi concordat est cum fidei. Ad 2o
ad argumentum in o ad primum q phs dicit ex defectu illorum
carentium et defectum bonorum maxime infert felicitas q ad aliam o
perum exteriora quae possunt esse bona et tamen inveniuntur sunt
de esse felicitatis ut nunc est s. paup. n. non pt eliminare
re in exteriora extra q ut h decorem felicitatis ipsi
pervenire ex eliaz largine. et bonos eductos ad ho
norem et cultum dei h q dicit decorem quo carent
illi qui sunt simplices. Item consolari infirmum vel
animum ex exteriori presenti h quidem decorem quo ca
rent illi qui sunt sic deformes h q corpus p
sentiunt magis desolatur q consolentur infir
mum et sic de aliis q sim phm p se apparent n s.
Sed p h sunt ad quod utilia sunt h aut cum concor
dant fidei christiane. Ad 2m dicendum sic dictum est q phs
dicit felicitatem esse ab homine non negat tamen ipsam esse a deo
fides aut dicit ipsam esse ab homine et a deo p p

super quod felicitas ponebatur opus virtutis quae cum virtus
est dispositio eius quod ferens est optimum ad optimum. Sicut autem iustitiae cor-
rectivum. Dicit quod sicut ita se habent quod sicut prius scrutatum est de
virtutibus animae [illegible] debeat perscrutari de ipsa anima
et de hiis quae sunt circa animam [illegible] per locum [illegible]
locum [illegible] quemadmodum medicus oculorum et aliorum
membrorum corporis habet cognoscere de corpore. Sic [illegible]
[illegible] medicatur animae habet cognoscere de anima. Et
quod magis videtur quod medicativa corporum cognoscere de cor-
poribus quam quod medicativa animae cognoscat de ani-
bus cum illa sit honorabilior et nobilior et tamen medici
corporum cognoscunt de corporibus. Videmus enim quod multi ex-
cellentes medici qui non solum per experimentum
sed per rationem sciunt sunt medici multum negotiantur
circa cognitionem corporis et ideo dicti sunt excellentes.
Contemplandum autem hic dat unum preceptum dicens quod
hic politicus contemplari debeat de anima sed de contemplatio-
ne quam exigit cognitio finis intenti. Sed tantum
quantum ei sufficiat et super hoc dat causam quod [illegible] de
omnibus quae circa animam inquirenda oportet est maioris
operis [illegible] requirit intentio et discussione quae sit
omnia propositum in presenti negotio. Dicuntur autem hic dat
unum documentum dicens quod de hiis [illegible] multa [illegible] et utilia
dicta sunt in sermonibus exterioribus et ideo docet nos ad
illa recurrere. Dicens quod utendum est illis sine labore praesentis
negotii [illegible] dictum est quod [illegible] animae [illegible] est
irrationalis alia vero rationem habens. Sermones autem isti dicti
sunt exteriores vel quia dicti sunt extra moralem scientiam
[illegible] in libro de anima vel
quia prolati sunt extra [illegible] audientes [illegible]
[illegible] extra quem [illegible] scripsit aliqua per
modum epistolarum [illegible] ad interrogata per litteras vel
interrogatos informans vel erudiens absentes
amicos. Haec autem utrum. Hic dicit quod posset enim du-
bitari utrum ad hanc scientiam pertineat inquirere utrum
partes [illegible] et loco distincte
quemadmodum corporis particulae et universaliter omne
divisibile vel an sint sola ratione divisibilia [illegible] in
divisibilia quemadmodum convexum et concavum in circumferentia [illegible]
[illegible] circuli. Dicit ergo quod [illegible] sic se
habeant nichil differt ad praesens negotium et ideo est [illegible]
[illegible] negotio [illegible]. Deinde cum dicit Irrationalis autem [illegible]
[illegible] quod hic non est perscrutandum de virtute vegetativae partis
quae omnino est irrationalis et primo manifestat eam [illegible] ex officio.
[illegible] Talem enim [illegible]
In somniis [illegible]
[illegible] Dicit ergo [illegible] omnino
[illegible]
[illegible]
[illegible] plantativae quae est in plantis omnibus nobis
et illis. Secundo dicit ipsam esse causam eius quod est nutriri
et augeri. Unde nutrire et augere corporis virtutis est
officium. Tertio dicit talem virtutem animae esse in omnibus
quae nutriuntur tamquam in [illegible]. Unde ista sola est in
embrionibus antequam percipiant sensum et motum [illegible]

eadem est in maioribus perfectis [illegible] rationabilius [illegible]
non enim est intelligendum quod alia virtus nutritiva et aug-
mentativa sit in re [illegible] et alia in re perfecta. quia virtus
ista communis [illegible] plantis et hominibus [illegible] et ideo non est
humana. Et haec quidem in somniis [illegible]
[illegible] ostendit quod eius bonum non est [illegible]
[illegible] magis operatur in somnis [illegible]
somnis maxime [illegible] bonum suum. Sed bonum morale non
[illegible] in somnis [illegible] bonus vel malus [illegible]
per tempus somni [illegible] quod bonus
et [illegible] nichil differunt [illegible] quod non
[illegible] quies animae [illegible]
ad vires apprehensivas et desiderativas [illegible] per quosdam mo-
tus [illegible]
meliores in hominibus [illegible]
[illegible] de hiis autem [illegible]
ad propositum sufficit dictum sit. [illegible]
[illegible] virtus nutritiva [illegible]
[illegible]
[illegible]
Deinde cum dicit videtur utique [illegible] de vir-
tute [illegible]
[illegible]
[illegible] Sicut autem [illegible]
[illegible] Declaratur autem [illegible]
[illegible] Secundo [illegible]
Incontinentis enim. Tertio [illegible] rationem autem [illegible]
[illegible] videtur utique. Dicit ergo primo quod in anima [illegible]
[illegible] etiam non [illegible]
[illegible] Deinde cum dicit Incontinentis
enim manifestat quod ista pars [illegible]
dicit sic arguens [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] vivatur [illegible]
male operari [illegible]
[illegible]
[illegible] in hominibus [illegible]
[illegible]
ad [illegible]
[illegible]
in anima [illegible]
in anima [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] ad bona vel mala [illegible]
Deinde cum dicit ratione autem manifestat quod haec particula [illegible]
[illegible] in continentibus [illegible]
[illegible]
[illegible] non [illegible] particulae.

[illegible] rationi et [illegible]
[illegible]
particula est obedientior rationi quam in homine continente [illegible]
[illegible] obediunt
rationi [illegible]
Est autem [illegible] hominis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] est in sobrio vel [illegible] in homine continente. Deinde
cum dicit Videtur utique. [illegible] dicens quod [illegible]
videtur esse [illegible]
[illegible] complectens
et [illegible] omnino [illegible]
[illegible] Secundo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] obediendo [illegible]
vel [illegible] Tertio. Quod autem [illegible]
[illegible]
[illegible] Dicit ergo quod [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
quod [illegible] Deinde cum dicit Si autem oportet
[illegible]
ad alterum [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Deinde cum dicit Determinatur autem [illegible]
[illegible]
[illegible]
virtutum hanc [illegible]
sapientiam [illegible] virtutem
[illegible]
Deinde cum dicit [illegible] non [illegible] virtutes
[illegible] virtutes [illegible]
homines [illegible] de moribus hominum [illegible]
dicit quod homo [illegible]
vel hebes [illegible]
[illegible] virtutes
[illegible] laudabiles [illegible] virtutes [illegible]
[illegible] laudabiles ergo sunt virtutes [illegible]
[illegible] sapientiae [illegible]
[illegible] primi libri.
Deinde cum dicit [illegible]
Quoniam vero [illegible] ad moralem scientiam [illegible]
[illegible] dispositionis hominis [illegible]
[illegible] vero [illegible]
[illegible] vero [illegible]
[illegible] Deinde cum [illegible]

[illegible] virtutes [illegible]
De [illegible] ad moralem scientiam pertinet in-
quirere omnes dispositiones hominis [illegible]
[illegible] ad eandem [illegible] pertinet cognoscere [illegible]
[illegible]
[illegible] dispositiones hominis [illegible]
dispositionem hominis. [illegible] ad [illegible] pertinet
cognoscere omnem dispositionem [illegible]
[illegible] dispositionem hominis [illegible]
[illegible] negotio partem animae ve-
getativam [illegible]
[illegible] dispositiones
hominis. Deinde [illegible] ad [illegible]
dispositio rei est eius aptitudo [illegible] ad consequendum
finem suum. Finis autem hominis [illegible] quidam
[illegible]
bonum [illegible]
est felicitas [illegible]
[illegible] felicitas [illegible]
que [illegible] felicitatem [illegible]
[illegible] felicitas [illegible]
[illegible]
[illegible] finis [illegible]
autem [illegible] ad [illegible] finem [illegible]
[illegible]
[illegible]
que est felicitas hominis [illegible]
[illegible] felicitas
[illegible] eius. [illegible] intellectus [illegible]
[illegible] memoria [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ingenium subtile vel rude [illegible]
hebes [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ad ignorantiam [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

qr nate e

oidant p p(ri)us h(ec) ... q(uia) ut d(icitu)r .6. met(aphysice) cor(ruptio) p(ri)us ut e
i(n) p(ro)p(ri)is ... et sic d(icitu)r speculat(iva) ut no(n) e(st) in p(ro)p(ri)is
... in nob(is) et h(ec) p(ro)phesis ... appet(itus) ...
... et sic d(icitu)r agibilia ut in nob(is) ... et alia de
motiua ... ut ... corp(or)is et alia di
... ut cognit(io) speculat(iva)
et sic d(icitu)r speculat(iva) ut agibiliu(m) et sic d(icitu)r ...
et sic d(icitu)r ... ut cognit(io) ...
... ut ut cognit(io) ... regi ...
... istor(um) duor(um) malu(m) e(st) fugi(endum) et bonu(m) e(st) faci(endum) ex
q(uo) ... dicit(ur) in ... declina a malo et fac bonu(m)
et sic d(icitu)r ... ut ... ut cognit(io) ...
ex h(ac) depe(n)d(et) et sic d(icitu)r ... Si u(ero) obu(m) ...
... modos ... ut ... ut ...
... et h(ec) ... de obis ... Inte(llectus) ...
p(ro)p(ter) su(um) ut negociat(ur) ... ut ut ...
... in ea et sic d(icitu)r ... ut ...
ut intendit ... ut ... et sic d(icitu)r

[illegible]

[illegible]

inherent aie quam aia e ipo r p inherentis g ul po
inhere · q illa po no erit res alia ab ee aie.
Ad 1m pbo sic q e quidditative respectiui n e id quidditative
ai no quiditative respectiuo. Sz po e quiditative re lia
z sba aie ergo n e ead quiditative aie. Item p sic
ois fora au actus forl n e ad se sz costit in
alterum obiue ponens id alterum inesse correlativo ad
suu finem sz quo no pt reo e quidditative re lia.
Sz actus forl po qui e p se no e ad se · qre
nulla res pt esse q ipa ee z costit in alterum obiue
q costit in q p eam dr pole z pont id alterum ie e
corelativo ad suu finem ext · n · q aio e potens per
poni pont alterum actum r actus e pot correlativo
dict ad finem talis po · sicut aia dr q calefactiuo e
pot ee a calefactiuo illud z p se no pt intelligi sine
illo alio tamq tio suo p se nusquam intelligi n p intelligit
sz q e tale posse no intellectio ipo intelligit q po e quidditative
rel. Sz h dr p aliqs pot q n respectus ex
po fm q po dicit pn agendi ul patiendi n
includit in ea sz vm denoiat eam q p q ex
absoluto z relativo n costituit aio p se vnu. Sz po
ut dicit tale pn e aio p se vnu g no includit
absolute ipa aie aim r suppadditio. Ad dicit q
iste r no e real sz tam in rois q p q p ee
ad actum n exitie ad q n pt ee r real q rel
pota seponit p exempt se pmuit. Ad ad pmi
q n e re potim n e pn n includit r implicat q
ocome q p q pn icat pn includit r a pvtiu
z io po phs dz q qutes ee tm pn implicant
z ocione q potes pn ponunt pvatiua extrude
res v phs ocom tm ee alterum a pro negat
pvatiua z sic pz q sicut pz in q pz includit r
ad sm. Sz pn i quntu ph includit r ad pmu
Sz po in q po e pn q pz q po dic p pn
comer g po i quntu ph z in quntu po includit r.
Ad i q obiuo q ex absoluto z relativo n costituit aio
p se vnu ore ut sic q no d q ex absoluto aie
z ex relativo pot costituit aio p se vnu q po ut po
no includit sz in roe sua ai invenitur i qlite
no includit qlitate ai invenitur in sa · Sz includit
eam res que ois e sbe z qlitate q fm se n e absoluta
n rel z ista ocorta p dem pot ul pt ai rel dz
relativa ocrt alique p se vnu z ipa concidit i ead
rete ai sa z sic sa ul po ul ai qlitate z sic
aeque po z ista ipa po concidit i ead rete cu
fundato suo n tm in ead quiddte q sua quiddtas
e rel. Sz quiddtas fundati sbe ul qlitati e
absoluta. Ad 2m dd q r ps po ad actum n ex
istente e de real q rel no plus se ponunt
pota n pmunt p empta n q exigit eam esse
correlativo. Sz potens z pole n it correlativo q potes
no plus exigit in suo correlativo q exigat esse
pole. Sz ee pole in suo fini n exigit actuale
existentia q nec potes plus exigit i suo cio

Dico g q r ps po actu e ad po q e actu po le n q sic
actu eius. Ad ptia dd ad pm dd q e sic quit
ad roes fores n quitu ad recdes co · n · z reponit
distinguit foria sicut z i po · sz ai h distinguitur
no tm i po. Ad 2m dd q vegetativa e in ebone
n e in eo ad mom foris sz po ad mod arti
artifici · vn sil aitur · vegetativa z rela
id tm artifi e pn nutrimenti z augmenti sicut
e aia vegetativa in re aiatis. Ad 3m dd q po
z ipo que dm de z sbe qlitatas dicit mos fore
vn ipo n dicat pvatioz po qr tunc no ee qlitas
sz dicit difficultate po iste nam qui h difficulter
opatur no pt dr potes ab ipo h mo dicti · q po
tm in po ordo n dicat h sua po p dce difficultatis opis.
De 3 · ar q appe intellectiuus sit tm roe p pticipatione
q q no roauat no e p se roe sz appetitus
intellectivus no roe q no e p se ro. In oppositum ar q rei
no ee magis roe quitu appe q e in deus. P
sbe · q · p mittenda sunt z · po h dd mo ad vo.
2o h dd vous ad appetitum qcitum · z mote z appe
qcitum. Dep scd q intellectivus coparat vous sic oslia
rius regis opatur regi z sic dc ptes op aud.
vn dz h in tertio q ro ad optima deprecatur. Dd
scd q voluntas se h ad appetitum qcitum sic p
ad fnm z sic pnceps ad coem liberm · ipa nam vo
opatur · sz appe qci vo i opi no q acceptat.
De 3 · scd q intellectivus no h qualem hitum ad appetitum
qcitum n ocurrente vo · vn qm dz q ro pnatur ille
appe qn h e intellectivus cu vo z roe vo z appe ex hoc
q dz in tertio · cum no dz q ille appetitus adu
latur roi · dz intellectivus q adulat ei q adulat
vo z appe q corp sit mor q pfecta p vo
z prudicatia p rom · vii · z · li · e · dz q incontinens
opatur no eligens sz qcupiscens nno opatur
q electioz sic q rom · Sibi mo intellectivus e q scribi
po poli · v dz q ro pncipat appe pncipatu re
gali · ai do pnci corp pn despotico sic dns
pncipat suo q corp no pt resistere aie · appe
tm pt resiste roi q iste pncipatur e cum ut
in lbs. Ad pmissis dd ad qom q ad appe
intellectivus e p se ro ut roe · vna q se i attri
sus apphensione rois · alia q h in ptate
sua vsum rois · pt · n · qinte intellectivus ad ostend
de ista matia · l · dc. Ad dico q no e p se ro q
in scdo ro cuas z ite q h e ppn intellectivus. Ad
p h pz so ad oem. Ad a q p alia pte pt
dici q appe qcitus n e ro p acto ipe nam pt
inuenit n qunctus roi sicut e in brutis. It
q no sec apphenso rois i tne appe cu intellectivus
nusq inueii cu roe z ime sec apphe roins
q iste p se dz ro z ille per accidens.
De ec ar q vtutes morales sit i appe
qcitiuo tam eod sint vtutes moderantes
z passiones moderate · Sz in appe qcitiuo sunt pass

nuas moderant vtutes · ut · s · li · 2 · g vtutes sint
in appe qcitiuo. Ad · q phs in vltima pte di vtutes
intellectuales et morales fm diom ptis roe p eem z
roe p ptam q vocat appe qcitiuo q sicut intellectuales
sunt i intellectivo · g morales in appe. Ad 3 · q in
sunt vtutes morales q magis sbiciatur roi p vtute p
fectam qm p ptatem · sic phs dicit in bra q appe qci
tiuus qcupiscibilis sbiectus e roi appe tm viri fortis
z sobrii sbiciat e roi q i illo sunt vtutes morales. Ad 4
qm ad h pon ictus mor in hoie ut id q fm ipso
am rebellat q rom sbiciat z obediat roi tunc
ait q in io sic sbicitur sunt vtutes morales sz id sbi
cte e appe qcitiuus g in ipo sunt vtutes morales.
In oppositum qm dz · s · imple · q · quiliba e hitus quo
volumus nam aliquis opati intelor · sz id quo
volumus e voluntas ul actus vol g iustia
e aod intelor tam n pt e dari n ine · s · q sic hitus
vol. Ad ad q · q vtus mor ois e in vol z n
in appe qcitiuo q p · a · r · po ex pte intentionis
q ois actus vtuosus reddens intentionem rectam
e sbiue ipo q intendit q appz qm vtus e que
hntem pficit et e opus bonum reddit q vtus ea
ptam pficit au op bonum reddit · sz sola voluntas
intendit ut intenco dz volunt finis z vt deum
com facit rectam ut · s · li · 6 · vtus e i vol. Ad 2o
ex pte electionis · qm ois hitus electiuus e in appe
electiuo q appz p sic i oib sz sic h unbr · ois · n · hi
nus intellectus e in intellectivo · ois spectatiuus i intellectu spe
ctionis pertinens i spectiuo z ois appe in appe · z
sic vlr in oib ois hitus electiuus e ipo electiua.
Sz vtus mor e hitus electiuus ut · s · li · 2 · z appe
electiuus e electiuus · ut · s · li · 6 · q ista. Ad 3o ex pte rois
q ois hitus ai roe e in ite ul inte vo appe sz
· n · opones z dispones aut vni sit fm rom n tm
ai roe · vnus fius obediens dno ipanti ai
roe opatur f rom no tm ai roe q ons sper ai
roe · Sibi mo inib inferiorib opantib fm in
dicium rois ipam vol ipe quid opatur f roe
no tm ai roe qr inte e q hitus opativus no solum
fm rom · sz ai roe e inite ul intellectivo appe · Sz
vtutes sint hitus opatiui no solum f rone
sz ai roe ut · s · declarabi · li · 6 · in fine q vtu
tes sint in alio istor duor n intellectivo · q in
appe. Ad 4o ex pte delectationis q in io appe sunt
vtutes morales qui delectant z gaudent in ope vtuo
h appz · s · li · 2 · in illa pte · Signum aut oz fieri hitum
sz sola volutas gaudet z delectatur i ope vtuoso.
Ad Minor pn docet expia q no e aliqs vtuosus
qui no retrahit appe qcitum a suo delectabili fm
appe qcitum h · n · e impletum intellectum q po delectet
in sbiectiu obi g sibi delectabili ymo potius et
catur sicut dicebat apos qui sentiebat re-
pugnantiam · inuenio i mebris meis lege
repugnante legi intus mee · ista v lex mebro

z appetitus qcitiui qui repugnat legi rois z cum
ondelectatur appe intellectivus dicitur eod apo · cdelector le
gi dei fm interiore hoiem · i · fm vol q vtus
mor e i vol. Ad 3o ex pte ontrarie q in quo e ontra
n e quedam vtus pfecta in io · n · ontra vtus pfecta
sz ontrie e in appetitu intellectivo g et z vtus pfecta.
Ad mi · p · qm appe qcitiuo adulante roi ontra stat
p roe z ima rat motum appe qcitia · sz hm posset
ee ut pz n ontra sit in appe intellectivo q n e pole
q in eod appe sit ontraris oppo. Sz conatur qui
pmatur conatum ontra q n no sit in eod
po · ocupisca q e illo qhicia e in ite. Ad 6o ex
pte incontinentie qm in que e incontinentia i io pt ee
vtus q qa vatia sunt sic et io · 2o topi. Sz i
contiam e i vo g z vtus sz ipo. Ad mi · p · q
omnis inclinat appe qcitum sit cu pmie ite ul
ocupisce · sz inclinacio incontinentie no sit cu ocuia
qr eius inclinatio no e in appe qcitiuo. Ad mi
nu pon · s · p phm · li · e · z a · q incontinentus eligens
ocupiscentiam pueniens inclinat ad male opari ate
inclinatio incontinentie no sit in ocupisci. Ad 7o · ex pte hu
bonitatis · qm omnis hitus reddens hoiem simpliciter
bonum e i vo ite · illud appz p · q bona volutas facit
hoiem bonum ut visum e s. Ad 1o q bona volutas
ostituit bonum rem · q p tali · z appe qci sit perfectus
sicut appz h in tertio · z · j · li · a · de ontrario qui h appetitum
qcitum p ordinatum z tm bona vol ostituit bonum rem.
Ad 2 · q nulla res dz simpliciter bona ex bonitate deterioris
ptis sue · sz co ps qcitiuum e deterior pte intellectivus
in hominibus simpliciter appetitus z unpph h e in q pz q
omnis hitus ex qm ho dz simpliciter bonus sit
in ite ul i vol. Sz vtutes morales reddunt
hoiem simpliciter z pfecte bonum ut · s · in fine · 6 ·
q omnis sunt i vol. Ad 8o ad pmum i dicitur q vtus
moderans z ptes moderata nusq sunt in eod 8o
Sz vtus dz moderans passionem q volutas
ex qualitate qm h cu appe qcitiuo n e
illi ondelectari z odesiderare z ad h ponit intellectus
i vol ite ut vol odelectatur z odesiderat pm
appe qcitum. Ad 2m dd q phs bis dicit r
q appe n in sua latione p dicens q p rom
e aio q adulat ei z tcodin mis adulatur ele
ctioni ut ostium e sup ut pz in li de ontrario z h
mo intellectivus dz q solum appetitum qcitiuum · s · cu
dicens ouile v · z vlr appe p tunc aliter rom
q extendi e ei z obedibile · h g dicit intellectu
q appe vlr sumptum v tm designat duos ap
petitus · vnum q vocat extrinsecum · i · rationale
z iste e intellectivus q ro deputatur aliud designat
q vocat obedibile · i · obedien cu ro opat z
illuminatur pte appe intellectivus · 3o g q dico v
tutis i morales z intellectuales fm diom intellectivus
appetitus vlr sumpti accipitur in h loco inte ex h
no sec q vtutes morales sint i isto appetitu

Lib.

[illegible]

duos adamantes equales et eque distantes ex utraque parte abutroque ad neutrum moveretur. Similiter modo appetitus constitutus inter duo concupiscibilia equalia et eque distantia existens congrue et equaliter moventia ab utroque a neutro moveretur. Primo ponito quod aliquis lapis haberet virtutem ferri repulsivam sicut adamas attractivam et ingeretur adamanti, si ambo essent equales in virtute et eque respicerent ferrum, tunc ferrum ad adamas traheret nec ille alius lapis repelleret. Similiter in animus videns cibum porrigi terretus amore cibi non recederet sed territus timore baculi non accederet. Ad 10 secundo quod appetitus naturalis potest inclinari sicut sensitivus quod appetitus dominus per appetitus fortioris concupiscibilis inclinet appetitum debilis. Ad 10 quod fuga obiecti terribilis inclinet concupiscibilem obiecti delectabilis, ut etiam si timor extingueret eam et prohibeter eam a motu exteriori. Ad 8 secundo quod appetitus sensitivus est illem inclinationem et appetitus non potest assuescere ad quam dicte quod assuescat contra aliam inclinationem prodit inclinationem sicut assuescentis contra inclinationem virtutis prodit motus et eius inclinationem et assuescentis contra inclinationem prodit ipsum. Sed iste appetitus potest prodire illem inclinationem licet possit sibi vel nimia et prohiberi a motu quiete non poterit tamen inclinationem sicut appetitus ex predictis. Quare non appetitus potest assuesci contra illem inclinationem. Ad 9 ergo ad argumentum ad primum quod sensitivus appetitus contra delectationis numquam potest assuesci ille appetitus qui est ad ipsum illius inclinationis. Primo appetitus sensitivus quod per post predictum philosophi 2 in fine huius dicitur quod ad voluptates [illegible] debere 1 librum quod diceretur de elenchis fugere fugere debemus in voluptatem non invadere ad videndum sed fugere quod in extremum appetitus ille [illegible] est pronus et inclinatus ad eam. Ad 10 ex secundo philosophi ibidem signum inclinationis ad aliquam rem est delectatio sequens eius adeptionem. Sed virtus homo qui habet virtutem [illegible] suis et bonus si sobrie comedit et bibit quiescit et dormierit non adiungitur actum venereum in expectant eum sed amittit delectationes sicut alius quicumque impudicus non quod delectabiliter in appetitu ministrio et intemperantius non in solo ministerio quod signum est quod appetitus vere bonum non ita sunt inclinati ad actum illum. Sicut appetitus illius impudici possimus quod assuescens in appetitu intemperantio contra illem inclinationem appetitus consequitur et illud est bonum virtutis indirecte a nullo non condelectatur et non condelectari appetitus continuo. Ad 2m dico quod illa pro necessitate recedi consuevit advenienti incendio sicut in iuventis recedit advenienti senectute etiam illa que ut in pluribus senium tentantes possunt adiuvari. Ad 3m dico sicut ad primum et ad quintum quod non est verum etiam talis illa tortuositas est temporaliter vel actualiter non cum dicto existenti quod sit rectum vel cum sit radiatum et aspectui exemplum tamen ... prius sit a nichilo ... Deinde 2 arguitur quomodo virtus ... quod illud productum est dicitur quod mater est secundum naturam nisi virtus est producta que mater est secundum naturam tunc mater producit est unumquodque attingit proprium alterius et tunc mater

est secundum naturam a philosophi quod virtus est causa ... quam ab eodem est principium et ultimum de principio sed principium est actus ut in 1 celi et mundi virtus est ultimum de principio ut dicitur principio de celo et mundo quod virtus est actus. Ad 2m quod non non deficit in iuventis 2o de anima et 2o de celo. Sed virtutes sunt homini ut quod sine ipsis homo non potest assequi finem suum qui est felicitas ut secundo huius libri quod non producit de virtutibus. Ad 3m quod producit omne habitum acquisitum est actus non. Sed virtus producit omnem habitum acquisitum ergo est actus non. Maior patet de virtute iustitie quam iusti est per quo volumus iusta et similiter operari iustorum 5 in principio. Quo producit omne habitum acquisitum ... iustitie quod secundum philosophi ex operibus iustis acquiritur habitus quem vocat iustitiam ... autem quod prius volumus et operamur opera iusta quam iustitiam qua volumus et operamur iusta producit primum habitum quem philosophus vocat iustitiam. Ad 4m quam illa que sequntur nativitates hominum bonas vel malas sunt a natura sed virtus et vitia sequuntur nativitates hominum quod ut nativitates bonorum virtutum et malarum vitiorum ut 5 videbit conceditur philosophi libro 3. Ad 5m modo probatur quod virtus sit a doctrina non a natura quod finis doctrine est a doctrina sicut sanitas que est finis medicine est a medicina sed virtus est finis moralis doctrine ut in parte sequitur et 8 in fine principio ex quo homo quod scientia est sicut medicina anime et virtus sanitas eius quod virtus est ab hac doctrina. Ad 6m arguitur quod sit a doctrina vel a natura sed a consuetudine. Sed virtus per duas rationes philosophi positas in littera. Ad 7m arguitur quod a natura ex secundum Augustini virtus est bona qualitas mentis qua recte vivitur qua nullus male utitur quam solus deus in homine operatur secundo sententiarum d. 27. Ad 8m quod virtus est a natura tamquam ab inchoativo quod est a doctrina tamquam ab extrinseco et promotivo quod est a consuetudine tamquam a perfectivo primo quod est quod se habet ad virtutem in ratione causa principalis est ... virtutis. Sed non anima sic se habet ad virtutem quod est inchoativum eius etiam appetitus quod non anime se habet ad virtutem in ratione magis perfecti perfectivum virtutem. Item in ratione primi fortior inclinatus ad virtutem tamquam ad se quam sed debitum quod non anime sibi inclinatus ad se per solam virtutem acquisitam. Item se habet ad eam in ratione efficientis quod efficit illas operationes ex quibus generatur virtus quod mediante ipsa generant virtutem. Item tamen se habet ad eam in ratione finalis quod ut consilium est 3 huius profecto est et illius anime finis est cuius causa prius ... advenitione quod non anime finis est virtus acquisita et sic quod non anime se habet ad virtutem modo quod modo in ratione ... ex promotionis quod est eius inchoativum. Item est quam ex omnium bonum et promotionem ex virtute ... preceptis ex iustis et debiti et non legis quod tenentur ... ad virtutem hec est extrinsecum et promotivum hominis ad virtutem. Sed moralis doctrina est hic ut appetitus in in principio et decursu toto istius doctrine ipsa est quedam excitativum hominis ad virtutem. Item tamen quod primo quod est ... agens non passivum in operationibus suis et ideo non potest per eas assuesci quod per eas non potest illud disponi cum exterius recipiat. Item et ideo passivum in modo agens et ideo ut per assuescere ad operari cum non possit operari

reddere passivum eius. Ideo etiam sicut agens et per sinum et illud potest assuesci quod est dispositio in quantum passivum et operatum igitur agens. Ad quod primo arguitur illo quod disponitur perfecte ad opus optimum est virtus perfectum quod virtus est dispositio perfecti ad optimum a philosophi 7 phisicorum de alteratione. Sed ex consuetudine homo disponitur ad optimum opus hominis. Ergo ex consuetudine perficitur virtus hominis. Antecedens appetitus quod per opera homo in quo homo est agens et passivum relinquitur in homine aliqua dispositio per quam opera homo in quantum homo est agens et passivum per quam homo opera convenit homini et homo magis inclinatur ad ea nequaquam prius quod frequens potest in variari et dispositio augeri et firmari quousque homo maxime inclinatus sit ad opera optima et ipsa maxime conveniat homini. Hec autem est ultimate dispositio ad opus optimum et ultimus habet virtutem perfectionis et complexionis. Ad 3 ergo ad primum in oppositum quod virtus naturale est secundum naturam ... dicat habitus naturalis est habitus et sicut non inclinatus ad finem tamquam ad finem. Virtus autem dispositio ultimate in ... ad finem quod virtus est maxime secundum inclinationem non ad finem et sic modo conveniens est virtutem esse a natura. Ad 2m dico quod principium et ultimum de principio non sunt ab eodem non ... ultimum sicut principium se vivum cum ... principio autem et ultimum est adventitium ... ab eodem ... virtus moralis non est ultimum ... simpliciter potest sed ultimum quod vivum et ultimum additum ... virtutis est actualiter ... non largitur ei ultimate perfectionem simpliciter. Sed ultimate virtutem perfectionis quod est actus ... in quantum principium. Ad 3m dico quod non non deficit in necessariis non dando virtutem naturalem quod dedit omnia ad acquirendum virtutem naturalem. Sed non non dat tamen naturalem huius virtutis sed dat ei omnia naturalia ad virtutem perfectionem naturalem. Ad 4m dico quod virtus non precedit omnem habitum acquisitum et ad probationem dico quod id quo volumus iusta et operamur ea potest sumi 2r quod volumus a quo ... quam per ... tamquam habitum et ... tamquam ... actu. Philosophus autem dicit iustitiam esse id quo iusta volumus tamquam habitu. Secundum autem acquiritur id quo volumus ... et id habitum producit omne habitum. Ad 5m dico quod virtus ... non sequitur nativitatem hominum non ... per ... consuetudinem quod ... potest sequi nativitatem bonum et mala consuetudine adhibita. Ad 7m de doctrina quod sicut de medicina quod est extrinsece directive et promotive ad virtutem non tamen operativa virtutis nec medicina sanitatis.

Deinde 2 arguitur quod virtus non possit minui vel corrumpi quod omnis forma que minuitur vel corrumpitur potest minui vel corrumpi ad corruptionem sui subiecti sic virtus minuitur ad corruptionem oculi vel ad corruptionem vel mutationem obiecti sicut opinio vera fit falsa ad mutationem obiecti opinati vel ad dissolutionem contrariorum in quorum proportione consistit sicut sanitas ad dissolutionem ... vel ex actione contrarii sicut frigiditas aque corrupta ex actione caloris sed contrarii vel ex cessatione sui conservativi sicut lux recedit ab eo sole recedente. Sed virtus non potest corrumpi aliquo istorum modorum quod non

modo. Assumptum probatur quod non primo modo quod subiectum virtutis est corruptibile per ... bonitas. Item non secundo modo quod obiectum est corporalis ... vel ... ars vel scientia virtus non certior est omni arte et omni scientia sicut dicitur 1 2 de dictione virtutum. Item tamen non 3o modo quod virtus non consistit in proportione contrariorum mixte. Item tamen non 4o modo quod tunc oporteret quod aliquod mixtum applicaretur anime virtuose sicut ignis aque et quod per virtutem ... vitiosa ageret in animam virtuosam sicut ignis per virtutem caloris agit in aquam frigidam. Hec autem applicatio aliqua ... tamen ... quam modo corrumpendi virtutem est impossibile. Item tamen non 5o modo quod virtutes sunt permanentiores disciplinis ut 8 huius 1 ... quod ... et operibus virtutum est discipline quod ille modo est unde et corruptibiles ut propter hoc vivibiles et virtutis est ad corruptionem. In oppositum est philosophus. Ad 3m quod virtus est corruptibilis de positiva per exercitium malorum operum et diminutiva per cessationem bonorum operum sicut ... itaque ... generatum ... corruptivum alterius positive. Sed exercitium malorum operum est generativum virtutis vitii sicut exercitium bonorum est generativum virtutis ut ... est ... quod est corruptivum virtutis. Ad 2m probatur quod cessante causa cessat effectus. Sed causa salutis virtutum est exercitium bonorum operum ut in parte sequente ergo cessante per omnium cessabit salus virtutum cessatio ... salutis corruptio virtutis quare et cetera. Respondeo dicendum ad obiectum quod virtus non corrumpitur aliquo predictorum modorum. Sed corrumpitur et modo positive et privative. Ad probationem autem in 6m quarti modi dicendum quod omnium corruptio ex actione contrarii dicitur uno modo quando ... contrarium agit in 8m ... sicut calor ignis in 8m frigiditatis ... in ... quantum ... agit in ... non agit ... sole agente ... tamen ... corruptum non ... agit sed ... agitur. Huius modo dicendum in proposito quod virtus anime vitiosa non agit in aliam virtuosam. Sed vitium per mala opera agit in animam virtuosam quod virtus in sui praedicamentum est non dat potentiam perfecte immo limitat et determinat eius potentiam. Virtus autem libertatis plus potest dare et plus accipere quam libertas exigat et per istum modum anima vitiosa potentie que habet libertatem virtutis facit opera mala vitiorum ad contrarium et per hoc corrumpit virtutem. Item a omnibus positivis. Ad principium. In ... modo dicendum quod virtutes licet dicantur permanentiores non sunt tamen immutabiles per ... quam potest non operari quod virtus exigit operari et per virtutem non uti quam virtus exigit uti. Quod hoc secundum inclinationem virtutis aliquis ... possit ei tamen ducatum omnium ex quo virtus definitur ... tamen ex libertate voluntatis potest ... dicere ... et ... omnium ... exercitium preterimus ... primo philosophus.

Questio 9a postea ... defiendum de virtutum generatione et corruptione ... determinatur de eius mensuratione de qua potest queri. Primo queritur utrum virtus est maior et minor ... in ... ... 2m quod est maior ... ex ... ... 3m quod est maior figuratur ... quod ... pre...

confessum est, et quia materia in universali. Talis autem existente uni-
Quoniam presens intendit, dicit quod scrutanti de vir-
tutibus quibus sumus boni scrutandum est de hiis que ducunt huius
bonitatem, scilicet operationes, et ducuntur bonitatem huius
ergo operationibus humanis scrutandum est ei qui scrutatur
de virtutibus. Hic igitur primo ponit virtutem, iterum dicit quod presens
negotium non est solus contemplationis gratia sicut
sunt scientie speculative, id est non ut speculantes quid est virtus ut
solum sciamus, sed ut secundum scientiam operantes boni
et virtuosi efficiamur, quia si ista speculatio esset ipsa scrutatio
speculativa. Est enim scientia quod perscrutatur speculative unde est bonum et
honesta, sed ad alterum maius bonum non est perscrutanda
quia non est ad opus aliud ordinata. Ex hiis igitur
apparet quod scrutandum de virtutibus quibus sumus boni scrutan-
dum est de hiis quibus efficimur boni, cum ista sint talis
scientie. Secundo ibi: convenientiam. dicit quod necessarium est scrutari circa
ea que sunt circa huiusmodi operationes et qualiter operanda sunt.
Tertio ibi: dicit quod hee operationes sunt ducentes quare
homines sunt quales, scilicet bonos vel malos, ex bo-
nis namque operationibus adquiruntur habitus boni et ex
[illegible] boni, et malis autem mali, et hoc est quod dicitur operationum
sunt habitus, quia secundum differentiam earum [illegible] ut dictum
est supra. Deinde cum dicit: Secundum rectam rationem quidem [illegible] pro-
batione ponit. Secundo convenientiam dicit quod commune est omnibus opinionibus
[illegible] de virtute dicentibus quod virtus est secundum rationem rectam et dif-
ficilior est secundum rectam rationem, et hoc supponitur quia de hoc dicetur
posterius, scilicet in [illegible] virtus, [illegible] dicetur quid est ratio
recta et qualiter se habeat ad morales virtutes.
Est autem sciendum quod omnes diffinientes virtutem accipiunt
rectam rationem, sed diversimode, quia aliqui dixerunt morales
virtutes esse rectam rationem, aliqui vero dixerunt esse
cum secundum rectam rationem. Aristoteles autem dicit virtutem non esse ratio-
nem nec tantum secundum rationem sed esse cum recta ut infra dicetur in vi. De-
inde cum dicit: Illud autem preconfessum. ponit secundam convenientiam et dicit
sic. In unaquaque doctrina sermones sunt expetendi secundum
materiam et exigentiam eius. Sed hic doctrine non est talis quod
in ea possit accipi probabile certum, sed so-
lum figuralis et grossa, quia in hac doctrina [illegible]
manifestatur intus quod bonum est expetenda figuraliter et
grosse. Istud ponit posterius [illegible] dicens quod [illegible] preconfes-
sum [illegible] omnis sermo qui de operabilibus debet dici et tra-
di typo, id est figurative et non secundum certitudinem, sicut dictum
est in primo libro. Addit autem secundo [illegible] dicens quod sermo-
nes expetendi sunt secundum materiam tam per doctores quam
per auditores ut habetur [illegible]. Convenientiam
ponit. Tertio ibi: [illegible] dicit quod [illegible] in nostris
operibus [illegible] que sunt in nobis conferentia vel [illegible]
de quibus ut de [illegible] in ista doctrina [illegible]
[illegible]
[illegible] que
[illegible] de quibus agit [illegible] doctrina
ista [illegible] media [illegible]
non sunt [illegible] que sepius variantur ut
[illegible] Deinde cum dicit: Talis existente volunt [illegible]
primo [illegible] duo media [illegible] removet duo du-

[illegible] Quare autem dicit [illegible] quo ad memoriam primum quod sermo
in universali existente [illegible] sicut dictum est, ad sermo [illegible]
qui est de singularibus, id est de singularibus [illegible] magis
caret certitudine quam universalis quia [illegible] est manifeste
virtute in universali quam in singularibus [illegible] est de certitudine in
particulari quam in universali. Deinde cum ad secundum membrum dicit quod sermo
de singularibus non sub arte [illegible] aliqui doctrine
cadit quia [illegible] magis virtute in universali quam in singulari
[illegible] Hoc autem primo sciendum quod iste sermo de singularibus
minus est certus quam sermo universalis quia doctrine que sunt de pau-
cioribus [illegible] certiores sunt doctrinis ex ad-
ditione [illegible] et ad illas abstractiones [illegible] ad-
[illegible] ut dicitur in primo [illegible] exemplum quia [illegible]
certior est quam geometria [illegible] sermo universalis est ex abstractionibus
[illegible] sermo de singularibus addit ad [illegible] conditiones
[illegible] et individuales quare universalis certius est [illegible]
[illegible] Secundo sciendum quod sermo de singularibus [illegible] non cadit
sub arte [illegible] certa est [illegible] et [illegible]
[illegible] est universalis [illegible] in [illegible]
Tertio sciendum quod iste sermo de singularibus non cadit sub [illegible]
singularia [illegible] singularia [illegible] sunt
infinita et in hiis [illegible] individuis [illegible]
in [illegible] narrative [illegible]
[illegible] Deinde cum dicit: Quia autem removet duo
dubia, primum quid [illegible] in agendo sunt in docendo opor-
teat [illegible]
[illegible] sermones [illegible]
[illegible] in docendo sunt sermones [illegible]
Ad primum dicit quod ipsos operantes intendere et considerare
ea que contingunt ad [illegible] variantur [illegible]
se habet in arte medicine [illegible] agens cu-
ram egroti considerat et attendit actum singularem [illegible]
[illegible] egroti. Et similiter in arte gubernativa navium
[illegible] nauta in regendo navem considerat [illegible]
que [illegible] potius [illegible] considerare per artem [illegible]
[illegible] non est considerationis artis sed potius prudentie [illegible]
[illegible] Ad secundum dicit quod [illegible] sermo [illegible]
mo universalis [illegible] ut dictum est [illegible]
[illegible] et ab operatione distans et remotus ut dictum est in
[illegible] tamen expetendus est hominibus [illegible] per tales universales ser-
mones [illegible] moral-
ium. [illegible] quod [illegible] sermones universales [illegible]
[illegible] in agibilibus [illegible] habet ad [illegible]
et [illegible] quod homines [illegible] desideria [illegible]
multum est utile de hiis in universali scire ut [illegible]
Et [illegible] cognoscentes universale in actu cognoscit [illegible]
[illegible] eius singularia [illegible] ut habetur [illegible]
[illegible] universalis [illegible] ad singularia sicut [illegible]
ad [illegible] autem [illegible] dimidium totius
ut [illegible] Et [illegible] magnum habet [illegible]
ad sequentia. Primum igitur spectandum. Postquam [illegible]
[illegible] virtutis [illegible] ad medium [illegible]
ad modum [illegible] investigat virtutis augmentum
[illegible] vnam [illegible] copulativam

[illegible] contra [illegible] quod virtus corrumpitur a defectu ab
excessu, generatur autem a medio [illegible] et ab ea-
dem augmentatur et ab eadem salvatur. Hic declarat
primo inducens exemplum. Secundo applicans ad propositum ibi:
Ita igitur et temperantia. Dicit igitur primo quod quoniam hic
spectandum quod [illegible] habitus virtuosi quales sunt ipse
virtutes morales apte nate sunt corrumpi ab indigentia
et defectu et a superhabundantia et excessu. Oportet de invisibilibus
[illegible] manifestis [illegible] virtutum moralium ad eorum declarationem uti
signis [illegible] manifestis [illegible] corporalium quare ad
[illegible] in corporalibus fortitudine et sanitate [illegible] est de moralibus
virtutibus. Sed robur et sanitas corporis corrumpitur a defec-
tu et ab excessu. Excessus namque vel defectus gym-
nasii vel exercitii corporalis robur [illegible]
potus corrumpit sanitatem [illegible] et equalitas [illegible]
[illegible] robur generat augmentatur et salvatur [illegible]
vel potius [illegible] Consequenter cum dicit: Ita igitur. applicat ad propositum
dicens quod ita est in virtute temperantie et fortitudinis et ceteris virtutibus
[illegible] qui omnia terribilia timet et omnia fugit et nichil
[illegible] sustinet vel expectat timidus efficitur; qui autem nul-
[illegible] timet vel fugit sed ad omnia vadit et audit au-
dax efficitur. Timiditas autem et audacia sunt extrema
viciosa corrumpentia fortitudinem. Similiter autem est in temperantia et [illegible]
[illegible] Igitur omnis virtus ab operatione extrema in defectu vel
in excessu corrumpitur, et a medio generatur, augetur et sal-
vatur. Sed non solum per [illegible] [illegible] virtutis
generatione augmentum et [illegible] intelligitur eius operationem
intendens declarare quod virtus [illegible] et tales operationes op-
[illegible] ex quibus et ex quibus generatur augmentatur et sal-
vatur. Et hoc declarat per exemplum virtutis corporalis quod maior est
virtute morali [illegible] generatur augetur et sal-
vatur ex sumptione multi cibi et ex perfectione multorum
laborum. [illegible] non fortis est fortis maxime
potest multos cibos sumere et labores multos subire.
Consequenter applicans ad propositum [illegible] dicit quod sic est in
virtutibus. [illegible] namque recedere a voluptatibus
efficimur temperati, et quando autem effecti sumus maxime
possumus ab eis recedere. Similiter est de fortitudine [illegible]
quia [illegible] quod virtus est maxime operativa operationum
[illegible] generatur augmentatur et salvatur. Signum autem
oportet [illegible] virtutis acquisite operationum [illegible]
acquisitionis signum intendens declarare quod voluptas
et tristitia sunt signa generatorum habituum et primo ponit hanc
convenientiam dicens quod habituum [illegible] vel [illegible] signum, scilicet
voluptatem vel tristitiam quia secundum differentiam habituum [illegible]
[illegible] et voluptatem [illegible] in operationibus habituum.
[illegible] declarat hanc inducens in exemplis [illegible]
qui recedit a corporalibus voluptatibus et gaudet de hoc ipso recessu
signum est quod temperatus est. Si autem de tali recessu
tristatur signum est quod intemperatus est. Similiter ille qui
sustinet et aggreditur pericula et de hiis aggressu gaudet
signum est quod fortis est. Si autem contristatur signum
est quod timidus est. Quia [illegible] quod gaudere de operatione [illegible]
signum est acquisite virtutis, tristari vero signum
[illegible] Contra autem gaudere in opere [illegible] signum

est acquisite [illegible] tristari [illegible] signum est [illegible]
Circa voluptates enim. Postquam determinavit de virtutibus
acquisitione et signo hic determinat de eius materia circa
quam operatur. Et primo ponit quod [illegible] post eam [illegible] propter volup-
tatem quidem. Tertio [illegible] declara-
[illegible] Quoniam quidem igitur virtus. Dicit igitur primo quod circa vo-
luptates et tristitias est moralis virtus. Deinde cum dicit:
Propter voluptatem. ponit huius conclusionem [illegible] Ad-
huc autem si virtutes. [illegible] Deinde cum dicit: Adhuc sic
[illegible] Fit autem [illegible] Adhuc autem
ex [illegible] Regulamus autem. [illegible] Adhuc a diffi-
[illegible] sumitur ab effectu delectationis et tristitie [illegible]
[illegible] ab effectu sicut [illegible]
ab effectu sicut [illegible] Ad evidentiam igitur [illegible]
quod virtus [illegible] in genere, scilicet omnium [illegible] quod operatur
circumstantias [illegible] quas operatur actus quos
operatur [illegible] actuum operatorum [illegible]
sunt delectationes et tristitie [illegible] intendit [illegible]
quod virtus sit circa voluptates et tristitias [illegible]
omnium [illegible] sicut circa [illegible] actuum [illegible]
[illegible] effectus [illegible] post [illegible]
sic circa illa est moralis virtus [illegible] que efficiunt malum [illegible]
virtus [illegible] ab homine malitiam excludere. Sed [illegible]
voluptates et tristitiam [illegible] mali efficiamur quod declarat
in [illegible] dicens quod propter voluptatem mala et turpia opera-
mur et propter tristitiam a bonis et honestis recedi-
mus quare virtus moralis est circa eas. Consequenter cum dicit: Propter quod
oportet [illegible] reddit causam [illegible] Platonis. Dicit
enim Plato quod ex iuventute educandis honeste oportet du-
ci circa voluptates et tristitias [illegible]
virtuti [illegible] dicit [illegible] propter volup-
tatem et tristitiam efficiamur sepe mali [illegible]
quod hec est recta disciplina [illegible] educatio iuvenum
requirit duo [illegible] operationes virtutum fiant eis delectabilia
vel [illegible] vel [illegible] vel [illegible]
eis tristia vel [illegible] vel vituperio vel [illegible]
Adhuc autem si virtutes [illegible] sic virtus moralis est circa operationes
et passiones. Sed omnem passionem [illegible] alia
delectatio vel alia tristitia quia virtus est circa delectationes
et tristitias [illegible] Deinde cum dicit: [illegible]
[illegible] quod omnem passionem sequitur delectatio vel tristitia [illegible]
[illegible] in [illegible] in [illegible] et delectationibus
[illegible] omnem passionem sequitur delectatio vel tristitia.
Sed omnes delectationes [illegible] delec-
tationum et omnium tristitiam sequitur delectatio vel tristitia [illegible]
[illegible] delectationis erit delectatio et tristitie tristitia et sic
in infinitum. Secundo non videtur quod omnem operationem sequatur
delectatio vel tristitia [illegible] operamur [illegible]
delectationem et tristitiam ut [illegible] Ad primum
quod passio [illegible] uno modo [illegible] motum appe-
titivo [illegible] vel [illegible] Secundo modo [illegible] primo [illegible]
[illegible] appetitus [illegible] ab [illegible] et iste [illegible]
[illegible] in appetitu [illegible] scilicet una [illegible] boni que vo-
catur amor vel complacentia seu acceptatio [illegible]
[illegible] mali que vocatur odium vel displicentia

vel ab bonum actum. In in(con)t(inen)tia v(er)o sunt e(con)t(ra)rio p(ro)pter duo r(atione) mag(nitudinis) et boni scilicet spes et delectatio. Alie due r(atione) mag(nitudinis) mali scilicet timor et audacia. Et h(ec) ultimo modo p(hilosoph)us sumit h(ic) pa(ssiones) et h(oc) modo delectatio non est passio. Sed sequela pa(ssionum) p(re)dictarum. Quia passiones h(abe)nt annexam delectationem vel tristitiam quia si bonum complacens optineat(ur) delectab(itur) si p(ri)vatur contristabit(ur). Malum non displicens si in-currat(ur) contristabit(ur) si evitat(ur) delectabit(ur) eodem modo de reliquis. Ad 2(u)m d(icendum) q(uod) h(ec) causa optime [illegible] delectatio vel tristitia vel v(ir)tus sit (con)t(ra) quod sepe sunt iuncte delectationes et tale n(on) sunt in(con)venie(n)s. h(ic) est q(uod) n(on) ad v(ir)tutem delectatio vel tristitia. Q(uer)itur 3(o) v(tru)m [illegible].

Arguit(ur) sic (con)t(ra) 1(u)m est v(irtu)s ex qua fit media [illegible] [illegible]. Sed ex pe(r)ius [illegible] sit me[dia] [illegible] (con)t(ra) peius [illegible] [illegible] est mo(ra)l(is) v(ir)tus. Ad 3(m) p(hilosoph)us po(nit) [illegible] q(uod) v(ir)tutem [illegible] de[illegible] q(uod) [illegible] tristes sunt et que sunt me[dia] [illegible] morbi [illegible] [illegible]. Ad (secundu)m ponit virtutem media d(icendum) q(uod) me[dia] [illegible] sunt [illegible] (con)t(ra)ria [illegible] non se(cundu)m q(uod) v(ir)tus est (con)t(ra) [illegible] me-diamalia [illegible] vicio (con)t(ra)riat(ur) v(ir)tus. [illegible] medi[illegible] [illegible] vicio sunt a(nim)e v(ir)tuosa [illegible] [illegible] (con)t(ra) [illegible] v(ir)tuosa est a(nim)e v(ir)tus (con)t(ra) me[dia] que d(icitu)r [illegible] [illegible] est ipsa v(ir)tus et h(ec) sunt ma[illegible]. [illegible] v(er)o p(hilosoph)us dicit q(uod) v(ir)tus est (con)t(ra) tristitias [illegible] v(er)o q(uod) est circa delectationes [illegible] est [illegible] [illegible] et (con)t(ra)ria cadunt sub eadem [illegible] ut d(icitu)r [illegible] me[illegible]. Q(ueritu)r (secundo) ad 3(o) p(ro)pter.

Arguit(ur) (secundo) omnis mo(ra)l(is) h(abi)tus [illegible] (con)t(ra) ex quibus nat(us) est fi(eri) [illegible] vel me[illegible] [illegible] volup(ta)tes et tristitias p(ro)sequendo vel fugiendo q(ui)as vel q(ui)a vel v(er)o vel ut non [illegible] fiunt ho(m)i(n)es [illegible] ex opp(osi)to [illegible] [illegible] fiunt boni [illegible] v(ir)tus mo(ra)l(is) est (con)t(ra) vo[luptates] et tristi[tias]. Ad h(oc) ponit [illegible] 2(o) [illegible] volup(ta)tes [illegible] (con)t(ra) [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] v(ir)tus [illegible] [illegible] [illegible] dice-re [illegible] v(ir)tutes et [illegible] [illegible] q(ua)sd(am) re[illegible] ho(m)i(n)em [illegible] [illegible] motib(us) vo-lup(ta)tis et tristitie. [illegible] signum est q(uod) volup(ta)tes et tristitie ad[illegible] ho(m)i(n)em a v(ir)tutes [illegible]. [illegible] aut(em) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ut videatur [illegible] simpl(iciter) [illegible] corrigit [illegible] d(icendum) q(uod) sic dicentes non dicunt [illegible] simpl(iciter) [illegible] [illegible] modificatione [illegible] n(on) est simpl(iciter) [illegible] a volup(ta)te et tristitia. Sed est [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] q(uod) ex h(i)is subponit q(uod) v(ir)tus est [illegible] h(abi)tus (con)t(ra) volup(ta)tes et tristitias op-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Q(ueritu)r [illegible] sunt aut(em). Arguit(ur) (con)t(ra) [illegible] [illegible] [illegible] omnis h(abi)tus directivus (con)t(ra) bonum (con)t(ra) v(er)o tile (con)t(ra) delectabile (con)t(ra) malum (con)t(ra) nocivum est (con)t(ra) volup(ta)tes et tristitias. [illegible] q(uod) bonum et utile sunt delecta[bilia] malum et nocivum tristi[a]. Ex quo [illegible] q(uod) h(abi)tus sit directivus [illegible] (con)t(ra) delectabilia [illegible] (con)t(ra) de-lectationes [illegible]. Sed v(ir)tus est h(abi)tus directivus (con)t(ra) [illegible] [illegible]. Sicut vicium est h(abi)tus [illegible] (con)t(ra) [illegible] [illegible]. Ad h(oc) p(hilosoph)us innuit (con)t(ra) [illegible] tangendo me[illegible] d(icendum) q(uod) p(er)e-

dicta [illegible] ad h(oc) sicut nob(is) ma(nifestu)m ex h(i)is que (con)sequunt(ur) [illegible] [illegible] (con)t(ra) electiones scilicet bonum (con)ferens seu utile et delectabile et [illegible] (con)t(ra) fugas scilicet malum nocivum et [illegible] [illegible] [illegible] d(icendum) q(uod) (con)t(ra) h(ec) omnia bon(us) v(ir)tuosus est directivus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnia [illegible] [illegible] [illegible] (con)t(ra) delectatio q(uod) [illegible] [illegible] omnis est omnib(us) alib(us) [illegible] [illegible] [illegible] electionibus [illegible] [illegible] [illegible] est mo[illegible] eius (con)t(ra) v(ir)tute (con)t(ra) electionem [illegible]. [illegible] q(uod) virtus sit magis directiva (con)t(ra) delectationes [illegible] duo [illegible] bonum [illegible] et bonum (con)ferens sunt delectabilia sicut malum et nocivum tristia. [illegible] aut(em) q(uod) [illegible] [illegible] ad h(oc) [illegible] [illegible] [illegible] p(ro)p(te)r delec-tari et tristari [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible] scilicet utile et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in delectabilibus et fugiendis (con)t(ra) omne q(uod) desideratur vel fu-git(ur) vel est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Si po-no vel est [illegible] [illegible] et sic est delectabile vel [illegible] et sic est tristabile. Si [illegible] modo d(icitu)r vel p(ro)p(ter) ad usum vel ad fructum. Si ad usum qui [illegible] [illegible] suis ordinat(ur) ad finem [illegible] d(icitu)r [illegible] vel deducit ad finem et sic est (con)ferens vel utile vel abducit a fine et sic est nocivum. Si [illegible] ad fructum qui est in h(ab)ere finem [illegible] [illegible] [illegible] (con)t(ra) [illegible] finis vel est finis [illegible] et sic est bonum q(uod) v(ocatu)r honestum vel est [illegible] et sic est malum q(uod) v(ocatu)r inho-nestum et turpe. Q(ueritu)r 3(o) [illegible] Ad(huc) a(utem) ex p(ri)mo. Ar(guitu)r (secundo) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que nob(is) est (con)nata et (con)nutrita a p(ri)n-cipio [illegible] difficil(e) est [illegible] [illegible]. Sed delectatio est [illegible] (con)t(ra) delectatio est mo(ra)l(is) v(ir)tus [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] (secun)do q(uod) delectatio p(ro) tanto d(icitu)r (con)nata omni[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] q(uod) n(on) p(otes)t salvari vita sic [illegible] [illegible] [illegible] vita sal-vetur ex (con)venientib(us) [illegible] [illegible] v(er)o vite sunt delectabilia vite q(uod) delectatio [illegible] est annexa saluti vite. Q(ueritu)r [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p(ro) tanto v(ir)tus d(icitu)r (con)t(ra) (con)t(ra) [illegible] [illegible] q(uod) illa includit duo q(ue) [illegible] [illegible] [illegible] ad h(oc) q(uod) b(e)n(e) agunt(ur) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vite et [illegible] nociva boni(ta)te vite. [illegible] [illegible] [illegible] quod ex [illegible] [illegible] salvetur vita et [illegible] [illegible] bonitas vite. Q(ueritu)r 4(o) regulamus aut(em).

Arguit(ur) sic (con)t(ra) illa est mo(ra)l(is) v(ir)tus qui(bu)s op(er)ationes mo(ra)les regulamus se(cundu)m mag(is) et mi(nus). Sed delectatione et tristitia regulamus (con)t(ra) [illegible] est mo(ra)l(is) v(ir)tus. [illegible] ponit solam [illegible] 2(o) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] d(icendum) q(uod) [illegible] [illegible] op(er)ationes regulamus delecta(tio)ne et tristitia [illegible] q(uod) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (con)t(ra) [illegible] [illegible] [illegible] n(on) [illegible] [illegible] (con)t(ra) op(er)ationes [illegible] male gaude(n)t i(n) [illegible] [illegible] mo(ra)l(is) [illegible] intendo regula-re op(er)ationes h(uius)modi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] delectatio tristitia. Q(ueritu)r 5(o) [illegible] q(uod) h(ec) duo sunt [illegible] [illegible] omnis op(er)atio delecta(tio)ne [illegible] [illegible] intendit(ur) augetur fortificat(ur) et frequenti-us et multiplicatius exercetur. Tristitia v(er)o superveniente remit-titur diminuitur debilitatur et rarius exercetur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et excessus rese-catur et defectus suppletur. Sed op(er)ationis excessus resecatur tristitia et defectus suppletur delecta(tio)ne [illegible]

h(ec) duo sunt due p(ar)t(icu)lares r(ationes) omnis op(er)ationis h(uius)modi. Q(ueritu)r [illegible] adhuc aut(em) difficilius. Arguit(ur) sic (con)t(ra) difficilius est magis omnis ars et omnis v(ir)tus. Sed repugnare delectationi difficilius est q(uam) ire. [illegible] v(ir)tus erit magis (con)t(ra) delectationes. Q(ueritu)r [illegible] ponit p(ri)mo [illegible] d(icendum) q(uod) adhuc p(otes)t me[illegible] [illegible] [illegible] difficilius est repugnare volup(ta)ti q(ua)m ire [illegible] nos tra-hunt ad malum ut ait [illegible]. Q(ueritu)r 2(o) ma[illegible] d(icendum) q(uod) (con)t(ra) difficilius [illegible] est ars et v(ir)tus [illegible] [illegible] est q(uod) h(ec) o(mn)is v(ir)tus [illegible] sit [illegible] [illegible] [illegible] melius [illegible] sit q(uam) sit (con)t(ra) difficilius sicut [illegible] de v(ir)tute fortitudinis que h(ab)ent [illegible] vincendo unum hostem [illegible] [illegible] [illegible] duos. Q(ueritu)r [illegible] [illegible] d(icendum) q(uod) [illegible] [illegible] (con)t(ra) de-lectationes et tristitias est omne negotium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eius et negotium [illegible] et mo(ra)l(is) [illegible] et [illegible] eius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] q(uod) qui b(e)n(e) utit(ur) h(i)is boni efficiuntur qui a(utem) male efficiunt(ur) mali. [illegible] bonus usus delectatio(n)is intendere auge(re) et vi-gorare et multiplicare op(er)ationem bonam et [illegible] [illegible] re-mittere minuere debilitare et [illegible] op(er)ationem malam. [illegible] aut(em) q(uod) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] est [illegible] repugnare [illegible] [illegible] est difficilius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] de [illegible] [illegible] scilicet vel iste est fortior [illegible] vel (con)t(ra) [illegible] vel (con)t(ra) [illegible] vel (con)t(ra) p(er)seve-rantior. Q(ueritu)r [illegible] q(uod) difficilius est repugnare ire q(uam) volup(ta)ti ex [illegible] [illegible] motus [illegible] ire fortior est et ve-hementior [illegible] [illegible] mot(us) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed ex [illegible] [illegible] [illegible] difficilius est resistere [illegible] [illegible] ire [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex eo [illegible] q(uod) h(ec) maiore opportunitate tempta-d(icitu)r q(ua)m ira [illegible] ad omnes op(er)ationes [illegible] et ad omnes [illegible] [illegible] se diffundit et [illegible] [illegible] temptat et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Q(ueritu)r [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] q(uod) iam [illegible] est q(uod) v(ir)tus est (con)t(ra) delectationes ad tristitias et q(uod) ab eisdem generatur augetur et corrumpitur omnis v(ir)tus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex qui(bu)s vel similib(us) generat(ur).

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex unica op(er)atione possit generari v(ir)tus. Q(ueritu)r 2(o) [illegible] op(er)ationes v(ir)tutem p(re)cedentes et sequentes sint eiusd(em) sp(eci)ei. Q(ueritu)r [illegible] [illegible] v(ir)tus sit magis (con)t(ra) delectationes q(ua)m (con)t(ra) tristitias. Q(ueritu)r [illegible] utrum v(ir)tus sit [illegible] [illegible].

[illegible] p(ri)mo ar(guitur) q(uod) ex unica op(er)atione possit generari v(ir)tus mo(ra)l(is). [illegible] p(ri)mo q(uod) ex eisdem augetur et generatur ut d(icitu)r h(ic). Sed ex unica op(er)atione p(otes)t v(ir)tus augeri [illegible] [illegible]. Q(ueritu)r 2(o) q(uod) v(ir)tus intellectualis generatur ex unica op(er)atione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex unica [illegible] [illegible] a [illegible] v(ir)tus mo(ra)l(is) generabit(ur) ex unica op(er)atione. Q(ueritu)r [illegible] q(uod) [illegible] p(otes)t v(ir)tus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] v(ir)tus unica (con)t(ra) fortior et [illegible] est [illegible] unica q(ua)m [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] op(er)ationib(us) [illegible] [illegible] p(otes)t [illegible] [illegible] unica op(er)atione que in servitute erit eque [illegible] et eque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] v(ir)tus unica [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] q(uod) ex [illegible] op(er)atione unica v(ir)tus mo(ra)l(is) p(otes)t gen(erari). Q(ueritu)r [illegible] in o(mn)i [illegible] [illegible] in omni [illegible] v(ir)tutis est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed in unica op(er)atione nulla p(otes)t esse [illegible] [illegible] nulla v(ir)tus [illegible]. Q(ueritu)r [illegible] [illegible] q(uod) h(ec) duo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Q(ueritu)r p(ri)mo (secundu)m sciend(um) q(uod) [illegible] v(ir)tutis p(otes)t fieri [illegible] vel tardius [illegible] [illegible] disp(ositi)o(ne)m vel indisp(ositi)o(ne)m a(nim)e [illegible] v(ir)tus [illegible] in a(nim)a sic a(nim)a d(icitu)r v(ir)tuosa a(nim)a [illegible] non v(ir)tuosa p(otes)t [illegible] esse disp(osi)ta vel indisp(osi)ta ad v(ir)tutem. Q(ueritu)r 2(o) [illegible] [illegible] q(uod) a(nim)a non v(ir)tuosa p(otes)t se h(ab)e-re [illegible] modis. [illegible] p(otes)t esse vel bestialis vel viciosa et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] male [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] b(e)n(e) [illegible] vel p(otes)t esse [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] v(ir)tutem p(er)fecte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] q(uod) ordi[illegible] sunt mag(is) et mi(nus) distantes a v(ir)tute q(uod) p(ri)mus maxi(me) et ultimus mi(nim)e q(uod) [illegible] q(uod) p(ri)mum q(uod) est in v(ir)tute d(icitu)r disp(ositi)o [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est v(ir)tuti [illegible] p(ro)p(ter) q(uod) d(icitu)r [illegible] a bestialitate. Q(ueritu)r 2(m) est [illegible] p(ro)p(ter) q(uod) d(icitu)r a [illegible]. Q(ueritu)r 3(m) est inclinatio [illegible] p(ro)p(ter) q(uod) d(icitu)r a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] d(icitu)r a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p(ro)p(ter) q(uod) d(icitu)r ab [illegible] [illegible]. Q(ueritu)r [illegible] est [illegible] p(ro)p(ter) q(uod) d(icitu)r [illegible] [illegible] [illegible]. Q(ueritu)r [illegible] [illegible] [illegible] p(ri)mo q(uod) in a(nim)a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex unica op(er)atione p(otes)t v(ir)tus generari.

Q(ueritu)r [illegible] q(uod) non est simpl(iciter) [illegible] [illegible] quatuor [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] disp(ositi)o[illegible]. Q(ueritu)r [illegible] [illegible] q(uod) a(nim)a [illegible] [illegible] p(ro)p(ter) unam bonam op(er)ationem vel [illegible] ad v(ir)tutem vel [illegible]. 2(m) non est [illegible] q(uod) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bone disp(ositi)o(n)is [illegible] [illegible] in ho(m)i(n)e [illegible] [illegible] vel p(er) [illegible] [illegible] [illegible] v(ir)tuti vel attingit p(er)fecte [illegible] [illegible] [illegible] non p(otes)t [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qua v(ir)tuti q(uod) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] q(uod) [illegible] p(er)fecte v(ir)tutem. Q(ueritu)r 2(m) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in omnib(us) p(ar)tib(us) suis [illegible] p(otes)t fieri p(er) [illegible] [illegible] p(otes)t fieri p(er) unicam [illegible] eis. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad v(ir)tutem est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p(er) unicam op(er)ationem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p(otes)t generari. Q(ueritu)r 3(m) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] q(uod) p(er) unicam op(er)ationem non p(otes)t fieri virtuosa a(nim)a p(er) bestialitate(m) vel p(er) [illegible] [illegible] [illegible] q(uod) nec a(nim)a [illegible] [illegible] [illegible]. Q(ueritu)r [illegible] q(uod) nec a(nim)a p(er) [illegible] disp(ositi)o[illegible]. [illegible] [illegible] p(ro)p(ter) q(uod) si a(nim)a tali disp(ositi)o(n)e p(er) unicam op(er)ationem posset fieri v(ir)tuosa sequeretur q(uod) [illegible] [illegible] [illegible] sicut [illegible] q(uod) sicut illa op(er)atio esset in p(otes)tate n(ost)ra. Sic [illegible] disp(ositi)o h(abi)tus [illegible] et ac-quisitio h(abi)tus v(ir)tuosi q(uod) est [illegible] [illegible] [illegible] a(nim)a ex actu [illegible] non p(otes)t [illegible] [illegible]. Q(ueritu)r [illegible] p(ro)p(ter) q(uod) [illegible] h(abi)tus non acquirit(ur) ex unica op(er)atione. Sed ad [illegible] v(ir)tutis requirit(ur) [illegible] h(abi)tus ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] actus requirit experimentales ut d(icitu)r [illegible] [illegible] non est [illegible] q(uod) ex unica op(er)atione acquiratur [illegible]

virtutis. [Ad] 3m probationem: quoniam anima in contrariis quae sit virtuosa acquirit habitum rationis et allocutionis et animi quietatem contra impetum passionum. Sed haec non possunt acquiri per unicam operationem ut patet de se. Quare nec talis anima fiet virtuosa. [P]ost haec ad auctoritatem ad primum dicendum quod peccat per figuram dictionis, dicitur enim quod ex eisdem virtus generatur et augetur: sed non ex toto et ideo quando dicitur quod ex unico virtus augetur intelligitur solum in quantum contrariis et in modo. Ad 2m dicendum quod non est simile de virtute morali et intellectuali sicut dictum est in primo huius 2i. [T]amen 2 dicendum quod in generatione scientiae considerandae sunt duo scilicet causa veritatis et ista bene habetur per unicam demonstrationem; 2o est habituatio et firmatio huius cognitionis ne oblivioni tradatur et ideo non sufficit habere ex unica consuetudine. Haec autem habituatio necessaria est ad modum virtutis. [A]d 3m dicendum quod virtus inclinat in uno actu quia ad aliquam est efficientior et quo ad aliquam in efficientia similiter disposita in multis actibus. [P]rimum apparet in tactu lapidis quod tamen praecedit in uno actu et amplius quam in pluribus simul sumptis. [2]m autem apparet in rectificatione baculi tortuosi quia si flectatur ad partem oppositam impulsu fortiori in decuplo quod alio impulsu lento constat quod baculus rectificatur; si decies flectatur et impulsu lento ad partem oppositam sicut flectatur simul impulsu decuplo fortiori non rectificatur. Hoc modo autem est in proposito ut 3 in fine libri patet et dicitur etiam sic de pictura quae non potest fieri tota simul quia nisi quod primus color vel humor in quo fundatur firmetur antequam alius superaddatur. Sic etiam in proposito oportet habitum virtutis paulatim acquiri et fieri, quia operatio una [?] induat magnam dispositionem in anima non tamen talis firmat et reddit eam difficilem mobilem ab anima quare et cetera.

[D]e 6. arguitur quod operationes virtutem praecedentes et sequentes non sint eiusdem speciei. [P]rimo quia quanta est differentia habituum inclinantium ad aliquos actus tanta est differentia istorum actuum quod apparet quia ex differentia actuum colligitur differentia habituum quoniam possibile fieri non esset unum. [P]ost quod non est minor differentia effectuum quam causae. Sed habitus inclinantes ad actus virtutem praecedentes et habitus inclinantes ad sequentes differunt specie; habitus namque similes inclinat ad praecedentes, habitus autem acquisitus ad sequentes, qui differunt specie, quare et ipsi actus differunt specie. [2]o quia virtuose operari et non virtuose operari non sunt eiusdem speciei saltem moris. Sed ante virtutem non operatur virtuose, post virtutem operatur virtuose, ergo operari ante et operari post differunt specie. [O]ppositum est quod dicit philosophus quod ex eisdem virtutibus generantur et eadem operatio. Constat autem quod non eadem numero necesse tamen eadem genere quod operationes diversarum virtutum sunt eadem genere quare relinquitur quod sint eadem specie. [A]d quaestionem dicenda sunt 3. primum quod inter operationes praecedentes et sequentes nulla est differentia ex parte operati. 2m quod est magis differentia ex parte operantium. 3m quod non est differentia secundum perfectionis speciem. [P]rimum probatur primo quia opus tale quale opus iustitiae non differt ab eo sive fiat a iusto sive a non iusto. Sed opus praecedens iustitiam est tale quale operatur iustus ut dicitur in parte sequenti

quare opus praecedens et sequens non differunt ex se. [2]o sic. Illae operationes ex se non differunt ex quarum una habitus generatur et ex alia augmentatur et salvatur; quod apparet quia si differrent differentes habitus generarent quare una non augeret habitum per aliam genitum. Sed ex operatione praecedente habitus virtutis generatur et ex sequenti idem habitus augetur et salvatur ut patet ex dictis quare operationes factae ex se non differunt. [C]ontra 2m probatur auctoritate et inductione philosophi dicentis in parte sequenti quod aliter invenitur bene esse in operibus artium et aliter in operibus virtutum quia artium opera habent in se ipsis suum ultimum bene esse, virtutum autem opera non. Sed oportet operantem determinatis modis se habere ad opera, ex quo apparet quod hic sit perplexitas et inductio ex parte operantium virtuosi et non virtuosi et tamen differentia ex parte operantium [?] artium quam virtuosus aliter se habet ad opus suum quam non virtuosus ad suum. [E]t hoc 2o apparet ex dicto philosophi dicentis quod virtuosum oportet sic se habere ad opus quod operans sciens. 1us et 3us. scilicet sciens opus suum et sciens circumstantias operis sui et sciens bonitatem operis sui. [2]o quod operans eligens propter hoc quod propter bonitatem operis sui. [3]o quod firmiter et immobiliter sic se habeat ut sciendo et eligendo et exercendo opus suum cum sit oportunum; non virtuosus autem potest facere idem opus ignorans aliquam circumstantiam vel non eligens quia potest operari secundum passionem non secundum electionem. Cuius signum possumus habere in tali casu: si quis videat unum pulchrum et grandem hominem et amet eum optando ei salutem virtutis et corporis et 2o tempore indesinenter [?] exerceat istum actum amoris signum est quod primo amabat secundum passionem non secundum electionem quia eadem ratione electionis fuit in primo et in 2o. [P]ost 3m. operari non firmiter et immobiliter quare talia opera virtuosi et non virtuosi differunt ex parte operantium non ex parte sui. [E]xemplum huius est de duobus: si tres homines currant, duo eque velociter, unus tamen libenter et alter invite, 3us autem currat velocius tamen magis tarde morose; certum est quod currentes velociter et tarde differunt ex parte cursus quia velocitas et tarditas sunt differentiae eorum, non tamen ex parte operantium quia ambo currunt voluntarie. Currentes autem eque velociter non differunt ex parte cursus cum quilibet eorum est velociter sed ex parte currentium quia libenter et invite sunt differentiae non cursuum sed currentium. [3]m probatur ex primo quia differentia specialis actuum se tenet ex parte eorum sed haec non est differentia ex parte actuum quare non est specialis. [A]d primum ergo dicendum quod tanta est differentia actuum quanta est habituum inclinantium qui non sunt ad invicem subordinati ita quod actus unius sit actus alterius; de subordinatis non est verum. Unde quod inclinat ipsa voluntas in quo omnis opus virtuosi cum habitus est opus potentiae per eum habituatae. [A]d 2m dicendum quod virtuose operari et non virtuose post virtutem dicitur uno modo quod adverbium virtuose determinet operantem, alio modo quod determinet operationem. Tunc ergo dico quod ante virtutem non operatur virtuose in quo operans sit virtuosus. Sed operatur virtuose quia operatur opus virtuosum; non iustus non potest facere opus iustum et istud opus iustum non minus nisi fiat secundum dictum ab opere hominis iusti.

[D]e 7o arguitur quod virtus non sit magis circa delectationes quam circa tristitias quia virtus magis est circa magis opposita quia magis inclinat ad extremum oppositum. Sed tristitia magis opponitur virtuti quam delectatio ergo virtus magis est circa eam quam circa delectationem. [M]inor ostenditur quia magis est circa magis quaerentem [?]. Sed delectatio est magis per se annexa virtuti ut 8 libri et per actum tristitiae ex aliquo infortunio accidente ut 8 et libri 1. quare virtus magis est circa delectationem quam circa tristitias. [O]ppositum. In hac quaestione primo sunt rationes quare virtus est circa [?]; 2o ponentur quo differunt circa ista; 3o dicendum ad quaestionem. [D]e primo sciendum quod [?] sunt circa istas. 1. 2. 3. [?] quos et propter quos virtus est circa ista: primo quod sunt causa bonitatis et malitiae. 2o sunt media et causa malitiae. 3o sunt causa intensionis et remissionis bonitatis et malitiae. 4o sunt causa bonitatis et malitiae. 5o sunt causa difficultatis in recedendo a malitia. Sunt autem effectus naturales vel violenti. [D]e 2o sciendum quod differunt causant bonitatem vel malitiam quia delectatio trahendo vel ad bonum vel ad malum, tristitia vero repellendo vel ad bonum vel ad malum. [2]o differunt sicut media malitiae quia tristitia est medium tamen purgativum et vegetativum, delectatio vero est medium nutritivum et fortificativum. [3]o differunt sicut causa intensionis et remissionis bonitatis et malitiae quia delectatio opus bonum reddit magis bonum et opus malum magis malum, tristitia vero opus bonum minus bonum. [4]o differunt quia delectatio regulat supplendo defectum et addendo quod deficit, tristitia vero resecando excessum qui superfluit. [5]o differunt causant difficultatem quia tristitia reddit opus difficile [?] delectatio vero non [?]. [6]o differunt causantur ex operationibus et passionibus quia delectatio sequitur operationes et passiones convenientes naturae et dispositioni, tristitia vero discrepantes naturae et dispositioni [?]. [7]o differunt causantur ab obiectis quia delectatio causatur ex amabilibus [?], tristitia vero causatur ex odibilibus. [8]o differunt causantur naturaliter vel violenter quia delectatio naturaliter causatur a natura et ab intrinseco, tristitia vero ex violentia et ab extrinseco non consentiente vi passo. unde 5o metaphysicae dicitur quod omne violentum triste et omne triste violentum. [D]e 3o. ad quaestionem dicendum quod virtus magis et principalius delectationem respicit quam tristitiam quod probatur. [P]rimo quia virtus intendit generare et salvare bonum et vitare malum. Sed principalius intendit acquisitionem boni quam evitationem mali quia non intendit cavere malum nisi quia est impeditivum boni. 3o quia principalius et magis intendit vitare malum [?]. [E]t quia magis intendit bonum magis quam malum. [H]is praemissis quod sic virtus magis intendit acquisitionem boni quam evitationem mali. Sed delectatio secundum praedictum concurrit ad bonum, tristitia autem a malo ut patet in eo primus [?] quare principalius intendit delectationem quam tristitiam. [2]o secundo virtus principalius intendit vitare magis malum quam concupiscentia delectationis extreme mali quia difficilius ad vincendum quam per tristitiam et cetera ut patet in 3. [?] dicitur quod detestabilior est concupiscentia quam ira [?]. [P]atet autem [?] ex his residuis quaestionibus quod in omnibus tenditur quod delectatio causam boni, tristitia vero mali quare virtus principaliter intendens

haec bonum quam autem malum principalius intendit delectationem quam tristitiam. [A]d argumentum in oppositum dicendum quod tristitia non opponitur virtuti nisi quia opponitur delectationi annexae sibi et ideo virtus magis intendit ad annexum quam ad oppositum [?]. [D]e 8o arguitur quod virtus non sit impassibilitas. [?] quia felix [?] sit totus [?] in ratione quam [?] quod aliter non esset felix. Sed constat quod [?] virtutis consistit. Sed ille qui totus [?] virtutis contineat nihil sentiret vel reputaret bonum vel sapore haberet quare et cetera. [S]ed non [?] omnis operatio cum passionibus stat cum passionibus. Sed virtus est optima operatio cum passionibus ut [?] dicit philosophus quod stat cum passionibus non est ergo impassibilitas. [O]ppositum. In hac quaestione 2 distinctiones sunt praemittendae. Prima quod impassibilitas sumitur dupliciter: uno modo ut excludit omnem passionem bonam et malam; 2o tamen ut excludit tamen passionem malam; haec autem distinctio habetur 6. metaphysicae de potentia. [2]a distinctio quod impassibilitas potest sumi in appetitu intellectivo tantum vel intellectivo et sensitivo simul. [3]a distinctio quod intellectus et appetitus intellectivus possunt habere dispositionem laudabilem in 3o gradu quam ratio recta et recta electio sunt laudabiles. [?] sunt mala passio et passiones [?] sicut in continentia possibiles. Sed non [?] ut in [?] convenit et agitatur. Sed non in actu. Alia sunt [?] vel [?] et [?] per [?]. [H]is praemissis ad quaestionem dicenda sunt 3. primo quod virtus non excludit omnem passionem malam ab appetitu sensitivo. 2o quod non excludit omnem passionem ab appetitu intellectivo. [P]rimum patet quia [?] non appetitus est immunis ab omni passione et dispositione mala qui delectatur in operatione mala; hic apparet quod delectatio sequens signum est passionis et dispositionis praecedentis quare delectatio in opere mala signum est passionis vel dispositionis male prius inclinantis ad operationes malas ut 3 in fine libri. Sed appetitus sensitivus [?] si delectetur in operatione adulterii ut dicitur fuit 8. in ultima quaestione primi. quare appetitus sensitivus hominis virtuosi non est immunis simpliciter mala. [2]m probatur quia felix [?] virtutis et tamen de infortuniis amicorum et grandis de bonis eorum quod virtus ei non excludit omnem tristitiam vel gaudium. [3]m probatur ex intentione dicti [?] quod boni possunt virtute esse ipsi hominis virtuosi [?] patet ex [?] non habet esse quod non reprehendit eorum deum. Sed [?] modo quod [?] simpliciter [?] non negatur passio et mala [?] rationi ab appetitu sensitivo. Sed possunt [?] appetitus intellectivo et ratio [?] ad [?] ratio et electio [?] et tamen corporis et a passione appetitus sensitivi [?] ut dicitur [?] de anima appetitus [?] superior [?] sic tota [?] rationi. Unde ratio perfecta reddit appetitum intellectivum et rationem securos [?] passione possunt [?] appetitum intellectivum [?] passibiles [?] rationem quia ratio dicit condolendo esse amico dolenti et infortunato. [P]er hoc patet responsio ad obiectionem quia felix non patitur passionem contra virtutem vel corporalem rationem sed semper sunt in [?] rationis patiuntur tamen in appetitu

est quod virtutes non sunt passiones. ¶ 2. i. Ad primas arguit
sic: passiones habemus a natura, virtutes non, ut ostensum est. Secundo
quia secundum eas non laudamur neque vituperamur. ¶ Deinde cum dicit Neque vero potentie, removet
principalem conclusionem dicens: Si igitur virtutes neque passiones neque
potentie sunt, relinquitur quod habitus sunt. Quia igitur habitus est genus
differentia quarum habitus est genus virtutis - - -

Quoniam autem [illegible] Partis secunde sunt in quinque. ¶ Primo
utrum secundum passiones dicamur studiosi vel pravi,
laudati vel vituperati. ¶ Secundo utrum habitus sit genus virtutis.
¶ Quo ad primum arguitur quod secundum passiones sumus studiosi et pravi
in primo, quia secundum illa sumus studiosi et pravi secundum
que efficimur meliores vel deteriores; sed secundum passiones
delectationis et tristitie efficimur meliores et deteriores,
ut habetur secundo huius. Tertio quia secundum virtutes sumus boni et
mali; ¶ 2o quia secundum illa sumus boni et mali quorum ab eo sequitur
do efficimur mali et non secundo boni ut sic in hoc est
de bonitate. ¶ Tertio quia secundum immutationes sumus boni et in
mutationibus mali; sed mutationes sunt passiones ut dicit
philosophus in libro quarto. ¶ Contra: secundum verecundiam laudamur
iuvenes et secundum inverecundiam vituperamur ut sic in hoc est;
hec autem sunt passiones ut dicitur; ergo secundum passiones sumus
laudati et vituperati. ¶ Ad oppositum philosophus. ¶ Ad hanc questionem sunt
quinque pauca premittenda: scilicet quid est passio, in quo est,
que est causa, in quo differt ab operatione, et quot sunt
genera passionum. ¶ De primo sciendum quod passiones aut sunt simpliciter
naturales, aut animales sunt ille quibus non se[quitur] alteratio
apprehensiva. Cum sunt passiones partis vegetative, de quibus
non agitur quia absolute sunt et proprio, scilicet in fine, passiones
animales autem non sunt [illegible] et [illegible] sequuntur animalem
apprehensionem, de quibus hic agitur. Est ergo passio hoc
modo sumpta motus factus in appetitu ex apprehensione
boni vel mali. ¶ Talis autem motus dicitur esse unus et ad mo-
dum inclinationis, quod est secundum inclinationem motum. Utrumque enim motum
dicitur motus. Prima autem inclinatio est habitualis motus, et sic motus
passio est vel aliquis sunt enim aliquam naturalem inclinationem quod
ad motum ut naturaliter inclinatur, et talem naturaliter ne-
cessitati quod ad motum necessario naturaliter inclinatur. Inclinatio
naturalis non fit ex apprehensione, sed generat ei motum
ex apprehensione. ¶ De secundo sciendum quod passio potest esse in utroque
appetitu sensitivo scilicet et intellectivo dicitur tamen et secundum istas
differentias distinguuntur; proprie dicuntur passiones in appetitu se-
sitivo et proprie in intellectivo. Est enim passio appetitus sensitivi motus
cum [illegible] transmutatione boni vel mali cum alteratione corporis.
Passio non appetitus intellectivi est motus eius intellectivi boni vel
mali sine alteratione corporis. Differunt igitur passiones iste in duo-
bus, scilicet in causa quia est apprehensio et quantum corporis
alterationem corporis enim alteratur ad motum tamen illius appetitus
organum non tamen ad motum eius appetitus ab organo separati
et non magis proprie dicuntur passiones motus appetitus sensiti-
vi quam motus intellectivi et quamvis utrumque nomine passionis in appetitu
sensitivo quam intellectivo quamvis in appetitu intellectivo sit virtus et tales
passiones proprie [illegible] et hec que sequuntur apprehensionem
boni per rationem [illegible] appetitus. ¶ De 3o sciendum quod causa passionis
est bonum vel malum ut apprehensum quia quantum ad hoc
non differt bonum apparens et bonum ex [illegible] quod sufficit

apparentia boni vel mali ad tollendas istas passiones.
¶ De 4o sciendum quod duo sunt genera passionum. Est enim unum se-
quens apprehensionem sensitivam et virtutem sive operationem appetitus sensitivi
vel intellectivi et ad istas se habet appetitus communiter passive et est
aliud sequens operationem appetitus sensitivi vel intellectivi et ad
istas appetitus non solum se habet passive sed ut ad suas
operationes eadem enim est causa operationis appetitus et talis supponens
mentis et [illegible] modo philosophus dicit super preteritum, scilicet quod
omnium passionum et operum sequitur delectatio et tristitia quod hee
due passiones delectationis et tristitie sequuntur operationes appetitus
et alias passiones que causantur ex sola apprehensione sensitiva
vel intellectiva ex quibus appetitus dicitur inter operationes et passiones
quia passiones non sunt consequentie operationum virtutis
apprehensive et appetitive. Operationes autem appetitus non sunt sequele
primo sunt acte et causate ab ipso appetitu sicut ab a-
gente totali et principali. Hoc autem est in operationibus appetitus intellectivi
sed quantum ad appetitum sensitivum manifestum potest tamen ex-
sicut dicebatur supra causas inde[clinabiles] [illegible]
[illegible] amore cibi et timore [illegible] nichil
operatur sed cessante timore operatur nolendo eo mo-
dum nolle quo philosophus sunt voluntarii scilicet libro 3. dicit quod
per unam abeunte voluntario faciunt velle, nam accedente vim
philosophus dicit illud accedere voluntarium et velle secundum sup-
tum dicit operationem appetitus sensitivi. ¶ De 5o sciendum quod
passiones sunt in duplici genere, quia quedam sunt in appetitu
sensitivo et quedam in appetitu intellectivo. Iste autem et ille sunt et i-
duplicis generis quia quedam sequuntur solam apprehensionem sensitivam vel
intellectivam, quedam non operationem appetitus sensitivi vel intellectivi. Ille
autem et ille non sunt omnino [illegible] quia alique passiones
sunt maiores in appetitu sensitivo quam intellectivo, quedam
autem econtrario et non vero distinctio de omnibus facta est ob[iectum].
¶ Secundo est quod omne movens appetitum vel movet
ipsum in ratione simpliciter boni vel mali vel in ratione ma-
gis ardui vel difficilis boni vel mali. Si mo-
veat ipsum in ratione simpliciter boni, hoc est dupliciter, quia vel
ipsum appetitum allicit ipsum inducendo secundum aliquam for-
mam consimilem obiecto et iste motus dicitur amor vel com-
placentia vel acceptio. ¶ Vel movet ipsum attrahen-
do ad se et iste motus dicitur concupiscentia vel desiderium
sed in appetitu sensitivo magis proprie dicitur concupiscentia
et in intellectivo magis proprie desiderium. ¶ Vel movet
appetitum ipsum vincendo et quietando in se et
iste motus dicitur delectatio vel gaudium. Cum in appetitu ap-
propriate dicitur delectatio vel gaudium in intellectivo. Isti autem
3 motus causantur ab obiecto secundum ordinem talem
quod sicut agens naturale in effectibus suis primo causat tri-
buit formam effectui suo, secundo motum secundum illam for-
mam, 3o locum quietativum in motu. Simili modo bonum
ut cognitum dat appetitui formam amoris et com-
placentie. Sed bonum cognitum ut habendum dat ei
motum concupiscentie vel desiderii. Sed 3o bonum cognitum
tamen ut habitum dat ei locum et quietem delectatio-
nis et gaudii. Istud autem bonum cognitum ut habitum
est in re et sic includit causam delectationis vel gaudii
quia non apprehendo ad bonum cognitum ut habitum est

in appetitu iocunditate. Bonitas autem actualiter cognita
ut habita causat hilaritatem. Iocunditas enim importat ap-
titudinem ad iocum; hilaritas vero serenitatem apud
animam; agilitas et cordis cognita ut habita causat a-
lacritatem; plenitudo vero suavitatis cordis cognita ut
habita causat exultationem. Alacritas enim velocitatem et ex-
ultatio sanitatis et bone dispositionis plenitudinem
importat. Prosperitas autem, prosperitas rerum vel operum
propriorum vel uxoris temporalis vel familie causat leticiam;
prosperitas vero amicorum causat gratulationem. ¶ Si
quis vero moveat appetitum in ratione simpliciter ma-
li, hoc est dupliciter, quia vel movet ut malum cognitum et iste
motus dicitur odium, displicentia vel abhominatio. Vel
movet appetitum malum cognitum ut futurum
et iste motus dicitur fuga vel recessio vel movet ipsum
mali cognitum ut habitum et incursum et iste mo-
tus dicitur tristitia vel dolor cuius 6 sunt species, scilicet a-
chos, accidia, nemesis, invidia, zelus et misericordia.
Est autem achos tristitia proveniens ex apprehensione
proprii infortunii, et dicitur achos quasi novitatem exul-
tationis auferens ab infortunato. Unde dicitur ab a quod est
sine et chos quod est vox, quasi sine voce. Accidia vero
est tristitia proveniens ex apprehensione proprii labo-
ris. Unde accidia est tristitia operante propter angustiam
animi aggravans. ¶ Invidia vero et nemesis
sunt tristitie provenientes ex apprehensione aliorum
bonorum. Sed differunt quia nemesis tristatur de indig-
nitatibus bonorum, invidia vero de dignis habitibus.
Habet autem bona aliena apprehendit ut mala propria,
invidi invenientur. ¶ Zelus autem et misericordia sunt tristitie
de malis alienis. Cum differunt quia zelus de malo eius
per eius quod scilicet quando diligit zelus quod vel quia odit. Unde
zelus causatur in uxoris adulterio et in amicis.
Misericordia vero est tristitia de malo proximi. ¶ Si vero mo-
veat appetitum in ratione magis ardui et difficilis
hoc dupliciter, quia vel trahit appetitum ad se faciendo ipsum as-
surgere ad optinendum se, et iste motus dicitur spes
que est passio, vel repellit appetitum a se propter ex-
cessum arduitatis et difficultatis sue faci-
ens appetitum cadere et iste motus dicitur desperatio.
Utrique autem istorum motuum est dictum quod primus est cum
certitudine, cum formidine. Spes autem ut est cum certitudine
vel cum formidine optinendi, desperatio autem est vel cum
certitudine vel cum formidine non optinendi. Unde potest dici spe-
cies spes incerta et desperatio certa vel metum. ¶ Si autem
malum futurum ut arduum et difficile moveat appetitum,
hoc dicitur quando appetitus vel assurgit ad repellendum istud
malum et iste motus dicitur timor huius. Sex sunt species
scilicet segnities, erubescentia, verecundia, stupor, ad-
miratio et agonia. Segnities est timoris la-
boris in futura operatione qui causat accidiam in presenti.
Erubescentia vero est timor in expectatione convicii.
Verecundia vero est timor in gloriationis et deprehensionis
in turpi actu. Stupor autem est timor ex discus-
sa [illegible] proveniens. Admiratio vero est timor

ex magna [illegible] proveniens. Agonia vero est
timor in expectatione infortunii. ¶ Est autem attenden-
dum circa istas 6 species quod nos timemus secundum segnitiem
laborem affligi, secundum erubescentiam ruborem confun-
di, secundum verecundiam in gloriari et honeste privari,
secundum stuporem a novitate vinci, secundum admirationem
timemus a magnitudine vinci, secundum autem agoniam
infortunii. ¶ Est etiam sciendum quod confusio quando timet e-
rubescentia non est erubescentia nec timor sed po-
tius tristitia contenta sub achos. ¶ Bonum autem
arduum et difficile ut habitum non aliter movet appetitum
quam bonum simpliciter quia postquam est habitum non est diffici-
le ipsum habere. Malum autem magnum et arduum ut
habitum potest movere appetitum dupliciter. Uno modo confortan-
do ipsum ut sic quod non assurget ad vindictam,
et iste modus dicitur mansuetudo proprie. Alio modo non
confortando ipsum sed provocando ipsum ad vin-
dictam et iste motus dicitur ira cuius 3 sunt
species et 3 partes. Prima species est ira levis et
velox, 3a acuta, 3a amara. De hiis 3 est etiam
de mansuetudine patet. Prima pars offensio appetitus, 2a indig-
natio quia modo in offensionis. Sed in indignum ipsum
tante 3 pars est appetitus prime offensionis et pars est
affectio ad vindictam et hic completur mo-
tus ire et sic patent in generali passiones sequentes
apprehensionem sensus vel intellectus non expectantes operationem
appetitus. ¶ Sunt autem et alie passiones sequentes operationem
appetitus et hee sunt in 3a genere quia quedam sequuntur op-
erationem [illegible] talem nec talem honestatis, prima operationem appetitus
intellectivi que bona dicitur et [illegible] [illegible]
[illegible] sequens operationem talem et nocivam sed non
honestam, prima operatio qua nutritur et sustentatur
[illegible] corpus humanum quando autem sequens operationem talem
sed non nocivam nec honestam, prima operatio venerea
quando licet nec sit propter genus humanum non tamen propter [illegible] in dio-
[illegible] vero sequens operationem talem non nocivam nec honestam
tamen prima operatio vicositatis et malam. ¶ Prima
vero sequens operationem talem nocivam et honestam et
proprie operationem amantis. Et est una que secundum eam ge-
neratur que dicitur liquefactio. Cum quando amatus
amans secundum emollitur et liquefit ac si debet species
et figuram rei amate in ipsum transmutari. 2a est sequens
eam in absentia amati que dicitur langor vel
desertio. Unde in canticis dicitur: amore lan-
gueo. Et in psalmo: Defecit in salutare tuum
anima mea. 3a est que sequitur eam in presentia ama-
ti que dicitur voluptas. ¶ Hiis igitur premissis di-
cendum quod secundum passiones non dicimur simpliciter studiosi vel
pravi, laudati vel vituperati. Sed bene dicimur secundum eas
prime et disposite secundum magis et minus ad bonitates et
malitias. Omnium autem prime rationes philosophi. Quod autem
quam aliquas passiones in nobis invenimus cum
virtutibus et aliquas in nobis repugnantes virtutibus
quia secundum istas ad virtutem sumus magis et dis-
positi et secundum istas magis dispositi et includuntur ar-

Ad 6. q. d[icendu]m q[uod] ph[ilosoph]us ...
... malas alii dicunt temperati[m] ...
... remissimi[m] ...
declaratur et potest quod ...
[illegible]

Ad ... q. d[icendu]m q[uod] virtus ...
[illegible]

[illegible]

vel ratione debilitatis et pronitatis ad casum. Et ratione mag-
nitudinis. Sic est virtus magnanimitatis media inter chaunotetam et
pusillanimitatem. Sed ratione dilatationis sic est virtus quedam
virtus annexa magnificentie que dicitur longanimitas media
inter spem inanem et spem brevem. Sed ratione virtutis ac-
cessivum sic est constantia magnanimitati annexa et inter le-
vem animi mobilitatem et pertinacem immobilitatem media. Sed
ratione debilitatis et pronitatis ad casum sic est humilitas ma-
gnanimitatis conservativa quia cum magnanimitas existit
in statu honoris qui status largitur homini pronitatem
ad vanitatem et inanem gloriam honoris. Indiget ergo vir-
tute refrenante appetitum ab illa vanitate et conservante
eum in sua vera dignitate. Hec autem est humilitas
vel secundum Senecam [illegible] que est media inter superbiam et hu-
militatem [illegible]. Sed virtus ordinans appetitum in malo
est malum sive dicitur quod vel est malum imminens quod est sustin-
vel sustinendum de presenti vel est malum iam illatum de preterito.
Si est sustinendum hoc dicitur vel quod potest repelli vel non. Si sic
hoc dicitur quod vel continuatur a causa bruta puta ab homine et sic est
virtus fortitudinis media inter timiditatem et audaciam. Vel a fortuna
puta ex infirmitate corporali vel in mari ex nimia tempestate
et sic est virtus que dicitur securitas fiducia et [illegible]
[illegible] ad ea [illegible] pericula. Si malum non potest
repelli tunc est virtus tolerantia [illegible] virtutes
attribuitur fortitudini per sufferentiam mali et periculi. Si autem
virtus ordinat appetitum circa malum iam illatum hoc dicitur quod vel
est illatum a causa non bruta et sic est virtus patientia vel a causa bruta
et sic est virtus mansuetudo media inter iracundiam et [illegible].
Quod ergo ad primum in quo queritur [illegible]
[illegible] ut [illegible] est [illegible] et magnificentie [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] non sunt magnifi-
[illegible] sumitur [illegible] hoc modo
sumitur hic nec dividitur contra fortitudinem.

Tribus autem dispositionibus. Postquam inventa virtutis
diffinitione hic investigat eius oppositionem. Et primo
dicit quod tres sunt oppositiones, una inter defectum
et superhabundantiam, alia inter defectum et medium, tertia inter
medium et superhabundantiam. Et primo ostendit medium ad
duo extrema. Secundo ibi: Nam ut equale. Tertio comparat extrema ad alias duas.
Ibi: Sed autem oppositio. Quarto comparat unam ad aliam ibi:
Ad medium autem oppositio. Dicit ergo primo quod cum tribus
dispositionibus, quarum due sunt malitie extreme, quarum una
est superhabundantia, altera defectus, tertia est virtus medie
que est virtus quelibet harum dispositionum cuilibet alteri
opponitur aliter non [illegible] quia ambe quam dispositiones extre-
me adinvicem sunt contrarie, et dispositio media ambabus contraria-
tur, et sic habemus unam oppositionem inter superhabundantiam et de-
fectum, aliam inter superhabundantiam et medium, et aliam
inter medium et defectum. Nam ut equale. Hic [illegible] du-
as per aliud. Secundo inducit exemplum [illegible]
intendit sic arguens sicut se habet equale ad minus et
ad maius sic virtus ad superhabundantiam et defectum. Sed [illegible]
[illegible] maius et minus [illegible] ad minus ipsum est maius
[illegible] ad maius ipsum est minus quare [illegible] virtus que est

habitus medius comparata ad defectum erit quedam superhabundantia,
comparata ad superhabundantiam erit quidam defectus. Cum in
passionibus quam in operationibus quia sicut est superhabundantia inter superhabundantiam
et defectum, sic erit inter medium et superhabundantiam et inter medium et de-
fectum. Fortis enim. Fortis vero inducit hic exemplum [illegible]
[illegible] extremis et temperatum et extremis. Et ponit hic Fortis enim
per quod [illegible]. Dicit hic in quod dictum est. Dicit quod
[illegible] est quod [illegible] extremorum oppositum medium [illegible]
extremum est quod nominat extremum seu extremis dispositionibus, dispositi-
[illegible] medium et hominem medio modo dispositum [illegible]
ad alterum. Unumquodque extremum vocat medium nomine alterius
extremi. Quod audax vocat hominem fortem timidum timi-
dus autem fortem vocat audacem. Et extra sed quod h
[illegible] huius que dicta sunt in parte de phi-
losophia [illegible] est quod extremum [illegible] de medio [illegible]
[illegible] ad se trahendo ipsum. Hic autem dicit quod pro-
[illegible] medium [illegible] [illegible]
de dispositione medii. Hic agit de dispositione talium dispositionum ut
autem [illegible] quod quilibet extremorum dicit se medio modo dispositum
[illegible] ad se dispositionem medii. Et illum
qui est medio modo dispositus esse dispositum dispositione extrema.
Sed opposito [illegible] a se alterum extremum hominem medio
modo dispositum. Cum vero. Sic autem oppositis comparat op-
posita extremorum inter se ad alias duas dicit quod est maior
[illegible] quod [illegible] longius distant magis opponuntur.
Sed extrema adinvicem longius distant quam a medio quia ad
magnum longius distat a parvo quam ambo distent
ab equali medio. Igitur extrema adinvicem magis opponuntur
quam opponuntur medio. Hic autem ponit conclusionem [illegible].
[illegible] addit ibi Ad medium quod talis est illa sunt ma-
gis contraria que sunt [illegible] per distantiam sunt magis distantia.
Sed contraria inter se sic se habent non autem comparata ad medium
quia inter se sunt magis contraria quam contrariantur medio. Hic
ponit primo [illegible] quod ad [illegible] extremorum ad medium est
[illegible] ut audacis ad fortem quasi [illegible] sunt [illegible]
[illegible] ad [illegible] que [illegible] sunt in [illegible]
extrema vero est plurima distantia [illegible]
[illegible] sunt distantia [illegible]. Quantum autem plurimum
[illegible] distant [illegible]
[illegible] sunt [illegible]
maxime a se distant quia [illegible] quam magis distant magis
[illegible] sunt contraria [illegible] non magis vel minus
in distantia sed magis vel minus in distantia. Cum vero ad
medium autem opponitur opponitur que est inter medium et superhabundantiam
ad oppositionem que est inter medium et defectum. Dicit quod ad medium in
aliquibus magis opponitur defectus quam est timiditas quam super-
habundantia que est audacia. Et exemplum [illegible] quia ubi
magis opponitur superhabundantia que est [illegible] quam defectus in
[illegible] que est [illegible]. [illegible] reddit
duas causas. Unam ex parte rei ibi Propter duas causas. Aliam
ex parte nostri ibi Alia autem ex nobis ipsis. Dicit ergo primo quod
duas causas unum extremum magis opponitur medio quam reli-
quum. Una quia reliquum magis opponitur medio [illegible]
[illegible] sicut apparet de fortitudine cum similior et propior
est audacia quam timiditas et ideo [illegible]

et distant magis opponuntur fortitudini quam audacia. Alia autem causa
nostra ex nobis ipsis. Assignat aliam causam dicens quod ad unum
extremum nos sumus magis proni et magis inclinati quam ad al-
terum, puta ad delectationes intemperantie quam ad abstinentiam in-
sensibilitatis, et ideo magis dicimus oppositum intemperantie temperantie quam in-
sensibilitatem. Causa ergo est quia extremitates [illegible] dicuntur distantia a temperantia
uno modo per similem proprietatem [illegible] per malam
[illegible] non distamus a temperantia per malam
[illegible] quia non per similem proprietatem, et ideo intemperantia plus distat
a temperantia quam [illegible] per vnam.
Hec autem oppositio sunt [illegible] per [illegible]
extrema utraque magis opponantur inter se quam virtus
medio. Contra virtus in medio distet ab uno extremo vi-
tio quam ab altero. Et virtus vel magis bonum [illegible] malo.
Dubitatur quod extrema vitia magis opponuntur quam medio
quam inter se quia ea que distant extra genus et in con-
trariis magis distant quam distantia in genere contrariis.
Medio [illegible] virtus media et extrema vitia distant extra genus
[illegible] contrarie extrema vero inter se non sic distant quia inter
se minus distant quam a virtute [illegible] in predicamento
de oppositione. Unde dicitur quod contraria vel in eodem genere
vel in contrariis generibus sunt vel ipsa sunt genera [illegible]
[illegible] et [illegible] in eodem genere sunt [illegible]
est iustitia vel iniustitia in contrariis generibus quia iustitie genus
est virtus iniustitie vero nequitia. Bonum vero et malum
non sunt in eodem genere sed sunt genera [illegible]. Ad hoc [illegible]
philosophi. Ad quod virtus potest sumi dicitur uno modo pro dispositione
media. Alio modo pro bonitate illi dispositioni attributa quam quod
bonitas [illegible] non est media sed extrema, et in ista
duo virtus sumitur duos modos oppositionis unum ut
dicit talis dispositio, aliud ut dicit attributis bonitatis.
[illegible] quod virtus [illegible] oppositionem minus distat ab
extremis dispositionibus [illegible] quam [illegible] inter se quod dicitur per
[illegible]. Sed secundo vero oppositione magis distat ab eis quam
ipsa inter se quia [illegible] convenit [illegible] uno extremo vero
oppositionis magis distat quam [illegible] conveniunt [illegible] altero extremo
eiusdem oppositionis quia duo conveniunt [illegible] uno extremo quia [illegible]
quod oppositio non est distantia [illegible] inter extrema et extrema vel
inter illa que in duobus rationes extremorum non conveniunt [illegible]
eodem extremo non distant sed distantia [illegible] oppositionis.
Sed in oppositione bonitatis vel malitie conveniunt [illegible] uno extremo
puta [illegible] bonitatis [illegible] extrema in eodem [illegible] altero
quia [illegible] malitia quia in hac [illegible] oppositione magis distant vi-
tia inter se quam a virtute. Primo vero [illegible] ad [illegible] quod
dicitur de oppositione que est boni et mali. Philosophus autem loquitur
de oppositione que est inter dispositionem et dispositionem.
Deinde dicitur quod virtus non magis distet ab v-
no extremo medio quam ab altero quia cum bo-
num sit in medio et medio melius hic et quanto plus hic
in medio esset. Sed bonum et virtus est in medio et in pr-
incipio de diffinitione virtutis quia virtus medio [illegible]
habebit esse quanto plus potest in medio esse. Sed virtus
magis habebit in medio esse non ab extremis distet equaliter quam
si inequaliter distet. Nec autem potest quod virtus non equaliter
distet. Et potest quod [illegible] aliqua dispositio equaliter distans

[illegible] quod [illegible] dispositio que non est virtus sit media quam dispositio que
virtus. Ad hoc dicendum sunt due determinationes philosophi superius
adiunctis [illegible]. Ad quod ergo quod vult omnis virtus consistit
inter duo extrema vitiosa de necessitate distat magis ab
uno et minus ab altero quod declaro sic quia ut dictum est
virtus consistit in medio non in medio secundum rem sed in
medio quoad nos. Medium autem secundum rem [illegible] medium quod ad
nos numquam potest inveniri omnino equaliter medium
secundum rem distat extremis ab extremis. Medium autem quod ad nos
consistit in hoc quod est [illegible] tantum de extremis quantum sunt
disconvenientia nobis. Sed [illegible] [illegible] ostensis sic eo
modo et tantum virtus distat ab extremis quo et tantum extrema
disconveniunt nobis. Sed extrema in equaliter sunt disconvenientia nobis
[illegible] nature quia [illegible] diversas species equaliter nobis
[illegible] modo conveniunt vel [illegible] disconveniunt [illegible]
[illegible] [illegible] quod [illegible] ab omnibus quod v-
[illegible] in equaliter distabit ab extremis. Exemplum totius [illegible] est
quod fortitudo est modo et [illegible] consistit inter audaciam et timiditatem quo
et quantum audacia et timiditas nobis conveniunt et disconveniunt quia
alterum istorum nobis disconvenit tantum distat a fortitudine et quantum
nobis convenit tantum accedit ad fortitudinem. Sed nobis et [illegible]
magis disconvenit timiditas quam audacia quia fortitudo minus magis
distat a superhabundantia timoris quam a superhabundantia audacie
[illegible] de defectu [illegible]. Ad [illegible] ad [illegible] per
de medio secundum rem non de medio quoad nos ut apparet ex dictis.
Deinde dicitur quod non videtur minus bonum contrariatur
maiori malo quia minus bonum est [illegible]
quam [illegible] castitas cum [illegible] [illegible] duo
[illegible] contrarium [illegible] simplex fornicatio non
est maius malum adulterio quod est contrarium coniugalis castitatis.
Item quod diligere inimicum est maius bonum quam diligere
amicum cum istud sit virtuosius et difficilius et tamen odire
amicum peius est quam odire inimicum. Item prudentiam [illegible]
[illegible] bonum quam iustitia cum sit eius [illegible]
tamen iniustitia peior est quam imprudentia cum iniusta lege
[illegible] et [illegible] non tamen imprudentem quia non vult
maius bonum contrariatur maiori malo. Quod [illegible]
[illegible] quod optimum contrariatur pessimo [illegible]
[illegible] [illegible] ex una parte [illegible]
[illegible] virtus [illegible] bonitas civilis [illegible]
[illegible]. Sed virtus [illegible] bonitas civilis
est optima. Item [illegible] mala [illegible] bestialitas
contraria bonitati civili [illegible] contraria virtuti [illegible]
et [illegible] est mala. Sed malitia
peior. Sed bestialitas pessima ergo [illegible] per quod
[illegible] bonum est [illegible] contrarium est peius. Ad
quod contrarium potest sumi dupliciter uno modo [illegible] et alio modo large
[illegible] quorum oppositio [illegible] hic dico duo. Primo quod contrarium
[illegible] simpliciter maius bonum [illegible] est peius quam
contrarium minus bonum. Secundo quod hoc non est verum de contrario
large sumpto. Primum probatur [illegible] [illegible]
[illegible] quia [illegible] virtus [illegible]
[illegible] sunt [illegible] eiusdem [illegible] [illegible]
[illegible] materiam [illegible] melius [illegible]
[illegible] peius. [illegible] quod [illegible] virtus est optime [illegible]

est, scilicet extremum maliciam. Et quia vnum quodque malicia viciosius est peius est oppositum extremorum mediorum. Secundo quia virtus quanto melior tanto est extremitas malitia quia est opposita melius. Tertio quia vicium quanto peius est tanto plus est extra medium. Sed quanto peius est oppositum est extremum quam medium quod virtus est melius optima. Et propter hoc magis bono tanto minus contrarium. Propter hoc superius extremum maliciam est peius oppositum propter hoc magis malum. Et dicendum vltimo quod contrarium propter hoc superius magis bono est magis malum quam contrarium minus bono. Tertio propter hoc quod quanto bonum est melius tanto magis excedit quanto mala sunt magis sunt peiora. Quanto autem est minus bonum tanto minus excedit de malo. Et quo semper quod minus bonum potest stare cum aliquo malo cum quo non potest stare magis bonum contra malum cum quo potest stare minus bonum est minus malum quam quod contrarium potius malum stare non potest. Quod malum quanto magis tanto plus excedit de bono. Tertius pusillus animus licet omne malum repugnans magis bono est contrarium largo non sunt eadem contrarium. Sed minus malum potest repugnare magis bono quod non repugnabit minus bono. Quod minus malum largo est contrarium minus bono. [illegible] ad aliud [illegible] quod contrarium propter hoc superius virginitatis non est habitus fornicatorius. Sed sicut virginitas est habitus remissiuus ab omni libidine contrarius venerea. Sed minus contrarius est habitus adhesiuus omni libidine actus venerei tam in fornicationibus tam incestus tam stupro tam adulterio tam sacrilegio. Quod [illegible] non. Contra ut puta virgini est hoc contrarium virginitatis quod potest habere habitus inter medios bonos vel malos aliis contrariis virginitatis [illegible].

Ad 2um dicendum quod dilexit amicum et dilexit inimicum potest [illegible] uno modo per se et solum [illegible] dilectum amicum sed dilectione inimici et cetera. Et sic accipiendo dico quod nullus est non diligit inimicum quin diligit inimicum non diligendo amicum [illegible] declarabitur [illegible] quod dicitur de difficilitate quod non omnis difficultas facit ad maiorem bonitatem virtutis. Secundo intelligimus quod actus fortis est difficilior quam actus iustitie et tamen propter hoc [illegible] medio non potest [illegible] vna parte solam dilectionem amici et ex alia dilectionem amici et inimici. Et si non curetur [illegible] quod dicetur quod sicut dilectio amici et inimici medium est quam dilectio solius amici. Sed causa contrarium propter hoc superius quod est odium amici et inimici peius est quam odium solius amici. Ad 3um dicendum quod sicut minimum est peius quam imprudentia sic minimum medium quam prudentia ut videtur [illegible].

Quinto queritur. Postquam declarauit quod virtus moralis consistit in medio hic docet inuenire illud medium. Primo ponitur epilogum predictorum. Secundo ibi Quoniam igitur ibi Ideo et difficile est. Secundo descendit ad propositum. Tertio propter hoc quod dicit ostendentem. Dicit ergo primo quod sufficienter dictum est quia virtus moralis est medietas et quomodo medietas duarum maliciarum est medietas et quia est medietas quia coniectura est medium quod medium est medium in passionibus et operibus. Deinde cum dicit Ideo et difficile studiosum esse. Dicit quod ideo est difficile hominem esse ut fieri studiosum quia

adeo studiosum requirit inuenire medium in ipsis passionibus et operibus. Sed illud est valde difficile quia difficile est hominem studiosum esse. Et dat exemplum sic difficile propter hoc sicut de inueniendo medium circuli quod non est propter cuiuslibet circulum sed scientis. Sed contrarium [illegible] quod est propter hoc facile est et omnium autem facile est dare [illegible] et consimilia que est opposita. Sed ministrare vel dare cui oportet et quando oportet et qualiter oportet non est facile nec potest cuiuslibet propter hoc ministrare vel dare. Propter hoc vnum est virtutis modo non est dare vel ministrare bene propter hoc conformitatem. Tunc est mediis vel operibus ad debitum opus. Conferens [illegible] Tertio propter hoc difficultatem et raritatem operis virtuosi est et laudabile propter hoc dignitatem [illegible] est dignum laude et pretio. Et est bonum propter hoc bonitatem quam in se habet. Deinde cum dicit Propter quod oportet. Descendit ad propositum de inueniendo medium et dat documentum. 2um ibi Inuenire autem oportet. 3um ibi In omni autem maxime. 4um ibi Difficile autem. Primum sunt ex hijs ne medium ad extrema quod dicitur est. Sed quia omnis virtus magis distat ab vno extremorum quam ab alio. Tertio docet est istud quod quando volumus inuenire medium oportet quod magis fugiat extremum virtuti magis contrarium. Istud declarat per [illegible] quam monebat nauigantes de duobus [illegible] que ex vna parte habebat vndas maris et ex altera parte fumum obumbrantem montem et fumum et vndam magis tunc fugias vnde est magis periculum quam vnum [illegible] extremum sic [illegible] vnum magis et alterum minus quod ergo medium est valde difficile. Tunc nauigantes magis recedere a periculo. Sic est in proposito duo extrema vitia sunt sic fumus et vnda quorum vtrumque fugiendum est. Tantum malum magis tunc quod virtuti est magis contrarium. Secundo primus perueniemus ad medium. Deinde cum dicit Inuenire autem oportet. Ponit 2um documentum quod sunt ex hijs pronitates quod est istud quando nos volumus inuenire medium oportet quod magis pronus est magis declinare. Si autem ignoret medium ad quod magis pronus est considerat delectationem et tristitiam supueniente quod ad illud magis pronus est in quo opere magis delectatur. Sed hoc dat exemplum de quo quod sicut lignum nullum tortuosum ad oppositam partem trahatur sicut recti sic nos ad partem oppositam inter pronitatem trahamur efficaciter inueniemus medium virtuosum. Deinde cum dicit In omni autem maxime. Ponit 3um documentum quod sunt ex parte voluptatis superpositis et est istud quando volumus medium inuenire debemus fugere delectationem quia non in medio prosimus iudicare non corruptam et trahendi sumus ad partem aliquam ex parte nimis [illegible]. Ad hoc inducit exemplum de helena troiana que dicitur fuisse mulier pulcra quia cum possit abstinere ab eius concupiscentia seniorum [illegible] vnum recitant quod quanto plus audiebat [illegible] suo quod nemo videns eam aliquam pulchritudine intuitus potuit eam iterum videre quin propter hoc virtute pariter volens ad eam pertendere. Sed nulla vltima erat sit in eius concupiscentia. Et ideo plebis troiane seniores decreuerunt non esse eundum et [illegible] sed reddere eam illius helene. Sed qui intuitu custodire vellet aspectum helene fugeret hic modo est de voluptatibus quia non

vel virtutis medium inuenire vel inuentum custodire. Sed a voluptate [illegible] voluptatis [illegible] et cogitationes animi deuiare. Ideo fugere fugere. Deinde cum dicit Difficile autem propter hoc documentum quod sunt ex parte difficultatis inueniendo medium. Et ideo primo istam difficultatem exponit. 2o docet quid sit. Primo Declarat autem propter hoc ostendit difficultatem et 2o dat remedium contra difficultatem. Secundo ibi Sed qui quidem. Dicit ergo primo quod hoc medium inuenire est difficile. Tertio a philosophis docetur et valde difficile est in singulis in quibus oportet mediare quia non est facile determinare precise qualiter et cum quibus et in quantum ipse oportet vel non oportet operari sed vel sic cuius signum est quod nos quidem laudamus homines ab vna plusquam oportet deficientes et eos vocamus mansuetos quia et laudamus homines inuenientes et et eos graui [illegible] et eos vocamus viriles. Secundo ibi Sed qui quidem. Dat remedium contra istam difficultatem. Dicit quod ille qui parum consideratur recedens a medio et accedens ad maius vel ad minus non vituperatur ut dicitur vilis. Sed ille qui plus et non bene recedit a medio vituperatur quia talis non latet in suis vitia licita. Cum quis sit iam est ratio quod recedens a medio non vituperatur et vltra quantum recedens vituperatur non est facile explicare sermone sicut nec alia circa quod talia non habent medium in singularibus et sensu quod quid sit et vnum primum prudentie a quo dicitur homo sensatus per eorum iudicamus de singularibus agibilibus quantum et quando sunt agenda. Sed hoc quod de omnibus est ad minus istud ostenditur quod in omnibus habitus medius est bonus et laudabilis. Deinde cum dicit Declinare autem. Dat documentum ex ipsa omnia difficultate et est istud quando vult virtutis medium inuenire oportet quod non declinet quia non ad superfluum declinet et ad defectum. Sed quando non temperate accipiendo ipsum medium quod est bonum et virtuosum poterimus adipisci. Sic enim dicit apostolus Omnia probate quod bonum est tenete.

Hic incidunt iste dubitationes querendo et utrum doctrina sit inueniendi medium tradita sit bona et cetera quod non. Primo quia omnis requirens debet docere quo oportet ipsum accedere non solum vnde oportet ipsum recedere. Sed doctrina ista non docet quo oportet accedere sed solum vnde oportet recedere. Primum magister docuit dicit quod recedendum ab extremo virtuti magis contrario. Secundo ab extremo inter magis sunt inclinati. Tertio ab extremo magis voluptuoso. Et medio dicit de neutro extremorum quod ista doctrina non docet ut dicitur. Secundo ipsi [illegible] quod non in illis documentis sit bonum per quod videtur quod primum sit ociosum quia idem documentum est ociosum per quod nullus docetur. Sed quod scire [illegible] Sed in primo documento [illegible] quod doctus scit medium non potest scire quod dictum extremum magis distat a medio non cognito vt est medium quod documentum est ociosum. Tertio quod 2um sit aliquando periculosum quod aliqui sunt bene nati et aliqui male nati ut [illegible] bene nati sunt magis proni ad virtutes quam ad vitia. Sed male nati magis ad vitia quam ad virtutes. Quod si viam istam doctrine [illegible] debent fugere ad id ad quod magis proni sunt. Sed sicut bene nati debebunt fugere virtutes sicut male nati vitia. Quarto quod 3um sit erroneum quia sicut vitia ipsum debemus fugere delectationem cum operatur virtutum sit propter hoc magis delectabilis secundum et quod propter inueniendo medio virtutis debemus fugere opus virtutis quod oppositum dictum est supra in parte de generatione virtutis. Secundo oportet quod 3um sit inutile quod non dicit de ciuitate aliquo vltimum ad quod oportet attendere. Sed solum precipit ut recedat. In oppositum est auctoritas philosophi. Ad istud dicendum cum philosopho quod doctrina ista bene inuentum est bona et salubris et sicut quod dictum primum propter exemplum quod sicut medium circuli inuenitur propter terminos et punctos quod sunt in circumferentia circuli et extremum inuenitur quando duo linee protracte faciunt crucem in medio circuli et in puncto ut secundum inuenitur medium circuli per rationem extremis et punctis et medium ut dicitur extrema in medio magis contraria et propter hoc nobis in natura et voluptate nobis opposita et talia propter nos sensata et difficultate in nature virtutis nobis opposita in qua extremis et punctis circumferentibus quantum et declinationes inuenietur in eorum medio medium. Sed prima extrema docent ista et quantum et declinationes quod ex hijs docent virtutis medium inuenire. Ad 2um dicendum quod in tota doctrina propter hoc est possibilis docet fuisse sicut inuenire que docet omnem deuiationem ab eo [illegible] [illegible] minor declinatio quod omnis deuians a medio virtutis deuiat vel inducendo ad malum vel propter hoc bonum. Sed inducendo malum hoc dicitur quod inducitur ad malum vel per modum impulsiuum vel per modum attractiuum. Sed propter hoc sic est vel pronitas apparet ista cum quod docet autem in 2o documento. Sed 2o modo sic est voluptas apprehensa attrahens ad se et ad malum quod docet autem in 3o documento. Sed deuiat quod per hoc bonum hoc dicitur quod ipsum bonum excludit formaliter vel ab ipso recedit occasionaliter. Sed primo modo sic est extremum magis maliciosum et magis virtuti oppositum quod docet autem in primo documento. Sed 2o modo sic est difficultas in cognitione virtutis nobis opposita que docetur cum in 4o documento quod vbi virtutis declinare vel ad malum vel ad medium recitat difficultatem et tollit fastidium propter hoc philosophus dat difficultatis remedium. Ad primum ergo dicendum quod absoluto quod omnis virtus libero arbitrio tendit vel ad bonum vel ad malum sufficit quod doceatur non tendere ad malum quia si non tendat ad malum veniet ad bonum. Et ideo philosophus docuit declinare et nimis dimittere ad malum et ad bonum contrariis a bono quod dimissis vnusquisque vadit ad bonum quod est medium virtuosum. Ad 2um dicendum quod primum documentum non est ociosum. Ut ponitur in omnibus in generali cognoscitur extrema et medium. Sed in speciali ignorant medium. Et ideo in hoc documento docet quod ex notitia generali extremorum et medii peruenitur ad notitiam explicitam ipsius medii quod sit declinandum ab extremis et maxime ab extremo virtuti magis contrario. Ad 3um dicendum quod philosophus hic loquitur de pronitate apprehensa que numquam tendit ad bonum. Sed in aliquibus mi

contrariatur apposito ideo quia alius et isti dicunt poni natu-
ra illi nulle. Ad 3m dicendum quod philosophus loquitur de delectabilibus
et delectabilibus appetitus consequentibus que precedunt ge-
nerationem virtutis non de delectabilibus appetitus intellectivi
que sequuntur generationem virtutis de quibus tunc arguebatur. Ad
4m potest dici quod determinare scientie in singularibus agibilibus quantum
ad declinare ad medium et quantum ad medium vel quantum ad
quid in [illegible] non potest quidem sub doctrina ut dicitur de
dicatur in libro 2 quare non sunt ponenda de 1o dicit quartus ad 4m de

Li. 3

Virtute itaque et circa passiones et operationes existente. Postquam philosophus
determinavit de fine virtutis
in libro 1 et de generatione et diffinitione
et multiplicatione conditione virtutis in 2o
libro in 3o determinat de pluribus et aliis
virtutibus. Primo tamen eiusdem est scientia quod ad generationem
virtutis possunt concurrere. Et quia virtutum quedam
actus interiores et actus voluntatis et actus exteriores virtutis
aliquis autem voluntatis autem in 2o genere quedam aliqua sunt
circa finem et aliqua circa ea que sunt ad finem. Circa finem
vero est actus qui dicitur voluntas. Circa ea vero que sunt
ad finem est actus qui dicitur electio. Omnis actus
autem interior concurrentes ad consilium et alius propter
comprehendi [illegible] consilium. Actus vero perfectus virtutis
non concurrunt ad consilium virtutis nisi per quanto est
voluntarium et a voluntate in virtute. Et quia notitia voluntarii
dependet ex cognitione involuntarii. Ideo philosophus volens agere
de voluntario prius agit de involuntario. Huius ergo
prima pars scilicet quod in libro lectione philosophus sic procedit quod determinat primo
de involuntario et de voluntario. Ibi. Existente autem involuntario.
Secundo de electione. Ibi. Determinatis autem voluntario et involuntario.
Ibi. Consiliantur autem. Tertio de voluntate. Ibi. Quod autem vo-
luntas. Agens autem de voluntario primo potest determinare
de voluntario et involuntario. Secundo describit involuntarium
quantum superius. Ibi. Videtur autem. Agit de involuntario primo mo-
lenda. Ibi. Voluntarium autem et de involuntario per ignorantiam.
Ibi. Quod autem per ignorantiam. Primo ergo attingit duo media ad pro-
bandum quod ad moralem philosophum agere de voluntario sit ne-
cessarium determinare de voluntario et involuntario. Et primo potest
sic arguere. Cuius est philosophus moralis intendit de virtute de-
terminare de hiis in quibus sunt laudes et vituperia
vel venia et misericordia. Sed in operationibus et passionibus circa quas est mo-
ralis sunt laudes et vituperia. Sed sunt voluntaria et
sunt venia et misericordia involuntaria quare moralis est philosophus intendentibus de
virtute determinare de voluntario et involuntario. Unde primo ponit
propositionem virtute in. Et secundo. Ibi. Voluntariis autem et involuntariis
ordinat secundum. Universaliter maior est philosophus intendentibus de virtute
determinare et diffinire voluntarium et involuntarium Et supponit quod ut
dicitur circa passiones et operationes et adverte quod in passionibus et operationibus
voluntariis fiunt laudes et vituperia et involuntariis
venia vel misericordia. Notandum scilicet quod venia dicitur remissione
culpe et pene. Misericordia autem addit quod dicitur compassio remissi-
onis et etiam beneficentiam. Secundo ponit sic arguere
de omni quod est utile legislatoribus ad retribuendum honores
et penas debet agere moralis philosophus. Ista sunt sapiunt ex politica.

Sed voluntarium et involuntarium est utile legislatoribus. Alioquin non pos-
sent iuste retribuere honores dignis et penas indignis
quare etc. Deinde cum dicit: Videtur autem. Describit involuntarium quod dicitur
superius. Dicit quod involuntaria videntur esse operari per violentiam vel per
ignorantiam. Et scienduum quod voluntarium et involuntarium possunt
dici vel de principio operis vel de ipso opere. Si autem sumuntur ex
parte ut dicuntur de opere possunt tamen simul concurrere ut dicitur
de operante. Deinde quod involuntaria operari sunt vel quia per vio-
lentiam vel per ignorantiam operantur. Deinde cum dicit: Violentum.
Agit de involuntario per violentiam sic procedens quod primo describit
ipsum involuntarium secundo movet unum dubium de hiis que fiunt timore
malorum. Ibi. Quecumque autem per timorem. Tertio removet aliam
de hiis que fiunt amore bonorum. Ibi. Si quis autem delectabilia.
Dicit ergo primo quod opus involuntarium per violentiam quod quidem
vocatur violentum est cuius principium est extrinsecum quod operans
tale existit nihil conferens operans vel patiens vel conferens.
Verbi gratia si spiritus venteus aliquando tulerit aliquem hominem
vel homines domini existentes captivum duxerit ista tra-
latio erit ei involuntaria quod movens principium extrinsecum est et ali-
quid conferentes ut conferunt actione. Sed tamen huiusmodi secundum aliquid
etc. concludere quod sicut descriptionem. Et voluntas huius
est simpliciter principium quo ad actus involuntarii rationem (?) et quod
omnis sit esse involuntaria et involuntaria quod tamen [illegible] consequitur.
Deinde cum dicit: Quecumque autem dubium movet. Primo ipsum removet.
Ibi. Virtute quidem. Dicit ergo primo quod dubitationem habet utrum
sint involuntaria vel voluntaria opera facta propter timorem maiorum
malorum vel propter amorem maiorum bonorum. Puta si tirannus
precipiat turpe aliquod operari parentes et filios vel filios
et parentes habens existens utrorumque et volens eos operante
in turpe salvari. Preterea operans salvi essent non operante
autem in sedente contingere omnes morientes. Similiter autem
accidit circa eiectiones mercium in mari que acciderunt
quod simpliciter esse involuntarium ab ea necessitate. Cum [illegible]
sui et aliorum hominum mentem habentes in talibus
videntur esse voluntarie. Deinde cum dicit: Mixte quidem igitur. Ad dubium
removendum ostendit primo quod huiusmodi opera se habent ad voluntarium et
involuntarium. Secundo quo ad laudem et vituperium. Ibi. In operationibus
autem. Tertio quo ad veniam. Ibi. Qualia autem. Ad dubium primum
primo dicit omnes secundo potest videri. Ibi. Voluntarie. Tertio autem
Ibi. Simpliciter autem. Dicit ergo primo quod huiusmodi operationes sunt
mixte ex voluntario et involuntario. Secundo plus habent de vo-
luntario quam de involuntario cum magis assimilantur operibus que fiunt voluntarie.
Deinde cum dicit: Voluntaria. Unde potest sic arguere principium omnis operis
est tale vel tale qualis est tempus operis et finis operis.
Et finis tempus et finis singulorum conditiones. Sed tales
operationes tempore operationis sunt voluntarie et operans volens operatur
quod potest quia principium operationis volens movens est movere partes
organicas quibus operatur. Et tales operantes habent usum potentie
et libertate si non magis quare potest tales operantes volentes et quare
tales operationes sunt voluntarie. Hoc est quod ponit minorem et ponit maiorem.
Agitur autem. Secundo probationem in est. Ibi. Et in hiis etc. Simpliciter
involuntaria. Deinde cum dicit: Simpliciter autem. Potest dici quod eum
primum hec ponens aliquam partem probatum. Et quod
tales operationes habent aliquid de voluntario. Hic ergo intendit
probare tamen quod habent aliquid de involuntario. Et maior est. Et sunt

simpliciter involuntaria quia nullus secundum se ipsum eliget. Et talia nullus
secundum se ipsum eliget quare sunt simpliciter involuntaria. Huius primo ponit
primo secundo minorem. Ibi. Nullus autem. Est autem sciendum quod hic materia quod
simpliciter potest sumi in 3. Uno modo per se. Alio modo prout sim-
pliciter dicitur secundum quid. 3o modo prout absolute ut dicitur quod
accipitur cum additione quod simpliciter dicitur quod sine additione
dicitur. Et tertio dicendum quod 1o quod simpliciter hoc ultimo modo potest
dici sive quid distinctum quod simpliciter et 2 significationes accipitur.
Hoc modo sunt huiusmodi. Talia vero sunt simpliciter involuntaria id est absolute
accepta preter hunc timorem et hunc periculum mali magis
involuntarii et hoc modo simpliciter involuntaria sunt secundum quid involuntaria
tamen simpliciter 2o modo. Deinde cum dicit: In operationibus autem. Ostendit quo modo
talia se habent ad laudem et vituperium et ponit hic duo
differentias distinguendo et sustinendo quod est in talibus laudabile et
est autem difficile. Sciendum ergo quod hec determinantur. Et quoniam
in talibus contingentes quantum plura est contra virtutem sustinere
aliquid turpe vel triste et timore non cedere per magnitudinem
bonis conservandis sit laudabile vel vituperabile. Et virtutem
sustinere aliquid triste vel turpe et timore non cedere pro mo-
dicis bonis sit laudabile vel vituperabile. 3o utrum cedere
cedere operationi aliquod turpe sit mortale vel veniale. Et
utrum timori cedere turpi operationi propter timorem mor-
tis sit veniale vel mortale. Ad primam questionem respondetur
quod est laudabile. Ad 2am dicendum. Cum autem e contrario dicit quod est
vituperabile. Ad 3am dicendum. Aliqua autem dicit quod est veniale
ad 4am dicendum. Quedam autem fortassis dicit quod est mortale ad
deus quod talia non est cogere quod magis moriendum est duriora
patienda tormenta quam talia operari. Ideo dicit cremina
Alcmeon de Alcmeone per poetam Euripidem compositam
esse derisoria in qua dicebat Alcmeonem fuisse co-
actum ex iussu patris occidere matrem suam. Cum enim Am-
phiareus pater eius Alcmeonis uxoris suggestione sua
ad bellum Thebanum iussus et ibidem vulneratus
mandavit filio suo Alcmeone filio suo precepit ut reintens ad hospitium matrem occideret quod
eius suggestione occasio fuit mortis sue. Istud autem
preceptum Euripides dicit fuisse coactum ut oc-
cideret matrem suam quod tamen est derisibile. Deinde cum dicit: Ibi.
Est autem. Ostendit differentias discernendi et sustinendi talia. Dicit ergo
quod autem ad discernendum quod difficile est quid pro quo et medium
quod et quale malum sustinendum est pro quo et pro quali bono con-
servando. Dicit autem quod [illegible] quod multum est eundem
quod omne malum penale sustinendum est antequam aliquid habeat
quidem contra bonum. Puta quod fidem pro qua conservanda
multi martyres gratanter susceperunt mortem quod autem ad
sustinendum difficile dicit quod valde est difficile sustinere talia
que ponunt ex una parte et turpia ad que homines
coguntur ex altera parte. Unde quod circa talia contra necessitatem agere
vel eventum (?) propter hoc fuit laudes vel vituperia circa
tales coactos quantum autem non cedentes timori dicimus
laude dignos. Alios vituperio circa et alios dicimus
non dignos. Alios autem indignos ut prius expositum est.
Deinde cum dicit: Qualia autem. Ostendit quod quali sit venia secundum
philosophus et sequitur dicendum. Dicit ergo quod qualia opera dicta

sunt violenta, et ratione quod licet sint simpliciter involuntaria quorum
est extrinsecus et in quo operatur id est in quo operatur nichil confert.
Ergo vero que secundum se ipsa sunt involuntaria et sunt timore accepta cum
ut de talibus periculis sunt voluntaria. Talia quidem sunt
quorum principium in operante non talia vero sunt secundum se
ipsa esse involuntaria et vero de talibus periculis sunt voluntaria
et quo secundum ut dictum est quod nullus assimilatur voluntariis
quia involuntariis. Causa huius est quod opera sunt in singularibus. Sed talia
sunt voluntaria quo ad singularia quale autem malum
ad sustinendum sit eligendum pro qualibus bonis conservandis non
est facile tradere quod multe differentie sunt in singularibus. Deinde
cum dicit: Si quis autem. Removet unum dubium de operibus
factis amore bonorum intendens ostendere quod talia sunt omnino
voluntaria non modo involuntaria modo. Et quod talia sunt laude
vel vituperio digna. Ibi. Ridiculum autem. Primo potest dubitari.
Primo sic. Si opera facta propter delectabilia quod extra
cogentia essent involuntaria ergo omnia opera erunt violenta
cum omnis est causa talium. Ergo totum antecedens. Hoc ibi. Ponit pro
consequentiam. 2o potest cum dicit: Hoc autem non. Secundo quod propter bonum contra
aliud. Dicit opinionem quod sentiretur quod omnis violenter
operatur si obviam bonum vel delectabilia inferunt violenter
operanti. Deinde cum dicit. Ibi quare potest. Ibi. Et quidem. Talis est qui vo-
lentes operatur cum tristitia qui propter bonum operantur
non operantur cum tristitia sed potius cum delectatione
quare propter bonum operantes non operantur violenter vel involuntarie.
Deinde cum dicit: Ridiculum autem. Ostendit quod opera propter bonum facta
sunt mala sunt vituperio digna. Et bona sunt
laude digna et primo ostendit causam boni et causam
apparentis ad unum et eundem actum. Dicit quod ridiculum est
causare vel iniciari causam boni de nullo actu
et tamen allectivum et inductivum ad malum et
causare ipsum appetitum tamquam circa venialem et factum
ducti ad malum actum malum id est factum ipsum
dicendo esse apparentis qui potest per necessitatem sua resistere
et dicit et non condecenter principium fore ab obiecto tamquam
consistendo quod quidem principium non est voluntarium. Sed laude vel vi-
tuperio dignum. Ex quo tamen sequitur cum est voluntarium et per omnis
laude vel vituperio dignus. Et hoc appetitus. Ideo quare ab omni
non est cuiuslibet sed appetitus quod principium est ab eo non est
voluntarium. Sed opus quod est ab appetitu ipsa est voluntaria. Et
Et bonorum quidem. Ideo dicit quod et principium appetitum ad opera bo-
norum et ad mala. Dicit quod ridiculum est dicere se ipsum
causam bonorum operum et eorum delectabilia esse causam ipsi
cuius ratio est quod omnia nata sunt fieri ab eo idem et ab eo-
dem principio turpitudo et bonitas operum sunt
contra causam opera quod illud principium cui debetur vituperium turpitudo (?) ad vi-
tuperium. Deinde cum dicit: Quod vero fit per ignorantiam, ex premissis ostendit
involuntarium, quia involuntarium nullo modo videtur fuisse. Dicit quod vituperium
opus involuntarium involuntaria autem principium est extrinsecum et non
in consentiente ipsum passivum. Deinde cum dicit: Hoc sciendum quod in illis passionibus
similiter se potest habere vel ad eundem actum parte vel ex-
tendens unus unum quod incumbet ad opposita talis actus sicut
lapis proiectus sursum. Et non vult quod non incumbet ad opus

41

ut ad esse sicut superficies in quantum superficies ad al-
bum et ad nigrum. 3° modo quod inclinet ad ipsum
sicut perfectibile ad suam perfectionem. Et modo quod non solum in-
clinet ad recipiendum passive talem actum sed et ad exercen-
dum active. Primo modo talis actus non dubium erit illi
proprie violentus. 2° modo talis actus erit illi neutrum sive
naturalis. 3° modo talis actus erit illi naturalis eo
quod actus oppositum proveniens ab alio [illegible]. Et modo
erit ei [illegible] similes distinctiones inveniuntur in rebus vo-
luntariis [illegible]

[illegible]

[illegible]

irrationabile ipsum est laudabile. Sed in maiori casu dicitur vincens … non cedere est irrationabile, ut dicitur in textu ad 2um … timori cedere in maiori casu est laudabile. Dicit philosophus quod in talibus non fit laus sed venia. Ad 2m quia timor de quo agitur hominem inducit vel ad opus simpliciter bonum vel ad opus simpliciter malum vel ad opus simpliciter neutrum quod potest esse bonum vel malum. Ad primum dicenda sunt duo … Dico primo quod timori ad bonum inducenti cedere est laudabile; 2o quod non cedere est vituperabile. Primum patet de inchoantibus et de augmentantibus et de salvantibus et omne perfectivum boni virtutis est laudabile, quia virtus est laudabilis ut dicitur in fine primi. Sed gradus et augmentum et consumptio virtutis sunt laudabilia. Sed timori ad bonum inducenti cedere est huiusmodi, ergo est laudabile. Consequentia patet. Minor probatur quia … timoris gradus … timor namque in primo gradu virtutes inchoat qui est timor pene et dicitur timor servilis, qui per fugam pene facit declinare a malo et adherere bono, et ideo principium dicitur: Initium sapientie timor domini … timorem … ut dictum est in 2o. In 2o gradu virtutes augmentat qui est timor culpe et turpitudinis … qui dicitur timor filialis, qui per fugam culpe turpitudinis … separatum a malo et convertit bono, et iste timoris gradus maior quia cum timore qui est verecundia quo timemus deprehendi in turpi actu ut dicitur … li. 2. In 3o gradu virtutes salvat qui est timor … et dicitur timor castus, quia sicut mulier casta … absentiam viri sui, sic isto timore virtuosus timet … dilectionem operis virtuosi … facit homines in bonis operibus exerceri … salvat virtutes … In 4o gradu virtutes perficit qui est timor reverentie et dicitur timor sanctus … firmat et deducit in bonum … perfecte virtutis perfectio … Secundum patet quia sicut … medicinam … qui recusat medicinam salutis … est medicina salutis … ut dicitur in 2o … qui recusat … medicinam non cedens timori ad bonum inducenti vituperabilis sicut … Ad 2m dicenda sunt … Primo quod timori ad malum inducenti cedere … est laudabile; 2o quod cedere nunquam est laudabile; 3o quod in maiori casu nec est laudabile nec vituperabile sed veniale … quod in maiori casu est vituperabile … bonum rarum et difficile est laudabile ut dicitur in … Sed cum timori non cedere … dicitur de … eius custodiendo … Non minor est virtus quam querere parta tueri. Quod sicut …

medium virtuosum est bonum rarum et difficile … ipsum sustinere … et custodire est bonum rarum difficile et propter hoc laudabile … non cedere timori ad malum inducenti. Primum patet quia malum operari nunquam est laudabile. Sed timori ad malum inducenti cedere est malum operari, ergo nunquam est laudabile. Tertium patet quia … timore communissimum est … non est enormitas … in terribilibus … excedit facultatem humanam. Sed illud est casu … mortem communissimum timet … nullus posset … quod in tali casu ex timore … esse non vituperio sed venia dignum. Quartum patet … in omni casu est vituperabile de duobus bonis minus eligere et de duobus malis maius accipere. Sed in maiori casu … timor ad malum inducenti … erit maius malum acceptare … quod sit mors … vel dolor … bonum dimittere … ex timore perire erit vituperabile … [illegible] … mala … ex timore mala … virtuti … [illegible] … magis ridiculosum et magis … dicit philosophus quod … magis est mori quam … [illegible] … fortis vitam suam audet exponere morti ut … Sed istud ad primum sufficiant. De timore ad opus neutrum inducenti dicenda sunt duo. Primo quod ei non cedere est vituperabile; 2o quod cedere est laudabile. Primum patet quia opus … [illegible] … salute … quod esset vituperabile … cedere est laudabile … philosophus … [illegible] … salutis …

Sicut primus nec timori cedat non operatur ut constans. Sed ut perpetrat quia in hoc casu cedere est laudabile et non cedere vituperabile … De eo autem quod actus dicitur ab eo … actus non … voluntarius … est … Sed actus … [illegible] … Ad … quod actus … ab … potest esse … voluntarius … Ad quod actus … [illegible] … sicut calefactio dicitur dependere ab actione … ad ignem et incessus … ab … Tertius … primus … in primo casu actus non potest dici voluntarius … secundum … omne voluntarium … est a voluntate … omne quod est a … est voluntarium … et omne quod est a … Sed … quod primus actus … a voluntate … non … non est voluntarius … sicut … motus … [illegible] … actus … a voluntate … dependet a voluntate … ex eo quod … dependet a voluntate.

Quod autem per ignorantiam. Postquam declaravit de involuntario per … declarat … de involuntario per ignorantiam … quarum prima est quod ignorantia causat involuntarium vel non voluntarium … quod ignorans … involuntarius vel non voluntarius … Alium autem videtur … quod ignorantia … in … non causat involuntarium … nec quod videtur … quod ignorantia … ad aliquas circumstantias … qui in singularibus … Per singularia … non malum … quod non omnis … circumstantias … possit ignorari … Omnia quae si … quod … Quod operatur … quod ignorantia non causat involuntarium … De omnibus autem … Quarta autem declarat … ignorantia … Qui autem per ignorantiam … Dico … omne opus factum per ignorantiam … quod … ignorantia … non voluntarium … Si autem factum est cum tristitia et penitentia … quod … involuntarium … Est … quod voluntarium … dicit duos actus positivos … dicere voluntatem … dicit velle … nolle … autem dicit nolle quod idem est quod velle non … involuntarium autem idem est quod voluntarium … voluntas autem potest se habere ad … non … et sic apparet quod non velle … quam nolle … non … Sed non … est … vel … non facere … non voluntarium … Sequitur … qui … per ignorantiam … non … quod opus … per ignorantiam … nolens vel volens vel nec volens nec nolens. Sed non operatur nolens … quod … Augustinus … vel … per … nec … operatur nolens … per ignorantiam … nolens operetur … Augustinus … que nobis nolentibus accidunt … quod … est non volens … opus … potest non voluntarium. Qui autem in penitentia … qui per ignorantiam operatur … operatur volens … quod … et ex operatione … penitentiam … non volens … non voluntarium … Est … quod … duo nomina … operatur … volens … non voluntarium … Si … dicit actum … qui … volens … non … non voluntarium … Alium autem videtur … dicit … ignorantiam … autem … involuntarium autem … Dicit … quod alium videtur operari per ignorantiam … ignorantiam … operari ignorans … Ebrius … ebrius vel iratus … non operatur per ignorantiam … ebrius … operatur ignorans … nullus … ignorantia … homines … ignorantiam … non … per ignorantiam … ponit … Non sciens autem. Dicit … involuntarium autem … ignorantia … non causat involuntarium … ignorantia … ignorans … quod … ignorantia non …

[illegible] q sola ignorantia facit actum involuntarium et ad propositum dicendum q [illegible] licet in potentia sua moveat partes organicas [illegible] ampliando involuntarium per ignorantiam quamvis non amplius [illegible] per violentiam de quo in praecedenti. Ad secundum dicendum quod sola ignorantia causat [illegible] dicendum quod talis tristitia non [illegible] actu sed sicut ut dictum est [illegible] operationem voluntatem nolitam. Ad tertium dicendum quod ignorantia simpliciter causat [illegible] dicendum quod operatio talis non dicitur involuntaria quia non est secundum appetitum naturalem [illegible] sit scit vel ignorat quia non est ab agente [illegible]. Ad quartum dicendum quod ignorantia [illegible] tristitia causat [illegible] dicendum quod de voluntate [illegible] tristamur quia postea fiunt nolita [illegible] quae secundum actualem dispositionem appetitus [illegible] nolita [illegible] fiunt nolita [illegible] per ignorantiam [illegible] per violentiam sunt actu tristitia et nolita [illegible] per ignorantiam sunt [illegible] tristitia et nolita.

Deinde quaeritur quod non omnis malus sit ignorans [illegible] ignorantia [illegible] malitia vel quod malitia ab ignorantia [illegible] non potest quod dispositio [illegible] operatio non causatur ex dispositione [illegible] quae ex operationibus disponit [illegible] prius operatur prius disponi. Sed ignorantia est dispositio [illegible] appetitus [illegible] quia ignorantia non causatur ex malitia. [illegible] potest dari secundum quod malitia [illegible] ab ignorantia quia tunc malitia non esset voluntaria [illegible] ab ignorantia [illegible] non esset malitia. [illegible] ignorantiae et malitiae [illegible] ignorantiae et malitiae. [illegible] quia si omnis malus sit ignorans nullus [illegible] ex industria nec ex certa scientia. Sed hoc est falsum ut dicit [illegible] de summo bono libro 2 capitulo [illegible] dicit quod peccatum committitur aut ab ignorantia aut ex infirmitate aut ex industria [illegible] peccavit ex ignorantia quia fuit deceptus [illegible] non fuit deceptus [illegible]. Sed in oppositum auctoritas philosophi. [illegible] quod omnis malus est [illegible] agibilium [illegible] ignorat. 2o quod est illa quae ignorat. 3o quod malitia causat [illegible] ignorantiam et quo causat eam. [illegible] declaratur quia omnis [illegible] imprudens [illegible] agibilia [illegible] ignorat [illegible] prudentem. [illegible] notitia [illegible] imprudentum. Sed omnis malus est non prudens [illegible] prudens [illegible] ergo omnis malus est [illegible] agibilium [illegible] ignorat. De secundo sciendum quod notitia prudentialis includit [illegible] eubuliae [illegible] singularium [illegible] de singularibus [illegible]. [illegible] sic [illegible] non est verum quod omnis malus ignorat [illegible] ignorat [illegible] quia nullus potest esse [illegible] eubulus et sciens [illegible] prudentiae [illegible] notitiae

[illegible] quod omnis malus sit non prudens [illegible] ignorat illa per quae dicitur prudens [illegible] prudentiae [illegible] quod malus ignorat illa [illegible] prudentialis intellectus prudentialis [illegible] Est autem prudentialis intellectus notitia [illegible] est sana aestimatio [illegible] finis [illegible] sic est agendum et dicitur intellectus sic habitus [illegible] sicut [illegible] habitus [illegible] principiorum [illegible] aestimatio est principium [illegible] cognitio [illegible] finis est principium in agibilibus ut [illegible] libro 6 [illegible] prudentialis est notitia [illegible] et est sana [illegible] operabilium ut est [illegible] intellectus [illegible] prudentialis est [illegible] Est [illegible] quod [illegible] notitiae [illegible] rectitudines appetitus [illegible] rectitudines [illegible] intentionis quae est appetitus finis [illegible] rectitudines electionis [illegible] appetitus eorum quae sunt ad finem [illegible] aestimationis finis [illegible] appetitus [illegible] finis ut [illegible] rectitudo appetitus [illegible] ex virtute [illegible] ut [illegible] libro 6 [illegible] talis aestimationis [illegible]. Est [illegible] aestimationis [illegible] quae dicitur electio [illegible] per virtutem [illegible] electio [illegible] libro 6 [illegible] rectitudo [illegible] articulus [illegible] declarat [illegible] sic [illegible] gustus ad sanitatem [illegible] ad [illegible] gustus [illegible] in dispositione gustabilium [illegible] bonam dispositionem ad [illegible] gustabilium [illegible] ad [illegible] singularium agibilium [illegible] virtute [illegible] ad [illegible] virtutis in singularibus agibilibus [illegible] philosophus [illegible] quod finale bonum [illegible] est secundum virtutem bonum [illegible] bonum [illegible] bonum [illegible] bonum [illegible] temperatus [illegible] voluptas [illegible] bonum [illegible] et sic de aliis malitiis [illegible] philosophus [illegible] sic [illegible] aestimationis finis [illegible] prudentialis [illegible] aestimationis [illegible] ignorantiae [illegible] pervertit [illegible] ut [illegible] notitiae [illegible] ignorantiae [illegible] prudentialis aestimationis [illegible] ut [illegible] sicut [illegible] prudentialis notitiae [illegible] malitia imprudentialis ignorantiae. [illegible] malitia causat ignorantiam [illegible] ut ab eo [illegible] dispositio in appetitu [illegible] notitia [illegible] malitia in [illegible] dispositio [illegible] ut [illegible] et placens

[illegible] per malitiam infectionem sit [illegible] habitus [illegible] ignorantiae [illegible] ignorantia non solum [illegible] ex [illegible] malitiis [illegible] ex [illegible] hominis [illegible] imprudentialis [illegible] Ad primum [illegible] dicendum quod ignorantia causatur a malitia [illegible] dispositio appetitus [illegible] dispositionem [illegible] operatio appetitus [illegible] notitiae intellectus [illegible] habitum qui [illegible] ex talibus [illegible] notitiis [illegible] intellectus prius operatur [illegible] operatio appetitus [illegible] notitiae intellectus prior est operatio appetitus [illegible] operatio intellectus [illegible] operatio appetitus [illegible] ignorantiae intellectus. Ad 2m dicendum quod ignorantia [illegible] non est eadem cum ignorantia quae [illegible] peccatum [illegible] et [illegible] peccatum sit [illegible] imprudens [illegible] ex industria non ex ignorantia cum non est [illegible] quod ignorantia non sequatur peccatum [illegible] in [illegible] sed [illegible] peccavit ex ignorantia [illegible] quia fuit seducta. Adam [illegible] non peccavit ex ignorantia quia non fuit seductus [illegible] cum [illegible] ante [illegible] peccatum [illegible] ignorantia fiunt homines [illegible] iniusti et mali.

Deinde quaeritur quod operatio humana non sit bona moraliter [illegible] Primo quia nulla operatio bona [illegible] generis [illegible] et [illegible] est bona ex [illegible] intentione est de malitia [illegible] operatio humana est bona [illegible] actu [illegible] est bona secundum speciem ex fine est bona [illegible] ut dicit [illegible] non est bona ex supervenientia circumstantia [illegible] bonitates non sit alia bonitas [illegible] Ad [illegible] non dat bonitatem vel malitiam operationi [illegible] bonitatem et malitiam operationis [illegible] circumstantia [illegible] nec bonitatem nec malitiam dat operationi [illegible] in qualibet circumstantia agens [illegible] potest agere bene vel male [illegible] male [illegible] bene vel male [illegible] eum diligere vel odire et sic de omnibus [illegible] Sed in oppositum [illegible] ignorantia facit male agere [illegible] notitia facit bene vel peius agere. Sed ignorantia circumstantiae [illegible] facit male agere ut patet in tertio [illegible] Primo [illegible] videndum [illegible] quid est circumstantia. 2o quot circumstantiae. 3o [illegible] bonum vel malum ex genere et bonum vel malum ex circumstantia. [illegible] quo operationes [illegible] bonae vel malae ex circumstantia. [illegible] sciendum quod operationis circumstantia est res a qua vel in qua dependet operatio [illegible] operationis [illegible] est eius circumstantia [illegible] dependet ab ea. [illegible] locus vel tempus [illegible] operationis circumstantia [illegible] dependet ad eam [illegible] non ab ea. [illegible] duo [illegible] unum a quo dependet [illegible] actus [illegible] non dicitur circumstantia [illegible] a quo non dependet [illegible] modificat [illegible] ipsius actus [illegible] dicitur circumstantia [illegible] in furto [illegible] res aliena magna vel parva modo dicitur [illegible] esse alienum non est circumstantia [illegible] ab eo dependet [illegible] actus furti [illegible] magna vel parva dicitur circumstantia [illegible] non dependet [illegible] actus furti [illegible]

[illegible] esse alienum non dependeat [illegible] actus [illegible] dependet [illegible] actus ab eo dependet [illegible] ipsius actus [illegible] actus est quod est [illegible] esse alienum non dependet [illegible] species [illegible] actus [illegible] vino [illegible] martini [illegible] accipiat [illegible] accipere [illegible] alienum [illegible] non dependebit ex eo quod est esse alienum. [illegible] quod esse alienum magis [illegible] ad actum [illegible] esse magnum vel parvum [illegible] ex quo de actu neutro fit actus bonus vel actus malus [illegible] nec bonus nec malus fit [illegible] esse alienum actus neuter [illegible] simpliciter malus [illegible] actus [illegible] neutrum ad bonum vel malum [illegible] accipere [illegible] furtum [illegible] simpliciter malus [illegible] alienum [illegible] primus actus fiet furtum [illegible] adulterium. Addita [illegible] magnum vel parvum actus non fiet simpliciter malus [illegible] alienum [illegible] magnum [illegible] furtum [illegible] non simpliciter furtum [illegible] alienum esse [illegible] circumstantia [illegible] esse magnum [illegible] parvum [illegible] simpliciter [illegible] circumstantia [illegible] simpliciter circumstantia quo ignorantia [illegible] ignorantia circumstantiae [illegible] ignorantia [illegible] operationis de ignorantia circumstantiae [illegible] sicut [illegible] philosophi [illegible] simpliciter circumstantia. De 2o philosophi sciendum est quod sicut dicitur in tertio [illegible] sunt circumstantiae scilicet agens [illegible] agens [illegible] finis [illegible] modus [illegible] locus et tempus quae omnia [illegible] continentur. Quis, quid, [illegible] cur, quomodo, quando. [illegible] Quis [illegible] agens [illegible] agens [illegible] finis [illegible] modus [illegible] De 3o sciendum quod operationum humanarum quaedam sunt quae ex specie [illegible] bonae vel malae. Quaedam autem sunt quae ex specie non [illegible] speciem moris [illegible] ex specie [illegible] speciem moris sic [illegible] species in [illegible] species in moribus et in malitia [illegible] cum [illegible] cum [illegible] cum muliere [illegible] talis species [illegible] malitiae [illegible] cum [illegible] eiusdem speciei [illegible] qualiscumque sit [illegible] vel [illegible] non accipit speciem moris [illegible] vel malitiae [illegible] bonus et [illegible] malus. [illegible] dico quod operationes [illegible] moris ex specie [illegible] bonae vel malae ex genere [illegible] sicut [illegible] humanum [illegible] bonae vel malae. Operationes [illegible] speciem moris [illegible] bonae vel malae ex circumstantia. Est [illegible]

45

q ee opatiōis pūt dare ei spēm motꝰ dr vno m̄ er
h q dant spēm ut sequētis h mō sūt h ee idarco
h mō dant ei spēm nō ut sūt circum. Sȝ ut sūt
ee . 2o mō ex ra debiti ul' indebiti hītu
sui ad opatiōm et h mō nō dant ei spēm iugē
q sūt opōis ee. Sȝ magis sūt opōis circum. Ad
dictū īmō opatiōm bonā ul' malā ex circūs
pōit bonā ul' malā ex eo ut n qū ipe ee sūt
circum. Sȝ q ad tribuūt spēm moꝛ ut sūt
ee . . . ut sūt circum. De . e . secundū q opo ē bo
ex circa eo mō q̄ ē bō ex ee . . . q ad nos
. . . ē mala ex circa eo mō quo ē mala ex ee
. . . quo ad nos . . . p aīm opatiōm ee . . .
q ad nos . . . ul' exercere ab . . .
quo . . . finē . . .
. . . de distincte
virtute . . . opatiōm . . . ee . . . optum . . .
ē . . . ee bonū ex debita . . . ad . . .
suas . . . opo ē bō ex circum eo mō q ē bō
. . . Et idm . . . ē de malis . . .

[illegible]

[illegible]

ponit .n. q electio e vo^lu^ sic e. d. desiderium
pt aut q no sit cuilibet vo^m. Sz q vo^m sit
in plus qm electio sic gnus in plus quam spes
a h o ex pte sb^m a ex pte o^m. Sz aut ex pte s
q vo^m inuenit in pluribus a bestiis. electio
a no q in plus se hz vo^m q elctio ex pte
o^m sic vo^m inuenitur in actibus repentinis elc
aut no q in plus e vo^m q elc^o. Hec 2^a
a patet. Dicendum i^d Dicentes a. innuentigit q
no e. sm quosdam. Ponit. e. hic negare
tiuas. 2° pt eius. i^d Non n. omnc. Al dicunt
q viri ut est q in locis sunt. e. in quo ex q
procedunt incon^ce uel inue^te omnis q sunt in motibus der
bones a male. s. intem^r. appeti^s unius ite vero
rale sensitiuus q appetitus. a rationalis electo a
hz. e. conditiones in quibus est cum actibus uel mo
tibus i^ct e. in ira. electio .n. e intende rerum
delectabilium a intende in bonum arduum a tedet
in bonum honestum a intende in bonum ro^e eam
tamen q sp e cum delibe^ne a consilio. ex parte
cum motu appe^ti irrational. ex. cum motu rati. ex 3^a
cum appetitu vol. ex e^o cum actu ro^is a sic sup
q^r quid opinionem electionem esse conclu. sup el
aliquem esse irram. sup 3^a aliquem esse vo^tem. sup e^a
aliquem esse opinionem. Sz plo hominia ponit. e. h
oppositas. d. q ubi ut ubi vel dicit illi qui dicunt
electionem esse conclu. uel iram uel vo^tem uel q
^m intorum e. Dicendum i^d Non. n. q. pt ista
e. p^o q electio non sit conat. 2° q non ira ibi.
Iram aut. 3° q non voluntas. i^d Sz non vo^m
e^o q uero opio. i^d Iniam opio. Prima ptici
pt. q^n i^d arguens p^o sic. nullum eomis e
irrationalibus aliis. Sz est gnus q^n e a nec inueni
intium in irro^bi. sic q dicit in textu. item
q nulla electio e ira uel conat. Est i^d Et in
contin^s. Arguit sic quilibet opus inconti^s
apparet conc^um. Sz non apparet eligens. go eli
gens no e concupiscens p se q nec elc
conat. Est i^d Et electionem. Arguit sic. cum
cupiscentiam contrarium electio. Sz conc^a no conter^a
atur concupiscentie. go electio et e conc^i. Et
i^d Et conc^a quid. Arguit sic. omnis conc^a
e tristis uel delectab. Sz electo nec e tristis
nec delectab go no e concupia. Tertia e i^d qui
ad simmam patet in textu. Sz q^r ad aliquid dic
declarabimus in quibus. Et i^d Iram aute
a d h. pt 2^a conclusio q electio no sit ira q p
prima. p. appe^ty ad prima conclusio sint pa^r u
aim i^d ut aut intendit phs dicendum. i^r. Sz
q mag u intor no inue^r q ira. Sz mag
indetur de electione q esse concupiscentia q ira
cum omnis electio sit cum delibe^e ira ro ipse uc
loce impetu magis dicitur a delibe^e q conc
q electio mag indetur esse conc^a quam ira
a tamen no e ut iam visum e q^r no erit ira.

.h^s. i^d tamen sunt. in. d. q in uit esse facti sm
electionem illa que facta sunt ipse iram q illa q
facta sunt ipse conc^s a no electio in^t videtur
ira quam conc^a. Dicendum i^d Sz nec voluntas
pt. 3^a conclusio tertia i^d. d. p^o q sicut electio no est
ira in conc^s. s. nec est voluntas q et in
dicatur esse ipse inquam vo^m quam electio a voluntas
sunt actus eiusdem potentie appetitiue intellectiue. Si tamen
no obstante pt q no sunt idem arguens p^o sic
nulla electio e impossibilium. a si aliis diceret eam esse
impossibilium videbitur esse insipiens a fatuus. Sz vo
luntas e impossibilium. p si immortalitatis. q ipsa
e impossibilis q^r voluntas non e electio. Et ibi et
voluntas quidem. Arguit sic. nos eligimus ita q
no existimamus per ipsum posse fieri q ipsa sunt possibilia
Sz voluntas e et tamen quibus. n. pt uelle
tamen. p. si. alias uidet duellum vin^s factum pu
gilem athleta fidel qui d^a athleta sm fla
d. ipsorum pt uelle q uincat ipsorum. uel q
vincat athleta victor lz no e ex itam vole
tam opus q nelle no e eliger. Et i^d Ad
huc. Arguit sic voluntas ut in pluribus e appe
finis. Sz electio no Sz tamen eorum q sunt ad fi
nem go electio no e voluntas et i^r. decla
q ipsa voluntas. n. facis tamen finis. Sz eligimus
i^d per que sani erimus tamquam i^d q sunt ad conse
quendum dictum finem. Et i^d Sanum fieri esse volumus
vo^r fieri tamquam finem a dicimus concl^u in loco
Sz fieri no eligimus a dicimus q eligimus illa
dicte no cogrunt quam in nostro loco. Dicendum i^d
Vltr aut. Ex hiis. q i^r. colligit quid e conclusionis
electionis. d. q ultim electio ut ee cui tamq
et o^m que sunt in nobis a in potestate ista tamen
nam quia sunt s se possibilia a s p nos operabilia
a sunt ad finem ordinabilia. Omnino. i^d Nec iam opi
pt. e. 4^a conclusio s q electo no sit ultr opio. 2°
q non sit quam opio que e de agibilibus p nobis
pro^m. i^d Sz nec eadem. Dicit sic p^o q sicut
electio non est concupiscentia nec ira nec voluntas. Sz nec
erit opio. q pt duplr e p^o sic opio s se pr
esse et omnia tamen eterna q possibilia tamen possibilia
quam impossibilia tamen et ea q no sunt in nobis q
ea q sunt in nobis. Sz electio non ut pz ex predictis
go electo no e opio. h^s i^d Solam nam. ponit
dispositiones. in. ex predictis. Et i^d Et falso a ver
sic opio dividitur hiis differentiis falso a vero. Sz elc
no imo d^r malo a bono non q opio q^r ultra
electo no e opio. non opio electo. Sz non a
h dicit a ibi. Sz ut eadem. pt q electio
no sit eadem q opio de agibilibus. q i^r. p^o sic
primo inueniens q sed electo no e idem ultra opi
Sz non e idem quod aliquali opi^m pu illi q est
de agibilibus q in elcdo bono uel mala sumus q^ales quid
a bonum uel mali q si elcdo bonum sumus boni a in
elcdo a mala mali. Sz in opi^do no sumus boni uel

uel mali q ille qui opinatur mala no e malus. nec
qui opinatur bona id bonus. q^r opio a electio
de bonis a malis non sunt idem. tamen ro huius de est
i^d que sunt dicta. d. i. i. q bonitas vo^ris e simp^r
bonitas bonis. a malicia vo^ris e simp^r mali
cia bonis no s q. bonitas aut uel malicia
intell no e bonitas uel malicia bonis n s
quid a no q vo^r^ri uel malicia electionis e boni
tas uel malicia vo^ris idem ro s electionem bona
uel mala sumus boni uel mali s q. Et n q
ipsa pt no ad vo^tem Sz ad intellectum. Et i^d Et
eligimus quid. Arguit sic nos eligimus aliquid
pere. uel fuge. uel aliquid talium. p si opinari uel a
in aliquid accipimus uel fugimus. Sz tamen
no opinamur. accipe uel fuge q opio sm
eam f^a. Sz opinamur q est accipere uel cui p
confert uel quali^r. Sz accipere uel fuge non mul
tum opinamur q accipere uel fugit^r ex
p^m a no opinamur nos accipere uel fugere
uel deceptio sicut homines somp^r^ter q^r opio
a electio de accipiendis a fugiendis no sunt idem. Et
ibi. Electio quid. Arguit sic. electio e laudabilis
in eo quod ipsa cui e eam q e esse eum a
eligere ro^e. Sz opio no laud mali. Sz laud in
eo q a in opinando q sicut si aliquis incontinens eli
git abstinentiam a opinionem no abstinentie laudabilis d eius
electio q e de illa pte que melior q melius
abstinere quam ad voluptuosos concluc. Sz eius
opio laudatur no q de pte meliori Sz q est
de vera q sequuntur forti pa^uc cui e se
quentur in eligere. Sz q opinatur e q opio a e
lectio et eadem no sunt idem. Et i^d Et
eligimus quid. Arguit sic et ea maxe eli
gimus i^d que maxe scimus bona esse. Sz non opi
namur illa que maxe scimus cum scientia no sit
opio. Sz maxe opinamur i^d que minus sci
mus q electio a opinio de bonis no sunt
idem. Et i^d Et arguit eligere optima a opi
nari optima no sunt idem. q tamen q q
sm se sunt eadem uel eod addito remane
bunt eadem q si eligere a opinari essent idem eligere
optima a opinari optima essent eadem q aut no
sit eadem q sepe contingunt homines opinari q e melius
Sz ipsi nichil eligere q e prius q^r opinari optima
no e eligere optima. Dicendum i^d Sz si preex
opio. reinoz dicit et postea q possit aliquis du
bitare utr opio precedat electionem uel
e^o. a lij faciet dicit dicendum superuellius ad q ipse
dicit q sm opio sit electioni seu precedat e
sui sequatur eam ad uerum intentum nostrum
facit dicendum q non intendimus ondere eam non inuenie
priorem. uel posteriorem. Sz eius identitatem uel
diuersitatem. Dicendum i^d q q^r omnis de electionem q
est sursum a quid non e sm hanc. d q est
sm hanc a diffi^o. d. p modo opinionibus dictis

de electione quid est ipsa q e. p q sm d. e.
s. conclu. ire. vo^tis a opinionis non e vo^m
cum e ut d. dictum e non tamen omne q sunt de vo
luntario e eligibile a id illi q^r vo^m addunt in
differentia q e preconsiliatum. d q electio e vo^rium
preconsiliatum q sit preconsiliatum pz ex 3^a
signis. p^m e q electio e cum ro^e a intellectu ro
d. delibe^r. maxe vi ro. a sunt^u. 2^m signum
quod resignare vi^r. p^o sig^ro q pertinz
ad ro^m significare vi^r aliquod pertinens ad deliberati
onem. q^r if in eli^e equipollet. p^o is noi pre
eli^e vo idem e q preelius accip^e a electo uel
pelectio s modo significat e pluribus ponere unum
ce pelius accipere vero pelius no pt e
consilio a deli^ne ut uidere e sup^r vo. r. v
itus inter electio e vohi^m p^r consilium.

Dicendum i^d De quibus sit. e. in quo
q e o^m electionis. Et q e obiectum. Et 3° dicit
differentia electionis ad alias actus qui sunt in eodem
co cum electione. Et i^us e h^d electionis ad p^rem
De p a^r q finis sit p^r eli^e a ro q^r ex d
ipse se uio ipsum ut eli^e a ipsum q e d
hunt eli^e bilia e p^m eli^e. Sz finis e hiis ut
f. h. i. dicit phs q sumpr p eum e q sm
se ipsum ipse e eli^e a nunquam ipse a^o e magis fe^tas
maxe ut ee. Sz felicitas e finis. go e. Et
q nulla finis etiam rc^ne aliquam cum non e
electio uel sequens uel dependens ab electione. Sz mo
uemus e finis eius ut d. h. i. a rc^ne
uenerabiliter ut s. h. 6. que inicium e et finis a
sed ut depende ex electione q^r ipsa erit etiam
a s hiis aliquam cum e electio finis q o^m electionis
est finis. Et i^d Non plis. Dicit q ex primo loco
colligitur sint .6. conditiones o^m eli^e e. n. de o^m
eli^e bonum appetens cum electio e q magis sunt
bo esse ut hz in te^c. Et i^d Est e o^m opinari uel e
lectio no e impossibilium ut hz in textu. Et i^d Est e p nos
operabile quem non e eorum q no sunt in nostra potestate. Et
e ad finem ordinabile q electio no e de fine Sz de
hiis que s ad finem. Et i^d Est e p nobis q ele
no e de rebus que no sunt p nobis ut hz in
textu. Et i^d Est e prosequendum uel fugiendum aut aliis se
quens prosequendum uel fugiendum q ipse eligimus
accipere uel fugere ut d. in te^c. Dicendum i^d Ad eam q
e. conditionum i^d e rc^ne q^r ipsa cui
conditionum rem ad electionem. Et i^d Est go eadem de p
q ipsum rem ad electionem media electio e q^r a bonum
q sicut dictum e. s. h. i. ois appe^s tendit in
bonum a sicut dictum e in pte p^rcessit ois appe^s vo
luntarius tendit in bonum a bonum e^e cognitum q
go electio e vo^m in eius o^m nec e appetitus
boni. Dicendum i^d De e lad^r q appe^s bonum possibilia de ab ap
pe^titu boni impossibilis e ex hoc idem lz aliquem tam
nam q tamen p uenit ex eo q ipse uolu
it amat uel ex eo q nolunt no amat q p^a

q(uia) p(atet) discurrendo p(er) q(ua)m d(icitu)r de(cem)s q(uod) n(on) o(mn)is et sola electio
d(icitu)r voluntar(ium) q(uia) n(on) omnis p(atet) q(uia) electio irr(ati)o(n)al(ibus)
no(n) co(mmun)icat cu(m) co(n)cupi(scenti)a q(uod) et n(on) sola p(atet) q(uia) inte(n)cio vi(detur)
inclusa in electio(n)e (con)venit e(ss)e s(ed) electio sol(um) [illegible]
Tertio p(atet) id(e)m de ultima q(uia) n(on) omnis v(e)l n(on) sola electio
sunt actus vol(untat)is e(st) laud(abilis) q(uia) n(on) o(mn)is p(atet) de electio(n)e
viciosa q(uod) aut(em) n(on) sola p(atet) de inte(n)c(i)o(n)e viciosa.
Secundo id(e)m p(atet) de 2a q(uia) n(on) sola electio ut s(upra) d(icitu)r
s(ecundu)m p(ro)p(ri)a et s(ecundu)m intencio(n)em e(st) absq(ue) tristicia et electio(n)e q(uia)
nec ista s(ecundu)m se sunt leta v(e)l tristia q(ua)mvis p(er) acc(iden)s
possit e(ss)e sicut p(atet) de eo qui t(em)p(o)re tempestatis i(n)
mari elig(it) p(ro)icere merces et intendit illud ut sic
tam(en) h(abe)n(t) sunt cu(m) tristicia n(on) tam(en) cu(m) tristicia
v(olun)ta(tis) ex electio(n)e v(e)l ex intentio(n)e s(ed) ex vo(lunta)te
p(er)dendi. Tertio de d(ict)o 3o s(cilicet) q(uod) electio e(st) p(re)te(ri)to p(re)sentis
(con)s(ilii) et in tali n(on) e(st) eadem (con)silii electio vel d(ictu)m ab
om(n)ib(us) reliquis actib(us) vol(unta)tis n(on) t(ame)n i(n)me(diat)e (con)silii
sump(ti) q(uia) op(er)o sequitur electio in e(o) q(uod) vol(untas) p(ro) (con)silio
n(on) t(ame)n p(er) se s(ed) p(er) acc(idens) q(uia) n(on) cadit sub (con)silio n(isi) p(er) q(uan)to
(con)s(e)c(uti)o(n)e fi(ni)s ...(?) quo ad singula que dic(untu)r
d(e) electio(n)is ad ceteros actus voluntatis. Ar-
gumenta v(er)o iam sunt soluta.

De e(o) q(uod) ph(ilosoph)us dicit q(uod) electio e(st) max(ime) p(ro)p(ri)a
v(irtu)ti et q(uod) electio(n)e mag(is) iudicam(us) mores.
3 l(ibr)o 5 q(uod) v(ir)tus elect(io)nu(m) sicut regula ait p(hilosoph)us (secundu)m h(oc) 3
Primo s(ecundu)m p(ri)m(u)m q(uod) electio n(on) s(u)p(er) n(on) sol(um) virtute nec
est solu(m) virtute(m) m(e)c p(atet) q(uia) a(li)q(ui)s dolens h(abe)t v(irtu)te(m)
q(ui) n(on) eligit et a(li)q(ui)s inig(uu)s n(on) h(abe)t v(irtu)te(m) et eli-
git q(uia) electio n(on) e(st) p(ro)p(ri)a virtuti. Primo 2m p(ro)-
p(ri)etatu(m) in causa q(uia) a fructib(us) eor(um) cognoscetis
eos. S(ed) fructus sunt n(on) electiones s(ed) op(er)ationes
q(ui)b(us) mag(is) cognoscer(e) possum(us) mores ho(min)um ex o-
p(er)a(ti)onib(us) q(ua)m ex electionib(us). Tertio s(ecundu)m 3m q(uia) sic vir-
tute p(otes)t e(ss)e recta electio a(li)q(uan)do negaretur virtus
ex electionib(us) recta s(ecundu)m sup(ra) d(ictu)m in 2o q(uia) virtus n(on)
o(mn)i recta sicut r(egul)a. S(ed) o(mn)ia p(er) (con)tra dicit ph(ilosoph)us.
Dicendum q(uod) s(ecundu)m ph(ilosoph)um q(uod) h(abi)tudo electio(n)is ad virtute(m)
est h(abi)tudo effectus ad suu(m) p(ri)ncipiu(m) p(ro)p(ri)u(m) et h(abi)tu-
do rei signi ad signatu(m) et ista [illegible] a minimo(?)
ad r(ati)o(ne)m et mensura(m). De p(rim)o s(ecundu)m q(uod) electio p(ro)p(ri)u(m)
d(icitu)r v(ir)tute mo(r)i i(n)mediat(e) sit ex virtute et h(abe)t n(on) ut p(ro)-
p(ri)us effectus virtutis q(ui) mo(ra)lis v(ir)tus e(st) h(abi)tus electiu(us). Tertio i(n)
s(ecundu)m sp(eci)ali ro(ne) in q(ua)ntum e(st) appet(iti)o bone (con)s(ilii) op(er)a(ti)o(n)is p(er)
bonitate(m) op(er)ationis ter(minat)ur et mo(dus) et h(abe)t n(on) est
p(ro)p(ri)us et p(ri)mus effectus virtutis ut p(ro)bat 8 l(ibr)o 2
q(uia) q(ua)ntum ad h(oc) electio et intencio sunt idem effectus q(uia)
(con)venit in m(edi)o tendendi in o(mn)ia sua q(uia) intencio
e(st) appetitus expl(ic)at(us) finis et impl(ic)ite eor(um) que sunt ad
finem. Electio a(utem) e(st) v(er)o s(ecundu)m e(ss)e intendit et appet(it)
bonitate(m) ex dicto(?) et in h(oc) impl(icite) app(etit)us dicte e(st)
eligit aut(em) et appetit dictu(m) p(ro)p(ri)e cum tu(m) et (con)pl(et)e(?)
app(et)it s(ecundu)m tu(m) n(on) virtus e(st) p(ri)n(cipiu)m bone electionis
et bone intentionis s(ed) et in h(oc) e(st) expr(im)e virtus
et p(ri)mu(m) p(ri)ncipiu(m) q(uia) bonitas n(on) e(st) p(ro)p(ri)um p(ri)n(cipiu)m tal(is)
electionis cu(m) ip(s)a sit et illi t(ame)n n(on) alias electione(s)

p(ro)pinquas et p(er) h(oc) p(atet) r(ati)o ad p(ri)mu(m) o(ppositu)m. De 2o s(cilicet) q(uod)
omnis effectus e(st) signu(m) sui p(ri)n(cipi)i tu(m) d(icitu)r e(st) effectus
m(a)g(is) p(ro)p(ri)us tu(m) p(ri)n(cipi)o qui n(on) p(otes)t e(ss)e ab a(li)o et talis e(st)
signu(m) certum et univocu(m) e(st) talis effectus n(on) p(ro)p(ri)us
q(uia) p(otes)t e(ss)e ab a(li)o p(ri)n(cipi)o et talis e(st) signu(m) equivocu(m) sic(ut)
vox d(icitu)r signu(m). Sed aut(em) s(ecundu)m e(st) q(uod) electio virtutis
n(on) p(otes)t e(ss)e ab a(li)o p(ri)n(cipi)o q(ua)m(vis) ad h(oc) op(er)a(tio)n(e)s virtutis
p(otes)t e(ss)e ab a(li)o h(abit)u p(er) a(li)q(uam) cau(sam) e(t)iam amore laudis
h(uius)m(od)i e(t) signu(m) virtu(tis) certius e(st) electio q(uam) op(er)a(ti)o e(st) certius e(st)
cognit(iv)e mores ho(min)um p(er) electiones q(uam) p(er) op(er)ationes. Dicendu(m) t(ame)n
ad 1m q(uod) obiciebatur q(uia) n(on) possum(us) electiones ho(min)u(m)
in cor(de) iust(a)e videre et t(ame)n a(lique)s exteriores op(er)a(ti)ones vi-
demus id(e)o ad exteriores op(er)a(ti)ones (con)templandas mittit
ad i(n)teriores ho(min)u(m) disp(osi)t(i)ones n(on) t(ame)n p(ro)pinquo m(odo)
sempt(er) ad op(er)a(ti)ones mittit s(ed) ad i(n)t(er)iores intentiones
et electiones. Et ideo ait d(omi)n(u)s. Prius a(ute)m deo(?) qui
in t(er)ra dedit vobis q(uia) tu(n)c cernis tuas intentiones
et electiones. Alii v(er)o solas op(er)a(ti)ones. De 3o s(ecundu)m q(uod)
cu(m) sit electio p(er) virtute(m) sit et intencio ip(s)i h(abe)nt r(egul)am
a co(n)traria(?) aut(em) actus vol(unta)tis sequentes rationem
recta(m) q(ui) n(on) ratificant p(er) virtute(m) n(on) p(er) ip(s)o sequuntur
ratione(m) intentionis et electionis. Electio d(icitu)r ad 2
q(uia) ut dictu(m) e(st) 8 l(ibr)o 2 talis electio qualis e(st) electio v(irtu)tis
n(on) p(re)cedit virtute(m) q(ua)mvis op(er)a(ti)o talis p(ro)ximo a(li)(quo)
(con)t(ra) v(irtu)tis precedit virtute(m) te(n)dentibus op(er)a(ti)onib(us)
gen(er)atur virtus ut 8 l(ibr)o 2 fuit expositum.

Consiliant aute(m) utru(m) de o(mn)ib(us). Post(quam)
determinavit de voluntario et involuntario et de electio(n)e
hic (con)s(equenter) agit de (con)silio sic p(ro)cedens. Q(uia) p(ri)mo agit p(rim)o
de o(bie)cto (con)silii 2o de modo (con)siliandi. Et Exponentes fine(m).
2o de modo (con)silii i(bi) Vi(detu)r aut(em) q(uod) n(on) o(mn)is. Et de statu
et tis (con)silii i(bi) Vi(detu)r q(uod) querendu(m) e(st). Et de effectu
(con)silii et de directio(n)e i(bi) Consiliabile aut(em) et eligibile idem.
De p(rim)o p(ri)mo v(er)o du(o) q(ui)b(us) p(ro)ponit 2o eam exponit i(bi)
Dicendu(m) aut(em). Et solvit i(bi) Decretus aut(em) volens g(enerali)t(er)
ostend(er)e quid e(st) o(biectu)m (con)silii p(ro)p(onit) h(oc) in q(uesti)one d(icen)s. Utru(m)
aut(em) ho(m)i(n)es (con)siliantes (con)siliant(ur) de o(mn)ib(us) et q(uod)
q(uo)d sit (con)siliabile ca(den)s sub (con)silio aut(em) sunt quedam de
q(ui)b(us) n(on) e(st) (con)siliu(m) q(uo)d e(st) a d(ictu)m. Secundo i(bi) Dicendu(m) aut(em) exp(onit)
q(uo) sit q(uo)d sit (con)siliabile de quo q(ue)ritur d(icen)s e(ss)e id de quo (con)sili-
aretur v(e)l p(re)ndens et mente bene disp(osi)tum h(ab)ns
n(on) s(ecundu)m de quo (con)siliaretur ins(ipien)s v(e)l amens q(ui) h(ab)nt
mente(m) disp(osi)tam disp(ositi)o(n)e (con)tra disp(osi)t(i)o(n)e(m) prudentis
ut vir(tus) iustitia q(ua)m caret vel ut in (con)t(ra)rio b(e)n(e)
disp(osi)tus s(ecundu)m iudicat s(ecundu)m v(er)itatem male disp(osi)-
tum d(icitu)r iudicat s(ecundu)m disp(osi)t(i)o(n)e(m) suam disp(osi)-
tam ut i(nfra) p(at)ebit s(ecundu)m p(ar)te(m) sequenti. Tertio i(bi) Decretus aut(em)
q(uesti)one(m) p(ro)positam et expositam solvit ponens g(ener)a
6 (con)clu(sio)nes de q(ui)b(us) (con)siliu(m) n(on) h(ab)et. 2a ait 3 de eter-
nis dub(io)bus(?) Et (con)silium et eternis p(ri)ma sit p(ro)bans 6 sunt 4
negative et ultima affirmativa. Est g(ener)a p(ri)ma q(uod) (con)-
siliu(m) n(on) e(st) de eternis neq(ue) i(m)mobilib(us) p(ro)ut de mu(n)do
sic eternus an n(on) v(e)l dicere a nostra v(er)o sit (con)-
siderabiles an n(on) n(ec) p(ro)cedens (con)siliis. Et 2a s(ecundu)m i(bi)
Sed n(on) de hiis e(st) de nec(essari)o et uniformi modo que s(un)t(?)

eadem et sunt eiusdem modi sunt in motu cum talia sint
ex nec(essita)te v(e)l n(atur)e v(e)l forme n(on) p(ro)pter aliquem fine(m) ut aliq(ui)
posuerunt sicut recitat(ur) 2 ph(ysicorum). Sive talia sint ex n(on) agente
p(ro)pter fine(m) ut r(ati)o(n)e(m) h(abe)t ita q(uod) motus sit a p(ri)mo in
(con)tinuo sive talia sint mota p(ro)pter aliq(uod) aliu(m) ext(ri)nse(cu)m
aliu(m) p(ri)n(cipiu)m p(ro)pter aliq(uo)d t(ame)n sep(ar)atu(m) ab o(mn)i i(n)t(er)i(ore) (con)siles d(icen)du(m)
e(ss)e intellig(i)b(i)le motores orbiu(m) celestiu(m). V(erbi) g(ratia) de talib(us)
mobilib(us) p(atet) in sol(is) (con)v(er)sio(n)ib(us) seu occasib(us) et mortib(us)
de q(ui)b(us) n(ul)l(u)s n(on) i(n) n(u)llo sanu(m) (con)silib(us). Tertio s(ecundu)m 3a s(cilicet) Neq(ue) de hiis que
aliqu(an)do e(st) q(uia) i(n) (con)siliu(m) e(st) d(e) diffor(mi)t(er) mobilib(us) et actionib(us) p(ro)-
de siccitatib(us) que (con)veniunt a accidunt in estate aliq(ua)n(do) t(ame)n
ve(ni)unt in yeme et de nubib(us) q(ue) accidunt eodem velut i(n) v(er)no(?)
diem(?) (con)s(ilia)r(i). Tertio s(ecundu)m 4a s(cilicet) Neq(ue) de hiis que a for(tuna) e(st) q(uia) n(ullum)
(con)siliu(m) e(st) de eventib(us) fortuitis v(e)l casualib(us) puta n(on)
(con)siliar(i) de thesauri inventione. Cui(us) r(ati)o e(st) q(uia) talia sunt p(ro)-
r(ati)o(n)e et p(re)t(er) intentione(m) q(ue) 2o requiru(n)tur in o(mn)i (con)silio in-
ducend(o). Quarto s(ecundu)m 5a s(cilicet) Sed neq(ue) de humanis. E(st) q(uod) n(on) (con)siliu(m)
e(st) de o(mn)ib(us) h(uma)nis op(er)ib(us) q(uia) n(on) e(st) de alienis nego-
ciis et actib(us) et p(ro)pter h(oc) videm(us) q(uod) n(on) lacedemonior(um)
(con)sidera(n)t qualit(er) ip(s)i scythe(?) valde remote e(st) a lace-
demoniis v(e)l q(ui)b(us) (con)siliaretur. Cui(us) r(ati)o e(st) q(uia) nec p(er)
nos nec p(er) studiu(m) n(ost)r(u)m n(ichi)l fiet nich(il) mutar-
etur in negociis et i(n) m(od)o vivendi eor(um). Quinto s(ecundu)m 6a s(cilicet)
ibi. Consiliamur aut(em) q(uia) talis e(st) q(uod) (con)siliu(m) e(st)
de op(er)abilib(us) a nob(is) que sunt a nob(is) et in n(ost)ra
p(otes)tate cuiq(ue) in suo p(ro)p(ri)o. Et p(ri)mo ponit ea(m). 2o
p(ro)bat ea(m) i(bi) Cause aut(em) sunt et reliqua. Intendens
sic arguere (con)siliabile si est a(li)q(u)id possibile e(ss)e p(er) a(li)q(ua)m causa(m)
v(e)l h(abe)t v(e)l h(abe)re p(otes)t suu(m) e(ss)e p(er) n(atur)a(m) (et) n(atur)a ne(cessaria)s(?) (et) uniformit(er)
se h(ab)ndo v(e)l p(er) n(atur)a(m) uniformit(er) op(er)ante(m) v(e)l p(er) n(atura)m
aliter et alit(er) op(er)ante(m) v(e)l p(er) fortuna(m) seu casum
sicut p(er) ca(usa)m accide(nta)lem v(e)l p(er) intellectu(m) et p(ro)positu(m) hu-
manu(m) a(d) ea (con)silie(n)t(ur) v(e)l p(er) ip(su)m in (con)silie(n)do. Sed n(on)
p(er) ca(usa)m de p(ri)mis 4 causis ut visum e(st) in p(ri)mis
4 (con)clu(sio)nib(us) q(ue) relinquit(ur) q(uod) (con)siliabile h(abe)at vel
h(abe)re possit suu(m) e(ss)e p(er) ip(su)m qui (con)siliat(ur) et sic p(ro)-
(con)cedis (con)silie ap(u)d singulos ho(m)i(n)es e(st) p(er) ip(s)os op(er)abi-
le. Tertio s(ecundu)m ponit p(ri)mo u(lti)mate m(od)i d(icen)s q(uod) h(ec) (con)tra
in 6 m(od)o accipit(ur) s(ecundu)m recta ab illis entib(us)
que sunt in p(ri)mis 4 modis accepta que ut
visum e(st) n(on) sunt (con)siliabilia. Tertio ponit ma(nifestum)
i(bi) Et eorum videntur. Et p(ro)bat 3o (con)ue(ni)e(n)t(em) i(bi) Hominu(m) a(utem)
singuli. Sexto i(bi) Et quid(em) circa certas. Ponit
sextas (con)clu(sio)nes de certis o(mn)i(bus) (con)siliis quar(um) p(ri)ma e(st)
q(uod) (con)siliu(m) n(on) e(st) circa ce(r)tas disciplinas et p(er) se sufficientes
p(ro)p(ri)u(m) e(st) litteras cui(us) r(ati)o e(st) q(ui)a de quo(rum) (con)silia(n)t
illis dubita(n)t ut i(nfra) videbi(tur) q(uod) de n(on) (con)silia. Et
de hiis qualit(er) scribendu(m) sit n(on) dubitam(us) q(uod) de
illis n(on) (con)siliam(ur). Tertio s(ecundu)m q(uod) d(icitu)r in ar(tibus) v(e)l disc(iplin)is p(er)
ars d(icitu)r p(er) se sufficiens que in nullo casu p(ro)pt(er)
indiget notitia alterius artis v(e)l scientie sic(ut)
videmus medicina(m) sepe indigere notitia astro-
nomie que q(uia) p(otes)t h(abe)ri p(er) p(ro)p(ri)a(m) medicine et aliq(uam)
notit(ia)m ex p(ri)ncipiis de nutrimento et (con)pl(exi)one egrotor(um)
n(on) med(ic)i(n)a ex sui n(on) indiget (con)silio alterius no-

ticie. Ars u(er)o p(er) se sufficiens sicut e(st) ars scriben-
di n(on) indiget nisi scientia q(uia) in n(ull)o casu indiget
alterius directione que n(on) possit h(abe)ri p(er) eam.
Tertio s(ecundu)m 3a i(bi) Sed circa ea fiunt p(er) nos. Talis est q(uod) mi-
nus scientiar(um) et artium q(uan)to a(liqu)a earu(m) e(st) de se mi(nu)s
certa et mag(is) p(er) acc(iden)s certa tanto mag(is) e(st) (con)si(liabi)l(is).
Dicitur g(ener)o ex positis n(on) d(icitur) discipline p(er) se sufficie(n)tes n(on) e(st)
(con)sil(ium) saltem n(on) hic remanet q(uod) circa ea fiunt
p(er) nos et p(er) (con)gnitio(n)em mediam in p(er) te(m)p(ore)? p(ro)p(ri)e (con)gnicione
artis et scie sunt (con)silia n(on) tamen s(ecundu)m n(on) e(st) certa q(uia)
q(uan)to aliqua ars v(e)l scientia e(st) mag(is) certa de se et
mi(nu)s p(er) acc(iden)s certa tanto mi(nu)s e(st) n(on) e(st) (con)sil(ium) et q(uan)to
ars v(e)l scientia se h(abe)t m(od)o (con)trario tanto mag(is) e(st)
n(on) e(st) (con)sil(ium) sicut p(atet) p(er) ex(empla) q(uia) p(ro)pter h(oc) tamen vide-
mus m(agis) medicinae et m(agis) negociative seu p(ro)fe(ssionis)
et m(agis) gubernative navium e(ss)e mag(is) (con)siliabiles q(ua)m
m(agis) artis gignasticae seu luctative q(uia) e(st) 3
indigent alia noti(cia) ex p(ro)p(ri)a facultate
s(cilicet) talia notitia astronomie q(uia) medici(n)a in cura
sua indigent agnicione (con)stellationis p(ro)pter (con)pl(exi)one
et modu(m) agnitionis et crisis(?). Navigativa v(er)o
ad sci(endu)m ventos p(ro)c(ed)e(n)tes et ad sciendum sterilita-
tem v(e)l habundantia(m) e(ss)e futuram. Luctativa cu(m)
non indiget n(isi) scientia s(ecundu)m p(ro)p(ri)am corp(or)is robore
q(uod) ad notitia(m) n(on) p(er)tinet nisi indiget sci(enti)a p(er)
medicina(m) q(uia) cognoscit(ur) s(ed) h(abe)t agilior et mi-
stibundus(?) [illegible] fatiga(tur) et anima adhuc e(ss)et
(con)sil(ium) et cu(m) h(abe)t (con)s(ilium) e(st) q(uia) s(ecundu)m e(st) vl(?) n(on) s(ecundu)m p(ro)cedentem
(con)ditio(n)em. Tertio s(ecundu)m 4a i(bi) Mag(is) aut(em) et c(etera) [struck through] talis
est q(uod) (con)siliu(m) v(e)l mag(is) est circa artes q(ua)m circa
disciplinas cui(us) r(ati)o e(st) q(uia) circa ea mag(is) (con)silia(mu)r que
mag(is) dubita(mu)s q(uia) (con)siliu(m) e(st) questio de qu(ibus) inqui-
sitio ut i(nfra) p(atet) sequenti. S(ed) circa artes mag(is) du-
bitamus q(ua)m circa disciplinas q(uia) artes sunt de contin-
gentib(us) ut i(nfra) l(ibr)o 6. Sicut prudentia. Discipline
vero sunt de nec(essari)is ut i(bi)d(em) videm(us) q(uod) artium
n(on) magis e(st) (con)sil(ium) q(ua)m disciplinar(um). Quinto s(ecundu)m 5a ibi.
Consiliari aut(em) in hiis. Talis est q(uod) cum sit aliq(ua)
sep(ar)ata r(ati)o ut frequenter alia t(ame)n r(ati)o ut
h(ab)et v(e)l p(ro)b(abi)lem (con)siliu(m) e(st) circa illa que (con)tingunt
ut sepius seu ut frequenter v(e)l incertum est
qualit(er) i(bi)d(em) eveniunt q(uia) si n(on) e(ss)et certu(m) d(icen)d(um) et in(dete)rmi(na)tum du-
biu(m) p(ro)ximo ut d(ictu)m e(st) e(ss)et (con)siliu(m) h(abe)re a(li)q(uo)d (con)ti(n)-
g(e)ns r(ati)o e(st) q(uia) ea que s(un)t fiu(n)t n(on) (ne)ce(ssari)o h(abe)nt
dubiu(m) p(ro)p(ter) varia(m) p(ro)ces(sionem) plen(am) inut(i)le
deberet n(on) dubitat n(on) (con)siliaretur q(uia) i(bi)d(em) sit
q(uod) ea n(on) que raro (con)tingunt v(e)l sunt casu-
alia v(e)l h(abe)nt modu(m) casualiu(m) p(atet) vel q(uan)d(o) a(li)q(ui)s sit
ne uxor u(n)i(us) n(on) (con)veniente inclinet ne
(con)siliat(ur) q(uia) istud raro (con)tingit. Et si talia ra-
ro (con)tingent cav(er)e deberet ne cu(m) uxore
dormiret. S(ed) n(on) cavere debet sic ne servi
furentur bona d(omi)ni sui (con)siliare(n)tur ho(m)i(n)es q(uia) h(oc)
c(on)t(ingi)t 10 q(uia) frequenter accidit. Tertio s(ecundu)m 6a s(cilicet) Consiliamur aut(em)
assumentes. Talis q(uod) ad mag(is) (con)siliamur (con)silio(rum)

ceteraque non ipsis discedentes sicut insufficientibus diiudi-
care quid sit agendum. Et ideo reges et princi-
pes agunt consilium de consilio aliorum communicantes eorum negotia
magnis. Consiliamur autem. Ostendit quod finis non
est consiliabilis, sed id quod est ad finem est consiliabile. Dicit ergo
quod nos consiliamur non de finibus, sed de his quae ad finem
sunt, quod declarat inductione per exempla. Dicit ergo quod medi-
cus numquam consiliatur si sanitatem debeat facere, quia hic finis eius;
neque rethor si persuadebit, cum hic sit finis eius;
neque politicus rector civitatis si faciat pacem
in civitate, cum hic sit finis eius. Et similiter in re-
liquis artibus nullus consiliatur de fine, et [illegible] consi-
liantur de his quae sunt ad finem. Et sic sufficienter apparet
quod obiectum consilii sunt praedicta, scilicet [illegible] de genere et s.
de operibus eius. Consequenter cum dicit: Sed ponentes finem,
agit de modo consilii, et intendit tractare modum utendi pro-
cedendi in consilio, et modos procedentes per diversos consiliantes secundum
diversa negocia consilianda. Dicit ergo primo supponens
quod in consilio non quaeritur de fine, et quod in omni consilio
unum supponitur et secundum quaeritur. [illegible] fi-
nis debere acquiri, quaeritur per quod medium et quomodo per
quod possit acquiri. Secundo dicit quod secundum diversa negocia
diversimode occurrunt media per quae possit finis ac-
quiri. Aliquando enim occurrunt plura media et plures viae,
quorum quodlibet sufficiat, aliquando non nisi unum. Si igitur plura media
videantur, tunc quaeritur modo utilius et acceptius
per medium per quod facilius et melius possit finis ac-
quiri. Si vero videatur unum medium tantum vel unum
optimum, tunc quaeritur de duobus, scilicet de modo utendi illo medio
et de causa veniendi ad illud medium, usque quo veni-
atur ad causam primam, quae in inquisitione est ulti-
ma, quia in inventione est ultima.
Et ille qui consiliatur quaerit et resolvit [illegible]
quod ad geometer describentes syllogismos lineis et
his resolventes talia diagrammata, id est describentes syl-
logismos usque perveniant ad principia et ea per quae procedunt
statuta quantum ad notitiam veritatis. Est autem sciendum
quod finis potest sumi dupliciter: uno modo sub ratione causae finalis,
alio modo sub ratione cuiusdam operabilis. Si igitur ratio processus
incipiat a fine sub ratione causae, tunc processus non est
resolutorius, quia numquam causa resolvitur in suos
effectus sicut posteriores. Cum processus reso-
lutorius incipiat a posteriori et deveniat ad
prius, sed finis hic non supponitur, est posterior quam
causa, sub ratione prior est quam effectus. Si tamen incipiat a
fine sub ratione cuiusdam operabilis, tunc processus erit re-
solutorius, quia finis hic non supponitur est effectus in genere
efficientis, sicut habetur in [illegible] et hic est posterior, et tunc
est processus ab effectu ad causam, non cessans donec
veniatur usque ad causam primam, sicut dicit philosophus
quia id etiam eiusdem potest esse causa simul et effectus in di-
verso genere, ut in eo exemplo quod de agente quod nec agi
neque fieri est, et tertio [illegible] fine quod nec agi nec
fieri est, quanto aliud est prius in ordine efficientis, tan-
to est posterius in ordine finis et econverso.

Videtur autem quod non omnis quaestio. Postquam
determinavit de obiecto consilii et de modo consi-
liandi, hic consequenter agit de nominibus consilii, scilicet quod est quaestio genus
suum et secundum differentias suas et secundum hoc de nominibus consilii. Et circa
hoc sic: quo primo differentiam formalem et primo differentiam materialem dicit.
Dicit ergo primo de genere quod non omnis quaestio est consilium, quia patet per
quaestiones mathematicas quae quaestiones sunt, non tamen sunt consilium. Sed omne consilium
est quaestio ex qua quod quaestio est genus consilii. Secundo de differentia
formali dicit quod multa quaestione id quod est primum in
ordine resolutionis est ultimum in ordine generationis, ut dictum
est ex quo patet quod consilium est quaestio resolutiva, et hoc est genus for-
male. Deinde huius [illegible] Et siquidem impossibile, intendit ostendere
quod consilium est quaestio resolutiva circa materiam per nos
operabilem, quod declarat per exemplis de ordine consilii. Dicit ergo
quod si in inquisitione huiusmodi resolutionis consiliantes inciderint
in aliquod impossibile, discedunt ab illo consilio dimittentes, quia non est
consilium, quia res est nobis impossibilis, puta si finis qui
debet acquiri indigeat magnis sumptibus et pecunias
quas non comparare vel facultatem consiliantium, et hoc est signum
quod consilium tantum est de his quae per nos operari possunt. Sed si
videatur per quod finis acquiri possit, tunc possibile ut sumus
operari ad eius acquisitionem, et sic per totam
distinctionem consilii quod ad genus et differentiam est, scilicet consilium quaestio reso-
lutiva de his quae per nos sunt operabilia. Deinde cum dicit possibilia autem,
exponit quae dicuntur nobis possibilia, dicens quod illa quae per nos
vel per amicos fieri possunt possibilia, non enim opinionis est
aut est in nobis, quia si ea amicis sunt fiunt aliquomodo,
potentia per nos, inquantum principium ipsorum est in nobis. Addit autem
quod quaedam quae quaeruntur ante sunt instrumenta quaedam illorum
necessitates, id est utilitates et aptitudines eorum, et hoc similiter
in quibusdam aliis possibiles. In quibus scilicet tertium inquiritur quid; quandoque
per quid, id est causa efficiens; quandoque qualiter, id est causa formalis; quandoque
vero propter quid, id est causa finalis, et praeter hoc quandoque ex quo, id est
materia, scilicet non omnia quaeruntur in consilio, quae conferre
possunt ad acquisitionem finis. Consequenter cum dicit: videtur autem,
quemadmodum posteaquam declaravit obiectum consiliabile et modum consi-
liandi consilium, declarat statum eius, ostendens quod consi-
lium stat ex duplici parte, scilicet ex parte principii effectivi huius
operationis et ex parte ordinis generis consilii, et ex parte principii
determinati unde incipit processus consilii, et ex parte termini
quia per consilium determinatur. Dicit ergo de principio effectivo
quod homo est principium suarum operationum sicut supra dictum est,
et sicut expositum est, quod aliqua dicuntur nobis possibilia quia in nobis
est eorum principium, ad hominem ergo est status quia non
debet in parte sequenti unusquisque quiescit circa
investigationem operabilium cum in seipsum reducit principium. Et
adhuc dicit quod consilium est ut dictum est de operabilibus ab homine,
in quantum vero non progreditur quia ibi est status.
Dicit ergo de principio determinativo quod operationes per
quas devenitur ad finem sunt alterius gratia, et ideo
finis non est consiliabilis cum non sit alterius gratia. Sed solum
illa quae sunt ad finem, et propter hoc in fine sicut in
principio a quo incipit de ratione est simpliciter status consilii.
Dicit autem de termino quod neque singulares con-
ditiones iterum sunt consiliabiles sicut neque fines. Sed in illis

est status. Puta si hic quod est ad comedendum appositum est panis
vel si est coctum et digestum et si est factum vel pa-
ratum ut oportet. De his enim quae est consilium, scilicet quod est ex cuius
causa discernitur, cui est extra agibilia receptivus.
Notandum autem quod dictus status sit necessarius, quia processus in in-
finitum sequeretur, qui est impossibilis. Si non esset status in
singularibus, et sic patet status consilii ex utraque parte. Consequenter
dicit Consiliabile autem et eligibile. Agit de electione et distinctione
consilii. Consilium namque dirigit electionem, et ideo primo manifestat
hic directionem. Secundo ex hoc et ex praedictis colligit electio-
nis directe descriptionem, ibi: Existente autem eligibili. Tertio
exponit, ibi: Electio quidem igitur. Dicit ergo quod consiliabile et eligibile
sunt idem, verumtamen differunt quia consiliabile est ante consiliabile. Positio
non sit determinatum vel iudicatum. Sed eligibile non est an-
te eligibile nisi sit iam determinatum et iudicatum per consilium, et sic
patet quod electio est effectus consilii directus per consilium et
praeiudicium est actu et simpliciter eligibile, ut patet per philosophum, dicit scilicet
Quiescit enim unusquisque etc. Primo igitur sic arguit: ille
per consilium iudicatum quo inventio quiescit ille qui consiliatur
et quaerit. Sed inventio eo quod actu eligibile quiescit ille
qui consiliatur ab inquisitione consilii, quod docet experientia.
Quia actu eligibile est per consilium praeiudicatum. Hic notandum ponit
solam [illegible] d. quod unusquisque quaerens quomodo debe-
at operari quiescit cum in seipsum consiliativae reduc-
it principium, id est potestatem faciendi. Ideo quod per consilium debet esse finis et
ipsum verum iuxta resolutionis reducit in actus
secundum eandem viam quod fit per electionem, quia sicut in consilio
fit processus ab ultimo operabili ad primum operativum,
sic in electione fit econverso processus a primo operativo
usque ad ultimum operabile, et ideo addit quod hoc est quod eligitur
quia initio per processum fit electio et inchoatur
processus. Secundo patet per signum, d. quod manifestum est et id quod
dictum est ex antiquis urbanitatibus quas Homerus
poeta in suis carminibus imitatus est, reges enim
illa quae eligebant praenuntiabant plebi ut ple-
bis senes consiliarentur quid esset expediens pro
bono rei publicae et non expediens per se tantum in
dictio reges eligebant nisi consilium, et sic in
dictis electum legis habebat rationem. Tamen ostendit
huiusmodi id verum quod principi placuit legis habet vi-
gorem. Sicut ergo id quod eligebatur per principes
erat praeindicatum per plebis senes, et in homine
quod eligit per voluntatem est praeindicatum per in-
tellectum. Deinde cum dicit: Existente autem eligibili, colli-
git ex praedictis descriptionem electionis, dicens quod quia eligibile est
hic praeexistit, ut est desiderabile et consiliabile et per nos o-
perabile. Sequitur ploratum a continuatis, quod electio est
desiderium consiliabile, id est boni consiliati et per nos operabilis.
Quia enim per experientiam quod ex consilio per consilium firmatur
iudicantes nos desideramus secundum consilium. D. c. quod
est in consilio iudicatum. Deinde cum dicit: Electio quidem
igitur, exponit dicens quod electio typo et figura, ut consu-
etum est dici, sed non secundum perfectionem. Primo praedicata sunt

ad aliquam specialem electionem scilicet [illegible] quantum ad omnia de
finita est, ut dictum est, circa quaedam est, et quia est eorum quae
sunt ad finem per nos operabiles.

Videntur quidem praedictorum quaerendorum est. Postquam determinavit de
consilio, utrum scilicet consilium sit de omnibus bonis et
malis. Secundo de subiecto alio consiliativo, utrum scilicet consilium sit acti-
vorum vel intellectivorum. Tertio de forma consilii, utrum scilicet consilium
sit quaestio resolutiva. Quarto de fine consilii, utrum scilicet finis
consilii sit ultimus solum an ultimus et honestus sit.

De primo arguitur quod consilium sit de omnibus bonis et
malis. Probatio: quia quicquid est eligibile est consiliabile, ut habitum est.
Sed omne bonum est eligibile, ut habetur [illegible] dicit quod
eligibilium alia sunt propter se tantum eligibilia. Alia vero propter al-
terum tantum. Alia et propter se et propter alterum simul. Sunt
hic autem 3a quae [illegible] omne bonum. Quia omne bonum
est eligibile et per consequens omne malum est eligibile ad fugam. Ergo
omne bonum et omne malum est consiliabile. Secundo, quia de quibus
sunt virtutes morales de illis eisdem est consilium omnibus enim
moralibus virtutes sunt electivae, ut secundo libro 2, et per consequens
omnes requirunt consilium. Sed virtutes morales sunt
de omnibus. Sunt enim de divinis, puta religio et similes, et
de humanis, puta iustitia et similes. Ergo et consilium erit
de divinis et humanis, et per consequens de omnibus, cum omnia
sint vel divina vel humana. Tertio, quia secundum ea quae tra-
duntur consilium videtur esse de omnibus quae sunt ad finem
hominis. Sed omnia sunt ad finem hominis, quia sumus
quodammodo finis omnium, ut dicitur secundo physicorum. Ergo consilium
est de omnibus. Sed in oppositum sunt quia omnia haec dicuntur
de consilio. Ad quod consilium non est de omnibus, quod declarat
per 4 genera quaedam aliqua sunt eadem et illa quae
sunt in textu. Aliqua vero non. Pro quo intelligendum ... quod
scientiae est quod unumquodque habet esse vel habet esse ex sua
natura absque principio vel ex natura vel ex arte vel a
fortuna vel ab humana voluntate. Sed nihil consiliabile habet
esse ex sua natura quia naturaliter necessarium est operabile et omne consiliabile
est operabile, quia nihil consiliabile est necessarium. Ex quo sequitur quod
nullum praeteritum est consiliabile, ut sexto libro 6, quia praeteritum est praeteritum
et sic necessarium, quia a sua praeteritione est simpliciter immutabile.
Unde hoc solo privatur deus ingenita facere quae facta
sunt, ut ait Agathon, sexto libro 6. Item nullum consiliabile est
a natura vel vim formant semper vel ad maior et plus, optime
ut dicitur in textu, quia nihil in illis dependet a consilio,
et omne consiliabile dependet a consilio, quia nullum consiliabile est tale.
Item nullum consiliabile est ab arte secundum se, quia ipsum opus quod acci-
pit rectitudinem suam ex directione artis accipiat
etiam ex directione consilii, quia omne artificiale est secundum
artem certam et determinatam, aliter non esset ars. Sed
nullum consiliabile est certum et determinatum, tale enim non esset
consiliabile et dubitabile, quia nullum consiliabile est certum. Unde primo Ethicorum
dicitur quod ars non deliberat quamvis et artificia con-
tingunt in aliquibus quaedam dubia, et talia non
fiunt per artem determinatam et ideo possunt esse consilia.
Sicut patet per exemplum sumptum textum. Item nullum consiliabile

ca casu ul' a for^na q^r oi̅e cau^le z oi̅e fortuit eue
nit p^t intencoe̅. Si n^m ɔsi^le euenit p^r intencoe̅
immo totum ɔsi^m dependet ex intencone finis q^d
de acquiri ex ɔsilibus q^r n^m ɔsile e̅ cau^le ul' fortu
itum. Q^o de illa vo^te dicto e̅ q^d q̅uedā e̅ alena
q̅uedā a^r ppria e̅ ɔsi^n z dic^t dico q^d o̅pa^le ab alie
na vo^te nō e̅ ɔsili^le q^r oi̅e ɔsi^le e̅ in ɔsiliati^i p^r
tate. Si i^o q^d e̅ oio a^lena vo^te nō e̅ in istor ɔsili^tam
ptate q^r nō e̅ ɔsi^le. G. dd^r p locū a suffi^ti dīone
q^r oi̅e ɔsi^le e̅ o̅pa^le p ɔsiliātiu vo^te. Si nō q^uiē
q^r sicut nō oi̅e vo^m e̅ eli^le s^t n^c ɔsi^le q^r eli^le
z ɔsi^le ɔiuntur. Ad cui^r eui^s declande sciē a^c
G. esses. G. n^e tunc. z una aliter n^a q^d s^t i^e. p^a
q^d n^m vo^m repentinū e̅ ɔsi^le. 2. q^r il^m raro ɔtingere.
3. q^r il^m assuetū ul' illi ɔstitutū cui. E. q^r nullum
p^ri^t seu motiua. G. q^r n^m finale. G. q^r oi̅e
ad finē ordi^le e̅ ɔsi^le. Ad p^ma p^t q^r oi̅e ɔsi^le e̅

[illegible]

[illegible]

ipsi in intellectu finis. Secundo. Pro quo sciendum quod duo sunt
premittenda. Primo quod Tullius in sua rethorica sup-
positionem istam reputat Aristotelis fuisse diminutam. Aristoteles enim
primo rethorice dicit quod finis negocii deliberativi vel
consiliativi est utilitas in quo solum primo loquitur
de utili tractando. Tullius autem 2 rethorice dicit Aristotelis
quod utile et utilitas. Nobis autem et utilitas et ho-
nestas ex quo secundo vel quod Tullius finem Aristoteles diminuit.
Secundo sciendum quod finis consilii potest intelligi duplex uno modo quod consilio
presupponitur sicut cognitus et desideratus a quo incipit
et primo inchoatur totus consiliativus processus
sicut dictum est supra. Alius qui ex consilio et per consilium
cognoscitur et per electionem appetitur finis enim consilii prius
et immediatus est cognitus et tamen ultimus eligen-
di et prosequendi primo quia finis primus potest generaliter accipi
et secundo finis consilii est recta electio et secundo recta prosecutio
secundo est finis prognitus vel primo intellectus
istis quo posito est de fine primo vel de secundo vel de
tertio vel de secundo. Sed quo ad dictum sufficit dicendum
est excepta una ab aliis et ex alia. Ad
secundum quod quod loquendo de fine primo cognito hones-
tas et non solum utilitas est finis consilii et hoc modo
Tullius dicit verum et hoc modo deficit quod finis
ex parte Tullii. Sed loquendo de fine ultimo cognito non primo
cognito dicendum quod sola utilitas est finis consilii
et hoc modo locutus est Aristoteles et hoc modo loquitur debuit lo-
qui Aristoteles de fine primo et ultimo consilii. Hoc dicit
ex parte Aristotelis qui queritur de solo utili vel non
cum ipse ponat utilitatem pro fine prius. Secundum est
ipsius qui ipse solam utilitatem pro fine ponit. Ideo
declaratur quod omne consilium est de hiis que sunt
ad finem et sunt ad finem pretermittit ut habetur in
textu. Sed cum in quantum huiusmodi sint utilia vel non
cum ipsa habeant in se rationem honestatis
vel delectabilis. Verbi gratia. Si quis proponat pro fine
salutem anime et consiliet de hiis que sunt ad istum
finem et inveniat quod per honestatem et utilitatem vi-
te contemplative vel active potest acquirere eam et
querit deliberet an honestas contemplativa sit
commodior pro salute optinenda quam honestas
activa. Dicendum quod ista non querit de honesta
te in quantum vel in quantum est honestates. Sed in quantum u-
tiles ad salutem quia si quis appetit honesta
tem propter honestatem vel non consiliabitur de ipsa quia
finis est non consilium vel consilium non est honestas
sed si per utilitatem honestatis ut tendit ad
salutem. Post hoc potest ad omnia motiva pro tris
sententie dictos et hoc est etiam quod Tullius nisi
quod voluit dividere determinationem Aristotelis et superflu-
us et minuit apposuit honestatem.

Voluntas autem quod quid finis est. Post
quam determinavit de consilio et electione determinat de electione
Tullius hic omnino agit de voluntate de qua primo vi
ponit. Secundo vim. Quarto vero et Ibi autem hiis. Quo

quoniam arguit et secundo quidem voluntatis. Secundo quoniam sol-
vit. Ibi. Si vero utique hiis non placent. Primo solvit esse bonum
secundo Ibi. Quemadmodum et in corporibus. Dicit ergo primo quod dictum est supra
quod prius de electione ad voluntatem quia voluntas est
ipsius finis tanquam obiecti quia voluntas est rationalis appetitus
bonum simpliciter acceptum et non ad non relatum et hoc modo
appetit sive bonum quod non appetitur propter alterum et istud quod supra
dictum est supponendum est. Deinde ibi. Videtur autem unum quidem
de isto quo bono intendit scilicet sit per se bonum an sit quod
cuique apparens bonum et super recitat 2 opiniones
dicit ergo quod quidam dicunt quod voluntas sit appetitus per se
boni tantum. Quidam vero quod sit appetitus tantum appa-
rentis boni quales sunt isti qui in dicunt omnia esse
sicut apparent et non dicebant duo contradictoria simul
esse vera quia diversis videntur apparent ut recitat
tunc primo metaphisice. Deinde ibi. Volentibus autem quidem. Ar-
guit et primo contra primam opinionem ducendo eam ad in-
conveniens. Dicit ergo quod illi qui dicunt voluntatem esse tantum per
se boni consequuntur istud inconveniens scilicet quod id quod vult aliquis non
recte non sit volitum quia potest quod fiderit quod id sit volun-
tas sed quod id sit per se bonum propter quod omne volitum sit
per se bonum et ulterius sequitur quod in malis sit per se
bonum quia nam alii hominem non recte volentem velle
quod malum de quo possit forte esse id quod est volitum
secundum istos est per se bonum. Sed malum quod vult aliquis
non recte vult est volitum secundum istos ergo id malum
erit bonum. Deinde ibi. Rursus autem arguit contra opinionem
secundam dicens eam ad inconveniens. Dicit ergo quod illi
qui dicunt quod volitum est tantum apparens bonum consequuntur istud
inconveniens scilicet quod non sit volitum naturaliter et sic nullum erit volitum.
Sed unicuique sit volitum id quod videtur ei et quod unum videtur verum
et alteri alterum contrarium propter quod contraria simpliciter sunt
eidem. Item quia id quod uni videtur bonum alteri videtur ma-
lum quare id erit bonum et malum ut deducit
secundum metaphisice. Deinde ibi. Si utique vero non placent quia sol-
vit dicens quod hec predicte opiniones cum in quantum non pla-
cent auditoribus. Dicendum ergo est aliter secundum propriam opinionem
quam explicat in eo quod pro simpliciter et secundum
veritatem et ut volitum est id quod est per se bonum et quod volitum
unicuique est id quod videtur ei bonum. Et quod volitum
studioso et bono est id quod secundum veritatem et tamen est bonum
et quod volitum homini pravo est id quod contingit pravitate sive
quia secundum diversitatem pravitatis secundum diversitas appa-
rent et desideriorum et non unum pravo et unum est maxime
bonum et alteri alterum. Sed omnibus hominibus bonis et
studiosis videtur id esse bonum. Deinde ibi. Quemadmodum
et in corporibus secundum datam est bonam per similitu-
dinem et cum primo ponitur primo indicat primam
sic quemadmodum se habet ut cumque sana in corporibus secundum
volita vel in animabus quia non primo uniformiter in
veniuntur et consistunt complexiones bone corpor-
ibus et omnia volita bona affectiones bone animarum. Sed
in corporibus sic se habet nam illa sunt sana
corporibus bene dispositis sana que secundum veritatem et in illis sunt

sana ergo secundum in animabus bene dispositis id sola volita
erunt bona secundum virtutem et tamen erunt bona et sic bene
nimis quod sicut secundum veritatem volita bona et tamen sunt secundum
veritatem et in illis bona et sic per primam secundum. Deinde ibi.
In infirmis autem. Declarat 2 scilicet quod unicuique est volitum
et desiderabile id quod videtur ei bonum. Dicit ergo quod sicut sanis
et bene dispositis sunt sana ea que secundum veritatem sunt sa-
na. Sic infirmis et male dispositis sunt sana
aliqua que secundum veritatem non sunt sana. Primo medicina ve-
nenosa que secundum veritatem non est sana immo secundum naturam
suam est mortifera erit uni infirmo sana et
salubris et secundum amara apparent aliquibus esse que
dulcia sunt. Primo unum homini gustum infectum co-
lera adusta. Aliquibus quod ea que vere amara sunt
apparent amara. Similiter modo de calidis esse tactum
et de gravibus esse robur quia homini debili unum esse minimum
ponderosum et gravem id quod est satis leve non tamen robu-
sto videbitur. Et ulterius in omnibus quare similiter modo
unicuique erit volitum et desiderabile id quod secundum eius dispo-
sitionem videbitur ei bonum. Deinde ibi. Studiosus enim. De-
clarat 3 intendens sic arguere ille qui recte iudi-
cat in singulis et cui verum apparet in singulis est volitum
id quod secundum veritatem est bonum ita deducit potest ergo
pretermittit. Sed unicuique est volitum id quod apparet ei
bonum necesse est quod illi cui in singulis apparet bonum
esse id quod est vere bonum. Sit volitum id quod est secundum veritatem
bonum. Sed studiosus recte iudicat in singulis
et ei verum apparet in singulis quare studioso erit volitum
id quod est vere bonum. Hoc enim ponit minorem confirmans eam
quia vult secundum unumquemque habitum vel secundum unamquamque
dispositionem sunt unicuique aliqua propria scilicet propria scientia
est habitum vel dispositionem et apparent ei bona et sunt
ei delectabilia. Propriam enim incestis quod iniusta sunt
ei apparent eis bona et sunt eis delectabilia. Secundum propriam
et luxuriosis quod iniusta luxuriosa apparent eis bona
et sunt eis delectabilia sed apparentia et cum quod ut dictum est
secundum in fine primi. Sed apparentia consistunt vere et delectabilia
omnibus et castis et non castis. Et multum enim et differt
plurimum. Multum differt recte studiosus et pravus quod
ex hiis dictis apparet quod differt plurimum hoc studiosus a pravo
in hoc quod est videre verum in singularibus operabilibus quemadmodum
regula et mensura eorum omnium operabilium. Est
enim studiosus quod ut dictum est quod omne id quod potest dicta re-
gula et mensura eius et non sciens primo modo est mensura sci-
entie quantitate et est id quo scibile cognoscitur et per modo idem
est mensura scibile in quantum scibile est id quo cognoscitur
et omnia sunt eius quod. Sed studiosus est id quo bona
operabilia cognoscuntur a posterioribus quia ea sunt bona
que ipse iudicat esse bona et appetit tanquam bona quia
vir studiosus et bonus potest dici regula et mensura
bonorum operabilium. Deinde ibi. Multis autem. Declarat
et continuatur quod multis videntur esse non
bonum id quod non est vere bonum. Dicit quod multis sit
talis deceptio ut putent bonum esse malum et

malum esse bonum propter delectationem quia delectatio esse
quod putent et desiderent malum et turpe delectabile
tanquam bonum et quod putent et fugiant bonum quod est
asperum et triste tanquam malum quia unicuique pravo
videtur esse volitum bonum id quod convenit secundum pravam dispositionem suam.
Deinde consequenter queritur et sunt inquirenda. Primo
utrum voluntas sit idem quod volitum.
Secundo utrum voluntas sit tantum non finis. Tertio utrum
voluntas sit tantum non boni existentis. Quarto utrum homo
tunc malus magis corrumpatur videtur (?) secundum quod pro-
mala vel equalis. Videtur quod voluntas non sit
Deo propter argumentum quod non idem quia actus cum ne-
gatione et actus sine negatione non sunt idem.
Sed voluntas est actus cum negatione ut patet de se
et voluntas sine negatione ergo non sunt idem. Sed in
oppositum arguitur quia voluntas cum sit eius finis est vel fruitio
vel intentio vel voluntas non est quod fruitio. Sed
amore in hac re rei fruibilis nolle non est fruibilis
rei volite neque est intentio cum intentio sit potius
presentionis voluntatis fruitio. Sed potius fuge.
Ad autem quod omnis voluntas et nolle est quoddam
velle. Secundo non sequitur quod consideramus quod oportet velle ad
non fieri vel non esse et quoddam velle et omnis sit nolens
est in veritate nolens. Sed non nolle fieri vel esse
et velle id non fieri vel non esse et omnis nolens id fieri
vel esse est volens id non fieri vel non esse quare nol-
le est velle et noluntas est voluntas. Est autem sciendum
ad evidentiam minoris quod nemo potest proponi vel op-
poni actum utrobique modo consimilis nemo potest in sig-
nificatione nominis ex parte verbi gratia de necessitate proposita in
hoc nomine nemo vel nec homo quod intelligitur proponi neces-
sario in hoc nomine in iusticia nec iniustitia quia nemo
nominatur proponi iniustitie. Similiter autem nomine noluntas non
nec voluntas quod negatio non nominatur proponi voluntas ut
quando nolo comedere et nolo comedere. Et in 2 quando
in uno ipsi negatio non nec actus voluntatis. Sed ab
actu nolendi nec actus comedendi et non de ex
parte predicti quod et non nolo comedere. Sed predicto no-
lo non comedere. Et ideo 2 sciendum quod velle et
nolle idem eiusdem sunt volunt contrarie quia si-
cut se habent vere se opiniones contradictorie si et
se voluntates contradictorie. Sed ut dictum est 2 periermenias opiniones contradictorie
sunt contrarie puta opinari animam esse immortalem
et opinari animam non esse immortalem et vel-
le et nolle idem eiusdem sunt voluntates contradictorie quia
ut dictum est velle et nolle comedere sunt idem quod
velle comedere et velle non comedere quia et
velle et nolle idem eiusdem sunt voluntates contrarie.
Philosophus et per hoc quod non omne velle est nolle quamvis omne
nolle sit velle quia id solum velle quod est contradictorium
dictorum nectitur dicitur nolle. Philosophus et per modo
ad oppositum quia actus cum negatione et postposita negatione est actus
non nectitur et ideo noluntas est vere volun-
tas non quidem illa de qua est hic sermo. Sed

opinari

est voluntas sicut volitiva ut est communis ad voluntatem et electionem.

Deinde cum dicit quod voluntas non sit tantum modo finis [illegible] quam omnino volitio. Primo quod voluntas non est finis cuius sit voluntas sicut dictum est voluntas est voluntatis quidam quia alia voluntas esset appetitus non ipsius finis. Secundo quia omnis electio est eorum que sunt ad finem ut ostensum est. Sed omnis electio est voluntatis et eorum que sunt ad finem. Minor patet quia quod eligitur fit voluntarie fit ergo per locum a casibus quod electivum est voluntarium et per consequens electio est voluntatis.

In oppositum philosophus. Dicendum quod voluntas ut est potentia potest ferri in obiectum non simpliciter. Et uno modo per alterum et propter alterum et isto modo fertur in illa que propter ultimum finem appetit et propter que alia quedam priora appetit et talis appetitus includit intentionem in quantum appetit id mediante hoc per alterum et includit electionem in quantum appetit propter alterum. Alio modo potest ferri per alterum sed non propter alterum et isto modo fertur in finem ut assequendum per alia que prius que sunt ad finem et talis appetitus est intentio. Alio modo potest ferri non per alterum sed propter alterum et isto modo fertur in ea que prius sunt ad finem et talis appetitus dicitur electio.

Alio modo potest ferri voluntas non per alterum neque propter alterum et isto modo fertur in bonum simpliciter sumptum non relatum ad prius per quod nec ad posterius propter quod debet vel possit acquiri et iste talis appetitus [illegible] talis appetitus vocatur voluntas de quo nunc agitur. Ex quo patet esse dicendum quod voluntas non est eorum que sunt ad finem. Sed tantum modo finis quia omnis appetens ea que sunt ad finem appetit ea propter alterum. Sed simpliciter volens vel appetens propter alterum quia nichil appetit eorum que sunt ad finem ut hic et per consequens voluntas est tantummodo finis non secundum quod finis dicitur causa finalis propter quam alia appetuntur sed secundum quod dicatur finem tamen non propter alterum ulterius desideratum.

Ad rationes. Ad primum in oppositum quod voluntas est appetitus finis [illegible] qui dicit volitiva [illegible] qui potest dici per [illegible] volitionem volitivus ut expositum est in precedenti questione.

Ad aliud dicendum quod id quod eligitur fit voluntarie sed hoc voluntarium non ut descendit a voluntate de qua nunc agitur sed ut descendit a voluntate de quo supradictum est quod est communis nobis et bestiis.

Deinde queritur quod voluntas non sit boni existentis. Probatur quod omne bonum volitum movet voluntatem sed non bonum non existens movet voluntatem cum non [illegible] ponat esse quod non bonum non existens est bonum volitum. Item omne bonum apparens et non existens [illegible] appetitum appetitur propter ignoranciam. Sed omne quod fit per ignoranciam est involuntarium ut ostensum est. Ergo si bonum apparens et non existens sit volitum simul erit involitum.

Sed contra philosophus. Dicendum quod ad primam questionem est quod tamen ambiguum et appetibilium ut dictum sunt supius in 2. ethicorum. Tria sunt bonum et delectabile et utile duo tamen sunt volita, scilicet bonum et delectabile quod utile non appetitur nisi propter alterum [illegible] quod est ad finem. Tertio quod utrumque istorum duorum volitorum potest appeti duplici. Uno modo [illegible] vere bonum honestum potest appeti vel [illegible] vere delectabile. Alio modo [illegible] vere bonum sicut id quod licet est melius homini quam [illegible] sine sit politicum sive privatum.

Tertio intendendum quod bonum appetens et vere existens potest multipliciter. Uno modo [illegible] vere vita sed appetens et [illegible] alia sic existens sicut dicit philosophus de delectabilibus quod multi desiderant ut bonum [illegible] et non existit bonum existens [illegible] delectabile. Alio modo quod [illegible] vita in pluribus sic appetens et [illegible] existens.

Dicendum ergo primum, sed ad quod dictum sunt duo. Primum quod voluntas potest esse [illegible] vere vita boni appetentis tamen et existentis [illegible] alterum. Secundum quod non potest esse boni [illegible] vere vita appetentis et [illegible] existentis. Probatur de delectabili ut dicit in tertio [illegible] id est quod appetitur delectabile facit appetere [illegible] omnium delectabilius et boni [illegible] delectabile non potest dicentibus appetere. Sed auctoritas sic [illegible] reddit omnia appetibilia [illegible] faciat ipsum appeti ut bonum [illegible] vere bonum [illegible] patet quod bonitas est quedam convenientia et bonum est id quod est conveniens rei. Sed delectatio existens in [illegible] ut in [illegible] reddit [illegible] conveniens appetenti sic quod tollit omnem appetentiam [illegible] vel [illegible] qui intendit et remittit facit omnia appetere magis convenientia quam dicentibus quod facit ipsa appeti sicut bonum et [illegible] vere bonum.

Tertium probatur sic. Id quod nec causam nec appetentiam habet appetibilitatis non appetitur. Sed id quod nullam rationem habet bonitatis vel delectationis nullam causam vel appetentiam habet appetibilitatis, ut dicit [illegible] amabile vel appetibile est vel honestas vel delectatio vel bonitas [illegible] supra ad [illegible] et ad id utilitas non est [illegible] appetibilis. Et reducuntur ad aliquam de predictis et sic patet quod id omnino quod omni [illegible] caret [illegible] caret et omnibus appetibilitatis.

Et quarto de appetitu quod sicut in sophisticis non potest latere falsitas [illegible] appetitu [illegible] veritatis [illegible] in bonis et malis non potest latere malum sub appetitu boni absolute omnium [illegible] quia [illegible] omnino [illegible] vere boni [illegible] appeti. Et [illegible] quod [illegible] caret omni [illegible] bonum appetitur [illegible] appetitur [illegible] per venenum et mortiferum potest appeti propter sanitatem quamvis in effectu non conferunt. Et iste appetitus non est voluntas [illegible] de utili [illegible] hic sermo.

Ad [illegible] ergo ad primum quod concludit de [illegible] nullam habente [illegible] bonitatis. Ad secundum dicendum quod [illegible] appetitur delectabile tamquam bonum non appetitur [illegible] ignoranciam sed appetitur ignoranter [illegible].

Deinde queritur quod prius mala magis sit corruptiva rationis quam habitus malus quod [illegible] de [illegible] et de [illegible] eius magis de re [illegible] secundum philosophum 2. methaphysice ut patet de calido [illegible] dicto de igne et de mixtis. Nam magis dicitur de igne quam de mixtis. Sed esse corruptivum rationis videtur dicitur de passione mala et de habitu malo et passio mala est causa habitus mali ut patet secundo [illegible] primo et in 2. quod passio est magis corruptiva rationis quam habitus malus.

Item [illegible] quia ratio hominis incontinentis magis est corrupta quam ratio incontinentis. Sed ratio incontinentis est corrupta per habitum malum incontinentis vero per passionem quod habitus malus magis corrumpit rationem quam passio.

Contra [illegible] quia intentio habitus et vehementia passionis sit pares quod habitus malus magis corrumpit rationem quam passio mala quia utrumque malum appetitum [illegible] in tantum corrumpit in quantum in quantum facit appetere interius opus malum esse conveniens homini et opus bonum esse disconveniens homini. Sed certus probatur ut dictum est habitus malus magis causat talem appetentiam quam passio mala. Ergo magis corrumpit quam passio.

Ad [illegible] supra [illegible] apriori quam habitus malus causat talem appetentiam ex hoc quod opus malum est conveniens dispositioni male et per hoc [illegible] quod causat rei [illegible] dispositione scilicet habitus nunc [illegible] ratione id quod est malum [illegible] esse homini et per eandem causam bonum [illegible] et disconveniens passio tamen causat talem appetentiam ex hoc quod opus malum est conveniens passioni male que inest homini modo accidentaliter et actualiter et per hoc [illegible] quod id malum [illegible] rei passionate scilicet homini et causa taliter [illegible] accidentaliter et non homini male agenti ex passione videtur quod sic sit agendum non simpliciter nisi [illegible] secundum [illegible] tunc homini male agenti ex habitu videtur quod sic sit agendum simpliciter [illegible] habita opportunitate. Et sic patet quod habitus magis causat talem appetentiam quam passio.

Secundo probatur idem a posteriori quia passio mala potest in esse homini absque omni ratione secundum actualem vel habitualem. Habitus tamen malus numquam inest homini sine ratione secundum actualem vel habitualem ut dicitur in [illegible] et secundum in [illegible]. Et [illegible] nisi simul est quod habitus malus [illegible] et habitus [illegible] simul generantur et simul agentur et simul corrumpuntur [illegible] per [illegible] patet quod et simul corrumpunt quod habitus malus magis est corruptivus rationis quam passio.

Ad argumenta. Ergo ad argumentum in oppositum quod corruptio [illegible] causam et effectum [illegible] fieri inter causam totalem et effectum totum et non inter partem et effectum totum vel econverso aliter non tenet. Verbi gratia si dicatur gratia melior est finis quam [illegible] quod est ad finem, verum est de fine toto non de quali [illegible] parte finis, calamus nichil est [illegible] instrumentum cuius propter finem [illegible] scriptura [illegible] quod fieri per calamum melior est quam calamus. Sed scriptura uno modo non est melior quam calamus. Similiter modo in proposito et de [illegible] [illegible] male [illegible] causat habitum malum sicut supra [illegible] magis corrumpit rationem quam habitus. Sed una [illegible] propter [illegible] sicut supra [illegible] [illegible].

Consequenter queritur utrum voluntas quando finis [illegible] queritur de voluntate et similiter de electione et consilio et de voluntate [illegible] de habitu [illegible] utrum omnes quod habitus boni et mali virtus et malicia sint in potestate nostra. Et primo queritur de [illegible]

monstrat [illegible] quasdam [illegible] existentia [illegible] duo autem quod nunc 3° epistole [illegible] [illegible] de virtutibus. In determinando dicit primo tres conclusiones. Primo quod in potestate nostra sunt operationes virtutum. Secundo quod operationes malicie. Tertio quod virtus et malicia. Procedit ergo sic quod primo ponit primam. Secundo ponit tertiam. In nobis autem virtus. Tertio ponit secundam. In quibus et ceterum. Et ponit tertiam et [illegible] in tertia [illegible] Si autem [illegible]. Primo ponit quod [illegible] desiderium voluntatis sit ipsius finis [illegible] consilia et eligibilia sint eorum que sunt ad finem [illegible] operationes que sunt [illegible] finem [illegible] ea que sunt ad finem sunt secundum electionem voluntatis. Sed operationes virtutum sunt circa finem et circa ea que sunt ad finem quia sunt secundum electionem voluntarie [illegible] ponit [illegible] [illegible] virtutum [illegible].

Est autem secundo quod secundum electionem voluntarie [illegible] voluntarium quod est in potestate nostra [illegible] ad agere vel non agere [illegible] non est impotestate et divisio voluntatis sic est voluntarium in plus et electum et ad dictum talis voluntas [illegible] secundum electionem voluntatis [illegible] [illegible] desiderium volumus quod id est quod voluntas et desiderium consiliabile eligibile quod idem est quod electio sunt desideria voluntaria secundum electionem [illegible] in potestate nostra. Voluntarie possumus velle vel nolle posse vel [illegible] ut visum est. Sed electione [illegible] non eligimus [illegible] sunt in potestate nostra ut visum est quia talia desideria et queque opera ex ipsis dependentia sunt in potestate nostra. Et sic patet quod omnes operationes que sunt [illegible] producuntur sunt secundum electionem voluntarie. Maior autem patet [illegible] per [illegible] in 2° ethicorum nam habitus electivus eorum que sunt ad finem propter bonum finem.

Deinde [illegible] in nobis autem virtus [illegible] ponit tertiam sive [illegible] intentionem [illegible] quod in nobis et in potestate nostra est virtus et similiter [illegible] malicia [illegible]. Deinde [illegible] in nobis [illegible] in quibus [illegible] operationibus [illegible] et [illegible] operari est in potestate nostra [illegible] non operari est in potestate nostra et in quibus [illegible] non operari est [illegible] et operari est in potestate nostra. Sed [illegible] omnino [illegible] [illegible] virtutum et [illegible] virtutum [illegible] id operari quod est bonum et virtuosum [illegible] non operari quod est [illegible] bonum et virtuosum est [illegible] in potestate nostra [illegible] ad virtutem de qua [illegible] [illegible] est quod eius appetens potentie vel [illegible] sunt in potestate nostra [illegible] id operari quod est malum et vitiosum [illegible] non operari [illegible] erit in potestate nostra [illegible] ponit [illegible] sunt [illegible] [illegible] per formam [illegible] quod operationes malicie seu [illegible] sunt in potestate nostra quod operari malum et non operari bonum dum

operationes vitiorum et maliciarum. Deinde cum dicit: Si autem haec videntur nobis, ex predictis concludit conclusionem principaliter intentam. Intendens sic arguere. In quorumcumque potestate est operari bona et mala, in eorum potestate est fieri et esse bonos et malos. Sed patet, ut patuit in 2°, per operari bona et non operari mala efficitur homo bonus et virtuosus, et per operari mala et non operari bona efficitur homo malus et viciosus, et sic patet quod sicut ulterius se habet ad operari, ita fieri et esse bonos vel malos. Sed in potestate nostra est operari bona et mala, ut visum est in premissis. Concludit ergo quod in potestate nostra est fieri et esse bonos seu decentes et malos seu indecentes. Hoc ergo primo ponit minorem explicite, conclusionem maiorem implicite, ibi: Si autem est. 2° conclusionem, ibi: In nobis erit. Et sic patet quod in nostra potestate est utrum simus decentes et boni et similiter mali utrum simus pravi et mali. Deinde cum dicit: Dicere autem quod nemo volens malus, quasdam falsas excusationes annullat quas mali homines sumunt ad excusandas excusationes in peccatis. Ubi sciendum quod circa appetitum et intellectum sunt principia huiusmodi actuum bonorum et malorum. Hinc est quod excusationes sunt tres. Primo modo excusando appetitum. 2° modo excusando intellectum. 3° modo excusando appetitum simul et intellectum. Et ideo philosophus annullat primo excusationem appetitus. 2° excusationem appetitus et intellectus, ibi: Sed forsitan talis aliquis est. 3° excusationem intellectus, ibi: Si autem quis dicat. Est ergo excusatio appetitus quod nemo nequam vult, nemo quidem appetit malum, quod ipsi aliqui sic probant: quia sicut se habet motus desiderii ad bonum, sic motus fuge ad malum, et per consequens econverso, sicut se habet motus fuge ad bonum, sic motus desiderii ad malum. Sed omnes desiderantes desiderant et appetunt bonum et non malum, ut dicitur in primo huius. Quare omnes fugientes fugiunt malum et non bonum. Velle autem est quoddam appetere desiderando vel amando. Nolle vero est quoddam fugere timendo vel odiendo. Quare nemo vult nec appetit malum, et per consequens nullus malus est voluntarie, et nemo nolens est malus, nec nolens est bonus vel beatus. Et hoc est quod ponit philosophus quando intendit 2° parte, ibi: vel in nunc dictis dubitandum. Dicit ergo quod ista excusatio assimilatur homini mendaci qui [illegible] assimilatur [illegible] homini [illegible] accipienti [illegible] ex eius [illegible] coloratam plurimos decipiunt. Ista [illegible] excusatio [illegible] accipit verum, scilicet quod nemo nolens est beatus [illegible], nam voluntas reddet voluntarie miseriam quia [illegible] miser, secundum Augustinum 12 de civitate dei [illegible]. Et [illegible] autem secundum [illegible] malum non esse voluntarium et maliciam non esse voluntariam [illegible] omnis malicia mala est voluntaria. Deinde cum dicit: vel in nunc dictis, demonstrat maliciam esse voluntariam, primo a priori, 2° a posteriori, ibi: Ex hiis autem testimonium. Intendit sic arguere: vel malicia

seu habitus malus est voluntarius, vel illa que nunc dicta et determinata sunt erunt dubitanda et neganda, dicendo hominem non esse principium nec esse genitorem suarum operationum, quemadmodum est principium et genitor suorum natorum seu filiorum. Sed iam dicta et determinata non sunt in dubium revocanda vel neganda. Quare malicia dicitur esse voluntaria. Hoc ergo primo ponit maiorem disiunctivam [illegible] partem disiunctionis [illegible] vel destructionem [illegible] demonstrative [illegible] in primo. 2° [illegible] disiunctionis, ibi: Si autem hoc dictum. Omnis concesso quod homo sit principium et genitor suarum operationum, quia habitus mali erunt voluntarii et in hominis potestate [illegible]. Quorum autem principia sunt in potestate nostra et voluntaria, et ipsa erunt in potestate nostra et voluntaria. Sed principia malorum habituum sunt voluntaria et in potestate nostra; non enim habemus principia ad que possimus reducere malos habitus nisi operationes nostras per quas generantur habitus, ut visum est in 2°, et hee operationes sunt in potestate nostra. Unde [illegible] accidit quod habitus mali erunt voluntarii. Hoc ergo primo accipit concessionem quam hii dicunt, scilicet quod homo est voluntarium principium et genitor suarum operationum. 2°, ibi: Et non habemus, ponit minorem, scilicet quod principia malorum habituum sunt in nobis quia sunt operationes nostre. 3° maiorem et conclusionem, ibi: Quorum et principia. Est autem sciendum quod de similitudine filiorum et operationum posset accipi medium ad probandum quod homo est principium voluntarium habituum et actuum. Quod autem sit principium actuum patet, [illegible] quod unusquisque est [illegible] principium magis [illegible] in eodem genere [illegible]; et homo est principium filiorum, quia est principium generationis eorum, et non [illegible] quam homo magis [illegible] est principium actuum [illegible] filiorum quam ipsorum filiorum. Et sicut est de istis actibus, sic est de ceteris operationibus. Quod autem sit principium habituum ex eodem medio patet [illegible] effectus [illegible] homo est principium filiorum quia est principium generationis eorum, et ista eadem causa est de habitibus, quia iam [illegible] est principium operationum ex quibus generantur habitus; quare homo est principium suorum habituum malorum et bonorum. Et forsitan philosophus has rationes intendebat innuere licet non [illegible] dicat. Est et sciendum quod homo generans filium generat [illegible] alium [illegible], generans habitum generat [illegible] esse moris. Deinde cum dicit: Et hiis autem videntur testificari, demonstrat a posteriori hoc, scilicet quod malicie sint voluntarie sicut virtutes. Et hoc facit primo. 2° addit confirmationem, ibi: Et non in ipso ignorare. Arguens sic: Nemo nos provocat vel prohibet operari ea que nec in potestate nostra nec nobis voluntaria sunt. Sed [illegible] in domibus et legislatores in civitatibus nos provocant operari aliqua et prohibent operari aliqua que sunt in potestate nostra et nobis voluntaria. [illegible] ponit minorem et conclusionem [illegible] omnia que fiunt a legislatoribus in civitatibus [illegible] legitime homines operantes mala, si tamen non per violentiam nec per ignorantiam [illegible] operantur mala [illegible]

[illegible] respiciat ignorantiam cuius non est causa ipse ignorans. Honorant autem et remunerant presides et principes homines operantes bona ut istos bona operantes provocent ad bonum [illegible], aut alios mala operantes prohibeant et revocent a malo ne deteriores fiant vel aliis noceant. 2° ibidem maiorem, dicens quod nullus provocat operari ea que nec in nobis sunt nec voluntaria sunt. Et hoc manifestat per exemplum inducens in hiis que non sunt in nostra potestate, dicens quod non est opus nec suadere homini aliquid [illegible] talia, puta nec suadere alicui non calefieri vel non dolere vel non esurire [illegible]. [illegible] dicit Iacobus in epistola [illegible]: Si frater aut soror nudi sint et indigeant victu cotidiano, dicat autem aliquis de vobis illis: Ite in pace, calefacimini et saturamini, non dederitis autem eis que necessaria sunt corpori, quid proderit eis? quasi dicat quod nichil, quia non erat in eorum potestate calefieri [illegible] saciari [illegible]. Et sic patet totum. Deinde cum dicit: Etenim in ipso ignorare, confirmat dictam rationem et primo assumit propositionem confirmatoriam, 2° declarat eam, ibi: puniunt ebrios. Est ergo sciendum quod ista propositio est confirmatio [illegible] exempli [illegible] quod confirmet exemplum dictum [illegible] quod legislatores puniunt eos qui operantur mala non per violentiam nec per ignorantiam si ipsi sint causa ignorantie. [illegible] si mala operantes videntur causa ignorantie, non solum puniuntur de operibus malis verum etiam de ipsa ignorantia, quare illa exempla bona fuerunt posita. 2° est confirmatio quia si sequele operationum puniuntur, multo magis debent puniri ipse operationes. Sed ignorantia est sequela [illegible] operationum [illegible] multo magis puniende sunt operationes [illegible]. [illegible] est confirmatio maioris que supra fuit dicta, dicendo nullum provocat operari ea que nec in potestate nostra nec nobis voluntaria sunt [illegible] quod omnis homo nos provocans puniendo vel premiando nos provocat operari ea que sunt in potestate nostra et quorum possumus esse voluntarie causa [illegible] legislatores puniunt ipsam ignorantiam et ipsum ignorantem [illegible] delinquens videtur esse causa ignorantie, quod signum est quod homines puniendi sunt de omni malo cuius ipsi sunt voluntarie causa et puniendi de omnibus cuius ipsi sunt causa, et non est de actione bona vel malo quod ista est causa [illegible] ad bonum vel malum sit homini imputabile ad penam vel ad premium. Et sic patet confirmatio [illegible]. Deinde cum dicit: puniunt ebrios, declarat [illegible] homo potest esse causa talis ignorantie uno modo [illegible], 2° modo [illegible], 3° modo [illegible]. Primum dicit puniri ignorantiam ebriorum quibus secundum sententiam Pittaci qui fuit unus de septem sapientibus debent infligi duplices maledictiones

seu duplices punitiones: una quia corrupit [illegible] usum rationis per excessivum potus, altera quia [illegible] usu corrupto peccavit mechando vel aliis [illegible] puniendi sunt [illegible] quia ipsi sunt causa talis ignorantie, ut patet per philosophum [illegible] sic arguere. Quicumque est causa [illegible] est causa [illegible]. Sed iste ebrius causa ebrietatis fuit [illegible] excessive potationis [illegible] quia potuit [illegible] vel excessive vel inebriari [illegible] seu excessive potare fuit causa ignorantie, quare ipse fuit causa [illegible] ignorantie. Hoc est. [illegible] exponit in textu [illegible]. 2° [illegible] puniri ignorantiam negociorum qui [illegible] sunt occupati in negociis [illegible] quia ignorant [illegible] ad scientiam quorum tenentur homines scire, et non sunt ad scientiam difficilia, immo faciliter sciuntur [illegible] homines sunt [illegible] in pluribus [illegible] Tertio puniri ignorantiam negligentium et pigrorum qui per negligentiam ignorant ea que scire tenentur, et ipsi sunt causa ignorantie [illegible] diligentes vel negligentes.

Sed forsitan talis aliquis est. Postquam annullavit excusationem appetitus, hic annullat excusationem [illegible] simul et appetitus [illegible]. [illegible] annullat, ibi: Sed eius causa est. 2° [illegible] posita excusatione [illegible] defendi defensionem [illegible], ibi: Adhuc autem irrationale. [illegible] quia adhuc [illegible] defendi illam aliqua defensione [illegible]: Non tamen si velit. Circa primum [illegible] confirmat [illegible] non solum autem [illegible]. Dicit ergo primo quod forsitan aliquis [illegible] volens excusare [illegible] dicet se male agere [illegible] que sequitur negligentiam quia [illegible] naturaliter a principio est negligens, que negligentia contingit intellectum et appetitum [illegible]. Deinde cum dicit: Sed eius causa est, istam excusationem annullat, dicens quod ipsi negligentes sunt causa [illegible] negligentes [illegible] singulas [illegible] operationes [illegible] operatores [illegible] negligentes [illegible] remisse [illegible] operationes remisse [illegible] remissiores [illegible] operationum [illegible] sicut sunt causa [illegible] iniustos [illegible] mala facientes [illegible] homines [illegible] ipsi sunt causa [illegible] sint in potationibus

et in commessationibus degentes mala nata sunt, id est in iniuriam inferre, prius ad iniustitiam, prius sicut in ebrietatibus et in commessationibus ad continentiam. Deinde cum dicit: Operationes, ponit manifestationem, dicens quod operationes quae sunt circa singula operabilia faciunt tales, id est operatores eorum, quod patet per experientiam. Dicit quod hoc manifestum est ex meditationibus, id est exercitiis ad agonias; videmus enim quod similiter debeant duellare, propter faciunt similes actus illis actibus quos sic operantes faciunt operationes suas, sicut homines qui vivunt in civibus. Et hoc videmus omnibus quicumque agonia illius certaminis debent accipere magnum lucrum vel damnum ignominiae vel laudem. Et non cognoscentes veritatem dicit quod ignorantis est quod ex saepe operari circa singula operabilia fiunt habitus operationum similium. Non est enim homo penitus insensatus qui penitus ignorat quod in ista parte quod ex frequentia usus et operibus redditur omnis homo aptus similium operationum, et sic patet quod ex tali causa allegatur insensatus non est, cum ipsi intelligentes fiunt tales. Deinde cum dicit: Adhuc autem irrationale, excludit aliam defensionem praedictae excusationis. Posset enim aliquis malus dicere: si ego sum vel fio iniustus vel intemperatus, hoc fio praeter voluntatem; volo enim esse iustus. Alienum quod est iniustum non volo quod praeter hoc in me agnoscatur iniustitia. Intemperatus non volo, praeterea nolo intemperantiam. Sed iniusta non volo si volo turpia et delectationes quae sunt intemperatio. Nolo tamen propter hoc fieri incontinens vel intemperatus. Sed quod volo delectationes, non propter hoc nolo in me malitiam et vitiosam dispositionem. Quasi si faciam intemperantia vel iniusta, invitus fiam, cum displiceat. Contra hoc dicit Philosophus quod istud est dictum valde irrationale, quod sic aliquis intendit tamen operatur non ignorans illa ex quibus scit se fieri iniustum vel intemperatum, voluntarie se faciat iniustum et intemperatum. Iniusta faciens operatur id est ex quibus scit se fieri iniustum, ut iustum est in praesenti proposito, et sic per consequens quod voluntarie fiet iniustus et intemperatus voluntarie intemperantes. Hic est: ponit primo quod cum dicat irrationale est dicere aliquem facere iniusta et nolle esse iniustum, id est quod invitus sit iniustus, et intemperata nolle esse intemperatum. Secundo ponit manifestationem ad idem, dicens quod dicit: si malus est non ignorans ex quibus erit talis, erit etc. Deinde cum dicit: Et cetera, secundo per eundem modum quod ipsa est in virtute dicunt. Homini superius ostendit: prima est in dispositione voluntarie, deinde est quod voluntarie est causa principium in operatione circa singula in quibus est operatio, tota voluntarius dicitur sicut in ista materia. Deinde cum dicit: Et si hic dicat quod illud est verum de operatione, non de consequela vel effectu operationis, addit aliud exemplum in parte praecedenti exponendo, scilicet quod causa principalis fuit nobis voluntaria, ipsum est nobis voluntarium. Deinde cum dicit: Nec ex tunc vero ipso quod. Secundo dicit quod hominem velle aliquid contingit uno modo volendo id per se, sicut volumus sanitatem et felicitatem. Alio modo volendo id cum alio, sicut infirmus sicut praesentes utimur incommoda volumus quidem per se sanitatem, sed volumus ea cum vita magis quam carere vita et incommoda. Deinde cum dicit: Iniustitia et aliqua alia mala vel peccatum non est voluntas vel voluntarium primo modo nisi per se

peccatum ut peccatum appetit. Sed secundo modo omnis malitia est voluntaria, quia peccans peccat actum malum simul vel quia cum ipso quid aliud illo actu appetit. Deinde cum dicit: Non tamen si velit, cum illatam excludit aliam defensionem praedictae excusationis. Posset enim aliquis malus homo dicere: sicut est voluntarium quiescere possum voluntarie statim movere et voluntarie currere possum voluntarie quiescere, ita si voluntarie sum malus statim voluntarie possum esse bonus. Sed hic est quod dicit iste qui ex electione consentit per nolle esse bonus, et optimus homo autem non sum quoniam non video id ex quo sequitur quod voluntarie sum malus. Ad hoc dicit Philosophus quod malus existens non statim quiescit a malitia sua dato quod velit, quia non est intentio quod eodem modo possit non malus voluntarie nisi primo sit factus malus voluntarie, quia a principio fuit in eius potestate esse vel non esse malum. Sed per hoc non est illa potestas quoniam factus est malus sicut patet per exemplum de infirmo qui a principio potuit non aegrotare, tamen postquam aegrotavit non potest non aegrotare, similiter non de eo qui proicit lapidem et postea retrahere. Deinde cum dicit: Non solum autem animae, confirmat superius dictum per similem confirmationem, scilicet quod omnis animae malitia moris sit voluntaria et accipit similitudinem a malitiis corporis, et ostendit duas differentias malitiarum animae, unam quae aliqua est voluntaria et aliam invite (involuntarie). Aliam quae aliqua est voluntaria, et alique nolentes incipiunt in nobis contingit mentibus dicimus et sic accipit. Accipit illam similitudinem quod non omnis corporis malitia in voluntaria incipit, sed quae omnis voluntaria incipit et declarat eam valde clarus manifestus et propter hoc per exemplum hominum valetudinarii, dicit quod similiter est in hominibus malitias gloriosae sicut in istis, cuius est quod omnis malitia in corpore est voluntaria. Sed omnis malitia moris est increpabilis ergo omnis moralis malitia est voluntaria. Deinde cum dicit: Si autem aliquis dicunt, postquam ostendit quod affectus per se ipsos auctores simul, hic auctor exclusionem excitat. Circa hoc primo ponit: Si quidem igitur, secundo per partem excusationum replicat, ibi: Sive utique non. Tertio excusationem excitat, ibi: Si utique hi sunt voluntarii. Dicit ergo primo quod si aliquis dicat quod ipse non peccat voluntarie propter hoc quod ex quo ducitur desiderio boni, ducatur autem appetens boni cum omnes desiderant appetens bonum. Sed non ducatur appetens boni. Sed unicuique videtur finis esse talis qualis ipse est, hic est animus finis cui consonat dispositioni eius quae non ducitur desiderio boni nec per omnes operibus quantum desiderium. Hic primo ponit virtutem. Ita scilicet quod omnis desiderium appetens ad finem secundum quod ducitur desiderio. Ducitur et appetentia per quam nullus desiderat nisi quod appetit desiderandum. Secundo ponit. Unum sum principium, scilicet quod fantasiae, id est apparentiae finis non sumus domini, sed tempore eius. Primo Deinde cum dicit: Siquidem igitur unusquisque excusationem ipsam intendens sic arguit. Quaelibet est secundum quod unusquisque cum voluntate eiusdem talem vel talem ipse est, est voluntarium appetentia finis talis vel talis. Sed unusquisque sic est voluntarium cum eiusdem talem vel talem ergo est secundum quod appetentia talis finis vel talis. Ista ratio manifestat ponit, cum dicto adiunctio convenientiae est

unusquisque talis et finis secundum unum modum vel ponit hic quod haec causa ex dictis in secundo quod ex operationibus generantur habitus et ex operationibus voluntariis habitus voluntarii, id est voluntarii sunt, et id unusquisque secundum causam est eiusdem talem vel talem. Deinde cum dicit: Ipse quodammodo causa, id est quod ipse qui est secundum causam talis habitus erit secundum causam talis phantasiae, id est apparentiae, et sic patet quod malus propter obfuscationem excusationis est talis. Deinde cum dicit: Si autem nullus sibi causa est quod est per partem excusationum replicat. Dicit quod si aliquis dicat ita excusavit peccatum suum ut secundum dictum quod nullus est secundum causam voluntariam malefaciendi, id est nullus qui male operatur propter finis ignorantiam desiderium non spontaneum est sed causam voluntariam male operandi. Sed omnis male operans operatur operatur propter finis ignorantiam, modo laudata ac desiderium non spontaneum quod nullus est sibi causa voluntaria male operandi vel male faciendi. Hic ratione ponit positionem. Secundo in malitiam quia propter ignorantiam. Deinde ibi: Primo quidem hic in ... Deinde cum dicit: Oportet autem visum bonum habentem, id est quod quis habeat visum boni in ... quo bonus indicat et sibi bonum verum iudicium desiderat id quod est in se bonum, diceremus enim per naturam et non per ... cum bonum in usu intercipere quo bonum ... iudicet unusquisque finem verum bonum et secundum id verum iudicium desideraret finem bonum et verum. Et cum hoc est iudicium verum bonum ... est hic bonam ingenitam et est bene natus quod appetit quod id cum bonum maximum et optimum quod nulli est possibile ab alio accipere vel addiscere. Sed quale innatum est in sua nativitate innata est optime natus et eius nativitas est per naturam perfecta et optima nativitas. Sed id cum tale iudicium et tale desiderium innascatur est hic quod secundum innascitur maximum et optimum bonum, scilicet hoc iudicium quod est causa omnium bonorum actuum et secundum eum habituum quod sequitur est optime natus et eius nativitas est optima. Hic ponit sic manifestum. Deinde cum dicit: Si utique hi sunt veri, praedictam excusationem excitat ostendens primo quod malitia et virtus secundum partem voluntariae vel involuntariae. Secundo quod malitia est voluntaria sicut virtus, ibi: Sive utique finis. Quasi secundum se habet ad malitiam et innatam indicium ad desiderium finis et eorum quae sunt ad finem secundum se habet adeo modo vel in involuntario, hic apparet quod ex habitudine ad ipsa dicitur certa voluntaria vel involuntaria et similiter ad virtutem. Sed virtus et malitia secundum se habent ad praedicta quia virtus et malitia secundum se habent ad esse voluntarium. Hic ponit primo per ipsum rationem deinde interrogativam, dicens si praedicta vera sunt, quid ergo vel quod virtus est magis voluntaria quam malitia voluntaria quasi dicat quod nullo. Secundo deinde dicit quod ambobus scilicet homini bono et homini malo et virtuti et malitiae similiter apparet finis non est eis innatus vel sibi apparet finis est eis innatus quantitatis eis videntur et ad iacentem eis ad dispositionem eorum et ea similiter et apparet vel alia quae sunt ad finem operantur ambo referentes singuli ad finem habent operationes suas aliter vel naturaliter eis visum. Istud apparet ex dictis eorum quidem dicunt quod si nativitas facit hunc dictum

inter homines dicendo unum bonum et alterum malum dispositionem naturaliter manifeste hoc sed ponit ut dictum est ex adiunctione consecutive. Deinde cum dicit: Sive utique sive. Si ostendit quod malitia est voluntaria sicut virtus, et ibi destruit fundamentum ante positionis, praemittit ex una suppositione per eos concessa quod si finis non sit naturaliter unicuique, id est sibi finis non sic apparet alicui. Sed finis qui est apud ipsum vel si finis apparet alicui secundum modum habitus voluntarii qui est apud ipsum quod fuit a principio in eius potestate sive finis sit naturalis sive appetens alicui naturaliter cum quocumque istorum dato adhuc concedit quod virtus sit quid voluntarium quod studiosus homo reliqua propter finem operando operatur voluntarie et per consequens virtus voluntaria generat. Ostendit voluntas et ideo omnino oportet si concedatur quod in ... primo quod malitia erit voluntaria. Per. Deinde cum dicit: Similiter enim malo. Intendens sic arguit quecumque similiter se habent ad operationes quae sunt propter finem et ad ipsum finem si unum est voluntarium et reliquum quod sibi oppositum, scilicet quod unum se habeat voluntarie et reliquum involuntarie, secundum statim quod non similiter se habent. Sed virtus et malitia similiter se habent ad praedicta et virtus est voluntaria ut per eos concessum est quare malitia erit voluntaria. Hic ponit. Deinde ibi: Si quidem porro maiorem ponit, secundo minorem dicit quod et ei quod est malum sicut ei quod est bono similiter inter erit id quod propter ipsum id est per se est in operationibus et in fine sit. Nam una oppositio est per se bonis et unius finis per se bonis et alia operatio erit per se mala et finis per se malus. In eodem autem genere vel modo per se ipsum hic secundum per se bonus et illa per se mala et dicendum per eos dictum et concedendum. Virtus est voluntaria, ut visum est. Secundo quod virtuti intentionem autem est assuefactio per fieri. Et hic nos existimus tales vel tales vel talem fi nem nobis praestituimus propter quod erit dispositio mala cum erit talis voluntarie, ut visum est in omnibus medium contingendo quod secundum se habent simpliciter virtus et malitia ad esse voluntarium. Sic patet quod prima dispositio propter quam finis apparet homini talis non est simpliciter naturalis sed voluntaria et consuetudini. Et in hoc destruitur fundamentum eorum qui volunt invenire rationes ad excusandas excusationes in peccatis. Deinde cum dicit: Communiter quidem igitur dictum de virtute est. Epilogat et primo primum dictum recitat. Secundo habitum et operationes per eius virtutem quae aperte: Non ut autem. Tertio dicit dicta continuat ibi: Resumentes utique. Epilogat ergo primo quae dicta sunt de virtute et hic reducuntur per similitudinem ad quaedam. Operationes enim primum operari ad genus quae dictum est quod est habitus quem sequitur virtus et ad debitum operandi. Et sic dictum est quod est medietas ut visum est in libro secundo de virtute. Et propter quod operari ad genus et sic dictum est quod generatur ex operationibus et ad operationem et sic dictum est quod virtus operatur ea ex quibus generatur vel ad cetera et sic dictum est quod secundum voluntatem vel ad rectum. Et sic dictum est quod certam rationem. Deinde cum dicit: Non similiter autem, tenens esse voluntarium operationes habituum et operationum, dicit quod non similiter sunt voluntariae operationes et habitus quia operationum sumus domini a principio usque ad finem, dum tamen non sumus ignorantes circumstantias in quibus sunt operationes ut dictum est supra. Sed scimus facientes singulares circumstantias habituum tamen non sumus domini nisi a principio ...

ad primum obiectiones quod possumus inquirere uel non inci- pere et in nobis possumus eas operari uel non operari et i- terum tollere dimittere uel non tollere dimittere hic tamen a principio possumus uel sic inquirere iterum tamen possumus dimittere ut dictum est. Ad tertium dicit ut augmentum uitiorum per additamenta singula uel per partes singu- las eius ignota sicut est in egritudinibus que generantur in corpore aliquando innotescunt homini. Et sicut egritu- dines non possunt statim dimitti cum uolumus sic nec habitus uitiosi generati ex operationibus utrum uel sic uel non sic cum uolumus id dicitur uoluntarium propter hoc quod generat uoluntas. Deinde cum dicit Resumentes itaque communiter etc. dicit di- cenda. dicens quod resumentes de unaquaque uirtute in speciali dicemus quid est quantum ad genus principium actus quantum ad actum generatur oportet et qualiter se habent ad operationes quantum ad modum et que sunt quantum ad numerum et primo de fortitudine.

Hic enim dicit probat sicut est manifestum. primo utrum illo fiat malus in quo est ignorans. secundo utrum fiat malus in quo est sponte. tertio utrum fiat malus in quo est consuetudine et cetera. quarto re- manet malus in quo est per acquisitam maliciam.

Dicit primo quod si fiat malus in quo est ig- norans quia quicumque carens noticia necessaria ad acquisitionem uirtutis et declinationem malicie nec in quo erit malus et carebit uirtute. Sed sic nec in pluribus caret tali noticia quare nec ignorans in quo est malus et carebit uirtute. Maior patet per rationem et primam. et nam noticia est homini necessaria per acquirendam uirtutem et declinandam maliciam scilicet noticia operis huius finis huius status istius et operatio huius ignorantia nec operationis humane uel finis hu- mani erit in quo minime ut dictum est. ignorans cum finem ... laborare per ueritate sicut non habet nescire cum est bonus et cum est malus nequit cognitionem declinare maliciam et operari uirtutem. Sed minor ignorans patris huius colleret omni cona- tum hominis ad uirtutem et nescit cum sit in eius potestate esse bonum uel esse malum nec con- siliabitur an debet ad hoc uel ad illud. Item rex ... hortabitur ad bonum omnis enim exhortatio supponit potentiam in eo cui sit exhortatio ut dicitur in textu. Item si careret de communi lege et noticia ut patet de singu- lis de ignorantia enim communis huius tamen cum patet dicit apostolus. Ego de castris sum uenundatus sub peccato quod enim operor non intelligo ad Romanos. et cetera. Hoc idem habetur per dictum quod homines communiter fortes nunc carnales habent et dolorem ... ut dicitur de fortitudine ... dicit quod absorbet et ligat rationem non noticiam operationum. Ad de ignorantia finis dicit apostolus quod quid oremus sicut oportet nescimus ad Romanos. et cetera. quod oramus nobis finem quem ignoramus. Item Salomon dicit nescit homo finem suum. Ecclesiastes. et cetera. Hoc idem habetur per philosophum dicentem quod homo studiosus apparet esse finis id quod per naturam est finis quem nullus cum acquisitione uirtutis potest scire sed bonus apparebit suus finis. De

ignorantia status humani dicit Salomon quod nescit homo utrum amore uel odio dignus sit. Ecclesiastes. et cetera. quod idem est ac si diceret utrum bonus uel malus sit quia bonus amore et malus odio dignus est. Hoc idem habetur per philosophum dicentem in fine libri quod adiectio habituum hoc est gradus uel augmentum non est nobis cognita uel per consequens habitus qui est bonitas uel malicia. De ignorantia potentie huius sicut de tali ma- licie et bestialitatis. dicit ergo primo quod homo est in homine esse hoc est in potentia et libertate non intelligit. non quod potentia est innata insipientibus et sicut stultus est illis. hoc idem patet per philosophum qui prope nunc hominis potentie hoc uere eam nunc. et sic omnis est ignorantia et notitie necessarie ad uirtutem et declinandam maliciam. Sed in omnibus hominibus quod omnis est declinatio philosophus. Ad dicit quod per acquirendam uirtutem et declinandam maliciam. et nec presupponit in quo homine et etiam malus. scilicet hoc uere idonea. liberalitas sufficiens educatio non mala. Alia uero doctrina sana. Ad quod uero idonea quod sit capax primum in oportet consequens quod si per se ... auctoritas faciat intelligat uel intellecte audiat ... in uentrum existat homo talis erit uel minus ... ut secundum hoc philosophum libertas quod sufficiens per nunc homo possit uiuere et hanc opera exprimi hoc non est necessaria per noticiam uirtutum ut dicitur in prohemio. educatio uero non mala quod sic possit nutriri et educari principium quod antequam pubescat usum plenum rationis habet esse male habituatus sicut accidit in principibus qui educantur in odio et amore et sepe accidit in spuriis qui cum educantur male quia sunt cum malis. hoc accidit in puellis raptis qui iniolenter corrumpuntur et meretrices antequam pubescant efficiuntur. Doctrina uero est necessaria quia plures qui per se non possent propria in moralibus capere quantum non sufficit propria experientia. Sic quod sicut philosophus dico quod non homo sit malus in ratione est ignorantia quod plus quod ... potens sufficienter proprium motum cognoscere et sufficienter ad opus applicare fit minime malus est ignorantia quod uel habebit primam noticiam uel oppositam ignorantiam. Sed noticia non ergo est ignorantia fiet malus si ignorantia talis ... erit uoluntarium postquam potest non ignorare et talis non cadit in quo minime ut supra nunc est. Sed omnis homo predictis et sicut scriptum talis potest sufficienter propria motum cognoscere et ad opus applicare ut patet ex predictis. sequitur quod non homo fit malus in quo est ignorantia. Ad ergo ad id quod obicitur quod nunc caret noticia predicta et cetera. sed respondeo ad id quod dicitur de ignorantia operationis huius dicendum quod quamuis locum nunc habet hominis in omnibus communibus ipsius non est in generibus singularibus quod intellectus consiliatur et appetitus eligit. id quod est operandum. Sed non operandum id quod operandum et ad quod nunc intellectus consiliatur nec appetitus eligit talis non dicit se non intelligere quod opus non tamen nescit se intelligere id quod est operandum et illud sufficeret ad esse bonum. Ad aliud dicendum quod passio non eligit nec absorbet rationem ita quod uoluntas prius consentit motum passionis cuius signum est quod nunc ingenues ligabit ex matri- monio. et uiuus generales non ligabit ex matrimonio quia illa ligatio est uoluntaria et per consequens non cadit in quo minime. Ad

de ignorantia finis dicendum quod apostolus loquitur de bonis que dantur nobis a deo de quibus habemus noticiam solum a deo. Ad Salomonem dicendum quod loquitur de fine ut est ultimus nec ut est optimum quod ubi sunt finis communis et tendunt ad bonos et malos. Ad philosophum dicendum quod hominem studiosum uere non solum est quod per naturam etiam est habituatus in bonis moribus sed et omnes homines innocentiam acceperunt quia non corrupta intentione et talis est quantum a principio si uoluit predictis et cetera. Sed respondeo. Ad id quod de ignorantia status humani dicendum quod Salomon loquitur de dignitate odii uel amo- ris que habetur per caritatem in futuram a deo uel per eius prauationem uel nunc. Item loquitur de habitibus humanis ac- quisitis quod cum habitu iusticie solo per exercitium actuum bonorum sicut prauatio caritatis quod in prudentium per uinculum actuum malorum et tamen habitus acquisitus. Ad philosophum dicendum quod loquitur de adiectione partis ad partem seu gradus ad gradum sicut quod reddit cognitionem habituum tamen uel tamen per consequens succedit solum necessarie noticie de qualitate intentione communis habitus et tamen noticia non est homini necessaria per uirtutem. Ad id de ignorantia potentie huius dicendum quod homo qui peccauit cum esset in honore potentiam ad bonum et in honore innocentie non intelle- xit tamen intellexit potentiam sed salubriter uoluit intelligere ut bene ageret et malo potentiam. Ad philosophum dicendum quod ipse potest istam potentiam non quia esset ignorantia homini non male dis- positi sed homini male dispositi sicut patet et in textu. Item prima propria que sunt homini non et non dicitur quod ignorantiam cum ex operari et singulis suis habitus fiunt perpetui sicut est sicut fiunt expositum legendo hic.

De secundo arguit quod homo fiat malus in quo est sponte. primo quia quicumque habet in sponte faciendi bonum quod facere uelit et resistendi malo cum resistere uelit et standi in bono in quo stare uelit fit malus in quo est sponte. Assumpta probatur quantum ad singula. Apostolus enim dicit de sponte faciendi bonum. Romanos enim quod uolo bonum hoc facio ad Romanos. et cetera. Item cum autem quod non stat ex defectu uoluntatis per consequens uelle. stat ergo ex defectu potentie. Item dicit supra in fine primi quod quantum ad dissolutiones corporis paralitici hominum eligentium mouere eas in partem dex- tram propter contrarium ferunt in partem sinistram. quod est in anima propter in corporibus manifeste uidemus. id quod per- uerse mouet in anima et non uidemus. ergo sicut corpus parali- ticum fertur propter se et anima et hoc ex impotentia procedendi ad bonum ad quod mittit procedere. Item in pluribus lo- cis dicit in communi genere uitiorum propter mala consuetudine autem quod nunc qui uincit potest nunc resistere et quod omnis cum uincitur in quo nunc uincitur. quare communiter fiet ma- lus et incontinentia in quo est ex ipso resistendi ma- lo propter potentiam male. Item dicit hoc quod malo habi- tuatus non statim ille malus potest quiescere a malitia et fit bonus. ex quo arguitur sic quantum sit uirtute ad mouendum ad terminum eadem uirtute quiescit. hoc tamen in quo sunt motum et illic quiescit. Sed uiolentus uiolentie. Sed uoluntarie uoluntarie. sicut patet in diuersis in omnibus. Sed iste male habituatus quiescit in malo hu- ius non uoluntarie sed sponte quod nollet esse malus quare sunt mores uo-

ad primum malum habitum quod ex ipso non ex uoluntate fiunt est malus. De ipso uero resistendi malo dicit idem apostolus ibidem. scilicet quod nolo malum hoc ego operor quare uoluntarie uel in quo agendo malum fiet malus ex ipso resistendi. De ipso uero standi in bono dicit Salomon. quod septies in die cadit iustus casu scilicet peccati et intelligit quolibet die constat ... quod iustus homo qui est bone uoluntatis non peccat sep- ties in die ex uoluntate quare ex ipso standi. Item dicit con- silium de hoc ipso dicit quod huius uita nec indiget requie et remissione uite qui minime fit in iudicio et quod posuit uirtutem euphebie ... ut secundum hoc et cetera. Quare uidetur quod homo nec in pluribus sit impotens per acquirendam uirtutem et uitandam maliciam. Secundo principaliter arguitur sic quicquid fit in homine uoluntarie fit ex hominis potestate quod per hoc quod uoluntatem est cuius principium est in ipso homine operante ut dictum est et cetera. Sed bonitas et malicia non fiunt ex hominis potestate ergo nec fiunt in homine ex hominis uoluntate.

Minor patet per apostolum dicentem non est uolentis neque currentis sed miserentis est dei ad Romanos. et cetera. Item Augustinus in libro de ... uero compunctio in nobis deus perficit quod cooperando incipit quia ipse ut uelimus operatur. incipiens quod uolentibus cooperatur perficiens ut quod uelimus operari cum autem uolumus et sic uolumus ut perficiamus nobis cooperatur tamen sine illo uel operante ut uelimus uel cooperante cum uolumus bonorum pietatis opera perficere non ualemus. Ex hiis ergo clarum quod uelle et perficere bonum non est in hominis potestate. Sed dicis si ergo deus operatur in homine non ei uolentem quare ipse homo non est peccator. Sed dicit deus hoc non operatur homo uero fiet malus quia nec unde erit ei uoluntatem propter quam ad faciendum non potuit. Item in operibus nostris est prima declinatio. principium propter quam tollit omnem excu- sationem peccati. Item per intentionem premitto duo. primum est quod cum uoluntas ... infusa sit ut dicit sanctus Augustinus ... auctoritas ... ex lucinius operationibus ... agit moralis philosophus de principiis non est hoc quod. Secundum quod id est quare de eis opponimus et eorum ... de eis habitum generatur operationes et actus. Tertium hic quod premitto est propter quod per acquirendam uirtutem et declinandam maliciam non sufficiat potestas hominis sed dei et hominis. Secundum quod potestas dei non sufficit sine consensu huius. Tertium quod potestas hominis est in potestate dei. Quartum quod potestas dei est in hominis po- testate. Quintum simul declaro sic. in pro- cessu ad malum. et est in processu ad bonum. Sed in processu ad malum non sufficit potestas hominis sine auxilio alieno. nec potestas aliena sine consensu huius quare nec in processu ad bonum sufficit hoc sine primo nec id sine isto. Maior declaro sic. et exemplo per ex quo uno opus integrum ad cuius perpetrationem sit pro- ceditur quod premittitur occursus alicuius rei cognitiue uel in uisu uel in auditu uel in tactu uel in fantasia uel in cogitatione et cetera. secundo sequitur motus cordis. tertio consensus uoluntatis et perpetratio operis constat autem quod potestas hominis non sufficit sine occursu tali rei cognitiue et ipso occursu et in toto processu

que sunt ipsa res concupiscibilis mouet hominem et ideo non mouet nisi
mota. Sic potentias huius rei concupiscibilis et actum ipsum mirifice
tus sufficiat solus consensus hominis quia ex occursu concupi-
scibilis causatur magnus motus cordis sine uoluntate hominis ne-
dum in male habituatis sed ex motu cordis causatur con-
sensus uoluntatis sine consensu uoluntatis ad dictum est. Si autem
inpotentia ad bonum sunt, est preter occursum rei salubris et hone-
ste allicientis ad bonum, quod mouet rationis appetitum et uoluntatem
accipientis. Secundo semper consensus uoluntatis est uoluntas efficax et perseue-
rans boni operis consistit. Ergo quod potentias hominis non sufficit
solus consensus qui nunc ostendit aliquam rem salubrem et honestam
et simul illo qui facit eam apparere ut placidam et hone-
stam et salubrem. Hic autem omnia facit deus quia natura
sicut est causa rei et bonitatis eius sic est causa occursus eius
et ideo iste cursus uocatur uocatio gratie. Sed si unus suf-
ficeret cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra
ex deo est, dicit apostolus. Et sicut est causa occursus et sic est causa
complacentie eorum in quo facit eam homini apparere ut placi-
dam aut honestam aut salubrem. Aliter non perueniret
quod non sufficit et ideo ista sola quia in quo est consensus uoluntatis
quia iustificans quod ista facit hominem tantum consensu esse
iustum et bonum, et sic causat etiam consensum et dat bonum
uoluntatis adiutorium ad efficaciter perseuerandum opus bonum et ultima
quod uoluntas quod cooperatur homini et magnificans hominem quia ista
gratia per quam frequentant opera bona destruunt boni mores
uitiosi per quos semper et magnificet bonos et magnos et sic
clareret quod hominis potestas non sufficiat ad perfectionem boni operis
sine dei auxilio. Et non dei potestas sufficit sine consensu hu-
mano quia ut deus est qui solus complicat hominem esse bonum
sine bona uoluntate et hic bonum uoluntatis sine consensu ad bonum et
euidentius dictum complicat hominem consentire ad bonum
sine consensu humano quia dei potestas non sufficit sine consensu hu-
mano et hoc est quod dicit augustinus. Qui creauit te sine te non iustificabit
sine consensu tuo. ut iustificabit te sine te. Hic est te inuito.
Secundum et tertium dicto pro distinctione unica quia potestas unius
potest esse in potestate alterius duobus modis sicut potestas
esse inferioris est in potestate esse superioris. Alio modo potestas
hominis est in potestate dei. Alio modo sicut potestas esse liberi
est in potestate recipientis. Verbi gratia quod diu solem super terram
potestas eius quod de mundo est uisibilia est in potestate huius non
que si nollet in ueritate et aurum solem uidere potest et
hoc modo potestas esse liberi est in hominis potestate quia si illi no-
lunt uel obicere non possunt. Deus enim ad ueritatem perfectionem
nobis et in ueritate iustificans et potestate cooperando ei
ipsum magnificabit et tum per hoc distinguuntur tres
gratie. Ex hiis ergo sequitur quod in hominis potestate est fieri et
esse bonum et uirtuosum. Ex hiis et ulterius sequitur quod non est in
potestate malus nisi quia dicebat quod. Ad primo ergo ad primum
quod nunc est in potestate semper faciendi bonum uel resistendi ma-
lo uel standi in bono quia hec omnia potest cum auxilio et li-
bertate que est deus qui dat omnibus affluenter et non
improperat. Ad aliud quando dicitur quod non est in potestate hominis semper
quia non facit bonum quia non est electione sed ex recedens ab
electione facit malum quia non eligit cum concupiscit

et sic facere bonum non stat ex impotentia sed stat ex uolunta-
te qua electione bonum quod habet deponens uoluntatem mala
et consensu ad malum accepit. Ad aliud dicendum quod sic corpus preue-
ferat aut ex uirtute et dispositione sed mutatur secundum tria preue-
ex secundum in tum aere. Sed autem potentia anime quia quando non ferantur
preue ex ipso anime uel uoluntatis nec immo est ex impotentia ele-
ctionis bone quia concupiscentia preualet aduersus eam nisi
cum aduersus potentiam anime quam uoluntatis uel consentiat et ad
herent concupiscentie dimissa electione et potentis facere uoluntate.
Ad aliud dicendum quod apostolus minor dicendum est quia loquitur in persona mo-
uentes dicit sine uelle electiue id malum quod agit
quia tamen uel contra motum consentiendo et adherendo. Ad aliud dicendum quod
uoluntas dei non cum quam ab appetitu qui est secundum naturam ra-
tionis et uirtutem qui est in ad felicitatem prestantur
ab appetitu qui est contra naturam et rationem quia uirtutes quod est de-
uiat a felicitate cum igitur suus appetitus malus est et uo-
luntas uoluntate uincitur ... potest pro priori male incitari
resistere quia potest non quam rationem nec electionem uincit et per-
consensum uoluntatis. Ad sapientie autem dicendum quod loquitur de causa uel
qua uirtus non plus consumpsit. Ad primum quod dicitur de rede-
mptione et remissione uite dicendum quod uidus remittes et remit-
sio uite quamuis ueritate non generet nec augeat tamen uel co-
rrumpit nec minuit. Sed immo dicitur fiat alia causa-
tem, et amis uirtutem auget in quantum reddit hominem sine
tedio et fatigatione quam prouenit ex opinionum ... continue.
Ad secundum philosophus dicendum quod uirtus moralis et intellectualis opposito fi-
unt in homine ex hominis potestate ut declaratur est et apostolus
quod dicit uirtutem non uolentis nec currentis esse
sicut esse potest ut et suis sed misericordie dei qui in
dei est cum superior liberamento hominis hominem supra
te suis. Augustinus autem dicit nos non posse uelle et per-
ficere bonum sine deo. Si non necesse quam possumus tantum et hoc cum
sufficit ad simpliciter posse propter libertatem boni sine.

Deinde querendum est an quis fiat malus uitio
concupiscentie. Quod sic primo quia quis captiuatur in
lege peccati per uitium concupiscentie fit malus quia pro legem lege
peccati fit malus. Sed quod captiuatur uitio concupiscentie dicitur
sed per concupiscentiam captiuatur in lege dicitur apostolus
uideo aliam legem in membris meis repugnantem legi men-
tis mee et captiuantem me lege peccati ad Romanos septimo.
Et quia lex ista est concupiscentia est quod et cetera. Ad quod quia est talis ne-
uoluntatis sed motus inductus concupiscentie non est ut dicitur
ista quorum opinio reuertitur et in libro de concupiscentia
de Augustinus libro secundo ideo dicit quod delectatio est nobis contra et complacen-
tia per naturam a pueritia qualiter malum ad quod dicitur hec
ista concupiscentia non est uoluntatis. In contrarium est dictum philosophi. Pro-
pterea quia principaliter sunt duo. Primo communis estimatio
de concupiscentia. Et de diuersitate quantum ad hoc per mul-
tis et multiplici diuisione hominibus. De primo ergo sciendum quod ipsa
concupiscentia qui quidem in homine simpliciter est ipse quia appetitus sensitiuus
potest comparari ad uim illam hominis potentiam superiorem quia
ad naturalem rationem ut non est in consentiendo sed est natura
uel ad naturalem rationem ut ab alia non demittatur. Uel ad iu-
stitiam ut uel alia subiugata. Sed propter ad illa alem

potentiam superiorem. Nam est quia uel comparatur ad tamen uel potestate et sic dicitur
lex carnis secundum in membris uel ut potestate remota et sic dicitur
concupiscentia sicut est in potentia uel ut potestate propinqua et tamen
potest in actum exire et sic dicitur concupiscentia quia est adiectus uel ut
potest ad actum inclinata et sic dicitur pruritus uel ut potestas
actiua et motiua consistit et sic dicitur libido. Si uero comparetur
ad naturalem rationem ut non alia consistat ita dicitur quia uel comparetur
ad appetitum rationalem et sic dicitur stimulus carnis quia rationalem ap-
petitum stimulat et titillat allicit et attrahit ut et de-
lectet et condoleat et condescendat uel ad ipsam rationem
inquietat ut consistat et sic dicitur languor quia languere
facit et difficultates pati consistit quam pugnat aduersus
carnem et caro per ipsum appetitum carnalem concupiscit aduersus
spiritum. Si autem comparetur ad naturalem rationem ut ab alia non demitta-
tur dicitur quia uel comparatur ad statum ante culpam tunc est et sic dicitur
originalis uel ad primum in quo tunc esse dicitur et sic dicitur esse corrup-
tionis prohibitionis in hoc est appetitus quod non licet ius prodi-
re propter quod ad quod offensus totaliter hominis sed ad dampnum
quod dicitur tyrannum. Tunc autem peccato captiuus ipsius animus uo-
luntatis dicitur peccato non nouus corruptus est et tamen prauitas unius et sic corrup-
tio dicitur quia tamen est ibi prauitas in homine et tamen simpliciter prauitas quam
autem homo est prauitas et ideo dicitur corrupta. Sed autem comparetur ad iu-
stitiam ut non alia subiugata iam dicitur quia efficaciter est causa
sibi uirtus oppositiue huius ad est sed quantum ad bonitatem et
quantum ad rectitudinem seu conformitatem et quantum ad decorem et quantum
ad uigorem quia secundum quod efficacia alia et cetera opposita boni
uirtutis sic dicitur fomes et nutrimentum quia nutrit et fouet
peccatum. Sed ut opposita rectitudini dicitur uitium nec. Sed ut opposita de-
cori dicitur feditas est. Sed ut opposita uigori uirtutis
per quam difficilia fiunt autem uirtuose facilia dicitur infir-
mitas uoluntatis et sic fit ut mos seruandi eius consistit
ad habere hominem uirtutem. De secundo sciendum quod uel consistit
diuersificata in hominibus secundum magis et minus. Primo secundum
nationem. Secundo modo secundum etatem. Tertio modo secundum consuetudinem dis-
positionem actualem. Quarto modo secundum morem et consuetudinem
secundum nationes quia ex complexione per nationem accepta
tamen unus est magis inclinatus ad uenerea quam alius et cetera
alius magis ad pacem uel ad cibum uel ad potum
quam in tantum et sic de aliis secundum etatem quia iuuenes per naturam
magis inclinantur ad delectabilia quam senes et senex ma-
gis ad hec quam iuuenis sed dispositionem actualis quia sa-
nus magis inclinatur ad uenerea quam egrotus et cetera
et per quod uiuit magis uel minus delicate uel duriter sic
sicut magis uel minus sentitur motus. Secundum uel consistit secundum consuetudinem
quia non obstante illa ratione dicitur est consuetudine uiuens tenere
magis consistit et cum quam uiuens iuuenis. Sed et Augustinus in epistula
ad Valerium dicit sic cum consuetudine uenerunt finiunt
mentales teneris annis accepit implexaque etate dif-
ficilibus et eadem probatur corporis ad ipsum opus minus
ualentibus turpius et petulantius sentiuntur. Et tamen tamen dicitur
uarietate secundo quod de concupiscentia illa sola emergit
quia sensus sine delectabilibus malis. Ad primum ergo ex
missis dicendum ad quartum quod non est concupiscentia captiuatio in
ueniat per natiuitatem uel per etatem nec tamen uel co-
git hominem ad esse malum et uitiosum in motione

quasi plus. Si autem esset uere ex cuius aliqua ad esse malum uitio
hoc magis uidetur de homine uicioso sed in corrigibili
sed iste non est uitio sed uoluntate malus quoniam nec quis quia est
uitio malus. Assumpta probo quia iste incorrigibilis consi-
stit naturaliter uoluntate uel hec est quia eius consistit est feruentior et ue-
hementior uel quia eius uoluntas est debilior et debilior. Sed
neutrum dari potest quia minus consistit hanc consistit habebit concupiscentia
et feruentiorem et uehementiorem quam non potest dari primum nec secundum
secundum quod uel uoluntas non est debilior nec debilior quam tamen
minus potest restituere per poenam uel pretio poena uel premio
iube uel iubo quia non modo appetitus consistit dicitur quia talis uoluntas
sit uitio ... ad malitiam dicitur ... modo
loquendi talis non inpugnat uoluntatem mouit uoluntatem. Ad hoc dicendum
ad primum quod autem potest captiuari uoluntas quando est et sic est ad solum
inordinate principalis dictus timore uidet ad com-
parem quia et uoluntas hominis ... captiuatur ad intentum appetitus
ducta seu amore uel timore uel autem tamen sic dicitur
est de mysterio aliqui uoluntate uel sic loquitur apostolus in persona
Ad secundum dicendum quod motus concupiscentie non est sed ipsius uoluntatis quo
uoluntas consentit uel dissentit est motus est uoluntatis et
talis motus ... consentire in hoc dicit ... non est uera.
philosophus autem supra in secundo non dicit id quod ista delectatio est in nobis
sed consentire illi et dicit esse uile sed dicit quod pugna-
re aduersus eam est difficile sed non impossibile.

Deinde queritur an quis non semel malus semper remane-
at malus uitio concupiscentie quod ut dicit philosophus in
sicut semel corpus ad egritudinem et ad malum
sed fetus ex corde in corde reuertitur per eum uitio ex
uis ad periodum morbi ... uir ... et malitiosus
in malitia remanebit et erit uitiosus. In contrarium
quod habitus uiciosi non sunt permanentiores quam habitus
uirtuosi. Sed simile sunt corruptibiles per mala opera ces-
santibus bonis quia et uirtuosi erunt corruptibiles per bona
opera cessantibus malis. Ad hoc ergo ad quod primo quod hominem
recedere a malitia est difficile secundo quod non est impossibile. Primum
patet ex eo quod dicunt theologi dicunt in homine de-
linquentes ex quolibet mortali peccato. Sed manifestius reli-
quitur ex habitu uitioso qui sunt malitia ignorancie. Sunt
et concupiscentia malitia quando uitiosus habitus habitus
facit malum sicut uirtuosus bonum. Ignorancia uero quia ut
dicitur est per omnis malus est ignorans et ideo habitus
uitiosus secundum habet aliquam ignorantiam. Infirmitas uero
quia sicut uirtus reddit hominem promptiorem ad esse
opus bonum, sic uitium ad esse opus malum et per consequens
homo fit ex uitio impotentior ad resistendum malo
et hic in potestate uoluntatis infirmitas. Concupiscentia uero dicitur
non ita est de quo dictum est quod per ... procedit ut est
primum ... ut est totus hic concupiscentia secundum uitium quia
sicut uirtus reddit opus suum delectabile et per consequens ma-
gis delectabile sic uitium suo modo reddit opus suum
delectabile et per consequens delectabile. Et ideo quod reddit homini
opus suum delectabile est illud modo consistit. Ex hiis
autem sic ideo est homini ualde difficile obuiare ultimo ma-
lo ... hominem cum ... ignorantie ... ad ...
... consistit ... ad appetitum reddens ipsum ...

C. ub.

uere est melius in talibus expectando mortem quam fugiendo. Nunc quare quamvis fortis in talibus ubi se habet non tamen tanquam in [illegible] non est quod [illegible] fortitudo ornatur [illegible]. A. i. Terribile autem non idem omnibus. Ostendit quod iste terribile est quod est fortitudo est in materia. Dicit ergo quod terribile hominibus [illegible] omnibus est idem vel est [illegible] quod [illegible] secundum hominem puta occursus [illegible] x hominum armatorum contra unum [illegible] est terribile [illegible] omni homini [illegible] habenti [illegible] est secundum hominem [illegible] nullus homo potest occurrere unus contra unum [illegible] contra duos. Et illud terribile secundum hominem [illegible] puta si x homines expectant xii vel xiii et xv vel plures et pauciores [illegible] secundum magis vel minus [illegible] magnitudo dicit supra de fortitudine militari quod milites videntes excedi [illegible] angustia pre nimis fugiunt.

Fortis autem intrepidus. Postquam investigavit materiam [illegible] fortitudinis hic ostendit [illegible] actum et formam procedit ac sic primo ostendit quo fortis secundum fortitudinem [illegible] terribile in timendo se habet recte. 2o quo [illegible] fortitudinis se habet non recte. i. Est autem magis [illegible]. 3o quo fortis se habet recte in timendo et [illegible] in audendo et operando. i. [illegible]. [illegible] quo se habet ad finem. i. Finis autem omnis. 6. quo [illegible] fortis se habet non recte in [illegible]. i. Superhabundantium autem. 6. quo [illegible] audax. i. Qui autem in audendo. A. quo [illegible]. Qui autem in [illegible]. 8o quo audax sit coardus. i. Deficit autem. 9o quo fortis se habet ad timida et ad audacia ubi. Circa hoc est. 10o quo [illegible] ad audaciam. i. Et audaces quidem. 11. quo ad [illegible]. i. [illegible]. 12o quo ad [illegible]. i. Mori autem fugientem. Dicit ergo primo quod fortis in [illegible] est intrepidus [illegible] quod [illegible] in quo homo potest [illegible] terrebit [illegible] terribilia [illegible] sustinebit [illegible] bonum [illegible] est [illegible] bonum. Est autem magis. Ostendit quo [illegible] fortitudinis ad terribilia [illegible] se habet non recte [illegible] tunc [illegible] 1o [illegible] 2o [illegible] tunc [illegible] 3o [illegible] tunc [illegible] de religiosis [illegible]. [illegible] i. Quare [illegible]. Ostendit quo se habet fortis in timendo et audendo et operando. Dicit ergo quod diffinitio fortitudinis [illegible] fortis [illegible] terribilia [illegible] et [illegible] ad [illegible] et audendo ad agendum [illegible] in expectando [illegible] in pugnando [illegible].

Est enim [illegible] quod fortitudo moderatur [illegible] timore et audacia et ideo ad virtutem [illegible] ordinato timore se exponit [illegible] virtute [illegible] istorum est fortitudo operatione. [illegible] i. Finis autem omnis. Ostendit quo fortis [illegible] fortitudinis se habet ad finem [illegible] quod fortis [illegible] fortitudine [illegible] finis [illegible] operationum [illegible] est talis [illegible] est habitus [illegible] et [illegible] ex fine [illegible] talis sit habitus [illegible] est habitus [illegible]. Sed fortitudo fortis est

habitus bonus [illegible] est [illegible] et fortis [illegible] erit bonum [illegible]. i. Et fortitudo. 3o [illegible]. i. [illegible] et finis [illegible]. i. Bonum utique [illegible]. Est autem [illegible] quod [illegible] de fortitudine quod fortis agit [illegible] boni finis [illegible] putabant fortem [illegible] se in talibus [illegible] non putabant quod fortis in expectando mortem [illegible] finem bonum [illegible] ad [illegible]. i. Superhabundantium. Ostendit quo [illegible] in [illegible] se habet non recte ad terribilia. Dicit quod de [illegible] eorum qui superhabundant [illegible] audacia [illegible] qui superhabundat [illegible] et [illegible] in [illegible] est [illegible] et [illegible] terremotum [illegible] maris [illegible] nec [illegible] non [illegible] dicit [illegible] sine [illegible] dolorem [illegible] non [illegible] tales homines [illegible]. 6. i. Qui autem in audendo. Ostendit de [illegible] quod [illegible] qui superhabundat in audendo [illegible] terribilia [illegible] superbus [illegible] fugit [illegible] sicut [illegible] fortis [illegible] non [illegible] superbus [illegible] fortis [illegible] et timidi [illegible] audet [illegible] ex superbia [illegible] agendi terribilia. Sed [illegible] non sustinent [illegible] expectant cum timore [illegible] ex quo [illegible] audaces [illegible] non timidi [illegible] et [illegible] audere [illegible] non [illegible]. [illegible] i. Qui autem in timendo. Ostendit de timido [illegible] qui superhabundat in timendo [illegible] timet [illegible] non [illegible] non [illegible] de [illegible] timidus. [illegible] i. Deficit autem. Ostendit de [illegible] seu coardo [illegible] timidus [illegible] coardo [illegible] deficit in audendo [illegible] nullum periculum [illegible] terribile audet aggredi tamen [illegible] timidus est [illegible] timorem [illegible] timor [illegible] fortis [illegible] timidus [illegible] timidus [illegible] fortis est [illegible]. [illegible] i. Circa [illegible] quidem. Ostendit quo fortis se habet ad timida et audacia [illegible] omnia [illegible] eadem terribilia. Sed [illegible] in [illegible] timidus et audax [illegible] in timendo et audacia. Fortis autem medium [illegible] dictat. [illegible] i. Et audaces. Ostendit quo fortis se habet audacia [illegible] magis [illegible] cum timido. Dicit ergo quod audaces [illegible] periculi sunt [illegible] et volentes [illegible] aggredi [illegible] in [illegible] periculis [illegible] fugiunt fortes autem [illegible] periculis [illegible] periculo [illegible] quieti [illegible] i. Quemadmodum ergo. Ostendit quo fortis se habet ad diffinitionem ut [illegible] appareat quid est fortitudo [illegible] est fortis. Dicit ergo colligens ex predictis quod [illegible] est fortitudo est habitus medius circa audacia terribilia in bellicis periculis aggressivus et expectativus [illegible]

[illegible] fugiendum [illegible] actus. [illegible] i. Mori autem fugientem. Ostendit quo se habet fortis ad [illegible] que [illegible] ex mollicie. Dicit ergo quod mori [illegible] fugiendo [illegible] sicut dicit Ovidius de [illegible] fugiendo [illegible] mortem [illegible] non est opus fortis hominis [illegible] potius timidi et mollis [illegible] qui fugit laboriosa et tristia [illegible] non [illegible] bonum [illegible] ad fugiendum [illegible] malum [illegible] est opus mollis [illegible] terribilia vel mortem [illegible] est fugere laboriosa et tristia quod est opus mollis et non fortis [illegible] de [illegible] et de [illegible] et de [illegible] quod fortitudo est talle quid quale dictum est.

Dicit autem et alie [illegible]. [illegible] opus et fortitudinis [illegible] fortitudinis [illegible] fortitudinis [illegible] [illegible] i. Vi autem experimentum [illegible] i. Et furore [illegible] i. Sicut utique [illegible]. [illegible] i. Fortes esse videntur [illegible] fortitudo politica [illegible] militaris [illegible] furiosa [illegible] [illegible] de fortitudine politica [illegible] mortem [illegible] i. [illegible] Homerus. 3o [illegible] i. Assimilant autem [illegible] ponet utique. Dicit ergo primo quod ac fortes [illegible] fortitudine [illegible] virtuosa [illegible] assimilatur fortitudini virtutis [illegible] mortem [illegible] cives [illegible] sustinent pericula [illegible] fortes [illegible] vituperia [illegible] et [illegible] in legibus [illegible] et [illegible] qui [illegible] signum est quod apud eos inveniuntur viri fortissimi [illegible] fortes [illegible] sunt in honore. Forte autem [illegible] homo [illegible]. [illegible] dat exemplum de [illegible] viris [illegible] fortibus [illegible] Homerus [illegible] fortis Diomedem qui fuit grecus [illegible] et Hectorem qui fuit frigius [illegible] in bello [illegible] de bello [illegible] recusaverunt [illegible] allegaverunt [illegible] mortem [illegible] quando [illegible] Polidamas [illegible] semper [illegible] et Tichides [illegible] Hectorem [illegible] fugatus [illegible] Diomedi vel [illegible] opprobium [illegible] [illegible] laudem. [illegible] assimilatur fortitudini [illegible] est [illegible] tamen [illegible] fortitudo [illegible] virtute et [illegible] ad [illegible] desiderium boni [illegible] fortes [illegible] honorem [illegible] est signum [illegible] opprobrium [illegible] quod est turpe [illegible] virtutis. [illegible] ponet [illegible] fortis [illegible] fortitudine [illegible] coacti [illegible] coacti [illegible] [illegible] nobilis [illegible] timidus [illegible] fugiendo turpe [illegible] fugiendo [illegible] turpe [illegible] cogunt [illegible] duos [illegible]

[illegible] fortis [illegible] fortitudo [illegible] fortis [illegible] virtuose [illegible] fortes [illegible] bonum [illegible] opus virtuosi [illegible] fortes sunt fortes [illegible] fugiendo [illegible] dolorem [illegible] bonum [illegible] opus [illegible] sunt virtuose fortes. [illegible] i. Videtur autem experientia [illegible] manifestatis [illegible] modum [illegible] i. Videtur [illegible] i. [illegible] in crinibus [illegible] autem ad fortitudinem politicam [illegible] virtuosam [illegible] Milites autem. Dicit ergo primo quod experientia seu experimentum [illegible] fortitudo [illegible] fortes esse [illegible] est [illegible] alia in aliis [illegible] non [illegible] sunt [illegible] de rebus bellicis [illegible] fortitudo [illegible] fortes esse [illegible] in bellicis rebus experti. [illegible] i. Videtur autem esse [illegible] mortem [illegible] fortis [illegible] fortes [illegible] in experimentis [illegible] non [illegible] qui inexperti [illegible] pugnatorum [illegible] [illegible] omnis [illegible] i. Quemadmodum ergo. Ostendit [illegible] fortis [illegible] [illegible] experti pugnant cum inexpertis [illegible] armati cum inermibus [illegible] in [illegible] agone [illegible] arma [illegible] optima [illegible] in talibus [illegible] non sunt pugnacissimi [illegible] qui [illegible] fortissimi [illegible] potius illi qui sunt [illegible] robustum [illegible] ad opera bellica apti. [illegible] i. Milites autem timidi. Ostendit [illegible] fortitudo [illegible] milites [illegible] stipendiarii in bellicis rebus experti [illegible] timidi [illegible] periculum bellicum [illegible] super eos [illegible] deficiunt in [illegible] armorum et ordine [illegible] fugiunt [illegible] bello fugientibus [illegible] permanentes mori [illegible] in bello [illegible] fugerunt [illegible] mortui sunt [illegible] fugere est turpe et opprobrium [illegible] eligibilior est [illegible] fugerunt [illegible] stipendiarii milites [illegible] pericula [illegible] audacter se exponebant [illegible] maiores [illegible] timentes mortem [illegible] quam fugam ob opprobrium et turpem [illegible] fortis [illegible] virtute [illegible] fortes [illegible] fortitudo [illegible] fortitudo militaris [illegible] fortitudo [illegible] nobilior [illegible] militaris [illegible] i. Et furorem [illegible] fortitudinem [illegible] modum. 1o [illegible] i. Vi Homerus. 2o [illegible] mortem [illegible] Ferre autem [illegible]

est eius damnum ad fortitudinem virtuosam. Secundo ibi: Et furorem utique ad fortes, ostendens quintum modum huius fortitudinis dicit quod homines quidam solent loquentes superferunt furorem super fortitudinem, dicentes furorem esse fortitudinem, et hominem furiosum esse fortem, et opera furiosa dicentes esse fortia, quia illi qui propter furorem operantur fortes esse videntur quasi ad bestias silvestres sicut apri et ursi fortes esse dicuntur quia propter furorem audacter in homines eas vulnerantes feruntur. Et huius dicti causa est quia viri fortes habent furoris speciem. Tertio. Furor enim est ad pericula impetuosissimus. Quia fortis videtur esse totus et ipse modus fortitudinis qui movetur est esse impetuosum ad pericula. Secundo ibi: Unde Homerus, ostendit huius fortitudinis quinque modos et huius signa. Primo quod Homerus poeta maximus monuit Hectorem ut furorem iungeret virtuti fortitudinis per virtutem dirigendo furorem et per furorem excitando virtutem. Secundo quod idem poeta consuluit Hectorem pro eo quod inferretur, dicens quod Hector in bello furore motus emisit per singulas nares austeram virtutem, id est signum austerae virtutis. Est enim austera virtus furore commota. Tertium signum est quod spiritus vapor per nares egreditur cum talis efficitur propter inflammationem cordis et vapor exit. Hoc autem fit propter furorem intensum, quasi talis vapor signum est furoris. Adiecit autem Homerus quod sanguis Hectoris ebullivit quod fit ex accensione sanguinis propter inflammationem cordis. Haec igitur dicta Homeri et alia huiusmodi videntur pertinere ad hoc quod significant excitationem furoris et impetum eius ad pugnam et propter quandam adiutorium ad virtutem. Tertio per seipsum exponit istud commodum, dicens quod viri fortes propter bonum operantur in bello, sed furor cooperatur eis excitando et iuvando eorum fortitudinem. Quarto ponit ibi: Ferae autem, tendit huius fortitudinis motivum, dicens quod silvestres et homines similes in furore sunt, moventur ad pugnam; aggrediuntur enim propter tristitiam, quia vel propter dolorem ex vulneribus vel propter timorem vulnerum pugnant, et non propter aliud quod pugnent. Cuius signum est quod si essent in silva vel in palude non venirent ad pugnam. Non homines solo furore pugnantes si quieti essent ad pugnam non venirent. Et sic patet motivum huius furoris. Secundo ibi: Non utique sunt fortes, ostendit huius fortitudinis comparationem ad fortitudinem virtuosam, praemittens conclusionem, dicens quod ferae ad pericula impulsae ex dolore vel ex furore vel homines similes furore habentes non sunt fortes. Et ad hunc attingit quattuor differentias. Prima penes conditionem. Alia penes electionem. Tertia penes intentionem. Quarta penes delectationem. Dicit igitur quantum ad primam quod tales non sunt perfecti in fortitudine qui aggrediuntur terribilia sicut viri fortes, cum sint tamen propulsi. Non posset dici fortis qui deberet experiri pericula quae asinus famelicus posset dici fortis quia exspectat et sustinet pericula et verbera non recedens a pastu. Adulteri quoque propter concupiscentiam operantur cum audacia multas res aliquas valde periculosas; non igitur debent dici aliqua per dolorem vel furorem ad pericula impulsa esse fortia quia fortes pericula provident et ipsa non quaerunt. Quantum ad secundum dicit quod fortitudo quae est propter furorem videtur esse naturalissima tamquam per animi impetus et per vehementiam electionem non exspectans, consilium vel electionem. Sed repente movet

hominem ad pugnam et ad pericula fortis autem virtuose operatur ex electione vel propter exercitium. Quantum ad tertium dicit quod illa fortitudo pervenit et procedit ex concupiscentia, id est intentione illa qua vir fortis intendit et appetit bonum finem. Quantum ad quartam dicit quod homines irati dolent, sed punientes et vindictam sumentes delectantur. Fortis autem non delectatur in vindicta, sed quia operatur bonum quod per eius opus salvatur. Postea ostendit quod huiusmodi qui propter tales passiones operantur possunt dici pugnaces et bene pugnantes, non tamen fortes, quia non propter bonum finem operantur, neque in operando delectantur, neque prudenter eligunt, ut ratio recta dictat, sed sola passione moventur. Fortis autem operatur secundum rationem. Et tamen conditionem habent vicinam quia tales homines non sunt fortes, quamvis habeant aliquid fortitudinis simile et sit ista maxime naturalis fortitudo furiosa. Deinde cum dicit: Neque utique bonae spei, manifestat fortitudinem sextam, et primo ponit tradit fortitudinis huius modum et motivum. Secundo comparationem eius ad fortitudinem virtuosam, ibi: Consimiles autem. Tertio differentiam, ibi: Sed fortes autem. Dicit ergo manifestat verum contrarium, id est propter quod dicitur fortis. Dicit igitur quod sicut illi qui propter furorem sunt audaces ad pericula non sunt vere fortes, sic nec illi qui sunt audaces quia sunt bonae spei per hoc quod saepe et multos vicerunt. Est enim alius modus fortitudinis motivus, scilicet quod homines existimant fortes habentes victoriam multoties vincere, et ideo confidunt in periculis praesumentes se, quia prospere succedit eis, sicut saepius sunt experti. Et est simile quod haec praesumptio non solum accidit homini ex his quae contingunt sibi, sed etiam potius quod in natione accidit ex his quae praedecessores eorum prospere peregerunt. Secundo ibi: Consimiles autem, tradit comparationem huius fortitudinis ad virtuosam, dicens quod virtuosi et praesumptuosi sunt consimiles quia ambo sunt audaces, id est audent aggredi pericula. Tertio ibi: Sed fortes, tradit differentiam duplicem. Prima penes motivum, quia fortes audent propter praedicta, scilicet bona intentione et electione. Sed huiusmodi propter hoc quod existimant se meliores et valentiores hostibus, existimantes se nihil pati ab eis. Et similiter quod accidit ebriis qui poterunt potati vino, confidenter putant se omnia posse. Aliud differentium tradit penes effectum, quia isti praesumptuosi quando pericula eis accidunt consentiunt hostes esse contrarios, et fortes fugiunt, quia tale a suo modo et a sua praesumptione recedunt. Proprium autem viri fortis est homini existentia terribilia praevie sustinere, quia propter hoc intendit et desiderat bonum, et turpe vel opprobrium non incurrere. Deinde cum dicit: Propter quod fortioris, manifestat quantum differentiam, dicens quod propter hoc quod dictum est de periculis singularibus, si praemeditatis quae sustinent plures fortes fortitudinis eorum videntur esse ipsam ... in repentinis et improvisis eventibus magis quam in praemeditatis, sic excellentius eius superabundantia apparet. Praeterea in repentinis magis quam in praemeditatis. Cuius ratio est quod repentinus magis videtur operari ex habitu vel magis ex supra naturae quam praemeditatus, quia ea quae praemeditata sunt aliquis ex ratione vel ex deliberatione potest eligere. Repentina vero non potest sic eligere nisi eorum exsperientia dirigere habitus et ita in electione et declaratione quantum in talibus apparet virtus fortitudinis magis quam in praemeditatis. Sic maxime est fortitudo subita seu praepropria. Deinde ibi: Fortes autem vere, manifestat fortitudinem igitur tamen tradens primo eius modum qui est ignorantia, quia ignorantes videntur tibi fortitudinem esse

fortes. Secundo eius motivum quod est praesumptio contraria scientiae dictam ignorantiam, id est non fortes ignorantes pericula vel laborem et valorem hostium superant, et praesumunt fortes suspicio facere suggere. Et ideo dicit philosophus quod isti non longe sunt distantes a conditione praedicta fortium qui dicuntur bonae spei qui superant sicut illi. Tertio tradit fortitudinis de bonae spei comparationem, dicens quod isti sunt deteriores fortibus qui sunt deteriores certis, dicens quod isti sunt deteriores fortibus bonae spei, quia isti non habent dignitatem propter quam debeant praesumere. Illi vero habent quia multotiens pugnaverunt et multos vicerunt. Et illi ad tempus permanent exspectantes pericula belli. Isti vero decepti non cognoscunt aliud esse quam ipsi suspicabantur, fugiunt. Sicut accidit Argeis decitiae, Argeis Spartiatae qui suspicabantur se pugnaturos esse cum Sicyoniis qui erant in bellis et invadentes inciderunt in pugnam cum Lacedaemonibus, qui erant viri bellicosi et famosi, strenui; cognoscentes se agere cum talibus statim fugierunt. Addit autem concludens quod fortes virtuosi sunt consimiles quidam, id est tales quales sunt descripti. Sed tamen videntur fortes, et est verisimile quod fortes sunt et tamen in veritate ... Quod sic declaratum est in istis modis similitudinariae fortitudinis.

Circa audacias autem et timores. Postquam philosophus manifestavit subiectum fortitudinis virtuale, hic manifestat eius proprietates et tamen inter eas, quae sunt ista fortitudine ... et quantum ad sex proprietates; ... ibi: Milites autem vel ... Circa primum quinque facit ... ibi: De fortitudine quidem igitur ... proprietates. Secundo ibi: Propter quod tristis. Tertio ibi: Et iuste laudatur. Quarto ibi: Difficilius. Quinto ibi: Sed adhuc videbitur. Sexto ibi: Propter multa non esse. Prima proprietas quod fortitudo vel opus fortitudinis magis est in sustinendo terribilia quam in aggrediendo audacter. Dicit ergo quod fortitudo existit ut dictum est circa audacias et timores, non tamen similiter est circa ambo, sed magis est circa terribilia, quia sic oportet timores quam esse circa audacias. Sic videtur quod magis est opus fortis quod fortis sic non perturbatur circa terribilia in exspectando et sustinendo ea et bene se habendo ut oportet circa ea quam si esset circa audacias vel audacibilia quia improprie aude aggredi terribilia vel audacibilia quam sustinere et exspectare ea. Cuius ratio tangitur quia ut dictum est fortes dicuntur principaliter in sustinendo tristia et gravia. Et de hoc nos habemus exemplum in fortitudine corporali; ad quam dicimus esse quando ad aliquid fortius pertinet pondus sustinere magis quam allidere. Sic autem est in proposito quod ad animi fortitudinem magis pertinet pondus terribilium et dolorem sustinere quod fit in exspectando, quam allidere, quod fit in aggrediendo. Deinde cum dicit: Propter quod triste, ponit secundam proprietatem, quae est quod opus fortitudinis est triste, vel saltem proprietas est affectus praemittens et ponit signum. Primo eius. Deinde ibi: Et iuste, ponit tertiam, quae est quod opus fortitudinis est difficile. Et primo modum ut praemissum est opus virtutis quanto difficilius tanto laudabilius. Sed difficilius est tristia sustinere, quod pertinet ad fortitudinem, quam a delectabilibus abstinere, ut dictum est in secundo; quod pertinet ad temperantiam. Quia opus fortitudinis est laudabilius quam opus temperantiae et per consequens opus fortitudinis iuste laudatur, ut dictum est in praecedenti. Deinde ibi: Sed adhuc videbitur, ponit quartam proprietatem, quae est quod opus fortitudinis in quo attingit finem est delectabile, quia finis delectationem reddit finale opus delectabile. Dicit ergo quod ad hoc non obstante tristitia videbitur esse quod delectabile finis fortitudinis vel per fortitudinem tamen eum non videbitur. Ita delectatio quoddam occultatam ab his

tristitiis quae sunt circa opus fortitudinis. Sicut accidit per exemplum quod ita erat duo sunt in pugna, dicit quod tale est istud quale est id quod accidit in gymnasticis seu exercitatoriis agonibus. Videmus quod pugilibus delectabilis est finis cuius gratia in agone contendunt, puta corona et honore et similia. Sed dolorosum est percuti et laborare sibi, propter quod carnes habentes ... et omnis labor per se est contristans. Sic tristis est per quod fortitudo delectatur, sed in fine contristat tristitiam in opere quod est ad finem. Deinde ibi: Propter multa quidem, ponit quintam proprietatem quod fortitudo tristia sustinet propter maximum bonum. Et huius faciet tria. Primo attingit eam ad quod indiget praemittere. Secundo confirmat, ibi: Et quanto utique. Tertio infert correlarium, ibi: Non utique autem. Ad primum intendit sic arguere: Sustinere multa tristia propter parvum bonum nihil habet delectabile. Sed opus fortitudinis est sustinere multa tristia, ut dictum est, puta mortem et vulnera et huiusmodi; ut bonum obtineat vel ut turpe non sentiat quod secundum verum de se vel quod illud opus non habet delectabile, vel quod non sit propter parvum bonum; primam dari non potest quia contrarium iam dictum est ut visum est in secundo. Dabitur igitur secundum, scilicet quod non est propter parvum sed propter magnum bonum. Deinde ponit primam, dicens quod propter multa esse tristia in opere si finis cuius gratia sit eius parvum bonum, nihil videbitur habere delectabile, quia multitudo tristitiarum extinguit delectabilitatem. Finis ideo dicit quod delectabile est esse fortitudinis quantum ad secundum, primo quia mors et vulnera erunt tristitia ipsi forti et involuntaria. Secundo quia fortis sustinet haec tristia quia bonum est sustinere vel quia turpe est non sustinere. Quod autem tacuit quod non potuit sub fine exponere est esse ideo bonum propter quod fortis eligit mori. Deinde ibi: Et quanto utique, attingit praedictae conclusioni confirmationem, intendens sic arguere. Virtuosus sic delectatur in opere quanto maiores habet causas tristitiae; tanto requirit maius bonum propter delectationis sue. Sed fortis quanto maiorem virtutem habebit et quanto felicior est, tanto tristior erit et maiores tristitiae causas habebit. Tamen ille non obstantibus fortis constans erit quia in bello eligit bonum propter illis tristibus. Hoc ergo illud bonum quod intendit quod ut prius dictum est vel quod fortis delectationes ullam habeat vel quod maximum bonum intendat. Primum dari non potest, dabitur igitur secundum ut propositum. Deinde ibi: Non utique autem, inferet correlarium, dicens quod non in omnibus existit delectare operari propter quam in quibus operari virtutis finem attingit. Velut autem videbitur in quo. Deinde ibi: Milites autem vel, concludit aliquam proprietatem fortitudinis, scilicet a fortitudine militari, et facit similiter ab initio quod ipsa est melior ceteris propter bonum continendum. Et ideo dicit in philosophus quod nihil prohibet milites qui non sunt tales quales sunt dicti fortes esse optimos, propter quantitatem caedendi, et tamen erunt minus fortes in animo et minus probi. Isti nequaquam habentes bonum, habentes quia parati sunt ad pericula subeunda propter cautelam civitatum et utilitatem suam tamquam pro minimis rebus ad pericula vitae praeveniunt et audent exponere se morti plus vel plus vel modicis lucris. Deinde concludit dicens quod de fortitudine tamen dictum sit quid est fortitudo et propter

sig... itaque ex hiis que dicta sunt non est dif-
ficile hoc enim fecimus supra.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

simpl(iciter) bonus ho(mo) qui n(on) h(abe)t electione(m) (et) p(ro)posit(um) ... q(uo)d
a(d)... morte(m) q(ua)m deseruerit virtutem ...
... vi(r)tus qui uta electio ... virtutis ...
... respiciat morte(m) ... mortis ... libera(m)
... qualis electio qua ho(mo) simpl(iciter) bonus elig(it)
... usq(ue) ad morte(m) ...

[illegible]

[illegible]

de solis odoribus. dicit ergo quod in aliis animalibus non est delectatio secundum istos sensus nisi per accidens. canes enim gaudent odoribus leporum. sed non per se odoris. sed per se cibationis quam odor sentiri movet ad propinquitatem cibum habendi. Et leo gaudet ad vocem bovis non propter cantum. sed propter cibum quem per vocem sentit quod bos prope erit. Et leo gaudet in visione cervi vel capre. vel in agrestibus seu capreolis non propter speciem corporis nisi quia per cervum comestibilem et sic maxime est ex causa quod sensus non vel ad aliud delectantur per visionem [illegible] sed ad comestionem et sic delectatur in obiecto istius per accidens. Amplius autem potest esse causa quare in aliis huius experientibus. scilicet temperantia et intemperantia sint circa delectationes non alias. Sed ceteri sensus secundum visum, auditum vel odoratum sunt quasi sunt circa delectationes tactus et gustus, tamen quia alia animalia non communicant in istis sunt serviles et bestiales. propter hoc non reputamus in his homines servos. sed in quantum alia ut dicitur [illegible] in quantum sunt liberi. Sed in quantum participant cum aliis animalibus non multo in his. Sed bestiales non liberi sed serviles.

Sed dicendum quod quibusdam animalibus alia delectantur secundum istos. scilicet secundum se acceptos. Pavo enim videtur gaudere sua visione pulchritudinis plumarum suarum et tenditur in visione circumpositarum pedum suorum. Et aviculae videntur gaudere de cantibus. fistula dulce cantant propter hoc ad ipsum currunt. Et etiam canes videntur gaudere in odore canum. non enim ad inuicem obviantes mutuo se odorant et commiscentur libenter odorant leporem a istorum odorum ut ad tactum vel ad gustum. quia hoc corpus videtur esse delectabile secundum seipsum. Dicendum autem ad primum quod pavo non gaudet quia videt pulchritudinem. Sed quia hoc etiam. [illegible] visio eius pulchritudinis delectatur cum est in magis delectatur in videndo pulchritudinem suam quam alicuius. quod videt in alio pavone pulchriori se. Et etiam hoc quod est dictum quod in ipsis delectatur in videndo pulchritudinem suam. videndo pulchritudinem suam tamen si se ipsum videt plerumque spectant multum gaudet non quia illam plurimam videt sed quia hoc constat ei per visum. Sicut modo de pavone est delectare per visum per accidens. Ad 2 dicendum quod aviculae audientes sonitum fistulae non gaudent ex auditu. Sed ex quodam spiritu qui ex illo sonitu generatur in corpore audientium eas. sicut canes audientes cornu in venatione currunt. [illegible] placent [illegible] peruenire ad cibos captivos. Ad 3 dicendum quod odorant canum vel seruientes ad tactum venereum quia tunc canes in dispositione odorant. propterea nec corpus est in ea non delectatio odoratus. Deinde cum dicit. Unde etiam gustu. ostendit quod temperantia propter ipsum comprehendit. 2o etiam propter quod est signum. ibi. Et quod non est temperantia videtur maxime circa tactum. Ibi. Ab istis autem tactu. dicit ergo quod intemperantia videtur uti gustu in parum delectationibus quia actus gustus est [illegible] ut discretio et indicatio saporum. et ipsum indicant de saporibus illi qui vina probant et condiendo sapores cibos et illi qui pertinent [illegible] in illis intemperati autem multum gaudent cum indicio vel iudicio gustus. Sed maxime gaudent et carnes fruuntur in usu quod venereus

sit per tactum tam in cibis quam in potibus quam in actibus qui dicuntur venerei a venere dea amoris et per libidines. Deinde sequitur. Unde et oravit. indicat ad hoc unum signum quod quidam philoxenus origine de philoxenia et quidam nobilis curiosus oravit notitiam. noverit se leviter et collum eius longius fieret collo gruis. Hoc autem est signum quod iste per amorem maxime erat delectatus in tactu suam pulsatam quam in gustu. erat per quod modo non indigeret ut haberet collo tam longo quia in sola lingua fit sapor indicatio. Ex hiis igitur patet quod temperantia et intemperantia maxime est circa delectationes tactus et gustus. Deinde cum dicit. Communissimus. ostendit ex hiis unum corrolarium. scilicet quod tactus communissimus est inter omnes sensus. [illegible] propter quod in eo communicat per omnia animalia. certi non sensus. Sed in diversis animalibus quibusdam aliis non est. Et ceteri non sensus non autem forte gustus qui est alius tactus ut dicitur in 2o de anima et ideo iste tactus in quem homo intemperatus est vicium [illegible]. Quod autem dicit quod ex hiis patet quod intemperantia sit vituperabilis per hoc quod bestialis. est cognobilis quod in ratione delectatio est quam sumus et propter hoc videtur nobis [illegible] quod homines sumus. sed quia animalia bestialia. Et quod gaudere talibus in hiis nobilium animantibus tamen participandi et convenientia maxime in hoc quod est bestialis motus et huiusmodi. Unde dicit. Vnde de proprie bestiales et secundum talibus [illegible] sunt [illegible] ab his maxime obpositis quia in istis et a pessimis et turpissimis delectationibus. Deinde cum dicit. Et liberalissime qui pertinent ad reprobationem dubii quod possit esse dubium utrum temperantia et intemperantia sint circa omnes delectationes tactus. et si ita diceretur quod non vel per hoc introducitur ista circa tactum reddendo cuius causam dicit quod dictum est quod gaudere hiis quibus intemperantia gaudet est bestiale quia delectationes tactus quae sunt ad delibationes disciplinarum plurimum sunt ablatae a vicio temperantiae. Quae delectationes tactus quae sunt in gignasiis seu certaminis videntur quae fiunt per certamina et calefactionem vel currendo et quod corpus disponitur ad sanitatem et ad delectationem non ordinatur ad delectationes in temperantiae quia tactus in temperantiam non sunt corporis totius sed in quasdam partes suas puta circa corporalia in actione venereorum et gustativae delectationi vel talibus partibus et non moderatur in eis turpissimum et vilissimum quae temperantia et intemperantia sunt circa delectationes tactus non liberales sed ignobiliores de toto homine. et hoc est. [illegible]

Concupiscentiarum autem. Postquam determinavit de materia temperantie et intemperantie hic agit de materia earum procedit autem sic. primo namque promittit unam divisionem concupiscentiarum circa delectationes predictas tactus et gustus. 2o ostendit circa has qualiter temperatus et intemperatus se habeant. ibi. In illis quidem igitur. 3o. ibi. Delectantur autem. est temperantiae. ibi. Temperatus autem medie. Intendit ergo per istam divisionem quod concupiscentiarum circa delectationes aliae sunt communes et naturales. aliae non communes nec naturales. aliae vero nec communes nec naturales. Dicit ergo incipiens ab huiusmodi quod concupiscentiarum haec videntur esse communes et per hoc naturales quia unicuique non naturale est quod omnibus datur. haec non communes et propriae seu etiam addite vel illis et non naturales. Deinde de primis exemplificat dicens quod primum concupiscentia naturalis est in omnibus nutrimenti. omnes enim indigentes nutrimenti concupiscunt vel cibum

aridum sicut famescentes. vel humidum sicut sitientes. vel quando utrumque sicut simul famescentes et sitientes et ut etiam concupiscat lectum id est quietem ad digerendum et ad fortificandum vires naturales sicut dicit homerus poeta de iuvene et florente qui propter augmentum multum cibum in somno suam continet. Nam iuvenes maxime indigent cibo et sompno. Consequenter etiam exemplificat de propriis concupiscentiis. dicens quod talem cibum vel lectum vel talem. puta cibum assatum vel frixum seu elixum. vel quibusdam talibus condimentis commixtum non omnes hominis similiter non habent eandem concupiscentiam quia ita concupiscentia sicut temperatus et talia vinus intemperatus sicut aliud vero quando consecutus fuerit. propter quod delectantur quibus in modo concupiscentiis videtur esse nostre proprius et tamen non est nostre natura nobis esse talium delectationum. Deinde cum dicit. Sed adhuc habet. addit 3am membrum quod est dictum. quod addetur etiam concupiscentia propria que est ad aliud naturale non quidem naturale secundum naturam speciei Sed naturale secundum complexionem istam individuo vel indicatum sive quod alia sunt aliis delectabilia et quaedam sunt quae omnibus delectabiliora sunt alia quae sunt secundum quod delectabilia secundum quod consequuntur complexionem suam et ideo etiam dicit consequentem id est convenientem delectabilia et hoc innuitur dicens contrariabile sit hiat. propter. Deinde cum dicit. In illis igitur quidem quod ostendit modum intemperati et intemperantie circa predicta. Et primo quomodo intemperatus se habet ad omnes delectationes. 2o quomodo ad istas. ibi. Circa proprias autem. 2o quomodo ad istas et non illas id est circa delectationes autem. Tertio quomodo ad tristitias. ibi. Circa tristitias autem. 4o quomodo vero ad delectationes et tristitias. ibi. Intemperatus quidem igitur. Dicit ergo primum ad primum quod in naturalibus concupiscentiis pauci peccant et solum peccant in uno. scilicet in excessu non enim peccant concupiscendo quod non oportet concupiscere omnia talia propter naturam. Nec concupiscere oportet. Sed plus comedere vel bibere de huiusmodi quam contingit et apponunt homines vel quousque repleantur ultra naturam. hoc est superhiatum vel superhiatum et talibus cibis vel potius sumendo superfluum vel ultra quod exigit natura. Concupiscentia enim naturalis non est nisi repleatur. id est ad repletionem indigentie quam ergo sumit ultra indigentiam aut sumit ultra quod exigit. propter quod tales homines sunt intemperati multo dicuntur castrimargi. scilicet illi qui supra indigentiam replent indigentiam. tales vero fiunt illi qui multum bestiales sunt. Et ita autem secundum quod castrimargia vel castrimargi videtur posse componi ex grecis vel ex latinis dictionibus. ex grecis quidem sic ut dicatur a castros quod est venter latine et margos id est insania. quasi castrimargia id est insania ventris. propter quod talis completione sua insaniunt propter ventrem in latinis autem multi sunt. Et ex latinis autem dicatur a castro quod dicitur a castitate. castra id est castitas. quia castra id est castitatis custos frigora. scilicet quod mergens castitatem per ventris ingluviem. Deinde ibi. Circa proprias autem. ostendit quomodo intemperatus se habet circa delectationes proprias. dicens quod circa delectationes proprias sunt peccantes multi de illis sive multi homines multipliciter. sic enim peccare illi. scilicet qui sunt talium delectationum amatores. primo quia in gaudendo quibus non oportet. 2o quia plus gaudent quam oportet. 3o quia gaudent sicut multi faciunt. id est non ut oportet quia bonum in delectabilibus ubi non attendit ad naturam neque ad sanitatem vel ad convenientiam neque ad prohibicionem. Sed solum ad opportunitatem.

voluntatis ad appetitum sensitivum et ad debitum. Sed omnes autem istos. scilicet modos peccati superabundanter intemperati excedit. intemperati quia ipsi gaudent in illis quibus gaudere non oportet. illis quibus oportet gaudere plusquam oportet. 3o istis et illis gaudent vel multi. id est multi ut non attendentes ad decentiam. Sed ad propriam concupiscentiam. Deinde cum dicit. Circa delectationes quidem igitur. ostendit quomodo temperantia se habet vel ad delectationes quas excessus dictum est vel quod intemperantia circa delectationes est vicium quidem huiusmodi per ipsum vituperabile. et hoc per excessus acquisitum conceditur. Deinde cum dicit. Circa tristitias autem. ostendit quomodo intemperatus se habet ad tristitias. Sed primo ostendit quomodo non. 2o quomodo sic. ibi. Sed intemperatus. Dicit ergo primo quod non intemperatus sicut fortis neque temperatus sic tamen dicitur se habere ad tristitias. Fortis enim quia potest tristitias belli sustinere. Sed temperatus non dicitur quia tristitias in sua via sustinet timendo. et dicitur qui tristitias belli non sustinet. Sed intemperatus non dicitur quod in sua via sustinet. Deinde cum dicit. Sed intemperatus. ostendit quomodo sic. Dicit quod intemperatus dicitur in tristitia plus quam oportet quia non adipiscatur delectationem concupiscentiam. et tamen tristitiam facit ei delectatio per suum absentiam sicut natura per suum absentiam aut per [illegible] nature. Temperatus autem ideo dicitur ex delectabilium absentia quod non delectat et per unam sed propriam delectationem debet abstinere. Et ex hiis dicitur temperatus secundum illa quae [illegible] non sentit intemperatus. Deinde cum dicit. Intemperatus quidem igitur. ostendit quomodo se habet intemperatus ad delectationes et tristitias. ut attribuit autem ei 3 conditiones primo de delectabilibus. Dicit ergo quod ad primum quod temperatus concupiscet omnia quae delectabilia vel ea que maxime sunt ei delectabilia. et hoc quod conveniencius quo ad 2am dicit quod ipse ducitur ab hac concupiscentia et hoc ipsum non est in potentia [illegible] quia a concupiscentia rapitur et vincitur. Quo ad 3am dicit quod intemperatus sic ducitur ut eligat omnia delectabilia pro omnibus aliis bonis delectabilibus. puta honoris. honore. scientie virtute et his et ideo [illegible] quia [illegible] oportet male concupiscentiam tristitiam non enim eligens. Deinde cum dicit. Et tristitias autem intemperati modo quod intemperatus se habet ad tristitias. dicens quod propter hoc tristatur et quod delectatio concupiscentiis et enim adipiscitur eius concupiscentiam [illegible] concupiscentie propter quam est [illegible] quae tristitia. Sed quod simpliciter [illegible] absurdum autem simulari [illegible] scilicet videtur esse [illegible] propter delectationem et delectationem tamen tristitiam [illegible] non sit [illegible] propter modum expositum. Deinde cum dicit. Deficientes autem. ostendit modo intemperatum propter [illegible] conditiones eius. Dicit ergo quod illi qui circa delectationes sunt deficientes et minus quam oportet in ipsis gaudentes non multum neque sepe fiunt et sic huiusmodi per quod talis defectus est rarus. Deinde ibi. Non autem videtur esse insensibilitas quia talis in [illegible] non est humana dispositio cum omnis homini ex natura inesse ad delectationes naturaliter inclinatur. Et hoc est quod dicitur esse non alias quia reliqua animalia discernunt cibos et delectantur in quibusdam. et in aliquibus non quod sibi non est insipidus. vel non est delectabilis nec in eius appetitu discernit in cibis a cibo vel alterum ab altero longe erit utique talis homo ab eo quod huiusmodi

quia distabit ... tamen modus est difficilius sit in aliis et omnibus aliis dissimilis. Secundo quia iste defectus est minus ... quia est rarius et tamen minus vel ... si invenitur ... plus in secundo dictus est insensibilis ... deficiens ... est insensibilis. Consequenter cum dicit Temperatus autem medie etc. ... modo ... temperantie ... conditiones eius. Quarum prima est quod temperatus est in ... medius ... ad virtutem.

Est autem secundo quod temperatus medie ... oppositos ...

[illegible]

[illegible]

Li° qr ec q̄cumq; m[od]i optant sequele ipius op[er]in optat
et ipa tep[er]an. Et sequele te[m]p[er]a[nti]e q[ue] s[ecundu]m macrobiu[m] in li. de so[m]p
nio scipionis su[n]t modestia. vere[cun]d[i]a. abstine[n]cia. casti
tas. honestas. modera[ti]o. p[ar]citas. sobrietas. [et] prudencia
optant ec plurima q[ue] n[on] [con]cernu[n]t gustu[m] u[e]l [con]tactu[m] q[ue]
et ipa temp[er]an[ti]a. Ite[m] qr ec q[ue]cu[m]q; m[od]i optantur familiare
co[m]ites tep[er]an[ti]e optatur [et] ipa tep[er]an[ti]a. Sed familiares co[m]ites
temp[er]an[ti]e qui su[n]t s[ecundu]m andronicu[m] in suis moralib[us] austeritas
[con]tinen[cia]. humilitas. simplicitas. [et] ornatus. bo[n]a ordina[ti]o
[et] se sufficien[cia] optant ec multa q[ue] n[on] [con]cernu[n]t tactu[m] u[e]l
gustu[m] q[ue] [et] ipa temp[er]an[ti]a. Ulti[m]o qr ec q[ue]cu[m]q; m[od]i optat [con]tra
p[ri]a vitio [con]tra temp[er]a[nti]e optat [et] ipa temp[er]an[ti]a. Sed in tep[er]an[ti]a
que e[st] vicium op[pos]itu[m] ec delectabilia visus p[er] m[od]u[m] q[uo] di[ctu]m e[st] se
delectant in aspectib[us] mulier[um] q[ue] [con]tra tep[er]an[ti]a. Et si dicat
q[uod] illi delectant i[n] visu p[ro]p[ter] actus. ut s[upr]a d[ictu]m e[st] q[uo]d gaudent
visu in ordine ad tactum sic leo in auditu vocis
in ordine ad cibum. Ad h[oc] q[uo]d ...

[illegible]

[illegible]

sicut oportet quam non accipere quod sit non. h(ic) r(espondet). ponit sola
iiii. c(apitulum). ponit r(ationem). Sed liberales que dicitur
quod magis inest liberalitati de quo laudantur homines et
tamquam de liberalitate quam id de quo laudantur tamquam de
innocentia iustitie et tamquam id de quo non multum lau
dantur. Sed homines qui dant quod oportet de datione laudantur
ut liberales quia autem non accipiunt quod non oportet non laudantur
de liberalitate. Sed magis de iustitia quod non nocet per rapinas furtum.
quia autem accipiunt quod oportet non multum laudantur quod si vir
accipere amore virtutis vel amore premii. Sed solum amo
re sui. quia liberalitatis magis inest dare quod oportet et sic ostensum
a(d) o(ppositum) ... h(ic) r(espondet). ponit iiii.
r(ationem). ponit r(ationem). Amantur autem que dicitur id maxime inest liberalitati
ex quo liberales sunt maxime amabiles et utiles. Sed
ex datione sunt maxime amabiles et utiles quia liberalitatis
maxime inest dare. h(ic) r(espondet). ponit iiii. ...

[illegible]

[illegible]

ex rebus sequentibus. Ostendit quod dicitur ponit ibi Unde sanabile.
dicit quod ... prodigus est vel sanabilis
ab etate seu inopia sive prodigalitas ...
...
[illegible]

[illegible]

71

mois dr̄ qr̄ modis dr̄ pietas. Impietas dr̄ trib; mois. vno mō dr̄ ee cultus dī. 2º mō cultus parentū. Alio mō cultus paupū. Pᵒ mō sumit ab Aug. 10. de c. d. c. 1. dicente q̄ pietas pp̄ie ē q̄ theosebia. i. cultus di. 2º mō sumi a tullio dicente q̄ pietas ē virtus q̄ parentib; et patrie cultū et reuerentiā affert diligentia rectius. 3º mō sumi ab aug. dicēte q̄ pius ē compassiuus et pietas opus sic 9º sumetur. Impietas vno mō ut destructio cultus di. 2º mō ut destructio cultus parentū. 3º mō ut destructio cultus paupū. et hoc 3º mō pr̄ h̄ accipi impietas. n̄ et iniustie malitia ē. Com. t. Aleator quidē. Vtique eandē condicionē p̄uitatis ipso dicunt. nota q̄ illi tyranni qui magnas vrbes desolāt accipiunt n̄ dicunt illiberales q̄ id sunt iniusti magis. Sed aleatores qui cū tarillis et aleis ludūt et pirati latrones et mortuorū spoliatores qui sudaria funerū eruunt de sepulcris et q̄ ē̄ modicū lucrū et latrones qui capiūt parua uel uilia spolia quibuscū. hiij omnes sunt de uicio et vicio hoīum illiberaliū q̄ p3 q̄ oēs sunt turpes lucratores et ob negocia t̄ turpe lucrū. Et q̄ lucrari eorum sit turpe p3 in singulis. spoliatores eni mortuorū p̄ lucro suo sustinent opprobria. latrones aūt magna pericula. Aleatores q̄ ab amicis quibus oz dare lucrari studēt et sic oēs isti accipiunt et lucrantur vn̄ nō oz. q̄ omnia eorum lucra sunt turpia et eorum susceptiones seu acceptiones sunt illiberales. Com. t. Congrue utiq3 maiorē illiberalitas ēē contrariū dicitur. q̄ illiberalitas ag...
i. ex eā legē et nā cōtrarie ē hic n̄ liberalitatis q̄ sic maius prodigalitas et illiberalitas oppo... liberalitati sic extrema medio. tū illiberalitas magis opponitur ei ut maius malum ē q̄m prodigalitas et hoīes magis frequentius peccant p̄ inclinationem illiberalitatis q̄ prodigalitatis. Com. t. Vltimo aūt concludit epilogando q̄ de liberalitate et de maliciis oppositis. s. prodigalitate et illiberalitate tanta dicta sunt q̄ ipsa bn̄ intellecta sufficiunt.

A deni p̄dictorū querendū sūt. 6. pᵒ utrū liberalitas sit virtus. Secundum utrū sit spālis virtus distincta ab omī virtute communica. Tertium utrū prodigalitas sit moral' malicia. Quartum utrū prodigus plus peccet dando quibus oz n̄ dare q̄ nō dando quibus oz dare. Quintum utrū illiberalitas sit incurabilis. Sextum utrū omnis usura p̄ se sit mala dato q̄ de iure positiuo non eēt p̄hibita.

D e pᵒ arr̄ q̄ liberalitas nō sit virtus. pᵒ q̄ nulla virtus ē deperditiua sui ee q̄m capitur. S3 liberalitas ē deperditiua in ee suo. s. pecunie. q̄ nō ē virtus. Assumptum app3 q̄ omnis res ex eisdē generatur seu actu augetur et saluatur ut. 2. li. 2. dictum ē de virtute. Sed possessio pecunie n̄ augetur ex actib; liberalitatis ut p3 dicto q̄ nec saluatur tn̄ nō saluatur deperditur ex actibus libertatis. Com. q̄ nulla sit pfectis ex emissione virtutis et usus tm̄ virtutis q̄ pter eo q̄ virtus habitū p̄ficiat et reddit bonū ut sup. li. 2. et ȷ̄. p. li. 6. S3 ex emissione pecunia que sit in liberalitatis et usus eius ap̄ quis ipsius meretur liberalitatis sit hō p̄fectus dicte dō. S3 inus p̄fectus ee inade uede vniuersa q̄ habes et da pauperibus. et veni et sequere me. q̄r. 19. q̄r liberalitas n̄ ē virtus. Lᵒ. q̄ extrema et q̄lz virtute moralē sūt p̄uitates et malie ut. 8. li. 2. S3 prodigalitas opposita liberalitati sicut extremitas medietatis n̄ ē moral' p̄uitas. q̄ n̄ prodigus n̄ ē moral' malus ut h3 in textu q̄r n̄ ipsa liberalitas media ē moral' virtus. Oppositum dr̄ p̄hs. Dico. 3º cū p̄hō q̄ liberalitas ē mo' virtus q̄ omnis habitus laudabil' appetitiuus ē virtus mo' ex eo. n. habitus laudabiles virtus q̄ ē virtus ut. 8. in fine. p'. ex eo q̄ ē appetitiuus tū intellectual' ē moral' ut h3 ibidem. S3 liberalitas ē habitus appetitiuus et laudabilis q̄r constat q̄ ē mo' virtus. Assumptum p3 ex descriptione liberalitatis collecta ex condicionibus liberalitatis positis sparsim in textu. Est. n. liberalitas habitus p̄m rectam rōnem electiuus recte dationis et acceptionis decentis largitionis. de ceteris expensionis pecuniarum et moderatiuus amoris. et receptius earum et boni liberale usus pecuniarum reddens bonum medians inter excessum et defectum expensionis inter nimia solli̇citudine et nimia negligentia expensas. inter prodigalitatem et illiberalitatem finans in accipiendo ut n̄ negligendo. in largiendo leticiam et in expendendo moderantia et fine potissimo bonitatis largitionis intendens. Ob aūt hui' descriptionis particle possunt hīri euidenter ex textu. Ad 2º ad pᵒ m q̄ liberalitas n̄ ē deperditiua in ee suo. s. pecunie. q̄ usus et actus ex actibus liberalibus nō augent pecunia tn̄ saluatur et sic in alii similes sunt conuisiones aliquarum ex quibus aliud augetur et ex quibus saluatur tn̄ aliud ex illis saluatur et augetur. Et p' depdi ... sic dico q̄ acceptiones liberales que nō augent. S3 saluant ... pecuniam sunt des in re quales acceptiones que augent eam. tū iste nō augent q̄ dationes ab alia parte tū minuunt. liberal' n̄ pecunia ... tendit bonitatis dicō mi. q̄ acceptiones tū mi acceptio finalis ordinatur ad possessionem. possessio ad dationem ut dictum ē in multis particulis descriptionis. Ad 2m dd' q̄ nullus sit p̄fectus ex emissione liberalitatis et usus eius. S3 p' hoc p̄fectus ex acceptione et meliore m̄ q̄ ex p̄fectus q̄ vn̄ eueniet p̄cedit virtus quā liberalitatis q̄ nō p' tū grauiter acquiri alio ex pecunia occupatio fuerit alio ab ipsis abstractio. vn̄ alit ysid'. sā mī. lō q̄ recepit caput mo' et motū rectus ad summa reuocare ut ibi se colligat vn̄ defluxit et tū se se trahant ut dispsi sint. multi quidē eni re uis hōib; q̄ ac inter blandimentis remi nat. p'. inde aboī eterna possidere ... marti

fuerit ut dō inuenit. li. 3. de sū. bo. c. 16. Et a' lō cūctorum. et ē sile de usu magni quo quis p' vti eū virtute cū toto 1º usu p'mittere p'quis ad meliora nō tā cūsure n̄ dicere ydo mala s3 sūlapi... meliora. Ad 3m dicō i 3. q̄one.

D e 2º arr̄ q̄ liberalitas nō sit spāl' virtus distincta a karitate dicā q̄ nō a philantropia. q̄ nō a iustia. q̄ nō a p'sonali amicitia. q̄ nō a magnificentia. q̄ nō a iustitia. Pᵒ Sº fr̄ q̄ n̄ a caritate dicā. q̄m habitus quorum p̄uationes n̄ sūt distincte n̄ ipsi sūt distincti alias possz dici q̄ surditas et cecitas sūt indistincte uisu et auditu manentib; in distinctis. S3 p̄uationes caritatis et liberalitatis sunt indistincte uno eadē lege cū qui habet ibam h' mundi et uidet fr̄em suū nccēr. hn̄tē et claudit uiscera sua ab eo quō caritas di manz in eo. pᵉ. 10. c. 3. q̄ dicat q̄ nō mō. Sd aūt ut liberalitas moral' manz i eo q̄ facit dare quibus oz et sic p3 q̄ eadē p̄uatio que ē nō dare quibus oz p̄uiat hec et illā q̄ ipse sūt indistincte. Lᵒ. q̄ nō distinguatur a philantropia que ē virtus hoīm amatiua ut dicitur. 7. li. 9. q̄ medio amor extrema nō sūt distincta n̄ ipsa sūt distincta. S3 extrema liberalitatis et philantropie nō sūt distincta q̄ defectus amoris hoīm reddit hoīem illiberale. illiberal'. n. neminē diligit. S3 n' sequi ut ē dicit p̄hs. excessus ē amoris hoīm reddit hoīem prodigum. vn̄ prodigus ... amat et excessiue ut li dr̄ q̄ sicut illiberal' et defficiens in amore hoīm et prodigus et excessiuus sūt indistincti i q̄ sūt tales sic liberal' et philantropus sūt indistincti. Lº q̄ nō a iustia quā habitus quorum opa sūt indistincta et ipsi sūt indistincti opa neccessarium precedentium habitus sūt eē et sequentia sūt effectus habituū ut. 3. li. 2. S3 opa liberalitatis et iustie sūt indistincta utriusq3 eni opus ē dare quibus oz. et quā oz q̄ magis indigentib; et q̄ neccarius ... et ipsi habitus sunt indistincti. Lᵒ. q̄ nō ab amicitia psonali q̄ virtutes quarum fines sūt indistincte et ipse sūt indistincte. S3 fines liberalitatis et psonal' amicie sūt i distincte dicit p̄hs q̄ aleator qui lucrari uult amicis quibus oz dare et illiberal' et sic ledit liberalitatem et q̄ nō ledit amicū q̄ p' debuit eē amicus bn̄ficus ut 3. li. 9. q̄ hee virtutes sūt indistincte. Lᵒ. q̄ nō a magnificentia q̄ virtutes q̄ n̄ sūt distincte q̄ sō dicunt magnitudine et paruitate dicte ē p̄hs q̄ ē plus liberalioris ē indigentie si a indigentib; det q̄ dare maiora et minora nō diuersificant spēm liberalitatis. S3 liberalitas et magnificentia h3 sō nō dicūt ut. 3. c. sequenti q̄r liberalitas et magnificentia nō sunt specie distincte. Lᵒ. q̄ nō a iustitia ... virtus distributiua pecuniarum in distribuendo discernens inter dignos et indignos ut ee iustitia et p' quis ab ea eē indistincta h' ē ē et opari iustie distributiue ut. 3. li. 5. S3 liberalitas ē virtus distributiua pecuniarum ut liberal' inter distribuendo discernit q̄ nō dabit quib3 pecunia indigens ut possit dare quibus oz ut h' dr̄. q̄r liberalitas nō eē iustia ap̄ quis nō p' distingui ab ea. Lᵒ. S3 oppositum opposito. v' q̄ prodigus n̄ ē eē q̄ ad malū h3 et sic accipiunt prodigalitatis ut dicit p̄hs in pᵒ rectoris. q̄r sūl' nō liberal' ... quod simile bonū h3 et h' dicent liberalitatem q̄ q̄t mo dīs dr̄ vnum oppositorum tot mois dr̄ et reliquum. pᵒ. top. S3 prodigalitas dr̄ vno mō sicut simile malum distinctum ab aliis mal' sic dicetur vno mō liberalitas tanquam vnum quoddam bonum a ceteris bonis distinctum. Ad 3º q̄ liberalitas ē spālis virtus specie distincta a ceteris virtutib; memoratis q̄ ... p' q̄ spālis virtutum et vn̄ habitum obiecta p'pa sūt distincta et ipsē sūt distincte et distincti. S3 oīm p'dictarum virtutum obiecta p'pria sūt distincta. q̄r et ipse. Assumptum p3 q̄ obm p'pm caritatis dic. i. illius amoris et sui quo diligimus deum ē ipse deus ut deus et sicut p'ma causa et caritate diligimus deum ē p'm et caritas diligitur ... et in ordine ad eū cetera diligentur. philantropie v' obiectum p'pium ē hō ut hō in toto humano genere quā philantropiam attribuit iohannes damasc' soli x' dicēs q̄ solus ē philantropus q̄ solus om' amore humano genus saluauit. Amicie v' obm p'm ē hō nō ut hō s3 hō coniectus ... Est. n. amica habitus electiuus releuandi diuiciā hoīm miseror. p'sl' amicitie obiectum p'pium ē hō socialis familiaris et coniunctus amatur ut sic coniunctus ei nō ut hō. S3 ut sic et habz ad amantē ut 3. declarabitur. li. 8. et pium. magnificentie v' obm p'm ē opale magnum ut magnum ut. 3. c. sequentia. iustie v' ... ut iustum ut. 3. li. 5. liberalitatis v' obm p'm ē pecunia ut nolunt ... liberalitatis aspiciat pecunias ita dicit p̄hs in pᵒ rectoris q̄ a' ut utiles p3 q̄ h3 ... et h' hec vocē virtus eē eas et tn̄ alie ut p3 ex sine. Phi. in illa parte quorum ē aliqua utilitas. Et 3º p3 q̄ oēs iste sepe habitus huic oīa p'pria distincta sūt omnibus suis et p' q̄ ipsi habitus sūt distincti. Lᵒ. q̄ quas virtutes electiue i electionib; suis includunt fines distinctos et ipse sūt distincte. fines. n. distincti inclusi in electionibus distinguit electores et electores distincte in dicant habitus electiuos eē distinctos q̄ magis indicant mores ex electionibus quā opibus ut. 8. li. 2. S3 p'dicte virtutes in electionibus suis includunt fines distinctos q̄ et ipse sūt distincte. Ad eius ... q̄ oēs iste virtutes hīnt duo quiq3. s. dare et nolle dare oē. i. dare quibus oz et nōuis h' eligunt dare tū p' fines quos intendunt p' q̄ dare uolunt alie ... et nolunt inclusi in electionibus sūt distincti. Ad prīmā. n. dicō ut

dare parum ut in his faciat ... est gratis s(ed)
pro fine ipsum faciunt. Eutrapelia non ult-
dare homini ut bene faciat homini in quantum est non pro statu
eius sed pro fine bonitatis hominis. Iustitia vero dat ut re-
levet iniuriam inimici hic intendens semper talem
finem. Politica autem amicitia dat ut amicum bene-
ficet quia hic requirit amicitia ut 8 li. 9. hic intendit
tamquam finem. Magnificentia vero dat ut propter opera
effectum quod magnum opus non intendens honorem
vel commodum vel gloriam quod est. Sed tamen bonitatem operis
magnum. Iustitia vero non dare sed suspicio dare
est quando reddit alteri id est iustitia non eligit dare com-
muni ut reddat. Liberalitas vero non dat ut dare
intendit ut favorem dei nec ut miseriae homi-
nis nec ut relevationem miseriae inopum nec ut beneficium
cum amica nec ut opus magnificum nec ut reddat
sed ut bonum et optimum in usu pecuniae quod pecuniae
et quantum inminuitate mediatur sit quod venit
lia quamvis contingit bene ac inutile uti hic intendit
hic appetit liberalitas ut pecunias homines non ma-
le hic bene detinere ac recte utantur. Et sic patet modus
distinguendi istas 4 virtutes. Ad 9^m ad
primum respondeo quod privatio dare et privatio liberalitatis
non sunt una privatio. Sicut nec castitas et laudi-
tas est privatio operis quod est liberalitatis et caritatis quae
potest esse utriusque privatio communis. Sic utriusque actus vel ef-
fectus et vel privatio est non dare vel non velle dare.
Extrema ad hoc esset si quis esset privatus istis omnibus
qui pro hiis habet privationem privaretur visu et audi-
tu et tamen ipse privationes hominis sunt ... plures
et caritas manerent distinctae sicut dependent ab
una quamvis privatio est et tamen ad hoc privatio-
nem quia non velle dare communi privatio liberalitatis et
privatio caritatis cum ipsa manent distinctae.
Ad 2^m dicendum quod extrema philantropiae et extrema libe-
ralitatis non sunt indistincta. Immo sunt ab invicem
alia sicut cum et effectus. Quia extrema philantropiae
sunt alia et extrema liberalitatis et avaritiae etc.
quia id est quod neminem diligit nemini dare nolunt.
Quod autem tamen avarus dicitur quod neminem amat
et inventum nemini qui velle ab eis accipere quia
ergo et vitiis vitia et virtutes et virtutibus contrarie
cum ipsa cum contrarie sint eadem cum hiis quibus contrarie.
Ad 3^m dicendum quod unum et idem opus certius exhi-
bitum propter esse opus plurium virtutum per diversa in ordi-
ne quia non omnes virtutes sunt eaedem quarum opera
exteriora sunt eadem. Sic et hic in proposito de liberalitate
et amicitia quae conveniunt in solo exteriori opere. Ad 4^m dicendum
quod non omnes virtutes perfectae sunt indistinctae quorum
opera sunt indistincta quia idem opus potest ab aliis habere plura
initia et sic in eodem opere fiet quod plures virtutes et
sic dicat philosophus de opere prodigi qui est tamen incon-
tinens qui se laedit liberalitatem et temperantiam. Ad
5^m dicendum quod liberalitas et magnificentia non solum differunt
magnitudine et parvitate ut videtur. Sed philosophus
dicat hic dictam esse pro eo quod magnificentia attendit

ad magnitudinem operabilium. Liberalitas non sed tamen
ad bonum usum rei nummis et non loquitur de utraque dicit
magnitudinem istam ad aliquid id est relativam quia magnificentia
pecuniae qua utitur liberalitas refertur ad quantitatem
pecuniae vel suam. Sed magnitudo pecuniae qua utitur
magnificus refertur ad quantitatem operis quod per
pecuniam efficitur. Ad 6 dicendum quod digni et indigni
possunt sumi duobus modis quia meruit et demeruit.
Et quia eis haec merita debentur praemia et haec demerita poe-
nae. Et hic modo non inter eos distinguit iustitia reddens
unicuique quod suum est. Alio modo quia vel meliores et mi-
nores vel humiliores vel indigentiores.
Sic quia nec istis nec illis debentur munera et hic modo
distinguit inter dignos et indignos liberalitas
non reddens eis debitum sed sponte et libere dans
melioribus et indigentioribus munera sua.

Deinde quaeritur quod prodigalitas sit moralis ma-
litia. Et quod sic. Quia in moralibus omnis extremitas
opposita virtuosae medietati est moralis malitia in 2.
li. 2. Sed prodigalitas est talis extremitas quare vitium mo-
ralis. 2o quia omnis habitus electivus perditivus
habitus est moralis malitia. Sed prodigalitas est
talis habitus quod ut hic dicit philosophus prodigus est qui per
se perditus. Hic autem est ex habitu prodigalitatis quare ipsa est
malitia. 3o quia omnis habitus electivus et indu-
ctivus ad plura mala est moralis malitia. Sed pro-
digalitas est huiusmodi propter hoc quod multi prodigorum facti
sunt illiberales et intemperati hic autem non fit nisi ex eo
dicto et modo prodigalitatis quare vitium malitia. Contra
oppositum est caritas et id quod patet quod habetur in textu.
Ad quaestionem dicendum sunt duo. Primo quod prodigalitas
secundum se sumpta non est moralis malitia. Secundo dico quod in-
cludit dispositionem malam. 2o quod non est moralis malitia
nec pravitas apparet. Primum patet quia omnis dispositio
voluntaria quae hominis naturae contraria est virtutis
secundum rationem est aliquam malitiam et dispositio mala.
Sed prodigalitas est huiusmodi. Ipsa non laedit vitali-
tatem necessariam ducens hominem ad indigentiam et
contra virtutem liberalitatis et est contra rectam rationem quare
est quaedam malitia. 3um probo quod omnis mo-
ralis quaedam pravitas apparet. Hic per se pure ele-
ctionis motivo vel bonum honestum vel bonum
utile vel bonum delectabile in appetitu secundum dictum. Nec
ad malum appetitus ordinatur. Et ideo omnis ope-
rans intendit aliquid de istis tribus bonis persuade
habere dicitur quae habes 3 li. 2. et li. 8. Sed pro-
digalitas per se sumpta non habet aliquid istorum tri-
um bonorum tanquam motivum et inductivum ad pravi-
tatem electionis quia hic intendit bonum honestum
vel intendit honorem vel ad bonum hominem digno.
Sed honorem tunc non esset pravitas prodigalitatis sed pravi-
tas superbiae vel ambitionis. Si vero bonum hominem dig-
num virtute tunc talis apparet vel talis intentio non in-
duceret pravitatem. Si vero intendat bonum delectabile tunc
non esset pravitas prodigalitatis sed intemperantiae ut dicit
philosophus. Et ideo quia ipse enim non malum incidit in p(ri)-

principium li. 4. Si vero intendat bonum utile ut sic non prae-
dicta quod est hic habeat appetitum temporalium ac sic vehemen-
ter consumptum illius vel illum pravitas per avaritiam aut ut quod ullo
modo prodigalitas secundum se sumpta sit pravitas apparens red-
dens prodigum moraliter pravum et per eius reddat ipsum
insipientem et fatuum sicut dicit philosophus non quod ipsa
prodigalitas sit ipsa insipientia. Sed quia ex appetitu p(ro)-
digo nascitur et inde talis dispositio quae dicitur insipientia.
Ad primum ergo dicendum quod non omnis extremitas virtuti opposita
est moralis pravitas, patet illam quae magnam continentiae
cum mediatae virtuosa sit sed prodigalitas secundum se
sumpta cum liberalitate. Et non concedo quod omnis extremitas
sit mala. Sed non quod sit moralis pravitas sic est expositum.
Ad 2^m dicendum quod prodigus dicitur perditus quia perdit sub-
stantiam non tamen est perditus ex eo quod incurrit pravitatem
moralem. Ad 3^m dicendum quod prodigalitas est dispositio inductiva ad
morales malitias ipsa tamen in suo limitate sumpta
non includit aliquam pravitatem moralem.

Deinde quaeritur quod prodigus plus peccat dando bo-
nis quam non dando pravis operationibus et adula-
toribus quam non dando viris indigentibus. Primo quod plus
peccat qui subtrahit bonum morale quam qui subtrahit
bonum temporale quanto maius est illud bonum quam illud. Sed dans
bonum temporale homini malo subtrahit ab eo bonum mo-
rale quia nutrit ipsum in malitia sua aut corrigetur
si nullus daret sed donec esset correctus qui autem
non dat homini bono subtrahit tamen ei bonum temporale quare
plus peccat ille qui dat malis hominibus quam ille qui non
dat bonis hominibus. 2o quia maius peccatum est id quod non est
ordinabile ad bonum finem quam id quod est ordinabile
ad bonum finem. Sed dare malis adulatoribus vel ali-
(?)delectatoribus non est ordinabile ad bonum finem quia ut dicit
philosophus istud convertit ordinate ad vanitatem et superbiam
vel ad voluptatem et intemperantiam. Non dare bonis hominibus
est ordinabile ad bonum finem quia ad moderandum mores
et ad fugiendum turpia ut habetur in textu. Ergo id dare
malis peccatum est quam istud non dare. 3o quia corruptio seu
consumptio rerum utilium peius est quam conservatio earum.
Sed dare malis hominibus est rerum utilium perdita corruptio
et consumptio. Non dare autem est custodia et conservatio quare
peius est istud quam illud. Contra in oppositum arguitur quia sicut
est facere esse bonum quam facere esse malum. Vicissim
non est peccatum quod opponitur alteri vitio. Sed quod opponit bono
medio quod sit gravius est peccare in hominem bonum
quam in hominem malum. Sed prodigus non dans quibus
oportet peccat in homines bonos dans autem quibus non oportet peccat
solum in homines malos quare peccat in se ipsum quod de
paupertate et inopia necesse est et in malum sumetur quare
plus peccat non dando quam dando. 2o quia plus
peccat qui se habet ad alterum ut illiberalis quam qui se
habet ut prodigus quare ut dicit philosophus illiberalis deterior est
prodigo tamen quia in illiberalibus tum quia moraliter pravus.
Tum quia prodigus est inimicus amatorum illiberalis autem
nullius nec etiam sui ipsius. Sed dans quibus non oportet se habet ut
prodigus non dans autem quibus oportet ut illiberalis et peius quare

gravius peccat non dando quam dando. 3o quia extremitas
est peius quae est distantior ab optimo medio ut 8 li. 2.
Sed non dare quibus oportet distantius est a liberali datione
quae est optimum medium in hac materia quam dare quibus non oportet
magis enim distat dare et non dare quam dare et dare
et dare. Quare non dare quod oportet peius est quam dare quod non oportet.
Ad quaestionem ergo ad quaestionem quod non dare quibus oportet peius est quam dare
quibus non oportet. Hic autem persuaderetur esse primo ex motivo
utriusque quia non dare quibus oportet provenit ex iniquiori mo-
tivo quam dare quibus non oportet. Non dare enim provenit ex inordi-
nato amore pecuniae quo nihil est iniquius ut dicitur Eccl. x.
Dare non quibus non oportet provenit ex amore dationis
amore dationis quae superbe facit hominem prodigum
vel amore honoris vel amore voluptatis. Amor autem
pecuniae est iniquior ceteris ut allegatum est. Cuius ratio est
quia dationes et honores et voluptates sunt per se appeti-
biles. Pecunia vero non est appetibilis per se sed tamen per aliud.
Constat autem quod amare ut finem verum quod per se ap-
petibile iniquius est quam amare rem per se appetibilem quare
amare pecuniam est iniquius quam amare dationem vel
honorem vel voluptatem. Ex quo sequitur quod non dare quibus oportet ad
quod inducit amor pecuniae peius est quam dare quibus
non oportet ad quod inducit amor dationis vel honoris
vel voluptatis. 2o ex modo utriusque quia non dare quibus oportet
modo ignobiliori est et vilior quam dare quibus non oportet
pro eo quod non dare hic modo servilis et timidi et propter ty-
rannos. Non dicit etiam vero supra quod avaro non est
scelestius. Dare vero quibus non oportet hic modo liberalis et au-
dacis potentis et virtuosi hominis quare non dare peius est
quam dare. 3o ex non peccato quod includit conversionem ad
bonum appetitum seu ad bonum mutabile et commutabilium aversio-
nem ab bono incommutabili conversio tamen non est peccatum
nisi per accidens et hic secundum aversionem. Conversio ergo ad bonum
commutabile potest esse in aliquo dum tamen fuit sine aversione a
bono incommutabili. Unde autem sic omne peccatum tanto
gravius quanto in maiorem aversionem a bono honesto includit.
Sed non dare quod oportet maiorem aversionem a bono honesto in-
cludit. Sed non dare quod oportet maiorem aversionem includit quam
dare quod non oportet. Quod probatur quia dare quod non oportet includit illam aver-
sionem quae facit hominem prodigum. Et per hoc philosophus dare
quod oportet ad tyrannos non dicuntur prodigos sed addit
non oportet pro eo quod multi possessionum eorum est tanta quod non potest
superari et exhauriri quantum dando. Sed non dare quod potest et
affluente dare vel oportet ut habetur in textu. Quare non dare
quibus oportet est gravius quam dare quibus non oportet. 4o Elucidet id ex
textu ex quo ex utroque peccato hic nunc ex 3 tamen valde gravius
quod legimus secundum prodigum quod supra dicitur liberaliter suum vivendo
luxuriose cum meretricibus multo confessuram. Luc. xv. Le-
gimus tamen divitem epulonem quod mendicanti Lazaro
beneficere renuisset inimicum aliquid numquam potuisse
Luc. xvi. Ex quibus sequitur quod dare quibus non oportet similis est dul-
gere quam non dare quibus oportet et propter hoc istud est gravius scelus.
Ad 1^m ergo ad primam quod non dare bonis est subtrahere bonum
temporale et bonum morale simul pro eo quod sicut aliquis
possit ad malum inducere per temporalium dationem quod ex malo

Principium

avarus

suo . p(ro)p(ri)i et alijs adulacionib(us) q(ui)c(um)q(ue) sit ... ad bonu(m) ... debet ... bonu(m) ...

Ad 2(m) d(icendu)m q(uod) in dare qu(ae)dam ... ad bonum finem ... vituperantur ... h(abe)t ... avaricia ... p(er) q(uo)d ...

Ad 3(m) d(icendu)m q(uod) res utiles ... q(uan)tu(m) ad ...

Ad 4(m) d(icendu)m q(uod) ... illiberalitas ... avaricia ...

D(icendu)m q(uod) illiberalitas sit avaricia ... dicit ph(ilosoph)us ... in 4 eth(icorum) ... illiberalitas ... avaricia ...

... p(ro)digalitas ... illiberalitas ... avaricia ...

Ad p(rimu)m ergo d(icendu)m q(uod) avaricia ... illiberalitas ...

Ad 2(m) d(icendu)m ... avaricia ... illiberalitas ...

Ad 3(m) d(icendu)m ... illiberalis ... liberalitas ...

De 6(o) ar(ticul)o ... usura ... sit ... mala ... d(icendu)m q(uod) ... ph(ilosoph)us ... usura ... p(er) voluntarium ...

... usura ... in 1 pol(itice) ... mutuo ... usura ... illicita ... ad 2 ... usura ...

... usura ... mala ... usurarius ... mutuo ... usura ...

ad 9(m) ... usura ... usurarius ... mutuo ... dampnum ... usura ... illiberalitas ... mutuo ...

... liberalitas ... magnificencia ... magnificus ...

Utrum liberalitas ... magnificencia ... magnificus ... liberalitas ... magnificencia ...

... magnificencia ... liberalitas ... magnificus ...

q̄ ē nauis bellicosa huiꝰ · ꝯ · remor ordines · et
archos q̄ ē princeps · q · princeps teris · vl' trirem
plurium · i · in q̄ sunt terarchia ē princeps bellicas
et mari⁹ʳ cuptum · Et archeorus dc̄s ab archos
q̄ ē princeps et theorus q̄ ē spectlo · q · princeps spe
culatorū · iste maḡ ē princeps scolasticorū · et ē dan
dorū sumptuum q̄ magnitudo nō sit habere ꝑ a
ētā q̄titate s₃ ad aliud et relatiue · et ꝑ suffic ꝑ
porcione ad dignitatē principatuū statuū et condicio
nū singulorū ꝑsonarū includit ꝑ modum q̄ de
cens maḡ relatiue dr̄ ad ipsum qui expendit
et ad id q̄ opus in quo expendit et ad negocium
vl' hiis ēē q̄ expendit inde attendr̄ · ꝯ · maḡ
· s · dignitatū de qua ē · ꝯ · Est g° sciendū q̄ maḡ
ficentia ē mīt̄ · electione et execucione · hꝫ · ꝯ · mīs · ꝑ
ē sup q̄ ꝑ° ferr̄ intencio q̄ dicta ꝑ in obiect
call' et ē magnitudo dignitatū q̄ magnific̄ ē maḡ
ficentia ꝑ̄ intēdit se bn̄ hr̄e ad rē magnitudinē
diuina vl' humana · ꝯ ē sup q̄ ꝑ° ferr̄ · electio q̄

[illegible]

Magnificus autem scienti · Manifesto q̄ sit ꝯ̄ ...
sit oppositi magnificentie · hic intendit
et mod' magnifice · p° ꝯ maḡ ... eam ... ꝯ · ꝯdicioibꝫ ꝑ
quas magnificus operatur · 2° ... magnificentia in
... obiectū · i · magnitudinis dignitatum ꝯ̄ q̄s magnifice
operatur · i · Est autem sumptuum · 3° ꝯplet tractatū de hiis ꝑ q̄
magnifice operatur · Ex singulis autem · ꝯ · Prima ꝯdicio ē de
potenti expendendi · 2 · de ꝑte opponendi · alie · ꝯ · de mō ex
pendendi et vtilitate · ꝯ · de mō operandi · ... partes inspiciat
videlicet in legendo · Est g° p° ꝯdo q̄ magnificus ꝑ
puidere maḡ ... assimilatur scienti artificia qui ꝑ
puidere et ꝯsiderare q̄li et q̄nta vñ decent op' ...
magnificꝰ ꝑ ꝯsiderare et ad hr̄e decens q̄nta sunt
... magnitudo ꝑ ... decent opus ... ꝑ q̄ ꝑ ꝑu
dēt expende maḡ · ꝯ · ꝯdo q̄ ponit · i · Quemadmodum · in
ꝑte ... magnificus ꝑ puidere operari et ꝑfice maḡ ·
hic ... colligit ... dr̄ · ... dicimus
· i · ꝑlogo in ꝑte · i · dicta ... ꝯ̄ ... hiis
determinant ... ꝯ ... sunt ...

[illegible]

[illegible]

magnificenti quod divitie est hec habent magis honorabilia
et cuncta opera excellentia divina talia et sumptuosa sunt honorabilia
ut dicitur li. vi. quia de bono quanto communiora sunt tanto divi
niora sunt ut dicitur li. i. in prologo. Comment. Et maxime ponit
tertium genus rerum honorabilium in quibus debent fieri expense magnifice
dicens quod de numero negociorum et operum honorabilium sunt no
bilia que fiunt scilicet in civitate sicut sunt nuptie et ludi et cetera ma
lia et alia si sint talia. Comment. Et quecumque ponit tertium genus
dicens quod etiam sunt honorabilia observantia et convivia sollemnia quod
illa circa que tota civitas studet vel illi qui sunt in dignitatibus
constituti puta civitas vel rectores civitatis debeant
facere sollemnes susceptiones peregrinorum magnatorum sicut
fiunt in adventu novo regum vel aliorum principum vel mis
siones sollemnium nuntiorum et dationes et retributiones sup
plicia ab aliis aliis susceperint. magnifice ut dicitur su
mus erga eos ipsum. Sed manifestum est omnia que quidem sunt omnia
uno de duobus modis est sunt omnia que fiunt communitati sic
ut tertio genere. vel fiunt a communitate sicut in ii. et genere rerum
honorabilium. Comment. Magnificentia autem ponit quartum genus dicens quod
magnificentia est vel inest hiis maxime separare secundum decentiam divina
que hec habitatio est quod magnus ornatus hominis et etiam hec decet
sumptus facere magis premium et maxime etiam sunt diuturna
opera que ista sunt singula optima et sumptibus digna. Comment.
Ibi. Et in singulis decens. Ponit dicta quedam conditionem considera
tionis et modum operis magnifici et ponit notificationem magnifici
a magnitudine dignitatis complet tamen de magnitudine operis
ponens et exponens secundum hec unam regulam generalem dicens quod
magnificus secundum magnificentiam etiam in singulis generibus
rerum nobilium et honorabilium faciet opera decentia et congruentia
illi rei et in singulis operibus faciet sumptus decentes et co
gruentes convenientes. Cuius ratio est quia non congruit facere idem opus
ad honorem deorum et ad honorem hominum. vel idem opus pro
templo et pro sepultura vel eadem est vel idem in sumptibus quia neque
decet equales sumptus congruunt operibus templi et operibus
sepulture. Decentia vero magnificentia in singulis generibus operis
est quod magnificus in unoquoque genere faciat opus magnum
sed quod in magno genere et in magno rerum genere faciat opus
magnificentissime magnum puta circa deos vel circa rem publicam
et in hiis rebus que non sunt maxime faciat opus quod in tali ge
nere sit magnum. Comment. Deinde Et differt. Ponit et exponit
regulam distinguit de magnitudine magnificentie dicens quod differt ma
gnum in opere ab eo quod est magnum in sumptu quia puta quod
est . vel pila vel tabula vel lechitus . i. ampulla de auricalco
si fuerint pulcherrima habent quandam magnitudinem et ma
gnificentiam puerili donum in opere non tamen in sumptu quia pretium
est sumptuosum. immo parvum. et si daretur puero nobili
cum esset donum liberale et proximum magnificentie quia non
sit secundum magnitudinem operis magnum tamen sumptum et rationem est
sic magnum esse. Comment. Deinde ibi Propter quod est. Infert ex distinctione
premissa talem regulam dicens quod magnifici est magnum
facere opus suum in quocumque faciat genere. dato quod pretium est
modicum quod tale opus in suo genere magnum non est facile
superabile habens sumptus secundum dignitatem quod hoc provisum magis
quidem decentia est ut dare iocalia magnificum et dare pre
cium iocalium parvum non erit modicum et facile superabile

Sed iocalia erunt magnificentia non quia preciosa vel sumptuosa
sed quia vel raro vel nova et mira talia. Concludit ergo dicens
talis qualis descriptus est erit vere magnificus.

Superhabundans et manifestans in excessu magnifice
hic manifestat quod sit excessus banausie dicens primo quis
est banausus. secundo que sunt conditiones eius. ibi. Et resplen
dere. Dicit ergo primo quod superhabundans et banausus est qui in
sumptibus preter id quod oportet consumendo bona sua superhabundat quia
in parvis operibus et in parvis rebus multa sumptuosa . vel sup
tuosa consumit. Comment. ibi. Et resplendere. ponit conditionem dicens quod
banausus quedam prima est quod resplendere in gloria sua summe lo
dica et proportionatur. Unde hic magna dona concedit vel iocularia
toribus recitatoribus comedis citharistis villanos et rusticanos
vel in transitu suo purpura in viis ne pedes eius terram
tangant quod ad hoc facere consueverunt megarenses . i. viri de oppido
Ytalie quod dicitur megara vel megarenses de oppido quodam grec
ie dicto megale. Comment. Secunda autem est quod parabola quedam fuit pro
sustentationis loquendo unde nomen ut dicitur in magistratibus parabola
a para quod est iuxta et bole quod est sententia quia loquendo iuxta similitudinem
quorundam bonum fuit genus propter quod uti proverbio quod confinxerunt ut
in publicis sub aliqua similitudine quem sunt ut in [illegible] in quodam
parabola proverbium est talis dictum de quorum dicit banausus
consumunt bona sua nulle curant vel male capiunt ne
gotia eius. Comment. Tertium secundum quod comedia compositum a comos
quod est villa et tenet pro recitatione et odos quod est cantus . i. vil
lanus seu rusticalis cantus quod de rebus rusticanis et
villanis agit et fiebat vel recitabatur ad villas per
custodes porcorum et inde dicitur comedie. Et ioculatori qui
comedias recitat. Comment. secundo conditio est quod omnia expendit et fa
cit non bona intentione quod non gratia boni sed gratia vanitatis
suas divitias ostentans. Comment. tertia conditio est quod hec facit cau
sa exultationis et propter hoc existimans admirari et repu
tari pro que tamen accepit et viderit. Comment. quarta conditio est quod
omnia que expendit sine ratione et proportione expendit quod
ubi oportet multa expendere pauca expendit et ubi oportet paucum
expendit multa et sic patet quod banausus est qui secundum
potest id quod oportet superhabundat operans cum magno splendore
cum vana intentione. cum existimatione sua et non ratione
prescripta. Comment. Parvificus autem. hic manifestat quod est parvificentia dicit quod
est parvificus et que sunt conditiones eius. Dicit ergo quod parvific
est qui circa omnia deficit recipit. Comment. conditiones eius sunt et .
deficiens parvificus cum deficit in magnitudine quod maxime
bona consumens in parvo receptio quod vult fugare fructum et
bonum operis decentiam amittitur. Secundo accidit facien
quantum quod per devariata de saltu propter hoc bonus semper et
ente parvus defectus eius. Comment. secundo deficit recipit quod facit
omnia tarde quod id quod cito dat bis dat. Comment. tertio deficit in
studio quod continue studet et intendit quomodo minimum ex
pendat. Comment. quarto deficit in affectione quod expendit cum tristicia
et id illarum dator diligit deus. Comment. quinto deficit in existimatione
quod semper existimat se maiora expendere quam expendat. Comment.
sequitur ibi Sunt quidem et malitia quod sit etiam banause
et parvificentie dicit quod iste habitus sint quidam malicie propter eo quod
deviant a medio virtutis et a iudicio recte rationis. Cum quibus
ambo habitus sint mali et non inferunt propter hoc obprobria et

duo primo quia non sunt nocivi proximis. secundo quia non multum tur
pes sunt in se ipsis. Dictorum magnificentie secundum X. primo utrum mag
nificentia precedens sit moralis virtus.
Secundo utrum sit nobilior liberalitate. Tertio
utrum parvificentia sit deterior quam banausia.
Primo arguitur quod magnificentia non sit moralis virtus. Primo
quia omnis moralis virtus est annexa prudentie
ut dicitur . vi. ethicorum in fine. Sed magnificentia non quia non virtus.
quod autem non sit annexa prudentie probatur quia multi possunt esse prudentes
non tamen magnifici ut hec habet quia magnificentia non vi
detur esse prudentie. Secundo quia eadem materia et eundem
usum non sunt due morales virtutes . alias una esset
superflua. Sed liberalitas est circa pecunias et circa eandem usum
ut visum est hic. ergo nulla alia erit circa pecuniarum usum
ex quibus magnificentia non erit virtus circa pecunias non
sit eadem virtus cum liberalitate. Tertio quia omnis virtus est lau
dabilis ut dicitur in fine primi. Sed magnificentia non est laudabilis quia non vi
detur virtus. Quod autem non sit laudabilis probatur quia cuius oppositum non
sunt vituperabilia nec ipsum est laudabile propter eandem materiam . vi
oppositum in oppositis et propter dici in propositio . xx. topicorum. Sed opposita mag
nificentie non sunt vituperabilia quia non inferunt obprobria ut
hic habetur in fine quare nec ipsa magnificentia erit laudabilis. Contra
oppositum est auctoritas philosophi hic et secundo li. ii. Dicendum ergo cum eo quod
magnificentia est moralis virtus quia omnis habitus electivus
in medietate existens a ratione prudentie determinata est moralis virtus
ut patet per diffinitionem eius secundo li. ii. Sed magnificentia est
hic. ergo et cetera. Assumpta patet ex ratione descriptione mag
nificentie collecta ex obiectis et actibus et partibus et oppositis
et conditionibus eius que talis est. Magnificentia est habitus
secundum rationem rectam electivus et activus magnitudinis operum
et magnitudine sumptuum et magnitudinis dignitatum
consistentium circa divina vel circa communia vel circa preciosa semel
facta vel circa convivia sollemnia vel circa diuturna edificia
medians inter banausiam et parvificentiam procedit ex
precium magnorum cum bona intentione cum leta delectatio
ne cum larga emissione secundum quod magnificus intendit ma
gnitudine et decentia operis magis quam custodiam pecunie
facilius liberalitate in suis operibus utens et excessum sump
tuum opus magis magnum efficiens et in singulis rebus de
centiam et proportionem observans in unoquoque genere illius ge
neris magnum attingens et in magnarum rerum genere
magnificentissimum opus agens et in rebus minimis ma
gnitudine suorum generum non omittens. hec autem omnia declara
ta sunt sic textu ex quibus colligi potest quod diffinitio mora
lis virtutis et per consequens quod debeatur magnificentie sicut assump
tum fuit ad primum. Dicendum ergo ad primum dicitur quod uno tamen quod
multi possunt esse magnifici quantum ad habitum anime et opus
non quantum ad exercitium actuum magnificentie. Unde dicit philoso
phus. Sed unus et dives gloriosus et nobilis est magnificus
et fortuna auferet ei totaliter substantiam quantum ad quid
ad habitum anime remanet magnificus sicut illis corporis
et virtutes sunt permanentissime ut dicitur li. i. Unde quibus
eadem patet quod boetii in adversa fortuna positi habitus sim
tamen iustus poterit permanere tamen nec tamen contes qui se
cire et patet de consolatione . Secundo in primo patet et dicis non

magnificus potest quin nunquam habuit unum magnifice ex
pendere. Unde quod ille rationis non hoc prudentie est vel inquantum
. n. deficiat magnificentia secundum prudentiam quod ipsorum virtus
agunt ex operibus in quibus hec experientia per rationem
prudentie et sunt per rationem magnificentie quales et
virtutes que ectur prudentie videlicet loco suo. Ad
secundum dicendum quod usus pecuniarum potest ad diversa referri et sic
potest esse ipsum diversimode diverse virtutes sicut ut osten
sum est secundo q. i. de liberalitate et ostendetur in sequenti q.
Ad tertium dicendum quod magnificentia est laudabilis et eius opposita sunt vi
tuperabilia. Et cum secundo quod vituperium potest sumi dupliciter
uno modo generaliter secundum quod opponitur laudi et sic modo banausia
et parvificentia sunt vituperabiles. Alio modo specialiter per quandam
eius speciem quod dicitur obprobrium vel genus quoddam in quo spe
ciem trahit infamiam et sic modo hec vitia non sunt
vituperabilia . i. obprobriosa. propter plus . n. scilicet vituperium quod
obprobrium quod est obprobrium est vituperium. Sed non econverso.
Deinde secundo arguitur quod liberalitas sit nobilior quam magnificentia
quia virtus quanto communior tanto nobilior. arguitur
ad hoc quod bonum quanto communius tanto divinius ut dicitur li. i. et
li. iv. quod in multis ceteris virtutibus preferuntur quia generaliorum
aliquorum inveniuntur. Sed liberalitas est quorumlibet quam magnificentia
cum sit circa omnes pecuniarum usus et expenses magnificentie vero
non ut hic habetur quia liberalitas est nobilior quam magnificentia.
Secundo quia maiori malo opponitur maius bonum ut dicitur
li. iv. ethicorum ubi hec quod hoc bestialitas est maius malum quam
malicia et mihi videtur in genere secundo oppositum bestialitati scilicet
virtus heroyca est maius bonum quam cum oppositum malicie
quod est virtus humana et oppositum malicie est alius habitus est maius
bonum quam oppositum minori est tertia. Sed maiori malo
opponitur liberalitas quam magnificentia quia illiberalitas est obprobriosa
ut hic habetur parvificentia vero sive habetur quia liberalitas est
melior. Tertio quia virtus cuius principalis actus est nobilior principali
actu alterius ipsa est nobilior . ita altera virtus et est
nobilior et tamen in ordine ad actum ut dicitur . ix. methaphysice. Sed princi
palis actus liberalitatis qui est dare nobilior est principali
actu magnificentie qui est expendere et opera magnifice facere
quia propter hoc debentur homini gratie seu gratie magis quam
pro opera magna facere patet per philosophum preter de tota li
beralitate et propter illum liberalitati. Sed contra agit de liberalitate quod
liberalitas est nobilior. Contra quod virtus quanto melior tanto
et amabilior. Sed liberalitas est amabilior quam magnificentia
ut dicitur . x. de liberalitate quia virtus et ad honorem pertinet
liberalitas et ad aliorum commodum ubi magis convenit
nunc distinguenda quam pertinent iustitie secundo li. viii. et propterea qui
magnificentia et ex operis magnitudine vi esse quam magnificentia
quia nobilior. Contra oppositum videtur esse philosophus dicens quod mag
nificentia excellit liberalitatem in magnitudine. Et sicut
se habet se hec philotimia ad magnanimitatem. Sed liberalitas
ad magnificentiam ut dicitur . ii. de philotimia. Sed magnanimitas
excellit philotimiam quare et magnificentia liberalitatem.
Dicendum ergo quod magnificentia est nobilior quam liberalitas. Et
probatur quia omnis virtus habens modum perfectionis nobilior
est virtute habente modum dispositionis ad illam perfectionem sicut patet
circa perfectionis et dispositionis ad illa. Sed magnificentia modum

In p(er)fect(i)o(n)is (et) liberalitas disp(ositi)o(n)is ad illam p(er)fect(i)o(n)em sic(ut) n(on)
disp(ositi)o p(ri)or e(st) in origi(n)e p(er)fect(i)o(n)e (et) sicut p(er)fect(i)o n(on) p(ro)
cedit sine disp(ositi)o(n)e v(erbi) g(rati)a (qu)ia in organizac(i)o(n)e (quae) n(on) fit
de disp(ositi)o(n)e p(re)cedente in adue(n)tu for(m)e. S(ed) liberalitas
p(ri)or e(st) magnificencia (et) magnificencia n(on) p(otes)t e(ss)e sine liberalitate (quia)
posset e(ss)e c(ontra) ut d(icitu)r p(ost)ea dicet(ur) ....
....

[illegible]

mediocribus moderatus. Sed magnanimus non se habet per mo-
dum 3ⁱ vel 4ⁱ nec 5ⁱ nec 6ⁱ vel 7ⁱ nec 8ⁱ, quia unde est quod
magnanimus sic non se habeat ad dignificationem, scilicet quod se
ipsum dignificet tantis quantis dignus est, et quod id
sint magna et per omnia magna, ut nos iam diximus magna-
nimus est ille qui se ipsum magnis dignificat dignus
existens, sicut in descriptione positum fuit. In hac autem ratione
sic procedit quod illam diffinitionem totam tractat per singulas partes.
Sed primo primam partem destruit, et secundo secundam ponit, et
quartam reliquis omnibus destruit ordine suo. Dicit
ergo primo de primo arguens quod talis illa non sit magnanimus
quia qui se ipsum dignificat non secundum dignitatem pro eo
quod nullam habet, ille est stultus et insipiens. Sed nullus
eorum qui vivunt secundum virtutem, quibus vivunt, magnanimus
est stultus vel insipiens, quia nec magnanimus nec aliquis
eorum qui vivunt secundum virtutem se ipsum dignificat
indignus existens vel non secundum dignitatem. Et sic patet
primo ...

[illegible]

dictiones indicat qualiter magnanimus se habeat in istis. Et circa hoc tria facit. Est enim primo quod magnanimus in honoribus magnis et a studiosis delectatur moderate. Secundo quod non magnos et studiosos recipit benigne. Tertio quod honores non magnos vel studiosos omnino parvipendit, et quod inhonorationem iniuste parvipendit. Circa primum ponit … Secundum ibi: Sed non adhuc. Tertium ibi: Firma autem qui. Circa primum ibi. Dicit ergo quod ad primum pertinet quod magnanimus est maxime circa honores … magnanimus delectabitur moderate in honoribus magnis et a studiosis, ut scilicet propria adipiscens vel etiam minora adipiscens quam sit ei debitum secundum legem, pro eo quod virtuti perfectae non potest dari honor dignus qui videlicet sufficiat, quanto virtus est digna. Circa secundum ad secundum dicit quod magnanimus quibus non adipiscitur honores sibi debitos … ad benigne et cum contemptu recipiet honores a minoribus studiosis tamen, quia ipsi qui honores tribuunt non habent maiorem tribuendi ei maiora honoribus. Circa tertium ad tertium dicit quod etiam magnanimus omnino parvipendit eum honorem qui provenit a quibuscumque et a rebus studiosis. Sed a contingentibus quae eveniunt … in rebus parvis et eorum quae parvipendit, quia ipse magnus est talibus honoribus dignus existens, propter quam virtutem honoribus non est dignus. Et eius dignitas non refertur ad talia quae inducunt honorem magnum vel studiosum. Circa quartum ad contradictionem dicit quod etiam magnanimus omnino parvipendit quasi ei advenit inhonoratio quae non est ei iuste, quia sicut non honorari propter virtutem et opus virtutis … non est honor quamvis est signum honoris, propter eo quod honor sit in testimonium virtutis, ut dicitur in primo. Virtus non potest dari in testimonium virtutis … nullus potest vere inhonorari nisi propter vitium. Vitium vero … inhonoratio quae est irreverentia exhibita in testimonium vitii. Cum igitur magnanimus non habeat vitium, impossibile est ipsum vere inhonorari. Quia inhonorationem … omnino parvipendit, non cordi apponit, propter quod non sit iuste sed aliqua irreverentia vel inhonoratio … quod magnanimus est maxime circa honores. Ad eundem autem hanc conditionem notandum est quod in ecclesiasticis vel civilibus officiis quia magnanimus pertinet assumi ad magna officia, cuius administratio magnam requirit virtutem, et talem officium … moderate recipiet … conditionem. Vel pertinet assumi ad magnum officium cuius tamen administratio virtute indiget, talem officium … benigne recipiet, et maxime si illud quod ipsum assumunt non possunt ei honorare … provide … conditionem. Vel pertinet assumi ad parvum officium cuius administratio virtute non indiget, quod de communi lege contingit … indifferenter bonis et malis, talem officium omnino parvipendet sicut officium indignum. Et hoc facit secundam conditionem. Vel etiam … iste magnanimus … officiis quod … privata … parvipendet, non cordi apponet, quia … quod ipse plus honoratus officio quam honoratus fuit ab officio … conditionem. Deinde cum dicit: Adhuc autem circa … ponit aliam conditionem praeter dictas circa potentatum et cetera bona fortunae. Quia … primo quod magnanimus bene fortunatus non est gaudiosus. Secunda quod male

fortunatus non erit tristis. Tertia quod bona fortunae nec adiuvet faciunt hominem magnanimum, et quod bona fortunae simul cum virtute non faciunt magnanimum. Primas duas ponit simul. Tertiam ponit ibi: Videntur autem et bona fortunae. Quartam ibi: Qui autem sine virtute. Primas duas primo ponit simpliciter. Secundo explicat ibi: Et neque bene fortunatus. Tertio probat eas ibi: Neque enim circa honorem. Dicit ergo primo quod magnanimus non solum circa honores bene se habebit virtuose, sed etiam circa divitias et potentatum et circa omnia bona fortunae, et etiam circa infortunium se habebit bene et moderate, quod praesens declarat explicans. Dicit quod magnanimus si bene fortunatus erit, gaudiosus non gaudio plenus, et eius moderate gaudebit, neque si male fortunatus erit, multum tristis. Tertio probat ibi: Neque enim circa honorem. Arguens sic: circa honorem est certum praecipuum bonum quod neque eo adepto multum gaudet neque eo perdito multum dolet. Ergo alia bona fortunae sunt extra praecipua quod neque eis adeptus multum gaudebit, neque eis perditis multum dolebit. Huius assumptio quod honor est praecipuum bonum fortunae … est maximum bonum exteriorum. Sed magnanimus omnibus honorem est praecipuum bonum quod neque eo adepto multum gaudet neque eo perdito multum dolet. Quare similiter neque etiam alia bona fortunae multum gaudebit neque male fortunatis multum dolebit. … similiter … ponit per quattuor, dicens quod magnanimus non sic se habet ad honorem quod propter ipsum vel multum gaudeat vel multum doleat. Secundo videre in virtute maioris vel perfectionis, dicens quod magnanimus sic se habet ad honorem … cuius honor sit causa maxime, sed exteriora bona videntur appetibilia quae propter ordinem et potentatum sunt desiderabilia propter honorem habentes … nullus enim vult honorare propter quam. Tertio ponit … dicens quod honor est parvum ad alios … eius habet … et in isto minora … Consequentia … desperatores quod neque prosperitate neque adversitate mutantur. Contra. Videntur autem et bona. Ponit tertiam conclusionem … Secundum veritatem. Dicit ergo quod bona fortunae conferre videntur ad magnanimitatem, quia potest quod omnis quod est quanto plus est superexcellens bonis tanto plus est honorabilis. Sed bonus et … cum bonis fortunae puta sunt nobiles genere. Sed potentes in civitate. Sed divites vel divites et huiusmodi quod in facultate sua excellit alium per bonum praeter virtuosum sed bona fortunae. Quare … bona fortunae sunt quaedam bona … maxime, quia iste cum bonis fortunae honorabilior est ab eo qui non habet talia bona fortunae, honorabilior … etiam bona faciunt ipsum magnanimum. Sic honoratus … et videmus quod tales honorant a quibusdam praeclarum. Huius … ponit primo … Nobiles. Secundo … Bono … tertio … Propter quod. Contra. Secundum veritatem. … Dicit … bona fortunae sine omni virtute est honorandus … et dicit ad hoc quod non … secundum veritatem nullus est honorandus nisi solus bonus. Sed tamen ille qui ambo habet, scilicet bona fortunae et bona virtutis, est magis honore dignus. Contra. Qui autem sine virtute. Ponit quartam conclusionem … faciat … proponit … et inducit plures …

Despectores autem. Tertio ponit similitudinem seu imitationem hominis non virtuosi sed bene fortunati ad magnanimum, ibi: Imitantur enim. Dicit enim primo quod illi qui sine virtute habent talia bona fortunae, neque iuste magnos seipsos dignificant neque recte per alios dicuntur magnanimi. Hoc dicit … recte magnanimi … iuste dignificat seipsum secundum virtutem perfectam, non sunt … Secundo … ibi: Despectores enim. Sic arguens: illi qui fiunt superbi despectores et iniuriatores mali efficiuntur, illi neque iuste dignificant neque recte magnanimi dicuntur. Sed habentes bona fortunae sine virtute huiusmodi mali efficiuntur. Quare ipsi neque iuste dignificant neque recte magnanimi dicuntur. Sed habentes bona fortunae sine virtute huiusmodi mali efficiuntur, quia ipsi neque iuste dignificant neque recte magnanimi dicuntur. Huius … ponit … ibi: Sine virtute enim … ponit et declarat dicens talia bona fortunae habentes despectores et iniuriatores mali efficiuntur propter eo quod sine virtute non est facile bonas fortunas ferre … non est sine magna virtute … bonas fortunas … et eis uti bene. Cum igitur bene fortunati sine virtute non possint fortunas decenter ferre, existimant se alios excellere et propter hoc … contempnunt eos … non sunt superbi despectores … et … mali efficiuntur, quia tales nec recte dignificant neque recte magnanimi dicuntur. Contra. Imitantur enim. … bonas fortunas habitam dicunt … tales imitentur magnanimum … magnanimus … operatur per virtutem … contempnunt alios, isti vero non … quia non operantur per virtutem … Sed imitantur eum … quia alios contempnunt. Sed dicitur quod magnanimus sicut glorificat et dignificat seipsum vel alios iuste, ita contempnendos contempnit iuste. Sed isti absque virtute contempnunt contingenter, quod … contempnunt bonos plus quam malos.

Non enim autem micropsychos. Hic ponit … conditiones magnanimi penes pericula. Quarum prima est quod magnanimus non est micropsychos, id est exponens se periculis pro parvis rebus defendendis vel assequendis. Secunda quod non est philokindynos, id est periculorum amator. Tertia quod est megalokindynos, id est exponens seipsum periculis pro magnis et studiosis rebus defendendis vel assequendis. Quarta quod periculis expositus non parcit vitae, existimans non esse dignum omnino vivere et fugere periculum … vel periculum virtutis. Causa vero primae conditionis est quia nullus rem quam dignificat exponit periculo pro re quam non dignificat. Sed magnanimus seipsum … dignificat … pro parvis periculis non exponit. Causa vero secundae est quia non multas res amat et dignificat … magnanimus … seipsum amat et dignificat … pericula …

amat. Causa vero tertiae conditionis est quia quod seipsum ad aliquem finem semper ordinat, ad illum certis omnibus bonis contemptis anhelat. Sed magnanimus seipsum ad magnitudinem et honorem bonum semper ordinat. Quare … pericula aliis contemptis anhelat. Causa vero quartae conditionis est quod quanto tenet … summum … est magnum communi virtute … magnae fortunae. Sed magnanimus est talis … pericula non … vitae est summum in fortunis … Quare magnanimus exponens … pericula non parcens vitae … pro magnis et studiosis rebus exponit seipsum periculis. Contra. Et potens bene facere. Ponit conditiones magnanimi penes munera. Quarum prima est quod magnanimus est potens et promptus ad benefaciendum seu ad beneficiandum. Secunda quod est tardus et verecundus ad beneficiari. Quarum causas assignat, quia beneficiare est … excellentis, qualis vult esse magnanimus; beneficiari vero est superexcessi, qualis non vult esse magnanimus. Tertia conditio est quod magnanimus est retributivus plus quam ipse receperit, cuius causa est quia ille qui incepit ei benefacere fiet eius debitor cum fuerit beneficium passus et bene remunerans ab eo; hoc autem optat magnanimus, non enim vult esse debitor alius, sed vult alios debitores esse suos. Quarta conditio est quod magnanimus est memor datorum beneficiorum et ea recipiendum. Quinta quod est immemor acceptorum beneficiorum et ea contemnit. Causa … quod reddit quia vult magnus esse … beneficium … est gratissimus retributor … dominus est … vult superbire et manifestare gratiam … cum dato beneficio … plus dominus operis quam … operis … non est ad magnitudinem … et reputationem magnanimi. Sed … magnificentiae … superexcellere … excedit … de plebe in eo quod bene fecit superexcellit sicut magnanimus. In eo vero quod recepit … beneficium passus est superexcessus fuit … plebe … dedisse magnanimus tenet memoriter quam beneficia recepisse. Sexta conditio est quod delectabiliter audit se benefecisse aliis. Septima vero quod indelectabiliter audit se beneficia recepisse ab aliis. Ad istas autem duas conditiones inducit duo exempla. Primum sumptum ab Homero poeta introducente Thetidam deam … supplicantem Iovi … deorum secundum poeticas fictiones, quae deae ad captandam benivolentiam dei recitavit illi non beneficia per ipsam praestita … quia ipse grande … Sed recitavit beneficia per eum … Iovi praestita … non fuisset gratius. Secundum exemplum est de Lacedaemoniis volentibus captare benivolentiam Atheniensium qui … eodem modo … Octava conditio est quod magnanimus … indigens … forte … magnanimus … apparere … defectus. Nona conditio est quod promptus ad ministrandum … sicut … excellens. Contra. Et ad eos quidem. Ponit alias duas conditiones magnanimi penes conversationem. Quarum prima est esse magnanimum

ap magnos. Et esse moderatum ap medios. dicit ergo quod
et magnanimum est mitem sicut et supra dictum est magnum ad eos
qui sunt in dignitate constituti et in bonis fortunis po
siti et non appetit maiorem eis sed mitem esse et moderatum
ap medios. vocat autem medios homines similes mo
ribus uel officiis illos .s. vocatis inferiores cum
hiis autem nullam habet communicacionem magnanimus et non plus ag
it de magnis et mediis ostendens quod magnanimus ad
utrosque se habeat. Quia autem duarum conditionum assignat
causam uel causas dicit quod ideo magnanimus superior est magnis
ap magnos et non ap medios. propter magnanimum est
opus difficile et venerabile. Non autem opus similiter venerabile
et venerabile. Sed magnos excellere est difficile. medios autem
similiter quoniam magnanimum esse superiorem precipue ... quod magnanimum
decet opus nobile et non opus onerosum. Sed ap mag
nos veniare nobile est ap medios autem et humiles est
valde onerosum quod magnanimum non ... et non ... Sed autem ostendit
esse fortitudinem sed quod quidam reprehendere forte et homines de
biles contra solum et non ire audacter ad omnia pericula
et maxime ... aduersa preelle est nobile et esse onerosum
nolumus velle preelle et honorari ut homines medi
os et humiles et similes non excellere et venari ap
magnos et potentes. Comm. 2ª. Et otiosum. ponit duas
duas conditiones magnanimi penes opera magnanimi quarum
prima est esse otiosum et pigrum et non intendere uel ex ne
gotio peruenire ... magnum uel magnanimi opus.
... magnanimus ... piger non otiosus apparet ...
est optimum paucorum operum nimio ... nobilitate ma
gnorum et ex magnitudine nominatum. [illegible]
est eadem ... magnanimus ... magnitudine ... intendere
... non magnanimus ideo quod ... plura non operatur ...
... otiosus et piger est prima conditio ... ma
gna ... frequentia ... plura ideo ... conditiones
... 2ª conditio. Comm. 2ª. Et manifestum amatorem.
ponit alias 3 conditiones penes conuenientem ... quarum
prima est manifestum odire. 2ª manifeste amare. 3ª
veritatem magis quam opinionem curare. est manifeste agere ...
scandalum passiuum ... .s. esse videntem. ... ad ...
... esse ... non posse quiete ...
... bonum. Dicit ergo quod ad primam ... necessarium est
magnanimum esse manifestum conditorem ... ad 2ª quod ... necessarium
ipsum esse manifestum amatorem. Quantum ad utriusque reddens causam
dicit quod latere in odio uel in amore est modus ... hominis
timidi. magnanimus autem non est timidus quare non in odio nec in
amore latens uel occultus sed propter manifestum. Quantum ad
3ª conditionem dicit quod est necessarium ipsum curare veritatem
magis quam opinionem ... quod ... intendit ad
meliora et honestiora magis quam ad minora et minus
honesta. veritas autem ... ... magis est
et fortior ... omnibus ... veritatem honorat ... et tamen
ipsum ... et omnia opera mouet ... ca
... in ea ... magnanimus ... et virtus ... intellexerit
... et vincit et ... in ... 2ª ...
... Opinio autem non est ... excellentie immo sepe ple
na est mediatio et iniquitate singuli ... dicitur

diuitur ... quod magnanimus magis curat de veritate quam de opinione
Quantum ad 4ª dicit quod ... est magnanimum ... operari
manifeste ... est quod est liber ... palator ... veritatem quod ... pu
lam ... opatur ... libertate ... veritatem .s. esse simile
occultare et non palam augere gesta sua. Quantum ad quartam
conditionem quod ad ... reddens ... quod non vi
esse liber ... palator quod est contemptiuus et scandali passiui
est autem contemptiuus ... libere palatiuus et ... liber
palatiuus ... est contemptiuus. Est .n. scandalum quod dicitur ... dictum
... obex uel offendiculum .s. actiuum et passiuum.
scandalum ... actiuum est dictum uel factum quod ... sic
nullum quod ... in ... uel audientes offendere ... et ideo
scandalum ... est proprium ... scandalum non ... contemp
nere immo vitare ... Scandalum autem passiuum
est dictum uel factum quod non ex se ... ex sua malicia of
fendit hominem sed ex dispositione illius qui offendit
... predicans ... offendit ...
... audientes ... scandalum ... pas
siue et non actiue quod offendunt ex propria malicia ...
... ex malicia ubi ... non est proprium in eo quod of
fendit sed in eo qui offendit. ...
... uiri magnanimi sunt ...
... debet offendi quod ... magnanimus ...
actiuum scandalum sed passiuum ... contemptiuus est
quod magnanimus ... contempnit. ... contemptiuus ...
... liber palatiuus ... ad timentem ...
... palare ... timentem offendere et scandalizare
... nos alios prouocare liberas ... palatiuos ...
... contemptum ... liber ... appetit ...
... se fugit. magnanimus ... liberi ...
... libertate ... non ... contemp
... quod ... liberas ...
libertate ut dicit philosophus. Quantum ad 6ª conditionem
dicit quod magnanimus est ... in ... loquitur pro
mamini. Quantum ad 7ª dicit quod magnanimus loquitur ad
multos .i. ad ... magnos ...
... ironia. Comm. ...
... amor veritatis ... in 3ª conditione.
Causa vero quod sic ad multos yronicus est quod ... cum
... deplebe ... reuelare ... palatiue
loquitur ... ironica. ...
... de veritate ...
... Maxime de vite sermonis ... magnanimi. Comm. 2ª. Neque ad mirationem. ponit alias
duas penes nouitatem ... ex nouis ... mag
... et admiratio ex ... dolor ...
mala ... dolor ... tristitio ...
hiis ergo ... magnanimus ... conditiones ...
ma quod non est admiratiuus ...
gnorum ... admiratio est timor ...
magnitudine ... magnanimus ...
... non est ...
ad timorem. ... quod ... maior ... non est
recordatiuus ... contemptiuus .s. ... magnanimi
... ad bona ... mala ... sepe ...

ducere mala preterita. Comm. 2ª. Neque humanilogus. ponit alias
ii penes verba ... quarum prima est quod magna
nimus non est humanilogus ... neque de se ipso neque de alio
... lb intentus ... ad magna ... dignitatem
... de rebus humanis ... conditionem ...
quod ... ipse laudari ... quod non curat alios vi
... Et quod non est laudatiuus. ... quod ... est maliloquus
uel maledicus ... et non maledicus ...
... actu audit ... quam ... volens
dicere ... ad ... iusta ...
... radicaliter ... conditionum est una quod videlicet ...
oppositum istarum conditionum decet magnanimum ...
... regula. quod non decet magnanimum ... non
decet magnanimum. Comm. 2ª. Et de necessariis. ponit alias
duas penes necessitates humanas quarum prima est quod magnanimus
de rebus homini necessariis deficientibus ... non est plantiuus neque
... non deprecatiuus ... releuamine ... Causa est quia
... plangere ... deprecari est modus hominis ... studen
tis et uehementer ... que necessitate ... magnanimo.
Et 2ª conditio est quod magnanimus potentior est ... ad possi
dendum et retinendum bona infructuosa ...
... fructuosa et utilia ... lucrative.
Causa est quia bona ... nobilia non fructuosa neque utilia ...
... libertatem ... appetit
magnanimus ... lucratiua ... ,
... omnis ...
... et addit philosophus quod iste
modus magnanimi est magis modus hominis sufficientis ... quam modus
... qui est modus mercenarii. Comm. 2ª. Et motus.
ponit ... Et ... magnanimi ... motus
... Et quod vox eius est gravis ...
... quod locutio eius est stabilis. Et ... quod ipse magnanimus
non est ... Et ... conditiones ... sunt due. Una quod ...
pauca studet. altera ... quod nihil magnum estimat ...
... uelox ... vox acuta nec
locutio festina ...
... negotium ...
magnum. concludit ergo quod talis est magnanimus ...

Deficiens autem. Descripta superius uel ... magnanimitate
hic ... de pusillanimitate ... primo
... pusillanimi ... agit de ipso pu
sillanimo. Et Pusillanimis quidem. Dicit ergo quod cum magnanimitas sit
talis ... descriptus est ... quod ... est pusillanimus
...
... non ... mali ... malefactor sed
... neque ...
... omittit ... Comm. 2ª. Et
inde. Pusillanimis. Agit de pusillanimitate. primo describens
... quod pusillanimis est qui dignus existens bonis
se ipsum ... indignum ... bonis quibus dignus
est. Comm. 2ª. Et videtur. ponit ... conditiones ...
... pusillanimis ...
... pigritia ... ex ... deterior.
... de malitia quod pusillanimis ... malum
ex non dignificare se ipsum bonis quibus dignus est ...
... virtute ... dignificando est ...

... pusillanimis ... non sit malus ... prouenit quod
non ... dicitur ... non ...
... iudicandi ... Comm. 2ª. Et ignorare.
... Dicit ... quod pusillanimis videtur ignorare se ipsum ad
... quod si plene agnosceret et non ignoraret se ipsum
... appeteret illa quibus dignus est quod sunt
bona exteriora ... non faciunt ...
se dignificat ... quod ... plene se ipsum agnoscit. Comm. 2ª.
Magis etiam. dicit de pigritia ... pusillanimes non videntur esse
insipientes sed magis pigri. Est .n. sciendum quod insipientia
est ignorancia ... inducens hominem ad sui ipsius de
structionem. ... sequens pusillanimitatem ...
homines ad ... destructionem ... ignorancia ... insipientia
... ignorantes sunt insipientes. Comm. 2ª. Talis autem
opinio. dicit de ... pusillanimitatis ...
... insipientia facit pusillanimes esse deteriores quia
facit eos ... negligentes ... singuli appe
tunt ... dignitatem et sufficientiam
suam. Sed nescientes ... ab operibus bonis
ad quod digni sunt et sufficientes ac si essent indigni
et insufficientes ... discedunt ab exterioribus bonis
... digni sunt ... sufficientes ex
... deteriorem esse. Comm. 2ª. Caymi autem ... modo
... ad ... 2º ... ad
... Et vestes. Dicit ergo primo
quod caymi ... pusillanimes sunt insipientes
... se ipsos ignorantes ... ipsi ...
digni et sufficientes ...
... existentes ... digni et sufficientes. ...
... opera ardua ... repellere non
valentes ... ad opus ... complementum ...
... ad magisterium ...
... insufficientes et indigni ... ab
arduis officiis ...
... lege ... Comm. 2ª. Et vestes.
...
... desiderant ...
...
... fortunas ... posse
manifestos ...
... apparent ... Comm. 2ª.
Opponitur autem. ... magnanimitati ...
... pusillanimitas magis quam magnanimi
... caymia ... quod magis
... homines ... caymia. 2º ... deterior est
... querere ... concludit et patet.

Videtur autem et circa ... desistant de magnificentia
... de philosophia ... de ista
virtute duo ... ponit. 2º ... Ambo
.n. Dicit ergo primo quod ... magnanimitas sit circa honorem magnum
... magnum ... honorem
... non magnum ... acceptum ... quedam alia
virtus ... de qua dicetur in Lª. ... 2º ... dicit quod ...
... ad magnanimitatem ... liberalitas ...
ad magnificentiam. Comm. 2ª. Ambo .n. isti ...

ptr ps em' 2p'm ubi. Quia uero aut magnanimitas pt go
illa que e so ppom per exponere modi liberalitas ubi in uirtutes
dicens quod quanto uirtus illa sic se habet ad magnificentiam sic
liberalitas ad magnificentiam quia ambo isti habitus liberalitas
et philotimia distant a magno quod est in eius generibus
et quod sunt magnificentia et magnanimitas. magnificentia quidem
circa magna in sumptibus a quo distat liberalitas. magnanimitas
uero circa magna in honoribus a quo distat hec uirtus quod
dicitur philotimia et ambo isti habitus inquantum igitur sunt
circa parua et modica disponunt nos ut ita quod sic se
superius se habet liberalitas ad magnificentiam sic se habet phi
lotimia ad magnanimitatem. Consequenter cum dicit: Quia uero in acceptione et
quod sunt posita. ponit ... et honorem semper superiori sic
aliqua uirtus hic ... Et primo dicit ... amatorem enim
uel dicit philotimum ... magis ... superbum et
defectus. Et dicit uel ad amorem. primo ... ad
magis liberalitas que talis est ... circa aliquam uirtus
... est magna ... et medium ... et sic ...
admodum in acceptione et datione pecuniarum est superhabundantia et de
fectus. Sed quod ad ... acceptione et datione pecuniarum est superhabundantia
et defectus. ita est in appetitu honoris magis quam oportet et minus quam
oportet et unde oportet et quod et appetitu honoris est aliqua uirtus mo-
... ponit ... si ...
... ponit ... Et ... laudis ...
omne laudabile ... uituperabile ... uirtutis uel a uirtute huius
quod non laudatur ... uitiosus ... uirtutis ut dicitur
in primo in fine. Sed quandoque est aliquis ... amator honoris
laudatur ut talis et amatorem honoris uituperabilem
et non amatorem honoris uituperabilem quod ille laudat
amatorem et non amatorem honoris ut talis erit ...
et eius habitus amatiuus erit uitus esse honore ...
ponit ... ex ... acceptione ... dicens quod nos ...
uituperamus quidem amatorem honoris ut appetentem ho
norare magis quam oportet et uituperamus quidam non amato
rem honoris ut hominem non eligentem honorari in bonis
in quibus oportet et sic huius ... uituperabilis ... quod alias
laudamus et hominem non amatorem honoris ut hominem
moderatum et temperatum in appetitu ... in appetitu ... temperatus ...
... diximus in ... dicimus ... hic
aliquando laudabiles uel aliquos laudabiles ... nos uituperabiles.
Consequenter cum dicit: Manifestum. remouet ... dicit ...
et dicit: Innominata autem. remouet ... dubitaret ...
... quod amatorem honoris laudantes et uituperamus.
ad hoc autem ... dicit quod manifestum quod multipliciter dicitur ama
tor honoris nos ipsum laudando et uituperando non ref
ferimus ... ad unum et idem amatorem ho
noris ... ipsum accipimus quod laudantes ama
torem honoris ipsum accipimus ut magis amantem quam
multi ... seipsos ... honorantes uituperantes ... hic
amatorem ipsum accipimus ut magis amantem quam oportet
... accipimus hominem non amatorem honoris
laudantes et uituperantes ipsum quia laudabilis amator et
laudabilis amator honoris ... habitus ... dispo
situs ... non amatorem uituperabilem et non ama
torem uituperabilem. Consequenter cum dicit: Innominata autem. remouet ...
dubitationem ... dubitari posset super ... cadere

[in margin:] uitus

rem fertur laus et uituperium. Ad hoc autem respondet dicit quod medi
etas uitiosa extremitate innominata tamquam ab hominibus derelicta. extrema
remansisse dubia. et ideo ... dicitur quod superhabundantia
... hic laus et uituperium fertur secundum nomina ...
ne acceptum. Consequenter cum dicit: In quibus autem superhabundantia. et dicit ... circa me
dietatem ... est in quibus ... superhabundantia et
defectus tamquam extrema ... est medium uirtuosum.
Sed in honoribus et in eorum appetitibus est superhabundantia et defec
tus tamquam extrema ... in honoribus est medium uirtuosum.
Huius ... ponit ... primo ... Appetunt autem.
... Et tunc ... exponit ... honore
homines appetunt magis et minus quam oportet. ergo appetere ut
quod est appetere medium ... et addit quod ... habitus
iste extremus medietas circa honorem appetendum laudatur
innominatus. Sed sicut dicitur ... et laudat ... sub
nominibus extremorum. Consequenter cum dicit: Videtur autem ad amorem. Et dicit quod extremi opposi
... talis est omnis habitus qui comparatus ad unum extremum ...
... uidetur esse alterum ... comparatus ad alterum
esse ... est habitus medius ... prodiculus ...
ad medium amorem honoris uidetur esse amor honoris. comparatus
ad malum non amorem honoris uidetur esse amor honoris sic quod
ad utrumque comparatus uidetur esse utrumque. quia talis habitus est medie
... circa honorem ... ponit primo ... secundo tangit
uirtutem ... dicit quod modus opponendi ... uidetur esse uel
est aliis uirtutibus quia sicut ... dicam
... extremo ... extremus
uirtutem ... dicimus ... Vltimo autem reddit causam quare dicam
singularis ... quod hic ... opponuntur extrema
... bonum et malum ... talis uirtu
... accidit ... medium ... est innominatum ... dicam
extrema ... opponi ... bonum et malum.

Hic dubitatur circa ea que dicta sunt de magnanimitate et sup
philotimia et oppositis uitiis ... Et primo utrum
sit melius honorare alterum quam honorari ab altero. Secundo
utrum magnanimus ... magnanimitas honores magnos magis ap
petat quam ... Tertio utrum omnis magnanimus sit sup
bus uel sit ... uel ... Quarto utrum magnanimus mo
deretur aliquos ... Quinto utrum sit uirtus. Sexto
utrum eusphilotima sit uirtus distincta a magnanimitate. Septimo
utrum uitia opposita magnanimitati sint peiora uitiis opposi-
tis eusphilotime.

Deinde arguitur quod melius sit ho
norari quam honorare. primo quia quod competit deo et
angelis maioribus ut meliores sunt melius est eo quod non
competit nisi minoribus ut minores sunt ut dicit philosophus
... de magnanimitate. Sed honorari et non honorare competit deo et
maioribus ut hic uidetur. quare melius esse uidetur honorari quam hono
rare. Secundo quia ... uirtutis melius est quanto ... sic
finis est melior eo quod est ad finem primum ... finis
... Sed honorari est premium uirtutis ut dicit philosophus. honorare
uero est ... uidetur quare ... Tertio
quod intendit a uirtute melius est ... finis ...
uirtutis ... melius ut hic ... ex ...
Sed honorare intendit a uirtute ... uidetur ...
in ... Et honorari intendit a magnanimitate ...
... ... ornatus ... omnium uirtutum
ut hic dicitur quare ut prius. Quarto quia unumquodque quanto liberius

tanto melius et quanto seruilius tanto deterius. Sed ho
norari est liberius et honorare seruilius. Unde magnanimus non
potest conuiuere ad forte ad amicum quod seruile uidetur pro eo quod licet
honorare eum cum quo conuiuet ut habetur ex quadam conditione
magnanimi quare melius est honorari quam honorare. Contra quia
est appetibilius est melius bonum et ut bonum est appetibile ut
superius ... in principio ... habetur quod omnia bonum appetunt quod
magis bonum est magis appetibile et maxime bonum erit maxime
appetibile. ex ... topicorum ... quod est appetibilius est melius et
contra. Sed honorari est appetibilius quam honorare et maxime hono
rari appetimus. Secundo quia ... uirtutem soli bono debetur melius
est quam quod est communis bono et malo. hic patet quia conditio per quam bonum
excedit malum uidetur esse melior communi conditione per
quam bonum communicat cum malo. Sed honorari soli bono debe
tur ... per philosophum ... ueritatem solus bonus est
honorandus. honorare uero communis est bono et malo quia utrique
... aliquis honorare quare melius uidetur esse honorari
quam honorare. Sed oppositum arguitur primo quia id quod declinat
ad humilitatem melius est eo quod declinat ad superbiam.
Sed honorare et uelle honorare declinat ut pertinet
ad humilitatem. honorari uero et uelle honorari ad super
biam. quare melius est honorare quam honorari. Secundo quia
sicut se habet esse ... pecunias dare ad accipere sic esse honore
honorare se habet ad honorari. quia honorans dat honorem
et honoratus recipit ipsum. Sed esse ... pecunias melius et
uirtuosius est dare quam recipere ut habetur in textu de
liberalitate. quare et esse honores ... uirtuosius est hono
rare quam honorari. Ad hoc dicendum ... quod simpliciter ...
est ... honoranti honorare quam ... honorare honorari.
Quod persuadeo multipliciter. primo quia bonum intrinsecum homini melius
est ei quam bonum extrinsecum ut dicitur ... libro ... bona exteriora
sunt minora bonis intrinsecis. Sed honorare est intrinsecum
honoranti et honorare est extrinsecum honorato quia honor
est in honorato. quare honorare melius est honoran
ti quam honorari honorato. Secundo quia actus uirtutis melior
est honore ut ... secundo libro et opus uirtutis melius est ... ut
ut habetur eodem libro. quare opus uirtutis melius est honore
et quod honor stat per honorari quia sic sumitur ... ho
norare est opus uirtutis honorare non est decenter et
... morale ... ad alterum quare melius est quam ho
norari. Tertio quia melius est uirtuosius bonum agere quam
bonum pati ut dicitur ... tractatu de liberalitate. Sed honorare est bonum
agere et honorari bonum pati hic non est dare et id recipere quare
... quia ... dare ...
accipere. Quarto ex eodem medio magis explicando. quod hono
rare ... uel honorare superiorem uel parem uel inferiorem
et honorari ... uel honorari a superiori uel a pari
uel ab inferiori. Sed honorare quolibet modo sumptum
melius est honoranti quam honorari quolibet modo sumptum ho
norato. quare ... melius est illud ... Assump
tum probatur quia melius est iuste bonum agere uel amica
biliter bonum agere uel gratuite bonum agere et ... pro se
... iuste bonum pati et quam amicabiliter bonum pati et quam
gratuite bonum pati ... nulla bonitas consistit in passione
... passione iusta uel amicabili uel gratuita. Sed ho
norare superiorem est iuste bonum agere. honorare uero pa

rem est amicabiliter bonum agere. honorare uero inferiorem est
gratuito bonum agere. hic ei ... quod et honorare et honorari
sit bonum ... nulla esset comparatio. honorari uero
ab inferiori est iuste bonum pati et honorari ab equali est
amicabiliter bonum pati. honorari uero a superiori est gratuito
bonum pati et cum hic ex nulla istarum passionum relinquitur
aliqua bonitas in honorato quia nulla est ... in
honorato ... testificatio uirtutis perfectis
uel eius ... debuit perfecte quare uidetur bonum honorare
quod est uidetur bonum agere melius est moraliter quam bonum ho
norari quod est uidetur bonum pati. Et si uero obiciatur quod nec
... melius esse domino honorare uassallum quam ho
norari a uassallo ... eligendum esset ei.
hic autem esset euersio rei publice. Ad hoc quod melius est domino
Sed non rei publice ad cuius bonum magis debent attende
re quam ad bonum ... honor ... ei in
peditur ... honor ... est ... ab eo ut est prin
ceps et dominus ... a tota communitate quare ipse in
eligendo ... se ... communitati ... ordi
natur ... principem ... eligit quod ille ut
princeps ac dominus honoretur et non honoret. Ad primum
autem in oppositum ... quod id est melius quod ... com
petit deo et maioribus ut maiores sunt non ...
... quod competit eis ... relatione ... quare dili
gi a superiori non competit deo ... minoribus ut
minores sunt competit autem eis diligi ab inferiori
... uel ... uersus ... competit est melius a superi
ori quam ab inferiori. honorari uero ut sumitur in ... pro
... competit deo et maioribus ... relatiue. Ad secun
dum dicendum quod honorari non est premium uirtutis ... sit
ad primum actum ... ut hic ... primo libro premium u
irtutis est finis uirtutis et optimum quod et diuinum et be
atum. honor autem non est finis nec optimum uirtutis est nec
diuinum nec beatum ... quod felicitas non consistit in
honoribus. honorare uero cum sit opus uirtutis est finis
eius et optimum eius ut hic dicitur. Dico ergo quod premium
... quale est honor non est melius ...
quod est opus et ... premium. Ad tertium dicendum quod hono
non intenditur a magnanimitate tamquam finis nec forte tam
quam ... magnanimi ... ut uidebitur in sequenti questione.
Ad ... Ad quartum dicendum quod honorari non est liberius quam ho
norare quia ... honorari ... honorare ... bu
... quod debet honorari exigit liberiorem conditionem
... honoranda quam debere honorare ... honoratum.
hic autem non comparatur statum ad statum uel conditionem
... ad conditionem ... istis duo honorari
et honorare. Ad quintum dicendum quod magis ... rationem
appetibile est magis bonum ... hic autem non est magis ap
petibile honorari quam honorare ut ... ... uidetur
... quod honorari est magis appetibile ... ad ma
lum ... ... sicut ...
... ad superbiam ... ad humilitatem
... appetitus ... superbia ... rationem ... quam
humilitas. Ad sextum dicendum quod id ... bonus excellit
malum est melius quam ... uirtus quod hic autem non est
honor debitus. Sed uirtus cui debetur ... bonum

ac dicent honoratur bonus excellentie malum propter superveniens volentem alios honorare. Circa magnanimi

De 2o ait quod magnanimus est virtuosus circa honores magnos magis appetit quam contempnat. Primo quia quantum ad seipsum dignificat honoribus magnis honores magnos magis appetit quam contempnit. Sed magnanimus sic se dignificat ut patet ex eius diffinitione posita ipsius ii. Consequitur quod honores magnos magis appetit quam contempnit. Circa 2o quia omnis qui delectatur adipiscens honores magnos ipsos magis appetit quam contempnit aliter non delectaretur in eis. Sed magnanimus sic delectatur ut patet ex quarta conditione eius ergo ut prius. Circa 3o quia quanto ultra alios excellit honores magnos magis appetit quam contempnit in honoribus non adipiscatur excellentiam volitam. Sed magnanimus ultra alios excellit ut habetur ii ergo ut prius. Circa quia omnis appetens magnos se prebens magnum honores magnos magis appetit quam contempnit. Sed hic non appetit honorari ab magnos ab quos se prebet magnanimus. Sed magnanimus est talis ut habetur ex quinta conditione eius ergo ut prius. Circa 4o quia quanto fugit humilitatem honores magnos magis appetit quam contempnit. Humilitas enim est contemptus honoris. Sed magnanimus fugit humilitatem et ideo non est cum aliquibus quinque existit magis serviles et blanditores et humiles ergo ut prius. Circa 6o quia qui minus distat a maximo seu perfectissimo quam a pusillanimi honores magnos magis appetit quam contempnit. Maximus enim excedit in appetitu honoris et pusillanimis deficit. Sed magnanimus distat a maximo et minus opponitur ei ergo ut prius. Circa quia omnis virtuosus magis appetit quam contempnit id quod est proprium se et proprie felicitatis appetibile. Sed honor est huiusmodi ut habetur ii prius ergo ut prius. Circa quia secundum quod virtus optimum et bonorum maxime magnanimitatem maxime appetunt quam contempnunt. Sed magnanimitas appetitur et bona maxime quae est honor magnus vel honores magni ut ait philosophus quia secundum magnitudinem honores maiores magis appetimus quam contempnimus. Circa oppositum arguitur primo quia omnis non curans aliorum magis contempnit quam appetit honorem. Honor enim ordinatur ad opinionem ut ad finem ut habetur ii quia honorem volumus ut estimemur boni quod opinio est finis honoris. Sed magnanimus non curat opinionem. Sed tollit veritatem ut habetur ii ergo honorem magis contempnit quam appetit. Circa quia non curans laudem magis contempnit quam appetit laus enim addit ad honorem expressionem cum sermone. Sed magnanimus non curat ut laudetur ut habetur ergo honores magis contempnit quam appetit. Circa sine quantum sit primitum de talia et dici. Circa primo primitendo quod honor per se sumitur dupliciter. Uno modo dicitur pro re honorabili per signum honoris vel pro dictione honoris vel pro officio vel dignitate honorabili vel pro dispositione vel pro opere honorabili. Alio modo sumitur pro honore debito tali rei sicut quod dicit exhibitio reverentie in testimonium virtutis et hoc modo honor fortis sumptus est signum virtutis ad placitum. Circa 2o primitendo quod honorari vel velle honorari potest esse ab homine vel ab ho

minis ad exhibitionem signi virtutis in existentis homini. Circa primo permitto quod velle honorem seu velle honorari contingit dupliciter. Uno modo ut bonum ipsius honorati vel honorandi quia vult in hoc exaltari. Alio modo ut bonum honorantis ut scilicet faciat debitum suum. Alio modo ut bonum audientium vel videntium ut per hoc moveantur ad virtutem quam honorari faciunt. Quarto modo ut bonum Dei ut scilicet Deus honoretur in hoc et glorificetur in virtute honorante. His ex premissis sciendum est quod quando sermo est de honore formaliter sumpto pro ipso signo virtutis et bonitatis signo ex honore per hominem exhibito et velle seu appetere honorem sumitur pro velle et per appetere ipsum ut bonum honorati quam primum et aliter per quod non procedit. Unus 9o permissis dico primo quod magnanimus secundum magnitudines magis contempnit quam appetit dictum honorem formaliter sumptum per honores inpensum vel impendendum. 2o quod magnanimus appetit et contempnit honores magnos modo suprascriptos. 3o quod philosophus dicens intendit esse magnanimitatem circa honores in tali et non formaliter sumptos. Circa primum suadeo sic quia secundum omne contempnendum magis quam appetendum magnanimus magis contempnit quam appetit aliter non appeteret quam contempneret nec ageret ut oportet. Sed honor magnus vel prius formaliter sumptus pro signo virtutis est contempnendus magis quam appetendus ergo magnanimus ipsum magis contempnit quam appetit. Circa minorem probo quia honor magis est contempnendus vel est appetendus ut finis et [illegible] ut ordinatum ad finem. Sed honor neutro modo est magis appetendus quam contempnendus. Non ut finis quia honor non est finis virtutis ut visum est in prima. Quia nec finis hominis virtuosi nec finis operis virtuosi cum sint meliora sint honore ut habetur ii quia honor homini virtuoso non est appetendus ut finis nec est ut quid ordinatum ad finem. Honor enim taliter ordinatur ad opinionem generandam ex dicto signo quale est honor ut habetur ii ut scilicet alii opinentur vel maxime opinemur nos esse virtuosos. Sed opinio aliorum ut ad bonum nostrum pertinet ad gloriam nostram ordinata magis est contempnenda quam appetenda per hominem magnanimum. Sed enim contempsit eam ille vir excellentis magnanimitatis apostolus Paulus dicens Michi autem pro minimo est ut a vobis iudicer aut ab humano die id est ab humana opinione prima ad Cor. Et causa est quia honor est fallax signum virtutis. Ille enim honor qui dicitur inpendi homini bono et virtuoso potest inpendi homini prauo et malicioso. Quare opinio ex tali signo fallaci generata potest esse falsa. Signum autem fallax cum opinione per ipsum generata contempnendum est magis quam appetendum. Appetere namque est vanitas ut [illegible] dicitur de iactantia capitulo de iactantia. Opinio enim nostra per tale signum generata est semper contempnenda dicente poeta. Plus aliis de te quam tu tibi credere noli. Et apostolus dicit Gloria nostra hec est testimonium conscientie nostre 2 Cor. 1. Gloria dicitur quod sit alieno testimonio non est gloriandum. Quare honor homini magnanimo non est magis appetendus quam contempnendus ut bonum eius tum ut bonum aliorum patet ut magis appeti quam contempni sicut supra exposui. Circa 2o quia ille

plus vel impendit et plus contempnit quam appetit honorem cum honor per vim quod est atum michi magnum est. Et ergo nullus honor dignus est atum honoribus dignus non est. Sed per omnia sic se habet magnanimus ad honorem quod magnanimus ipsum plus vel impendit et contempnit quam appetit. Circa assumptum probatur per primum generale ob illas et presens dicit enim quod isti magnanimo honor per vim quod atum agit quam se habet ad bona fortune et per quod non est admirativus quia nichil magnum est quod dicit et quod ei non dabitur dignus honor quia virtuti perfecte non fiet dignus honor. Dicit et quod magnanimus non est dignus honoratus plus et contingentibus vel non studiosis. Omnis quod honores formaliter sumpti per illud humanis ac fallacibus signis sint plus et magis primi viro magnanimo ut datum est in prima particula sint et non studiosi vel non virtuosi sed quod sint ei exhibita ut in se sint studiosi quia sint fallacia signa quia in veritate diudicat philosophus magnanimum eos sic sumptos non esse dignus tamquam ad bonum premiatorum. Circa quia omnis debilis honores magis contempnit quam appetit. Sed omnis debile magnanimus et quod huius ut in se quanta quantitate ordine aut statim apparet ex medio generali ab intentione virtutum quod ut prius. Circa quia ille qui numquam iudicabit sed contumeliam sibi magis contempnit honorem quam appetat quam se sic appetere honoris exigit facit homines sentire contumeliam contemptus non facit non sentire. Sed tu si magnanimus numquam iudicabis esse contumeliam sibi ut ait Seneca de copia verborum ad ipsum Paulum et philosophus. Circa quia a viris perfectis siccitas renunciantur et abdicantur a viro magnanimo magis contempnit quam appetatur cum eum magnanimitas sit ornatus et augmentum omnium virtutum magnanimus est perfectissimus inter virtuosos perfectis contempnet quod perfecta contempnit. Sed viri perfecti a iustis rebus honoribus ac vite blandimentis renunciant ut ait Ysidorus de summo bono li. 2 c. 16 ergo ut prius. Circa 2m dico sic quod magnanimus et aliquando contempnit sed appetit per quod virtus magnificat ornatur et augetur. Ista namque perfecte est intentum et optimum magnanimitatis. Sed per honores magnos intellige sumptos id est per res honorabiles virtus magnificatur ornatur et augetur quod magnanimus talia non contempnit sed appetit. Circa assumptum probo. Est tamen precedenda quod res honorabilis dicitur vel magnitudo obiecti et quod sit opus vel conditio magnitudinis vel sicut quoniam est opus vel magnitudo ipsius operis videlicet sicut inter fortitudines cuius actus principius est expectare. Expectatio potest habere obiectum scilicet hostem honorabilem et magnum et minus ut puta regem qui expectatur in campo vel baronem vel ducem. Item obiectum scilicet personam expectantem honorabilem sicut magis et minus ut puta regem vel principem vel baronem expectantem. Item opus honorabile sicut magis et minus sicut quod expectatum existit vel declaratum. Hiis igitur premissis dico sic per illa virtus magnificatur ornatur et augetur per quod actus virtutis exigunt et augentur et stabiliunter magnificatur augentur et ornantur. Sed

[illegible]

per rem honorabilem ex parte obiecti actus magnificatur magis enim est expectare in campo regem et reginam quam ducem vel aliud inferiorem baronem. Et per rem honorabilem ex parte subiecti vel per operantis actus crescit magis enim et famosior venustior et gloriosior est expectatio in persona regis quam ipsius viri simplicis militis. Et per rem honorabilem ex parte operis actus augetur et intentionem enim est actum expectationis tanto quanto plus invadit et quanto vehementius hostes repellit et deicit quam in alio quam primus vel per obiectum arduum et honorabilem magnificatur et per ipsum in dignitatem existit excellentiam et honorabilem ornatur et per opus magnum et honorabile augetur per quod ut datum est huiusmodi res honorabiles magnanimus appetit non contempnit. Circa 3m dico ex parte quod dicitur ex prima actum magnanimi quia magnanimi dignificare seipsum magnis est proprius actus magnanimi sicut philosophus qui prius actum sicut primus diffinit magnanimum. Sed dignificare seipsum magnis honoribus formaliter sumptis id est illis fallacibus signis et exterioribus reverentiis non est primus actus magnanimi tum quia illa contempnit magis quam appetit ut primum est. Tum quia talis actus non est nobilior ceteris actibus magnanimi magnanimi enim est magis operativus et virtutis expectativus quam sit nobilior actus quam iste. Tum quia melius est honorare quam honorari et per omnis potius debet se dignificare magnanimus ad honorare quam ad honorari. Tum quia obiectum istius actus est perfectissimum quod secundum intentionem philosophi honores magnos formaliter sumpti non sunt illa magna quibus seipsum dignificat magnanimus restat ergo quod honores magni materialiter et causaliter sumpti sint illa magna quibus seipsum dignificat magnanimus et maxime quod dignificare seipsum talibus est actus principalis magnanimi cum enim est dignus eis seipsum dignificat et exponit ad obiecta magna et ardua et honorabilia vel ad statum magnum seu officium cuius administratio virtute indiget per magnanimitate vel ad opus magnum et arduum difficile et honorabile cuius virtus ut datum est magnificatur ornatur et augetur quod in talibus seipsum dignificat magnanimus. Circa eundem oppositum ex defectu pusillanimis quia secundum intentionem philosophi illis se dignificat magnanimus a quibus deficit et discedit ab operibus bonis et inadventionibus bonis ut ait philosophus loquens de pusillanimitate quod magnanimus secundum intentionem philosophi seipsum dignificat operibus et inadventionibus bonis et non illis fallacibus signis. Circa eundem oppositum ex excessu chaymi quod illis seipsum recte dignificat magnanimus ad quod conatur chaymus repellere cum sint indignus et insufficientes. Hic enim est evidens intentio philosophi dicentis quod chaymus ad seipsum supponendum non tamen ad magnificentia sed chaymus conatur ad illa opera que excedunt sufficientiam eius et facultatem et ad que se tenet actum quod nemo conatur ad id in quo alii agunt et inde quod illis seipsum dignificat magnanimus hinc quod sunt opera non sola signa honores materialiter et non formaliter sumpti. Circa eundem oppositum ex amore honoris qui laudatur in philotimo quod illis se dignificat magnanimus ad que

anelans laudatur ut uirtus fuit amator boni. In hoc
plus assignat laudem amatoris honoris. in eo de philo
timia. Sed ullus laudatur ut uirilis uel ut amator boni
si anelat ad honorem forte supra dictum. i. ad illam exteriorem
reuerentiam immo potius uituperatur ut in hic. Sed non est
passio communis in hec: que sunt honorari admirari et lau
nolunt laudantur. i. ut uirilis si anelat ad obtinendum hono
ad statum honorabilem ad opus honorabile quibus rebus se
ipsum dignificat magnanimus et non illis exterioribus reuerentiis.
Ad quartum dicendum quod secundum intentionem philosophi illud se dignificat magnanimus
in quo est difficultas ipse non dicit quod difficile est semper uirtu
tem esse magnanimum. Sed difficultas est circa obiecta et statum
circa opera potentie et uirtutis. Sed hec stulla difficultas est rea
pe illas exteriores reuerentias. Sed non. Facit unus lapis
bene fortunatus de quo fecit est altare uel columna. Ideo
2o. philosophus excellentem est quod philosophus nusquam intendit dicere
quod magnanimus seipsum dignificet illis reuerentiis
et fallacibus signis sed obiis gradibus statibus uirtutis
et operationibus maxime et operis. Ad quintum dicendum quod gradus ad artem quod que obia
precedunt exteriorem quod bonum sunt dicunt uno modo per se honoris. Alio
modo per causam honoris ut fuit expositum. Ad sextum dicendum quod
quod magnanimus seipsum dignificat magnis honoribus non
quando magnis honoribus reuerentiis sed magnis rebus
agendis et magnis officiis et magnis operibus et me
conatu. Ad septimum per idem dicendum quod in talibus magnis que sunt
circa opera delectatur moderate. In bonis fortune et magnis
operibus delectatur in esse sicut requiruntur in sua
operatione. Ad octauum dicendum quod aliter quod magnanimus uult superexcellere
non in receptione reuerentie exterioris sed in exhi
bitione melioris operis quod potest esse in intentione philosophi quam
istam excellentiam quam uult magnanimus refert ad bene
ficiorum dationem quia bonum facere alteri est ipsum excellere et bene
ficiari ab alio est cedi ab eo non quid in reuerentia
sed in opere. Ad nonum uero dicendum quod magnanimus expetit mag
nos se probet magnum in ordine ad magna opera
peragenda non in ordine ad reuerentias recipiendas.
Sed opera non est operis iusti et utile et difficile ad magnam
equitatem quam iustitia exigit operationem. Ad decimum uero dicendum
quod magnanimus non fugit uerum humilitatem immo superbiat
eam. Ita sit probatur. Sed bene fugit et dampnat humi
litatem fallaciem et timidam que generis causa fal
sa sunt. Ad undecimum dicendum quod magnanimus maius distat
a uirtute opponitur causa immo quam pusillanimitas. In
conatu ad opera magna que in hoc causa cum causa immo
quamuis distat in uirtute quia iste appetit et conatur ut
dignus et sufficiens. Ille uero opposito modo se habens.
In appetitu et honoris. i. illius fallacis signi non
plus est cum causa immo quam cum pusillanimitate immo minus.
Ad duodecimum uero dicendum quod honor ut est status honorabilis est
appetibilis propter se et propter felicitatem tamquam aliquid pars eius.
Quod autem honor ut est signum fallax sit pars felicitatis
etiam uel actualis non uideo. Sic et hic loquor de ho
nore ut supra expositum pro signo uel testimonio uirtutis
pro homine existente. Sed ad hoc signum uel testimonium
falsa est quod potest esse. Ad tertiumdecimum dicendum quod honor
fortuitus supra uel pro illo reuerentiali signo non est

uirtuti magnanimitatis ut ostensum est supra.

De secundo arguitur quod magnanimitas non moderetur passiones
primo quia sicut causa moderatur passiones uel appetitus
sensitiuus uel intellectiuus non a uirtute quia ille non indigent
moderantie cum non aduersetur rationi sicut passiones appe
titus sensitiui. Sed circa honorem nulla fit in eo passio dicente philosopho quod
amatiuus honoris gaudet honore uel patiente corde. Sed ma
gnanimus est exterior ut dicit tractatu de temperantia in principio omnis actus pro
apetitus sensitiui fit patiente corde. Quare circa honorem non fit
passio in appetitu sensitiuo. Secundo quia philosophus exposuit passiones re
gulatas per uirtutes in certalibus uirtutum ut patet de fortitudine
et temperantia. Sed agens de magnanimitate non egit de pas
sionibus regulatis per eam. Quare non uidetur esse. Tertio quia
uirtus operatiua est causa uirtutum non est moderatiua
specialium passionum quia speciales passiones non sunt circa omnes uir
tutes. Sed magnanimitas est operatiua circa omnes
uirtutum materias. Alias non esset ornatus omnium quia tunc non est
moderatiua specialium passionum. Sed in oppositum arguitur quod moderatiua
delectationes et tristitias quia magnanimus per magnitudinem
delectat moderate adipiscens honores magnos et mo
derate tristatur perdens eos. Item bene fortunatus
non est gaudiosus nec male fortunatus tristis ut
de ipso dicit philosophus quare etc. Quarto arguitur quod moderatur timo
res et audacias. Timores quidem quia magnanimus
non est admiratiuus. Item quia non potest uitare pro magis
et honestis rebus periculis exponimus. Audacias uero quia
non est philocyndinos. i. pericli amator ut audax
nec micrucyndinos non. i. audet pro paruis seipsum periculis
exponere. Ad hoc dicendum quod magnanimitatis sicut dicitur operatiua
dicitur moderatiua passiones occurrentes operatiua. i. ut ma
gnanimitas magna est quod opera sua et ex propria operatur
et fortis fortia et magnificentia magnifica
et sic alia uirtus. Pro eo quod est ornatus
et magnificus omnium uirtutum et sic moderatiuus passiones
dicitur. Uno modo ut magnanimitas magnificum operans et
sic moderatur spem et desperationem. Alio tamen ut magnitudo
animi alterius uirtutis et sic moderatur quasdam alias
passiones quas uirtutes singule moderantur. Primum patet quia
omnis uirtus immediate moderatur illas passiones pro quas
immediate itur in ea oppositum illi ut patet in singulis.
Sed per spem excessiuam immediate itur temere et per
desperationem immediate ut pusillanimitate excessus magne
spei facit hominem conari ad id quod est supra uirtutem
suam facultatem suam dignitatem et sufficientiam eius.
Sed hec est conari cum presumptione. Desperatio et excessiua fa
cit hominem discedere ab operibus bonis quam
quam fuit eius esse dignus et sufficiens. Sed ad uirtutem sic
immediate oppositam magnanimitas quare illa immediate moderatur
spem et desperationem. Secundum arguitur per quia omnis uirtus
est operatiua est aliquam materiam circa est moderatiua
passionum incidentium circa illam. Alias. i. uirtus non operat
retur ut oportet et pro eo quod passiones non moderate de
rent operationem. Sed magnanimitas est operatiua circa
omnium uirtutum mediantibus aliis uirtutibus quare est
ergo in hoc immediate moderatiua est oppositas occurrentes
circa illam. Ad dicendum quod ad primum quod magnanimitas immediate mo

deratur spem et desperationem cum sint in appetitu sensitiuo cum intellectiuo quod
utrobique possunt esse et utrobique possunt esse et utrobique
possunt esse bone et male. Cum quod dicitur quod passiones appetitus
intellectiui non aduersantur rationi dico quod immo quia sicut opi
niones intellectus sepe aduersantur ueritati. Sic et passiones uolun
tatis sepe aduersantur bonitati et rationi alias dicitur quod circa honorem
non sit passio et in appetitu sensitiuo sed primo dico quod non est ho
nore quolibet non supra dictum patet circa honorem cum secundum dis
ceptionem de quo uidetur loqui philosophus. Sed sublimatur homo pro
hac re honorabili que est uictoria uel triumphus bene sit
passio circa honore in appetitu sensitiuo. Ad secundum uero dicendum quod
philosophus distinguens magnanimum ab aliis uirtutibus satis
innuit istas passiones quamuis non expresserit. Ad tertium
uero dicendum quod est omni materia uirtutis occurrunt generaliter hee
passiones spes et desperatio quia sed quod est omne bonum mag
et arduum difficile et honorabile tamen cum difficultate acquisibile
quod sperare et desperare. Sed finis et bonum cuiuslibet uirtutis est tale
bonum ut dicitur secundo. quia est bonum et finem eius uirtus contingit quare

De quinto arguitur quod omnis magnanimus et desperatione
sit superbus. Primo quidem quia omnis amator sui
et contemptor dei uel proximi est superbus. Sed magnanimus
est amator sui quia seipsum magnis dignificat et con
temptor dei uel proximi magnanimitate. i. despectores sunt
ut hic dicitur et magnanimus est contemptor sicut liber pa
lator etc. quare uidetur esse superbus. Secundo quia amor proprie
excellentie est superbia ut dicit Augustinus de innocentia.
Sed magnanimus amat et uult super excellere ut hic dicitur quare
uidetur esse superbus. Tertio quia omnis uane gloriosus est superbus cum
prima filia superbie sit uana gloria ut dicit Gregorius in moralibus.
Sed magnanimus uidetur uane gloriosus quia delectatur adipiscens
honores magnos ut hic dicitur quare uidetur esse superbus. Quarto
quia omnis ingratus accepti beneficii est superbus ingra
titudo namque species est superbie ut dicit Gregorius in moralibus
super Job. Sed magnanimus est ingratus quia immemor
accepti beneficii ut hic dicitur quare uidetur esse superbus. Quinto quia
omnis audax et tutor fortitudinis uidetur esse superbus ut
dicitur tractatu de fortitudine. Sed magnanimus uidetur esse talis aut
sit maxime eius ostentor ut hic dicitur quare ut prius. Sexto
quia fugit humilitatem ut hic dicitur quare superbus esse uidetur. Sed
oppositum arguitur. Primo quia omnis superbus fugit correctionem pro eo
quod sibi plus innititur quam alteri. Sed magnanimus non corrigit
fugit correctionem ut hic dicitur quare non est superbus. Secundo quia
humilis non est superbus. Sed magnanimus est humilis pro eo quod magnanimitas
et humilitas sunt morales uirtutes et pro quas connexe
ut dicitur sexto quare magnanimus non uidetur esse superbus. Ad hoc dicendum
quod non ille magnanimus est superbus quamuis in quibus uide
atur imitari eum utique sit amator sui et utique contemptor
proximi et utique appetit excellentiam et utique uelit laudem
famam et gloriam cum non est quia est talis. Et dicitur se habere.
Superbus enim amat se ut proximum suum. Magnanimus uero amat
se ut essentiam dei et pro hoc ille inquantus et iste fortius est dicitur.
Item superbus amat se ut finem. Magnanimus uero amat se
ut ad finem et per hoc ille se ciuitate a deo et iste se conuertit ad
deum. Item superbus amat se ut quendam per se totum.
Magnanimus uero se ut partem totius uniuersi ciuitatis dei
uel gentis humani uel unius ciuitatis uel unius colle
gii et pro hoc iste inuidus et iste beniuolus ad alios esse

citur. Differunt et contemptores quia superbus contemptor
proximum in bono magnanimus autem in malo. Magnanimus
enim contemptor in proximo falsam opinionem et falsum iudicium et
maliciam et iniquitatem offensam et iniquitatem odium. Sed quod nec propter
opinionem nec propter iudicium dimittit ueritatem. Nec propter offen
sam nec propter odium declinando committit aliquam turpi
tudinem non enim curat de scandalo passiuo ut expo
situm super Matheum. Superbus uero contemptor offensam. Sed ille
secundum quod propter eam non dimittit ueritatem suam contemptor
et aliorum bona pura proximum bonos mores bona opera bo
nam bona dicta. Differunt et appetitu excellentie quia
superbus appetit eam in honoribus forte supra dictis et
fallacibus reuerentiis. Magnanimus uero sed in quibus bonis
operibus ex propter hoc est uanus et iste bonus et uerus. Item
superbus appetit excellentie uel propriam dignitatem. Magnanimus
uero secundum propriam dignitatem. Item superbus appetit ex
cellentie ei aliter non potest cum aliorum depressione ut saltem
alius depressus ipse appareat eminentes et excellens. Magnanimus
uero appetit excellentie per sua et aliorum promotione. Non
appetit excellentie nisi excellat. Sed ut se ipsum et alios
ad ultimum deducat in bonis operibus affectet prouocet et
promoueat. Alium et appetitu gloriam quam superbus
appetit eam secundum ut bonum proprium. Magnanimus uero non
sed nec ut bonum proprium. Sed in hoc quod honoratur famatur
uel laudatur uult gloriam deo ut deus glorificet in ipso et
uult eam ut bonum honorantis ipsum uel ut bonum ei al
piacentis qui ex hoc animatur ut imitetur magnani
mum. Et sic patet quod nullus magnanimus est superbus et quod nullus
superbus est magnanimus. Ad dicendum ergo sicut ad prima. Sed
obiecta quod aliter et aliter superbus et magnanimus sunt
amatores sui et contemptores proximi et appetitores
excellentie et glorie ut visum est. Ad quartum uero dicendum quod
magnanimus non est immemor accepti beneficii ex ingra
titudine cum sit summe retributiuus ut uisum est. Sed
est dicitur immemor quia non est letanter memor quia in hoc
egit bene sed est passiue bene et pro hoc alteri obligatus et
in aliquo bono ab alio superatus. Ad quintum dicendum quod ma
gnanimus est uere fortis et non audet cum pro bonis
et magnis rebus exponit periculis non potest uitare ex
pectet usque ad mortem. Ad sextum dicendum est sed quod
magnanimus non fugit ueram humilitatem sed humilitatem falsam et
fictam falsam et seruilem pro hoc tamen non debet dici superbus.

De nono arguitur quod nullus magnanimus sit humilis
primo quia omnis uere humilis contemptor se et non
dignificat se. Magnanimus uero extollit se. Hic quare non est.
Secundo quia omnis humilis intendit ad parua et minima et unde
dicitur humilis esse paruum et minimum. Magnanimus uero intendit ad
magna et alta quare non est humilis. Tertio quia animus in appetitu
honoris extendit humilem alter non dicitur humilis et
uetustus presumptuosus et ambitiosus. Sed non extendit
magnanimus ut hic dicitur quare magnanimus non est humilis. Quarto quia
nullus humilis habet modum leonum nec in gestu cum leo sit
superbum et contemptiuum. Sed magnanimus habet modum
leoninum in gestu ut patet ex uultus et motibus
quare non est humilis. Sed in oppositum arguitur. Primo quia omnis docilis ui
est humilis sicut est modo discipuli. Sed magnanimus est docilis quia
non fugit correctionem ut hic. i. eius contradictionem arguitur ut ui

humil. C 2. q non curaus laudari iude humil. magnani-
mus curans laudari ut dicit dicitur non humil. Ad q. dici-
tur duo. p q non pusillais e humil. 2m q omnis ma-
gnanimus e humil. C p p q sicut p phm omnis pusil-
lanimus vel ignorare seipm. s3 ullus humil. igno-
rat seipm cum p bnardum humilitas sit q homo vi-
lissima sui cognitione s3 vilescat. g non pusillais
e humil. C 2o q ois pusillais ex sua opinione sim
fit deterior p phm puiat n se multis operibus et
ad inventionibus bonis ps eam opinione cum fit desc-
et fit piger et minus bnm operatur. s3 humilis ex sua opi-
nione non fit deterior nec puiat se operibus bonis
cum ipse sit mater e obsequiosus et operatiuus in tm q
numq putat se sufficientem bnm egisse dicente bo. B.
q quanto humil. quanto plus pficit eo minus se repu-
tat pfecisse nam nullus ad summu gradum boni etiam
pfecerit quod de pmo gradus in pfectione relinquit et
nir s3 pmu gradum uidetur adeptus q ? non hu-
mil. e pusillais nec aliquis humil. pusillais. C 2m p
po q omnis aliter consuetus et in moribus exercitatus
est supbus vel humil. s3 omnis magnanimus e consu-
etus et in moribus exercitatus cum magnanimitas
non sit sine virtutibus ut ait phs ? tamen non est supbus
ut ostensum e. s. g relinquitur q sit humil. C 2o q
omnis viri pfecti et sancti principes virtutum sunt hu-
miles x eis dicente. Discite a me q mitis sum
et humil. corde. mt. xi. s3 omnis viri p dnm ve ma-
gnanimi sunt pfecti et sancti principes virtutum xpi.
magnanimitas enim non fit sine virtutibus ? e ornatus
magnificentia eaux ? xpc omnis qui habet eam ? virtutis
et ornatum et pfectionem et sanctitatem eorum ? p hi nec [illegible]
c[illegible] virtuter xpi qui uisus e plenus gratie et
veritatis. Jo. i. C 2 omnis viri p dnm ve magnanimi
sunt et humiles. C A ad oppositum p[illegible] dicitur q
s[illegible] cum multa constantia redarguerit pncipu[m]
uicia in quibus constituta erat humilitas de
summo. bo. li. iii. c. xx. d[illegible] uigit vel uitacium o
humilitatis consumacionibus cum magnanimitas sua o
pacione summa uera magnanimitas est cum pplo
morem constituere a surgere ad redarguendos pn-
cipes. Et quo ser[illegible] rem q modus teporibus
nullus sit magnanimus cum principes sunt uiciosi
et pontifices nimus redarguendi ? nullum redar-
guitur. C 3o q omnis qui est res magnas
honore dignas et statuum magnum honore dignum
et opera magna honore digna uirtutum magnifice
et bonitatis appetit ? honoris summitatem ipse
ve e humil. q appetit ex duobus. Po q h in m et
in bonitatem supbie collit suppbia q n fit n p
humilitatem. C 2o q h contempnit suo seipm et p[illegible]
dam excellentiam in honoribus q n fit n per
humilitatem q e sua diffinicione e contemptus ppe
excellentie. s3 omnis magnanimus et pdicta uite
dit et appetit virtutum magnitudinem dicente phs q
magnanimitas e id q e magnm in oi virtute
et cum h contempnit eminentiam honorum in illa exteriori
reuerentia ut ostensum e s. g omnis ve magnanimus

est nec humil. C Ad obicitur q 2m conuenit ex hoc
q n p pma et ex ratione ultima. po quod q in pma ratione
dicitur q humil. s3 uilescat magnanimus et non s. C 2o q in
2a ratione dicit q humil. uir s3 pmu pfectionis gradum adep-
tus h aut oppinio vel est oppinio pusillanimis uiri et ?
magnanimi. C 3o q in ultima ratione ad eam conuenien-
dit q humilitas e contemptus ppe excellentie ma-
gnanimus ? p phm ut superexcellentie. Ad 3o ad pmu
q humil. in duplici comparatione s3 uilescat et in alia dup-
plici s3 uilescit. humil. namque comparans seipm ut
eum qui bnm passus e ad dnm qui bnfecit ei ? tamen
bo contulit ei uilescit in oi di et h mo s3 ipm uiles-
cit omnis magnanimus qui ? ueritatis bnficiaris eius
p eo q bnficiari e superexcellentia ? bnficiaire superexce-
dentis. Jtem humil. comparans id q n vilis ad id q ui-
lescit ? et h e modus magnanimi cum vel magnifice
comparatione ad id q ee potest. Jd s3 uilescere unitum com-
cat hominem humilem ad bnm agere. Jtem humil. compar-
ad q e et q h ad id q sunt et q humil. dum non ?
sua et h modo non uilescit s3 immo se ipsum dignifi-
cans gratias agit deo a quo accepit id q e ? bo-
ni. C Jtem humil. comparat quantum ?cum ? virtute et humilitate
ad id q dedita uirtute sua humilitate ualeret
et h non s uilescit s3 nec magnanimus immo in hac
comparatione ipsum se dignificat ut magnanimus. C Ad 2m
dicendum q si humili uir uideatur bnm fecisse q sibi ui-
sum est uir ceciderit ergo cecidit iste ? modus qui di-
uir ex eo pfectus q humil. oppit id q fecit ? ee ad
q facere ? ee potest et h modo nec uidetur ei ad bonum fe-
cisse vel ee p eo q in tantum potest cum gratia dei bo-
num ? humilitatem augere. C Ad 3m dicendum q humilitas
e contemptus ppe excellentie ? ius appetitum sup-
bie et d appetitum magnanimitatis immo inclusus ?
ut uisum e q magnanimus ois contempnit excellentiam
in honoribus. v. in illa reverentia et signis ? [illegible]
nd. n. uult pmos accubitus i cenis. nec pmas
cathedras in synagogis. nec pmas salutaciones
in foro nec vocari ab hominibus rabbi. sic ypocrite
scribe et pharisei et ? Ad 3o ad pm
q ois humil. sic et magnanimus dignificat se in ordine
ad opus bonum et magnum honore dignum et contempnit
se in ordine ad honorem ipsum q in ope bo[no] ?
dit honorem et gloriam dei et non sui ? ? reluget
ornatus et decor magnanimi q i pontif ? ?
opis non uilescit nec cum appetit honoris. C Ad 2m
dicendum q humil. intendit ad pura mundam honoris
recipienda. sic et magnanimus qui non appetit ab
aliis bnm pati. s3 intendit ad magna virtutum opa
pagenda et hi duo stant ? sic appetitum ? sui
et summe humil. et summe magnanimus. C Ad 3m dicendum q
magnanimus excedit et magnanimus et humilis in appetitu honoris
? ? ? humil. in appetitu honoris ? ? ? in
appetitu boni opis. jtem h d excedit seipm q
conatur ad opus honore dignum q excedit suf-
ficientiam eius humil. et nunquam excedit seipm q
numq conatur ad id q e ultra uires et suffi-
ciens ? uidentur ad opa magna conari. C Ad

3m dicendum q humil. h modum congestum leonum. leo namque
est pugnam vel venacionem suam in qua modo se habi-
tat motum gravem et tardum ? uocem gravem et
solidam ? non mutat gestum suum ppter latratum
canum vel occursum terribilium bestiarum. sic et humil.
gravis e et non levis in motu gravis ? ? ? uoce
? n. sicut signum mentis bene composite et non mutat ad la-
tratum hominum adulantium vel et ? quia humiles
non sunt timidi prium. n. timet pericula q contempnunt
q contempnit oia ? quia potest fieri coniectio ideirco
cognicionem ? timet sicut ve magnanimus habet animum
ad sola magna ut ait ? non possit timi perdere.

De 6o ar. q magnanimitas n sit virtus mo-
ralis. q nullus virtus mor e q e magnm
in oi virtute moraliter ppter duo. pm q id magnum
non videtur ee virtus s3 conditio vel gradus virtutis. 2m
q cum esset una virtus magnanimitas sequitur q non videtur pole
vel esset excessus in virtutibus moralibus
s3 magnanimitas p phm e q e magnum in oi virtute
moraliter q n videtur ee virtus moralis. C 1o q nulla virtus
moralis est idem cum virtute non humana cum ois virtus mor-
alis sit virtus moralis ut h s. h. 1o. d phs dicit virtute
moralem ee virtutem hominis a quo homo dicitur bonus ? s3
magnanimitas videtur ee eadem cum virtute heroyca q
humana e s3 diuina que p excellentiam n e quando in summo
gradu in qualibet virtute pu in philosophia q est
sicut omnem philosophiam. In temperantia que e sicut omnem
temperantiam. In fortitudine q est sicut omnem forte ?. h. a.
? d n e ad q magnanimitas q ipa n est
virtus mor. C 3o q nullus virtus mor habet malas
condiciones magnanimitas a pleris ?n habet malas. pmo
q magnanimus e in negotiis ? acceptis ? q ociosus
et piger. q non potest conuiuere cum multis hominibus. q
? q non humanilocus. q magnanimitas n e
moralis virtus. C s3 in oppositum e sua phi. C Ad 3o dicendum
eo q magnanimitas e moralis virtus q certiquod e ? s
tres difficultates tactas in argumentis. C Po declaratur
sic omnis habitus declarate inclinans ad n male
uti et ad bene uti et ad optime uti h ? ?
male uti vel non bene uti vel non optime uti
e moralis virtus. s3 magnanimitas e hi. ? est
moralis virtus. Ma. hic potest a pho probante liberalitate
ee virtutem q prudentia s. et. de liberalitate et pu-
Assumpta v p. e tm ? q virtute ? ? uti
bene et male e. n. de illis utilibus de quibus dicat
phs quorum e aliqua utilitas hic ? uti bene
et male eadem virtute vo intellectuali n ? ma-
le uti intellectuali s3 male morali. s3 q op
intellectuali et artificiali bonum potest ee moraliter
malum p[illegible] ? ? ? et apta. virtute
cum morali n ? male uti ut h ex pmo retho.
? potest non uti ipsa bene vel male ut s. li. 1o. p
e p q felicitatis non consistat in ultimate virtutum.
? a uirtute morali uti bene et non optime p
eo q utitur ea non et optima eius obiectum vel
p eo q virtute morali q eo uitium interesse ? morali

non utitur cum conatu et sic usus bonus virtutis
moralis n erit optimus q deficiet ei conatus ? [illegible]
vel ? ad optimum virtutis usum. C Ex hiis ergo
p q virtute ? intellectuali excepta prudentia q sp
annexa e virtuti morali ? uti male moraliter. virtu-
te vo morali ? non uti bene q ? simpliciter n uti et ? uti
non optime. Magnanimitas autem e habitus inclinans
ad non uti male sua virtute q sicut p phm magnanimus
nullus ? operabitur turpia. Jtem inclinat ad uti
bene et optime virtutibus ? intellectualibus et moralibus facit
n. hominem operari ee opera magna et nobilissima dif-
ficillima et arduissima cum libus virtutis sunt exi-
gentia et pom dignitatis ? facultatis p ? opa-
tis cum ultimo conatu ratio ad pficiendum op
optimum constat. n. q magnanimitas ? ? ? ?
ad id a quo pusillanimitas ipsum retrahit. s3 pu-
sillanimitas reddens hominem pigrum sicut p phm reci-
pit animum a ? conatu et ? obiecta in ordine ad
talia opa. q magnanimitas animum trahit ad oia talia
et p h ipsa magnanimitas ? virtutes facit maio-
res et ponit magna in eis ? h mo magnanimitas est
tamquam ? id q est magnum id e condicio magni-
tudinis in qualibet virtute et p h p ? ad pmum
ar. C 2o declaratur idem sic omnis habitus hominis
reddens hominem moraliter optimum e moralis habitus q
si virtus moralis e habitus reddens hominem bonum
ut. s. li. 2o. non minus erit uirtus moralis si red-
dat ipsum optimum q virtus ? sunt boni et optimi.
s3 magnanimitas reddit hominem optimum ipsa namque
? ponit hominem ee bonum dicente pho q ve magnanimum
? ee bonum et hominem bonum reddit optimum dicente
pho. q magnanimus maioris dignus e optimus
q intelligo optimus in ? bono. bonitate humana. n
dico bonitate heroyca ? q illa bonitas exce-
dit omnem bonitatem humanam cum ? magnanimitas
e inuectus ascensus ? sicut ? bonitate
mentis humanis q ipsa e moralis virtus. C Et p h p ? ?
ad 2m ar. q magnanimitas ? non e virtus
vel bonitas heroyca ? ? conuenit ? ca-
pitalia ? q e ? summum in ? virtute ? ?
mode ut uidebitur ? loco suo. h. a. 2o. declaratur id
sic omnis habitus hominis ? ab homine ? q ?
non ? ad hominis pfectionem e moralis habitus ut. s. li. 2o. s3
magnanimitas est ? habitus q ? q resecat
defectus ? p ? ? p modum pigritie sicut
sunt expositum ? h. C Jtem resecat cupiditatem ap-
petitus ? et p h ? memor accepti bnficii
quod cupit etiam recipere. Jtem resecat malum appetitum
? non e ? sicut. n. ad ? hu-
manam ? ? ? ? ? ? C Jtem
resecat societatem non bonam ? ut in plibus ? ?
? hominem ad ? ? ? dicente scriptura
dnm. Cum puso pueris. Ex io magnanimus
non potest cum multis conuiuere q ? ? mali ?
? boni ? ? ? ? cum ? pfectione
virtutis conuenit attingere q magnanimitas etiam p

fectione phisica rescatus erit uirtus moral' et p(ro)-
h(ic) rusticum ē. Ad 3m arm q(uod) p(er)dita ut sint o(mn)es mag(nanim)e
De .4. dub' sic arguitur q(uod) [illegible] nō sit magna
uirtus possit dici gñal' et uno mō p(ro)p(ter) hoc
q(uod) p(re)cipit de multis uirtutibus et h(oc) mō iustitia ig(itur)
supra p(otes)t dici gñal' uirtus. Alio mō p(ro)p(ter) hoc
q(uod) facit om(n)i(um) uirtutum op(er)a et h(oc) mō iustitia legal'
est uirtus gñal' faciens op(er)a om(n)ia om(n)i(um) uirtutum
q(ui)a ē obs(er)uatiua legis q(ue) s(ecundu)m om(n)e(m) uirtutem iubet et
precipit et h(oc) om(n)e iniquum phs ut s(upra) h(abe)t. Alio m(od)o
p(ro)p(ter) coop(er)ac(i)o(n)em q(ui)a s(cilicet) cu(m) aliis uirtutibus moral' op(er)antibus
coop(er)atur et h(oc) mō prudentia ē gñalis ad om(n)es uirtutes
morales p(ro) eo q(uod) nulla op(er)atur nō op(er)ante prudentia
et dictante cuius mod' op(er)andi ut p(atet) s(upra) li. vi.
Dicit g(ene)r(aliter) dico q(uod) magnanimitas nō ē gñal' uirtus p(ri)-
mo mō q(uia) nō ē g(e)n(u)s uirtutum s(ed) una determinata sp(eci)es (con)-
tra alias diuisa p(er) phm et h(oc) s(upra) li. 2o. Et nō ē gñal'
2o mō q(uia) uirtus gñal' isto mō op(er)atur s(ecundu)m alias
uirtutes [illegible]
[illegible] nō ē [illegible] magnanimitas [illegible]
[illegible] uirtutibus [illegible]
dicit phs q(uod) nō ē 1o mō gñal'. Est aut(em) uirtus
gñal' 3o mō q(ui)a uirtutibus ceteris coop(er)atur ad optime
op(er)ari [illegible] optimum
[illegible] Est [illegible]
[illegible] dici gñales uirtutes magnanimitas et pru-
dentia q(ui)a prudentia [illegible] coop(er)atur cu(m) uirtutibus moralibus
op(er)antibus [illegible] prudentia s(ed) magnani-
mitas nō [illegible] coop(er)atur cu(m) uirtutibus op(er)antibus
[illegible] magnanimitas [illegible]
De 5o et sic arm [illegible] q(uod) magnanimitas [illegible]
[illegible] accepta [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] q(uod) magnanimitas [illegible]
[illegible] magnanimitas de electione et intencione [illegible]
[illegible] firmitatum [illegible] magnanimitas sic q(uo)d
[illegible] nō est magnanimitas integra
[illegible] magnanimitas [illegible] firmitates. 3a q(ui)d
in electione est ea que sunt ad finem et [illegible]
tione est finem [illegible] magnanimitas [illegible] Et
supra declaratur [illegible] electione magnanimitas [illegible]
[illegible] uirtutis [illegible] difficultas na-
ta [illegible] electione magnanimitas. [illegible] ē magnitudo
op(er)ibus [illegible] op(er)is que p(er) segnitiem et pigritia(m)
nata ē [illegible] electione [illegible]. Segnities
[illegible] Joh(ann)es Dam(ascenus) li. 2. ē timor ex futura op(er)ac(i)o(n)e
p(ro)ueniens et [illegible] debeat magnanimitas esse.
[illegible] ē longa dilatio finis intenti que p(er) [illegible]
et tedium nata ē [illegible] electione bona q(uia) spes
que differtur affligit animam. [illegible] ē uarie-
tas actionum [illegible] que p(er) [illegible]
et in constantia nata ē [illegible] electionem bonam. [illegible]
[illegible] experius [illegible]
[illegible] Qui leuibus mala fida [illegible] fortuna fa-
ueret. [illegible] hō [illegible]

q(uo)d fallacie mutauit nubila uultum [illegible]
[illegible] magnanimitate obi(cit) [illegible] op(er)is boni et q(uod) segnicie
[illegible] aliq(ua)m firmitate(m) et h(oc) d(icitu)r magnanimitas s(upra)
[illegible] ut de longanimitate dicta h(abe)t. [illegible] mag(nanimitas)
[illegible] ē ea magnanimitas [illegible] magna [illegible] ex mag(nanimitate) [illegible]
[illegible] nō [illegible] admirac(i)o(n)em [illegible] ex magna
occupac(i)o(n)e segnicie [illegible] dilatio finis intenti
[illegible] et tedium [illegible] h(abe)at aliquam firmitate(m)
et h(oc) d(icitu)r longanimitas [illegible] magnanimitas [illegible] p(ro) mag-
nis bonis expositus [illegible] ex [illegible]
fiducialiter [illegible] post [illegible]
[illegible] magnanimitas [illegible] uarietate fortune [illegible] bonum
[illegible] aliquam firmitatem et h(oc) dicit [illegible]
h(abe)t [illegible] male fortunatus [illegible]
[illegible] bene fortunatus [illegible] dic(it)
phs. [illegible] magnanimitas occurrit [illegible] diffi-
cile [illegible] fide illam. s(cilicet) appetitus [illegible]
illius signi fallacis qui [illegible] in exhibic(i)o(n)e
[illegible] appetitus [illegible]
[illegible] magnanimitas [illegible] in op(er)ibus
suis simplex et sincere intendit bonum op(er)is boni
ac finis sui [illegible] appetitum
[illegible] magnanimitas
[illegible] aliq(ua)m firmitatem et
[illegible] sup(ra) [illegible]
[illegible] et sic [illegible]
magnanimitatem in sua totalitate accepte.
De .9. et sic arguitur [illegible] dici d(icitu)r [illegible] q(uod) ma-
gnanimitas [illegible] descripc(i)o(n)em [illegible] diffinic(i)o(n)em
est [illegible] ac [illegible] firmum et efficax fiducialis de-
siderium [illegible] p(ro) magna [illegible]
optimum [illegible] desiderium [illegible]
[illegible] uirtus. Est aut(em) [illegible] uirtuosum sic ē
purum [illegible]
firmum [illegible] difficultatum
ē [illegible] ad desideratum bonum.
Est aut(em) fiducialis [illegible] digni-
tatis et suffic(ienti)e [illegible] accepte [illegible] magnanimitas
seipsum illi magno bono dignificat et expo-
[illegible] Alio mō p(otes)t sic dici
[illegible] magnanimitas [illegible]
[illegible] mediatus [illegible]
[illegible] pusillanimitate [illegible]
ac(i)o(n)em pusillanimitatis [illegible] magnanimitas [illegible] seipsum
dignificat [illegible]
[illegible] bonis et magnis rebus agendis [illegible]
[illegible] et
[illegible] bellicosa [illegible]
signa [illegible] op(er)a magnifica [illegible] mirabilia [illegible]
[illegible] magna [illegible] et mala [illegible]
[illegible] domestica [illegible]
De .x. arm q(uod) caymnus sit de[terior] [illegible] ex [illegible]
terior pusillanimo [illegible] pusillanimis de[terior] [illegible]

ad humilitatem. caymnus [illegible] ad sup(er)biam. q(ui)a caymnus
[illegible] est deterior. [illegible] q(uod) indignius deterior ē digno. s(ed)
omnis pusillanimis ē dignus et omnis caymnus ē in-
dignus s(ecundu)m phm in eor(um) descripc(i)o(n)e. q(ui)a ut prius.
[illegible] q(uod) [illegible] adiutorium [illegible] de-
betur ē eo deterior cui [illegible] omnia ex pietate debe(n)-
tur. s(ed) caymno nullum istor(um) et pusillanimi q(ui)a ex pi-
etate debetur q(ui)a ut prius. [illegible]
nes [illegible] legimus. legimus
aut(em) [illegible] omnia optata [illegible] pusillanimibus dicitur [illegible]
[illegible] magnus [illegible]
[illegible] pusillanimes [illegible] ad [illegible] pusil-
lanimibus [illegible] 29. [illegible] pusillanimes [illegible]
[illegible] Aug(ustinus) [illegible] adiutorium fieri dicens
s(an)c(t)a maria [illegible] miseris [illegible] pusillanimes in
[illegible] de natiuitate b(eate) marie. [illegible]
[illegible] phs. [illegible] q(uod) magnanimitas pusillanimis [illegible] caymnus
[illegible] uno mō [illegible] aliqui [illegible]
eos in ordine ad [illegible] q(uo)d
magnanimus ē qui seipsum magnis [illegible]
[illegible] dignificat dignus existens. pusillanimis [illegible] q(ui)a
[illegible] indignificat et illa [illegible] dignus existens.
caymnus aut(em) qui [illegible] dignificat [illegible]
indignus existens. Alio mō [illegible] in ordine
ad [illegible] ut sit magnanimus ille
qui magnus [illegible] rebus agendis seipsum dig-
nificat dignus existens. pusillanimis [illegible] qui [illegible]
[illegible] dignus existens. caymnus [illegible] qui [illegible] se
[illegible] indignus existens. [illegible]
mō [illegible] ē q(uod) caymnus ē deterior [illegible]
[illegible] mō accepit q(uod) [illegible]
[illegible] uelle [illegible]
[illegible] uelle ē in-
[illegible] nolle nō. 2o [illegible] de
[illegible] q(uod) [illegible] ē uelle nō [illegible] nolle
[illegible] uelle [illegible] nō [illegible] ē ad [illegible] nolle aut(em)
[illegible] caymnus [illegible]
[illegible] appetitus [illegible] uelle [illegible]
[illegible] pusillanimis [illegible] nolle [illegible]
[illegible] caymnus est deterior. [illegible] 2o [illegible]
[illegible] phs [illegible] pusillanimis ē deterior et [illegible]
[illegible] phs. [illegible] ē [illegible]
[illegible] in hoīs [illegible]
[illegible] ad bonum op(us) [illegible] hoīs [illegible]
[illegible] et facultatem [illegible]
[illegible] ē ad bonum tendere [illegible] et illud
ē a bono fugere et seipsum [illegible]
[illegible] ē pusillanimis [illegible]
pusillanimis ē deterior [illegible] eo [illegible]
[illegible] hoīes ex [illegible] desidia. pigritia. et
pusillanimitate [illegible] a bonis que [illegible]
[illegible] ad [illegible] ad que nō suf-
ficiunt [illegible] ad [illegible] in opp(osit)um
[illegible] pusillanimie [illegible] na(tur)a [illegible]
[illegible] sicut
phs ut exposuit nō [illegible] q(uod) h(oc) mō pusillanimis nō

declinat ad humilitatem ut s(upra) [illegible] ē. Ad 2m arm dico q(uod)
[illegible] q(uod) supponit pusillanimis [illegible] ē eo q(uod) supponit caymnus
[illegible] partibus q(uod) illi [illegible] sufficit [illegible] in sufficit.
et h(oc) mō [illegible] supponit [illegible] pu-
sillanimis nō ē deterior [illegible] caymnus [illegible]
ē malus s(ed) [illegible]
[illegible] pusillanimis ē deterior p(ro) eo q(uod) suf-
ficientiam suam [illegible] seipsum deteriorem
[illegible] ut dicit phs. Ad 3m arm p(otes)t d(ici) d(upliciter) p(ri)mo
q(uod) pusillanimis p(otes)t isto mō [illegible] bonum et [illegible]
[illegible] eo qui de sua [illegible] diffidit
et de [illegible] ex pietate [illegible]
apl'i [illegible] fiduciam [illegible] ad deum [illegible] sufficien-
tes sim(us) cogitare [illegible] a nob(is) [illegible] ex nob(is) s(ed)
sufficientia n(ost)ra ex deo ē. 2. Cor. 3. c. Et [illegible] pusillanimis
[illegible] notari debeat ē accepta [illegible]
[illegible] de [illegible]
[illegible] Judith. 6. [illegible]
[illegible] optatur pusillanimibus [illegible] nō agit
[illegible] pusillanimibus [illegible] optatur [illegible]
adiutorium [illegible] sunt desolati et destituti [illegible]
[illegible] displicentes. Caymnus [illegible] nō optatur
q(ui)a ipsi s(ibi) placentes nō sunt desolati et de se [illegible]
nō [illegible] uiribus destituti [illegible] extollunt [illegible]
[illegible] non sunt deteriores ut [illegible] ē.
De .xj. et sic arm [illegible] q(uod) [illegible] ē uirtus
[illegible] a magnanimitate sicut liberalitas a mag-
nificentia. Est [illegible] q(uod) sicut liberalitas [illegible] pec-
unia [illegible] bonum [illegible] nō [illegible]
[illegible] opis in [illegible]
[illegible] sufficie(n)tiam [illegible] usum [illegible] nō co(n)-
cernendo magnitudinem sufficie(n)tie [illegible]
[illegible] et sicut magnificentia [illegible] ma-
gnam in [illegible] magnanimitas magnam suffi(cienti)a(m)
et sic illa [illegible] magna op(er)a [illegible] ista mag-
na op(er)a [illegible] uirtuosa et sicut illa [illegible] magnitudine(m)
dignitatum [illegible] op(er)a [illegible]
magnanimitas [illegible]
[illegible] op(er)a [illegible] uirtuosa. [illegible] liberalitas ē uirtus [illegible]
a magnificentia [illegible] a magnanimitate ex quo se-
[illegible] nobiliores et insignio-
res uirtutes q(uam) magnificentia et liberalitas [illegible]
[illegible] uirtuosa [illegible]
et [illegible] opus [illegible] ex sufficientia
[illegible] opus q(uod) p(otes)t ex [illegible] fieri.
De .12. sic arguitur [illegible] p(otes)t uno mō q(uod)
[illegible] descripc(i)o(n)em [illegible]
firmum et efficax fiduciale desiderium [illegible] p(ro) bonis
sufficientiam [illegible] optimum. [illegible] Alio mō p(otes)t
sic describi [illegible] ē [illegible]
[illegible] et [illegible] bo-
[illegible] mediatus [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] phs [illegible]
Magnanimitate [illegible] et [illegible]

ad humilitatem

suetudine et eius oppositis. agit ergo primo de ipsis quantum ad nomen, secundo quantum ad rem, ibi: Est autem quidem. Dicit ergo primo quod mansuetudo est quedam medietas circa iras. cum medietatem ita nominantes quod ipso medio innominato existente in nominato nomine proprio et eius extremis fere existentibus innominatis, nos ferimus portamus et damus ad ipsum medium nomen mansuetudinis nominantes ipsum mansuetudinem, que mansuetudo declinat ad defectum qui quidem defectus sicut et ipsa medietas est innominatus, sed notabimus inirascibilitas secundum quod [illegible] dicatur utrique et similiter vitium oppositum quod est ira ex suo excessu dicitur iracundia. est primo quedam facientia [illegible] iram sunt multa et diversa ut dicitur 2o rethorice. contingit aliquem iram capere in homine lesio homine in propria persona vel in persona sibi coniuncta vel in fama vel in [illegible] vel in bonis; in [illegible] manifeste iniurie. Sed et sine manifesta iniuria provocat quis ad iram coram iudice ex parte illorum et ex eius speciebus que sunt 3 ut dicitur 1o s. despectio et epireasmos que est contrarietas voluntatis et aliqualis contumelia. Est et sciendum quod mansuetudo nomen est datum [illegible] quod dicitur defectus passionis quod animus [illegible] passus non insurgit ad vindictam et sic patitur passione ire vel non assurgit et tamen dicitur eadem [illegible] appetitu et non dicitur pati [illegible] et sic tamen casus dicitur mansuetudo et non est nomen translatum est ad istum medium circa iras. Consequenter 1o. Quidem quidem, in quo agit de istis secundum rem. primo agit de mansuetudine, 2o de irascibilitate 1o: Defectus autem. 3o de iracundia 1o: Superhabundantia autem. circa primum de ipsorum oppositione 1o Mansuetudinem autem. Agens autem de mansuetudine primo describit mansuetudinem, nominat mansuetudinis dispositionem. 2o tangit aliquas eius conditiones 1o: Vult enim mansuetus. Dicit ergo primo quod ille qui irascitur in causis vel ex causis quibus irasci oportet et pro quibus irasci oportet et cum hoc et [illegible] ut irasci oportet et hora qua irasci oportet et modo quanto irasci oportet ipse laudatur et iste mansuetus est ita nominatur laudatur si pro hoc est mansuetudo laudatur ut virtus et mansuetus ut virtuosus. Consequenter 1o: Vult enim mansuetus tangit conditiones mansueti quod sunt [illegible]. Prima quod mansuetus est imperturbatus. et hoc vult primo. 2o exigit ratio mansuetudinis. 2a quod passione non inducatur. 3a quod rationem et eius ordinationem sequatur quantum ad omnes circumstantias sicut quod optimum est irasci et non irasci. 4a quod ad defectum vel magis quam ad excessum declinare videtur. 5a quod non est punitivus sive vindicativus. 6a quod est offense et iniurie condonativus et remissivus. Consequenter 1o: Defectus autem agit de irascibilitate dicens quod defectus ire in irascibilitate vocatur et vituperatur. potest formari ex [illegible] conditionibus eius talis [illegible] omnis qui similiter est insipiens in sensibilibus et [illegible] non vindicativus est servilis; ipse talis est vituperabilis; ipse talis est vituperabilis. Sed omnis homo irasci [illegible] iusto est vituperabilis. Minor est supponit ibi. ratio tamen prose non

tarum. Consequenter [illegible] quod vituperabilis est omnis insipiens per intellectuale vitium insipientie et omnis insensibilis quod non videtur sentire et omnis in [illegible] sicut non [illegible] boni nec odi[tor] mali, scilicet [illegible] hominem ex absentia boni amati et ex presentia mali odiati. Et omnis non vindicativus est vituperabilis sicut non iustus cum vindicta possit esse iusta. Et tamen omnis servilis non [illegible] hic ergo maiorem supponit ibi [illegible] quod non irasci videtur insipiens esse et cetera quam per iram [illegible]. Sequitur 1o: Superhabundantia autem. Agit de iracundia primo describens ipsam, 2o distinguens eius species quarum prima scilicet velox ponitur 1o: Hii quidem igitur. 2a scilicet amara ibi. Superhabundantiam. 3a scilicet amara 1o Amari. 4a scilicet difficilem 1o: Difficiles autem. Dicit ergo primo quod superhabundantia ire quam sequitur iracundus fit per omnia que fit circa circumstantias quas oportet observare mansuetus irascitur id est vitium iracundie persona quibus irasci non oportet et ex causis vel in causis quibus non oportet et tempore quo non oportet vel magis quam oportet et hoc quod non oportet velocius et citius quam oportet et plus tempore quam oportet; non est tamen oppositum quod omnia ista mala simul existant vel insint uni et eidem viro, quod non compossent hec omnia simul esse et durare quia malum et seipsum destruit destrueret se [illegible] quia est [illegible] et ipsum corruptum et destructum et [illegible] integrum fit insupportabile fit sic si in corpore quis haberet omnes morbos et [illegible] et malitias uniuersaliter [illegible] extingueret. Sic etiam si in appetitu essent omnes species omnis motus [illegible] nimia passionis vehementia [illegible] appetitus vel extingueret vel extingueret in toto. Consequenter 1o: Hii quidem igitur agit de iracundis velocibus dicens quod hii quidem iracundi velociter irascuntur male. 2o de eorum proprietate irascuntur [illegible] quibus irasci non oportet sicut primi. Consequenter 1o quod in causis vel ex causis quibus non oportet sicut et levibus tamen [illegible] non [illegible] forsitan non semper iniurie. 2o quod forte quam non oportet et magis irascuntur quam oportet dato quod [illegible] vel et ex causis illis irasci oportet [illegible] non irascuntur [illegible] quod non oportet velociter quiescunt sicut et velociter irascuntur quod habent optimum. Causa huius est quia accidit eis iram velociter deponere consequenter quiescere et quod non retinet iram [illegible] statim reddunt enim retribucionem [illegible] et sic [illegible] velocitatem quorum dem requiescit illa namque inflammatio sanguinis [illegible] cum [illegible] experiens ire [illegible] et ira [illegible] sui [illegible] velociter movetur et [illegible] velociter [illegible] velociter [illegible] resolvitur et per consequens species ire velociter quiescit. Consequenter 1o: Acrocholi autem agit de iracundis acutis dicens quod isti qui secundum [illegible] et excessu irascuntur ex causis vel in causis quibus non oportet [illegible] et sunt acrocholi et acuti id est per a[illegible] [illegible] irascuntur et ex omni vel in omni causa volunt irasci dato quod non sit causa ire [illegible] pro eo quod non erit [illegible] iniuria. Sed illi [illegible] hec omnia [illegible] et multa [illegible] eos pro malo unde a nomine habent quia ex hoc dicuntur

acrocholi quia indigna [illegible] acutos id est vel acutos [illegible] dicitur acumine animi latine et colo dicitur [illegible] inde dicitur acrocolus quasi habens acumine [illegible] spiritum, propter appetitus et motus. Consequenter 1o: Amari autem. Agit de iracundis amaris dicens quod iracundi amari male irascuntur et cum [illegible] quia scilicet difficiles sunt solubiles [illegible] excitantes passione ire et sic excedunt tempora quia multo tempore irascuntur retinentes secum iram in [illegible] quia tamen quiescunt talis ira dicitur. primo ab exterio[r]e [illegible] et ab interiore per primum eorum quod quiescere ire fit hominibus sic iratis cum retribuunt punitionem quiescere [illegible] ire quia [illegible] per sibi supponit [illegible] et similiter in [illegible] ab ea punitio expellit tristitiam faciens delectationem appetenti punire et delectatio tollit iram [illegible] [illegible] cessat ira [illegible] non efficio per hoc punitorum quod non [illegible] passionem suam sicut qui [illegible] potest eis suadere quod ab ira quiescant ab exteriori sed [illegible] que ratio suppleret esset digestio illa sanguinis inflammatio in qua fit motus talis ire. Sed quia est grossa dura et indigesta ideo in [illegible] digestione indiget quod magno talis ire quietatio ulterius et addatur [illegible] quod tales dicuntur amari quia sunt ipsis sunt molestissimi et maxime amicis suis quibus solum ostendit molestiam animi sui. Consequenter 1o: Difficiles autem iracundos. dicimus excedere in irasci secundum 3. primo secundum causam quia irascuntur in causis vel ex causis quibus non oportet irasci. 2. secundum formam quia magis irascuntur quam oportet irasci et 3o secundum moram quia plus tempore quam irasci oportet in tantum quod numquam erit ab ira numquam erunt quietati sine [illegible] offendentis [illegible] et punitione isti dicuntur difficiles pro eo quod cum eis durum est ad difficile vivere. Consequenter 1o: Mansuetudini autem. Agit de oppositione mansuetudinis et extremorum vitiorum assignans primo modum oppositionis. 2o ex hoc reddens causam cuiusdam dicti secundum [illegible] 2o 1o: Et autem in pro[ut] dicit ergo primo quod nos opponimus seu oppositionem dicimus mansuetudini superhabundantiam ire magis quam defectum ire id est iracundiam magis quam inirascibilitatem cuius causa est. Prima quia iracundia fit magis et frequentius quam inirascibilitas. hoc autem monstrat experientia communiter. 2a. iracundia est id est magis est secundum inclinationem hominis offensam vel iniuriam punire et iudicare magis quam remittere pacem et donare punitum autem est iracundie. Prima autem est irascibilitatis. 3. quod est quia ad convivendum iracundi sunt deteriores quam inirascibiles et [illegible] [illegible] isti [illegible] 2o qui vocantur difficiles ipsi sunt semper deteriores. Consequenter 1o: Quod autem in prioribus reddit causam cuiusdam dicti [illegible] [illegible] parte ultima quod difficile est [illegible] [illegible] erat [illegible] sermone determinare secundum omnem circumstantiam oppositum humanorum [illegible] et [illegible] [illegible] ex dedit [illegible] de mansueto et virtuositatibus [illegible] eius accidentibus. ait ergo dicit quod dictum manifestum esse ex dictis [illegible] quod non est facile determinare qualiter et quibus [illegible] et in quibus vel ex qualibus causis et in quanto tempore irasci

cendum est et usque quo irascens recte facit vel peccat. [illegible] [illegible] hoc non sic facile quod est quia ipse [illegible] ex signo exterioris signum id est quod qui parum transgreditur vel in magis vel in minus vituperatur. quamvis id est deficientes laudamus et eos esse mansuetos dicimus [illegible] irascentes parum plus quam oportet dicimus esse viriles tamquam potentes principari. Sed autem dicimus in laudem eorum. Sed non est facile ratione vel verbo reddere quantum vel quantitatem et in quo gradu transgrediens sit vituperabilis. Sed autem est hoc pertinere difficultatis vel impossibilitatis. Causa autem est quia iudicandum in singularibus est ex sensu non quidem ex sensu qui est proprie sensitiva sed sensu qui est intellectus et experimentum [illegible] aliqua dicitur [illegible] et experimentum et sillo prudentia per quod determinatur utrum agendum vel non agendum tale vel tale esse in quantum notitia est [illegible] et non potest aliter [illegible] quod verbo sermone explicari non potest. Ultimum ergo colligit ideo quod potest [illegible] verbo sermone scilicet quod ideo quod est quedam qualitas quidam et verbum manifestum potest esse scilicet quod medius habitus est laudabilis secundum quem tamen [illegible] [illegible] nos irasci quibus quibus oportet et in causis vel ex causis quibus oportet et [illegible] omnia talia secundum que [illegible] irasci oportet. Superhabundantie vero ire et eius defectus sunt vituperabiles et hoc in 3a gradu quia extremitates iste parum [illegible] sunt vituperabiles quiescibiles vel delectabiles magis autem [illegible] sunt magis vituperabiles [illegible] et multum [illegible] in [illegible] gradu sunt et vituperabiles valde in superlativo gradu quare manifestum est quod habitus medius id est mansuetudinis adherendum est in fine autem concludit quod habitus qui sunt circa iras dicti sunt scilicet virtus medius que est mansuetudo et duo extrema scilicet iracundia et irascibilitas.

Deinde considerandum [illegible] in quirendum est [illegible] [illegible] utrum [illegible] irasci sit vitium malum. 2o utrum mansuetudo sit idem habitus a clementia. 3o utrum species iracundie sint bene distincte in velocem acutam amaram et difficilem. Vidit primo arguit quod omne irasci sit vitium malum. primo quia omnis motus irascibilis qui adversatur et obviat rationi est vitium malum quia per eum bonum et bene esse hominis est esse secundum rationem ut dicitur dyonisius 4. de divinis nominibus. Sed irasci est huiusmodi est enim motus irascibilis quod motus appetitus [illegible] adversatur rationi ut [illegible] [illegible] [illegible] in prima parte que adversatur et obviat rationi ut dicitur [illegible] [illegible] tamen quod iste qui ex ira sunt [illegible] minus prudenti pro eo quod tamen quod impedit ira [illegible] ne possit cernere iustum ut ait Cato. tum quod non audit [illegible] rationis [illegible] modi cum sit [illegible] audito sonitu [illegible] antequam sciat vigilare animi vel [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ire et [illegible] tum quia ut sicut aliqui [illegible] [illegible] rationem ut eodem [illegible] vitii [illegible] [illegible] male tum quia ut [illegible] ex hoc loco in quietatione anima quod non sit prudens [illegible] quiescendo et [illegible] [illegible] Quare omnis ira sic adversatur et obviat rationi est vitium malum. Et [illegible] quod est [illegible] est virtus magis. Sed omnis ira vitium est [illegible] [illegible] [illegible] in 1o primo [illegible] precepto quod faciens alii quod nolles tibi fieri. Sed non vellet punitorum inferre

alii qui mutatur simul tale quod videtur quod male. Ex quo osten-
ditur quod omnis appetitus vindicte aut ex zelo iustitie vel est malus
quod patet quod omnis vindicta est mala si non est iusta quod et
appetitus vindicativus vel erit malus si non est iustus
in zelo et motio. Sed omnis ire est appetitus vindicte, non
ex zelo iustitie quod non appetitus non in zelum ad
iustitiam que iniquitati est obiectum eius quod ut primus. Et
in oppositum arguitur quod omnis passio deserviens virtuti potest
esse bona. Sed ira est passio alii deserviens virtuti ut dicit Bo-
ethius. Dicit enim inter fortitudinem et furorem est virtus. Furore
erigitur et cetera. De fortitudine quod furor qui est ira quod ira potest
esse bonus et ira bona. Dicendum ergo quod dico omne irasci est
vel malum quod vel motus preter rationem preordinatus
et sic preparatus. Quod irasci potest alii non esse malum. Ad
cuius maiorem intellectum sciendum quod irasci potest antecedere rationem
et electionem et potest fieri post rationem et electionem si fiat post
vel est imperatum vel prohibitum. Si autem antecedat vel est
talis motus qualis ille qui est imperatus vel talis qualis est
prohibitus. Si ergo sit motus preter rationem et rationem electionem
et electione prohibitus constat quod malus. Si autem non sit prohibitus
ex eo quod antecedat sed est talis qualis esset prohibitus constat
quod est malus sed non tamen quod ita malum sicut deliberate
fuit ex solo motu appetitus sensitivi est in malum sed
quod fit deliberate secundum . . . Si autem sit preceptus
quia est bonus alias est non preordinatus vel electio quod
anima credit recte. Si vero non sit imperatus sed talis qualis
imperatus est tunc vel est bonus vel est malus. Sed si veniente
ratione potest esse bonus. Huius ergo principalis evidentia quod quis mo-
tus recte potest esse preter rationem rationis ordinatus et preter rationem e-
lectionis imperat quia omnis motus humanus formatur
in recta ratione et recta electione in executione iustitie
potest recte ordinari et temperari tamquam si malum et tamquam
si quis. Constat autem quod electione et ratione oportet esse firmatam
si motus ire est aliquam firmatus recte rationis et electionis
in executione iustitie quod quemquam alii in tali executione
occurrit timor hominis puniendi vel amoris vel
periculorum bellicorum sicut ergo in bello iusto alii occurr(unt)
horror et stupor sanguinis effundendi. Aliquando etiam
quantum ad hominem puniendum timor et horror compassio
et aliquantulum humanitatis amorem possunt tangere rationem et
electionem et facere hominem egredi ab eis et per consequens potest vin-
cere opus et executionem iustitie. Ira vero tendens in
penam in quam tendit ratio et iustitia firmat rationem
et electionem contra impetum timoris vel horroris compassionis
vel alicuius amoris quod talis ira potest recte ordinari et tem-
perari. Et tamen simul notandum quod quia irasci est malum aliquando
aliquando irasci est malum aliquando non irasci erit bonum.
Sed nisi nunquam irasci est malum ut patet in textu per hoc
dicit quod sequuntur homines inirascibiles quod aliquando
alii irasci erit bonum. Et ex hoc ultimus mansuetis
potest esse et irasci quod non sunt sicut male. Sed tamen quia sunt
potest quia ordinare sic. Ad ergo ad primum quod illa ira quam dici-
mus esse bona non adversatur vel obviat rationi et
omnibus virtutibus inducente ad prelium oppositum debentibus
illi de ira procedente ordinatorum rationis vel de ira philo-

sophus quod non debent uti ira. Ad secundum dicendum quod ira non est
quia ius ne vindicta vel est de ire tibi ut erat talis vide-
tur secundum sua non est contra preceptum. Non facias alicui et cetera.
Quod id dicitur vindicte nec non facias alicui quod iniuria vel nol-
les tibi fieri. Vel dicendum autem ira est quia sicut quis deliquid non dicitur in
rationem velle non puniri quod eo iuste potest ei punitio dig-
ni fieri. Ad tertium dicendum quod appetitus vindicte in appetitu concupiscibili
potest esse bonus cum zelo iustitie in appetitu vindicte nec
oportet quod ille zelus requisitus ad bonitatem talis appetitus
sit in eodem subiecto cum eo sicut patet in hiis de ratione recta
ad bonam electionem ut dicitur in VI. et cetera non in eodem non cum electione.

Deinde secundo arguitur quod mansuetudo non sit virtus distincta a cle-
mentia. Primo quod non videtur esse virtus cum nulla virtus
moralis declinet a medio ad extremum. Sed mansuetudo declinat
a medio ad defectum ut dicit philosophus in principio quod non videtur virtus.
Secundo quod nulla virtus habet eundem effectum cum virtute. Sed man-
suetudo eundem effectum quod irasci tunc quod neque expetit
vindictam et tunc dicit veniam ut habetur in textu
quod ut prius. Tertio quod non est idem cum clementia cum vir-
tutes habentes unum et idem opposita sunt eadem virtus.
Sed ille oppositum in opposito et oppositum erit idem per ex secundo
Topicorum. Sed oppositum clementie. Vel crudelitas est quedam ira-
cundie quemadmodum iracundie que est opposita mansuetudinis
quod clementia est quedam mansuetudinis. Quarto quod sicut intel-
lectualis clementia est prout cum veniat in odium alie-
ni ut eorum gratia equitatis retineret. Sed hoc idem videtur esse
mansuetudinis quod et cetera. Quinto quod sicut dicit Seneca. Clementia
est lenitas in constituendo punitiones. Sed hoc videtur esse mansuetudinis
quod ergo ex dictis mansuetudo opposita et cetera textu quod
ut prius. In oppositum videtur quod philosophus ponit mansuetudinem
esse virtutem moralem unum agens de clementia. Ad-
dendum ergo primo quod mansuetudo est moralis virtus. Secundo quod distincta a clementia.
Primum patet quia omnis habitus electivus laudabilis est virtus mo-
ralis. Sed mansuetudo est huiusmodi ut patet per eius descriptionem collectam
ex textu. Mansuetudo enim est habitus secundum rationem electivus
et operativus moderativus ire medius inter prolixe
irascibilitatem et non irasci et tunc reddens animam non perturbatam
non patientem ductum rationis oppositum et ordinatum
in punitione et magis venie donativum. Quod mansuetudo
est moralis virtus. Secundum quod differt a clementia patet quia
secundum quod due sunt virtutes morales que versantur circa
sunt due que expetunt vindictam. Expetunt enim vindictam
passio ire et via legis et sententia iuris. Unde quod et libro de im-
ductione experientiali vindictam ponunt hec due morales
virtutes. Sed mansuetudo passioni. Et iuris vero legis sed
legis clementia vero sententie iuris. Quia enim mansuetudo
obviet ire patet per philosophum dicentem mansuetum esse circa iras et
declinare ad defectum et esse punitivum. Quod autem epy-
keya obviet vie legis in generalibus loquentis patet V
Ethicorum. Quod autem clementia obviet iuri patet per Seneca
qui dicit clementiam esse solum superiores ad inferio-
rem que dicit quod crudeles sunt qui causam habent
puniendi non tamen puniendi modum observant multo
magis ergo clementes causam habent puniendi subditos ad

quos clementie se habent quod minus eos puniunt quam legitime
punire possent. Ex hiis ergo patet quod mansuetudo differt
a clementia et epyeikeia quia quarum est esse passiones ire non.
Ad primum ergo dicendum quod mansuetudo declinat a medio rei ad de-
fectum rei ipsius ire tamen remanet in medio quo ad
nos secundum rationem rectam. Ad secundum dicendum quod non est eundem effectum
mansuetudinis et inirascibilitatis pro eo quod inirascibilitas tol-
lit omnem iram. Mansuetudo autem tamen non. Item vero tollit tamen
tollit eam et cum et bonum propter bonum finem. Inirascibilitas
autem non modo sicut dicit philosophus quod insipiens et insensibi-
lis inirascibilis. Ad tertium dicendum quod crudelitas non est species ira-
cundie quamvis alii permisceat ei. Est enim crudelitas
appetitus excessive puniendi. Dato autem quod sequitur puniendo
et nunquam offenditur puniente et tunc esset crudelitas
sine iracundia sicut et quidam iusticiarius qui omnem
hominem notum vel ignotum vel condignum punire volet
non quidem ex iracundia sed ex tali appetitu puniendi
et crucifigendi homines. Ad quartum dicendum quod Tullius loquitur igno-
rans secundum doctrinam veram huius philosophi. Vel dicendum enim potest clementiam
preter temperantiam et cum hic ponit eam circa iras. Ita potest
temperantia tamen circa concupiscentias tactus et gustus. Ad
quintum dicendum quod lenitas superioris ad inferiorem in consti-
tuendo punitionem est clementia in quantum obviat iuri
et sic locutus Seneca. Possit tamen illa lenitas esse mansuetudinis in quantum
obviaret passioni ut dictum est. Queritur utrum non sit bene distinc-

Deinde tertio queritur quod species irati et inirascibiles. Et vi-
detur quod videntur esse plures cum enim sint novem circumstantie
secundum quas dicitur attendi oportunitas vel importunitas irasc-
endi ut habetur capitulo. Septimum cum irascitur quibus quando quomodo irasc-
itur propter quid irascitur et mora quanto quis irasc-
itur. Huius autem sic se habentibus potuimus variare male
supportune secundum unam circumstantiam et secundum alias et sic habe-
remus et hoc modo secundum singulas per se sumptas et tunc habe-
bimus novem species simplices vel modos iracundie secundum novem
circumstantias. Et si sumamus secundum duas tamen habebimus
et duplices species vel modos iracundie secundum binari-
os qui possunt resultare ex illis novem circumstantiis. Et si sum-
amus tamen tres habebimus item et triplices species vel
modos iracundie secundum et ternarios qui resultare pos-
sunt ex illis novem circumstantiis. Et si sumamus secundum quaternarios
habebimus item quadruplices species vel modos
iracundie secundum quaternarios qui resultare possunt ex
illis novem circumstantiis et sic habebimus in universo viginti
modos iracundie quod si possumus sic procedere secundum omnes novem
haberemus XXI. Sed philosophus dicit hic esse tantum quod huius plures
species quam est. Secundo videtur quod non sit nisi due quod prima et
videtur coincidere quod in motu ire velox est acutum et quod est
acutum est velox quod prima species et secunda coincidunt. Et
tertia et quarta videntur coincidere iracundie enim difficiles sunt
amari et amari difficiles utrumque namque ira retinet
multo quam et difficiles solvuntur tunc vel nunquam sine
vindicta quiescunt. Sed ad oppositum huius auctoritatem
philosophi qui illos modos ita distinguit. Dicendum ergo cum eo quod
bene sunt et artificialiter distincte ad cuius distinctionis evidentiam
est intelligendum quod tres inveniuntur et reddentes totam vim
iracundie scilicet et cetera sive tristitia, offensio et indignatio.

Assurrectio ad vindictam cum enim homini sit illata iniuria
appetitus eius patitur. Et secundum quod tali hic patitur et con-
certatur potest generari namque malum sibi illatum et sic pati-
tur tristitiam generant et hominem inferentem et sic ad eum pa-
titur offensionem oppositam amicabili acceptio-
nem quam talem habere debemus ad omnem hominem generat
et malum quod illi inferenti debet inferri et sic patitur
indignationem per quam optat puniri homini secundum malum inferenti
venti tamquam homini ex punitate indigno et punitione
digno generat et eum per que illi iniuriati punitio
possit inferri et sic vehementer iniuriam passus possit et
punitionem inferre secundum patitur assurrectionem ad vindictam
que assurrectio est appetitus vindicte per appetitum faci-
ende quod sedetur in corde suo dicitur invenit indignum
et vindicet. Hec est ira in quo apponatur est tamen indignatio.
Est enim secundum quod prius potest separari a secundo et secundum a tertio et tertium a quarto
sed non econverso. Si enim aliquis inferatur malum per natu-
ram morbus ipse tristatur sed nulli offenditur nulli indig-
natur nulli irascitur. Si vero pater inferat aliquam penam
levem filio suo quando castigatur et offenditur patri sed non
indignatur nec irascitur ei quod non assurgit patri ipse vel
per aliquem malum sibi. Si autem rex iniuriet unum pauperi
militi vel militem quidem tristatur offenditur et indignatur
regi afferenti malum ei sed non irascitur illi quod ut dicitur
post rethoricam sua iniuria fuit illata a suo superiore a
qua non speratur punitio posse inferri non insurgit motus
ire quia appetitus iniuriam passus non assurgit
ad vindictam. Hec autem assurrectio est forte complementum
in ira. Priores enim motus sunt viles ad illam. Hiis
ergo premissis dico quod tres species iracundie distinguuntur secundum
excessum istorum et primum quantum omnis iratus magis ha-
bundat in ira. Ita est primum quam in reliquis. Sed si
magis habundet in tristitia sic est amarus et eius ira tunc
est amara. Si vero in offensione sic est ira velox offen-
sio namque est primus motus qui conversionem possit
sic habere. Si autem magis habundet in indignatione sic
est ira acuta indignatio enim magis penetrat
animam hominis passi in ordine ad malum eius qui
iniuriam facit quam offensio. Si vero magis habun-
det in illa ultima assurrectione ad vindictam faci-
endam sic est ira difficilis quod non potest quietari sine
optata vindicta. Ad primum ergo ad primum quod species irascibilitatis
distinguuntur possunt utique per illos modos simplices
et secundum tertium et cetera sed hec fuit minus prolixa et minus
certa distinctio quam ista secundum excessum. Et potius prevalet
Ad secundum dicendum quod non est acutus in modo tamen pene-
trationis est velocius sicut patet in corporibus. Oleum enim
est acutius in penetrando quam aqua vel aer sed non ve-
locius. Ad tertium dicendum quod non omnis homo amarus sed ira
in animo est difficilior. Ad quem vel eodem cum precio sic autem in-
mitur hec non in expositione textus patuit. Hec dicta de quarte.

Colloquiis autem et convictui. Egit de mansuetu-
dine hic agit de amicitia quam multi vocant affabilitatem
et de opposito secundum eam. Vel de amico vel affabili et eorum
oppositis. Et placido et discolo. Primo autem determinat de pla-
cido. Secundo de discolo. Tertio autem eodem. Tertio affabilem.

seu amicitie. Cum quidem. Exponit condiciones oppositas affabili seu amico. ibi. Vir quidem. Quarto condiciones placidi ibi. Condelectans. Quinto discoli ibi. Cum autem omnes contristat.

Dicit ergo primo quod in convictibus colloquiis et in communicatione cum hominibus et in hiis que communicant in sermonibus que fit in colloquiis et in communicatione in rebus que fit in toto convictu hominum. Aliqui videntur esse placidi qui placidi sunt homines omnia aliorum hominum scilicet dicta et facta laudantes ad illorum delectacionem et nichil contradicentes vel reprehendentes, sed estimantes quod oporteat cum quibuscumque esse sine tristitia. Secundo ibi. Cum autem. e contrario describit discolum dicens quod illi qui contrario modo se habent quam isti placidi qui dicuntur vocari discoli et litigiosi, quia discoli sunt homines ad omnia contrariorum suorum facta et dicta contrariantes et non curantes sive eius opus quod est contristare non curantes aliquid vel non studentes aliquid per quod possent hominem delectare. Est enim scilicet quod aliquis hominem contristari [illegible] ut dicitur et tale contristari non esset discolum esse. ad delectacionem non ad contristacionem et ideo nomen dicitur eius quod est contristare. Tertio ibi. Quod quidem quidem describit affabilem seu amicum. Dicit quod dicti duo habitus scilicet placiditas et discolia sunt vituperabiles tamquam extremi. quorum unus eorum excedit in delectando et deficit in contristando et alter deficit in delectando et excedit in contristando. manifestum est quod habitus medius inter eos erit laudabilis tamquam virtus et est habitus per quem ille dispositus et virtuosus recipiet aliorum facta et dicta ad laudem et delectacionem illa tamen que recipi oportet ut oportet et secundum rectam rationem et spernet ad vituperium et contristacionem aliorum facta et dicta que spernere oportet sicut oportet. Nomen autem.

Ostendit quod non est nomen. Nomen autem. ista medio habitui primo imponit nomen. Secundo removet vim nominis. ibi. Dicit autem. Tertio excludit falsam intentionem. ibi. Sumptum quod in singulis. Dicit ergo primo quod predicto habitui medio nomen aliquod non redditur. videtur vero esse amicitia dum vocari possit amicitia quia ille qui secundum illum habitum est dispositus est talis qualem volumus nominare moderatum amicum eum qui assumit diligere et videtur quod si iste affabilis assumeret secundum dilectionem eorum cum quibus conversatur qui convenit cum posse vocari diceretur eorum amicus. Propter quod ipse dicitur amicus quia ipse est habitus modo illius qui ab amicitia sumptus dicatur vel dici possit vere amicus. Deinde cum dicit. Differt autem. removet dubitationem que posset oriri si aliquis dubitaret quare iste non dicitur simpliciter amicus et eius habitus non dicitur simpliciter amicitia. Dicit ergo quod iste habitus differt ab amicitia quia amicitia simpliciter dicta de qua fit sermo in octavo et nono fit cum passione dilectionis et amoris eorum quibus amicus colloquitur et cum quibus conversatur eorum. Sed habitus iste fit absque passione sive dilectione eorum quibus amicus huiusmodi dictus colloquitur quia iste talis dictus amicus non recipit et non approbat singula facta vel dicta hominum ut oportet in amando vel inimicando eos id est non ex amore vel ex inimicitia eorum sed in eo quod talis est scilicet medius inter placidum et discolum. Secundum autem apparet quod iste est tale

sit in delectando et contristando homines secundum notos et ignotos consuetos et inconsuetos ad omnes enim utitur amicitia quod ideo facit ille qui dicitur amicus simpliciter. Deinde. Sumptum quod in singulis. excludit falsam intentionem ne aliquis intelligat vel credat ex dictis quod isti virtuoso conveniat se habere ad omnes. dicit ergo quod quamvis iste affabilis vel amicus ad omnes utatur amicitia seu affabilitate sumptum id faciet quod in singulis facere congruit. non enim congruit vel convenit curare similiter consuetos et extraneos ad delectacionem. vel congruit istos et illos similiter contristare. Sed contristandi fuerint et hoc dicetur in quadam condicione huius amicitie. Cum autem. Primo. Vir quidem. Secundo. exponit sex condiciones huius amicitie et amici. Secunda ibi. Referens autem ad bonum. Tertia ibi. Horum autem quorum. Quarta ibi. Differt autem. Quinta ibi. Et sermocinans. Sexta ibi. Considerans et eventura. Dicit ergo quantum ad primam quod talis amicus colloquitur vel conversatur sicut decet.

Quantum ad secundam dicit quod huiusmodi amicus referens suum opus ad bonum convenienter et arbitrans in tota communicacione sermonum et rerum eligendum esse sicut est bonum non posse alios delectare vel saltem non contristare. Unde dicitur amicus enim huiusmodi amicitia est proprie circa delectaciones et tristicias factas in colloquiis. colloquia vero huiusmodi magis sunt ordinata ad consolationem hominum quam ad delectacionem et ideo huiusmodi amicus convenit et eligit magis ordinate silere vel non contristare vel delectare eos cum quibus loquitur si possit unde consequitur bonum finem. Quantum ad tertiam condicionem dicit quod horum delectabilium vel horum delectacionum iste talis amicus aspernabitur id delectare et contristare eos oppositum eligetur quando delectare vel quando delectacio erit una de dictis condicionibus scilicet esset ei non bonum seu honestum vel si esset ei nocivum vel si aliquis colloquens secundum talem sermonem inferret aliquam deformitatem id est turpitudinem vel opprobriosam maculam non parvam sed magnam vel si contradicendo posset illi inferre nocumentum. In hiis enim casibus aspernabitur delectare et eliget contristare et maxime si contrarietas vel contradictio per quam contristabit solatium non inferat magnum tristicie sed parvum. Si vero se retraheret ab omni contristatione valde tenera et excessiva sequi posset bonum non. Quantum ad quartam condicionem dicit quod huiusmodi amicus differenter colloquitur personis differentibus secundum condicionem secundum statum et secundum dignitatem. aliter enim loquetur personis que sunt in dignitatibus constitutis et aliter quibuscumque aliis et aliter aliis magis et minus notis. Et similiter non aliter et aliter loquetur secundum alias differentias differentibus singulis attribuens quod est decens. Quantum ad quintam condicionem dicit quod huiusmodi amicus secundum se ipsum non secundum rationem ad aliquid aliud est desiderativus delectandi et veriens vel reguladis et refugiens contristare. Secundum hoc enim sit et vanum et medium utrumque alterum extremum excepto tamen si turpi se posset delectare ei qui est contristare. Quantum ad sextam condicionem que incipit ibi. Considerans et eventura. ipsius in quantum illis deficitur plurima et incipiunt contingentibus. Dicit quod huiusmodi amicus considerans eventura que possunt contingere ex delectando vel ex contristando si illa eventura contristabilia potentiora sunt ex

contristando sicut vel materia vel honesto vel contingente seu utili contingentibus et eveniencialibus statim et post illa ex delectando propter quod contristabit aliquando delectabiliter pax que delectacionis magne que postmodum eventura est ex illis maioribus bonis. Propter si quis illum iuvenem contristet ad correctionem suam quod iuvenis propter stultam ille iuvenis potest male minime in postmodum gravius ex valde ex emendacione ac correctione iuventutis sue id contristando et statim concludit igitur finaliter quod medium inter placidum et discolum talis est in condicionibus suis dictis iusta ut non invenitur sunt. Cum. Condelectans autem. ponit unam condicionem placidi sub disiunctione dicens quod homo condelectans alios plusquam oportet ut supra dictum est facit hoc vel quia delectandi tale quod est conditativus et velit eius quod est esse hominibus delectabilem et placentem et non facit hoc ob vel propter aliquid aliud et tunc proprie dicitur placidus vel facit hoc quia potuit vel secundum aliquam utilitatem ut scilicet propter hoc delectare faciat et eveniat secundum aliquam utilitatem et tunc magis proprie dicitur blanditor quam placidus. Cum. Qui autem omnes. ponit unam condicionem discoli dicens quod ille qui omnes contristat et plusquam oportet ut supra dictum est litigiosus est et discolus sic quod litigiosus est eius actus et condicio. Sed discolia est eius esse in quantum est discolus et disposito seu habitus propter quod vel propter discolus est discolus. ultimo autem dicit quod dicta extrema videntur opposita solum ipsis invicem et non alteri propter hoc quod medium est innominatum ad quod dicitur fieri oppositio istorum invalorum sicut ad bonum et istorum extremorum sicut ad medium.

Autem circa predictam quod iste habitus medius qui placidis et discolis quem philosophus vocat amicitiam sit virtus tale quod probatur. Primo quia si virtus esset nominata fuisset. Sed nominata non est ut dicit philosophus quare virtus non est. Secundo quia nulla virtute oppositum fuit et talis habitus opposita fuit. ibi necnon qui sunt talem habitum non existimamus amicus qui loquitur secundum rationem probet se eis talem quem talem se probet verus amicus et vere diligit. unde autem non dicitur diligit ut dicit philosophus quare talis habitus non est virtus. Tertio quia secundum nullam virtutem facta et dicta hominum magis approbamus et laudamus quod contempnimus et vituperamus et de quibus legere ut in pluribus magis contempnenda et reprehendenda sunt quam approbanda sicut exempla et sepius mala nimis vel sed secundum huiusmodi habitum facta et dicta hominum magis approbamus quam reprehendimus declinat enim ad delectare quia facimus approbando et laudando aliorum facta et declinat a contristare quia facimus contempnendo et reprehendendo quare talis habitus non videtur virtus. Quarto quia secundum nullam virtutem appetimus placere hominibus cum hoc non sit virtuosum dicente apostolo. Si adhuc hominibus placerem Christi servus non essem. ad Galatas primo capitulo. Sed secundum hunc habitum appetimus hominibus placere ut ex placibilibus condicionibus eius quare non videtur virtus. Cum. In oppositum est auctoritas philosophi. Ad quam igitur dicendum sunt quod per communicacionem sermonum et rerum est hominibus necessaria. Secundo quod aliqua virtus est circa communicacionem bonum necessaria. Tertio quod discolia est talis communicacionis corruptiva. Quarto quod placiditas est talis communicacionis infectiva. Quinto quod medius habitus est virtus communis

caciones salvativa et rectificativa reddens ipsam bonam et salubrem. Quantum autem ad primum quod talis communicatio sit hominibus necessaria ex primo politicorum videtur quia homo naturaliter indiget communitate sociali domestica et civili. propter quod apes et quasdam alia. homo enim ab aliis separatus est vel deus vel bestia vel hic idem. propter eo quod non vivit ut homo et non ait philosophus. quod in alio homo vel est peius peior homine vel est melior homine. quod est enim homo ut hic idem non sit secundum ipsum sufficiens propter naturam necessario indiget communitate sociali domestica et civili. Sed talia communitati est necessaria communicatio sermonum et rerum. ad hoc enim ut ait philosophus sermo datus est hominibus et talis communicacio facit domum et civitatem. Quare talis communicacio necessaria est hominibus et ad esse et ad bene esse. Quantum autem ad secundum quod talis communicationis virtus sit necessaria ad hoc quod sit bona probatur. quod decet necessarium huiusmodi oppositum quod potest bene et male fieri ut secundum de liberalitate et pusillanimitate. Sed talis communicatio potest fieri bene et male ut dicit Tullius in primo sue rethorice. Ergo talis communicationi adhibenda quod fiat bene est aliqua virtus necessaria. Quantum autem ad tertium quod discolia sit corruptiva et turbativa talis communicationis tum quia inducit litem cum reddat hominem litigiosum. unde Horatius dicit his autem homines segregat ut ait Empedocles ut recitat secundo phisicorum. tum quia tollit pacem. Lis enim rationalis et discolus est belli affectator ut hic primo politicorum. Pax autem et amicitia tenent homines in communi congregatione. tum quia tollit silencium hominis appetitum quantum ad talem communitatem ut hic primo politicorum. homo quippe naturaliter appetit delectabile et fugit tristitiam et ideo si minimum sit homo naturaliter fugit societatem hominis discoli tamquam contristatorem et tediosum. Cum ergo ius in generali vel appetitum sit hominibus ad talem communitatem quare maxime est quod discolus ex sua discolia communicationem in eo est corruptive et turbativa humana communitatis et ideo dicit philosophus primo politicorum quod talis insocialis homo maledictus est ab illo magno poeta Homero tamquam per se non congruens consortio suo. Cum. Quantum autem ad quartum quod placiditas talem communicationem inficiat probatur quod communicationem et communitatem inficiat per quod vanam gloriam auget et extollit. Sed per placiditatem vanam augetur nutritur et extollit. Est enim laudare et laudantem extollit. Secundum vana laudantes extollit. Et laudantes potiores id est desiderium. Cum sic et unius blandiciis ut hic ipse. Placidus autem quoniam omnes vult delectare omnes laudat bonos et malos ut omnibus placeat et per omnes auget et nutrit vitia laudando et commendando opera vitiosa quare talis communicationem et communitatem hominum inficit. Quantum autem ad quintum quod habitus medius communicationis illam salvet et rectificet ac bonam reddat probatur quod omnis habitus declinativus litis et inductivus pacis et directivus humani appetitus ad bonum communicandum in rebus et sermonibus reddit communicationem illam salvativam rectam et bonam. Sed iste habitus est huiusmodi quare etc.

Assumpta probatur ex eius descriptione que ex textu philosophi colligi potest. Est enim habitus electivus convenientia colloquendi hominibus quibus oportet et sicut oportet in quantum ad colloquia ad delectationem et contristationem medius et contristationis eligens delectare et ut plus etiam contristare nec delectare nunquam contristando et contristare nunquam delectando.

mantes · p(ro)p(ter) vendic(i)o(nem) ea q(ue) faciu(n)t s(cilicet) lucru(m) et iactatores ea q(ue) faciu(n)t s(cilicet) famam et gl(ori)am et laudem · s(cilicet) eum qui se fingit sapie(n)te(m) in scia rer(um) hoi(bu)s · cognita de qua no(n) possit leviter p(ro)bari sicut de(us) in p(ro)b(ati)o q(uod) antiq(ui) ho(m)i(n)es multu(m) esse(n)t p(ro)p(ter) ... scire si no(n) alius fuit cu(m) eis in illis antiq(ui)s t(em)p(or)ib(us) ... in illis remotis regionib(us) · p(ro)p(ter) h(oc) ig(itur) plures hoies in ista singula ... q(ue) in ip(s)is sunt illa q(uae) dicta sunt ... Deinde cu(m) dicit · Ironices a(utem) · ponit modos ironis seu fictionis · p(ri)mo ponit unu(m) modum · 2(o) alium ... in a(lio) modo ... Dicit ergo p(ri)mo q(uod) irones mi(nus) de seip(s)is dicentes h(abe)nt duas co(n)dic(i)o(n)es · p(ri)ma e(st) q(uod) sunt gr(ati)osiores in morib(us) quia illi fingunt ... cuius a(n)i(m)u(m) alligit ... nullius lucri gr(ati)a ... molestum ... audire aliq(ue)m seip(su)m et sua magnificantem ... in affectu de seip(s)o ...

[illegible]

[illegible]

q̄ iniustū dicit. Alii vero iocosis talia dicere et talia audire quam quedam sunt aliquibus audienda que tamen non decent precos dicere. ¶ Ex hiis ergo infert conclusionem dicens quod manifestum est quod circa hec que fiunt in ludo est similiter medius vel medietas et extremitates viciose que sunt circa alicuius medietatem. ¶ Hic incipit ibi. Qui quidem in derisione. Describit superhabundantem scilicet bomolochum. Ad cuius evidentiam primo videndum est sciendum quod vir bonus et discretus volens consolabitur et deceret lude potest et dicit aliquando de locis modeste et decenter deridere et cepicium graciosum non odiosum reddere et aliis risum decenter provocare et ad dicta verba decora studere et moribus debet accomodare quandoque in derisione. Et hunc a bomolochum philosophus describit propositum. Dicit quod bomolochus est et est vicium illorum superhabundancium in derisione aliorum qui et sunt odiosi non graciosi immoderate assistencium qui sunt desiderantes odio risum non moderatum risum sed odio assenciores et consitantes et studentes magis ad provocandum risum quam ad dicendum verba decora que decent hominem bonum et magis quam conveniat attollare sociū quietatū et derisum quam curant non contristare dum tamen faciant alios ridere ¶ Hic ibi. Qui autem neque ipsi. Describit defficientem scilicet agrestem. Dicit quod agresti id est agrestes et silvestres homines sunt illi qui defficiunt in duobus scilicet in dicendo et in audiendo qui quod neque ipsi dicunt aliquid ridiculum id est truffam iocosum verbum risu et cachinno dignum et talia dicentibus molesti sunt de nullo solatio gaudere vel ridere volentes. ¶ Hic ibi. Modeste ludentes. Describit medium scilicet eutrapelum id est bene conversantem vel bene convenientem verba risum et solatium. Primo describit eutrapelum dicens quod nominatum a similitudinarium. Secundo. Redundante autem risu. Dicit ergo primo quod eutrapelos appellant et sunt homines modeste ludentes et dicuntur eutrapeli quasi bene convenientes ab eu quod est bonum et trepelos quod est vertens quasi bene vertens. Cuius ratio est quia verteri sic opus moris boni et virtutis probat dicens quod huiusmodi motus moralitate videntur esse et tunc esse morum scilicet virtuosi quia quandoque corpora ex motibus pulsuum iudicantur esse sana vel egra. Sana quidem quando pulsus est moderatus temperatus et ordinatus. Egra vero cum pulsus est inordinatus vel inmoderatus. Alio modo iudicari possunt motibus voluntariis moderate et discrete vel immoderate et indiscrete. ¶ Hic ibi. Redundante autem. Describit eutrapelum nominatum dicens quod bomolochi superdicti aliquociens appellant et nominant eutrapelos graciosos hominibus existentes. Et hoc autem fit risu redundante et multis gaudentibus et redundante conversacione et sociorum plusquam oportet. Manifestum est tamen ex hiis que dicta sunt quod utrique scilicet bomolochus et eutrapelus quam non differunt immo multum distant ista et illa inter se in nomine et virtute epidexiota id est virtute bone ad bene dicendum mediocriter et graciose attribuendo et esse eutrapelum. ¶ Est et cetera. Quia bomolochus faciens alium excellencie ridere peccat. Et primo decentem negligit conversacionem quia actus ridentibus et gaudentibus ipse solus agit conformitatem et trissatur. Sed peccat in seipsum quia decens quod decet piguit

rideant de se. Vbi cum sepius ridetur amplius de scurilitate et proterium cum alium. Et tamen peccat in eos quos ad risum inordinatum provocat tollens decenciam et honestatem a ludo. ¶ Hic ibi. Epidexii autem. Assignat et condiciones eutrapeli. Primo a qualitate verborum. Ibi. Est utique quandoque decenti. Secundo a regula ibi. Vtique ergo bene conversantis. ¶ Prima ibi. Non utique omne faciet. Dicit ergo primo quod epidexii id est bene apti ad ludum seu eutrapelus est proprium talia in ludo dicere et audire que talia congruunt viro modesto et liberali et hoc est proprium eius condicio. ¶ Secundo ponit ibi. Est utique quedam decentia. Primo tamen premittit. Secundo quamdam sententiam exponit ibi. Et liberalis ludus. Dicit ergo primo quod talem virum epidexium seu eutrapelum sic liberalem et modestum decet talia dicere in toto ludo quod unius est similitudo videlicet dicere. Sed in parte ludi et audire non in toto ludo. Quia ascultans. Sed in parte audiens et ex parte dicens. ¶ Deinde ibi. Et liberalis ludus. Exponit dictus suas condiciones eutrapeli que id est dixerat in prima quod eutrapeli virtute dicere et audire talia que congruunt liberali et modesto et in secunda quod talia dicet et audiet in parte ludi. Hic ostendit talia differre ab hiis que dicet qui non liberalis nec modestus. Dicit quod ludus liberalis viri differt ab eo ludo qui est viri servilis. Non nobiles id est viri ludiunt et solatium ducunt liberaliter non incedens cum prius attendunt solum ad decentes iste omnes vero ludunt serviliter incedens quod ipsi non attendunt nisi ad placere quem intendunt istorum et illorum ludum et magis differt quod ludus viri modesti et disciplinati a ludo viri indisciplinati et immodesti. Moderatus enim et disciplinatus cavet displicere quam placere studet. Aliter vero contrario se habet quod de ipso dicitur. Displicere incipiendo quod placere putat. Ad propositum et hec placere cum dicit quod eas videbit utique in eis ex comediis hominum veterum et modernorum. ¶ Est igitur sciendum quod comedia est carmine iulianum decantans gesta levium et vulnerum propter hoc prologum ad capiendum audienciam et processum ad inducendum admiracionem et epitasim ad perturbandum turbacionem ad horam et catastrophe ad gaudendum finaliter risum et exhilaracionem. Hic autem fuit modus apud veteres cum comedie recitabantur post consummacionem preter vero forsan quia tempore comedie fiebant de gestis simulis preter recipiebant mores hominum et recitabantur in locis honestis primum in scenis nobilium propter hec comedie veterum fuerunt reprobate et comedie modernorum approbate apud personas honestas et ideo philosophus ad dicit notans hoc ostendam et dicens quod turpiloquium comediis quidem priis veteribus erat derisio ludi que venientis et risum inducens. Huiusmodi autem pupita modernis est magis suspicio quam secundum quod tempore longe fuit moralitate turpis et inpuloquium apud istos non accidit risum sed fastidium et inde propter hec comedia et propter hoc dicuntur quod decet ludi liberales et similes modeste et indisciplinati ad honestatem inducentium. ¶ Deinde condiciones eutrapeli ponit ibi. Vtique ergo bene conversantem

decencia prius facit conveniencie et pro ea solutum eam. ¶ Dicat ergo primo quod virtute decenciandi sic bene conversari et bene deridere ipsum bene conversantem et bene alios deridentem ex parte in liberalis sed quod conversans et deridens dicat ea que decent vel ex parte audientis sed quod conversans dicat ea que non contristant vel et delectant audientem vel vero sunt autem regula deridendi. Respondens autem addit dicit quod tamen potest esse hic ex parte audientium quia quidam quidam displicent quia autem est alius odibile et autem delectabile et autem est. Dicit ergo quod eutrapelus erit sic regula quia ipse sit quando delectat audiet hoc et sicud qualia ipse letatur audiet et talia ipse libenter dicet. ¶ Tercia condicio ponit ibi. Non utique omne faciet. Dicit quod eutrapelus non omne conviciū quod est ad convicium quod est convicibile legis latores autem prohibent homines illa convicibiliora obprobrium et infamiam inducentia dicere non tamen prohibent omne convicium quod aliquando convicia in actu ludi decet et sic in talia eutrapelus non dicet convicium convicibile ostendit tamen convicium ubi convenit sicut omnis enim convicium est convicium. Sed non econverso. Concludit ergo quod eutrapelus tamen graciosus ac liberalis sic se habebit ad ludum ens sic ipsi lex existens ut dictum est in condicione. Secundo et taliter quidem tamen ludentem medius sive dicatur epidexius id est aptus sive eutrapelus id est bene conversans. ¶ Tercio ibi. Bomolochus autem. Ponit tres condiciones bomolochi. Primo dicit quod bomolochus in malo maiore derisore et minus malus est eo quod iste derisor deridet in malum tantum ad risum et solatium. Secundo quod iste est importunus trufator et lusor sit quod scitiusmi vel ridere faciat alios nunquam recedet a seipso nec ab aliis audiri ipsum volentibus. Dicit autem non recedens a seipso quam alia deridebit se ipsum ut solatium. Sed alius magis accepcium et hoc modo non recedens dicit non recedere a seipso. Tercio condiciones addit dicit quod iste talia verba dicet que nunquam dicet vir graciosus et aliquando quidam vir bonus nunquam libenter audiret. ¶ Quarto ibi. Agrios autem. Ponit duas condiciones agrestis. Dicit quod agrestis vel agrestis sunt duo. Primum quod ad tales colloquaciones est inutilis. Secundo quod ipse nichil dicunt nec aliorum in hoc conveniencium confert vel proficit in omnibus que dicit est tristis. Quia autem hoc sit male sentit quare propter quod requies et ludus requiescere bene est quid necessarium in vita sanguinis et hic gaudere hic requiescere fugere ipse non est bonum. ¶ Tercio. Tres quidem. Quasi hic vt virtutem ad duas in priori presuppositas. Dicit quod tres sunt medietates in vita quas dixit sunt convenientes tres quod omnes tres sunt circa communicaciones sermonum quorundam et operum tamen propter ea differunt quod una est circa veritatem manifestacionis propter bonum scilicet veritas. Alie vero sunt circa delectabile tamen additur differunt quod una circa delectacionem que fit in ludis sic eutrapelia. Alia vero circa delectacionem que fit in hiis colloquiis que fiunt circa totam aliam vitam sicut hic sentencia seu amicicia ut iam visum est.

Deinde cum dicto de eutrapelia querenda sunt duo. ¶ Primum utrum ludus possit esse

virtutis opus. ¶ Secundum quid eutrapelia sit et describitur. Primo quia quod non possit esse virtutis opus. Quidem videtur sicut quod virtutis opus in rei significacione est semper esse opus virtutis. Sed ludus est opus intemperancie et est opus mollicie ut patet li. 4. c. 11. ubi dicit quod intemperatus est lusivus molli id est lusus remissio vite quare ludus vel lusus non potest esse opus virtutis. ¶ Preterea videtur vitium ludi quod sunt propter derisio convicium ridiculum. Huiusmodi vituperatur in ludo. Sed nulla virtus vituperatur et cum omnia sint mala de malicia id est convicium legitur quoniam convicia animo dissolvit amicicia. Et 22. De derisore autem dicit beda quod derisor est qui prior simplicitati ipsius insultat derisio vero est iocositatis levitas insultacionis et modestie ymaginacione deviacione. De ridiculo autem luxus quod philosophus 8. li. 2. probans quod hec propter aliquam non sit innocencia arguendo dicentes ad iocus dicit et ad ridiculum rogaverunt ad iocus. Quare hec 3. talia ludi sunt mala ex quibus non sunt virtutis opus virtuosi. ¶ Preterea idem videtur effectus ludi qui est risus quod non opus virtuosum hic malum effectum. Sed ludus habet malum effectum scilicet risum qui malus est dicitur enim salomon. Risum reputavi errorem et gaudio dixi quid frustra deciperis. Ecclesiastes 2. quod similiter propter. ¶ Preterea idem videtur moralis quod omne opus virtutis est possibile tamen precellentius et seriose fieri. Sed ludicra opera non tamen sic dicta quod opera seriosa. Quare opera ludicra non possunt esse virtutis. ¶ Contra opus potest philosophus ¶ Dicendum ergo quod ludus potest fieri ut in via medietate vel in via concupiscencie ad necessitatem vel ad voluptatem ad vite recreacionem extremitate vel ad dissolucionem et lasciviam. Secundo et singulariter concupiscencie ad voluptatem ad dissolucionem et ad lasciviam non potest esse opus virtutis propter extremis et modus addicit hoc dicens virtutis. Primus autem in via medietate ad necessitatem relevandi anxietatem et tedium fatigacionem et fastidium ad recreacionem corporis vitaturus intemperancie potest esse opus virtutis quoniam esse opus virtutis necessarium non bonum esse hic nunc potest esse opus virtutis. Sed ideo non potest nec tamen propter quod possunt bene fieri tamen esse minus necessarium ad ingenie operari proponentem bene esse hic nunc quod est supra 3. li. 3. Ex quo restat quod tale opus possit fieri bene et propter opus virtuose et sic potest esse opus virtutis. Sed ludus eo modo acceptus est opus voluntarium et desiderius propter et necessarium ad bene esse quod necessarium ad productam quod potest esse virtutis opus qualiter esse debet ludus ad hoc potest virtuose conveniente secundum videbitur. ¶ Ad rationes ergo ad primum quod ludus intemperatus intemperato et molli sit secundum viam concupiscencie inordinatam ad voluptatem et sic tamen opus est malum et viciosum non sic simpliciter nec ingenium. Sed in illa media et ordinate. ¶ Ad secundum dicendum quod convicia derisio et ridiculum prout sic sumpta sunt mala quia convicium est imprecacio in virtute vel non in virtute et proprie est iniuria. Preterea derisio est et insultacio iocose tamen aliene simplicitati propter quod est iniuria. Ridiculum autem

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

post phs Peruiden rusionis p̄mitteda s. 3. p° quot modis dr verecundia. 2° quot sint obiecta vere. 3° quot modis perditur verecundia. Dicit ergo quod verecundia 3 modis dr. h. vno modo dicitur inclinatio ad modum verecundie quo dicimus aliquem iuuenem verecundum positiue quia contrariatur. 2° modo dr verecundia motus sensus per potentiam inclinationis quo dicimus quis verecundari cum aliquid turpe comisit timens actu deprehendi. 3° modo dr verecundia confusio sequens deprehensionem hominis in turpi actu quem rubor maxime perfundit faciem. Verecundia vero h3 duo genera obiectorum s. personas coram quibus verecundatur de quibus agit phs 2° rethorice. et res ex quibus et de quibus verecundatur et ea que sunt aliene dubia esse et ibi distinguenda sunt. 3. que timemus cum verecundiam timemus. n. turpia opera et timemus per illa priuari honore et gloria. timemus et confusionem quam ea que est quedam passio sequens ingratitudinem i. priuatione glorie. et sic patet quomodo timentia habet ... et diffinitur. et vocatur n. verecundia in ordine ad turpitudinem et diffinitur quod est timor ex turpi actione. dam. li. 2. c. 14. Vocatur et pudor in ordine ad ingratitudinem et in diffinitione quod est timor ingratitudinis ut dicit phs. Vocatur et erubescentia in ordine ad confusionem et diffinitur quod est timor in futurum confusionis. 2° rethorice. Perditur autem dr et 2a de causa. vno modo per descensum in malum. alio modo per ascensum ad maius bonum sicut contingit patet perdi per descensum ad inuerecundiam et per ascensum ad temperantiam. Sic ergo iuuenis verecundus potest perdere verecundiam uno quidem illam talem intimatione. Sz hic quatuor. Sz verecundias 2° modo dictam ne s. excedat sequitur i. dr. Vno modo per transitum ad inverecundiam. 2° modo per ascensum ad virtutem perfectam. Perdet autem iuuenis verecundus quod perdet appetitum honoris et honestatis. Vel quod appetitum perdet. perdet per excellentiorem alterius appetitum et per preuentionem eius puta per appetitum delectationis vel similiter. Sic enim videmus puellas pudicas et verecundas si incidant in pudicitias et verecundissimas quod vehementem appetitum huius appetitus absorbet et extinguit appetitum alterius. Poterit et iste iuuenis perfecte virtuosus si per excellentiam bonorum operum. sed verecundia virtuosus per virtutem prohibebitur ab huius turpibus a quibus preservatur prohibebit. et per eam operabitur illa bona que ipse verecundatur operari. Huius ergo premissis dicit primo quod iuvenis studiosus non potest proprie verecundari. i. timore in turpi actu deprehendi. 2° quod potest verecundari sumendo verecundari large secundum quod est pudor aut ingratia? et rubescere et confundi. Primum sic probat quia omnis timens turpem actum est propinquus turpi actui. timentur n. mala sunt longe sunt sed ipse ut potest phs 2° rethorice quia enim longe sunt valde non timentur. sciunt n. omnes quod morientur sed quia non ipse morte sunt non curant. sed ergo potest quod omnis timens est propinquus ei quod timetur. Sed vir bonus non est propinquus turpi actui cum sit disponitus et habituatus ad oppositum quia non timet turpe actum. 2a. quod omnis verecundus timens deprehendi in turpi actu

plus timet deprehensione hominum quod turpitudine actuum. n. curat de gloria vel ingratitudine sed ipsa turpitudine ut ait phs. 2° rethorice. sed hoc est contrarium quia turpia committentes non verecundantur in impunitate vel in notitia hominum. Vnde si turpitudo esset occulta non verecundarentur. Erit ergo quod omnis ipse verecundus plus veretur et timet deprehensionem hominum quam turpitudinem operum. Sed vir semper bonus non timet plus vel timere sumptum timere oportet turpitudinem operis quam deprehensionem hominis sicut secundum esse de magnanimo quod magis curat veritatem quam opinionem quia vir semper bonus non est verecundus. 3° quia omnis verecundus prohibetur per verecundiam ab actu turpi cum transmutatione corporali ut visum est hic in textu. Sed non vir semper bonus prohibetur per verecundiam sed per virtutem ab actu turpi non cum transmutatione corporali quia vir phs electione recta regitur non passione quia illa non ducatur. Sic et exemplum bonos viros non tantum minuitur corporaliter cum a turpibus debeant abstinere. Sic et per simile quod sicut temperatus quamvis sint cogitationes non abstinet a turpibus ex continentia sed ex temperantia. Sic vir vere bonus non abstinet a turpibus per verecundiam sed per virtutem perfectam. Et possunt argui a maiori destructive quod magis videtur quod vir temperatus ... contineat quam verecundia cum melior sit continentia quam verecundia et tamen non videtur ea sed virtute perfecta quia nec verecundia. Et ideo quod omnis verecundus abstinet a turpibus similiter quod ipse corporalem perhibent ut hic h. Sed vir studiosus abstinet non similiter sed libere ac libentius quam ipse voluntatem quod non est studiosus. Et ergo proprie verecundus. Sciendum quod verecundatur verecundia large sumpta patet et videtur ad artem quam alias plenius hic simpliciter. Quod ergo ad primum quod verecundia magnanimi non est ipse verecundia quod bonitatem non est actus turpis. Sed ipsa verecundia est quedam confusio ex bono zelo proueniens est n. zelus nobis. Sed rethorice quedam castitas impunitas bonorum bona aliqua que non valent hominibus sed possunt in esse. Est autem talia non quod valent alteri sed quod non possunt ei huius autem zelum maxime h3 magnanimus ut dictum hic cum ergo magnanimus videt aliquem dare s. et non ... ditur h. autem non est confusio verecundie sed zeli. Ad 2m dicendum quod compatitur corporalis passio quod ... est vnum cum eo tamen quod vir bonus cum verecundatus est saltem in alio et per omnes aliquem vnum ... cum eo ... et ... modo malus cum eo quia non verecundatur ut bonus. Sed vir malus quia ut unum cum eo malo. Ad 3m dicendum quod est dicit simpliciter vel potest dici quod est glorie et appetit confusio quod non est confusio verecundie ipse supra. Ad 4m dicendum quod consequitur quod confusio et erubescentia quam post tamen revelatione pudoris non est verecundia ipse supra ... revelatio sola quia tamen esset turpis actus quam non committeret bonus vir. Sed ad esset revelatio ... ut violentia non caderet in verecundia. Sed alius modo confusionis et iure. Ad 5m dicendum quod pudor non sumitur tantum pro verecundia ipse supra in textu ... sed effectu cuius pudor in aliquibus vir ... quod puelle pudoritate multum elongant se ab omni

turpitudine et ab omni turpitatis signo et ideo huius elongatione habet vir modestus et honestus non ex passione pudoris sicut puelle sed ex virtute quare in ista descriptione modestie sumi pudor non proprie pro passione pudoris sed pro illa elongatione quam habet aliquis ex pudore. Ad 6m dicendum quod dicit per tamen expositionem quod non omnis qui confunditur verecundatur. Vnde non paulus ipse verecundatur est de stultitia galathorum sed confusus est et ingratus.

Et in hoc explicit sententia libri quarti.

Lib. V.

De iustitia et iniustitia. Supra libro 3° egit de virtutibus moderantibus passiones appetitus irascibilis et de moderantibus passiones concupiscibilis et de liberali et liberalitate et ... uale et mutuale. In ratione dati et accepti. hic autem agit de iustitia moderante passiones concupiscibilis et utile et mutuale in ratione debiti et redditi et opposito modo de teuti? ut dicit s. l. 2°. Agens autem de iustitia sic procedit quia primo agit de quibusdam intentionibus iustitie. 2° de partibus diuisione iustitie 1. c. 2. Videtur autem illegalis. 3° de qui iustitia c. 3. Hoc autem quod quia iustitia. 4° de partis iustitia etc. querimus etc. 5° de operatione et divisione eius partis iustitie c. 4. Quoniam autem inequalis. 6° de iure et iustitia distributiuo. c. 5. Quoniam autem iustus. 7° de iure et iustitia commutatiuo. c. 6. Sunt autem quidam vna vel videtur. Reliqua autem vna. 8° de iure contrapassi et pena talionis. c. 8. Videtur autem aliquibus et contrapassum. 9° de mediante iustitie c. 9. Determinatis autem hiis. 10° de iustificatione et iniusto c. x. Quoniam autem est iniusta. 11 de separando iure politico a paterno dominatiuo c. xi. Quoniam autem non latet. 12 de iure politico naturali et positiuo. c. 12. Politici autem iusti. 13 de modis agendi iuste vel iniuste c. 13. Iustorum autem et legalium. 14 de 3a modo laedendi nocumentum. c. 14. Tribus utique existentibus. 15. de voluntaria passione iniurie. c. 15. Dubitabit autem. 16 de iustitia iudicativa et passiva. c. 16. Homines autem que pelignus? 17 de iustitia legum interpretativa. c. 17. De epieikeia. 18 de iustitia et iniustitia hominis ad se ipsum. c. 18. Vtrum autem contingit se ipsum. 19 de malo iniuriam facientis et iniuriam patientis. c. 19. Manifestum autem. Agens autem de quibusdam intentionibus iustitie primo ostendit iustitiam proponit intentionem suam. 2° modum exequendi eam ibi. Intentio autem nobis sit. Dicit ergo primo quod intendit ... de quibus actibus est sup ea. Et intendit considerare et studere utrum est de iustitia et iniustitia et quantum ad 3. primo de ambabus quales operationes existunt. hic autem operationes sunt earum. 2° singulare de iustitia quale medietas est quia non medium sicut probare de virtutibus ut 3° allegata. Determinatis 3° hic autem inde iustitie bonum. 3° autem intendendum erit de 3° quod est eius obiectum quorum extremorum sit medium nam iustitia sunt ei opposita et ista sunt iniustum facere et iniustum pati ut 3° allegato. Consequenter. Intentio autem nobis sit proponit modum procedendi de iustitia. 2° autem

illum ibi explicat etc. i. videmus utique. Dicit ergo primo quod in tendendo et agendo de iustitia sit nobis intentio et methodus eandem cum eam quam venimus in hiis que predicta sunt. Consequenter. i. videmus utique huiusmodi modum et methodum explicat. etc. secundum quod applicatur ad iustitiam. Est ergo sciendum quod modus et methodus procedendi in moralibus debet esse figuralis et grossus ut patet s. in prologo c. 1° et li. 2. circa principium. Quoniam presens negotium. hic autem modus procedendi assumit similitudinem suam a tribus. primo ex communi estimatione hominum ut patet supra de fortitudine et temperantia ubi allegavit communia hominum dicta. Item ex conditione operum ut dicitur supra prologo. Item ex conditione circa ... et laborum de virtus. n. ... s. de temperantia ubi phs excludit aliquas delectationes a materia temperantie quia circa illas non est intemperantia. Est et ex distinctione nominum secundum eorum usus etc. s. de magnificentia ubi habuit autem ex eo quod non significat ... ergo phs ostendit quod ad manifestationem intentionis iustitie possumus et debemus procedere ista via pater ex communi estimatione hominum. 2° ex conditione operum ibi. Nec enim eundem habet modum. 3° ex conditione circa et laborum ibi. Multotiens quidem etc. ex distinctione nominum ibi. Consequitur autem. Dicit ergo primo quod nos debentes ad manifestationem intentionis iustitie secundum proprium methodum procedere videmus omnes homines qui loquuntur de iustitia volentes et intendentes dicere iustitiam esse talem habitum hominum a quo habitu homines habent quod sint operativi iustorum operum et a quo habent quod velint opera iusta et a quo habent quod velint opera iusta. et eodem modo volunt homines dicere iniustitiam esse habitum hominum a quo habent quod sint operativi iniustorum et quod operantur iniusta et quod velint iniusta ipsa. quod hic communia hominum dicta supponuntur nobis sicut prius in isto typo seu figura. i. in figurali procedendi modo quod ex istis communibus hominum estimationibus et ex sensibilibus arguentibus ad nostrum propositum ostendendum. Sciendum est autem quod in hac descriptione iustitie phs processit ordine resolutionis ab ultimo usque ad primum. primo nam volumus et acceptamus opera iusta. Sed si voluntas est efficax operamur ex eius opera iusta. Et ideo si opera sint frequentata habituamur et efficimur delectabiliter operativi iustorum habituati vero magis operativi et voluntarie iusta et iuste primo n. operabamur iusta sed non iuste. Vnde ille primo pater sui non operabamur ex iustitia sed ex voluntate non habituati. In 2° vero operabamur ex voluntate et ex iustitia quia phs hec omnia attribuens iustitie posuit primo quod voluntas debe ultio? et ipsi habitualis iustitie debetur primo. Consequenter. i. Nec enim eundem habet modum. ostendit quod ad manifestationem iustitie possumus procedere 2a via. s. ex conditione operum. hic autem facit differentias dicens inter potentias et scientias et habitus ex alia in modo operandi. dicit quod potentie vel scientie vna et eadem horum operum sit potens movendi motum est eadem ad edificandum et ad edificata destruendum. Vna et eadem est quod ad opera contraria sicut medicina docens laxare et restringere. Sed habitus est in habitibus. puta in sanitate quia non facit opera contraria quia non facit sanum et egrum. sed sanum tamen. dicimus n. hominem sane ambulare cum ambulat potenter sicut

ille qui sanus est. sed quia non intendit dicere de iustitia
secundum quod non applicatur ad contrarium huic uolentibus sicut iustitia
et iniustitia faciunt iuste et iniuste agere et iuste
ame tamen non est iniusta et iuste agere principaliter et optimum
destinatum ad unum modum oppositum magis potest cognosci
in sua bonitate ex sua oppositione quam principaliter et contrarium quia
iustitia secundum hunc modum erit magis cognoscibilis in sua
bonitate quam contrarium quia aliqua scientia uel potentia ualens ad op
posita cognita possit ex sua. Ad secundum dicendum quod predictum dictum
potest quia si habitus non sit contrariorum scilicet quod sunt habitus. sed
quia scientie non sunt contrariorum scilicet quod sunt habitus. sed quia scientie
non sunt contrariorum. Ad tertium quod potentie non sunt contrariorum quia potentie naturales non
sunt ad opposita opera uirtutis. non calefacit nisi quando frigefacit
facit et tamen huiusmodi potentie sunt iustitie potentie. Ad tertium quod habitus contrarii
tionis de quibus loquitur philosophus sunt contrariorum oppositum pluralitatis
datis et donationis et receptionis que sunt opera contraria scilicet
trahere et pellere. Ad primum dicendum quod habitus sunt in duplici ge
nere quidam enim sunt qui reddunt habentem bonum simpliciter
sed quia eorum bonitas est bonitas habitus simpliciter sicut sani
tas corporis facit simpliciter bonum corpus in genere corporis et sic
uirtus moralis anime reddit animam simpliciter bonam in genere
anime. sunt autem alii habitus qui non reddunt simpliciter bonum
subiectum sed secundum quid sicut albedo corporis non reddit simpliciter
bonum corpus quamuis reddat bonum uisibile. et sic medicina
quamuis reddat bonum medicum non reddit tamen hominem
simpliciter bonum hominem. unde dicit philosophus nomine habitum sicut
tamen illos habitus qui reddunt subiectum suum simpliciter bonum
quia scientes habitus magis uidentur habituari subiectum aut potentie
sicut non per alios reddant simpliciter bonum. scientie uero non sunt
de genere istorum habituum ut ostensum est secundum. unde ex ratione
illa. Rursus quia uero principalis distinctio est sufficienter
declarata. Ad secundum autem dicendum quod non loquitur philosophus ibi de po
tentiis rationalibus. sed de potentiis que solum sunt de uno
ob. Ad tertium dicendum quod contrarietas quam loquitur hic philosophus
secundum consequentiam dictis est. tamen secundum dictis bonitas et malitia.
nec dicit sic est quod secundum iustitiam non operatur male
quia uirtute nemo male utitur ut dicitur superius in libro. Ad quartum dicendum
ubi. Cottidianum quid. insinuat quod ad predictam ma
nifestationem iustitie possumus procedere. ex tertio enim est ex
manifestationibus contrariorum et obiectorum dicens quod multotiens cog
noscitur habitus et dispositio rerum ex contrariis eius et ex
subiectis eius quia ponit quod si euexia fuerit manifesta et caco
ex eius cognitione fiet manifesta cachexia. et
quoniam non sola dicit quod ex subiectis euexie uel se ha
bentibus fit manifesta ipsa et ex eius cognitione fiunt
manifesta subiecta eius. unde sic ipsa non apparet exemplificando
eas. quia si euexia id est bona dispositio quod est bonum
et exia quod est dispositio. quod bona dispositio. Si ipsa in quo euexia
ena sic manifesta dispositio. puta quod est densitas carnis
necessario est cachexia id est mala dispositio a kakos
quod est malum et exia quod est dispositio. ita mala dispositio necessario
est enim quod erit ipsum et raritas carnis et non solum quod
ad subiectum explicat in eis quod subiectum euexie quod
est bene se habens uel bene dispositum erit secundum densitatem

ras in carne id est quomodo alicuius in subiectum sicut ip
sum ad densitatem carnis. Ex hiis ergo secundo quod iustitia
cognoscitur potest ex hiis que attribuuntur iniustitie
contrarie et ex hiis que attribuuntur iusto subiecto suo.
et per eandem rationem cognoscetur iniustitia ex hiis que attri
buuntur iustitie contrarie et iniusto subiecto suo. Ibi
sequitur. Consequens autem. ostendit posse manifestari iustitiam
ex altero uia. scilicet ex distinctione nominum rerum que sunt signi
ficate. dicit ergo quod ut iniustum autem ut in pluribus consequitur
quod si unum contrariorum dicitur multipliciter reliquum et dicitur multi
pliciter et iniustum dicitur multipliciter. unde uidetur esse in proposito quod
iustitia et iniustitia uidentur dici multipliciter. sed earum equiuocatio
et multiplicitas latet quia earum equiuocatio est ualde propin
qua ut uidebitur. et non patet quando earum equiuocatio est quod
sunt ab inuicem longe distantes longe in quibus
est magis manifesta equiuocatio. quia eorum est multa differentia se
cundum ydeam quando illa que produnt eo quod sunt in diuersis
et distantis speciebus dicitur enim. quoniam hoc nomen clauis
dicitur equiuoce per eo quod est sub alium collo quod est
sub uestimentum animalium ad claudendum et aperiendum
arteriam et per istum tamen ferreo quo domiorum hostia
clauduntur. hec enim equiuocatio est ualde manifesta quia
est ualde distantium. Expedit ergo quod consequenter dicatur
manifestationem iustitie per hunc modum sic quod sumamus
per nos quotiens uel quot modis dicitur iniustus. hoc enim colli
gemus ex quo eius. est manifestare hominem et ex eo dicere sunt
oppositum et hec. Tertia manifestatio iusto. secundum modum in
tamen manifestationem iustus et ex hiis duobus duo con
trarii habitus. scilicet iniustitia et iustitia. Primum de iustitia de
Deinceps dictorum dicendo declaranda sunt duo.
Primo quid iustitia secundum commune consideratur sit
conueniens descripta. Secundo quid iustitia secundum se pro ut
Ergo primo quod iustitia secundum quod est una uirtus
non sit conuenienter descripta cum dicitur quod est habitus
a quo homines sunt operatiui iustorum et a quo iusta opera
tur et uolunt iusta. et probatur quod hec descriptio sit superflua
quia sit diminuta quia sit ridiculosa quia sit falsa. Quod autem
sit superflua probatur quod nugatorie repetit hec particula
a quo operantur iusta. hoc enim particula includebatur
in prima cum dicitur operatiui. operatur primo et non alio quam
est operatiuus. Quod autem sit diminuta probatur quod diminuitur
posita in illa approbata diffinitione iustitie quod
dicitur quod iustitia est constans et perpetua uoluntas ius
suum cuique tribuens. ff. de iustitia et iure. l. iusti
tia. hec enim ponit constantiam et perpetuitatem ius et utilitatem de
signatam per hoc dictum aut que tamen est bene necessario
reddere ius suum unicuique et auferre alteri non facit
hominem iustum. hec autem omittuntur in hac de
scriptione philosophi quare est diminuta. Quod autem sit ridi
culosa probatur quod ridiculum est notum per ignotius. sed
est hic iustitia enim notior est quam iustum. iustitia enim
dicitur iustum non econuerso ut ff. de iustitia et iure principio.
hic per sumatur iustum pro opere iustitie sicut enim
dicitur iustum quod est opus iustitie et sic patet quod iustitia no

tior iusto quia hic describitur notius per ignotius. et per
consequens est ridiculum. Quod autem descriptio sit falsa probatur quod non
omnis iustitia est operatiua. prima iustitia innocentie quia
apparet quod non non operans ut non operans laudatur de habitu
operatiuo. sed non accipiens alienum laudatur de iustitia
ut secundo decretum de libertate quod iustitia non est ubi
habitus operatiuus. In oppositum est auctoritas philosophi.
Ad hoc ergo cum eo quod est conueniens descriptum quod unaquaque con
uenienter describitur si describitur per esse genus suum per
obiectum per subiectum per actum. sed sic est in proposito quod hic
est esse genus huius iustitie id est uoluntas sunt iusta et eius
obiectum uel obiecta uolens autem quia sicut habitus uoluntatis ap
petitiui est eius subiectum uel uolentes sunt eius subiecta uelle
et operari sunt eius actus. unus elicitus scilicet uel
le intrinsecus uoluntati remanens et alius imperatus
exterius manifestus. hec autem omnia sunt in hac descriptione
accepta et tamen perfecta quod hec descriptio est conueniens data
non uel superfluum uel diminutum uel ridiculosum uel falsum
continens. Ad primum ergo dicendum quod nugatio uel tolli
tur uel excusatur per eo quod ille due particule sunt adiec
te ad primam ad exprimendum illos duos qui uoc
tres sunt quia habitus qui est actus primus non
cognoscitur nisi per actus secundos. Ad secundum autem dicendum quod
illa descriptio non est omnis omnis iustitie quod apparet ex
eadem lege ubi dicitur quod iuris precepta sunt tria. scilicet hone
ste uiuere. alterum non ledere ius suum cuique tribuere. hec
autem omnia iusta sunt plus iuris precepta sunt et que
seruare est iustitiam facere et tamen in prima descrip
tione iustitie non agitur nisi de tertio iuris precepto. scilicet
de retribuendo cuique ius suum. Hoc est dicere quod
~~omnia in illa descriptione iustitie non agitur nisi de tertio~~
~~iuris precepto. scilicet de retribuendo cuique ius suum.~~
Vel potest dici quod omnia in prima descriptione posita alia que
ibi ponuntur in ista uno excepto. scilicet constantia
que non debetur iustitie per se sed cuiuslibet quod scilicet
ut uirtus alicui est congrua et hoc modo iustitia dicitur con
stans quod est ei congrua constantia perpetuitas uero po
test nomine ipsius quia habitus est qualitas de difficili
mobilis ut dicitur in predicamentis. et tamen quia habitus uirtutum
moralium sunt permanentissimi ut dicitur. ii. primi. uel lex sup
sit perpetuitatem pro permanentia de difficili pro uirtu
tibus autem sumit hic nomine iusti uel iustorum ut
dicitur in expositione littere. illa uero utilitas que desi
gnatur id est per signum distributiuum cuique sumi
tur uel non in descriptione quia sepe enim iustitie
in descriptione suum per uoluntatem. Ad tertium dicendum quod iustum potest
sumi dupliciter uno modo ut dicitur a iustitia. alio modo ut
dicitur a iure. primo modo non sumitur. sed secundo quod omne
preceptum et iustum a iure dicitur iustum. et hoc modo
iustum notius est quam iustitia ut uidebitur in questione
sequenti. Ad quartum dicendum quod operari non sumitur sic pri
uatiue ut intelligamus quod omnis supra opera exteriora.
abstinere namque ab actibus uenereis de operibus
castitatis et temperantie non quod ponatur exterius

actum opus sed quod ponit opus interius iustitia perfi
ciens opus exterius et hec modo operatur iustitia non accipiendo
alienum quod interius eligit et uult quod exterius alie
num non accipiat et hoc modo iustitia est operatiua.
Deinde secundo queritur quod iustitia sit prior iure. Et uidetur
quod bonum ut bonum prius est quam bonum ut
debitum bonum. sed non est debitum nisi quod bonum sed iu
stitia est de bono ut bonum. ii. omnis uirtus est
de bono et de difficili. ius autem est de bono ut est debitum.
ethicorum. et cadit sub iure debitum secundum uel ultima
ri quod sequitur uero quod iustitia prior sit iure. Item
quod potius appellat a priori ergo homo ab hu
mo quod prior est homine. et ab uerbo que prior est
sed ius est appellatum a iustitia. ff. de iustitia
et iure. l. prima quod iustitia prior est iure. Tertio quod in
ius prior est arte probatur. uirtutes enim sunt ut habetur
primo methaphisice. uirtus enim certior est omni arte ut dicitur ii.
quod uirtus prior est artes. iustitia est uirtus ius autem
est ars boni et equi ut ff. eodem titulo. l. iustitia. quod iu
stitia prior est iure. Item quod preceptum prius est exe
quente preceptum executione. sed iustitia precipit eius
executionem ut notatur glossa ff. eodem titulo l. iustitia quod
iustitia prior est iure. Contrarium oppositum autem quod obiectum
uirtutis prius est uirtute. sed ius est obiectum iustitie
quod prius est ea. Ad questionem. quod preintelligenda sunt duo.
Primum quod ius uel naturale uel gentium uel ciuile uel do
minium uel humanum uel quolibet nomine censeatur
hec est partes quarum quelibet medium uocatur ius per
est preceptum legislatoris. Et debitum subditi est et
scriptura realis in libro uel mentalis in animo osten
dens preceptum et debitum. Est opus iniustum
et debitum illa que tangit ii. ii. 2. quando de re opus
uirtuosi ius enim nec presupponit legis latorem
ipsum uel deum sicut ius diuinum uel naturam sicut
ius naturale uel hominem sicut omnia humana iura quo
cumque sit illa. Item presupponit subditum cui ius impo
nitur scriptum uel naturale uel aliud ad notitiam
cuius iuris. Item opus bonum potest fieri et sim
ilia que supponunt ius et ius suum. et aliquid
per precepto uel preceptis ut imperatiuo dicitur. Item ius naturale
est quod in lege terminus continet quod quis iubet
alteri facere quod sibi uult fieri et prohibet alteri
inferre quod sibi non uult fieri. Alia uero sunt pro
debito subditi ad obediendum legi ut apostolus. Testi
ficor enim omni circumcidenti se quod debitor
est uniuersale legis faciende. ad Galathas. v. Aliud uero
sunt per scripturam id est per quandam ostensionem precepti et
debiti ut dicitur ius est ars boni et equi in prologo di
gestorum. Aliud autem sumitur uel ope debitum uel de
bito ab aliquo et illicitum ut ff. de iustitia et
iure. l. iustitia cum dicitur ius suum cuique tribuens
et pro eo ius suum unicuique tribuere. Tertium preint
telligendum est quod iustitia in omni cor[illegible] relinquit
ius cui omni et singule species iustitie eius species

iuris sicut prius probatum est non tamen iustitia que est virtus de [illegible] de iustitia secundum [illegible] [illegible] iustitie a[illegible] .n. iusta vel operato. Cuius ergo primus dicitur ad questionem quod ius sive obiectum iustitie prius est quam iustitia quia operando [illegible] ius [illegible] primam iustitie quod est prius iustificatione cum iustitia sequitur et non precedat iustificationem. Sed ea supradicta sunt priora iustificatione que sunt et priora posteriora iustitia. Ad inspecta [illegible] ex ordine illorum. Et preceptum enim prius est debito sicut est [illegible] ex [illegible] quod deus precipit ergo debeo et teneor obedire et non ergo non obedire possum vel debeo [illegible] datum sed preceptum.

Debitum autem prius est illo rationis dictamine omni sive preceptum et debitum non enim est possibile quod rationis ordinat ut debitum quod non est debitum vel preceptum quod non est preceptum. Ad [illegible] rationis dictamine prius est illo quod debito ut [illegible] operabili et referibili ad iustitiam. Sed .n. tamen quod opus quod non potest intelligere ut preceptum et ut debitum non posset referre vel ordinare ipsum ad iustitiam. [illegible] ut iustum est et sic preceptum prius est iustificatione dicit .n. philosophus .v. c. ij. quod iniustum est [illegible] vel ordine [illegible] operatione idem autem et iustum quando operatum est iustificatio est autem tamen quamdiu operatum sit non est iustificatio sed iniustum. Hic de iustificatione videlicet quod iustum est [illegible] vel ordine sunt [illegible] quod idem iustum cum operatum est iustificatio est autem tamen quamdiu operatum fuerit non est iustificatio sed iustum. Sed ergo patet quod ea sunt priora iustificatione. Iustificatio autem prior est iustitia [illegible] quod philosophus sunt iustitiam prius acquisito ex operibus iustis quas ipse vocat iustificationes. Ergo ultra iustitia prior est iure. Ad [illegible] ad primam in oppositum quod ius non est de debito [illegible] quod id debitum presupponit iuri. Sed ipsum ius in ratione precepti facit id bonum esse debitum et sic verum est quod michi cadit sub iure id debitum. Et hoc quod est cadere sub precepto iuris est esse debitum. Iustitia vero in tantum virtus est de bonis simpliciter sed de bonis [illegible] et non ista questio non concludit. Ad secundam autem dicendum quod sepe prius appellatur et denominatur a posteriori sicut [illegible] a videre et sic [illegible] dicitur [illegible] relatione. Ad tertium autem dicendum quod virtus prior est arte [illegible] [illegible] et non originis [illegible] nunc loquimur. Maior autem certitudo non arguit prioritatem originis [illegible] utrobique certitudo eiusdem rationis sicut arismetica et geometrica. Certitudo autem virtutis et artis non est eiusdem rationis. Ad quartum autem dicendum quod ius [illegible] iustitia [illegible] ius enim et iustitia [illegible] sicut lex [illegible] lex enim hominem ligat et non [illegible] [illegible] vel iure homines non ligat sed [illegible] [illegible] quod idem est ius ligat [illegible] sed non iungit cooperando. Iustitia vero [illegible] habitus voluntatis hominem non ligat [illegible]. Sed hominem

iungit precepti [illegible]. Ad [illegible] autem ad glosam quod est [illegible] tertium vel [illegible] tertius qui precepta attribuit [illegible] iustitie [illegible] iuris precepta sunt [illegible].

Videntur autem illegales. Postquam egit de [illegible] tione iustitie et iniustitie hic agit de prima distinctione et divisione iustitie. Primo ergo ponit illam divisionem. Secundo exponit eam ibi Quoniam autem avarus. Prima [illegible]. Ex divisione quarum [illegible] ex prima dicit primo [illegible] iniustum. Secundo [illegible] iustum. Tertio opus iniustum et [illegible] opus iniustum. Dicit ergo quod homo videtur iniustus [illegible]. Sed uno modo iniustus dicitur [illegible] illegalis .i. inobediens legi. Secundo modo [illegible] avarus .i. excessivus [illegible] cupidus. Tertio modo [illegible] inequalis .i. inequaliter dividens ea que debent esse divisa inter se et [illegible] vel inter se et alium. Ex hac divisione sequitur secunda [illegible] [illegible] modis dicitur [illegible] oppositorum tot modis dicitur et reliquum [illegible] capitulo que repetita est in parte precedenti. Dicit ergo [illegible] quod iustus [illegible] dicitur uno modo .n. dicitur iustus [illegible] legalis .i. obediens legi. Secundo modo [illegible] dividens inter se et alium vel inter primum et primum [illegible] iudex iustus. Ex hac autem divisione [illegible] quod opus iustum dicitur uno modo opus legale [illegible] obedientiam legis [illegible]. Secundo modo opus equale [illegible] divisionis in dampno et lucro et in [illegible] et de minimo. [illegible] quod opus iniustum dicitur uno modo opus illegale .i. contra legem [illegible]. Secundo modo opus inequale .i. [illegible] equalitatem debitam [illegible].

In evidentiam huius partis occurrit tertia dubia. Prima [illegible] divisio est trimembris et omnes iste sunt [illegible] non videtur debere esse [illegible] dicitur primum oppositorum tot modis dicitur et reliquum et e converso. Secundum [illegible] non videtur [illegible] et iustitia cum de ipsa sit prius tractatum. Tertio quia non videtur [illegible] ius quod est prius [illegible] notitia est [illegible]. Ad [illegible] quod ad primum quod in translatione arabica [illegible] dicitur Alexandrina [illegible] hee divisiones sunt [illegible] [illegible] est trimembris quod [illegible] est probabile. [illegible] aliqui dicunt [illegible] quod esse oportet [illegible] quod est amplius [illegible] quod est minus [illegible] iniustum est equale non dicitur [illegible] uno modo [illegible] legale. Secundo modo quia est equale. [illegible] non valet [illegible] quod sicut equale excludit a minori et a maiori sic inequale [illegible] in minori et in maiori [illegible] sicut equale non potest [illegible] [illegible] inequale [illegible] maiori vel minori [illegible]. Ad [illegible] quod [illegible] [illegible]. Ad [illegible] inequale sicut in prima. Est ergo [illegible] illegale inequale [illegible] superius et inferius [illegible] omnis avarus

est inequalis sed non e converso. Avarus enim [illegible] vult [illegible] debitum [illegible] de bonis et minus de laboribus et expensis et sic est vere inequalis. Sed non [illegible] quod iudex innocentem condempnans alteri parti non amore sui ipsius nec favore partis alterius sed odio condempnati iste [illegible] inequalitatem committit non tamen avaritiam. Et omnis inequalis est illegalis quia lex precipit omnem equalitatem debitam inter personas vel [illegible] [illegible] et sic omnis inequalis est illegalis quia facit contra legem [illegible] in [illegible] primum [illegible] non [illegible] est illegalis quia facit contra preceptum iuris [illegible] de iustitia et iure [illegible] iustitia [illegible] iuris precepta. Iste tamen non dicitur inequalis quamvis inequalitas de qua loquitur hic philosophus sit ad alterum que est [illegible] ut probatur [illegible] de iustitia ad se ipsum .c. Utrum autem. Ex hiis ergo patet quod hec divisio non est divisio [illegible] ad [illegible]. Sed [illegible] philosophus [illegible] in [illegible] divisionibus potuit esse quia finaliter intendebat concludere avaritiam sub inequali non dixit de ipsis plenius. Ideo [illegible] divisionibus potuit [illegible]. Ad secundum non video tamen esse reddendam [illegible] quod [illegible] iusto [illegible] esse dicta iustitia conformi divisione divisionem [illegible]. Ad tertium autem dicendum quod hic est divisum ius in divisione iusti philosophus enim non utitur nomine iuris sed nomine iusti et [illegible] ego exposui iustum pro opere iusto potuissem exponere pro iure quia philosophus dicit iustum [illegible] ordine sed idem quod operatum est dicitur iustificatio .i. opus iustum [illegible] de modis agendi iuste et iniuste in parte. Est ergo [illegible] sua quod opus [illegible] est debitum [illegible] ipsum est ius vel iustum et ex ordine et non [illegible] sufficit [illegible] iustum.

Consequenter ibi Quoniam autem avarus. Exponit partes premisse divisionis. Primo avarum. Secundo inequale ibi Inequalis autem. Tertio illegale ibi Et illegalis. De avaro exponit primo materiam. Secundo formam ibi Homines autem hoc orant. Tertio removet [illegible] ibi Iniustus autem non semper. Dicit ergo primo quod [illegible] avarus et iniustus [illegible] non erit circa omnia que non erit circa virtutes sicut magnanimus. Sed erit tamen circa bona fortune circa que sunt bona fortuna vel infortunium [illegible] bona simpliciter .i. absolute [illegible] bona non [illegible]. [illegible] autem est de moralibus virtutibus et de prudentia [illegible] male uti sicut divitias [illegible] possunt esse nisi bone.

Consequenter ibi Homines autem. Exponit formam avari [illegible] avarus est [illegible] avari dicens quod homines avari supple in quantum avari hec predicta bona fortune orant .i. optant et appetunt et ea [illegible] sed ea [illegible] obvenire possunt eis orant [illegible] sic orare [illegible] optare [illegible] procurare. Sed orare et optare id bonum quod [illegible] se sunt bona quod ipsis [illegible] sunt bona eligere et expedire omnibus et singulis ea que sunt simpliciter ipsis bona. Nos enim [illegible] bonorum [illegible] et ista debemus appetere [illegible] sunt vel esse possunt nobis bona et utilia. Avari autem quod student et curant [illegible] non curantes de bono [illegible] ideo sunt avari ea que sibi sunt noxia cupientes.

Deinde ibi Iniustus autem. Removet unum [illegible] diceret de [illegible] avari quod avarus est circa bona et desiderat de bonis quod homines appetunt excellentiam [illegible] avarus est [illegible] vel esse labores portandos [illegible] non appetit plus immo minus de hiis malis et sic [illegible] formam avari. Ad hoc autem respondet dicens quod [illegible] minus malum [illegible] ad malum videtur esse aliqualiter bonum. Ideo avaritia que est cupiditas boni potest esse [illegible] malo tanto plus appetit de bono [illegible] esse avarus [illegible] avari.

Consequenter ibi Est autem inequalis. Exponit aliam partem premisse divisionis [illegible] in esse [illegible] quod inequalis est iniustus quia hoc [illegible] inequale [illegible] avari [illegible] iusto sub ratione inequalis non sub ratione avari vel illegalis et ideo de isto philosophus [illegible].

Consequenter ibi Et illegalis exponit aliam partem premisse divisionis .s. illegale [illegible] copulando cum hiis precedentibus [illegible] sic avarus est iniustus et inequalis est iniustus sic et illegalis est iniustus. [illegible] ibi Quoniam autem illegalis. Dicit ergo primo quod ideo illegalis est iniustus quia [illegible] illegalitas [illegible] est illegalis [illegible] omnem iniustitiam et est quod [illegible] omnis iniustitie [illegible] .s. legalis.

Consequenter ibi Quoniam autem illegalis. Assignat materiam [illegible] et opposite iniustitie [illegible] sunt omnia legalia de quibus ordinat tres conclusiones. Primam quod omnia legalia sunt iusta. Secundam quod sunt [illegible] servativa felicitatis. Tertiam quod [illegible]. Secundam ponit ibi Leges autem. Tertiam ibi Precipit autem lex. Dicit ergo primo quod ideo quia [illegible] illegalis est iniustus et legalis [illegible] oppositum et iustus [illegible] est quod omnia legalia sunt aliqualiter iusta quod patet quia unumquodque [illegible] a lege positiva [illegible] iustum est et hec dicimus [illegible]. Sed omnia legalia sunt [illegible] .i. precepta et iniuncta hominibus [illegible] per legem positivam hoc enim vocatur legale quod est iniunctum a lege quare omnia legalia sunt aliqualiter iusta. [illegible] ponit primam conclusionem [illegible] ibi Determinata. Secundo [illegible] ibi Et unumquodque et omnia patet. Est autem sciendum quod legalia dicuntur iusta esse aliqualiter non simpliciter [illegible] legalium [illegible] quod legalia [illegible] lege iniusta [illegible] legalibus positiva lege ad placitum principis

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

omnia bona que quidam bona laudabilia seipsum amat secundum
ipsum quantum potest felicitatem procurat. Hic autem tantum potest fa-
cere per omnia virtuosa quod tamen ille consistit felicitas et
per illa acquiritur. Hoc dicit [illegible] philautus dicente philosopho
quod si aliquis semper studet iusta agere vel temperata vel quaecumque
eorum que sunt secundum virtutes et totaliter bonum sibi acquirit in
[illegible] utique talis magis esse philautus [illegible]
secundum optima [illegible]. Ex tertio mo-
tivo operatur bonum omnia obedientia quia virtus obedientiae
legi operatur omnia precepta in lege. Sed omnia
virtutum opera sunt precepta in lege recte posita ut
[illegible] qui huiusmodi obedientia operatur omnia
virtutum opera [illegible] ex diversis mo-
tivis operatives operum quarumcumque virtutum [illegible]
vel obedientiae vel [illegible] desiderative [illegible]

[illegible]

[illegible]

97

isti pessimo

sine relatione ad alterum. aliud autem dicitur relative cum
habitudine ad alterum civem. Non dicitur urbis vel civita
tis vel civitatis vel alicuius communitatis huiusmodi civis.
Propter quod frustra quereret philosophus 3° politicorum utrum sit e
adem virtus boni viri et civis studiosi in ci
vitate. Item ... non differret quantum ad legalem
iustitiam et virtutem aggregatio ... dixit. Hunc
... assignat philosophus dicens
quod hoc est virtus eadem quod est ad alterum sicut est ... perfecta
quod est civis ut civis dicitur iustitia ... est ...
virtus absolute ... absoluta quod est
... includit omnes virtutes
... virtutes ... sunt
... sunt ... legalis iustitie est
virtus ... sunt ...
virtutis est felicitas hominis ...
... simul omnes ... legalis iustitie est felicitas ...
... notat ... philosophus ...
quod iusta sunt factiva et conservativa felicitatis ...
communicatione ... c. 2 ... virtus et iustitia ... differt ...
... nem ... inter virtutes illa perfec

[illegible]

[illegible]

98

[illegible]

.4.

regulare operatione ipsam reddendo bonam gr(atia) o(mn)is mo(tus) v(ir)tu-
tis originaliter moderatur aliquas passiones quas reguletur opera-
Q(uod) aut(em) iustitia non solum sit circa ea que p(er)tinent ad
passiones s(ed) p(ro)pt(er) p(ro)p(ter) ... q(uo)d sicut p(atet) ad p(ro)ponend(um) q(uo)d o(mn)es
mot(us) v(ir)tutis e(st) circa tristitias et delectationes ... in p(ri)ncipio. c(um)
voluptates et tristitias ...
iustitia non solum ex ... in p(er)sonis ... ex intentione
ex qua ho(mo) fit iniustus ... iustus.
S(ed) ex delectationibus et tristitiis et ex aliis ... ho(mo) fit
iniustus ... comparatione ... hominis ... ali-
ena ... non reddimus aliena ...
iustitia est ... delectationes et tristitias ...
... sicut alia virtus moralis. Ce(tera)
... ad iustitiam applicantur ...
... ex virtute p(ro)venit ...

[illegible]

[illegible]

sui consilio preparatum non habet. Sed iniustum nichil est ipsa iniustitia est iniusta ut iniurium suum relata quia contrarius quod iniuriam sive est ad alterum illius tradidit alteri invito domino. Sed ad contingere esset sic semper quereret quod faceret de consilio iniuriam talis medicina esset semper iniuria et non iniustitia ut habeat eam sumpt. philosophus. ¶ Secundum ad quod medicina est occulta eiusquam pertinet iniustitia ipse quilibet in hoc medicina quam habet secundum suam scientiam vocatur.

¶ Deinde cum dicit Omnis legalis iustitie a particulari quid est dicit virtutem legalem iustitiam distinguitur a particulari et ab aliis virtutibus per esse ad alterum. ¶ Circa primum quod sic probat de ipsa dicit quod sola ipsa virtutum est alienum bonum. secundum c. 3. et hic infertur ex eo quod est usus perfecte virtutis ad alterum. ¶ Secundo quod ipsa sola perficiat hominem ut bene esse ad alterum prima ut autem. Quia videtur quod ipsa sola habeat esse ad alterum. ¶ Contra oppositum arguitur quod quod de ipsa dicitur scilicet quod est alienum bonum et de iustitia particulari dicitur. 5. c. 11. quare per hoc non differt legalis iustitia a particulari iusticia. ¶ Item hic idem videtur de magnificentia que superius magnos faciat non esse sed contra conuenit negotio et pro omnibus videtur quod magnificentia sit alienum bonum magis quam prima. ¶ Ad hoc ergo quod virtutem moralem esse ad alterum potest intelligi. 3. ex causa. scilicet vel ratione operationis que transit in alterum vel ratione commodi quod redundat ad alterum vel ratione proportionis quod est ad alterum in quantum est proportionale. ¶ Primus autem partis ad quattuor dicuntur. primum quod omnis moralis virtus in genere habet per illic operationem ad alterum transeuntem. ¶ Secundum hic commodum redundans ad alterum. 3m quod iustitia proportionale ad alterum reducibile. 4m quod per esse ad alterum iustitia legalis differt in genere. 5m quod per hoc non dicit a ceteris virtutibus in specie. ¶ Primum per inductionem secundum processum philosophi. primo quidem quod coniugio plus castitas que est opus temperantie transit ad alterum. scilicet ad uxorem et prolem. Sed temperantia tamen sunt alique virtutis species que non habent operationem ad alterum transeuntem sicut sunt virtutes que parte custodiunt corpus humanum sicut sobrietas et virginitas et individualis castitas in quibus species temperantie que regulant usum illicitum humani corporis ad procreationem. Pluralis autem coniugalis castitas habet perfectionem operationem ad alterum transeuntem. Et hic videtur esse plures species temperantie quod ut proprius respiciat usum rei et custodiam rei ut. 9. contra. de libertate quidam alie species in quibus excellat ultimam. ¶ Et idem est fortitudine quoniam invadere et expellere hostes rei publice que sunt operationes publice fortitudinis transeunt in alterum publicum in hostes. ¶ Tertio quod dare liberaliter transit in alterum. ¶ 4o quod operari magnifice et divina et quia transit in alterum. ¶ 4o quod magnanimiter honores assumere magnanimiter ... a ministrare transit in alterum neque in honore ... ad se quam. ¶ Et sic idem de eutrapelia. ¶ 4o quod dicere veritatem et facere gestum certis in rebus et sermonibus transit ad alterum. ¶ 5o quod virtute certis insufferre transit in alterum. ¶ 6o quod eutrapelie ludere cum aliis transit ad alterum. ¶ 7o quod iuste distribuere et permutare cum sit in alterum. ¶ Et sic per quod patet operationes virtutum supra ... in genere unum omnis transeunt ad alterum. ¶ Secundum autem virtutum commodum redundet saltem ad alterum patet. primo ratione quod opus virtuosa in alterum transiens vel est conversum ad ultimum commoda vel incommoda vel est simpliciter nociva non fructuosa vel est fructuosa et commoda. Pro

pter dari quod nociva quia sicut vir ad artes hic ad consilium dicitur vir moralis virtus melior certius arte vir potest dari quod nociva et non fructuosa quia secundum virtus esset malicia vel de preciosa. ¶ Dabitur ergo quod quantum ad illum transitum erit fructuosa et commoda non autem ille a quo transit ergo commoda illi alteri per quem transit sicut accidit in iustitia et odio malorum hominum quorum punitio redundat in bonum rei publice quare virtutis commodum virtutum moralium redundat ad alterum.

¶ 3o patet per inductionem sicut prius de transitu. inducere ergo per te primum. ¶ Quod autem omnes per virtutes morales proportionale sit ad alterum reducibile probatur quia hoc per eas proportionabiliter vel proportionale potest secundum eas ad alterum operari ut visum est quia homo in temperantia est proportionalis et secundum eas ad alterum refertur et per eas perfectus est ad alterum secundum eas relatus sicut potest dici temperatus cum uxore temperatus fortis ad hostes fortis liberalis indigentibus liberalis et sic de aliis. ¶ Quod autem legalis iustitia per esse hiis tribus modis ad alterum differat a ceteris in genere probatur quia secundum iteratione philosophi et expositionem custodum ut ceteris virtutibus in genere non reperitur ad per bonitatem et bonitate obiecti virtutibus virtutis et operis virtutis particularis secundum virtutem in quibus per eius descriptionem dicitur. ii. in ceteris quae habentem bene perficit et eius opus bonum reddit. Supra li. 2o. vel dicitur quod est dispositio perfecti ad opus optimum vel dicitur quod est ultimum de potentia ad bene esse et ad bene operari. 1o phisicorum vel dicitur quod est extremus in meta certus et. 5. li. 2. In nulla descriptionum includitur simpliciter esse ad alterum hec iustitia vero in sua nominis ratione includit et importat ad alterum ut fuit. 8. exceptum. ¶ Et idem videtur aliis virtutibus ut est virtus et perfectio bonitas dicitur creatus et ut est opus ad alterum vel perficiat alienum bonum dicitur iustitia eius. ¶ Quod autem legalis iustitia per esse ad alterum non differt vel a ceteris in specie per quem per rationes specificas includitur esse operativum ad alterum et esse conservativum boni ad alterum ut per inductionem operatio namque temperantie differt sicut bonum et melius cum tendit in suum ut temperantia suam coniugalis fortitudo esse ad rebelles et civiles ut. 3. c. de magnificentia. esse autem fortitudo ad robustos et validos est virilis et sic de singulis inducendo in ceteris quod in omnibus virtutibus sit determinatio virtutum et opponuntur ad quos et vel ad quos et quibus et. et quibus non et quare virtutes in specie includunt esse ad alterum quod tamen non includunt in genere sicut scilicet includit in ratione sua esse ad se et tamen in ratione virtutis vel in ratione virtutis vel iniustitie equalitas que non dicitur esse grata eius equalitatum appositam. dicitur ergo quod libertas est virtus et per eius perfectio et bonum hominis liberalis et dicitur quod est iustitia sed quod est bonum pauperis egenum. ¶ Argumenta vero patent et non possunt secundum vias suas secundum predicta.

Quoniam autem iniustus inequalis. Postquam divisit iustitiam particularem a legali et eam iustitiam particularem dividit in distributivam et commutativam. hic incipit agere de iure iusto iusticia distributiva. primo autem manifestat hic iustum. 2o iustitiam et oppositam ibi. Iniustum autem quod per te proportionale de iusto autem et iniustum. dices. primum quod iustitia est medium inter

ter. 2o quod habet ad minus. 4or terminos duas res et duos homines ibi. Est autem equale. 3o quod ius exigit in proportione rerum distribuendarum sicut secundum proportionem personarum in quibus ibi. Et eadem erit equalitas. 4o quod iustum potest esse etiam in numero monadico quam tamen numerali ibi. Est ergo iustum. 5o quod proportionalitas talis iusti in quantum proportionalitas requirit. 4or terminos. vel tres vel quattuor ibi. In tribus minimis. 6o quod proportionalitas in quantum iusta requirit quattuor et non reliquos disiunctos ibi. Est autem iustum. 7o quod iustum sic proportionale requirit 4or proportiones ibi. Erit ergo iustum. 8o quod proportio huius iustitie est geometrica ibi. Vocant autem. 9o quod est distributiva ibi. Est autem quod continua. Ad primam conclusionem sic arguit. equale est medium iniustorum. Sed iustum est equale quare iustum est medium iniustorum. In qua ibi. probat primo maiorem 2o minorem ibi. Sigitur iniustum. 3o concludit maiorem ibi. Quod autem equale. Conclusio iustum conclusionem ibi. Iustum medium. Maiorem probat in quacumque operatione est plus et minus invenitur potest esse equale quod est medium inter plus et minus. Sed in operatione iniusta iniusti est plus et minus quare invenitur potest esse equale quod est medium inter plus iniustum et minus iniustum. Huius probationem ponit primo minorem dicens quod sicut superius fuit declaratum iniustus est inequalis in operando et opus iniusti inequale et per consequens in iniusti operatione iniusta est plus et minus. 2o iustum minorem. inequale equale vel proportionale. 3o ponit maiorem ibi. In medio vero operatione et per probatio autem minor est clara et certa patent. 2am conclusionem probat ibi. Est autem equale ut minimis. Intendens sic arguere. Omne requirens plura quibus contingit pati iustum et iniustum et plura in quibus contingit pati iustum et iniustum ipsum exigit ad minus 4or terminos duos scilicet homines quibus contingit pati iustum et iniustum et duas res in quibus homines pati possunt iniustum et iniustum. Sed iustum est huius quare exigit etc. Hic primo ponit primo maiorem minus 2o concludit ibi. Necesse igitur. 3o minorem ibi. Quando autem ipsum medium principium. 3o in tertio quo iusti quando sunt et medium et equale et iustum dicens quod equale est ut minimis et paucissimus quod dicitur quod ad minus est in duobus quod vel est equales in ipsis tamen vel necesse est quod iustum sit medium et quod sit equale ad id erit ad aliquid scilicet quod fiet operatio equalitatis et erit quorundam quibus contingit pati iustum et iniustum etc. et dicit iusto debetur esse medium et esse equale et iustum hec iustum quarta maior. ¶ Consequenter. Et sic quando iustum et ipsum iustum dicitur verum quod non quod iustum sit quod est medium et medium aliquorum hoc autem inequale media aliquid plus et minus inopere. Iustum sic quod esse equale debet duorum secundum quod fiat equalitas plurium vel duarum personarum vel plurium. Item sic quod iustum est iustum debetur aliquibus quibus contingit pati iustum et iniustum. res autem in materia vel in re validis iustum vel iniustum pati potest non nisi sint homines. ¶ Minus ergo pluribus iuste concluditur quod necessario est iustum esse in quattuor minimus. hic est ergo minus quod dicitur in paucissimus quod non potest esse in paucioribus. ¶ Quod sic enim recipit quattuor ex pluribus dicitur quod de istis quattuor duo sunt quibus contingit evenire iustum pati sicut et iniustum hec et oportet esse homines. Item alia duo sunt due res in quibus contingit hominem pati iustum et sic ad minus oportet esse quattuor terminos iusti. Alia vero duo cum quo ipsum iustum est medium

hic non contingit quod ad duo extenduntur per totum iusti scilicet plus et minus. hic est per supponitur ad totum iusti extenduntur excessu qui est in plus et defectu qui est in minus. ¶ 3am conclusionem potest ibi. Et eadem erit. Per quam ponit eam. 2o potest eam ex sic quanti consuetudine ibi. Sed hinc pugne. Et 3o ex quanta confessione ibi. Nam ex eo quod secundum dignitatem. ¶ Dicit ergo primo quod de iure et iustitia iusti erit eadem equalitas in proportione personarum quibus iustum tribus suum reddit et rerum in quibus iustum reddit quod sicut se habent illi homines hinc et inde adinvicem res in quibus reddit eis ius tamen. Sed etiam si secundum proportionem eandem se habent illi vel illi homines quibus ius suum recipiunt verbi gratia quia si homines non sunt equales in merito tamen quod fit eis honorum distributio ipsi et habent non equalia pondera. verbi gratia quod duo mercatores contulerunt de bonis suis et unum capitale unus quidem. C. libras. Alter vero. CC. cum eo autem capitale lucrarentur. CCC. aureos. Sicut autem in distributione lucri quod inequaliter meruerunt et inequaliter contulerant ad capitale inequales portiones recipient. tamen de lucro recipiet secundum proportionem eorum que posuerat in capitali quia cum unus posuit plus in duplo quam alter et de lucro recipiet plus in duplo quam alter quia recipiet. CC. aureos. et alter tantummodo. C. ¶ Consequenter. Sed hinc pugne. potest hinc convenire ex frequenti consuetudine. dicens quod hinc nascuntur frequenter pugne et accusationes per contrarium. scilicet quando vel illi qui in iusto sunt equales in distributione non habent et suscipiunt equalia premia vel quando illi qui non sunt equales suscipiunt equalia. hic autem non esset nisi quod iustum est quod equales in merito distribuantur equalia de premio et quod inequalibus in merito distribuatur et reddantur inequales portiones de premio homines enim iniustum passi clamant pugnant et accusant distribuentes. cum autem habent quod iustum est pacificantur et tacent et quiescunt. quare patet quod de iure est quod proportio rerum distribuendarum fiat secundum proportionem personarum. ¶ Consequenter. Adhuc ex eo. potest idem ex conclusione dicens quod hoc quod supradictum est ad ampliandum est ex eo quod fit in civitatibus secundum dignitatem. omnes enim in quibus cum auctoritate constitutis fieret oportere esse in distributionibus iustum in honoribus secundum dignitatem quandam in qua dignitate ponunt unam verbi gratia honorum distribuendorum. Sed inveniunt quod secundum quod per civitates secundum ad ipsum quod circumstantie dicunt dignitas secundum illam proportionem eis distribuuntur honores. ¶ Sed non omnes secundum diversas civilitates ordinatim dicunt esse unam terminum dignitatis quam merito honorari. Sed democratici dicunt illam dignitatem esse libertatem isti sunt plebei qui non preficiuntur maioribus. in sola libertate et democratie libertate extollunt. ¶ Oligarchici vero dicunt hanc dignitatem esse divitias isti sunt burgenses potentes et divites qui dicuntur facultate extollunt quod in ea ceteros antecellunt. ¶ Quidam autem nati ex oligarchicis dicunt hanc libertatem esse nobilitatem generis isti descendunt ex antiquis divitibus. Sed ipsi non sunt divites et ideo extollunt id in quo precellunt. Aristocratici vero sunt boni et virtuosi dicunt hanc dignitatem esse virtutem que sola meretur honorari secundum virtutem ut. 3. contra. de magnanimitate quare hic est vir

comparationis quod proportio distribuendorum. Hec dicit sequi proportionem iustorum in eis quibus fit distributio. Ad cuius evidentiam notandum quod tria sunt recta principatus, scilicet regnum, ubi principatur unus ad commune conferens ut in commodum. Aristocratia ubi principantur pauci virtuosi ad commune conferens. Policia vel politia ubi principantur multi ad commune conferens. Tria vero sunt transgressiones corruptiones et obliquitates istorum: transgressio regni est tyrannis ubi principatur unus ad proprium conferens; transgressio vero aristocratie est oligarchia ubi pauci ad sua sola commoda; transgressio politie democratia ubi principantur multi plebei ad sua commoda cum iactura meliorum. Hec habentur [illegible] c. x et 2° et 3° politice. Et ex hiis possunt videri motiva eorum qui diversimode opinantur de dignitate. Consequenter declarat ibi: Est ergo iustum. Arguens ita: proportionale potest esse tantum in numero monadico qui numero unitatum; sed iustum est proportionale, ergo potest esse etc. Hic ponit primo tabellam ex premissis, dicens: iustum ergo est proportio vel ut proportio est in [illegible]. Consequenter addit dicens quod proportionale non est proprium numeri monadici, idest unitatum, qui est ex simplicibus unitatibus constitutus, sicut numerus [illegible], cuius quelibet unitas est simpliciter una, sed proportionale invenitur in omni numero quantum sit, prout est numerus numeralis constitutus ex numeris, sicut numerus [illegible]. Consequenter quod [illegible] ex duodenis [illegible] proportionale invenitur in omni numero. Ad significationem quod proportionalitas est equalitas proportionum, proportio vero potest esse numeri ad numerum; quia proportionalitas [illegible] potest supra numerum [illegible] minor [illegible] in numero [illegible] sicut [illegible] se habet ad binarium in [illegible] proportione duodenarius vel ad octonarium in eadem [illegible] proportione quia utrobique est [illegible] proportio, ideo [illegible] proportionalitas que fundatur in numero [illegible]. Consequenter declarat ibi: Est igitur minimus, dicens primo quod talis proportionalitas est in quatuor terminis vel paucissimis, sicut quod [illegible] non potest esse [illegible] etc. [illegible] termino distinctos [illegible] etiam dicit quod maxime est [illegible] continua [illegible] proportionalitas que [illegible] omnia sunt termini, dicit [illegible] sunt distincta et coniuncta que [illegible] non indiget [illegible] sunt etiam [illegible] quam proportio non sunt distincta sed continua, quia [illegible] uno utitur ut duobus et dicit idem bis, ut [illegible] non sunt [illegible] termini [illegible] etiam [illegible] erunt [illegible] dicatur quod sicut se habet pars que est a ad partem que est b sic pars que est b ad partem que est g. Et sic bis est dicta pars que est b, quare [illegible] b ponitur bis. Erunt iam proportionata [illegible] non [illegible] etiam [illegible] et [illegible] ut proportionalitas requirit [illegible] tres [illegible]. Consequenter ponit ibi: Est autem et iustum, dicit quod [illegible] proportionale possit esse in [illegible] termino quod iustum est ad minus in [illegible] et proportio eadem vel proportionis [illegible] querens ad proportionale iustum erit ad minus in [illegible] distinctis [illegible] cuius etiam assignat [illegible] in hoc iusto [illegible] sunt duo, scilicet ea que distribuuntur puta res, et ea quibus distribuuntur puta homines. [illegible] ad minus sunt [illegible] etiam [illegible] distincti. Consequenter declarat ibi: Erit igitur et cetera.

Ad cuius evidentiam est sciendum quod in omni iusta proportione [illegible] comparatio: prima ad personam, secunda rei ad rem, tertia personarum maioris ad rem maiorem, [illegible] alterius ad alteram, [illegible] utriusque personae vel sue ad alteram partem suam. Ponatur ergo quod [illegible] castelli data [illegible] expugnantibus et capientibus ipsum. Venit comes qui vocatur a cum C armatis, et venit baro qui vocatur b cum L armatis. Capto castello dividunt spolia in duas partes, una tamen est altera dupla et vocetur g, altera vero [illegible] dupla et vocetur d. Hiis ergo sic dispositis patet quod est proportio quedam comitis ad baronem, item alia partis spoliorum ad partem alteram, item alia comitis ad partem duplam. Et alia comitis simul cum parte sua ad baronem simul cum sua. Et sic videntur due esse proportionalitates: una secundum proportiones [illegible] alia [illegible] has proportiones ex una parte et proportionum [illegible] ex alia. Et in hiis consistit distributiva iustitia. Ex hiis ergo has proportiones et proportionalitates deducat [illegible] dicens quod sic est: a comes erit proportionatus ad b baronem in quantum est prima proportio. Ita est g maior pars spoliorum proportionata ad d minorem partem in quantum est 2a proportio, quare [illegible] sic se habebit a comes ad g partem maiorem sicut b baro ad d partem minorem. Post hoc [illegible] proportiones ultimo dicit quod sic se habebit totus a comes ad g pars eius ad totum b baronem ad partem eius. Post hoc [illegible] proportiones et duas proportionalitates in quibus consistit iustum distributivum, que quidem distributio coniungit partem cum parte et exigentiam iuris et proportionis. Et sic distributio copulat [illegible] est [illegible] quidem coniungit quod coniunctio comitis a cum parte g et coniunctio baronis b cum parte d est iustum in distributione et est medium iustum quod proportionale. Iniustum vero est preter vel est proportionale vel est proportionale medium ut in [illegible] iustum et proportionale [illegible] medium sicut [illegible] a [illegible] partibus. Consequenter ponit ibi: Vocant autem talem proportionalitatem [illegible] dicit quod mathematici vocant hanc proportionalitatem geometricam, cuius causam assignant quia in geometria [illegible] in proportione geometrica [illegible] accidit quod totum sic comparatur ad totum sicut pars altera ad partem alteram [illegible] non accideret in proportione arithmetica sicut accidit in geometrica. Est igitur sciendum quod proportio geometrica attendit non [illegible] excessum. [illegible] proportio [illegible] ad [illegible] in [illegible] sicut se habet quaternarius ad [illegible] binarium secundum proportionem arithmeticam in qua solum attenditur equalitas excessus; ita est utrobique excessus per unitatem. Item sicut se habet senarius ad [illegible] ad binarium secundum proportionem geometricam quia utrobique est proportio dupla. Item per has proportiones sume duas partes excedentes [illegible] et [illegible] et fac unum totum [illegible] sume alias duas partes excessas [illegible] et tertiam et fac unum totum [illegible] senarium. Hiis autem sic positis videtur quod secundum arithmeticam proportionem aliud totum excedit totum [illegible] quia plus parte [illegible] excedit senarium in dualitate, quia [illegible] in sola unitate. In secunda vero proportione [illegible] geometrica sume partes excedentes [illegible] senarium [illegible] et fac unum totum [illegible] partes

excessas [illegible] et fac unum totum [illegible] huius. Et sic suppositis videtur quod secundum proportionem geometricam totum excedit totum [illegible] sicut pars partem. Puta senarius [illegible] quia utrobique est proportio dupla. Videtur ergo quod proportionalitas iustitie distributive dicitur proportionalitas geometrica propter similem proportionem totius ad totum et partis ad partem. Consequenter declarat ibi: Est autem non continua, dicit quod dicta proportionalitas est non continua, cuius causam assignat quia proportionalitas que due proportiones continuantur in uno termino, sicut accidit cum sicut se habet a ad b sic b ad c, ex quo ambe proportiones sunt [illegible] fundatur proportionalitas continua [illegible] termino b. [illegible] proportionalitas est continua. Sed [illegible] non potest contingere quia [illegible] cui fit distributio et bonum quod distribuitur possunt fieri unus [illegible] terminus quod tamen esset necesse si proportiones continuaret [illegible] uno termino. Sed non dico sicut se habet comes ad baronem non possumus ulterius dicere sic baro ad [illegible] quare talis proportionalitas non potest esse continua. Ultimo autem epilogando concludit dicens quod iustum [illegible] expositum est proportionale. Consequenter cum dicit: In iustum autem [illegible] iniustum dicto iusto oppositum manifestat per eius formam. Secundo vero [illegible] ibi: Et in operibus. Dicit ergo primo quod sicut iustum est proportionale, sic iniustum est oppositum, et [illegible] proportio [illegible] que sit plus [illegible] necessarium [illegible] dicens proportionalitas [illegible] forma huius iniusti esse [illegible] extra dictam proportionalitatem. Consequenter cum dicit: Et in operibus manifestatur eius modus, dicit quod huius iniustum non solum accidit in rebus cum distribuuntur, sed etiam in operibus quod apparet quia ille qui facit iniustum habet plus quam [illegible] qui [illegible] iniustum vel iniuriam est passus habet minus de quantitate boni, e converso in [illegible] de malo quia passus plus habet de malo. Agitur autem minus [illegible] quod minus malum potest reduci ad mensuram boni per eo quod minus malum ad maius malum comparatum fit [illegible] accipitur in ratione boni, quia potest quia omne eligibile est bonum et magis eligibile magis bonum. Sed minus malum est magis eligibile quam maius malum. Quare minus malum est bonum et [illegible] maius bonum. Hic [illegible] ponit primo consequens ibi: In bono in ratione. Secundo [illegible] ibi: Est enim minus malum. Tertio [illegible] ibi: Eligibile autem. Et patent omnia. Ultimo autem epilogando dicens quod hec est una species iusti quam iam manifestatum est. Consequenter cum dicit: Residuum autem [illegible] duo [illegible] primo

Deinde [illegible] quod [illegible] ponit acceptionem personarum que opponitur iustitie distributive. [illegible] 2° vero [illegible] faciens iniustum habeat plus de bono et minus de malo [illegible] iniustum [illegible]

Dicit primo ad quod non [illegible] nulla [illegible] Consequenter [illegible] secundum [illegible] iustitia distributiva secundum [illegible] acceptionem personarum [illegible] quod non est [illegible] opposita. Consequenter [illegible] primo quod [illegible] acceptio est preterire primum [illegible] personam causam indebitam [illegible] ab hac iustitia in quantum preferuntur [illegible] personas causam indebitam puta propter libertatem propter divitias propter genus nobilitatem propter virtutem ut recitat hic philosophus. Quare [illegible] in debite [illegible] de magnis dicit philosophus quod viri potentes, viri divites, viri nobiles honorantur a quibusdam, per se vero super hoc [illegible] quod secundum veritatem solus bonus est honorandus. Quare libertas vel [illegible] divitie et nobilitas sunt

causa indebite quod [illegible] per aliud [illegible] quod [illegible] sit causa indebita [illegible] quod si duo viri [illegible] talis non [illegible] munificentia [illegible] ponatur in [illegible] quod [illegible] lucrentur [illegible] causa esset indebita [illegible] in [illegible] bis [illegible] recuperent equaliter possunt quia ipsi non [illegible] sunt in virtute quia virtus est causa indebita quod in distributione preferatur [illegible] opposita vel quod opposita iustitie distributive de quo inquirendum [illegible] distributores et discerni [illegible] Hic [illegible] acceptio quia opponitur isti iustitie. Deinde [illegible] premittenda sunt [illegible] primo quot sunt modi distribuendi secundum formam. 2° [illegible] secundum materiam. 3° quod est [illegible] acceptio. Et quod sic [illegible] debita vel indebita preferenda [illegible] Dico primo [illegible] quod duo sunt modi distribuendi secundum formam quia sunt due forme oppositionis [illegible] una est in conferendo [illegible] vel mala aliquorum [illegible] alia est in conferendo a [illegible] que [illegible] collecta [illegible] Dico secundo quod distributionum sunt tres modi secundum [illegible] quam contingit distribui: aliud [illegible] quod est debitum reddi, aliud quod est debitum dari, aliud quod congruum [illegible] offerri. In primo casu [illegible] quibus sit distributio habent ius in re distribuenda, sicut mercatores in lucro distribuendo et piscatores et venatores et [illegible] in preda distribuenda [illegible] quod distribuitur [illegible] reddi non dari. In 2° casu [illegible] habent ius in re distribuenda licet [illegible] dignitatem sit distribuende [illegible] Hiis quibus distribuitur nullum ius habuerunt in distribuendis [illegible] ius habeant in distributis [illegible] dicitur eis dari [illegible] reddi [illegible] debitum sit distribui quod [illegible] vel [illegible] In tertio casu [illegible] est debitum a parte distribuentis [illegible] a parte recipientium, sed est congruum, puta cum [illegible] distribuuntur in cotidianis [illegible] congruum distribui [illegible] Dico 3° [illegible] quod [illegible] possumus [illegible] personam [illegible] acceptionem [illegible] est [illegible] vel postponere [illegible] causam indebitam [illegible] proponere vel preponere [illegible] aliquos quod postponere est [illegible] accipere sicut [illegible] in distributione labor et expensas [illegible] quod [illegible] alii neutrum [illegible] acceperit [illegible] amore vel favore alterius [illegible] odio [illegible] acceptio [illegible] Dico quarto [illegible] quod causa debita [illegible] in distributione preferendi [illegible] est maxime principaliter [illegible] quod est distributio faciendi [illegible] alia causa est indebita vel [illegible] debita [illegible] dicendo [illegible] philosophus [illegible] quod [illegible] distribuendum [illegible] plurium [illegible] in quantum [illegible] aliquorum que [illegible] sunt eis [illegible] distribuenda [illegible] fundatur [illegible] maxime logica [illegible] topica [illegible] ad [illegible] et magis ad magis et maxime ad maxime. Pone ergo quod lucrum [illegible] distribui [illegible] qui [illegible] sunt [illegible] qui [illegible] posuit in capitali. Sic igitur qui aliquid posuit [illegible] capitali debet recipere aliquid de lucro [illegible] qui magis posuit magis recipiat et quod

102

materie maior et minor secundum proportionem omnium. Si ergo nos simpliciter seu
distribuendi bonis ... bonus erit sumptus ho-
norandus. Si magis bonus magis honorandus et maxime bonus
maxime honorandus et sic ultra ... Eius quod primum
sis dictum est ad ... acceptio ... iustitie distributive
tanquam ... iniustitia distributiva ... ab
ea ... acceptio ... iustitiam et iniustitie
... amicitie vel odium ... que ... vel ...
... vel postpositio ... acceptio ... mo-
dis quibus iniustitia distributiva ... iniustitia ...
... acceptio ... Unde
... acceptio ... vel ...
... tam ... Item ... acceptionis ...
... in iudicio ... reddendo ...
... dignitas ... conditiones ...
... iniustitia ... distribu-
... acceptio ... Hoc ...
... iniustitia ... preter

[illegible]

[illegible]

a principio totum dividetur per medietatem et ponis di-
visum esse totum in partes equales. Philosophus dicit quod iustum
esse medium per diatam ... quod
medietate assumens altitudinem de linea ... quod
tamen est ... in partes inequales ...
... medie-
tatis ... a minori
... in quo ipsa super-
cedit medietatem ...
... ad equalitatem ...
... inequales dicitur ...
... medietatem totius
... ab eo qui excedit totum
... excedit et defectum apponit et sic
... ad equalitatem ... venit. Aliam per diatam in
... medium ...

ex his ad ii necessariis in quibus bonus homo excedit legem bonam.
que sunt 2o: prudentia. iustitia. Item bonus homo sit potentior
quam lex quia ubi preceptum legis et hominis sunt contraria
quam continet totam potentiam faciendi homines bonos. scilicet
metus et amor exhortacio et exemplum. De metu dicit
philosophus quod multi obediunt necessitati magis quam sermoni et magis
quam timent magis quam bonum. li. x. c. ... De amore quod dicit
... quod plurimi sermones et amores magis habent de proprietate
quam legalium et civiles mores ... cognitione et beneficii ... ex
... dilectiones et obedientes ... De exhor-
tatione ... quod ... latentis eius ... vita ver-
... auctoris ...
... ad ... c. 2. Item ex ... quod ze-
lantes ... imitari ...
ex 2o rethorice c. de zelo. Zelantes ... sunt ... iu-
venes et viri magnanimi ... Item quod bonus vir
... lex ... in motu et timore ... in-
iustum ... ultorem ... boni ... civitatis
... ad cives amore ... et cives ad ...

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

opus eius sit .g. corpus .d. .b. opus a' contrario ad
equatum ad .g. vocet .d. sig(itur) non erat ul' non quei
ebat sic operari pt'es ussa erat iustitia commutacionis
... Quam aut(em) op(ort)et requirit [illegible] ille mediu(m)
commutacionum faciens [illegible]

[illegible]

[illegible]

No

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

autē car iā ē reuissū. Cū 2ᵃ aūt dō q̄ pā īuitale ē
vl' ueuit uō ꝯtienia sēc nūs ꝗ q̄ nūs sup paō
solude ueuigan de pctō. Silimus. ꝯ ṗe dē tuā
Dubitabit autē utiqȝ aliq̄s noīatū ꝯt̄uerit ula
io. h̄ agit de volūtario. ꝑt̄ ī uu le ul' noīā mā
p° ꝯ ṗōnit īcentū ꝯtaīn tigitū. 2° ꝑseqt' ipm. ē. vtrū
n. uē. Dic ḡ p° q̄ ai' s. declaratū sit c. y. de modis
agendi iustū ꝯ iniustū. dubitabit utiqȝ aliq̄s si iustia
declaratū sit de pati iniustū sic iustia declarauit de fac'
iniusti ꝯ ꝯ ṗsime ꝑ ōme fac'e iniustū ē volū. aliq̄s
dubitabit utrū idem dicend' sit de pati iniustū.
Cū n. rōnabiłt' potest dubitari licet ī q̄ ad dīc̄ ꝑ pe
tā euripides inducens ꝑsonam bellorofontis q̄
matrem occidi volentem occiderat ꝯ dicens matrē meā
interfeci. i. iuste occidi vns aūt h̄ ex ꝑ ino ī dōno
...

[illegible]

113

mala iusti ... prudentu(m) ... ... bo(n)a (et) mala ...
... ho(m)i(n)is (et) ... bonu(m) ... ho(min)is ... ...

Comm(en)t(um) ... propter ipsum agens ... ...
... ... corrigit eam ... ... timere. ... ...
... ...
ignorantia ... ...
... ...
... ... iustum facere ... ... ho(min)is iusti ...
... ... ho(min)is ... ... ho(mo) iustus
... ...
iustus ... ... iustus
... ... omnia facere ...
... ...
... ...
... ... fugere
(et) abire ... ... timere. ... ... corrig(it) ...
... ... ad ... fortem (et) iniustum facere ...
ad ... iniustu(m) ... ... facere ...
actus ... ... ho(min)is

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

tapplat s. li. 2. ut esse et pro oppositum omne iniustum et
equale sit probat prius. esse namque iniustum vel facere
vel pati dicit equale et iniustum inequale quare cum
facere quam pati iniustum est malum. 2. quia est quod iniustum facere
est per se et eius quod iniustum pati quia ponit aliquid per v. Secundum dicitur.
Dicitur igitur quod deterius est iustum id quod potest esse vituperabile cum ma
licia perfecta et simpliciter vel cum dispositione ad maliciam propria est
deterius quam id quod est sine malicia utrumque istorum est sensu predicto. Sed
iniustum facere est vituperabile et cum malicia quia est super malicia
et perfecta. vel quod est dispositio ad maliciam perfectam pertinet non. vel se
iniustum facere contrarius sit voluntarie cum iniustus. ut s. e. li. c. x.
iniustum autem pati est sine malicia cum sit involuntarium. ut s. e. li. c. 15.
quare iniustum pati per se minus est pravum quam iniustum facere. li. 1.
ponit per quod. Et nota. iniustum facere ad 3. non uti quod
cum sua modificatione id est simpliciter. et per hoc patet. (I)n hiis
videtur esse quedam repugnantia quia ipse prius dicit quod iniustum
pati est pravum. In 2. vero dicit quod est sine malicia et iniustum con
trarium quod omnis pravitas est malicia. Immo deterius sonat
pravius quam malus. philosophus. n. dicit quod dignum esse malum et
dicit ipsum non esse pravum. s. tertio de liberalitate quod sit deterius esse
pravum quam esse malum quare vel quod iniustum pati vel sit cum
malicia vel non sit cum pravitate. (A)d hoc dicendum quod non est
aliqua repugnantia quia nomina ista sunt ut hic prius supra
generaliter pro quolibet malo culpe vel pene comparans ex
tione oppositione iniusti facere pariter et iniusti in sua
ratione ad voluntarie iniusta et hoc modo verum est quod ambo sunt
prava. i. mala culpabilia vel penalia quod oppositum est ma
le culpabile vel penale quod oppositum est mala culpabilia et pa
ti penalia. In sua vero ratione comparat malum culpe et malum pe
ne. dicitur. deterius esse malum culpe quam pene et hoc ratione sua
ad voluntarie quia culpa que est in opere iniusti est cum malicia voluntarie
pena vero que est in opere iniusta potest esse sine omni malicia voluntarie. Et
ergo iniustum est pravum penale et sine malicia culpabili. (E)t
est quod iniustum pati per accidens potest esse deterius quam iniustum
facere et esse deterius malum malum. propter illud quod
iniustum pati despicit et seipsum sustineret. Sed de hoc actu
non curat ars neque in medicina. Sed n. dicit
pleuresim. i. dolorem lateris acutum cum febre et sputo
sanguinis nocentiorem esse maiore egritudine quam
pedis offensionem quamvis aliquando fiat et contingat per accidens
offensionem pedis esse maius malum quam pleuresim. primum
si contingat quod offendens propter offensionem cadat tempore
quo capitur ab adversarius et captus moriatur et per hoc etc.
(C)onsequenter cum dicit Secundum metaphoram etc. complet quod omiserat de iniustitia
ad seipsum. Dicit igitur quod proprie non contingit aliquem sibi ipsi fa
cere iniuriam vel iniustum quia non esse iustum non quod iustum
quod sit inter hominem et seipsum. Sed aut unum hominis partem
ad alteram et inter istas partes potest esse quoddam iustum. Sed non
iustum simpliciter sed metaphorice et similitudinarie dicitur. non iustum esse metaphorice
civile iustum. Sed tamen iustum dominativum et dispensativum seu
yconomicum quod quidem iustum metaphoricum dominativum et dispensativum
sit inter partes hominis potest quia pars anime rationalis prima
intellectus superior et inferior dicta esse et per partem anime irrationalem
in appetitum sensitivum et vitalem motivum conformiter perpetuum

In hiis sermonibus. i. per dictas explicitas in hiis singu
laris quibus dicitur quod particula anime alia dicitur per naturam
patiens rationalis. Alia vero sensitiva similiter patiens rationalis
ut hec potest possidere et alia percipit et perdurat patiens rationalis.
Alia vero exequitur et mutat. In hiis autem respiciunt aliqui
homines quibus videtur quod sit iniustitia hominis ad seipsum per eo quod
in hiis partibus contrarie appetitum hominis patiens aliquid preter vo
luntatem et desideria sive propria patiens sicut forti accipit in
iracundia appetitus sensitivus vincat electionem appetitus intel
lectualis autem in homine incontinente tunc homo incontinens pa
titur preter appetitum intellectus per quod patitur quod eius elec
tione et frangat ea sicut aliquis contraria tunc homo patitur
quod appetitus sensitivus compatit quod corrumpitur eo qui vincat
a delicio suo fraudatur quia corrumpitur tale iustum non sit ho
minis ad seipsum est tamen per partem et partem hominis sicut
vero appetitus sensitivus. (Q)uo autem epilogat dicit quod de vir
tutibus et de aliis moralibus virtutibus determinatum sit per mo
dum superius expositum. (I)tem sic prius quod iustitia

(A)ccidentaliter predicta quod iustitia talis potest sic quod peius
est iniustum facere quam iniustum pati per philosophum. Sed ni
hil est iniustum facere. iniustum vero est iniustum pati quod peius
est id quod videtur. (E)t 2. quod peior est ubi maior culpe quod cuius
pena. Sed iniustum facere est culpa iniustum vero pena quod utrumque. (E)t si di
catur quod iniustum facere et sine ratione cuiuslibet intentione non est culpa
quod per Augustinum non sunt a proprio libro quia pro hiis rebus
quas invite amittere possunt iniusta cedere polluti sunt
primo li. de libero arbitrio. Sed iniustum contraria possunt homines
iniuste amittere quod super tuenda hominis cede polluti
sunt appetito nisi non sunt. (E)t 2. quod magis moriendum est
diminuta patientes quam aliquam culpa committere ut s. li. 3. c. x.
Sed iniustum facere hominem est videtur de consiliis secundum quod committi
posset pro homine quare magis moriendum est sicut minus ma
lum. quam aliquem occidere quod est mais malum. (E)t quod
mulieribus magis pro eo quod volunt moriet vel mechari
pro eligere est sicut manifestum malum mori quam mechari. i. de li. n.
laudatur Ioseph secundum Iacob. qui prelegit se morti
exponere quam domine sue in actu nephario consentire.
Genesis 39. Sed iniustum facere peius est quam mechari. quare peius
est quam iniustum. (E)t 4. quod peius est quod per se meliora bona quam
minora. Sed per iniustum facere perdunt meliora bona. scilicet innocen
tiam et sic que sunt maxima. ut s. li. 1. per iustitiam vero
lum perdunt minora bona. scilicet bona corporis que non sunt
maxima. Sed mediocria ut habetur ibidem quod ut prius.
(C)ontra. Sed oppositum arguitur. primo quod mechus est cum qui aliene vi
te insidiatur quam causa quaslibet tuetur occidit ut Au
gustinus ait primo li. de libero arbitrio. quare mechus est tunc est
iniustum primum ellicit occidere quam ab insidiatore occidi. (E)t 2. quod
ex hiis medium peius est quam ut libero. Sed iniustum non bona et
secundum se esse secundum se est illius peius. non est sic causa
de iniusta quod non causa de summa de quo tunc superiori
est causa habere de bono naturale. Et cetera. Et iniustum facere de
fendendo se est iniuste legitima. quod secundum iusta vim vi repel
lere licet quare peius est iniustum quam iniustum facere. (Q)uo sine
eo quod pono. Et respondeo scilicet sicut quod hic alicui vadit

dicere primo sunt ii. quod parti iuste interficere et iniuste interficere vel in
iuste interficere et iniuste interficere vel iniuste interficere et iniuste
iniustitia vel iuste interficere et iniuste interficere. Primo ponit
exemplum per contingere talis casus. duo homicide sunt
iuste ad suspendendum iudicati. unus eorum datur op
tio quod alterum suspendat et liberetur vel quod suspendatur ab
eo et ille alius liberetur. (I)n 2. talis quidam eques est in
quadam via munitis hinc inde clausuris constitutus ex
parte una venerunt hostes eum ipsum interfecturi iniuste
ex alia parte via plena est pueris sedentibus sic dispo
sitis ut non est possibile eum cum equo transire quin aliquos interficiat.
aut ipse vel iniuste interficiet vel iniuste interficiet pueros
innocentes. (I)n 3. talis quidam iuste dampnatus ad mor
tem tenetur in carcere. unum non potest evadere nisi interficiat car
cerarium et quod ut eum vel interficere iniuste vel interfici iuste.
(I)n 4. talis quidam viator incidit in manus unius la
tronis vel plurium quos non potest evadere nisi eum vel eos in
terficiat interficiendo potest evadere et si non evadat occidetur iniuste.
Sed vero preterea non evadat interficiet iuste per leges et
secundum decretales virginum vim et defensionem corporis sui.
(I)n primo casu videtur dicendum quod peius est iuste interficere quam iuste interfi
ci. quia quamvis iuste interficere non est actus per se malus
tamen est scandalum socii morientis et plus offen
ditur de socio occidente quam de alio et est actus turpis.
aut fieret in viris et sine honore vel ordinatus sunt
sicut totus abhominabilis. Sed hiis non obstantibus sentio
videtur dicendum quod peius est ei iuste interfici quam talis causa
secundum conservatus eligeret interficere quam interfici per unum causa de periculo
comoda saluti sue quam aliene quam animam quam sua
ad aliam venerunt ex hiis que sunt ad nos ut s. li. ix
Sed comodius est unicuique preferri huiusmodi bonum propositum
pro salute sua differri propter primum sue quam tractatum aliis suffi
dentem Iob. dicit. (V)ita mea ut plagam paululum do
lore meo antequam vadam et non revertar ad terram tenebrosam
et Iob. x. c. quare expedientius videtur huic non iuste interficere
quam iuste interfici. (I)n 2. tamen horrore illius officii potest quod
interfici tunc suspendendus est seu eius vel per vel quamvis
non homo aspirabit ei se peregit ipse suspendi maxime
supposito confidere de misericordia Dei cum potest esse contrito. (I)n 2. casu
dicendum quod peius est interficere quam interfici quia de iure vult non
de locupletari cum aliena iactura honorum innocentium
iniuriam. Sed in vero non per alterius locupletari longitudine vite
ut ypocrisimum in casu quia cum patientia debet potius expectare mor
tem quam innocentibus inferre mortem. et in 3. casu ipse ph
ilosophus quod peius est iniustum facere quam iniustum pati quam ad
hoc vadit ducere sentencie sue utrumque exemplum. (I)n 3.
casu dicendum pro idem quod multo peius est iniuste interficere pro
evadenda morte iusta quam iniuste interfici per evaden
da morte iniusta. Sicut enim peius est iniustum facere quam iniu
stum pati multo fortius est peius quam iustum pati. (I)n
4. casu dicendum quod peius est iniuste interfici quam iuste in
terficere quia licet iuste interficere non malum est per se et ad
adherentium iniuste interficere malum est quod est iniustum pati
per est vel malum ut patet per prius in prima parte questio
nis quare quod iuste interficere non malum per se est quam iuste
quod per se non est malum. (A)d rationes. (P)ro obviat. si dicatur quod

prius est in eius domini mors sanctorum eius quod ipsa mors iniuste
sanctis illata non est eius talis ut supra. Sed est vero quod est
perfecta vite fide divinitus ut quicumque iustitia deligat.
Sed iustitia iniustitia detracta vita privata nature aut vi quod
sua causa hoc debent velle in magis meliorum vita sterata.
(A)d primum quod pro parte ea dicitur est quod prius hoc verum est
iniustum et gradu agendo malum. (A)d 2. dicendum quod concedatur
quod iuste interficere est morte culpa cum verum est quod iniuste
non posset esse sine culpa. dicendum quod Augustinus dicit sic in
ficientes non esse liberos a peccato. Sed interrogat quomodo liberi esse
possunt. q. d. quia ratio et sensu est coordinata voluntas
tamen constitutio. (A)d 3. vero dicendum quod interficere malorum est
maleficium non est turpe. Sed esse per ex animi vultum seu primum
nentis recti quod malos suis propriis manibus occiderit
sicut Phinees. Numeri xxv. et Samuel i. Regum xv. Et
Hely iii. Regum xviii. Et Deus dicit maleficos non patiare
vivere. (A)d. 4. dicendum quod mechari sine causa est licitum
quod in mechare per unum et aliena recte numquam potest esse dig
no tempore quantio tamen pena vel premio. Sed vero hora
dicit pura quod potest esse digna suspendio tamen non pena iniusta
est non sunt sicut communis quod homicidium posset esse per
quam adulterium. (A)d quantum dicendum quod licet ut iniuste et iniuste
non perditur aliquod tale bonum. Antiqui in opposito in oppositum
occidi potest est id est eius expositum. Et sic explicit sententia v. li. Ethicorum.

(Q)uia de exercitivis. In precedentibus li
bris egit de virtute morali. Hic autem
agit de intellectuali de qua primo po
nit continuitatem. 2. prosequitur. ibi. Anime autem virtu
de intellectuali autem virtutibus seu de recti
tudine primo ponit quod de ipsa est dicen
dum. 2. quid de ipsa est dicendum ibi. In omnibus. 2. quod non est
sufficienter dictum ibi. Est autem adde. quod restat dicendum. ibi. pro
ea. Dicit igitur primo quod nos predicentes exercitivas virtuti
bus. s. li. 2. quoniam opus est optimitate virtutis eligere
medium non autem superhabundantiam vel defectum. per quod oportet illa
fugere dicemus et quod medium eligendum erit non quod est me
dium rei. Sed medium quod est medium quo ad nos sicut hoc
recta dicit ratio dividamus et distinguamus hic. s. Secundum
rectam quoniam alia est recta speculativa et alia recta practica
et alia recta artificialis et divina ut videbitur. s. c. 3. De sola
ratione practica intendit quia de recte quod intendit dicendum est in dif
finitione virtutis. Non illa vero sine causa est alia aliis divi
denda. (I)n 2. vero In omnibus ponit vel repetit id ad
de recte et est diu dictis ut visum est. s. li. 2. in
omnibus dictis habitibus virtuosis vel quo ad virtuosis et
talibus habitibus est quoddam signum ratione ad quod
habitum et habitum ad quod respiciens et attendens po
tentie rationalis intendit et iungit supplendo de
fectum tremittit timmunt et rescindendo et defectum
per exigentiam dicti signi et illud signum est determinatione
mediocritatis que dividit seu diversitas ex ordines
et rectorum mediorum et multitudinis sunt similitudine quod
quidem mediocritates nos dicimus exercitivas esse seu ex
iste quoddam est medium superhabundantie et defectus divisus
ad illas medietates existere et recta ratione ut sunt ex
positum. s. li. 2. (A)d quod est ergo quod sic in virtute et primum

Lib. 6.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

quia omnes qui estimamus nos aliquid simpliciter scire sus-
picamur id quod scimus non contingere et non posse aliter
se habere. quam cum non quo scimus eam se habere. sed ea que sunt
contingentia aliter se habere cum fiunt extra speculari contin-
git extra apprehensionis visus vel alterius sensus latent si
sunt vel non sunt et ita non suspicamur ea non posse ali-
ter se habere. quando eo modo quo scimus ea quod omne scibile est
necessarium et non contingens. Hic ponit primo ma. 2o mi.

[illegible]

vel factionis. Quia vero idem est in proposito actio et factio, agibile et factibile. Sed ars non est directiva actionis, et per consequens ars erit habitus cum vera ratione factivus, id est factionis directivus. Hic vero ibi ponit maiorem (?) ... quam in ... actionis et factionis. 2o ostendit ibi. Neque enim. 3o manifestat ibi. Sunt enim factionis. Et patent omnia ex predictis. Deinde cum dicit: Est autem eodem modo. Item 3o investigat rationem artis ex eo quod eius materia est eadem cum materia fortune. Et primo id facit. 2o ex ratione artis infert rationem oppositi ipsius artis, scilicet in arte ibi: Atechnia. Primo ergo intendit arguere quod circa eadem sunt ars et fortuna. Sed fortuna est causa contingentium que sunt in proposito nostra per accidens, et per rationem operis que ars est cum ratione vera, et ratione operis, et per consequens erit habitus cum vera ratione factivus. Hic vero ibi ponit primo maiorem, probans autem ex sententia sapientis Agathonis qui dixit quod ars fortunam dilexit, quia sepe quod fortuna incipit et inchoat ars perficit et consummat; fortuna autem dilexit artem, quia sepe fortuna iuvat artem sicut patet in [illegible] operibus maxime. 2o ibi: Ars quidem igitur. Infert conclusionem intentam ut patet. Et 3o ... supponit expositionem philosophi, videlicet quod fortuna est causa per accidens eorum que accidunt preter intentionem et rationem agentis; quia cum propositum opus ... quod provenit ex intentione et ratione artis esset opus fortune si eveniret preter rationem et intentionem artis. Deinde cum dicit: Atechnia autem ex habitibus per oppositum ... rationem artis, id est inertie, quod opponitur arti. Dicit quod atechnia est contrario modo se habens, quia scilicet est habitus cum ratione falsa factivus circa contingens aliter se habere, quod est materia proposita. Et ideo ... uno modo ut privative opposita arti ... alio modo non est atechnia quam modo non dicatur ratione falsa; alio modo prout sumitur ut contraria arti, et hoc modo idem est quod ...

Hic ... diffinitionis dicte de arte. Atechnia. Comprehendum est vero quod omnis ars sit habitus cum vera ratione factivus. Et arguitur quod sic. Primo per locum a diffinitione, quia diffinitio ... de diffinito. Sed habitus cum vera ratione factivus est diffinitio artis, quam posuit de arte. Item 2o quia secundum philosophum ... nulla ars est que non est cum ratione factivus habitus. Item 3o quia omnis habitus qui est cum ratione esse contingens factibile est habitus cum ratione factivus. Sed omnis ars est cum ratione esse contingens, et non esse contingens agibile, quia ... est prudentia, et per omnes est esse contingens factibile, quare ut prius. Item 4o quia omnis virtus intellectualis cadit sub aliqua diffinitione quinque virtutum intellectualium, scilicet ... non sunt plures quinque, ut dicit ... Sed omnis ars est virtus intellectualis et non cadit sub diffinitione intellectus, scientie, ... vel prudentie; quare omnis ars cadit sub diffinitione artis data. Sed in oppositum arguitur primo quod ... quedam artes practice, alie speculative, quia factive non factiones sunt. Sed quedam alia ut artes ... quare artes vere practice, alie speculative, non est habitus cum ratione factivus. Item 2o quia dialectica non est habitus cum ratione factivus, quia talis habitus est circa contingentia fortune subiecta, ut dictum est. Sed dialectica est ars artium et via ad omnium methodorum principia. Quare non omnis ars est habitus cum ratione factivus. Solutio. Dicendum quod ars potest sumi 3 modis. Primo quidem pro arte non scientia. 2o pro arte scientia. 3o pro arte indifferenter accepta ad scientiam et non scientiam. Primo quidem modo sunt artem proprie. Sed 2o modo accipiendo artem ut ... quod non potest ... sic accipere artem cum intellectu scientie, quod talis ars non solum esset ars sed et scientia. Item 3o modo sumunt artem hii in dialectica qui agunt de ortu logice et dicentes quod Parmenides primus invenit ... logicam excogitaverunt, primo Aristoteles ipsam in artem redegit. Constat autem quod ars logica est vere scientia ex ... Item 3o modo sumunt artem ... quod ars est plurium collectio preceptorum ad eundem finem tendentium ... preceptorum ... scientie ...

Item. Ad id autem quod nulla ars scientia est habitus cum ratione factivus, quia omnis talis habitus est contingentium ... Sed ars scientia est necessariorum et nulla est contingentium, ut patet ex ratione scientie ... Quare nulla ars scientia est habitus cum ratione factivus. Item 2o quod omnis ars scientia est ... Sed hic cum ratione factivus contingentium non est in hac parte, sed illa que dicitur ... 6 ethicorum capitulo 2 quod ... talis habitus est ars scientia. 3m autem quod omnis ars non scientia est habitus cum ratione factivus, quia ... per philosophum ... deductionibus que hic in textu. 2o per inductionem in talibus artibus. Propter quod sciendum quod sicut notatur ... omnis ars mechanica seu factiva habet pro fine administrationem huius vite, que ... ordinatur in 7, scilicet lanificium, armaturam, navigationem, agriculturam, venationem, medicinam et theatricam. Quoniam vero sciendum quod omnis humana necessitas vel provenit ex sui conditione vel ex accidentali occasione. Si ex sui conditione ... quia ... aliud quod ordinatur ad tales hominum necessitates, ut ... videlicet vestimenta, habitacula, vehicula et alimenta. Ars vero ordinata ad necessitatem vestimentorum vocatur generaliter lanificium, quod comprehendit omnem artem operativam in lana, lino, canapi, in serico, corio et in omni materia ad vestem vel ad lectum hominis apta, cum denominatio fit a lana. Ars autem que ordinatur ad habitacula vocatur armatura, que comprehendit omnem artem fabrilem, lignariam, lapidariam et argentariam, et universaliter omnem artem operativam in materia ... solida ad tuitionem habitaculorum humanorum apta. Ars vero ordinata ad vehicula dicitur navigium, comprehendens omnem artem vehiculorum sive navium, currum vel quadrigarum, et ... equorum et camelorum, elephantorum, dromedariorum, bubalorum et boum, et universaliter omnem artem ad vecturam utilium rerum aptam, cum denominatio fit a navibus. Ars vero que ordinatur ad ... alimenta ... est agricultura, comprehendens omnem artem disponentem de cultu ... arborum, olivarum, vinearum et aliarum arborum, quam artem ... Item. Homo acquirit aliud nutrimentum violentia, et talis ars que sic operatur vocatur venatio, comprehendens artem venatoriam seu captivam piscium et ferarum, ... cum denominatio fit a captura silvestrium bestiarum. Ars vero que ordinatur ad necessitates provenientes ex accidentali occasione ... duo genera passionum hominis. Sunt enim passiones corporis et anime. Passiones corporis subveniunt medicina, cirurgia et physica. Passiones anime subveniunt theatrica, que ars ludorum comprehendens omnem artem ioculatorum et omnem artem spectaculorum ... vel audibilium, qualia sunt carmina que dicuntur comedie et tragedie, que tempore antiquorum recitabantur in theatro per comedos et tragedos; et de hac arte quoad delectationem et remissionem anime composuit Aristoteles librum quem dicit Poetria. Item. De arte histrionum ... ad hanc artem pertinent larve, id est facies ficte que representant alienam personam. Et de ista arte fuerunt isti qui ludunt in theatralibus, qui in urbibus et villis aliena gesta saltatorie representant, et ab hac arte traxit originem ars statuaria (?) faciens ydola ludicrum turpium, quos dampnat Augustinus 2 De civitate Dei et alibi in pluribus locis. Item. Ex hiis ergo patet quod quelibet istarum artium est habitus cum ratione factivus, id est factionis directivus ... [illegible] ... Sed solum de ... operis edificatorum, cum intendit ... per edificationem domum aptissimam et optimam ... Item. Rationes sunt ex 2o et 3o, id est quod ars ... sumpta non est vere habitus factivus ... Item. Ad ... quod ad artem pertinet ... concludit per intentionem philosophi loquentis proprie de arte non scientia, et tamen concludunt de arte scientia ... de arte equivoce sumpta. Item. Ad rationes que sunt in oppositum dicendum quod ars militaris exercitus ductiva ... est ars factiva ... comprehensa sub armatura. Facit enim aciem ordinatam, que quidem factio potest esse rectissima secundum regulam artis ... erit tamen ... secundum regulam virtutis ... Cum enim ... recte ordinare aciem in bello iniusto quo innocentes sunt in bello iniusto ... nocentes ... Item. Ad 2o de logica dicendum quod ars est scientia et ideo non comprehenditur sub diffinitione ista. Alterum ...

De prudentia sic utique etc. ... de arte, hic autem de prudentia ... primo ... 2o eius obiectum ibi. Consiliatur autem. 3o eius finem ibi. Ars quidem. 4o eius rationem ibi. Relinquitur. 5o comparando eam ad prudentes ... ibi. Propter quod Periclea. 6o ad temperantiam ibi. Unde et temperantiam. 7o ad artem ibi. Sed tamen artis. 8o ad opiniones ibi. Duabus autem. Circa primum ... intentum et modum procedendi ... de prudentia ... de arte ... quos vocamus esse prudentes. 2o ... prudentis et prudentie, dicens quod prudentis videtur esse posse bene consiliari circa bona et honesta et conferentia seu utilia ipsi prudenti ... bonum vite hominis, non solum secundum partem aliquam bone vite, puta esse conferentia sanitati vel ad solam fortitudinem, sed ut omnino conferentia ad totius vite bonum. Item. Probat per signum, intendens sic arguere quod sicut ... in particulari prudens ad aliquem particularem finem, sic ... totaliter prudens ad finem totalem humane vite. Sed nos dicimus esse ... particulariter prudentes esse qui ad aliquem particularem finem bonum et studiosum possunt bene ratiocinari et consiliari; quare debemus et dicere illos totaliter esse prudentes qui ad totalem finem huius vite possunt bene consiliari, et per consequens is qui est simpliciter prudens est totaliter bene consiliativus. Hic vero ibi ponit ... ibi. Signum autem. Et ... ibi. Quare et totaliter. Et patent omnia. Item. Ibi. Consiliatur autem. Manifestat obiectum prudentie ... consilium ... Quare et scientia. Dicit ergo primo quod nullus consiliatur de impossibilibus aliter se habere ... de illis contingentibus que non contingunt ... potestate agere ipsi consilianti ... per aliquem hominem alienum, ut consultum est 3 ... de consilio. Ex quo sequitur quod prudentia non sit de talibus de quibus non est consilium, cum eius intersit bene consiliari, ergo de hiis que per prudentem sunt agibilia. Item. Ibi. Quare et scientia. Infert istud corollarium quod prudentia non est scientia. Quod probat, quia scientia est de hiis que non contingunt aliter se habere, ut ... demonstratio est de hiis que non contingunt aliter se habere. Sed prudentia ... consilium est de contingentibus aliter se habere, ut visum est; quare prudentia non est scientia. Hic vero ibi ponit primo maiorem. 2o minorem ibi. Et non est consilium. 3o conclusionem ibi. Non utique erit. Addens quod nec etiam prudentia est ars, et repetit memoriam rationis ibi. Sed quidem. Et patent omnia. Item. Ibi. Ars autem. Manifestat finem prudentie per rationem artis et prudentie qualis est ... factionis et actionis. Dicit ergo quod ars non est ... prudentia, quia alius est genus actionis ad quod ordinatur prudentia et alius genus est factionis ad quod ordinatur ars ... et non finis ... parte secunda ibi. Factionis quidem, dicens quod ... factionis est finis aliquid aliud ab ipsa factione. Sed actionis non semper ... est finis aliquid aliud ab actione, quia eupraxia est ... per se ipsam finis. Sed omnis eupraxia est ... praxis, id est idem est quod bona praxis. Praxis autem idem quod actio; quare sicut omnis eupraxia est praxis et omnis bona actio est actio. Sed omnis eupraxia est actio; quare non omnis actionis est finis aliquid aliud ab actione. Hic vero ibi ponit ... maiorem ... finem ... patet finis prudentie, que est actio seu praxis et eupraxia. Item. Est autem sciendum quod aliqui volentes assignare causam quare ... factionis est finis aliquid aliud ab ea dixerunt quod bonum ipsius factionis non est in faciente sed in facto, et quod ars ... non est ... hominis bonum vel malum, sed ... bonum vel malum artificiorum. Et ideo factionis semper est finis aliquid aliud ab ea, scilicet ipsum artificiatum, sicut edificationis ipsum edificium constructum. Item. Sed ut ... ad plura respiciens ... de quibus ... respexisset quod ... per palestram et ... artem ... bonum istius ... dare magis est bonum ipsi bene facienti quam bene patienti recipienti, ut 9 huius ... Licet actio et beneficio consistat in recipiente. Item. Quod operatio iustitie non minus est bonum operantis ... quam est bonum alterius ... ut 5 huius capitulo ... Item. ... ars non sit ... hominis bona et mala ... audiamus legistas ... quod homines ... et scientiamus artem medicine ... sanitatem et egritudine

125

hominem est nisi forte velis dicere quod non est ho-
minis bona et mala pro eo quod non tantum est hominis
mediocris sed est communis ut dicatur quod non sunt
hominis bona que sunt hominis quia hominum bona. Cum
enim omnes fateantur bona et mala fortune esse
hominis bona et mala que tamen sunt extra ut dicitur c. x.
¶ Est ergo sciendum huius premissis quod non factionis et ipsius
finis edificationis et ipsius edificationis ipsa et ultimus est
finis ipse aliud alterum ab omnibus istis quia sic
opus et finis architectorie est ultimus finis et bonum
aliud in opus sicut architectorie ut dicitur in primo libro. Item hec
secundum ultimum quod opus [illegible] fabricantis et obser-
vientis [illegible] finem operis sui principalis. Sed omnis
factio actus est et virtus factivus est opus mentis
sive cum principaliter mens preficit ut dicitur c. 3.
et opus aliarum potentiarum exequitur cum principaliter
appetitus voluntatis ut dicitur libro 3 c. 2. Igitur omnis factio
[illegible] finem aliquod opus voluntatis [illegible] perficere.
Igitur ultimum est aliquid aliud ab omni factione. ¶ Contra 4.
[illegible] quarto magis autem [illegible] rationem prudentie. Ostendens
eam ex prehabitis et dictis quod reliquam expositionem
ipsam prudentiam esse habitum cum vera ratione ac-
tivum circa hominis bona et appetibilia et mala
cavenda. ¶ Contra 1. Propter quod prudentia. Manifestat rationem
prudentie comparando eam ad prudentem. Primo
quod propter hoc quedam sunt de prudentia nos dicimus
adhuc [illegible] magnum dispensatorem et magnum
politicum nomine prudentie et alios tales qui et
est et prudentes quia eius participant et de pru-
dentia quod possunt et sciunt speculari et providere
bona et sibi et aliis. Tales autem existimamus esse bonos dis-
pensatores et doctores in regimine domus et bo-
nos politicos in regimine civitatis et regni
propter quod apparet quod ad prudentiam pertinet bonorum estima-
tio. ¶ Contra 1. Unde et temperantiam. Comparat
prudentiam ad temperantiam. Primo ponit istam com-
parationem. 2o probat eam 1. Non enim omnem. 2o manife-
stam distinctionem rationem prudentie 1. Quare necesse.
Dicit ergo primo quod hinc est causa premissis nos se-
cundum appellamus nomine temperantiam id est nomine [illegible]
[illegible] quasi salvantem et rationis veluti dicitur quia
omnium salvat prudentiam. Ipsa namque temperantia
salvat estimationem prudentie custodiendo tempe-
rantia ergo et prudentia se habent sicut salvans
et salvatum. ¶ Contra 1. Non enim omnem. Exponit et probat
[illegible] comparationem intendit ergo sic arguere
[illegible] salvatur per temperantiam quod corrumpitur per intemperantiam.
Sed prudentialis estimatio corrumpitur per intemperantiam quod
salvatur per temperantiam. Hec vero declarat minorem quod
quod delectabile [illegible] per intemperantiam et triste contra
per eam non corrumpit omnem estimationem putatur
quod [illegible] speculativam ut utrum [illegible] delectabile
et triste sit et ita quod trigonus habet 3 angulos equales
equales duobus rectis vel quod non habet. Sed corrumpit
[illegible] estimationem que est operabilium [illegible] delectabile
[illegible] quod non habet. [illegible] [illegible] [illegible]

deoperabilibus sumuntur ex fine cuius gratia operanda
sunt circa operabilia hominis vel faciendum quo ad medium
corruptio per delectationem vel per tristitiam non apparebit sibi
principium supremum vel sumendum ex fine nec apparebit
ei quod oporteat secundum hoc vel finis eligere et operari omnia
quia sicut per nos operanda quia malitia nociva est corruptiva
principii cum principium ex eo finis cum ad dictandum qualiter
operari et vivere debeamus. Malitia namque facit
hominem malo apparere bonum aliud quod appareat homini bo-
num aliquis finis id quod est finis duo sive [illegible] ut dicitur
libro 3 c. d. quod qualis est unusquisque talis et finis sibi videtur
ut c. libro c. 8. ¶ Contra 1. Quare necesse. Iam hec rationem
rationem prudentie dicit quod ex premissis apparet necesse esse
prudentiam habitum cum ratione vera et huius bona et mala
operativum sicut iam fuit expositum. ¶ Contra 1. Sed tamen
artis. Comparat prudentiam ad artem assignans 3
differentias inter eas. De primo dicit quod artis est aliqua virtus
tamquam rei utilis ad finem hominis quod quis uti recte et
non recte bene vel male ad finem hominis qui est optimum
bene vivere. Quod non est in artis quia est virtus ut
cuius usus fiat rectus et bonus [illegible] [illegible]
[illegible] rei utilium quia est virtus ut dicitur libro c. c. De hac
prudentia non est virtus quia eius usus ad finem ho-
minis ordinatur. [illegible] [illegible] ¶ De 2a. Dicit dicit
quod in arte et circa artem est eligibilior qui peccat oper-
artis volens et sponte quam qui peccat nolens
et invite quia iste peccat ex defectu artis. Primus autem
non et ideo iste est deterior artifex. Quod vero circa prudentiam non
est eius quam ille est imprudentior et magis peccans qui in-
cidit in mala ut perdit huius bona volens et sponte
quam ille qui nolens et invite [illegible] debetur venia et
misericordia ut dicitur libro 3 c. 2. [illegible] Tamen autem indubita ut hec videntur.
¶ De 3a dicit quod prudentia est virtus quedam hominis
vel quod hominis per eo quod reddit hominem bonum. Ars vero quamvis
sit quedam virtus intellectualis bonum opus reddat tamen
artificem bonum nisi medium bonum ut edificato-
rem bonum. Virtus quod hominis est illa solum que red-
dit hominem bonum ut dicitur libro 2 c. 6. Prudentia vero reddit
hominem bonum quia impossibile est aliquem esse prudentem non entem
bonum ut dicitur c. 16. Infra. ¶ Contra 1. Duabus autem.
Comparat prudentiam comparando eam ad opinionem. Primo
quiescentia. 2o 2a dictam 1. Sed tamen. Quoniam
quidem in duobus sunt in libro et in libro. Dicit ergo quod cum sint
due partes anime rationem habentes et una sit opinativa sive
scientifica alia opinativa de rebus necessariis aliam
que opinativa de contingentibus per nos operabilibus necesse est quod
prudentia sit virtus alterius opinative illarum duarum
partis rationalium et per hoc est in eodem libro cum quadam opinione.
Quoniam est de eodem libro quia et opinio et prudentia sunt de contingentibus
aliter se habere et sic multe de omni prudentia non sunt de omni opinione
sicut aliquid nudo ostendit consequitur quod opinio est quidem de omnibus
esse et non esse et scientia et ipsum ut dicitur libro 3 c. q. ¶ Contra
1. Sed tamen. Assignat duplicem differentiam prudentie ad opinionem.
2o ergo de prima quod licet opinio et prudentia sint in eodem libro tamen
cognoscendo. Sed prudentia non est habitus cum sola ratione
rationis immo necessario exigit rectitudinem appetitus quia non prius

et prudens ut dicitur libro c. c. opinio autem quamvis sit cum
sola rectitudine rationis. ¶ De 2a dicit dicit quod prudentie non
est oblivio nec eam possumus oblivisci sed non virtutes
morales que sunt permanentiores quam sic diciplinales ut
dicitur libro 1 c. 16. quia sunt necessario annexe ipsi prudentie ut infra
libro c. 16. opinionis vero prius est oblivio sicut et artis et scientie.

Hoc enim dicto de parte intellectiva sunt duo. Primo
autem dictis prudentie sit quedam. 2m utrum prudentia
differat ab omni arte. ¶ De primo autem quod non quia omnis vir-
tus distincta convertitur cum distincto. Sed non convertitur cum prudentia quia
nec ipsa est de quolibet operando hominis prudentia nec prudentia de ipsis
comprehenditur hominis distincte ista quod est habitus cum ratione activus et
[illegible] bona et mala. Sed hominis bene vivere quia dicto 1a ut cum sit
[illegible] bonis et malis sed et ad finem primum recte quia non
omnis bonus est cum ratione activus quia ut habetur in libro 1 c. q. hominis
[illegible] rationem non habens dicitur obedire. Sed omnis bonus est
prudens quia non possibile bonum esse sine prudentia ut infra libro c. 1a.
quia non omnis prudens est cum ratione activus nec propter omnes prudentia
est habitus cum ratione activus propter locum augmentatis. ¶ Ad
aliud [illegible] secundum minor est prudentia quia iustitia [illegible] prudentia. Sed
[illegible] est habitus cum ratione cum sit moralis virtus quodam vir-
tus habitus ut dicitur libro 2 c. q. et non solum secundum rationem sed cum
ratione ut dicitur libro c. 1a. Est et habitus activus et hominis bonus
quod et eam iustitiam dicimus operativam a quo operantur iusti
[illegible] et a quo iusta operantur ut dicitur libro q. c. 1. Et sic patet quod
iustitia est habitus cum ratione activus et hominis bona quia non omnis
talis habitus est prudentia. ¶ 2o quod ulterius scientia practica est prudentia
cum omnis scientia sit et non contingit prudentia esse contingere ut ha-
betur. Sed omnis scientia practica est habitus cum ratione activus et hu-
mana bona [illegible] non est habitus activus sed habitus practice
sive [illegible] [illegible] quia non omnis talis habitus est prudentia.
3o quod prudentia per consequens non est prudentia cum non bonus possit
habere [illegible] prudentiam cum impossibile est prudentem esse et non esse bonum
ut dicitur libro c. 16. Sed prudentia per consequens est habitus cum ratione ac-
tivus quia talis per consequens utitur ratione prudentia bene et videndo
mala quia non talis habitus est prudentia. ¶ Sed in oppositum est
auctoritas philosophi diffinientis prudentiam. ¶ Ad ergo cum eo quod distinctio
ista convertitur et assignat sibi convenienter sunt multa ipsa quia
tres particule huius distinctionis exponunt. ¶ Primo quidem in ista cum
ratione. 2o ista activus. 3o ista circa bona hominis. ¶ Hec prima
namque causa propter prudentiam. Hec 2o finis et opus. In
3o in bonis. ¶ Sed ergo de primo quod de virtute morali
ratione tres sunt opiniones ut dicitur libro c. 2a. Una quidem dixit
virtutes ipsas esse rationes. Alia vero eas esse sine ratione. 3a
vero esse cum ratione. Prima autem nimis dedit virtutibus mo-
de ratione [illegible] non parum. 3a vero secundum veritatem ut debu-
erunt. Cum ergo dicitur quod prudentia est habitus cum ratione
non dicitur simpliciter natura eo modo quo intellectus de virtute
morali quia non eodem modo se habent ad rationem moralis virtus
et prudentia cum ipsa prudentia sit cum habitu rationis virtus
virtus et moralis non. ¶ Et ideo est dicendum quod esse cum ratione
[illegible] triplex intelligitur uno modo sicut cum eo est congenite.
¶ 2o modo sicut cum ipsa essentialiter et actum. 3o modo sicut
cum ipsa actione. ¶ Primo quidem modo est cum ratione apprehensiva
[illegible] cum intellectiva practica ut habetur 3 de anima quia licet

due sint due potentie vires motive et hec non ut modo est cum
ratione prudentia quia ambe sunt due potentie practice [illegible] in
actione sive actio nostra et ipsorum sive factione sunt intellectus et intellectus
motor non est secundum c. libro c. 4. ¶ 2o modo est cum ratione id quod est rationa-
bilis per esse et per participationem ut dicitur libro c. 1 et 8. libro 1 c. 18.
Et per rationem est civilitas et activitas et hec modo omnis ars et
omnis scientia est ad speculum rationis. ¶ 3o modo est cum ratione cuius
actio est ratio et hoc modo scientia est cum ratione quia est cum ipsa consideranne
quod vero. ¶ Primo autem modo non dicitur intelligi quod prudentia sit cum
ratione sed aliis duobus modis quia est cum ratione habituali si-
cut cum ipsa essentialiter et est cum ratione actuali sicut cum ipsa
actione et hoc modo intelligitur est de arte cum dicitur ars est habitus
cum ratione vera factivus. 5 c. [illegible]. Hec ergo de prima particula. ¶ De
2a sciendum quod habitus intellectualis dicitur activus quia est actionis di-
rectivus et dictativus. Hec autem potest dici uno modo in voluntate. Alio
modo in singularibus. ¶ Primo autem modo scientia est habitus activus per rationem
universalem. 2o modo prudentia est habitus activus per rationem singularem.
Singularia consideratur. Hec de 2a particula. ¶ De 3a vero sciendum quod
considerare humana bona potest dici duo quod uno modo non est vel respi-
ciendo ad finem humanum simpliciter. 2o modo ad finem humanum
secundum quod quod ad aliquid particulare finem ut dicitur c. libro c. 3. Finis
autem simpliciter est bene vivere solum. Finis autem secundum quid est bene
vivere secundum quid particulare. Hec autem dicto hec inter cetera
prudentiam ergo considerat humana bona in ordine ad fi-
nem humanum simpliciter quod ad totum bene vivere simpliciter
ut habetur hic. ¶ Prudentia vero recta ad finem secundum quid quod ad
[illegible] vel sufficientiam dicitur quia finis huius parte
sit dicitur ut dicitur libro 1. c. 1. ¶ Igitur per hoc quod debent
intelligi dicto prudentie quia sic ut dicatur quod prudentia est habitus
cum habituali ratione sicut cum ipsa ratione essentialiter et actualiter
ratione sicut cum ipsa actione activus et directivus motum
[illegible] directivus ordinans humana bona ad bene vi-
vere totum. ¶ Ad ergo ad argumentum in oppositum quod distincto
convertitur cum prudentia. ¶ Cum autem probatur primo quod
quod non omnis prudens est cum ratione activus. Sed quod virtus
est falsum. Est enim maior [illegible] rationis est falsa quod de quod omnis
prudens et simpliciter est cum ipsa ratione non solum per alienam
rationem [illegible]. ¶ Iustitias autem inducta non est ad propositum. Licet enim
quod non accipiatur hominem prudentem bonum sed quod bonum [illegible]
ut ipsum bonum vel ad aliud utile et eo modo. Probat ad quod
allegatur [illegible] dicit non esse possibile bonum esse prudentem
sine prudentia. ¶ Cum autem probatur quod non omnis habitus
cum ratione activus est huiusmodi bona sit prudentia per ra-
tionem [illegible] [illegible] iustitia non est cum ratione sed sicut pru-
dentia et scientia practica non sic est habitus activus ad
prudentiam nec prudentia per consequens est [illegible] est bonum bonus sic.

De 2o autem quod prudentia non differat ab [illegible] Prudentia
ab arte non est. Ita sunt superius ab [illegible].
Primo quia ars non differt ab arte bene recte quia invenienda
prudentia est ars bene recte inveniendi sed virtus a
[illegible] distincta est ut dicit Augustinus de c. d. libro c. c. xi.
[illegible] et virtute hec dicto magis competit quod prudentia
quia ars non differt ab eo [illegible] sicut ab inferiori.
¶ Ad quam habitus cum ratione factivus est habitus cum ratione activus
quia ars est prudentia. ¶ Cum [illegible] tenet quod si distincto

sequitur de diffinitione diffinitiua dicente de diffinitione. Sexto sic. Quod fa-
cere est agere et factio actio ut habetur in principiis. Tertio quod
quod habitus factiuus est actiuus per locum a coniugatis. Et
contrarium quia virtutis est bene facere ut s. li. e. c. v. quod sibi modo
facere et bene facere pertinet ad prudentiam et per consequens prudentia est
habitus factiuus. Sed in oppositum est auctoritas philosophi. Ad primum ergo di-
cendum quod prudentia differt ab arte et ars a prudentia in 12 differentiis. Primo
principaliter. Quinque differunt in tribus subiectis quia prudentia est
perfectio actiue practice, ars vero actiue factiue. Quia supra distinguitur
ut ostensum est s. e. li. c. Secundo differunt quia unaquaque earum sunt intellectus
practica principaliter factiue, sed prudentia principatur arti et ars fa-
mulatur prudentie. Cum enim sit quod prudentia domina est virtutibus
moralibus ut s. c. li. c. 6. et iste est principalior in hoc et
iste prima libera est hoc ut s. c. li. c. 3. Tertio differunt in hoc, quod
tamen quia prudentia deliberat et consiliatur, ars vero non deliberat
ut habetur 2 physicorum, nec proprie consiliatur quia ut habetur s. li. 3. c. 6.
id est consiliabile et eligibile, ars autem ut dicitur de eligibili ut est ele-
ctus artifex tamen accedit et inquirit non . . . non est
proprie consiliari quia omne consilium sit proprie . . .
consilium est quod non tamen omnis quod consilium ut s. li. 3. c. 6.
Quarto differunt efficaciter tamen quia prudentia habet rationem precepti-
uam ut s. e. li. c. xi. Ars autem non. Quinto differunt bonitate
maliciam tamen quia ratione prudentie non potest male uti ratione
vero artis potest homo male uti. Et hoc intendebat philosophus
dicens dicens quod artis est virtus quia ad hoc quod ars bene utatur
ratione artis indiget virtute que reddat usum ar-
tis bonum. Hoc est enim causa generalis quare utilium oportet esse virtutem
quia contingit eis uti et non recte bene et male ut s.
li. e. c. i. dicit quod prudentie non est virtutem quia per usus eius
deteriore ac si est bonus non potest esse malus. Sexto differunt vo-
luntario et inuoluntario quia ut dicit philosophus peccans in opere ar-
tis non volens deterior est quam peccans volens. Econtra autem
est de peccante in opere prudentie. Et causa huius est quia prudentia
magis habet de voluntario quam ars. Prudentia enim recte rationi consonat
et bone electionis et ideo peccans volens in opere
prudentie peccat magis libere prudentie. Hac de causa peccat
quia in hiis que sunt ad finem. Qui autem peccat in opere artis
volens non peccat ex defectu artis, quia est de esse artis. Pec-
cans autem volens deficit in actu que est de esse artis. Et
ideo talis est deterior artifex quam qui peccat volens. Septimo differunt
in habitudine ad corruptionem et interemptionem quia temperantia saluat
prudentiam. Intemperantia vero corrumpit eam. Ars vero non saluatur
per temperantiam nec corrumpitur per intemperantiam. Hac de causa habetur in
textu et tamen eius expositum in expositione textus. Octavo
differunt in habitudine ad obliuionem quia ars perdi potest per
obliuionem prudentia vero non ut habetur in textu in fine. Cum
enim sit quod non habitus perditur per obliuionem nisi per oti-
um et cessationem ab opere talis habitus. Sed talis cessatio non
potest conuenire prudentie quia cum in tota humana vita debe-
at regi per prudentiam non prudens cessabit uti pru-
dentia quia si cesset statim ipso facto quod cessat erit pru-
dens et ideo prius est corrupta prudentia per imprudentiam
quam conueniat obliuio per cessationem diuturnam. Non est
intelligendum quod prudentes numquam ex vetustate fiunt de-
numquam obliuiscatur prudentie. Sed corporis organorum super

dicitur usum prudentie non ad obliuionem. Nono differunt per se finibus
quia finis per intentus a prudentia est totius bene viuere. Sicut
intentio uniuersalis est prudentie. Sed sicut virtutis quod virtus in-
tentionem facit rectam ut s. e. li. c. 16. Finis vero artis
est aliquod particulare bonum. Et ideo sicut intentio boni finis particularis
esse artifex bonus. Decimo differunt in subiecta quia de particula-
ribus arguitur prudentia quia ars quam tamen in artis . . . for-
tune ut s. c. Proprie non tamen in prudentie. Prudentia vero
non autem de animalibus de virtutibus de diuinis deo de intelli-
gentiis separatis et de pluribus aliis de quibus non est ars ut
habetur in textu. Undecimo differunt in opere directiua quia pru-
dentia dirigit operationem actionum. Ars vero operationem factionum. Et propter
quod sciendum quod hec nomina actio et factio et hec verba agere et facere
a philosophis accipiuntur dupliciter. Uno quidem modo ut sunt nomina per-
tinentia . . . vocat per principium factiuum. Factione autem
uocat . . . principium uocat ipsum actionum. Alio modo sunt hec no-
mina per operibus ab intellectu et ab actione sunt dictis. Sic
accipitur in hoc in textu sunt opera virtutis sicut ut agere
et digestio et opus. Et hoc modo non est electio et alia electio.
Primo et tamen opus virtutis animalis quod est motus uel quod mihi
motio. Et isto modo accipitur ab philosopho s. h. i. c. 19. Alio modo
quidem est simpliciter motio, 2 vero simpliciter . . . 3 vero . . .
sed particulariter fit voluntas. Tertio . . . . . . et opere . . . simpliciter
est modo philosophi. Quarto de aliis vero duabus sit sermo et dicitur
quod opus voluntatis est voluntas sed hoc dicitur actio. Opus vero
animalis potest dici factio et actio. Actio quidem in quantum pertinet
rationem practicam et in quantum est voluntaria. Factio vero quia
per . . . rationem factiuam et inquantum in se necessaria est esse re-
cta uel non recta sit habitudine ad appetitum rationalem. Actionum
ergo dirigit recta prudentie quia est recta appetitiua consensu scilicet
appetitus rationis uel non recte. Et ideo dirigit operationem voluntatis ut
voluntas factiuum vero dirigit recte artis que dicitur de re-
ctitudine operis vorientem ut est voluntas. Duodecimo differunt in
habitudine ad rectitudinem quia ordinem quia prudentia dictat re-
ctitudinem operantis. Ars vero rectitudinem operis non
operantis ut habetur s. li. 2. c. x. ubi dicit philosophus quod non est similiter
in artibus et virtutibus quia opera que ab artibus fiunt
habent similiter bene esse in eis et in seipsis. Quod sufficiat ar-
tibus quod eorum opera in seipsis sic bene habeant. Opera vero que
sunt a virtutibus fiunt non habent similiter bene esse in seipsis so-
lum. Sed quod operans sit qualiter huius determinantur cir-
cumstantiam operum pertinet ad prudentiam. Quia prudentia non
solum dictat rectitudinem operis sed pertinet ad rectitudinem
operantis. Ad secundum ergo ad primum oppositum quod illi uetes de quibus
loquitur augustinus male diffinierunt virtutem sicut et so-
crates et sequaces sui quos reprobat aristoteles s. e. li.
c. 16. Ad 2 dicendum quod factio ut hic sumitur non est actio
nec hoc sicut nec econtrario ad maius. Sed in forma ut nisi est
. xi. differentia aliam secundum textum. Sequitur de scientia de arte.

Quoniam autem de uniuersalibus scientia et de prudentia hic agitur
de intellectu primo premittit unam propositionem. 2o declarat
suam intentionem et principium scilicet. 2o ergo primo quod propositio
est de uniuersalibus immutabilibus et de hiis que sunt necessario en-
tia. Est estimatio in duplici genere. Una quidem est
de immutabilibus demonstrabilibus et stabilibus de quibus est scientia

per demonstrationem. Alia non est de principiis demonstrationis, et sic est principium
que sunt in demonstrabilia omnis enim scientie sunt aliqua
principia quod appellatur quod omnis scientia est cum ratione et per eorum ergo
quorum est ex quibus est non scientia generans sunt principia scilicet.
Consequenter ibi principiis scilicet declarat suam intentionem quod quidem
est declarare quod habitus et estimatio quibus uel quo habetur
de principiis scientie sit ille scilicet intellectus qui uel dicitur intellectus. Et
intendit sic arguere. Habitus principiorum uel est scientia uel
ars uel prudentia uel sapientia uel intellectus. Sed non sunt
priores. Ergo esse potest quod relinquitur quod sit intellectus. Hic
rationis primo ponit et probat minorem dicens quod principiis uel de principiis
horum scientia non erit scientia nec ars nec prudentia nec sapien-
tia. Non enim non sit scientia nec ipsum principium sit scibile, probat quia omne
scibile est demonstrabile. Principium vero demonstrationis et scientie non est de-
monstrabile ut habetur 1o posteriorum. Esse non potest illum
quod sunt principiorum demonstrationis non sit ars nec prudentia probat
quia ambe sunt circa contingentia ut visum est s. Principium vero
demonstrationis est necessarium ut habetur 1o posteriorum. Quod autem habitus
principiorum precise acceptus non sit sapientia probat quia sapi-
entis proprium sapientie inferre habere demonstrationem de ali-
quibus. Hec autem sunt in demonstrabilia et sic patet tota minor. 2o
ponit maiorem. Primo ibi. Si utique dicit quod si habitus illi quibus de
virtute verum dicimus et numquam mentimur esse circa
obiecta contingentia uel non contingentia aliter se habere. Sed
tamen non scientia uel prudentia uel sapientia comprehendimus ars
uel sapientia uel intellectus. Necesse est quod habitus principiorum sit
aliquis istorum. Tertio ibi. Horum autem trium repetit minorem dicens
quod cum principium tamen quod sit prudentia uel quod comprehen-
ditur ars quod est eadem ratio uel virtus et scientia et sapientia ne-
que enim illorum habitum contingit esse habitum principiorum. Ex istis
concludit. Relinquitur ergo intellectus esse principiorum habitum dicimus.

Circa istud est questio de intellectus quod verum circa est ipsa
sit intellectus virtus et arguitur quod non quod nec est virtus.
Primo quia nulla virtus inest nobis naturaliter ut s. li. 2. c. v. et c. 4.
Sed intellectus inest nobis a natura quia naturaliter est nobis uia a
ratione ad appropria ut primo physicorum. Sed ista via est principiorum notorum quam uocat
intellectum. Ergo intellectus et non est uirtus. 2o quod omnis virtus
est de difficili ut s. h. 2. 9. et 8. Sed intellectus non est de dif-
ficili cum sit conceptio communis animi ut probat audi-
tum ut dicit boecius li. de ebdomadibus. Ergo etc. ut prius. 3o
quod omnis virtus est ad quod . . . recte agere et circa hoc
et ponitur virtus ne possit erripere et ex errare potest ut non
in s. li. e. c. v. Sed intellectus non est circa talia quia circa principia non con-
tingit errare ut dicitur 2o metaphysicorum de principiis probabilibus dicuntur
in foribus quis delinquet q. d. nullus. Fores autem uocat
principium per quem ingredimur ad scientiam quod ut prius. Quarto quod om-
nis intellectualis virtus verum dicat affirmando uel negando
ut s. e. li. c. e. Sed non omnis intellectus verum dicat affirmando uel negando
ut patet in tertio de anima primo de affirmando ut in . . . uel negando
afficitur uel negatur. Sed per diuisionem et compositionem co-
pulatio affirmationis negationis quod de quolibet esse uel non
esse et de nullo sit esse et sic est quod intellectus non est intellectus virtus.
In oppositum est philosophus s. e. li. e. 3. Et est. Dicendum quod primo
uidendum est quid est intellectus ut sic sit. Secundo probandum est quod est
intellectus virtus. Tertio sunt ad dubia respondendum. Dicendum primo

quod est quod nomen intellectus apud philosophos sumitur 5 modis. Uno
modo pro uirtute estimatiua sensitiua. Et iste vocatur intellectus
passiuus quidem quod in senectute uel senectute uel alia pene
detrimentum patitur. Leditur et corpus. Dicitur autem uirtus cog-
nitiua quod est uirtus abstrahens et conferens a fantasmatibus
intentiones de rebus et stabilium utilium et nociuorum.
Et vocatur autem ut dicit augustinus 6. li. . . . Et dicitur
collectiua proprie dicitur cogitatiua. 2o modo sumitur pro intellectu possibili seu mihi
dicitur. 3o. quod potest omnia fieri intelligibilia intellectus. Primus autem
intellectus est receptiua quia sicut in corpore est receptiua
formarum sensibilium sic iste intellectus est receptiuus specierum in-
telligibilium. 3o modo sumitur pro intellectu agente qui dicitur intelle-
ctum sic se habens ad fantasmata obiectiue . . . secundum colo-
rum ad colores obiectos corporis visui ut 3 de
anima. 4o modo sumitur pro intellectu conuersi ad intelligibilia separata
et attingere ipsam et recipit ab ea aliquid notiam.
Et iste uocatur intellectus adeptus qui potest sumi uel
pro cognitione agregato ex intellectu adipiscente et formis acci-
piendis uel pro ipsa sola forma adepta. 5o modo sumitur pro intel-
lectu non quidem ut dicit commentator in tertium . . . tamen
potest. Sed ut dicit habitum ex uniuersis . . . et . . .
bus acquisitum. Et hoc modo omnis habitus intellectualis acquisitus
potest dici intellectus speculatiuus. Et in hoc accepit super de intellectu
hic accepto. Quod commune est omnibus uirtutibus intellectualibus et aliis non
uirtuosis habitibus appropriatum est habitui principiorum. Et sic hec accep-
tio est habitus uirtuosus dicitur. . . Intellectus est habitus deter-
minate indicans complexionis uel dictionis simplicis complexionis per se
note. Dicendum non sit habitus hic respondetur quod est ut sit determinate
iudicans. Ponitur philosophus in hoc passu. Quod autem sit complexionis uel dictionis
simplicis. Habetur primo posteriorum. Ubi dicitur quod principium sillogismi demonstratiui est propositio immediata
affirmatiua uel negatiua. Sed intellectus est habitus talis principii quod
prius propositionis immediate. Quod autem sit propositionis per se note propter quod intellectus
solus non est status nisi ad principia et sic est ad propositiones per se no-
tas quia principia et propositiones immediate et propositiones per se note sunt
idem. Quod autem addatur tamen dicitur ratione nominis quia principium
dicitur in habitudine ad conclusionem principiorum. Propositio autem immediata in habi-
tudine ad negandum propositionis medii. Propositio autem per se nota
in habitudine ad intellectum. Et hec de primo sufficiant. Sunt
2o probo quod intellectus sic acceptus sit intellectualis virtus quia omnis
habitus quo anima determinate verum dicit est virtus quia per quod disi
positio perfecta ad optimum opus est virtus. 7o physicorum. Sed hi-
tus quo anima de virtute verum dicit est dispositio eius ad op-
timum opus quia est verum dicere. Sed intellectus est talis habitus ut s.
e. li. c. e. et hic intelligitur quod intellectus est intellectualis virtus. Et hec
ratio quare philosophus inuestigat uirtutes intellectuales s. c. li.
c. 3. Nunc tertio loco restat ad dubia. Ad primum dicendum
quod non omnis propositio immediata sit per se nota tamen quod omnis per se
nota est necessaria alias non haberet causam eius. Sed non omnis
immediata est necessaria quia est dare immediatas contingentes prius sicut sup-
ficies est alba. Hoc uolebat ut tamen quod omnis per se nota est per
se primo modo. Quod si secundo modo tunc esset demonstratiua et non per se nota.
Sed non omnis immediata est per se primo modo ut patet de ista sortes est
uel non est albus. Tamen quod omnis per se non est indemonstrabilis quod patet per
1. posteriorum ubi dicit in demonstratione de triangulo per se inesse tamen probat
immediate de isto quod ferrea est ferrea quod non omnis immediata

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ponit ibi: Simul autem prudentiam. Et infert conclusionem dicens quod eubulia erit rectitudo illa quae secundum conferens tendit ad finem cuius prudentia est vera existimatio.

Est autem et synesis. Postquam egit de eubulia, hic agit de synesi. Et primo proponit quod intendit. Secundo exequitur, ibi: Neque totaliter. Dicit ergo primo quod sicut eubulia quae dicitur esse quaestio consiliaris, ita synesis quae est discretio iudicialis, et insynesia ei opposita quae est indiscretio iudicialis, secundum quas dicimus aliquos homines esse synetos, id est sensatos seu discretionem habentes, et asynetos, id est discretionem non habentes. Considerandum vero quod asimilando dicit ... id est indiscreta ab asynesia sunt ... rudia et indiscreta. Consequenter ibi: Neque totaliter, exequitur intentum de synesi. Et primo ostendit quod synesis non est opinio vel scientia. Secundo quod non est aliqua particularis scientia, ibi: Neque aliquae una. Tertio quod est ... ibi: Neque circa semper entia. Quarto quod est circa eadem cum prudentia, ibi: Propter quod. Quinto quod non est prudentia, ibi: Non est autem. Sexto quod non est abusio vel sumptio prudentiae, ibi: Est autem. Dicit ergo primo quod si synesis esset opinio, omnes homines essent syneti et discreti, sed non omnes sunt syneti et discreti, cum stultorum infinitus sit numerus, ut dicit Salomon. Et similiter synesis non est opinio. Hoc autem ponit primo quod dicit quod synesis non est idem scientiae nec est idem opinioni. Secundo ostendit quod sic esset omnis sciens, cum omnis aliquid opinetur. Consequenter ibi: Neque aliqua una, et hoc sic: si synesis esset aliqua particularis scientia, esset per consequens de certa materia, sicut medicina est una scientia de sanis et aegris, et sicut geometria est una quae est de magnitudinibus. Sed synesis non est determinata circa aliquam materiam particularis scientiae, quare non est aliqua particularis scientia. Hoc autem ponit post consequentiam. Secundo ostendit ibi: Puta medicinale et ... Tertio ... necessariis: nam sic omnis scientia est de semper entibus et immobilibus et impossibilibus aliter se habere, ut dicitur supra eodem libro c. ... Sed synesis non est de talibus, quare non est scientia. Hoc autem declarat innuendo quod synesis neque de rebus semper entibus neque de rebus factis cuiuscumque agentis, id est praeter consilium agentis, sed est de rebus de quibus aliquis deliberando dubitabit. Consequenter ostendit ibi: Propter quod, dicens quod propter hoc quod dictum est, sequitur quod synesis est de consiliabilibus, necesse est quod sit circa eadem circa quae est prudentia, cum prudentia sit circa consiliabilia, ut dicitur supra eodem libro c. v.

Consequenter probat ibi: Non est autem, et hoc sic: prudentia est praeceptiva, synesis non est praeceptiva, quare synesis non est prudentia. Hoc autem ponit post consequentiam. Secundo assumit maiorem dicens prudentiam quidem praeceptivam esse, quia ipsius prudentiae finis est ordinare quid oportet agere vel quid non oportet; sed ad synesim hoc non pertinet, scilicet praecepto. Tertio ponit minorem, dicens quod synesis est solum iudicativa et non praeceptiva. Idem enim est synesis et eusynesia, id est bona synesis, et viri syneti et eusyneti. Et quod eusynesia nec eusyneti laudantur de bene praecipiendo, cum tamen laudentur de bene iudicando et discernendo, ergo patet quod synesis non est praeceptiva. Consequenter ostendit ibi: Est autem, et hoc sic: sicut usus rei non est habitio vel sumptio rei, ut dicitur ... de ... sed synesis est usus iudicialis circa partes prudentiae, quare non est habitio vel sumptio prudentiae. Hoc autem ponit post consequentiam dicens quod synesis neque est habere prudentiam neque sumere prudentiam. Secundo declarat ibi: Sed quemadmodum. Ad cuius evidentiam est sciendum quod discere dicitur ad duo, quia uno modo significat scientiam vel dis-

ciplinam accipere, et hoc modo idem est quod addiscere. Alio modo significat iudicialem et discretivam consequentiam ... bene accipit, et hoc modo idem est quod usus iudicialis cuius actus est discretio, et hoc modo magis dicitur synesis. Et ad istum intellectum prius dicit quod quemadmodum dicitur discere synienai, id est iudicare consequentes ... scientiae dicitur discere utendo scientia iudicando secundum scientiam. Et sic dicitur discere utendo opinione, ita synetos dicitur iudicare seu iudicando de his de quibus est prudentia, id est de consiliabilibus, quod contingit aliquando dicere aliquod alio, et sic contingit iudicare bene, et ideo idem est ei quod dicitur bene latine. Et hinc venit synesis secundum quod bene iudicando, sicut enim dicitur aliquis eusynetus, id est bene iudicativus et discretivus, ex eo quod synesis quae est discretio vel iudicialis consequenter nos dicimus multotiens synienai, id est iudicialiter cognoscere, discere, non quod disciplinam accipere, sed potius disciplina uti secundum eam discernere. De synesi.

Vocata autem gnome. Postquam egit de synesi, agit de gnome. Primo quod proponit intentum. Secundo probat ipsum, ibi: Signum autem. Dicit ergo primo quod quaedam intellectualis virtus quae vocata est gnome secundum quam nominamus aliquos homines eugnomonas et quos dicimus habere gnomen. Haec enim quo iustus est iudicium rectum epieikeos, id est de iusto seu iure epieikeiae, de quo dictum est supra v libro c. xviii. Secundo ibi: Signum autem, declarat istud ex quodam signo, dicens quod signum est quod gnome sit iudicium rectum de iure epieikeiae, quia hominem epieikea, id est habentem iustitiam epieikeiae, dicimus maxime signomonicum, id est habentem gnomen vel signomen. Et dicimus hominem signomonicum habere epieikeiam, id est ius seu notitiam iuris epieikeiae et quandam consiliabilia. Ex quo sequitur quod gnome vel signome est rectum iudicium epieikeos, id est iuris epieikeiae, secundum quod est iudicativa recta, in quo erit iudicativa veri aliter quam non erit recta. Est autem sciendum quod sicut in rebus et legibus est ius commune habens locum ut in pluribus, est tamen deficiens in quibusdam paucis casibus in quibus ius singulare quod dicitur epieikeia corrigit commune quod dicitur legale secundum aspectum. Huius dicitur esse iustitia iuris communis electiva et opinativa quae dicitur communis iustitia, et hoc dicitur esse iustitia iuris singularis et epieikeiae electiva et opinativa quae dicitur epieikeia. Secundum quod similiter est quaedam notitia iuris communis discretiva quae dicitur synesis habens locum ut in pluribus casibus, et tamen hoc dicitur esse alia notitia iuris epieikeiae et singularis discretiva quae dicitur gnome vel signome habens locum in paucis.

Sunt autem omnes habitus. Postquam egit de quibusdam partibus prudentiae sigillatim, hic autem agit de quadam earum comparatione. Primo ergo proponit intentum. Secundo declarat ipsum, ibi: Omnis enim. Tertio infert unum corollarium, ibi: Propter quod et principium. Quarto infert unum documentum, ibi: Quare oportet. Dicit ergo primo quod omnes habitus de quibus dictum est, scilicet prudentia, intellectus, gnome et synesis sunt tendentes in idem, quia in eandem materiam, scilicet consiliabilia, et in eundem finem, scilicet in eum quem principaliter attendit prudentia. Secundo ibi: Dicimus enim, probat idem dupliciter. Primo ibi: Omnes enim ... Gnomen enim sunt ex quibus non loquimur, et vos dicimus dicimus et attribuimus gnomen et synesim, prudentiam et intellectum in eosdem homines, sic quod cum attribuimus unum istorum habituum ei, attribuimus et reliquos, in senectis et illa communiter sequentes

aliqui habere gnomen, iam in seniori aetate eos habere intellectum et esse prudentes et esse synetos. Ex quo possunt haberi duo: illa quae mutuo se consequuntur tendunt in idem, sed isti habitus mutuo se consequuntur, quare tendunt in idem. Hoc autem maiorem declarat manifeste, in quo ... Notandum vero quod hic non facit mentionem de eubulia, quia est dispositio ad quod hi istorum ... quod tendunt in idem, sicut intellectus est dispositio ad synesim, sic consilians in consulto est dispositio ad consiliare in idem ... quod dispositio et hic ad quod dispositio, ideo non oportuit ostendere quod eubulia in idem tenderet cum istis. Secundo ibi: Sunt autem omnes, adducit rationem, et hoc sic: omnes potentiae quae sunt extrema et singularia operabilia tendunt in idem, ipsa vero operabilia sunt singularia eadem et ordinantur ad eundem finem, ut dicitur ... li. ... in Philosopho. Sed omnes isti habitus sunt extrema, quare tendunt in idem. Hoc autem ponit post minorem. Secundo declarat eam quantum ad prudentiam, synesim et gnomen, ibi: Et in eo quod. Tertio quantum ad intellectum, ibi: Et intellectus. Dicit ergo primo quod omnes hae potentiae, scilicet prudentia, synesis et gnome, sunt vel extremorum et singularium prout nobis confluit. Sed videtur quod istos habitus non debeat vocare potentias, cum differant habitus et potentiae, ut dicitur ii li. c. v. Sed dicendum quod potentia accepta est ... quia semper sunt potentiae ... Alio modo habitus non sunt potentiae, quia dispositiones potentiarum in ... elevato. Alio modo dicitur potentia large pro eo quod non semper est actu potentia, et bene possunt, et hoc modo habitus possunt dici potentiae quia dispositiones potentiae ad melius posse. Secundo ibi: Et in eo quidem, probat quod prudentia, synesis, gnome et signome sunt extremorum singularium, dicens quod in eo quod synetus est iudicans bene et signomonicus, id est bene particulariter iudicans, signomonicus est iudicativus eorum de quibus iudicat prudens, apparet supple quod hi sunt extrema et singularia. Et ... epieikeia possunt iudicari alia quod gnome quae locum habet in paucioribus ... est eorum opinio et est synesis et prudentia quae locum habent ut in pluribus. Addit quod epieikeia quod est obiectum gnome sunt omnia bonorum humanorum, inde quod ad alium prout quod cadunt sub ratione iuris in omnibus, id est bonis humanis, et contingit casibus permittentes ad epieikeiam et ad gnomen. Ex quo patet quod prudentia, synesis et gnome sunt circa eadem. Hoc autem supponit quod omnia sunt extrema et singularia operabilia; constat quod prudentia est ... singularia operabilia et quod synesis et gnome sunt circa operabilia. Haec autem sunt extrema, quia operabilia ... praemittit ad prudentiam, synesim et gnomen. Deinde ibi: Et intellectus, declarat idem de intellectu, dicens quod intellectus est extremorum in utraque parte, scilicet est ... extrema: sunt enim quaedam extrema universalia et quaedam extrema singularia. Extrema quidem universalia sunt principia prima communia et constantes ex primis terminis, ut quod non cadit inter medium, et totum est maius sua parte, quae dicuntur ... extrema ... singularia vero sunt ... singulares in particularis constantes ex his extremis singularibus

et contingentibus, quae sunt alterius generis propositiones. Hic autem sunt principia, ex fine autem cuius gratia agitur, et universale ex talibus singularibus. Quoniam ... singularia sunt extrema, et in eis est status, quia horum singularium est intellectus, sicut expositum est supra eodem libro c. ix. Concludit quod prudentia, synesis, gnome vel signome et intellectus sunt extrema singularia et per consequens quod tendunt in idem. Consequenter ibi: Propter quod et naturalia, probat idem alia ratione sic: ista tendunt in idem quae sunt naturalia; sed isti sunt naturalia, quare tendunt in idem. Hoc autem ponit tamquam signum, dicens quod quia ista tendunt circa singularia, videntur haec ... naturalia esse, et quod nullus est sapiens, id est metaphysicus vel philosophus, attingit ad sapientialem notitiam nisi per eruditionem et doctrinam, propter quod videmus tamen quod multi sine eruditione et sine studio habent gnomen et synesim et intellectum, id est quandam industriam quam posuit in operibus istorum habituum, ut dicitur ... de ... Est et aliud signum, quia sequitur secundum varietatem aetatis, et aetas quae magis habet intellectum, synesim et gnomen quam alia, ... causa est quia intellectus ... singularium ... notitia singularium. Secundo ibi: Propter quod et principium, infert unum corollarium dicens quod ... intellectus est principium et finis ... ad singularia ... et finis ... prudentiae ... Tertio ibi: Quare oportet, dat unum documentum dicens quod in disciplinis moralibus oportet attendere ad enuntiationes et opiniones expertorum et seniorum vel prudentium non minus quam demonstrationibus ... ex longa experientia optime vident principia ... Deinde epilogat ...

Haec cum ... tria, eubulia, synesis et gnome, sunt partes prudentiae ... omnes partes prudentiae ... scilicet prudentia ... ad futurum ... memoria praeteritorum ... Sed eubulia, synesis et gnome non sunt prudentia ...

132

sunt partes prudentie. ... omnes partes prudentie sunt .6. scilicet ... dispositiones ... memoria ... Docilitas aptans nos ad bonum ... Circumspectio ad ... cautio ad declinandum mala. Si eubulia synesis et gnome sunt ista ... partes prudentie ... omnes partes prudentie sunt partes ... ... prudentia sit ... virtus. Et eubulia synesis et gnome sunt partes ... virtus ... ut prius.

... partes prudentie ... sicut ... ... sunt prudentie partes ... prudentia ... ex certa ... ... virtutes ... ... communi ... ... partes prudentie ... virtutes ... essent virtutes ... morales ... a prudentia ...

[illegible]

[illegible]

ad prudentiam ut dicatur quod sicut rectitudo habitualis vel
actualis consilii est eubulia et quia aliqua dicuntur de eubulia
possunt haec dici de prudentia sic accepta. Item sicut est
habitualis vel actualis rectitudo iudicii est vel synesis et
eusynesia et quia aliqua dicuntur de eusynesia haec possunt dici
de prudentia sic accepta. Sed obstat quod philosophus dicit
synesim non esse prudentiam. Dicendum quod ipse sumit synesim
pro usu, prudentiam autem pro habitu, et hoc modo unum non praedicatur
de reliquo. Tamen quia sumit synesim cum praedictis [illegible]
praecepta prudentiae autem cum inclusione [illegible]. Et ideo non
hoc modo prudentia praedicatur de synesi. [illegible] dici possit
quod virtus quae recte iudicat singularibus est de pru-
dentia et iudicium in actu et usu est prudentia in
actu [illegible]. Item prudentia ut est perfecte iudicativa
[illegible] arbitrium [illegible] generalibus [illegible] praemissis [illegible]
est de eugnomia quia aliqua dicuntur de gnome haec possunt
dici de prudentia sic accepta. Notandum ex dictis patet quod
eubulia eusynesia et gnome sunt partes [illegible]
prudentiae [illegible] quod sunt [illegible] prudentiae habitus
[illegible] ad [illegible] ad opus [illegible]
[illegible]
[illegible] de quo [illegible] quod non [illegible]
habitus [illegible] virtutes a prudentia [illegible]
[illegible]
sunt 3 virtutes [illegible] a prudentia [illegible]
esse dicitur quod virtus arguens ex praeteritis ad futura
et agens praesentia videtur in 3 virtutes [illegible]
[illegible] de praeterito [illegible] de futuro
et aliis [illegible] ad opus in praesenti [illegible]
una et eadem [illegible] ad opus ap-
plicat. [illegible] partes [illegible] sunt [illegible]
modo [illegible] memoria et [illegible] docilitas [illegible]
[illegible] prudentiae quae est consiliari seu eubuliare [illegible]
autem circumspectio et cautio [illegible] quod est iudi-
care synesizare [illegible]
[illegible] eubulia synesis gnome possunt esse partes ha-
bitus [illegible]
[illegible] ut disponit ad omnia opera [illegible] prudentia sic
[illegible] ut disponit [illegible] ad consiliandum [illegible] de
eubulia [illegible]
quod non sunt partes [illegible] nec [illegible] integrales [illegible]
[illegible] vocantur potestativae [illegible] modo expositionis.

Dubitabit autem utique aliquis. Hic agit de par-
tibus prudentiae [illegible]
agit [illegible] utilitate [illegible]
[illegible] Sapientia [illegible] De-
[illegible] de prudentia et
sapientia [illegible] excellentia [illegible] dubitabi-
[illegible] utiles [illegible]
[illegible] sunt utiles. [illegible] Sapientia [illegible]
[illegible] utilis sapientia [illegible] pru-
dentia [illegible] Prudentia [illegible] Adhuc iudicens
[illegible] omnis habitus [illegible] utilis [illegible]
[illegible] ex quibus fiet et erit homo felix. Sed sapientia
[illegible] non [illegible] est [illegible]

[illegible] quod sapientia [illegible] habitus utilis. Hic [illegible] ponit [illegible]
[illegible] maior [illegible] evidens [illegible] utile [illegible]
ad felicitatem. [illegible] Necet utique. Arguit sic omnis ha-
bitus utilis est [illegible] aliquam generationem [illegible] quippe quod est
utile [illegible] est generationis [illegible] sapientia nullius
generationis est [illegible] utilis. Hic ponit [illegible]
[illegible] de sapientia [illegible]
Prudentia [illegible] prudentia non sit utilis [illegible]
[illegible] Prudentia non [illegible]
[illegible] intendit [illegible] omnis habitus ad bene operari
utilis reddit nos magis [illegible] operativos. Pruden-
tia [illegible] non est utilis. Hic [illegible] ponit [illegible]
prudentia [illegible] sapiens [illegible]
[illegible]
[illegible] prudentia est [illegible] iusta
[illegible] honesta [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Ex [illegible] quod omnis
habitus ad bene operari utilis reddit nos magis [illegible]
operativos. [illegible] Neque magis [illegible] nos
[illegible] magis [illegible]
[illegible] quid [illegible]
[illegible] virtutes morales sunt habitus [illegible]
[illegible] bonas di-
gestiones [illegible] labores [illegible]
[illegible] opera.
[illegible] habitus [illegible]
[illegible] non magis [illegible] digesti-
vi [illegible] medici [illegible]
scientiam medicinalem [illegible]
prudentia [illegible] non reddit nos magis operativos [illegible]
[illegible] virtutes morales [illegible] operativos [illegible]
nos magis operativos. [illegible] autem non [illegible] ponit
[illegible] Studiis [illegible]
[illegible] prudentia [illegible]
[illegible] prudentia [illegible]
[illegible] ad [illegible] opera [illegible] pru-
dentiae. [illegible] nos fieri bonos et virtuosos [illegible]
[illegible] prudentiae [illegible] artem medicinae [illegible]
non ad bene digerere [illegible]
[illegible] Igitur [illegible]
[illegible] prudentia non esse
utilis [illegible] studiosis [illegible] studiosis
[illegible] non esse [illegible] non studiosis [illegible]
[illegible] studiosi [illegible] fierent
studiosi. [illegible] prudentiam [illegible]
[illegible] prudentiam [illegible] medi-
[illegible] volentes [illegible] non [illegible]
scientiam medicinalem. [illegible] sufficit nobis [illegible]
[illegible] medicorum [illegible] ad [illegible]
[illegible] bonus [illegible]
[illegible] sufficit [illegible] de [illegible] prudentiam [illegible]
[illegible] reges [illegible] Igitur [illegible]
[illegible] Arguit [illegible] sapientia [illegible] prudentia sit utilis

[illegible] prudentia [illegible] esse [illegible] utilis [illegible]
sapientia [illegible] studiosi
[illegible] prudentia [illegible] sentit [illegible]
[illegible] et sapientia [illegible] ad
felicitatem [illegible]
[illegible] prudentia [illegible] de sapientia [illegible]
[illegible] prudentiae
[illegible] de [illegible] prudentia
[illegible] ge-
neraliter [illegible] de synesi.
[illegible] prudentiam esse ad felicitatem [illegible]
[illegible] sapientia [illegible] virtus stu-
diosior [illegible] felicior [illegible]
[illegible] Igitur [illegible] Deinde [illegible]
[illegible] dubium [illegible] de
dictis dubiis [illegible]
[illegible] solvit. [illegible] Primum quidem [illegible] solvit
[illegible] utilitatem sapientiae et prudentiae.
[illegible] utilitatem sapientiae [illegible] Deinde [illegible]
prudentiae [illegible] Adhuc opus [illegible] nos [illegible]
[illegible] sapientiam [illegible] prudentiam [illegible]
[illegible] eligibiles [illegible] ad fe-
licitatem [illegible] virtutes [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] sa-
pientia [illegible] prudentia [illegible]
[illegible] Igitur
[illegible] Deinde. [illegible] utilitatem [illegible] sapientiae [illegible] ad
[illegible]
[illegible] facit [illegible] de sapientia [illegible] facit felicitatem
non [illegible] ars medicinae facit sanitatem [illegible]
[illegible] facit [illegible] sanitas [illegible] ho-
minem [illegible] sapientia [illegible] virtutis quae
reddit hominem simpliciter felicem facit hominem felicem
[illegible] virtutis hominem felicitantis [illegible]
[illegible] reddit
bonum opus [illegible] Igitur [illegible] Adhuc opus. [illegible] uti-
litatem prudentiae [illegible] in ordine ad plures [illegible] operis
virtuosi. [illegible] ad plures modos exercendi operis virtuosi.
De eo [illegible] in ordine ad [illegible] operis virtuosi
[illegible] Igitur [illegible]
[illegible] ad [illegible] prudentia
[illegible] utilitas pru-
dentiae [illegible] bonum et iustum [illegible]
[illegible] prudentiae [illegible] moralis virtutis
[illegible] opus virtuosum sit bonum ex ordine ad finem
debitum [illegible]
[illegible] ad finem [illegible]
[illegible] moralis virtus [illegible]
[illegible] ad finem debitum [illegible]
[illegible] opus sit bonum ex ordine ad [illegible]
[illegible] debent [illegible]
[illegible] Et [illegible]
[illegible] prudentiae [illegible]
[illegible] opus [illegible] prudentiae
[illegible] morales virtutes et sic [illegible] utilitatis prudentiae [illegible]

[illegible] moralis virtutis. [illegible] Deinde [illegible] Quarto [illegible]
[illegible] ad [illegible] de medicina et [illegible]
[illegible] opus [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] peni. [illegible]
[illegible] prudentia non est [illegible] virtus directiva et ordinativa
[illegible] operum [illegible]
[illegible] directiva [illegible]
[illegible] virtutis directivae [illegible]
non est operari et non operari [illegible] operari [illegible]
non [illegible] medicina [illegible] medicum magis operativum
[illegible] quod [illegible] prudentiam [illegible]
[illegible] magis operativum moralium operum [illegible]
[illegible] prudentia [illegible] directivo operi [illegible] me-
dicinam [illegible] directivo ut visum est. Igitur [illegible] De
eo [illegible] utilitates prudentiae in ordine ad plures mo-
dos exercendi operis [illegible] de illo quod obiciebatur
quod non efficimus magis operativi [illegible] prudentia [illegible] me-
dicina [illegible] digestivi [illegible] robusti [illegible] medi-
[illegible]
[illegible]
[illegible] declaratum [illegible] quod nos [illegible]
[illegible] quosdam homines nondum iustos facere opera
iusta [illegible] faciunt opera a legibus ordinata [illegible]
quid sunt iusta [illegible] non [illegible] tamen sunt
iusti [illegible] iuste [illegible] opera iusta [illegible] faciunt
ea [illegible] nolentes [illegible] metu vel ignoran-
tes [illegible] opera [illegible]
[illegible] studiosum [illegible]
[illegible] studiose
et iuste [illegible] Hic [illegible]
[illegible] opera iusta et virtuosa [illegible] virtuose nec
iuste [illegible] non [illegible] iniustus operari iusta.
[illegible] virtuosus et iustus [illegible] est modus
operandi virtuose et studiose. Et ideo [illegible] virtus
[illegible] prudentia [illegible] ad operari iusta [illegible]
[illegible] iuste [illegible] virtuose [illegible] ad operari [illegible]
[illegible] virtuose. Virtuose [illegible] operari requiritur
[illegible] rectitudo electionis [illegible]
facit virtus [illegible] electionem [illegible]
[illegible]
[illegible] iuste [illegible]
[illegible] in singulari [illegible]
facit prudentia. [illegible] prudentia [illegible]
ad virtuose operari [illegible] utili-
[illegible] prudentiae [illegible] opus virtuosum [illegible]
operis virtuosi. Et [illegible]
[illegible] ad opus virtuosum [illegible]
[illegible]
Est [illegible] prudentia. [illegible] morale [illegible]
[illegible] industria [illegible]
[illegible]
[illegible] prudentia

ee amentissimi ... n sunt i sapiencie p medico
s; p prudencie i sūmo q2 ut hec . s . e . h . c . g . Sapi
ens dr̄ vno quid mō p me^a seu p^a p̄ma . ao
mō p q̄dāq; arte ul notū ul uirtutē ... acep
ta i sūo. Et h mō aps ... dixit ... capitales
illi q̄ ... sunt ... prudenciales . S; q2 prudē t
... ē acepta i sūmo io nulla prudē dr̄ sapi
... dr̄ sapiens ... q2 ... sapiē sit me^a
ul i e sapiens me^a . ... p̄hs ... a
ptē sapiēs p ... sūmo . Et ... modū op
... Mō ... q2 prudē ē me
norir ... q̄ sapi ... ē q ... q2 ...
... p̄h . d . q2 cū prudē nō ē minoris ...
... sapi ... ars medi ... sanitas ... op
... ē p se notū ... ars medi ...

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Explicit sententia super omnibus libri sexti.

Post hanc autem dicendum [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

quorum primum est utrum aliquis recte existimans sit incontinens. 2m
utrum aliquis prudens sit incontinens ibi Prudentem quidem. 3m utrum
habens omnium opinionum persuasionem sit continens ibi Adhuc si omni.
4m utrum habens ab omni opinione consilium sit incontinens ibi
Et si ab omni. 5m utrum intemperatus sit deterior incontinente
quam incontinens ibi Adhuc propter suadere. 6m utrum incontinens
sit circa omnia sicut circa materias suam ibi Adhuc si circa omnia. Circa primum
proponit questionem. Et arguit ad unam partem ibi Scientem quidem.
2o ad aliam ibi Iste quidem quod Socrates. Et licet hec questio re
citat unam positionem ibi Fiunt autem quidam. Et improbat eam
ibi Sed tamen. Dicit ergo primo quod dubitabit aliquis qualiter sit possibile quod ali-
quis recte existimans circa agenda est incontinens. Quasi
velit dicere utrum hec aliquis moveret questionem propter philosophum. videtur
debitatur quod incontinens sciens prava opera agit ea propter passionem.
2o ibi Scientem quidem. arguit quod non recte existimans operetur
opposita quam sit incontinens. Arguit ergo sic si existente
scientia in eo aliquid aliud superet eam et trahat ipsum quemadmodum servum sic
erit sicut dicunt Socrates, videtur inconveniens. Sed hoc inconveniens quod
non ideo esse quod sequeretur. Ideo ibi ponit primo quidem quod aliquid autem
homines scientem non esse possibile incontinentem esse. 2o ponit quidem
dicit quod durum inopinabile sequeretur scilicet quod existente in eo intel-
lectu existimabat Socrates aliquid aliquid primum passionem possit superare aliquid
huiusmodi scientiam ipsum et trahere quemadmodum servum suum sed in dicendo dictum
est. Ibi exponit quid erat durum illud inopinabile dicens quod Socrates
credidit quod sunt materie morales pugnabat totaliter quod non
est verum. Iste enim dicebat virtutes omnes esse scientias ut
vult [illegible] et ideo non ponebat esse aliquid incontinentiam
sed destructiones de incontinentia et incontinentia dicebatur dictum contrarium prius.
Quod dicebat nullum hominem recte existimantem operari preter id
quod ei optimum videbatur. Sed propter ignorantiam eum qui peccat
quicumque peccat. Consequenter cum ibi Iste quidem et cetera Arguit ad partem al-
teram dicendo sermonem illum Socratis dicit quod ille sermo Socratis de
ficit in duobus. Primo quia revocat in dubium id quod est notorium re
manifestum. 2o quia ignorantiam imputat esse passionem et non dicit qualis
sit modus illius ignorantie. Quod autem in dubium revocet id quod est
manifestum apparet quoniam manifestum est quod incontinens existens antequam
incontinens est et existens ipse non existimat hoc esse debere
si ideo facit ad hoc docet experientia omnium hominum qui et non sunt
incontinentes. Consequenter cum ibi Fiunt autem quidam. recitat secundam quidam
unam positionem dicens ergo quod quidam sunt qui partim concedunt et partim
non concedunt. Dicunt enim quod dictis Socratis partim est consentiendum et partim
non. Dicunt ergo quod existimatione scientie nihil est in hoc melius
et fortius quod possit ad oppositum trahere existimationem. Et opinionis
dicunt esse aliquid melius et fortius. Et ideo non concedunt nullum virum
operari preter id quod opinatur esse melius et ideo ad quorum di-
cunt quod incontinens non est sciens habens sicut quod aliquis sciens
habens sicut quod aliquis scientiam habens a voluptatibus superatur
et ad oppositum dictaminis sui pertrahatur. Sed incontinens opinionem
habens potest a voluptatibus superari et ad oppositum sue opinionis
pertrahi. Consequenter cum ibi Sed tamen. istam positionem reprobat et
sic opinio contendens pati incontinentes non est fortis vel
non fortis. Et quod non est certa nec suspicio fortis et ve-
hemens. Sed quieta si sermo detur lex quod venia debe-
tur incontinenti mala operanti propter fortes concupiscentias quod opinio
remissa et dubia et ignorantie equiparantur in talibus cum

set male continentie non debetur venia. Nec aliam vim
[illegible] incontinentie quod vituperabile est ut dicitur in 3o Ethicorum philosopho. 2o quia in-
continens non est ille qui a passionibus trahitur contra dictamen opinionis
remisse debilis et quiete. Sed prima detur sed quod continens
possit operari prudentia contendente quod opinio vehemens de
agibilibus per equipollentiam dictamini prudentie. Sed non incontinens
operetur contra dictamen prudentie. Sed tunc prudens sit incontinens
nec quia ista opinio sit fortis sive non fortis insufficiens
dictum est quod incontinens operetur contra opinionem. Et non oportet scilicet
hic ibi ponit positionem unam de opinione debili. 2o ponit
aliam de opinione forti et hic facit in parte sequenti ibi Pru-
dentem. In qua facit hic artem hic procedat 2m dictum. Circa
secundum ista prudentem quidem. Iste motus et procedat ad dictum utrum
prudens sit incontinens vel philosopho titulo quoniam. Circa hoc
est sic. 2o quod non ibi Sed iterum. Intendit ergo ad istam questionem
respondere parte 2a arguit. Nullus incontinens agit contra dictamen opi-
nionis remisse. Ergo trahit contra opinionem fortissimam. Et
opinio fortissima de agibilibus est prudentia quod incontinens
agit contra dictamen prudentie. Et per consequens incontinens simul habe-
bit incontinentiam et prudentiam. Hic ibi ponit primo quod dictum prudentie
ergo contendente Sciendi operabitur et trahitur incontinens.
2o ponit minorem dicit quod hic prudentiale dictamen est fortissime
opinatum contra quod operatur incontinens ut infert ex parte
precedenti per locum a sufficienti divisione quod si operatur contra opinionem et non
contra remissam necesse est ut operetur contra fortem et celsam quod est
prudentie opinio. Consequenter cum ibi Sed iterum. Arguit ad oppositum dicit
quod inconveniens erit si incontinens operetur prudentia contende-
re et similiter simul sit prudens et incontinens. Quod autem hoc sit incon-
veniens per hoc patet quia nullus diceret prudentis esse omnis incontinentis
operari voluntarie pessima. Sed nullus prudens voluntarie operatur pes-
sima. Ergo nullus prudens est incontinens. Hic ibi ponit minorem ibi
Dictum est autem non. Et dicitur etiam non incontinentes esse ani-
mus bonus quod prognoscit et pelegit. Sed omnis prudens
est activus quod prognoscit et pelegit ut dicitur in 6o capitulo
Ergo nullus prudens incontinens. Hic ibi ponit minorem ibi Cum hoc
et aptitudine. Hic dicit est nullus incontinens habet morales virtutes
cum operetur oppositum eorum quod operantur morales virtuosi. Sed
omnis prudens habet morales virtutes cum omnis sit amator prov-
dentie. 6o libro 6o capitulo. Hic ibi ponit minorem ibi Alibi omnis virtutes
et cetera. Consequenter cum ibi Adhuc si quidem arguit ad 3m questionem utrum continens
sit continens et ista quod movet ut dicit philosophus. Aliquid vero hic
recitare sunt opiniones opposite et magis videntur
consideratibus superficialiter quod temperatus esset continens quia
quod non esset ideo arguit ad partem aliam dicit talis sic omnis
continens habet concupiscentias fortes et pravas nec temperatus habet
concupiscentias ergo non temperatus est continens. Hic ibi primo ponit
maiorem dicit quod adhuc dictum est propositum sic arguentur
sic quod continens est medio quod est concupiscentias habere fortes
et pravas. Est ut sit dicit quod hic philosopho non erit temperatus
continens nec continens temperatus. 2o minorem dicit quod in-
temperatura non [illegible] habere concupiscentias valde et inte-
se hinc scilicet fortes et vehementes nec eius interest
habere concupiscentias pravas. Consequenter cum ibi Sed tamen quidem et cetera Prima pars
quod ad duas partes suas scilicet quod oportet continentes sic
prave et quod sunt fortes pravas, pro quod si erunt bone

habitus continentie prohibens sequi eas esse pravas et per consequens
non omnis continentia esse studiosa quod ideo quod dictum est in 6o capitulo pre-
cedente primo quare reliquus quod omnes continentes sunt prave si ac
prave quod si omnes continentes essent in forme continentie non esset
aliud magnum quod ideo quod dicitur in 4o libro capitulo [illegible] quod continentie et continen-
tis est superare ea a quibus multi vincuntur. Hic ergo est rarum
magnum et difficile quare relinquitur quod concupiscentie continentis
sint fortes quas tamen ipse vincat et superat. Consequenter cum ibi Adhuc
si opinionum omnium. 3m dictum scilicet utrum habens omnium opinionum
persuasionum sit continens et cetera. Et arguit quod non quod si continentia
faciat hominem persistentem omni opinioni ipsa utique esset
prava in aliquo casu propter si faceret hominem immanere o-
pinioni false sive falso dictam malum agere hic quod est inconveniens.
Quare et cetera. Consequenter cum ibi Et si ab omni. Movet quartum dictum scilicet utrum in-
continentia faciat hominem egressum ab omni opinione et ad
istam questionem arguit quod non esset in dicta quod sequeretur
primum esset quod incontinentia esset studiosa 2m quod sermo sophisticus
deberet prohibere hominem bonum agere ibi Adhuc sophisticus
3m que dicta imprudentem cum incontinentia esse virtuosum ibi Accidit autem.
Dicit ergo primo quod si incontinentia redderet hominem egressum
ab omni opinione sequeretur quod aliqua incontinentia esset studiosa
quod ideo quod dictum est in 6o capitulo precedentis 2o quod et sequeretur per exem-
plum de Philoctete poete qui recitat in Philoctete quod
Neoptolemus fuit laudabilis quod non fuit permanens
in opinione conceptum quod suasus est ab Ulixe quod cum [illegible]
mendacium diceret propter eam necesse est non sustineret egres-
sus est ab hac opinione et mentiri noluit propter contrariam
decliniationem. Sed ergo iste per talem egressum debet in-
continens iudicari tunc ipse egressus esset laudabilis et tamen continentia
quod sunt huius egressus cum fiunt laudabilis et per consequens studio-
sa. Quod omne laudabile est studiosum et omne quod laudabile habitus et vir-
tus aliqua solet esse dictum ut dicitur in 1o libro capitulo [illegible] et sic patet primum in-
conveniens. Consequenter cum ibi Adhuc sophisticus. Deducit 2m inconveniens et in-
tendit secundum articulum ideo probat bonum agere quod facit dubitare utrum
liceat agere sic posito dicit quod egressum a quacumque opinione
dicit quod egressum a quacumque opinione sit incontinens. Facit
homines dubitare an liceat agere quod talis positio prohibet ho-
minem bonum agere. Hic ibi declarat minorem dicit quod ad sophisticum quod a ratione egre-
diatur egressum operari sed incontinens operatur sophistico sermone est
dubius vel dubitatione sed quia [illegible] est mentiens et falsum et concludens
quod prohibet argumento et concludere quod ideo inopinabile [illegible]
arguentes sapientes sic ut appareant cum attingunt ideo
quod intendunt sillogismus sophisticus dubius sit vel dubitare quamvis
[illegible] sillogismus est ligata. Quod ex una parte inducit ad
non manendum in illa opinione illata et quia conclusio sophi-
stica ex eo quod malum conclusum et ideo non placet ei et
ideo inimicus illi opinioni non valet ex alia vero parte indu-
cit quod non egreditur a talis opinione quod non habet sermonem quo pos-
sit solvere sophisticum sillogismum. Sed vero egressus ille ab illa opinione
sit sophistica ad talem solutionem et [illegible] agere si propter
quod a quacumque opinione egressus sit incontinens operari et sophistico
quia nullus de incontinente operatur quare talis sermo prohibet bonum agere quod
fugere malum ex sophistico sillogismo conclusum est bonum agere.
Consequenter cum ibi Accidit autem. Deducit 3m inconveniens dicit quod ex quodam
sic sonet et ex illa positione accidit et secundum quod in prudentem virtutem

cum incontinentia sit virtus ut quod prudens erit continens ex duobus malis
quod est tamen consequentis quod dicitur probat in contrarium et hic sit omnis
habitus de virtute reddens opus habitus bonum est virtus ut
dicitur in 2o capitulo 6o et in 6o capitulo 2o. Sed hic per consequens quod incontinentia reddit ho-
minem egressum a quacumque ratione imprudentem unde cum incontinentia reddit opus
habitus eius de virtute bonum quare est virtus. Hic ibi declarat
hic minorem cum quod maior supponit ex libro 2o et capitulo 6o. Dicit ergo quod
aliquis habens imprudentiam cum incontinentia ab opinione imprudentie
non habere consilium operabitur contraria eorum que opinatur propter ipsum in-
continentem opinatur vel imprudens in quo bona esse mala et cetera
propter quod non operari ea que sunt bona. Sed ea que sunt mala quare
per incontinentiam consilium operabitur bona et non operabitur mala cum
bona sint dissuasa et mala sint suasa per imprudentiam quare
talis imprudens vicia cum talis incontinentia de virtute reddit opus
bonum et per consequens ut predicatum est imprudens cum incontinentia
constituit unam virtutem. Consequenter cum ibi Adhuc propter suadere. movet
6m dubium scilicet utrum intemperatus sit incontinente deterior quam
incontinens et quod primo facit apparere quod temperatus est deterior quam
incontinens ideo cum arguit ad alteram partem philosopho ti-
tulo continens et arguit sic omnis operans et prosequens delectabilia
non sequenda et adductus propter persuasionem in omnis
est melior eo qui talia operatur et sequitur non propter aliquam rationem
sed propter solam incontinentiam. Quod autem quod per persuasiones
sanabilior est quam ille qui non persuasus est quod persuasus consistit per
suadendi et insuadendi non propter hic sanabilior. Sed incontinens operatur
et prosequitur delectabilia non propter aliquam rationem vel persuasionem. Sed iam in-
temperatus vero talia prosequitur propter persuasionem aliquam eius persuasionem quare
incontinens deterior est intemperata et temperatus melior eo.
Hic ibi ponit primo maiorem cum similiter probo et proverbio 2m nota
Incontinentes et cetera dicit quod incontinens reus est in proverbio quod
dicimus existentes in copia vel ebrietate quod aqua po-
tata suffocat et reumit per oppositum vel ebrietate cum i-
psius ad potius bibere si debemus ei tamen moram et sic
vel ebrietatis vel incontinentis non propter rationem sed propter suam ad
bibere sit incontinens per delectationem propter se non propter rationem aliquam
sed propter solam concupiscentiam quod aliquid quod si talia operans per suasionem
esset debere agere quod agit desistens quia propter a quibus quo ces-
sare et cessare quod remota causa removetur effectus vel
non est quod non suasus seu dissuasus per alium corripiente
non nisi talia agit quare manifestum est quod continens delectabilia
prosequens non propter rationem aliquam sed propter concupiscentiam. Consequenter cum ibi Adhuc
si circa. movet 7m dubium scilicet utrum incontinens sit circa omnia et quia vul-
garis existimatio non vocat aliquos incontinentes simpliciter
et quod hic inter ideo arguit tamen ad partem oppositam philosopho quod non
talis quoniam arguit sic si incontinentia et continentia essent circa omnia
esset simpliciter incontinens. Quod dicit quod nullus quoniam propter quod nullus habet omnes
incontinentias et tamen non debent non diceret simpliciter incon-
tinentes. Sed hic est falsum quod aliqui concedunt aliquos ho-
mines esse simpliciter incontinentes quare incontinentia et continentia
non sunt ubique circa omnia. Hic ibi ponit positionem eius suam
per locum a [illegible] destruit quod ibi Aliqui autem solutio dubii
Dubitationes. epilogat dicit quod dubitationes tales accidunt
et predictas suppositiones de continentia et incontinentia et
aliquas oportebit removere eas scilicet que falsum conclu-
dunt et sophisticam predicunt. Aliquas vero scilicet quam concludunt

cere procedunt et relinquere insolutas que solum dubitationis ulterius est ad quam inventio virtutis que inventa virtute non est rationes virtutis inventivas solvere.

Primum quidem. Supra posuit quedam ...

Sed continentes et incontinentes circa delectabilia sicut temperatus et intemperatus sunt circa materiam temperantie ... et delectabilia non naturalia non sunt circa materiam temperantie ... isti sunt continentes et incontinentes simpliciter ...

[illegible]

[illegible]

bestialitate et predicta delectatione propter esse malam vel ignoranciam
propter quid non tamen simpliciter. Et hic modo large loquitur per hos
de malicia. Ostendit ergo quod ille est iniustus qui amare
puerum non vere sicut sed vere amicam non vere forme sed
vere effectus et cetera, et hic modo loquitur de stupris. Ideo per hos
loquitur de amore puerorum secundum se et formale vocum suam.
Cognitum est. Sic autem a predicto delectatione que excludit
incontinentiam secundum dictam dicens quod sicut malicia simpliciter
non est et predicta delectatione vel incontinentia quod per sola
aquisita actionibus quod est qualitatem ... propter esse ignoranciam
... non elective sed ... eadem
... malicia elective. Et ... quod
et predicta delectatione vituperatur ... ut dicitur est
Sed incontinentia non solum ... de que vituperatur
... non solum ... ut dicitur est
... incontinentia non est et predicta delectatione ... post
... incontinentia ...
... attribuunt ...
... quod homines ... addentes ...
... predicta delectatione ...

[illegible]

143

in iustis passibus . . . declarat po[st]
q[u]antu[m] ad iram . . . q[ua]ntum ad [con]cupiscentiam . . .
repetit eam integram . . .
. . . audire . . .
obaudit non plene . . . principium audit . . .
. . . modo . . . in duobus . . .
. . . ministri veloces . . .
. . . plenum audire . . .
. . . ad exequendum preceptum . . .

[illegible]

[illegible]

[illegible] prudentie virtutis [illegible] ponit [illegible] malus [illegible] malus [illegible] bestialitas [illegible] bestia mala [illegible] omnes homines bestiales [illegible] bestia [illegible] bestialis [illegible]

[illegible] molliciam [illegible]

[illegible]

ad mollem qui sequitur mores muliebres. Deinde cum dicit: Incon-
tinentie autem. tradit modum incontinentie quantum ad supradicta
et circa hoc duo facit: primo dividendo incontinentiam in duas species. primo ergo
ponit illam divisionem. secundo declarat alteram partem ibi.
Quidam enim. secundo alteram ibi. Maxime autem acuti. Dicit
ergo primo quod incontinentie due sunt species. una que dicitur in-
frenatio alia debilitas. Incontinentes enim ex debilitate
sunt consiliantes. sed propter passionem non immanent hiis de
quibus sunt consiliati propter passionem supervenientem et debi-
litatem perdite. Incontinentes autem ex infrenatione
ducuntur a passione propter non consiliari quia cito moventur
animum differens consilium ad ea que concupiscunt. Deinde cum
Quidam enim. declarat incontinentiam debilitatis per quamdam
cautelam quam quidam adhibent infirmitati et debilitati
sue. quidam enim qui nondum titillant a concupiscentia ac si
eorum pretitillati sicut presentientes et previdentes futuram pu-
gnam concupiscentie animum titillantis et se ipsos presuscitan-
tes et rationem ratiocinantem preexcitantes non vincuntur a
passione sive passio sit tristis sive delectabilis. et hic ipsi cau-
te muniunt debilitatem suam ut non futuram titillationem
presentientes debiles eorum electione vincuntur. Deinde cum ibi.
Maxime autem. declarat alteram divisionis partem ostendens
in quibus hominibus et ex quibus causis provenit precipita-
re incontinentie effrenata. Dicit ergo quod acuti id est cole-
rici et melancolici homines maxime sunt incontinentes per
incontinentiam effrenatam. acuti enim sunt isti colerici
namque sunt velociter frenati maxime propter velocitatem habent
velociores motus precedens hominibus melancolici vero sunt
effrenati propter vehementiam passionis. et ideo expectant
rationem propter quod sequuntur maxime fantasiam. Est enim scien-
dum primo quod sicut fantasia et apprehensio rei delectabilis movet appe-
titum ad eius motum movetur et patitur cor-
pus secundum diversitatem de temperie ad motum corporis per magis
tamen augetur et firmatur motus et passio appetitus. quia
secundum diversas motuum cordis licet prior sit simi-
liter dicere et modi motuum appetitus quibus isti
priores sunt. Et ideo sciendum secundo quod colera est ca-
lida et sicca. melancolia vero frigida et sicca. sanguis
vero calidus et humidus. flegma frigidum et humidum. Hinc est
quod impressio per fantasiam rei delectabilis facta in corde cole-
rico est velocior propter calorem existentem in sua complexio-
ne. secundum siccam facta vero in corde melancolico est tenacior propter
frigus coangustativum et siccum. facta vero in corde san-
guineo est prurientior propter bonitatem complexionis. facta
vero in corde flegmatico est remissior propter debili-
tatem eius frigide et humide. Ex quibus sequitur quod incon-
tinentes colerici et melancolici sunt effrenati. sanguinei vero
et flegmatici sunt ut in pluribus debiles ad resistendum etc.

Est autem intemperatus. Determinato de comparatione continentie
et incontinentie ad perseverantiam et mollitiem hic determinat utrum
incontinens sit deterior intemperato et declarat quod non
immo quod intemperatus est deterior incontinente. huiusmodi conclusionem
probare intendit per rationes. primo rationes quas assignat.
Prima est quia incontinens est penitens. alter vero non. et quia
hic est sanabilis. ille non. Secunda ibi. Quidam ... quare est magis

cum hic autem non. Assimilatur. Tertia quod malitia illius latet
istius autem patet. Et omnino. Quarta quod intemperatus vincitur
a minori passione quam iste. Propter autem. Quinta quod ille facit
secundum electionem hic autem non. Quoniam quidem. Sexta quod ille
agit ut iniustus hic autem non. Non tamen idem. Septima
quod hic est ut persuasus hic autem non ibi. Quia autem hic. Octava
quod hic permanet facilius hic autem difficulter ibi. Ille quidem.
Nona quod hic corrumpit principium optimum hic autem non. Virtus enim
et malitia. Dicit ergo primo quod intemperatus non est penitens
quia ad dictum est supra capitulo precedenti. et causa huius impenitudinis est quod
immanet electioni prave sicut obstinatus et contumax.
Omnis autem incontinens est penitens et causa est quod revertitur
ad primam electionem bonam a qua egressus est. propter quod sequitur
quod incontinentes non sic se habent sicut hic dubitatum est. qui
dubitant an male vel bene egerit. quia enim semper pe-
nitet quod sic egerit non dubitat qualiter egerit.
Et hic ergo dicta patet quod intemperatus est deterior quia magis
nolitive operatur et incontinentes minus voluntarie quod demon-
strat penitudo quia involuntarium est ut dicitur. Ex quo non est quod
est iste sine penitudine. secundum libro 3 capitulo 3. Deinde cum dicit ibi.
Sed hic. Dicit quod intemperatus est insanabilis hic autem
sanabilis. quare patet quod ille est deterior isto. Est autem causa
huius diversitatis quia penitudo est medicina curativa
ut dicitur de tertia in generali secundum libro 2 capitulo 2 et insanabilis
est. Deinde cum dicit ibi. Assimilatur. Dicit quod malitia et
species est intemperantia. assimilatur ydropisi et tali specie
continua sicut ille incontinentie vero assimilatur epilen-
tie id est morbo caduco quantum ad hoc quod non est continua seu
perversitas continua sicut illa quia habet lucida inter-
valla et intemperatus non sequitur quod secundum hoc intemperatus
deterior sit quam incontinens. Deinde cum dicit ibi. Et omnino. dicit
quod opinio vel est alterum genus malitie sive quia conti-
netur intemperantia et alterum incontinentie et huiusmodi genera
hic different quia malitia et intemperantia latet eum
qui habet eam et non cognoscit quod sit malus. In-
continentia vero non latet eum qui habet eam immo scit se
male egisse post transitum passionis. quare intemperantia
est deterior sicut morbus occultus quam incontinentia que est
morbus manifestus. Deinde cum dicit ibi. Ipsorum autem. intendit
ostendere quod intemperatus peccat vincitur a passione minori quam
incontinens quod concluditur ex comparatione duorum incontinen-
tium. quod ponit dicens quod incontinentium ipsorum illi sunt
meliores vel minus mali qui sunt excessivi qui
dicti sunt effrenati. secundum capitulo precedenti quam alii dicti debi-
les ratione quia habentes rationem cum non immanentes
quod sequitur ex duobus positis quia dicti debiles a minori passione vi-
cuntur quam effrenati. Isti enim habent fortiores pas-
siones propter complexiones corporum ut dictum est capitulo precedenti. Isti
secundo quia isti non sunt in premeditatione nec in preconsiliatione
quam vincuntur sicut sunt alii effrenati quare magis
spontaneus est istis quam illis. Unde incontinens generaliter sup-
tilis similis est hominibus inebriatis. et hic dicitur quod inconti-
nens effrenatus similis homini velociter inebriato
a multo et forti vino. Incontinens que debilis similis
est homini tarde inebriato non a pauco vino et

a minori quam possent inebriari multi bibentes
amplius de fortiori. Sicut ergo hii qui inebriantur
a pauco vino habent deteriora corpora quam hii qui non
inebriantur nisi a multo et forti vino. sic et hii qui
a pauca passione vincuntur habent animas deteriores quam
hii qui non vincuntur nisi a multa et forti. Ex hiis ergo
intendit dicere quod sicut inter incontinentes ille est deterior qui
a minori passione vincitur. sic et ille erit omni incontinente
deterior qui vincitur a minori passione quam omnes incontinentes.
talis autem est intemperatus qui prosequitur superhabundantias per eum
non concupiscens vel quiete concupiscens. ut dictum est libro 6.
quare ipse omni incontinente deterior. Deinde cum dicit ibi. Quo-
niam quidem. Dicit quod manifestum est quod incontinentia non est malitia.
Sed forte non est malitia quo simpliciter diffinitur. Sed dicitur prop-
tinqua quod hoc id est incontinentia est quod malum preter electionem ut dictum
enim est supra. Sed hec id est malitia et intemperantia est secundum
electionem quia electe operatur prava que ipsis non videntur
esse fugienda ut prava quare intemperatus deterior quam in-
continens quia mores magis conveniunt iudicare electione
quam opere ut secundum libro 3 capitulo 4. Deinde cum dicit ibi. Non tamen
idem. Dicit quod incontinentia est quod simile intemperantie in ac-
tionibus quia ambe faciunt turpia operari et tractum
cognitum non est tamen idem immo multum differunt incon-
tinentes id est se habent quemadmodum se habebant olim
cives milesii de quibus dixit ille demodokus quod ipsi
non sunt stulti tamen operantur opera talia qualia stulti
incontinentes enim non sunt iniusti. tamen faciunt opera iniu-
sta puta adulteria. intemperati vero sunt iniusti et
operantur iniusta et iniuste quare sunt deteriores incon-
tinentibus. Deinde cum dicit ibi. Quare autem. dicit quod hic
scilicet incontinens est talis quod est hiis qui ultra prosequitur eas
corporales delectationes que sunt secundum superhabundantiam et preter rationem
rectam non propter esse persuasum. quod non est persuasus quod de-
beat sequi eas. hic autem scilicet intemperatus est persuasus quod
oporteat prosequi ipsas. hec autem persuasio accidit ei propter
esse talem qualem id est propter esse dispositum dispositione
intemperantie. Ex quo patet quod intemperatum persuasum
appetitum ducere magis est deterior quam incontinentem quod non persuasus
intemperanter rationem contra suam persuasionem facit et eam.
Deinde cum dicit ibi. Ille quidem. dicit quod ille quidem intem-
peratus est incurabilis id est consilior legis recte facilius
et sine difficultate obviat. hic autem non. quare ut dictum
est capitulo precedenti incontinentes per rationem et electionem aliquantulum con-
tendunt concupiscentiis que operantur cum aliqua dif-
ficultate. Ex quo sequitur quod intemperatus est deterior quia
sicut difficultas minuit et facilitas intendit bo-
nitatem et malitiam operationis sicut dicitur volitum de ethica
et desiderio. secundum libro 2 capitulo 3. Deinde cum dicit ibi. Virtus
enim et malitia. Decimam quia per rationem primam est prima ratio
ibi. Est autem. primo ergo intendit sic arguere. omnis
malus simpliciter per malitiam habet corruptum optimum
principium agibilium. sed intemperatus est talis. malitia
quia hic corrumpit optimum principium. hic enim ponit
et declarat primam maiorem dicens quod virtus salvat principium
et malitia corrupit principium sicut dicitur de virtute. secundum

libro 6 capitulo 6. De malitia vero capitulo libro capitulo 16. principium autem rationis
directive in actionibus est finis cuius gratia id est sana esti-
matio finis cuius gratia id est sana estimatio finis
quod ad dictum est in mathematicis suppositiones etc. quare sic
neque illic est aliqua ratio edoctiva seu persuasiva
principiorum sic neque hic. sed virtus vel naturalis puta deinotica
ut secundum libro 6 capitulo 16. seu illa virtus appetitiva que sic se
habet ad moralem. sicut deinotica se habet ad prudentiam
supra libro 6 capitulo 14. vel virtus assuefactiva id est virtus mo-
ralis vel intellectualis experimentalis est edoctiva eius quod est opinari
seu estimare recte circa principium. Non ergo quod tale sane esti-
mativa est finis nisi est a quo accipiuntur vel principiis. sed itaque cer-
tum est quod acquirunt virtus naturalis virtus scilicet deinotica
seu industria virtus appetitiva correspondens industrie
et experientia ex parte intellectus et virtus moralis vel alia que
est ex parte appetitus. Deinde cum dicit ibi. Temperatus. Subdit
minorem dicens quod temperatus est talis qui secundum ipsam virtutem habet
rectam opinionem circa principium. intemperatus autem est contrarius quia contra-
rio quidem modo se habens sicut ille qui propter malitiam habet
perversam opinionem circa principium. Deinde cum dicit ibi. Est autem aliquis. ostendit
suam partem hic dicens quod incontinens non habet corruptum
optimum. Dicit ergo quod aliquis est excessivus et egressivus
a recta ratione propter passionem quem passio superat propter hoc quod ipse non agit
ut est actiuus secundum rectam rationem. sed non superat eum passio
propter hoc quod ei persuasum sit oportere prosequi simpliciter id est sine
persuasione secundum huiusmodi tales delectationes. Et iste talis est
incontinens ex quo infert conclusionem principalem intemperatum quod
iste melior est id est minus malus intemperato quia neque est
incontinens et est simpliciter pravus in morali quare salvatur
ei optimum principium scilicet sana existimatio finis quod
tamen non salvatur intemperato ut visum est. quare propter
perversitas quod intemperatus deterior est incontinente. Ad ma-
iorem declarationem eius quod dictum est addit comparationem con-
tinentis et incontinentis ibi. Alius autem. Dicit ergo quod alius
ab isto continente est contrarius scilicet continens qui est mansivus
et electioni non immansivus et ipsi passionem est excessi-
vus vel egressivus quare manifestum quod huiusmodi habitus que est
studiosus et huiusmodi hic autem habitus in quo est alius
qualis dictus non semper pravus et fugiendus. De
Utrum quidem igitur continens. De libro 8 ethicorum libro 6 lectio 10.

Postquam determinavit qui sunt continentes, hic deter-
minat quid sit vera continentia immanet omni ratione et ele-
ctioni et incontinentia egreditur ab omni primo et resultat
ratione cum continentia. secundo continentie determinat ibi. Est autem.
tertio determinat quod inconveniens. Sed autem quidem incontinentie. Dicit ergo
primo quod vera incontinentia est ille qui immanet omni rationi
recte et omni electioni quantumque et solum id quod imma-
net rationi et electioni recte. et dicit quod est vere incontinens
sicut ille qui non immanet alicui electioni qualicumque
neque alicui rationi qualicumque vel id tantum qui immanet
non vero recte electioni. vel an possit incontinens
dici ille qui solum non immanet vel rationi et
electioni non recte quod ad dubitationem est primo
secundum eiusdem libro capitulo 2. Deinde cum dicit ibi. Vel secundum accidens. concedit
determinat dicens quod secundum accidens dici potest continens omnis

ille qui immanet quibuscumque rationi et electioni, sed per se ille qui immanet vere rationi et recte electioni. Similiter non per accidens dicitur incontinens ille qui non immanet quibuscumque rationi et electioni, sed per se autem ille tantum qui non immanet rationi verae et electioni rectae. Quod [illegible] dici possit per accidens continens vel incontinens probat quia si aliquis eligat unum propter alterum, id est loco alterius, credens ipsum quod eligit esse illud alterum, sicut ille qui per se eligeret stagnum ipsum reputans stagnum esse argentum, iste quidem per se eligeret argentum, per accidens tamen eliget stagnum quia per hoc occurrit. Similiter non dicimus generaliter de quacumque ratione falsa quod immanens ei dicatur adhaerere veritati, cum tamen adhaereat falsitati, nec immanens ei dicitur egredi a veritate cum tamen egrediatur a falsitate [illegible] per se immanentia vel egressus per se vel per accidens tamen id quod per se dicimus simpliciter dicimus. Quare de quibus dicere possumus quod contingit aliquando ut omnes immaneant quibuscumque opinionibus, incontinens autem ab ea recedat. Simpliciter autem dicitur continens qui immanet verae rationi et rectae electioni, incontinens autem qui ab ea egreditur. Deinde cum dicit: Sunt autem quidam. Istam declarationem probat quantum ad id quod simpliciter supra dictum est et circa hoc duo. Primo quod quidam sunt immanentes propriae rationi et tamen non sunt continentes. Secundo quod quidam sunt egressi et tamen non sunt incontinentes, ibi: Sunt autem quidam qui huic. Circa primum tria facit. Primo notificat quales sunt isti immanentes. Secundo quod sunt similes continenti, ibi: Quandam similitudinem. Tertio quod sunt divisi a continente, ibi: Sunt autem alii. Dicit ergo primo quod quidam sunt immansivi sive opinativi et isti sunt illi quos homines vocant ischyrognomones, id est pertinaces in iudicio, puta illi qui sunt difficile persuasibiles et non faciliter transmutabiles, id est ad aliam partem persuasibiles per quam ad unam se determinaverunt. Secundo ibi: Quandam similitudinem. Dicit quod sunt continenti similes, quia isti habent aliquam similitudinem continenti sicut prodigus ad liberalem et audax confidenti et forti. Quia sicut prodigus dat ubi non oportet, sicut audax aggreditur cum non oportet, sic isti pertinaces immanent ubi continentes immanent [illegible]. Tertio ibi: Sunt autem alii. Probat pertinaces [illegible] continentes dupliciter [illegible]. Secundo ibi: Sunt autem ischyrognomones. Primo ergo dicit quod nec continentes transmutantur [illegible] propter passionem et concupiscentiam [illegible] quandoque [illegible] pertinaces non sunt continentes. Hic ponit [illegible] quod dicti pertinaces [illegible] conveniunt [illegible] sunt alii a continente. Secundo ibi: Sunt autem ischyrognomones. Arguit sic: nullus continens est indisciplinatus et agrestis et apparentium sectator. Sed ipsi pertinaces sunt tales, ergo non sunt continentes. Ponit minorem ut per se notam et declarat [illegible] dicens quod isti ischyrognomones, id est pertinaces, sunt indisciplinati [illegible] et propriae voluntatis, et ideo sunt indisciplinati quia nolunt abire sive recedere a sua opinione. Et agrestes quia non sunt certis hominibus [illegible] in opinione conformes [illegible] sunt tales propter delectationem et tristitiam quia [illegible] gaudent in [illegible] et indisciplinatae vincentes si eis transmutaverint vel si non a suis opinionibus evellantur. Sectatores autem sunt [illegible] demonstratur [illegible]. Secundo ibi: Magis autem. Dicit quod isti magis assimilantur incontinenti quam continenti, quia magis sectantur passionem quam rationem. Tertio ibi: Sunt autem quidam. Probat quod aliqui non immanent rationi et tamen non sunt incontinentes. Primo ergo proponit hoc dicens quod quidam sunt qui non immanent his quae videntur eis bona, et tamen non accidit eis propter incontinentiam quod [illegible] declarat per exemplum supra habitum [illegible] Philoctete Sophoclis [illegible] non immansit persuasioni factae sibi [illegible] ut scilicet [illegible] diceret, recessit autem ab hac suasione propter delectationem bonam quia verum dicere erat ei bonum placidum et delectabile. Nec propter hoc fuit incontinens, quia non omnis qui propter delectationem operatur est intemperatus vel pravus sive incontinens, sed ille solum qui operatur aliquid turpe propter turpem delectationem.

Quoniam autem est aliquis. Declarat [illegible]. Circa quod tria facit. Primo [illegible]. Secundo [illegible], ibi: Incontinentes quidem. Tertio infert [illegible] corollarium, ibi: Quoniam autem. [illegible] Sed propter alterum. Quarto [illegible] huius mediationis. Dicit [illegible] in similitudine in nomine, ibi: Quia autem per similitudinem. Secundo [illegible] in opere, ibi: Est enim continens. Tertio [illegible] in concupiscentia, ibi: Sed hic quidem. Quarto [illegible], ibi: Et hic quidem talis. Quinto [illegible], ibi: Similis autem. [illegible], ibi: Sed hic quidem. Dicit ergo primo quod quia est talis qualis est homo continens [illegible] delectationibus gaudens minus quam oportet et non immanens rationi [illegible] medius inter illum primum et incontinentem [illegible].

Secundo ibi: Incontinentes. Proponit [illegible] arguens sic: [illegible] tendit in medium et aequale, ut dicitur II huius [illegible]. Sed incontinens per [illegible] tendit in aliquod magis quam oportet, scilicet superhabundantiam delectationis. Iste autem econtrario [illegible] fugit et [illegible] delectationes [illegible]. Continens autem [illegible] tendit in medium et aequale [illegible] ipse [illegible] nec [illegible] ergo continens inter praedictos duos est medius. Hic ponit [illegible]. Ille non [illegible] est medius inter intemperatum et [illegible]. Sic continens [illegible] ad incontinentem qui declinat ad intemperantiam et ad istum [illegible] qui declinat ad insensibilitatem de qua [illegible] de temperantia. [illegible] Quoniam autem [illegible] propter quas contrarias [illegible]. Secundo ibi: Sed propter [illegible] dicimus solum opponi continentiam incontinentiae. [illegible] quod opponatur alteri [illegible] ad hoc ipse dicit quod [illegible] opponi intemperantiae [illegible] in [illegible] quod

insensibilitas [illegible] in paucis et raro est manifesta, ergo continentia solum videtur opponi incontinentiae propter eandem causam [illegible] virtus est rarus et [illegible] novitatis. [illegible] per similitudinem autem temperantiam [illegible] in similitudine [illegible] dicens quod [illegible] multa dicuntur [illegible] alia [illegible] per similitudinem [illegible] consequenter temperantia [illegible] secundum quandam similitudinem [illegible]. Unde [illegible] religionis [illegible] matrimonii [illegible] continentes dicuntur [illegible] sunt operari. [illegible] Est enim continens [illegible] in opere [illegible] quod continens et temperatus potens est se defendere ab impugnatione [illegible] potens est non facere aliquid contra rationem propter corporales delectationes. Et [illegible] ambo sunt similes quia uterque abstinet. [illegible] Sed hic. [illegible] dissimilitudinem eorum in concupiscentia [illegible] continens habet concupiscentias pravas [illegible] temperatus non habet. [illegible] Et hic quidem [illegible] in existimatione [illegible] quod [illegible] temperatus est talis qualis est homo qui non delectatur nec solet delectari praeter rationem [illegible] continens est talis qualis est homo qui solet delectari praeter rationem in apprehensione imaginationis seu cogitatione delectabilium, sed non solet duci ab eis. [illegible] Dicit ergo quod [illegible] temperantia [illegible] in appetitu [illegible] pravas delectationes et concupiscentias et [illegible] non [illegible] in appetitu [illegible]. Sed dicit [illegible] quod nec ista nec illa est in appetitu [illegible]. Sed temperantia [illegible] perfectas proprietates [illegible] temperantia reddit rationem [illegible] fortiorem et appetitum sensitivum [illegible] quam continentia. Et ideo temperati [illegible] magis [illegible] rationi appetitum [illegible] continenti [illegible] opus continentiae [illegible] appetitus sensitivus continentis obediat rationi [illegible] plus tamen [illegible] appetitus temperati, ut [illegible].

[illegible] Similes. [illegible] incontinentis [illegible] quod ambo [illegible] a via diversi [illegible] similes quia uterque [illegible] delectabilia indebite [illegible]. Sed hic. Ostendit eorum dissimilitudinem quod [illegible] intemperatus [illegible] delectabilia existimans oportere talia [illegible] incontinens autem non existimat [illegible] oppositum ut dictum est supra [illegible].

Nec simul prudentem. [illegible] ostendit [illegible] incontinens possit esse prudens. Primo facit [illegible] unde [illegible] incontinentiam et continentiam, ibi: Est autem incontinentia. [illegible] Sanabilior. [illegible] primum [illegible] duas [illegible] quod non incontinens est prudens [illegible] ei similis, ibi: Dominum autem. [illegible] ponit [illegible] quod non [illegible] homines simul esse prudentem et incontinentem quia [illegible] ostensum est [illegible] supra [illegible] omnis prudens est bonus et studiosus [illegible] moribus. Sed nullus incontinens est talis, ergo nullus incontinens est prudens. [illegible] ponit [illegible]. Ad huc non in sciente. Arguit sic: omnis prudens est practicus [illegible] ratione [illegible] ut [illegible] definiens. Sed nullus incontinens est activus cum [illegible] existimans a ratione ut [illegible] aliis [illegible] quod nullus incontinens est prudens. [illegible] ponit [illegible] incontinens [illegible] Deinde autem [illegible] quod incontinens potest esse similis prudenti quamvis non possit esse idem. [illegible] declarat [illegible] ex ratione naturali [illegible] quod [illegible] ex moribus [illegible] Malus autem. [illegible] quod [illegible] virum incontinentem esse dextrum [illegible] industrium. Et [illegible] incontinens similis esse prudenti quia omnis prudens est dextrus et industrius [illegible] quia quidam viri incontinentes videntur esse prudentes [illegible] non [illegible] dextram [illegible] prudentiam [illegible] in primis sermonibus supra [illegible]. [illegible] ibi: Et secundum quod. Declarat idem ex ratione habituali [illegible] incontinens videtur esse prudenti [illegible] ei aliqualiter similis. Sed tamen [illegible] differt ab eo [illegible] non tamquam [illegible] quod sit ei similis secundum rationem actualem [illegible] sicut [illegible] speculans, sed potius ut dormiens [illegible] vinolentus. Incontinens [illegible] operatur [illegible] rationem [illegible] prudenti similis [illegible] differt cum simpliciter [illegible] electionem [illegible] electionem [illegible] operari quod [illegible] differt [illegible] et [illegible] ut dicitur [illegible] sequentem [illegible] sed [illegible] electionem non operari quod [illegible] est volens operari mala et turpia [illegible] ut [illegible] ignorantia [illegible] ipse est sciens operans [illegible] causa [illegible] ipse est volens operari turpia [illegible] non conveniunt cum prudente. [illegible] Malus autem non. [illegible] ex more ponit [illegible] quod incontinens malus non est [illegible] similis est prudenti [illegible] nullus malus [illegible] electionem [illegible] bonum [illegible] operari. Sed incontinens electione [illegible] est [illegible] quod non est malus [illegible] simpliciter [illegible] ponit [illegible] quod [illegible] non est malus in [illegible] est malus [illegible] operatione [illegible] non simpliciter malus quia malus simpliciter est malus in utroque. [illegible] Et non insidiator. [illegible] omnis simpliciter malus est [illegible] insidiator, id est [illegible] malum. Sed incontinens non est talis. [illegible] quod non est malus [illegible] ponit [illegible] intendens sic arguere: omnis insidiator est [illegible] consiliativus et immanet [illegible] ut patet ex ratione insidiatoris. Sed nullus incontinens est [illegible] quia [illegible] incontinentes debiles [illegible] sunt [illegible] consiliatis incontinentes autem melancholici [illegible] non [illegible] consiliabiles [illegible] incontinens [illegible] consiliativus [illegible] quod [illegible] incontinens [illegible] insidiator [illegible] ponit [illegible] Assimilatur. [illegible] omnis malus [illegible] civitati [illegible] legibus [illegible] ratione [illegible] principiis [illegible] sunt leges. Sed incontinens assimilatur [illegible] civitati [illegible] civitati leges bonas [illegible] legibus non [illegible] quod incontinens non est malus. [illegible] ponit [illegible] Melior. [illegible] Est autem incontinentia [illegible] incontinentiam [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

opus de genere perfectorum. quia necesse est eam esse non imperfectam et de-
lectabilem. ergo eius actus delectatio erit optima. Deinde cum dicit
Propter quod indiget corporalium. dicit quod propter predicta felix indiget
bonis corporis et bonis exterioribus et bona fortuna ne scilicet
impediatur. hic dicit contra ... volentes hominem esse fe-
licem si bonus est etiam qui incidit in magnis infor-
tuniis vel dicit sive isti dicunt volentes et
scientes mentientes vel nolentes et sic sunt decepti ex
ignorantia vel [illegible] dicit simpliciter. Deinde [illegible] de
felicitate [illegible] quia ad suum decorem indiget bonis corporis
et fortune ut dicitur supra libro 1 capitulo 12. Deinde cum dicit Propter indigere. re-
movet unum dubium dicit quod aliqui dubitaverunt [illegible]
est eis quod bona fortuna esset idem felicitati propter hoc quod felicitas
indiget auxilio fortune. Ad hoc autem ipse dicit quod for-
tuna non existit idem felicitati. quia potest contingere quod ipsa
fortuna superexcellens est impediens felicitatem id est bonitatem
[illegible] ad dominum dicit quod divites
difficile intrabunt in regnum celorum. Matthei 19. Deinde cum dicit Ipsa enim
quod est ad aliquid finem et terminum non est idem cum eo. Sed fortuna
est via quedam [illegible] cuius terminus est ad felicitatem. ergo
fortuna non est idem cum felicitate. Deinde cum dicit Et prosequi.
Ad principale arguit secundo sic. illud est optimum quod omnia appetunt
sed omnia delectationem appetunt ergo ipsa est optimum. primo
ergo facit [illegible]. secundo removet unum dubium. ibi Sed quia
non eadem. tertio [illegible] ibi Sed assumpserunt. De [illegible]
ponit primum [illegible] virtute. Deinde cum dicit Et signum
tertio virtutem maiorem ibi Fama autem. Deinde cum dicit Fama vero
quod [illegible] fama putatur [illegible]
[illegible] omnia [illegible] aut cito [illegible]
[illegible] aliqua [illegible] libro 1 capitulo 10. quia [illegible]
[illegible] sic optimum an consonat vota appetitus omnium [illegible]
[illegible] libro 10 capitulo 2. Deinde cum dicit Sed quia non. Re-
movet dubium possit enim queri an omnia delectationem
appetentia appetant eam et prosequantur unam et eandem [illegible]
sic [illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible] de aliqua una que sit optima [illegible] de
omnibus quod omnis sit optima quia non omnia appetunt
omnes delectationes [illegible] aliquam unam delectari [illegible]. Ad
hoc autem dicit quod [illegible] non omnis [illegible]
[illegible] appetunt delectationem eandem
quia non omnium est una [illegible] [illegible] non
optimus [illegible] non omnis
appetunt eandem delectationem [illegible] appetant de-
lectationem in genere [illegible]
de ista delectatione [illegible] homines [illegible] et de quo
interrogati dicerent [illegible]
[illegible] illam delectationem [illegible]
[illegible] ex [illegible]
[illegible] et appetunt aliquam unam et eandem ob
[illegible] ut [illegible] [illegible]
[illegible] in unam [illegible] dele-
ctationem [illegible] est quoddam bonum [illegible]
quod est melius quam omne bonum [illegible]
[illegible] appetunt [illegible] ad [illegible]

bonum id est ad finem [illegible] rebus cunctis divinitus [illegible]
[illegible] libro 10 capitulo 2. Sed hoc [illegible] non [illegible]
[illegible] predecessorum meorum in [illegible] non curo [illegible]
[illegible] videre [illegible] meum. Deinde cum dicit [illegible]
primum movens [illegible] prima [illegible]
movet [illegible] ut hic ex prima [illegible]
[illegible] in ordine suo [illegible]
[illegible] in motu [illegible] finem quod movens
primum [illegible] finem ultimum [illegible] primi move-
ntis [illegible] omnibus rebus [illegible] divinum [illegible] res uni-
verse bone vel [illegible] vel imperceptibiliter
moventur in ultimum finem et ad delectationem vel ad
quietem in ultimo fine. et [illegible] omnia [illegible]
[illegible] appetunt unam et eandem [illegible]
[illegible] delectationem sicut et certam quietem.
Deinde cum dicit Sed assumpserunt. Removet quod dicitur [illegible]
[illegible] posset. Si delectatio est bonum [illegible] ap-
petunt illud bonum. [illegible] intendit [illegible]
[illegible] voluptates [illegible] mala [illegible] libro 2
capitulo 3. [illegible] delectationes que non [illegible]
non est [illegible] bonum [illegible] libro 3 capitulo [illegible]. Ad hoc autem dicit quod
delectationes [illegible] turpes et [illegible]
mala [illegible] nos faciunt [illegible] delectationes [illegible]
[illegible] assumpserunt [illegible] delectationes [illegible]
plures inclinare [illegible] appetitus nostros [illegible]
hec sole sint [illegible] homines so-
las istas [illegible] omnes [illegible]
debent estimare mala que dicuntur de delectatione [illegible]
[illegible] dici de corporalibus [illegible] dici de spiritualibus. Deinde cum dicit [illegible]
[illegible]. Ad principale arguit tertio sic si non delectatio vel delectatio operatio
esset bonum [illegible] quod contingeret felicem vivere non de-
lectabiliter quia [illegible] delectatio vel delectatio operatio est bonum
[illegible] felix indiget delectatione vel dele-
ctatione operatione. Sed omnis est [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] Deinde cum dicit
Sed et tristem. Arguit [illegible] sic. Si delectatio et delectatio operationis
est bonum contingit utique felicem vivere tristem id est cum
tristitia [illegible] sequentis [illegible]. [illegible] ponit
[illegible] Neque malum. dicit quod si delectatio est
neque bonum neque mala [illegible] tristitia erit neque bonum neque ma-
la. Sed [illegible] erit [illegible] felix fu-
gere debeat tristitiam. [illegible] delectationem appe-
tat [illegible] non erit per se delectabile cum [illegible]
esse sine operatione delectabili [illegible] operatio ipsius delectationis

Deinde cum dicit [illegible]
[illegible] ponit istam
[illegible] ibi [illegible]
[illegible] Dicit ergo primo quod est [illegible] de
corporalibus [illegible] delectationibus qui dicunt [illegible] nos
quod quedam delectationes sunt eligibiles [illegible]
[illegible] corporales [illegible] intemperatus [illegible]
[illegible] [illegible] dicit [illegible]
intemperantes [illegible] corporales sunt [illegible]
[illegible] malo [illegible] bonum quod videtur
[illegible] tristitia que contrariatur delectationi corporali [illegible]

esse bonum. Ad hoc autem Philosophus dicit duo primum quod delectatio-
nes corporales sunt bone [illegible] [illegible] sunt [illegible]
quod [illegible] bonum est [illegible] quod sunt bone usque ad
aliquem [illegible] [illegible] in superhabundantia sunt male
[illegible] [illegible] probandi. Deinde cum dicit Quorum [illegible] [illegible]
[illegible] vel quorum [illegible] vel motuum
[illegible] [illegible] est melioris et maioris vel [illegible]
[illegible] habitus vel operationis vel motus superhabundantia
[illegible] fugienda [illegible] erit delectationis [illegible]
[illegible] [illegible] fugienda quorum vero [illegible]
motuum erit [illegible] motus [illegible] fugien-
da delectationis [illegible] talis. Sed bonum corporale est [illegible]
[illegible] quod [illegible] enim [illegible] est vel sit [illegible] verbi gratia
comedere et bibere et in lecto [illegible] sunt quedam corporalia
bona [illegible] et excessivum sic quod homo [illegible]
[illegible] vel [illegible] bibens vel quiescens [illegible]
[illegible] et [illegible] quia corporalium delectationum [illegible] est super-
habundantia fugienda ut mala. Hic [illegible] ponit primo [illegible]
Corporalium autem [illegible] [illegible] [illegible]
bonorum quedam sunt sic [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] mala vel superfluum vel super-
habundans [illegible] prudentem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] magis [illegible] magis
[illegible] non est [illegible] [illegible] excessivum
et superfluum quia [illegible] excessive vel nimis super-
habundantem vel superflue habet prudentia vel [illegible]
[illegible] vel virtute [illegible] delectationum [illegible]
Sunt autem alia bona quorum [illegible] [illegible] [illegible]
excessus et superhabundantia sic [illegible] [illegible]
delectatio [illegible] nimis et superhabundantia augeri.
Deinde cum dicit Sed non necessarias [illegible] [illegible]
[illegible] necessarias delectationes corporales [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] gaudet ali-
[illegible] bonum non est [illegible] delectationem
[illegible] gaudet quia ipsa non est malum. Hic [illegible] ponit [illegible]
[illegible] quod omnes homines [illegible] gaudent et delectantur
in [illegible] et [illegible] [illegible]
gaudent eis immo plusquam oportet gaudent aliqui. [illegible]
tristitia [illegible] non [illegible] [illegible]
[illegible] fugiunt immo [illegible] [illegible]
[illegible] quia tristitia non sola est [illegible] delectatio-
nis [illegible] [illegible] [illegible] delec-
tationis. [illegible] gradu [illegible] delectationis [illegible] omnis
[illegible] delectationis fugit omnem tristitiam sicut [illegible]
[illegible] vel gradum delectationis [illegible]. Deinde cum dicit Oportet autem
et non solum. [illegible] [illegible] introducit [illegible]
secundo ponit [illegible] ibi Primum quidem. tertio [illegible] ibi Et [illegible]
Dicit ergo primo quod [illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible] apparent [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] non [illegible] [illegible]
quod facit nos magis credere [illegible] optimum
[illegible] [illegible] nos [illegible] [illegible]
corporales delectationes videntur esse eligibiliores [illegible]
[illegible] [illegible] dicit quod [illegible] [illegible] ab omnibus

appetuntur ut medicine [illegible] probandi. Deinde cum dicit
Primum quidem. [illegible] ponit et exponit. dicit quod
primum [illegible] nos est quod corporales delectationes videntur
eligibiliores quia appetuntur ut medicine contra
delectationes [illegible] delectationes [illegible]
medicina [illegible] homines [illegible] superhabundantes
[illegible] delectationes superhabundantes [illegible]
[illegible] delectationum corporalium [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] medicine
[illegible] appetunt [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] delectationes
corporales appetuntur ut medicine [illegible]
[illegible] [illegible] medicine.
Deinde cum dicit Et non studiosum. [illegible] [illegible] [illegible]
non delectationis. secundo ex non [illegible]. Deinde cum dicit Ad persequente. [illegible]
[illegible] [illegible] corporalis delectatio [illegible]
ut finis [illegible] [illegible] ut [illegible] medi-
[illegible] ad finem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] corporales delectationes sunt [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] mala vel ex con-
suetudine mala. [illegible] libro [illegible] sunt [illegible]
non indigentis. [illegible] libro [illegible] capitulo 16 [illegible]
[illegible] [illegible] et tendere ad
illa [illegible] [illegible]
corporalis delectatio non [illegible] studiosum [illegible]
appetuntur [illegible] corporales ut medicine [illegible] non
ponit [illegible] [illegible]
[illegible] quod finis [illegible] [illegible] debetur
[illegible] [illegible] [illegible] virtuosum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
bonum reddit. [illegible] libro 2 capitulo 4. [illegible] ad
optimum opus [illegible] finis [illegible]
[illegible] est studiosus [illegible] finis [illegible]
[illegible] [illegible] virtuosus
[illegible] studiosus [illegible] delectatio [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quibus non delectantur [illegible]
[illegible] quibus non de-
lectantur [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] delectationem [illegible]. Deinde cum dicit Ad persequente.
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] medicinam [illegible]
Sunt autem [illegible] [illegible] laborem
[illegible] corporis [illegible]
[illegible] delectationis [illegible] [illegible] Et
non [illegible] [illegible] Deinde cum dicit [illegible] Me-
lencolia autem. Dicit ergo primo quod corporales delectationes
[illegible] optime ab hominibus [illegible] potentibus
gaudere [illegible] [illegible] delectationibus
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] delectationes [illegible]

150

[illegible]

[illegible]

promissimus. quare et c.

[P]ost hec de amicitia. In precedentibus egit de virtute morali et intellectuali de continentia et incontinentia de mollicie et perseverantia. Hic autem agit de amicitia. primo a principio prohemium. 2o ibi Dubitantur autem. In prohemio autem probat quod in morali philosophia de amicitia sit agendum. Et procedit sic. de illo est agendum de omni eo quod est utilis vel cum virtute quod est necessarium bonitati vite quod est familiare ac sociale quod est salvativum civitatum ac politie

[illegible]

communitates sunt provectiores ad bene intelligendum et bene agen-
dum quam duo ab invicem separati. Quarto ibi: et naturaliter, ostendit quod ami-
citia sit quoddam naturale ac [illegible] ad parentes. Primo quod vi-
detur esse naturalis ad genitum quasi generanti et progenito esse ge-
nerale non solum inter homines sed inter volatilia quae
sunt gregalia ut grues et sturnelli. Et inter plurima
alia sicut apes et formice. Et etiam homines qui sunt ad invicem
unius gentis. Videtur ergo ex naturali inclinatione ad se invicem quaedam
amicitia per eum ostendens sicut quod familiare et conveniens.
Tertio ibi: idem ex philanthropia, id est ex amore hominum qui apud lati-
nos vocatur humanitas. Et dicitur a philos quod est amor
et anthropos quod est homo, quasi amor hominum. Quod maxime in homini-
bus habet locum pro eo quod nos laudamus homines philan-
tropos, id est amatores hominum, amatores eos sunt maxime
apti ad societatem et familiaritatem quae sunt [illegible]
di homines [illegible]
niones [illegible]. Tertio ibi: idem ex dilectione [illegible]
[illegible] quod videtur omnis homo omni homini sic esse ut familiare
[illegible]
in viam [illegible]
Et si quis [illegible] negaret [illegible]. Consequenter ibi:
videtur autem, ostendit quod amicitia sit necessaria civitati. Dicit ergo
quod amicitia videtur continere civitates in statu suo quia
apparet quod legispositores et civitatum rectores magis
student ad amicitiam inducendam quam etiam ad iustitiam.
Idem [illegible] apud legislatores de concordia et ami-
citia quia concordia videtur esse similis amicitiae. Et non est mirum
quia concordia est unum amicabile ut in IX huius. Sed legis-
positores maxime appetunt pro salute civitatis concor-
diam et maxime expellunt contentionem quae est contra-
ria amicitiae quae maxime salvat civitates. [illegible]
[illegible] quod ipsam amicitiam inducere de-
[illegible] non debet esse [illegible]. Consequenter ibi: Et
amicis [illegible] quod amicitia est consequentia [illegible]
propter indigentiam quia omnibus hominibus cohabitantibus amicis
existentibus nil opus est iustitia, homines autem iusti existentes
indigent amicitia. Secundo propter decentiam [illegible] iustorum
hominum maxime [illegible] esse amicabile. [illegible] non quod
[illegible] inter omnes cohabitantes esset perfecta amicitia non esset ne-
cessaria iustitia, quia perfecta amicitia faceret res amicorum communes
quantum ad usum ut in II Politicae, quia tunc non haberet locum com-
mutatio neque [illegible] neque iudicatio neque per consequens iustitia. [illegible]
[illegible] quod [illegible] iustitia indiget amicitia [illegible]
[illegible] sufficiens [illegible]
[illegible]
[illegible] iustus indiget ut habeat
[illegible] amicabilis [illegible]
[illegible] amicitia quia iustitia est alienum bonum ut
dicitur in V [illegible] bonum est effectus amicitiae
ut in IX [illegible] iustorum [illegible] amicitia. Consequenter ibi:
non solum autem, ostendit quod amicitia est quoddam bonum [illegible]
[illegible] amicitiae. Dicit ergo
quod amicitia videtur esse non solum [illegible] sed quoddam
bonum honestum [illegible] amor est
bonus et laudabilis [illegible] bonum [illegible]. Sed amor
amicitiae laudabilis est et bonus quia ipsa amicitia est
quoddam bonum honestum secundum se. [illegible]
[illegible] quod nos laudamus homines philophilos, id est amicorum
et amicitiae amatores. Et philophilia videtur esse de
numero bonorum. Et quidam etiam videntur existimare quod amici
et viri boni sint idem, sic quod omnis vir bonus sit amicus et omnes
amici sint viri boni. [illegible] amor [illegible]
utilis vel rei delectabilis. Sed solus amor boni honesti.
[illegible] utile non amamus propter [illegible] vel delectabile [illegible]
[illegible] amamus [illegible] concupiscentiam. Res autem honestas
amamus propter [illegible] solus amor est laudabilis.

Dubitantur autem etc. Postquam prohemium [illegible] intentum, in
quo primo recitat aliorum sententias. Secundo ibi: for-
te autem utique etc. Circa primum primo recitat sententias hominum mo-
raliter loquentium. Secundo naturaliter loquentium ibi: Et de ipsis. Tertio dicit
esse relinquenda naturalia ibi: Naturalia etc. [illegible]
moralia ibi: Quaecumque etc. Quarto ostendit naturaliter loquentes
leviter defecisse ibi: Propter aliquid. Dicit ergo primo quod de ipsa
amicitia dubitantur non pauca. Quidam enim ponunt ami-
citiam esse similitudinem quandam et ponunt amicos esse [illegible]
eos qui sunt similes. Ad quod assignant proverbium sapientis
quo dicitur: omne animal diligit sibi simile, et omnis homo proximum
sibi. Omnis avis ad similem sibi coniungetur et omnis homo simili
sui sociabitur, Ecclesiastici XIII. Dicunt ergo isti quod simile vadit ad si-
mile sicut [illegible] ad sibi similia. Quid autem
ex contrario dicunt [illegible] figulos et omnes [illegible]
[illegible] similes esse ad invicem contrarios invidos et emulos. [illegible]
[illegible] moralia ut [illegible]
[illegible] Consequenter ibi: Et de ipsis, recitat sententias naturaliter loquen-
tium de amicitia. Dicit ergo quod de ipsis opinionibus ven-
tatis aliquam superius id est altius et profundius et [illegible]
id est per notitiam [illegible] inquirunt. Dixit enim Euripides po-
eta terram exsiccatam desiderare pluviam humidam, [illegible]
amans et appetens [illegible] venerabile
inter omnes [illegible] partes cum est repletum pluvia
velle in terram [illegible] id est humiditate sua ad fe-
cunditatem [illegible] ad amatum contrarium. Heraclitus
autem philosophus tenens cum ista opinione dixit quod contrarium est con-
ferens et commodum suo contrario et dixit quod optimam armo-
niam in sonis esse optimam proportionem [illegible]
[illegible] ex rebus differentibus [illegible]
omnia [illegible] ac [illegible]
sit omnium [illegible] amor [illegible] amoris [illegible]. Quidam autem opinionem
[illegible] ex contrarietate, id est ex opinione contraria huius [illegible]
pidi et Heraclito sicut Empedocles dicens quod simile appetit
simile. [illegible]
albi cum albo, medici cum medico. [illegible]
sicut [illegible] cum socio. [illegible]
[illegible]
[illegible] ad amicitiam [illegible]
[illegible]. Consequenter ibi: [illegible]
dicit quod [illegible] de amicitia [illegible]
relinquitur quod non sunt [illegible] nos
autem hic [illegible] debemus [illegible]
sit [illegible]. Consequenter ibi: [illegible] dicit quod [illegible]
tendamus [illegible] sunt [illegible]

tamquam a presenti negotio aliena, ut in I [illegible]. Insti-
tuta autem ad mores et passiones hominum convenientia, puta utrum
inter omnes qualescumque sint possit esse amicitia an solum
inter bonos sic quod non sit possibile homines existentes malos
esse invicem amicos. Et iterum utrum sit tantum una species
amicitiae an sint plures. Consequenter ibi: propter aliquid, ostendit naturaliter
loquentes de amicitia leviter defecisse, dicens quod quidam naturales
existimantes unam solam esse speciem amicitiae crediderunt hoc
ex levi et non sufficienti signo arguentes quod quaecumque recipiunt
magis et minus sunt eiusdem speciei. Omnis autem amicitia hoc modo re-
cipit magis et minus [illegible] quod dicitur quod
iste magis amat parentem quam fratrem. Quare omnes amicitiae sunt
eiusdem speciei secundum eos. Sed hoc est signum minus sufficien-
ter quia et ea quae sunt altera specie hoc modo recipiunt ma-
gis et minus: dicitur enim quod rosa est pulcherrimus florum et homo op-
timum animal. Dicit ergo ultimus quod de istis differentiis [illegible]
dictum est superius [illegible]. Et
non [illegible] ad [illegible] de istis [illegible] agitur.

Forte autem utique. Recitatis aliorum sententiis de a-
micitia, hic ponit propriam sententiam. Et primo
investigat amicitiae differentias. Secundo de amicitia tractat secundum partes
eius ibi: Differunt autem haec. Tertio docet eius conservationem et dis-
solutionem ibi: Omnibus utique existentibus amicitiis etc. Circa primum
[illegible] pro investigatione differentiarum praemittit quaedam pre-
ambula ad differentias. Secundo infert [illegible] ibi: Tres utique igitur. Prima
[illegible] est de ratione amabilis generaliter accepti. Secunda de ratione a-
mabilis accepti per modum finis ibi: videbitur autem. Tertia de amabili
simpliciter et relative accepto ibi: Videtur sic. Quarta de amabili [illegible]
cum apparentia supposito ibi: Amat autem. Quinta de amatione in-
animatorum ibi: Tribus autem. Sexta de amatione animatorum non redama-
tium ibi: volentes autem. Septima de amatione animatorum redamantium
ibi: vel apprehendi. Dicit ergo primo quod forte, id est certe, fiet nobis mani-
festum quod quaerimus de amicitia cognito amabili quod est obiectum
amicitiae. Quia non quodcumque videtur amari sed solum id quod est
amabile. [illegible] quod omne amabile est vel bo-
num vel delectabile vel utile. [illegible] quod non probat [illegible] per
ex oppositis [illegible] opposi[illegible]
[illegible]. Sed odibile et fugibile [illegible] amabili [illegible]
[illegible] malum [illegible]
[illegible] tribus amabilibus [illegible] amabile [illegible]
modis oppositis, scilicet bonum et delectabile et utile. [illegible]
quod amabilia per modum finis sunt tantum duo, scilicet bonum et de-
lectabile, quod sic patet ibi: videbitur autem. Quod amabile utile videbitur
esse id tantum per quod fit aliquod bonum aut delectatio [illegible]
[illegible] quod est ad finem [illegible] amabile ut fi-
nis [illegible] amabilia ut finis et per modum finis
sunt tantum duo, scilicet bonum et delectabile. Hoc est [illegible] ponit [illegible]
[illegible] amabile [illegible] quod [illegible]
[illegible] amabile [illegible] ad finem et sic
est utile vel propter se ut finis et [illegible] ut finis a-
matus [illegible] et sic est delectabile [illegible] per
[illegible] et sic est bonum honestum. [illegible] quod est bonum simpliciter
et delectabile simpliciter est amabile simpliciter, et bonum unicuique et
delectabile unicuique est amabile unicuique. Quod ponit ibi: utrum.

Hoc autem ponit [illegible] dicit quod [illegible] homines [illegible]
bonum simpliciter vel bonum ipsis. Quod sicut [illegible] differenter dicun-
tur [illegible] bonum simpliciter et delectabile [illegible]
[illegible] amare [illegible] appetere. [illegible] velle id esse bonum [illegible]
amare est appetere amatum [illegible]. [illegible] dicens
quod [illegible] amare id quod est ei bonum vel delectabile
[illegible] bonum simpliciter et delectabile simpliciter videtur esse amabile simpliciter, tamen
[illegible] unicuique est amabile id quod unicuique est bonum et delectabile.
[illegible] quod bonum et delectabile [illegible] quod sic
amabilia simpliciter. [illegible] ad appetitum [illegible]
[illegible] quod sit amabilia [illegible] bonum ap-
petit [illegible] quod bonum simpliciter et delectabile
simpliciter [illegible] amabilia simpliciter. [illegible]
ad amorem [illegible] bonum vel delectabile unicuique est a-
mabile unicuique [illegible]. [illegible] quod unusquisque
amat non [illegible] quod existit ei bonum vel delectabile vel utile,
[illegible] quod [illegible] Amat
[illegible] ibi: Differt. Tangit [illegible] quod ad amare
[illegible] differt quod amatum sit bonum vel non sit bonum
[illegible] delectabile appareat ama-
bit [illegible] bonum existat [illegible] ama-
bit. [illegible] quod ad amatum non est amicitia [illegible] ibi:
tribus. [illegible] ad quaecumque est amicitia ab eis est redamatio.
Sed ab inanimatis non est redamatio [illegible] ad inanimata non est amicitia.
[illegible] ponit [illegible] non est [illegible] ibi:
neque voluntas [illegible] amico amato ex amicitia
volumus bona [illegible] in amato [illegible] volumus bo-
[illegible] amamus ex amicitia. [illegible] ponit [illegible]
voluntas [illegible] ad inanimata non est bona eorum [illegible] ad bo-
[illegible] velle bonum vino [illegible] et
[illegible] salvari vult non quid vult salvum vino
[illegible] habeat [illegible]. [illegible] Amico ponit
[illegible] quod benevolentia non redamantium est amicitia
[illegible] volentes [illegible] omnis amicitia benevolentia
[illegible] amatores et amatos redamantes. [illegible]
benevolentia non redamantium non est [illegible]
non est amicitia. [illegible] ponit [illegible] ibi: benevolentia
[illegible] quod non omnis benevolentia [illegible] est
amicitia [illegible] latens [illegible] ibi: vel ap-
prehendi [illegible] sed [illegible] qui non sunt amici [illegible] latentes
[illegible] sunt benevoli ad invicem mutuo quia non omnis mu-
tua benevolentia sunt amici. [illegible] omnis benevolentia mutua
est amicitia. [illegible] ad [illegible]
[illegible] quod omnis amicitia est benevolentia [illegible]
[illegible] non latens ad hoc ut [illegible]
quod benevolentia mutua latens non est amicitia. [illegible]
[illegible] Consequenter ibi:
amicos autem, [illegible] dicit ergo [illegible] eos esse amicos [illegible]
latent [illegible] ad [illegible]
[illegible] ibi: Oportet. Ex omnibus praemissis infert diffinitionem amicitiae,
dicens quod oportet amicos ad hoc quod sunt amici bene velle ad invicem
et velle bona [illegible] mutuo [illegible] sic non latentes [illegible]
[illegible] praedictorum trium amabilium. Si autem
[illegible] ipsi [illegible] inter eos est [illegible]

152

amicitia. Ex hiis igitur colligere diffinitionem amicitie i. abstracto dicitur quod amicitia est mutua duorum benivolentia propter aliquod trium amabilium et cetera ... benivolentia manifesta ... partes huius diffinitionis colligere ex predictis non est facile.

Differunt autem et cetera. Investigata diffinitione amicitie hic agit de ipsa secundum partes et species eius. Primo quidem secundum partes iunctas dividit per differentias amabilium et amatorum ... secundo partes inmixtas dividit per differentias ... Et primo ... facit quia primo dividit ... tribus divisionibus ... secundo agit de conventu ad quod ... amicitia requisito ... Que ... ad autem ... tertio de ... analogia amicitie ... amabilibus ... Est autem ... amicitie ...

... primo dividit amicitiam in amicitiam boni et maliciam delectabilis et ... utilis. Secundo agit de hiis tribus ... amantes ... de utili et delectabili ... Qui quidem propter utile. Tertio de

[illegible]

[illegible]

ex dignitate p̄ut p̄ficitur aut̄ in qn̄titate retribucō
nū qr̄ prius inest iusticie equalitas dignitatis
q̄ inē ei rōe pncipii & posterius equalitas q̄ntita
tis que inest ei rōe ei. Amicicia ꝫ uidetur e re
tribucōe q̄ntitatis res p̄ficitur & e ꝗ comp̄tiatur
ad dignitatē sn̄ qr̄ equalitate q̄ntitatis ibi exp̄it. & iō
prius equalitate v° dignitatis tercio. & ideo p̄ius
ibi. Manifestum a. ...

quoddam appetitū sic amare & amari. 2° incidente
q̄stat amari & honorari ... Non ip̄e scripm. 3° deti
nat q̄parcōm int̄ amare & amari ... uir ꝗ in ama
re. Dicit g° p° q̄ multi uidentur uelle amari mag̳
q̄m amare ...

[illegible]

mart

[illegible]

451

mde ibi dif

beneficii. benefacit enim subditis sicut bonus
existens curam habeat subditorum ut bene operentur sicut
et convenit quod pastor curam habet ovium. Unde et Home-
rus dixit Agamemnonem optimum regem esse pasto-
rem populorum. Deinde cum dicit: Talis autem. manifestat amicitiam rega-
lem et paternam, dicens quod talis videtur esse paterna amicitia qualis
est regia. differt tamen in magnitudine beneficiorum. differt enim in magnitudine
beneficiorum, quia pater existit causa esse et eius quod maximum
scilicet essendi et generationis et nutrimenti et disciplinae
ne et eruditionis. et hec eadem attribuuntur progenitoribus
primis. pater autem et patris [illegible] naturaliter beneficia quia pro-
genitores dicuntur esse causa patris et amicitia eorum salvatur eorum per
eruditionem. [illegible] amicitia que est regia beneficia et [illegible]
sed est tamen est unum singularem hominem non sunt [illegible]
cum et rex a patre in multis. primo quidem quia principatur naturaliter.
et pater enim est principium patris filiorum et progenitor nepotum et
rex subditorum. Secundo ostendit in hoc quod utraque est in superexcessu
amicitie. propter quod honorantur parentes sicut et reges quia nec
reges subditos nec patres filios debent honorare
et in his ambo sunt in excessu amicitie, id est in excessu
superexcedente ad excessum. Tertio ostendit iure quod iustum
non est idem regi ad subditos et subditorum ad regem, sed
neque patris ad filios ut filiorum ad patrem quia sic est et
amicitia regalis sicut paterna. ¶ Deinde cum dicit: Sed et viri autem, [illegible]
amicitiam coniugalem et aristocraticam dicens quod eadem est amicitia
viri ad uxorem que est in aristocratia quia secundum virtutem est
principatus et amicitia secundum virtutem et meliori maius bonum
tribuitur convenienter sibi quod congruum est unicuique. sic enim est
seu iustum in utraque amicitia. ¶ Hic ergo non quod melior
et melior debet magis amari quia ad maius bonum ut
dicit quod non [illegible] meliori ut notum est [illegible]. ¶ Deinde cum
dicit: Que autem fratrum manifestat fraternam et timocraticam dicens quod
amicitia fratrum assimilatur amicitie etairice, id est amicitie commu-
nitatis. fratres enim sunt equales et coetanei. tales autem sunt
unius disciplinae quia ab eisdem parentibus eruditi sunt
et plures unius moris quia sub eadem consuetudine educati mo-
res autem sequuntur consuetudines quia consuetudo altera natura ex [illegible]
ut dicit philosophus in libro de [illegible] diffusius. et propter hoc huic
et fraterne amicitie maxime assimilatur amicitia que est secundum timocratiam
quia cives timocratici volunt equales esse sicut fratres et
nuros [illegible] et volunt quod vicissim principentur ex equali
et secundum hunc modum inducitur amicitia quia talis est amicitia fraterna.
¶ Deinde cum dicit: In transgressionibus. manifestat quales sunt amicitie in
politicis obliquis, et quod tria facit. primo quidem dicit quod in omnibus
istis est parum de amicitia. secundo ostendit in quibus est minimum.
Est necesse. tertio in quibus est plurimum ibi: Que autem in democra-
tiis. dicit ergo primo quod in transgressionibus, id est in politiis
corruptis et obliquis sicut parum est de iusto et iustitia, sed
et parum est de amicitia. ¶ Deinde cum dicit: Et necessarium. ostendit quod in tyrannide
vel nulla vel modicum est de amicitia. et primo ostendit
hoc dicens quod in pessima, scilicet in tyrannide necesse est amicitia quod nulla
vel valde parva amicitie possit salvari cum ea. ¶ Secundo ibi:
In quibus enim. probat hoc et manifestat. Sic quod quando, primo ergo
sic arguit: in quibus non est amicitia non est iustitia quod in quibus
est non. Sed tyranno et subdito non est communicatio et ita non amicitia.
iniustitia est. Hoc autem primo manifestat quia propter magna [illegible]
non. Ad declarandum in multis. Sed ubi tyrannus se habet
ad subditum sicut artifex ad organum et sicut anima
movens ad corporis motum et sicut dominus ad servum. invenitur
quidem hic, scilicet artifex animam et dominus aliquibus quibus utuntur,
scilicet organo et corpore et servo. Amicitia tamen non est ad inanimata sicut
nec iustitia. Sed neque ad equum vel ad bovem neque ad servum secundum quod
servus est. quia non est communicatio domino et servo secundum quod servus est. servus enim est
animatum organum seu instrumentum. Sed et dolabrum est inanimatus
servus. ¶ Deinde cum dicit: Secundum quidem modificat dictum suum.
Dixerat enim quod domini ad servum, tyranni ad subditum nulla est
iustitia vel amicitia. nunc autem dicit quod servus prout sit dominus vel
magis servus vel [illegible] homo sub quo servus sit domini est quod ad ipsum
nulla est amicitia vel iustitia propter eius perversitatem quod scilicet non est
ei communicatio cum domino quod vel hic. Sed inquantum est homo, sicut videtur, sicut
sunt simpliciter dicta, sic autem servatur ut homo sic utique quod ad
ipsum possit esse et iustitia et amicitia eius quia videtur esse
iustum omni homini ad omnem hominem potentem communicare lege, id est
in lege et compositione, id est pacto promissione et federe. et propter hoc ami-
citia utique erit ad ipsum secundum quod est homo. Dicit ergo quod in tyrannidibus
valde parum sit iustitie et amicitie. ¶ Deinde cum dicit: Que autem in de-
mocratiis. ostendit quod in democratia inter obliquas politias est plurimum
de amicitia cuius causa est quia multa communia sunt democraticis
existentibus equalibus. per hoc autem intelligitur quod in oligarchia minus
quam in democratia et plus quam in tyrannide de amicitia.

In communicatione. postquam distinxit species politicas et secundum
has species amicitiarum, hic specialiter agit de quadam amicitia que attenditur
ad cognatos principaliter. primo distinguit eas ab
aliis. secundo agit de ipsis ibi: Sed et cognatica. Dicit ergo primo
resumens quod supra dictum est quod sicut dictum est omnis
amicitia in communicatione est. sed ab ratione huiusmodi distinguit quasi
cognatam et etairicam, id est contubernalium. et per hoc
ponit distinctas amicitias cognatam et etairicam. amicitie autem
politice magis assimilantur communicationibus que per conventio-
nem amicitie. vel quod politicas amicitias eam que est contribu-
lium, qui scilicet ab antiquo sunt eiusdem tribus, et eam que est
commilitonum et eas que sunt tales inter quos videtur esse quasi secundum confessionem, id est secundum voluntatem et
dictam concessionem et unde hec, id est huiusmodi communicationes ordinantur
ad hoc, sicut tribules et alicuius preregnante que scilicet est inter sive peregrinantes.
¶ Hic autem non duo. primo quod sibi differt amicitia cognata et etairica
secundo quod cognata de qua loquitur genera est. dicit primo cognatorum et
videtur tamen carnis et sanguinis. secundo manifestum et conve-
nientiam, propterea amicitiam et erice et pro lege et parva autem est
sunt eius accessoria. in etairica autem sive etairica et publice pertinentes
sunt ei accessoria. ex ipsis intendunt ut eo quod de
convenient cognatam et etairicam tamen ab invicem sunt distincta quia
erat predicta sunt distincta et ab invicem separabilia quia non est
necesse quod omnes cognati vel germani sint commilitones vel
quod omnes commilitones sint consanguinei vel affines. ¶ Secundo non
quod communicationes possent dici magis communicationes vel alie
videtur scilicet quod est amicitia cognatorum origine a communicatione vincit
et amicitia que non trahit originem a communicatione victus.
de hiis communicationibus et communicationibus tamen quidam quasi quoddam convenientes
sunt tales quidam autem non. unde ergo est quod amicitia cognatorum
originem a communicatione voluntaria magis dicitur communicatio propter duo
quia scilicet hec communicationes per originem et quia illa communicationes ex
voluntaria tales enim communicationes non habent simpliciter rationem
communicationis quia voluntas est principium communicationis proprie dicte.
Sed amicitie ponitur habent secundum communitatem per originem quamvis
cognatio enim est principium amicitie contubernalium et contubernium est
principium amicitie contubernalium constituentium urbem aliquarum
vel civium et compeguatorum est principium amicitie compegnatorum et sic
de aliis politicis amicitiis. Hec autem omnes communicationes sunt voluntarie
propter aliquam convenientiam electam. Amicitia vero cognata non habet
communicationem quam trahit per originem. Sed potentia ex qua tota cogna-
tio et germanitas est principium et origo talis amicitie quod parentes
dicuntur magis constare quam ille. ¶ Deinde cum dicit: Sed et cognatica. agit
de cognatis amicitiis. primo de paterna et filiali. secundo de fraterna ibi:
Fratres autem. tertio de coniugali, id est viro et uxore. Dicit ergo primo quod amicitia
cognata videtur esse multipliciter et multiplex sicut videbitur, id est
videtur omnis talis amicitia dependere ex paterna amicitia causaliter
ex primo principio. Circa paternam autem et filialem amicitiam tria facit.
primo tangit duas utriusque paterne, ibi: parentes. secundo ibi:
Magis autem. tertio ibi: Et magis. quarto ibi: Secundum autem tempus dicit
parentes quidem. ¶ Circa autem secundum quod ex quatuor rationibus probabiliter
arguit primo quod parentes diligunt filios magis quam dili-
gantur ab eis. ex omnibus autem sunt per deinceps probatur.
¶ Est ergo prima ratio quod parentes diligunt filios sicut
domini possidentes diligunt res possessas. filii autem
diligunt parentes sicut possessores possunt diligere do-
minos. filii namque sunt res parentum. parentes autem
non sunt res filiorum ut patet de hiis qui sunt sui vel alie-
ni iuris. ¶ Secunda ratio ibi: Magis autem est quod parentes diligunt
filios sicut magis scientes causam dilectionis. filii vero paren-
tes sicut minus scientes quod parentes magis sciunt quod filii
sunt ex ipsis geniti quam ipsi geniti quod sint ex hiis paren-
tibus. ¶ Tertia ratio ibi: Et magis est quod parentes diligunt
filios sicut procedentes in eos. filii vero diligunt parentes
sicut existentes ab eis. ¶ Et secundo non propter distinctionem est
quod autem est compertum in pro tendentia in terminum et quod est
terminus est propinquum retrocedenti in principium. sic ergo dicit philosophus
parentes magis comperiri filiis tamquam tendentes et pro-
cedentes in eos sicut causa procedit in effectum. filios autem magis
esse propinquos parentibus tamquam eos recedentes procedere in
tum in parentes. dicit ergo sic quod magis convenit quod id quod
est principium a quo ipsi generato quam filium compareretur factum
per faciens tendit in factum et ita eius non forte per actionis
tamquam in terminum enim quod est factum ex ipso principio est propinquum
ipsi principio a quo est. puta dens factus per hominem vel capillus
vel quecumque huiusmodi propinqua ad quod particula est propinquum toti
habenti eam. Illa autem particula producta nihil vel non est propinqua
vel saltim minus, id est quod est principium a quo talis pars est producta
per ipsum tale principium non habet conversionem tantum in quod tendit pars pro-
ducta. et sic patet quod pater diligit filium per modum producentis
in ipsum sicut filius vero patrem per modum exeuntis ab ipso. ¶ Quarta
ratio ibi: Secundum multitudinem est quod parentes diligunt filios
plus filii vero parentes propter tempus. quod dilectio parentum ad fi-
lios excedit dilectionem filiorum multitudine temporis. quod parentes
diligunt filios confestim natos. filii autem procedentes
tempore quando sunt et accipientes intellectum et sensum diligunt
parentes filios tempore consequenti. ¶ Deinde cum dicit: Ex hiis autem
sunt manifesta. dicit quod ex hiis que dicta sunt manifesta
sunt tria. primo quare matres magis quam patres amant filios utrumque
hec autem sunt dicta media ultimo tamen. primum medium est
ad oppositum quod filius est matris proprium magis quam patris. Se-
cunda tertia faciunt ad hoc scilicet quod matres certiores sunt
quod patres quod filii sint ex eis. tertium autem quod ex matribus exeunt
filii per actionis experimentiorem quam ex patribus. et ideo magis
exeunt sub propria forma ex matre quam solum sub forma seminis.
Secundum quod matres plus tempore a prima etate sunt filiis nutrito-
res sunt filiis quam patres. ¶ Ultima dicta ibi: Parentes
quidem est quod parentes diligunt filios ut se ipsos. filii
vero parentes ut aliquos quos a se ex eis. et filii ex ipsis
parentibus nati sunt velut quidam alteri ipsi parentes separati
ab ipsis, in quibus salvatur quodammodo esse parentum
ut supra in hoc nono capitulo dicitur. et ideo parentes estimant filios ut se
ipsos quod esse eorum salvatur in filiis. filii autem se habent
ad parentes ut nati et distantes ab eis. Ex hiis
omnibus simul sumptis est evidens quod parentes diligunt
filios magis quam e converso et ex hiis patet quod dicitur supra in hoc nono capitulo
videlicet quod benefactores diligunt beneficiatos magis
diligantur ab eis. ¶ Deinde cum dicit: Fratres autem. agit de fraterna
amicitia manifestans primo eius principium. secundo augmentum ibi:
Magnum autem. tertio effectum ibi: Nepotes autem. quarto comparationem
ibi: Est autem ad parentes. quinto commoditatem ibi: Habet et
delectabile. sexto similitudinem ibi: Sunt autem et in fraterna. Dicit
ergo primo quod fratres se mutuo diligunt propter quod nati ex e-
isdem parentibus tamquam propter principium huius amicitie quod identi-
tas filiorum ad parentes facit eos esse idem ad in-
vicem inter se ipsos sicut dicunt logici quod que uni
et eidem sunt eadem inter se sunt eadem. propter quod quidam
quod coniunctos homines dicunt fratres et idem secundum naturam et san-
guinem et secundum radicem et secundum alia sic dixit Iudas propter fratrem
nostrum Iacob de Ioseph: caro nostra est enim, Genesis.
sunt ergo fratres idem aliqualiter in quantum divisi ab invicem
existentes. ¶ Secundo ibi: Magnum autem. ostendit augmentum dicens quod ad a-
micitiam fraternam habet et probet magnum augmentum quod actus
quod convenit invenire cum hac amicitia, scilicet quod communicant in e-
ducatione et quod coevi sunt secundum etatem. sic quod ut vulgo dicitur
par non uult coevus aliquis sit unius antiquorum alio
quod coetaneus diligit suum coetaneum et illi qui sunt
unius moris sicut etairici, id est commilitones, amicitiam se invicem
diligunt. propter hoc fraterna amicitia inquantum coeducati assimilatur
etairice amicitie ut infra dicetur. ¶ Tertio ibi:
Nepotes. ostendit effectum huius amicitie quia sicut omnis amicitia
cognatorum dependet ex paterna, sic ab hac fraterna amicitia
dependent reliqui posteriores, scilicet nepotes et cogniti
reliqui puta filii fratrum et filii filiorum deinceps comperi-
mantur ad invicem propter esse ab eisdem principiis. Fratribus quidem sunt
non quod idem id est deum est, sed de nuo nepotum
et consanguineorum sunt hi quorum priores sunt autem magis
alieni secundum esse magis propinqui vel magis longe a pro-
ducto, id est ab illo principio in quo primo conveniunt sicut in tri-
bus Israel ab Isaac Iacob qui fuit pater duodecim [illegible]
tribuum. ¶ Quarto ibi: Est autem ad. ostendit comparationem amicitie
nepotum huius amicitie dicens quod fraterna amicitia comparatur

de quibus lege amicitia filiorum ad parentes etc. quia filius est
amicitia quedam ad parentes sicut hominibus ad deos, scilicet ut ad aliquid
non est sicut secundum ad aliud equale, sed est sicut ad bonum et super-
excellens quia sicut dii paganice loquendo vel sancti loquendo catho-
lice beneficerunt vel beneficerint hominibus cum ab ipsis sint maxi-
ma beneficia sunt omnia bona a quibus dependet esse nostrum et vita cum
ut scribitur .12. metaphysice sic parentes suo modo beneficerunt filiis
cum causa sint esse eorum et nutrimenti maximi bonorum scilicet eru-
ditionis et disciplinae ut dicitur capitulo primo. Habet autem.
ostendit huius amicitie commoditates. dicit quod huiusmodi amicitia habet similiter duo com-
moda scilicet delectabile et utile magis quam amicitia alienorum hominum
quanto ipsis est vita communior quam aliis quia ut in pluribus
tempus plus commune ducunt a principio cum nutriuntur. Amicitia
sequitur. Sunt autem et fraterna. ostendit similitudinem huius amicitie
ad etharicam. dicit quod in hac fraterna amicitia sunt illa omnia que
sunt in amicitia etharica quia ipsis est ita ut dictum est supra. Preterea
magis et hic omnia sunt magis et perfectius singulariter in fratribus qui
sunt epiekes et boni et huiusmodi tria pono. quia sunt familiares
sibi invicem secundum illi qui ex nativitate existunt familiares. 2o
quia sunt invicem more magis similes quia similiter nutriuntur ex
generatione quia sunt geniti ab eisdem parentibus ut in pluribus
vivunt quia propriis et diversis et ex nutritione quia sunt nutriti per
eosdem et erudiunt ab eisdem, et ex eruditione quia sunt per eos-
dem et eodem modo dispositi. 3o quia sunt diuturniores tempore
probatione certiores de sua redamatione. Deinde quia ipsis est plurima
et firmissima quam et ipsa fraterna amicitia perfectius hic quam
in etharica. Preterea quantum amicitia etharica. et reddit ultimus quia
ad cognatos qui alio modo sunt fratres et eorum amicitia est ad
etharicam in aliquo gradu consimilem. dicit quod in reliquis
amicitiis cognatorum a fratribus descendentium invenitur amicitia
secundum analogiam vel secundum proportionem magis et minus secundum quod distant
magis et minus a producente ut dictum est supra. Continuatio. Viro
autem et uxori. agit de amicitia coniugali de qua mentionem fecit
prius in littera. 2o proportionem eius ibi Videtur. 3o statutum vel coniunctio eius
ibi lege etc. ibi Qualiter. Dicit ergo primo quod amicitia viri
et uxoris secundum naturam existit viro et uxori ad invicem, hoc autem patet
ex eo quod ex coniugio et domo et filiorum procreatione et ex suf-
ficientia. Videtur. In primo quod in viro et uxore inest naturaliter
amicitia quia homo primum est animal coniugale magis quam politicum.
Est quia scilicet quod coniugium est viri mulieris quia coniunctio maritalis
inter ipsos in unam individuam vitam consuetudinem retinens inter
eos secundum [illegible]. Sunt ergo. 2o est amicitia vir quia domus
prior est civitate et magis necessaria [illegible] cohabitacio [illegible]
est ut patet primo politice quia et communicatio cohabitacionis vel cooperatio ad
cohabitacionis primus ordo est inter virum et uxorem primo politice.
Sed hoc ob hoc quia civitas prius est quam domus ut patet primo politice
[illegible]. Solvit quod [illegible] quia domus prior est com-
generatione sed civitas prior est perfectione sicut pars prior est
toto via originis. totum autem prius est parte via perfectionis
et perfectionis prius per prioritatem dignitatis primo
politice. 3o naturalis quia filiorum procreatio que sunt quasi pars et effectus
ex coniugio sic est illis quia est communis et aliis animalibus ut dictum
est de iure naturali in primo. Et quod aliis animalibus tantum com-
municatio in quantum est necessaria ad filiorum procreationem. sed ho-
mines non solum procreationis filiorum gratia cohabitant sed
et gratia eorum que sunt necessaria ad sufficientiam vite. quia opera

divisa sunt. quia statim sunt alia et divisa secundum quod vir indiget
opere et officio mulieris et e converso et per consequens neuter sibi alter solus ipsi suf-
ficit per seipsum. sed ponentes propria opera et officia ad communem
usum sufficiunt ad invicem et habent illam sufficientiam quia
domus prestat per se hominibus. et per consequens habent inclinationem ad talem
sufficientiam id est dispositionem ad coniugalem amicitiam. Est ideo
quia domus non prestat simpliciter sufficientiam ut patet primo politice sed civitas prestat
talem sufficientiam cum civitas non possit habere sufficientiam [illegible]. Continuatio:
Propter hoc et. manifestat ipsius bonum et amicitie. dicit quod propter predicta videtur
amicitia esse coniugalis scilicet utile ad sufficientiam et delectabile ad com-
munem et etiam bonum virtutis si coniuges sint epiekes et vir-
tuosi quia utriusque eorum virtus [illegible] et sic virtus et ipsi gaude-
bunt mutuo ex virtute propria gaudebit sponsus de sup-
[illegible] et virtute sponse etc. Continuatio: Coniunctio quidem. ostendit
firmitatem. dicit quod coniunctio firmissima coniugum videtur esse propter
procreationem quia hec est ex duobus. Primo ex eo quia hec coniuges ste-
riles citius dissolvuntur propter carentiam filiorum. 2o
ex eo quia id quod est commune coniugibus continet coniugium. sed filii sunt
commune bonum ambobus ergo filii continent coniugium. Continuatio:
Qualiter autem. reddit leges et iura huius amicitie primo querens et 2o
reddens. querit ergo primo qualiter conversandum est viro ad uxorem
et e converso et amico ad amicum. Videtur. dicit quod nichil aliud
est hoc querere quam querere qualiter iustitia inter eos quos
amicos debeat observari quia si vir uxori et uxor viro
reddant propria iura, similiter amicitia non est tamen idem ius
nec eadem lex amicitie inter quoslibet amicos quia non est idem
ius homini amico ad amicum similem et ad amicum extraneum.
nec idem ius ad fratrem et ad etharicum et ad condiscipulum quia
secundum diversitates communicationis secundum diversitates iurium et amicitiarum
ut supra dictum est et eadem ratione in principio.

Tribus utique. Postquam determinavit de amicitia in generali et de spe-
ciebus eius in speciali. hic agit de accusationibus et disso-
lutionibus amicitiarum. primo accusationes distinguit secundum species
amicitie. 2o ponit duas leges amicitie ibi Equales quidem.
3o manifestat accusationes et turbationes et dissolutiones et ob-
servationes legum amicitie ibi Fiunt accusationes. dicit ergo primo
quod existentibus tribus amicitiis sicut dictum est in principio una est
propter bonum virtutis et alia propter delectabile et alia propter utile
et in unaquaque istarum amicitiarum distinguuntur amicitie quoniam in unaquaque
harum contingit reperiri in quadam equalitate. aliqua autem
in equalitate secundum excellentiam sic erunt sex species amicitiarum
quia fiunt amici aliqui equales boni et etiam fiunt amici magis
boni et minus boni. similiter amici delectabiles aliqui sunt equales secundum
minoritatem et aliqui sunt differentes secundum minoritatem et maioritatem.
et etiam amici propter utile sunt etiam duplices quia quidam sunt equales
quidam autem in maioritate et minoritate differentes. et sic erunt
sex species amicitie scilicet duas propter virtutem unam inter equales et al-
teram inter inequales et duas inter amicitiam que est propter delectabile
unam inter equales et alteram inter inequales et duas amicitias
propter utile unam inter equales et alteram inter inequales.
Continuatio: Equales quidem. ponit duas leges amicitie,
unam que convenit amicis equalibus, alteram que convenit inequalibus.
prima quidem est quod equales amicos oportet invicem retribuere et equa-
re secundum equalitatem que est in amare et in reliquis que secun-
dum amare ut scilicet unusquisque tantum redamet quantum amatur
et tantum impendat quantum impenditur et tantum retribuat quantum ei tribuit.

lex et ista consistit vel originem ducit ab illa que dicit omnia
quecumque vultis ut faciant vobis homines et eadem et vos facia-
tis illis. Altera. Continuatio: Inequales et quod amicos inequales convenit ascribere a-
nalogum id est proportionem eorum superexcellentie quia maiorem debet ama-
ri ad maiora et minorem ad minora secundum proportionem maioritatis
et minoritatis eorum. lex autem ista originem trahit ex illa le-
ge iustitie que dicit reddite omnibus debita cui tributum tributum cui
vectigal vectigal. cui timorem timorem et honorem honorem.
ad Romanos .13. Continuatio: Fiunt autem accusationes. manifestat primo
causas legum transgressiones et observationes. primo ponit
quod habet tres conclusiones. 2o probat eas ibi Cum quidem. dicit ergo quod
in ea amicitia que est propter utile sunt maxime vel maxima vel sola
eventabiliter accusationes et turbationes vel hec exclusiva
specificatur due negative. una quidem quod in amicitia propter
virtutem non sunt accusationes alia quod nec in amicitia que est propter
delectabile. Deinde: Cum quidem. ponit tres conclusiones primo quod accu-
sationes non fiant in amicitia virtuosa. 2a quod nec in delectabili ibi
Non autem. 3a quod sunt in utili ibi Que autem propter utile. Probat
primo quantum ad equales. 2o quantum ad inequales ibi Secundum super ex-
cellentiam autem. Primo autem secundo amicorum que secundum virtutem et verbum
propter bene operari ad invicem non sunt accusationes vel pugne
ut patet quia nullus gravatur vel accusat amantem et benefacientem
sed si ille gratiosus fuerit retribuit ei cum operans bene ipsum sed
illi qui existunt propter virtutem amici prompti sunt bene operari
ad invicem quia proprium est virtutis et amicitie ipsi et habent et virtu-
tem et amicitiam quia talium non sunt accusationes nec pugne. hoc est primo.
ponit probationem. 2o consequentiam eius ibi Hiis. 3o minorem ibi Adhuc autem.
et consequentiam eius ibi Amicitie. Continuatio: Deinde. Superexcelle-
ntiam. declarat idem esse inter bonos amicos inequales. dicit
quod amicus superexcellens id est qui appetit excellens et accipiens ab
amico superexcellente non accusabit eum vel querimoniam faciet quia utique sic bonum
appetit sed appetere id bonum quod appetit esse secundum proportionem eorum
appetit. Continuatio: Non autem omnino. ostendit quod non sunt accusationes
[illegible] amicitia delectabili. incedens sic arguens. inter illos non sunt accu-
sationes quibus fit quod appetunt sed amicis secundum amicitiam propter de-
lectabile fit quod appetunt cum commorantur sibi ipsis commorari enim
eis delectabile et gaudent in simul morari quia inter eos non sunt
accusationes. hoc est primo. ponit primo sed 2o minorem ibi Simul. 3o con-
sequentiam ibi Ridiculus. dicit quod amicus amans propter delectabile in
ridiculus et indiscretus existimatur si accusat amicum de-
lectantem se cum ipse habeat libertatem et possit non commorari
cum illo quo non delectatur et possit eum dimittere et talem accipere.
Non solum quia ista consilium non habet locum in coniugio quia ut dictum
est supra consuetudinem vite consuetudinem retinens contingit etiam
quod unus coniugum non est delectabilis alteri tamen non valde oportet
est ergo consilium percipiendum sive potius multum obligatus
coniugalis. Continuatio: Que autem propter utile. declarat quod in amicitia
utili sunt accusationes et dubitationes. primo assignat causam
[illegible] talium accusationum in generali. 2o dividit amicitiam uti-
lem in duas scilicet in moralem et legalem ibi Videtur autem. 3o solvit
unum dubium accusationum in utrisque ibi Fiunt. 4o agit
de legali ibi Est autem legalis. 5o de morali ibi Moralis autem.
6o assignat causam et radicem accusationum istarum amicitiarum
ibi Secundum illas autem. Deinde dat documentum ad vitandum accusationes
ibi Potentia. 7o movet et removet unum dubium ibi Dubi-
tationem habet. [illegible] agit altera ibi Videtur autem ergo primo

quod amicitia est propter utile est accusativa quia et propter ipsam in-
ducunt accusationes inter eum et eos qui recipientes dona
recepta parvificant dantes et ipsa magnificant
utentes id est utilibus adiuvantes quia indigent quia recipi-
entes et quia existimant se habere minus et minora quam eis dantes
et ipsi increpant dantes dicentes quia non sufficiunt et de
ea gaudere tantis quantis indiget aut tamen ipsi tantis
digni existunt. et alia ratione ipsi benefacientes non possunt
sufficere ad tanta quanta qui indiget patientes
id est recipientes et hinc inde insurgunt inter eos accusationes
et pugne. Continuatio: Videtur amicitiam utilem in mora-
lem et legalem. dicit quod quemadmodum iustum seu ius est duplex unum quod
non scriptum constans more et consuetudine et aliud scriptum con-
stans lege secundum quod dicitur v. quod amicitie utilis due species una
quidem moralis, alia legalis. Continuatio: Fiunt. solvit
unum dubium generale accusationum in utrisque amicitiis. dicit quod cum
amici non commutant id est non tribuunt et retribuunt secundum eandem
speciem amicitie, puta cum unus agit ut amicus moralis, alter
vero ut legalis, tunc maxime fiunt accusationes et amicitie dis-
solvuntur. Continuatio: Est autem legalis. agit de legali amicitia. dicit ∴ amicitia
quod ipsa est que consistit in dictis id est in condicto mutuo
amicorum condicentium inter quos est convenitio una vivere ab
aliquo. hec autem est duplex una quidem omnino venalis et alia est libera.
venalis quidem cum fit eis beneficium mutuum et
manu in manum. Secundo quod conditiones sunt convenit pervertun-
tur et unus non exponit alteri. Liberalis autem est cum fit expe-
ctatio temporis cum sit consensus id est permissio mutuum quod red-
datur pro quo. In hac autem amicitia manifestum est et non est ambi-
guum quod hoc est debitum sic quod recipiens sit debitor dan-
tis quia adhuc non est amicitia. sed quia hec dilationem constituta
utique amicabilia propter quod apud quosdam talium amicorum non sunt
iusta seu iura. sed existimant quod oporteat diligere eos
qui commutant id est accommodant secundum fidem sic quod retinent
bone fidei debitorum suorum non propter iustitiam nec propter tedium
sed ex sola amicabili credentia. Continuatio: Moralis autem. agit de
morali amicitia. dicit quod moralis amicitia non est conditum ad invi-
cem sed ad amicum ut sub significatione doni vel donationis sed
sub interpretatione vel accommodantis quia moralis amicitia non facit
pactum in dictis et huiusmodi sed donat ut amico vel dat alii
sic quod sub nomine apparentia vel est simpliciter donatio. sed ipse
in animo dignificat et dignum reputat sibi dari restitu-
turum vel equale vel plus quam dedit non ut donans sed ut ac-
commodans sub intentione amici. Continuatio: Non solum. et assignat
causam et radicem accusationum istius amicitie. dicit ergo quod
amicus vel legalis vel moralis non commutans sic id est equaliter
sed quod quod ipse dat alteri tantum detur ei ipse quidem dissolvit
amicitiam et amabilia amicorum. hoc autem accidit propter hoc quod omnes vel plures vo-
lunt et appetunt bona tamen eligunt utilia. bonum autem
benefacere est tribuere non ut retribuat et recipiens benefactum
utile autem est beneficiatum esse quia omnes vel plures magis
eligunt utilia quam honesta bona sic quod magis eligunt
beneficiatum esse quam bonum benefacere quod esset dare alteri
bonum opus cum ipse retribuatis. Continuatio: Potentia. dat
documentum ad declinandum accusationes. primo autem dicit potentem
retribuere. 2o [illegible] doctrinam potentia vel
ergo dat duas [illegible] potentia. primo quod potentia [illegible]

retribuere secundum dignitatem eorum que passus est, id est eorum que recepit. Et hoc debet facere sponte antequam requiratur. Secundo ratio est quia volens tribuere non debet facere aliquam quod eo recipiat quia esset stans in prius ... paties et recipiens ab illo amico non oportet recipere quia non recepit ab eo tamquam ab amico neque ab homine beneficium operante et largiente propter ipsum qui recipit. Sed propter spem retributionis. Et ideo propterea que debent sicut in dictis et pactis quasi aliquis ex pacto vel promisso alterius debens esse beneficiatus sic intendat retribuere statim de promisso alterius dissolvere equalitatem, id est ex tempore ego non recipiam a vobis istam gratiam quia nescio quando vobis retribuam. Si autem intendat retribuere et posset de utroque obiicitur promittendo quod ipse bona retribuet. Deinde ... autem, dicit quod ... dignificabit vel ipse dans dignum reputabit ... tem hominem cogi vel inductum ad retributionem. Deinde cum ... si potens, resumit documentum potentis, id est quod sicut recipiens sic potens retribuere de utroque reddere tantum debitum ipsius tamen debet intendere a quo amico et tamquam beneficio beneficiatus ut in talibus sustineat et vicem reddat

[illegible]

Vtrum sit

lib. ix.

160

xiiii. utrum homini sit opus amicis in bonis fortunis magis
quam in infortuniis. xv. utrum autem in bonis. xvi. utrum a-
micis sit eligibilissimum convivere. [illegible] vel [illegible]
[illegible] c. s. Dispariis quidem hoc positis in communicationibus. 2°
determinat de communicatione dignitatem [illegible] ... Primo repetit quandam
conclusionem [illegible] assignatam. s. l. 8. Secundo repetit causam
dissolutionis amicitie. Ibi: In amicitia. Dicit ergo primo quod quandam
esse s. analogicam vel proportionalem in retributione et retributio conjungit
et salvat amicitiam in omnibus amicitiis dissimilium quorum. [illegible]
politica amicitia quae est inter coriarium et artificem sutorem
retribuitur ipsi coriario pro calciamentis datis pro dignitate
et valore datorum calciamentorum. Et similiter fit retributio textori
et reliquis artificibus, et adhuc attributa est et continentia quaedam omnium venalium mensura scilicet numisma,
ad quod omnia conferuntur et adequantur in communi usu. e. s. l. 5.
c. 8. Continuatur. In amicitia autem. Repetit causam corporis
amicitie et quod ponit duos casus. 2° ibi: Contendunt autem.
[illegible] primo ponit casum. 2° assignat ipsum, ibi: alterutrorum.
Et 3° exponit causam eius, ibi: Accidit autem. Dicit ergo primo
quod in amicitia quandoque amator accusat amatum dicens quod non
supamans non redamatur ab amato et nichil h[abet]
quod recipit amabile ab ipso licet sic contingat quod ipse amatus
talis sit indignus ad amandum. Sicut. 2° ibi:
Multotiens autem. Ipsum casum assignat dicens quod multociens contingit
ipsum quam amicus [illegible] repromittat omnia amatus [illegible]
nichil horum perficit. Hic autem tangitur secundus casus in eius qui
si non permisit. Continuatur 3° ibi: Accidit autem. Assignat causam
predicti casus, dicens quod predicta accidunt cum unus amicus amat
amatum propter delectationem, ille vero amatus amat amantem propter utile
cum hec duo non ambobus existunt que amicicie erunt propter
hec, scilicet propter delectationem et utilitatem, fit dissolutio amicicie cum non
fiant ea [illegible] quorum gratia se amabant quia ipsi
non amabant simpliciter mutuo seipsos sed ipsa existen-
tia eius scilicet delectabile et utile. Hec autem sunt entia non perman-
entia, sed facile variantur et ideo consequentia ipsas que et amicicie
sunt talibus fundate sunt tales scilicet non manentes. Hec autem
[illegible] quod ... de amicicia virtuosa que illa amicicia
est morum [illegible] secundum [illegible] ad deum est
s. l. 8. in pluribus locis cuius causa est quia fundatur in vir-
tutibus que sunt permanentes [illegible] ut s. l. 1. c. 10. Continuatur
Contendunt autem. Ponit alium casum in corpore amicitie non
ideo quia non fit retributio sicut datum est sed ideo quia [illegible]
in eo in quo expectatur retributio ab eo qui prius [illegible]
buerat. Dicit ergo quod amici contendunt cum altera fiant
ipsis in retributione et non illa quam appetunt quia simile est ac quod
retributionem [illegible] quam remunerandus non potest eo quod
appetit puta aliquis promittens citharedo quanto melius
cantaret tanto plus de pecunia recepturus. Citharedus autem de
mane exigens promissiones expectasset, et promittens dixit se
reddidisse ei delectationem pro delectatione. Si igitur utrique hoc vole-
bant scilicet delectationem sufficienter haberet citharedus. Sed iste quidem
dives volebat delectationem, hic autem citharedus volebat lucrum,
et hic dives delectationem habet quod volebat, hic autem citharedus non habet
lucrum quod optabat, non utrique erit bene [illegible]. Et quod
[illegible] contractum quod indigens quibus potentiam ad relevandam
indigentiam eorum attendit et hoc expectat et illorum gratia dat delec-

tationem quam ille debuit de iure potius. Continuatur Digni-
tate posita in communibus determinata communicatione [illegible] ponit
quod in ordine dignitatis utilis scilicet gratia prius facte retribu-
tionis faciende est [illegible] dantis vel accipientis. Quoniam igitur cuius interest po-
tius esse. 2° ibi: Qui non audiat. Continuatur determinatur [illegible] quod si
dicendum [illegible] quod prefata ordinatio gratia interest recipientis. Hic
[illegible] recipientis primum ibi: Pacienti vero. Secundo quod interest
recipientis supplantans, ibi: Non enim. Est quod intendit inter-
recipientes taciturus et tacite se obligantes. Sed hoc non
fiat. Quoniam vero interest recipientis sed [illegible] dignum [illegible] recep-
tionis [illegible] dicendum ipsum prius eam est. Sed aliquando forte. Dicit ergo primo
ille qui audiat non credere illi recipienti estimationem et modum
retributionis faciende quod prius exemplo Pictagoras, qui dixit homines
[illegible] docere quam prius [illegible] dixit [illegible] dum
laborare magis secundum iudicium discipuli quanto non vidi discipulos dig-
niora pro magisterio facere tanto largius plus accipiebat
ab eis. Quod in talibus quidem hominibus sufficit quia merces
debet quando [illegible] non ipsi gratie [illegible] dans con-
cessit recipienti retributionem facere secundum extimationem propriam
dignum est quod recipiens ordinet dignitatem retributionis fa-
ciende. Continuatur Pacienti vero. Declarat 2m quod prefata [illegible]
interest. 2° indicat exemplum ad propositum ibi: Hec autem facte. 3° exem-
plum ad oppositum ibi: Inquirunt. Dicit primo quod intendit. Secundo autem quos
contingit accusare debuit quod oportet magis agere eorum in quod accu-
santur, sed accipientes retributionem non facientes continget ac-
cusari quod non perficiunt ea que promittunt que debuissent
opere magis agere scilicet perficere quod [illegible] permiserat. Ibi: Superponit ma-
teriam [illegible] quod non contingit accusare non [illegible] aliqua les
inuenirent. Intendit pone [illegible] quod patienti [illegible]
cum vel ad contrarium et retributionem ponit [illegible] de
facere eorum qui dicunt ipsos scire ut [illegible] promissiones quas ni-
mis excellentes faciunt contingit fieri in accusationibus id est ac-
cusantur quod non perficiunt ea que convenerunt id est permiserunt.
Sed tamen. Continuatur Necessarium est hoc [illegible] facere. Inducit exemplum ad propositum dicens
quod sophiste puta medici ignorantes [illegible] lucrum ap-
parere nolentes artes artificios cogitent hoc facere propter
quod ne dantes eis argentum prius convenit super professionem eorum
ignorantiam. Igitur sophiste non facientes ea quorum mercedem
acceperunt continget in accusationibus. Continuatur Quibuscumque autem.
Inducit exemplum ad oppositum [illegible] inter quos non est promissio
vel artificio. Dicit ergo [illegible] in quibus non fit commissio
ipsorum dantium vel promissionum [illegible] hoc quidem amantes
[illegible] sed [illegible] ut dictum est s. l. 8. c. 6.
[illegible] amici fit virtutis in quo retributio debet fieri
[illegible] quod hoc virtuosus [illegible] ut dictum
est s. l. 8. c. 6. Talis autem amicitia [illegible] philosophia
dignitas gratie [illegible] non mensuratur ad pecuniam, ut fieri
[illegible] retributionem [illegible] equinales [illegible]
[illegible] que nulla pecunia [illegible] comparatur cum sapientia
dicta a doctoribus recipitur. Sed forte [illegible] retributione quod
est [illegible] magis sufficiens et facultas dici potest
contingens quod fit in retributione facienda [illegible] ad deos
et ad parentes. s. c. [illegible]. Continuatur Non talis autem. Declarat
3m, dicens quod non existente tali [illegible] virtuosa [illegible]
[illegible] precessit. Sed existente talis magna [illegible] retributionem
fiat in aliquo [illegible] puta in pecunia vel familiaritate

[illegible] illam retributionem esse iustam ambobus secundum dig-
nitatem et proportionem gratie prius facte et retributionis faciende,
et hoc [illegible] [illegible] dantis et recipientis [illegible] recipi-
ente facere retributionem. Continuatur Si autem non. Declarat [illegible]
primo autem eam ponit. 2° probat, ibi: Quoniam non. Dicit ergo quod si hoc non ac-
cidat scilicet promissio vel scriptio vel conditio videbitur non so-
lum esse necessarium sed iustum quod prehabens scilicet recipiens ordi-
net et extimet quanta sit retributio facienda. Continuatur Quoniam
inde. Quoniam non probat [illegible] 2°. Ibi: Cetera in emptionibus.
3°. Ibi: Ista non. Primo [illegible] quod [illegible] estimare retributionem
qui novit mensuram retributionis. Sed solus recipiens no-
vit quam [illegible] estimare. Ibi: Ponit virtute mi-
[illegible] s. c. [illegible] quod [illegible] retribui et recipienti
utilitas [illegible] solus novit [illegible] retribuere. [illegible] ad-
iuvatus est et utilitatem ac delectationem quanto vel [illegible]
[illegible] ergo recipiens videbat dignitatem vel notam dignita-
tis proportionis in retributione. Continuatur Ceterum in emptionibus.
Arguit sic: Licet est in emptionibus non apparatus [illegible]
que non dantur. s. c. [illegible] aliqua legalis iustitia est [illegible]
[illegible] et [illegible] non [illegible]. Sed ita fit in emp-
tionibus non apparatis que sit estimatio arbitrio recipientis,
[illegible] alicubi sunt leges ordinantes vendicationem esse et
fieri voluntarium. [illegible] ut optimum estimantes
[illegible] debitum cum [illegible] credidit quod ad communicationem
[illegible] bona sua [illegible] dubium est non [illegible]
[illegible] extimant quod [illegible] ordinant quod [illegible] ordinant.
Continuatur Ista non. Ponit 3m [illegible] quod [illegible] sunt [illegible]
non apparent equalis illi quod dantur ea [illegible] ac-
cipere ipsa [illegible] non [illegible] videtur, [illegible] quod datur
dans [illegible] dignior [illegible] quod non est [illegible]
estimationem eorum quorum retributio fit ad [illegible] ordina-
tes extimant accipientes. Continuatur Oportet autem forte. Ponit
[illegible] quod [illegible] retributio apparatur
quanto vi recipientis [illegible] esse digna. Sed tanto
quanto apparatus est [illegible] quod [illegible] predictio
[illegible] adeptionem et [illegible] quod recipiens
debet retribuere secundum estimationem quam habuit [illegible]
illam [illegible] eam ante adeptionem et usum quia
debet retribuere secundum estimationem quam habuit illo tempore.

Habent autem [illegible] questionem [illegible] de [illegible] inclito.
Utrum estimationem faciende retributionis pertineat ad dan-
tem vel ad recipientem. Et arguitur quod ad dantem quia cuilibet
amicabilis [illegible] estimator debet esse [illegible] qui plus diligit.
Sed retributio est amicabilis [illegible] dans [illegible] benefactor plus
diligit recipientem [illegible] diligit [illegible] ut s. e. l. c.
8. Quare retributionis estimator debet esse dans non recipiens.
Continuatur Item quia retributionem precedit estimator debet esse retri-
butionis cum [illegible] precedat et [illegible] ut
in s. l. 6. c. xvi. Sed dans [illegible] utile retributionem in-
tendit ut s. l. 8. c. xiii. quare ut prius. Continuatur 3° quia [illegible] est de satis-
factione [illegible] facienda [illegible] de retributione [illegible]
[illegible] cum [illegible] sit [illegible] amico [illegible]
[illegible] ut s. l. 8. c. 12. in [illegible]. Sed [illegible] facta
[illegible] est ad estimationem eius cui debet [illegible]
[illegible] retributionis magis debet [illegible] ad estimationem [illegible]

[illegible] debet [illegible] recipientis [illegible] debet [illegible]. Continuatur Quia omnis ordinatio
[illegible] magis quam [illegible] et reciprocatio. Sed retributio
aliquorum amantium debet [illegible] recipientes [illegible] obedientes
[illegible] dantes tamquam [illegible] ut [illegible] de [illegible] et filio
quod filius debet retribuere patri obedientiam. [illegible] retributionem
[illegible] ei [illegible] est [illegible] homines ut s. l.
8. c. 12. quare ad [illegible] retributio ordinabitur [illegible]
dantis non recipientis. Continuatur Sed oppositum [illegible] quia [illegible]
quod dans credit estimationem recipientis. [illegible] quod recipiens
de indigna retributione [illegible] tum quod ipse novit
et adiutorium [illegible] recepti beneficii. [illegible]
non apparatus [illegible] recipientis. [illegible] quod dantes [illegible]
magis [illegible] [illegible] valeant. Continuatur Dicendum quod
[illegible] est quod [illegible] scilicet restitutio. Restitutio
redditio. Solutio et retributio distinguuntur quod restitutio
proprie [illegible] restitutio [illegible] vel [illegible]
[illegible] vel [illegible] vel violentia. Redditio de re commodata
vel locata vel deposita. Solutio de re ex obligatione
debita. Retributio de re donata. Continuatur Hiis igitur premissis
dico ad quod [illegible] estimatio retributionis debet [illegible] arbitrio recipientis
[illegible] de [illegible] quod retributio [illegible] debet
[illegible] hominem virtuosum fieri quod virtuosus [illegible] regula
et mensura bonorum existat ut s. l. 3. c. [illegible]. Sed studiosus retri-
buere [illegible] propriam estimationem quod virtus non solum est secun-
dum [illegible] alienam, sed est [illegible] ut s. l. 6. c.
[illegible] quod [illegible] retribuens debet retribuere secundum propriam [illegible]
estimationem. Continuatur [illegible] quod [illegible] qui solus novit mensuram
retributionis debet esse solus estimator retributionis,
cum omnis estimatio [illegible] in [illegible] mensura. Sed
solus recipiens novit [illegible] mensuram [illegible] eius
[illegible] utilitas ut s. l. 8. c. [illegible] quod solus recipiens
retribuens debet esse estimator retributionis faciende. [illegible]
igitur ad primum [illegible] quod qui plus diligit estimator debet esse
amicabilis [illegible] in illa [illegible] est [illegible]
[illegible] solus recipiens qui [illegible] solus retribuit [illegible]
[illegible] quod [illegible] debet estimare propriam [illegible]
[illegible]. Continuatur Ad 2m dico quod ille qui retributionem intendit non
debet estimator esse de retributionis quia ipso [illegible]
[illegible] fine non ordinat de fine sed de hiis que sunt ad fi-
nem. Quare dans intendens retributionem [illegible] finem
non debet ordinare de ipsa. Sed recipiens referens retribu-
tionem ad alium finem debet ordinare de ipsa. Continuatur Ad 3m dico quod
[illegible] est de satisfactione involuntaria [illegible]
[illegible] et [illegible] est de satisfactione et retributione voluntaria
que fit secundum propriam electionem [illegible] vel retribuentis.
Ad 4m dico quod retributio filiorum ad parentem [illegible]
[illegible] fit ad estimationem patris. Sed [illegible]
amicabilis retributio [illegible] quod [illegible] non [illegible]
[illegible] a filio ad [illegible] quod filius est [illegible]
ut s. l. 8. c. [illegible]. Sicut [illegible] non est [illegible] principatus
ut [illegible] loquimur de retributione amicabili
facienda secundum amicitiam [illegible] prima questio determinata.

Dubitationem autem [illegible] s. utrum sic retribuit
[illegible] vel medico vel duci vel virtuoso viro
vel [illegible] magis quam amico vel [illegible] vel quo modo [illegible]

& disciplinae quam aliquis alterum. sed pater est filio causa ut dicitur libro 8.
c. 11. & c. 12. quare magis tenetur liberare patrem. 2o quia omnis
pars magis tenetur exponere se pro toto suo quam pro aliquo alio. unde
homo naturaliter & absque ratione scit exponere brachium
pro salute totius. sed filius se habet ad patrem ut pars ad
totum ut dicitur libro 8. c. 12. quare magis tenetur exponere se periculo
pro patre suo quam pro quocumque alio. 3o quia omnis res magis debet esse
eius cuius est res quam cuiuscumque alterius. sed filius est res patris ut dicitur libro 8.
c. 12. [illegible] quare [illegible]
[illegible] magis tenetur [illegible] patri quam
alteri. 4o quia homo magis tenetur retribuere illi cui numquam potest sufficienter
retribuisse propter magnitudinem acceptorum beneficiorum & honoris
quam illi cui aliquando potest sufficienter retribuisse. sed patri numquam potest
sufficienter retribuisse sicut nec deo ut dicitur libro 8. c. [illegible] liberatori
vero potest aliquando sufficienter retribuisse. puta si semel liberet eum. ergo ma-
gis tenetur retribuere patri. 5o quia ex dilectione magis tenetur
illi a quo magis diligitur. sed magis diligitur a patre quam ab
aliquo alio ut patet ex hiis quae de amore parentum ad filios
habentur libro 8. c. [illegible] ergo magis tenetur patri subvenire
quam liberatori. 6o quia [illegible] videbitur debere magis li-
berare patrem suum ipsius quam alterum puta quam liberatorem suum.
Sed contra arguitur primo quia [illegible] ad quod pater pro liberatione tenetur.
Secundo [illegible] remunerari. sed libera-
tor meruit liberando quod liberetur de remuneratione quae
debetur ei tamquam primum [illegible] primum non debet patri
nec alteri ut hic dicitur quare liberator magis debet liberari suum liberatorem
quam patrem. 3o quia [illegible] futuris eadem
remunerari [illegible] sed liberator [illegible] suum beneficium liberando
[illegible] liberari [illegible] magis
quam alicuius. [illegible] melioribus
magis tenetur liberare liberatorem suum quam patrem suum [illegible]
primus [illegible] beneficiis [illegible]
illa beneficia est dignior retributione quae est magis laudabilis magis
difficilis magis liberalis magis fortis magis voluntaria & beneficiato
magis gratuita & hoc patet quia opus quanto magis virtuo-
sum & magis bonum tanto magis est meritorium & magis retributione
dignum. Sed beneficia patris & liberatoris sunt talia quia do-
nare vitam & salvare vitam sunt equalia beneficia. Sed
[illegible] donavit & liberator
salvavit vitam [illegible] quare eorum beneficia sunt equalia.
Sed [illegible] beneficium liberatoris sunt
magis laudabilia quam beneficium patris [illegible] rara & bona
[illegible] laudabilia ut dicitur libro 2. c. 8. illa vero est communia & debita
[illegible] ad generationem & nutritionem. Item difficilia & liberalia.
magis liberalis [illegible] generat non [illegible] sicut [illegible]
generando [illegible] libro c. 8. liberator [illegible] liberantis
operis [illegible] fortis in periculis & exponit se
[illegible] tamen [illegible] fortitudinis. Item [illegible] magis
voluntaria [illegible] ex electione illa vero plerumque ex concupiscentia.
Item [illegible] beneficio magis gratuita [illegible] beneficiat [illegible]
[illegible] naturam [illegible]
[illegible] quare beneficium [illegible] liberatoris
[illegible] dignior est retributione quam beneficium patris quare liberator
magis tenetur [illegible] liberatori retribuere liberando quam patri.
Ad [illegible] ergo ad primam rationem [illegible] liberator [illegible] liba-
[illegible] quantum [illegible] dedit ei [illegible] omnia

namque pater [illegible] perdidit cum esset [illegible] & vi-
ta omnia restituit ei. Ad 2m dicendum quod [illegible] quod
[illegible] sed [illegible] liberator exposuit periculo perdicionis
[illegible] sed [illegible] contra [illegible]
[illegible] quod [illegible] magis debeat
diligi quam aliquis [illegible] exposuit vitam [illegible] & [illegible]. Ad 3m dicendum
quod simpliciter & in [illegible] loquendo omnis res magis debet esse illi-
us cuius est quam alterius. sed [illegible] res [illegible] alieno [illegible]
[illegible] expositus periculo [illegible] perdidit. sed liber-
ator reddidit ei rem perditam & per [illegible] suo ser-
vitio & [illegible]. Ad 4m dicendum quod retributio debet non
ad [illegible] dilectionis sed ad actum sicut dicitur quod in [illegible]
[illegible] & [illegible] sed [illegible] actum
ut dicitur libro 9. c. 10. Sic ergo concedo quod pater magis diligere debet
[illegible] sed [illegible] magis [illegible] quia [illegible] habet dilectionem [illegible]
[illegible] patet [illegible] sicut dicit dominus Joh. 15.
Ad 5m dicendum quod filius non potest in [illegible] sufficienter retri-
buisse patri [illegible] sed in uno actu potest umquam
sufficienter ei retribuisse puta si moreretur pro vita patris. sed [illegible]
est de liberatore quod numquam liberatus potest ei sufficienter retribuisse
in [illegible] sed [illegible] exponet morti pro liberatione
liberatoris posset umquam retribuere dignum [illegible] pri-
Ad 6m dicendum quod [illegible] dubitatione vel [illegible]
[illegible] opinionem vulgi [illegible] non sit ve-
De 6o arguitur quod [illegible] malicia beneficio [illegible] recom-
pensatio retribucionis [illegible]
[illegible] bonum
quare non debet esse remuneratum. Sed oppositum dicitur [illegible]
[illegible] retribuendum [illegible] quod debeat [illegible] de
[illegible] donatio [illegible] de quo.
2o quod retributio [illegible] redundare [illegible] magnitudinem ma-
licie [illegible] in minoracionem [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] quod [illegible] beneficiis [illegible] debet de bene-
ficentia vel [illegible] alium [illegible] ad [illegible]
[illegible] retribucio non debet fieri [illegible]
[illegible] donationi [illegible] multis beneficiis
[illegible] quod malicia [illegible] donacioni tollit [illegible] beneficii
& reddit eam retributione indignam [illegible]
dignam quia magis est maleficium quam beneficium [illegible] quod retri-
bucio redundans [illegible] malicie [illegible] debet fieri
ut patet de [illegible] sentire philosophus [illegible] quod retri-
[illegible] in minoracionem malicie [illegible] ista tenet
locum correctionis [illegible] dicendum quod retribucio [illegible]
[illegible] sed variis circumstanciis que vero ex-
plicari non possunt ut dicit philosophus. Ad [illegible]
Hic dicendum quod honores [illegible] dicunt [illegible]
[illegible] capitulis & duas
sunt distincti [illegible] honorare aliquem [illegible]
est exaltare eum [illegible] sicut philosophus de [illegible]
[illegible] medicus [illegible] ex [illegible] cum elevat
[illegible] vapores [illegible] & [illegible]
[illegible] cavitat [illegible] cavata [illegible]
[illegible] cavata [illegible] exaltare [illegible]
[illegible] magnificando [illegible] vel [illegible]
nos [illegible] in [illegible] vel [illegible]
[illegible] nos [illegible] magnificare [illegible] magnificare magnitudine

[illegible] & honoris exhibendi honorem secundum [illegible] vel ma-
gnitudinem potestatis & sic honorem divitias vel magnitudine
virtutis & sic honorem viri sapientis vel magnitudine
beneficiorum & sic honorem parentes qui [illegible] in
[illegible] [illegible] ad [illegible]
beneficium. patet [illegible] in omnibus [illegible]
[illegible] vel [illegible] magnitudine etatis [illegible]
[illegible] & [illegible] beneficiorum [illegible] exhibemus honorem
divinum quia deus [illegible] omnia [illegible] omnia
[illegible] omnia [illegible] & [illegible]
[illegible] beneficiorum [illegible] magnificatorum
[illegible] signis [illegible]
[illegible] quas significare intendimus.
Habet autem dubitationem. Deinde dubitatur [illegible] primo quod [illegible]
dicit. 2a utrum [illegible] amicorum [illegible]
[illegible] amicitia debeat [illegible] remanere. primo ergo questionem
in generali proponit dicens quod dubitationem habet [illegible] est de eo
quod est amicicias dissolvere vel non dissolvere ad amicos non
permanentes in statu [illegible] amicitie. utrum scilicet amicitia in
[illegible] debeat vel non debeat remanere. Deinde
vel ad eos [illegible] solvit [illegible] quorum pri-
mus est utrum [illegible] amicorum [illegible] in malum sit amicitia
dissolvenda. 2a utrum [illegible] dissolvenda. [illegible]
[illegible] 2a utrum [illegible] in malum [illegible] bonum
[illegible] amicitia dissolvenda [illegible] utrum ad
amicum [illegible] nos debeamus [illegible] sicut ad [illegible]
[illegible] primo [illegible] tria [illegible]
determinat [illegible] ad [illegible] delectabilem & utilem.
2o determinat [illegible] 3o determinat
[illegible] ad [illegible] Si autem acceptet.
Dicit ergo primo quod nullum est inconveniens amicicias dissol-
vi ad eos qui erant amici propter utile vel propter delectabile
[illegible] utile vel delectabile quia cessan-
tibus causis cessabunt effectus. [illegible] duo [illegible]
[illegible] quia amatores erant amicabiles illorum
[illegible] delectabilium [illegible] deficientibus vel [illegible]
non amat [illegible] dissolvi amicitias. Deinde cum dicit [illegible]
[illegible] determinat [illegible] propter [illegible]
[illegible] 2o determinat [illegible] Dicit ergo primo quod [illegible]
[illegible] alium [illegible] amicus propter utile vel
propter delectabile [illegible] se amare propter amorem
virtutis [illegible] diximus [illegible] amicitiae
[illegible] amicos [illegible]
[illegible] acceptio [illegible]
[illegible] Dicit ad [illegible] duo [illegible]
decipiatur [illegible] amari propter amorem virtutis
illo alio non operante aliquid tale in signum virtutis
[illegible] sed [illegible] operante ad delectabile vel ad
utile [illegible] deceptus [illegible] & accusare [illegible] non
[illegible] deceptionum. 2o dicit
quod si decipiatur a fallacia & fictione alterius [illegible]
est accusare decipientem & magis quam eos qui [illegible]
& monetam [illegible] deceptores
[illegible] magis tanto [illegible]
[illegible] deceptio.
[illegible] Si autem. Deinde [illegible]

ad amicitiam virtuosam [illegible] et [illegible] Si autem
amicum acceptet [illegible] bonum & sic [illegible] bonus
[illegible] malus [illegible] utrum [illegible] amandus. 2o sol-
vit dicens quod [illegible] amicitiam [illegible] remanere. 3o probat
[illegible] quod non omne [illegible] est [illegible] amabile. sed
tantum modo bonum [illegible] amatorem
esse omnis [illegible] mali [illegible] sed in eo qui factus
est malus non est bonum virtutis quare ipse est amabilis [illegible]
amicitia. [illegible] ponit [illegible] Si quidem [illegible]
nemo bonus debet assimilari homini pravo. [illegible] dictum est [illegible]
libro 8. c. 8. quod omnis amicus est similis suo amico [illegible] bonus non
erit amplius amicus homini pravo. [illegible] ponit [illegible]
[illegible] 2o [illegible] autem. & [illegible] ratio.
[illegible] Deinde 2m [illegible] questionis
primo [illegible] ipsam dicens [illegible] amicitia dissolvenda sit
[illegible] dissolvenda. 2o solvit [illegible]
[illegible] quia malorum [illegible] sunt insanabiles
[illegible] sanabiles [illegible] Dicit ergo quod non
[illegible] malis [illegible] amicitiae dissolvende [illegible]
[illegible] sunt sanabiles. sed insanabilibus tantum [illegible]
est [illegible] ad sanabiles [illegible] correctionem
[illegible] ad recuperandum [illegible]
[illegible] magis [illegible] ad [illegible]
melior est bonus [illegible]
[illegible] magis [illegible] bonum [illegible]
[illegible] ad insanabiles est [illegible]
[illegible] dissolvere amicitiam
ad hominem malum quia non erat amicus huiusmodi [illegible]
[illegible] ut talis est [illegible]
[illegible] alteratus fuit a virtute in maliciam & amicus
bonus [illegible] ipsum resalvare & restituere
ad pristinam bonitatem recedit ab eo [illegible]
[illegible] Si autem hic.
Deinde 2m [illegible] questionis [illegible] Si autem
permaneat [illegible] amicitie [illegible] magis
[illegible] & magis bonus [illegible] in vir-
[illegible] ab eo qui in pristino statu manet utrum illo ma-
nente sicut [illegible] amico. 2o vel non [illegible]
[illegible] quod [illegible] epiekes [illegible]
[illegible] ab [illegible]
[illegible] puta [illegible] amicus [illegible]
[illegible] si unus maneat puer [illegible]
& [illegible] mores [illegible] optimus [illegible]
[illegible] 3o
[illegible] placentes [illegible] omnis [illegible]
[illegible] placentes [illegible] gaudentes de [illegible]
[illegible] ipsis [illegible]
[illegible]
[illegible] est [illegible] ut dicitur libro 8. c. [illegible] sed amici
[illegible] distantes non [illegible]
[illegible] ad [illegible] libro [illegible]
ponit [illegible] Si [illegible]
[illegible] Deinde [illegible] ponit [illegible]
[illegible] quod [illegible] oporteat relinquere [illegible]
[illegible] vel [illegible] vel tantum [illegible]

163

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
MSS

sua est numquam ... autem est. [C] 2o ibi. vel quia. Solvit d. quia ... hec

... [illegible] ...

Amicabilia autem. Dicit. [C] amicabilia hominis ad alium veniunt ex amicabilibus hominis ad seipsum. primo autem ... ponit ... 2o ibi ... Ponit ... amicabilia ... quae oportet hominem ad amicos ... amicabilibus quae oportet hominem ad seipsum. [C] ... Ponit ... ut ad seipsum ... amicabilia ... ad seipsum ... ad amicum ut ad seipsum ...

[illegible]

164

proprie concordare. concordant autem circa ea que per nos expedientur
et que sunt magnitudinem habentia de quibus contingit ambos esse
concordia. Consequenter cum dicit: Civitates etc. ostendit propositum mo
dum concordie sit sicut primo autem ostendit hoc in maiori, 2o autem
in opposito, ibi: Cum autem utrique. Dicit ergo primo quod hoc modo
fit concordia scilicet hoc modo cives concordant cum videtur
omnibus quod principatus seu principes sunt eligendi
et eligendi sive politica aristocratica, vel cum omnibus
videatur quod compugnandi sunt Lacedemonii, vel quod
Pittacus debeat principari, et tamen hoc omnes consenti
unt et cum ipse Pittacus hoc voluit et electum de
se fore consensit. hoc in quantum modo fit est concordia
inter cives. Deinde cum dicit: Cum autem utrique etc. ostendit predictum
modum in opposito. dicit quod cum uterque duorum vel quilibet
omnium seipsum velit principari, quod ad Euripidem
poeta describit in poematibus suis, sicut dicitur fore
missa [illegible] lites et discordiam nasci ex eo quod
quilibet vult honorem et utilitates sibi ipsi quod non est concor
dare eos circa idem ut quilibet velit bonum hoc omnia et quamvis
sed quando voluntas omnium fertur in eundem prin
cipem plebei simplices volunt et consentiunt viros
epiekes id est optimos principari, tunc quidem fit
concordia, quia hoc modo fit omnibus quod appetunt. Consequenter cum dicit:
Politica etc. ostendit de concordia quod est dictum quod concordia
civilis non sit amicitia simpliciter sed est amicitia politica
secundum quam dicitur hec esse concordia est circa ea que sunt ad
civitatem conferentia et ad vitam sufficientem pertinentia.
Est et sciendum quod amicitia politica non est simpliciter amicitia
[illegible] ut dicitur est amicitia consequitur con
cordiam simpliciter et proprie dictam ut est politica uni homini
et hec secundum socialem amicitiam ad omnes homines virtu
tis. hec tamen prima amicitia politica ad omnes id est pa
rem [illegible] cum omnibus et hoc est concordare cum omnibus
in negotiis et actis quibusdam. Consequenter cum dicit: Est autem talis
ostendit de concordia in quibus est inveniri. dicit quod talis concordia
est inveniri inter eos qui sunt viri epiekes et boni
hi autem sunt [illegible] concordes quia permanent et fluctuant con
cordantes quia boni viri primo concordant secundum ipsos unum
quemque cum suo proprio parte hominis ut dictum est supra capitulo e. quod
non est perversus homo ut dictum est supra capitulo e. Secundo boni
viri concordant adinvicem pro eo quod sunt in eisdem o
peribus et occupationibus existentes et manentes et eisdem
bonis gaudentes quia bonis et virtute sunt quod dicitur
quod hi sunt [illegible] in moribus id est durant eorum opera et quod or
dinatur ad vitam virtutis [illegible] simpliciter amicitia con
venit propter quod ordinatur ad bonitatem et ad vir
tutem. Secundo horum voluntates et consensus semper
permanent et non transfluunt ab uno desiderio
in aliud sicut transfluit euripus seu aestus maris
sed hi perversi sepe transfluunt et cum talium variatur
ut dictum est supra capitulo [illegible]. Tertio boni viri vo
lunt iusta et que sunt conferentia bonum ut dictum est supra
capitulo [illegible]. Consequenter cum dicit: Quod voluntas adinvicem conferenti autem
bona per quod alter alteri convenit et alter alteri obligatur.
Ex quibus omnibus sequitur quod boni viri sunt concordes.
hi predicta bona concordes esse et unanimes apparent

Consequenter cum dicit: Pravos ostendit quod inter pravos est concor
dia minime. dicit ergo primo quod non est possibile homines pravos
esse concordes quando non est possibile eos esse amicos
propter nisi forsan in parte et modico tempore quia cum
est quod singuli propter seipsos appetunt superhabundantiam in uti
libus deficere ab utilibus et volunt deficere in mino
ribus de laboribus et minus prestare in ministeriis et col
lationibus et in honore cuiusque. quod per quod unusquisque hoc vult sibi ipsi
sed hec eo quid propter servitutem etiam prohibet proximum. Unde
ne [illegible] superhabundet in utilibus non curant de utilitate
in [illegible] ex quo sequuntur duo mala. primo quod
commune bonum perditur per eo quod ab hominibus non servatur
ex eo quod singuli ad ipsa non ad commune bonum intendunt.
2o sequitur discordia et contentio quod isti cogunt
se adinvicem et mutuo opera iusta facere et ipsi no
lunt iusta facere et tamen surgunt accusationes impu
tationes et pugne dissolventes omnem concordiam et
amicitiam que est per utile ut dictum est capitulo [illegible].

Benefactores autem etc. Determinat questionem gratia
propter quam benefactores amant beneficiatos magis
quam amentur ab eis et propter istud hec documentum
communiter est ipsa in singulis hic quasi causa huius quod ita est. propter
quod questionem proponit. dicit quod benefactores videntur suos be
neficiatos magis amare quam ipsi beneficiati benefactores
ament benefactores suos qui bene operati sunt circa
eos. et propter istud quasi sine ratione irrationabile preter
omnem rationem id quod accidit eius quod secundum est. Consequenter cum dicit: Pluribus
quidem etc. 2o opinionem aliorum questionem solvit. 3o ibi: Solu
tionem reprehendit. Sufficienter et videbitur utique etc. Circa
eam opinionem ponit ibi: Epicharmus. Et opinione eorum primo recitat eorum rationem. 2o opi
nionis predicte ibi: Epicharmus. Dicit ergo primo quod
pluribus videtur quod ideo benefactores ament beneficiatos ma
gis quam econverso quia quasi in mutuis illi qui deben
volunt non esse creditores quibus debent sed pravis pre
cipue et multum diligunt eos creditores autem et commodi
tes optant et curant salutem et vitam debentium. Sic
in nostro beneficiatus recipiendo beneficia sunt debitores
effecti et debent benefactores qui sunt tamquam creditores per eos
debetur quod propter benefactores volunt esse et vivere suos
beneficiatos propter hoc expectantes lucri gratia aliquam
retributionem et non ideo amant eos creditoribus quia non
est cura reddere gratias ut ita dicitur et hoc modo propter illud
multi amant suos benefactores. hic etiam ponit primo in
2o vero, ibi: Quicquid. 2o quantum ad causam benefactoribus. Deinde
inde, ibi: Epicharmus. ponit huius radicem. dicit quod Epi
charmus poeta forte diceret ipsos secundum opiniones
dicere hoc in rationem preventam videntes id est considerantes
actionem sumentes ex mala radice et ex malo be
neficiatorum non ex bonitate morum. Sed ex quadam oc
casione male quod accidit in humanis moribus hoc
quod malum assimilatur malo huius. Tamen ipsum esse eca
ma est quod simul est dicere vivimus in terra. quia multi ho
mines sunt immemores recepte gratie et retributi
onis faciende alicui et est in [illegible] quia multi ma
appetunt beneficiari et beneficium recipere magis quam be

largiri et beneficiare. Secundo autem quod ideo multi homines sunt
immemores recepte gratie quod non libet recordari eius
per quod videntur beneficiati et vix virtute reddi
gratie. sed recepto beneficio hominem recipientem multi
ac donanti et in eius virtutem ipsum redigit obli
gans eum danti, quia non libet eius recordari est nobis
unde non multiplicatur sua ut hic in pluribus. vel quia metus
sumitur horret. Unde Seneca ait quod medici beneficium
labuntur iniuriam vertuntur. Secundo autem quod ideo multi homines
appetunt dare magis quam recipere quod ... deficiunt
ut ... iussio sit vindicio quadam ipsius
ex eo quod sit excitare humana ... pravas ut dictum est libro e.
a. de liberalitate. quod vix simpliciter beatius sit dare magis
quam accipere, dicitur Actuum 20. Consequenter cum dicit: Videbitur autem primum
solam opinionem reprehendit ut insufficientem. dicit quod causa videbitur
apparebit et videbitur esse quod illa quam assignaverunt est causa et similis
illius quod est circa accomodantes quod illa supra est non ex
ui nec ex conditione rei sed ex occasione mali et ideo non
respondet ad questionem nec assignatur causa in unitatem. 2o patet quod
non accomodantes non habent amicitiam ad illos qui
accomodaverunt sed voluntas solam seu desiderium eorum quod
est salvari debitores lucri et solutionis gratia. Sed bene
factores amant et diligunt beneficiatos dato quod nullum sit eis
utiles nunc nec in posterum fiat eis aliqua retributio
remoto quolibet commodo et amicitia per accidens. et amare propter spem
retributionis hinc inde. Secundo causa quod benefactores amant beneficiatos
magis quam econverso et de ista causa multi dicunt primum illa opinio de
qua tamen est primum quod Consequenter cum dicit: Quod in artificibus etc. sed opinionem propriam
quod solvit assignans. 6 causas propter quas illi benefactores
amant magis beneficiatos quam econverso. Sunt autem prima ex
comparatione opificis ad opus sive ex opinione divini et possessio
nis ibi: Simul autem. 2a ex comparatione obiecti delectabilioris
secundum delectabile, ibi: Delectabile autem. 3a ex comparatione actionis
et passionis, ibi: Et amatio. 4a ex operationibus difficultatis et
facilitatis, ibi: Adhuc autem. 6a ex comparatione certitudinis et
certitudinis, ibi: Et magis sciunt. Dicit ergo primo quod
in artificibus, ibi: Sicut operum hoc accidit quod dictum est de bene
factoribus quia artifices opera sua diligunt dato quod
nullam utilitatem sperarent ex eis et non sint prima ut
nimis proposita, quia omnis opifex plus diligit opus suum
quam diligatur ab opere et si opus esset animatum po
tens mutuo diligere. hoc autem est precipue in poetis qui
superexcesse diligunt poemata sua tamquam proprios fili
os. Sed comparando benefactorem ad beneficiatum assimilatur ista
comparatio quia beneficiatus est quoddam opus benefactoris sui
quare benefactores diligunt beneficiatos tamquam opera sua
magis quam econverso. hic etiam ponit primo in i, ibi: Omnis autem.
2o comparatione, ibi: Manifestum. 3o in i, ibi: Tamen magis et hoc omnis
patet. Consequenter assignat causam rationis quare opifex
plus diligit opus quam econverso, ibi: Causa autem. primo autem assig
nat causam penes esse. 2o penes cognitionem, ibi: Habitatio tamen
dicit ergo primo quod esse est eligibile et amabile omnibus. Sed nos
sumus et esse habemus magis in actu per hoc vivere et agere
tamen primum et in operari sive actui suo sed quia ab unoquoque
actu operans et faciens est quodammodo suum opus
quare unusquisque diligit suum opus sicut suum esse. Et per hoc
autem quod opus est diligit opificem sicut suum esse quod non
tamen diligit quantum diligitur ab opifice. hic etiam ponit
primo in, ibi: 2o in, ibi: Diligunt utique.
Est autem sciendum quod ideo opifex ut actu operans et
actu faciens est suum opus in ordine. quia actus
faciendis ut est faciens est facere et agere. Actus autem operis
ut est in actu est ipsum fieri et agi et pati vel actu
fieri. Sed actio et passio facere et fieri sunt omnis actio
in quo quod est actus duorum scilicet agentis et patientis ut
habetur 3o Physicorum quod ista duo scilicet agens et patiens faciens
et factum sunt unum et in actu unum et iste est modus
quo faciens est suum opus et hic est quodammodo quo intelli
gens et intellectum sunt unum ut habetur 3 De anima quod actus
intellectualis ut intellectualis est intelligere et actus
intelligibilia ut intelligibilia est intelligi. Sed intelligere et intelligi
sunt unus actus intellectus intellectio unita quod
hoc modo intellectus et intellectum sunt unum in actu uno
sic et opus et opifex. Consequenter cum dicit: Sed ideo quia opus non tamen di
ligit opificem sicut econverso propter que sunt est ratio amatio
et adiuvare unum. Consequenter cum dicit: Rursus quod ideo opifex iste coniunctus actus et
istud est esse duorum erit ab agente in passum et ama
net in passo. amor autem sequitur ipsum esse et unde est istud esse
illuc fertur amor ipsius esse et quia ab ipsius esse
magis fertur amor agentis in passum quam amor
passi in agentem principium. Consequenter cum dicit: Hoc autem et utile
assignat aliam causam penes cognitionem intendens sic
argumentum quod illud est ut unumquodque diligit id quod eius
potentia manifestat. Sed opus actu existens manifestat
et annuntiat potentiam opificis quare utile est ut unusquisque opi
fex opus suum diligat. et ostendit autem quod opus non sic
diligit opificem suum quare etc. hic etiam ponit primo quod quantum
ista rationem, ibi: 2o in, ibi: Quod et. Est autem sciendum quod
ideo tenet maior assumpta quod unum appetitus po
tentiam manifestari et sufficientiam manifestari et ostendi aliis
semper. hic autem appetitus causatur nobis propter duo. primo propter esse
nostrum quod salvatur in memoriis et notitiis aliorum
quod esse intellectum et cognitum ut est cognitum est in cognoscente
ut dicimus. 2o propter honorem et laudem esse quod non laudamus
vel honoramur nisi cogniti in virtute et sufficientia
aliqualiter appetitus autem honoris et laudis est nobis innatus.
Consequenter cum dicit: Simul autem. assignat secundam causam quare be
nefactor beneficiatum diligit plus quam econverso arguens ita
omnis homo gaudet in re illa in qua est bonum suum et
illa est ei delectabilis et amabilis et in quo plus est eius
bonum eius in tanto est ei magis amabile. Sed bonum bene
factoris est in patiente beneficium tamquam quo beneficiatur
non est in benefactore vel non tamen. quare benefactor plus
gaudet in beneficiato quam econverso et beneficiatus plus est delec
tabilis benefactori quam econverso. hic etiam ponit in, ibi: Illis autem
quia gaudet in quo est quod non hoc invenitur sufficien
ter. minor est quia ponit in tertio parte residua autem
ex post dicens quod bonum benefactoris est id quod habet secundum actum
et simpliciter quod secundum actum habet bonum suum vel virtutem vel ef
fectum suum in opere suo quod est in patiente beneficio
sed ipsi patienti beneficio nullum bonum est in operante
et benefaciente. nisi forte bonum conferens et utile secundum quandam

operatio hec autem est in virtute delectabile et amabile quod opus bonum virtuose
quod hic benefactoris in beneficiato et propter minorem modum excellit ubi
permissis esse hec magis per suppletionem permissa in tercio rationis.
Est autem sciendum quod ideo benefactor hic bonum in beneficiato et non econverso quia
ex debito et ex virtute morali benefactoris ut sic est sui iu-
ris et non alienum beneficiatus vero ut sic non est sui iuris sed est
iuris alieni scilicet benefactoris sui tamquam res eius et
bonum eius. Consequenter cum dicit delectabilis autem assignat causam 3am pretermit-
tens prius quandam distinctionem delectabilium per differentias temporum dicens
quod circa tempus delectabile possunt esse presens vel esse preteritum vel
esse futurum et cum non delectat nisi quod contingit modo presenti
titillat nos. Sciendum quod boni preteritus est delectabile quod possit iterum
et iterum et ampliari. Futuri vero delectabile est sola spes
quod aliquid dilecta affligit animam sicut et concupiscentia ut dicitur 3 r.
c. de electione preteriti autem delectabile est sola memoria. Ergo 2o vero
delectabilium causam assignat dicens primo sic bonum secundum operationem et presens
est valde delectabilem et amabilem. Sed benefactorum maxime opus
permanet diuturnum in ipso beneficiato ipsi autem patienti beneficiato
bonum utile cito transit in preteritum quia benefactori amabilius
est bonum suum in beneficiato quam econverso quia magis amat eum quam econverso.
Hic primo ponit [illegible] Et quidem igitur [illegible]
obiicit sic obiicit dicens quod sicut utile recipere et beneficium pati
statim transit in preteritum quod est recepisse et beneficium esse
sic et benefacere et quam operari transit statim in preteritum quod est
benefecisse et non operari esse absque [illegible] vel dilectione
[illegible] non transire bona passio non [illegible] consistit in
actione. Ergo minimum memoria prevalet apud beneficiatum opus
cum non maneat opus beneficii quam vero [illegible] modo quod di-
cat philosophus. Ad hoc [illegible] quadam distinctione de operibus
circa operationem quedam sunt curiores quedam exteriores meliores
[illegible] aliquid finem aliud esse quam operationem et est experientia
ut dicit philosophus ponens differentiam inter actionem et factionem supra 6.
exteriores autem [illegible] finem aliquid aliud esse sicut omnis factio ut
videmus [illegible] c. 3. bonum autem finale exterioris operationis magis
consistit in facto completo esse quam in medio et ideo sic
quod est opus [illegible] vero exteriores operationes vero sunt delectabiles in
fine non tamen vel [illegible] operari non fortitudinis et pugnare non est
delectabile nisi quod attingit finem ut dicitur 3 r. c. 2o [illegible] c. de
fortitudine sic et operari temperate et contra delectabilia fuge-
re et castigare non est [illegible] delectabile sicut fugisse et casti-
gasse [illegible] laus hominis et premium dantur non omnibus
pugnantibus sed vincentibus ut dicitur 2 ad Thimotheum 2 c. Ergo minimum igitur preteri-
tis sciendum quod philosophus loquitur de bono finali istorum largitionis et bene-
ficientie quod consistit in hoc quod est beneficium et laudabile beneficisse
et laudabile. Consequenter iste autem bonum includens meritum
laudis gloriam et honoris non transit cum [illegible] ut
ratione patuit sed est diuturnum non auferibile per fortunas
permanens et minimum acceptum in [illegible] transit quod in
quam suo usui vel pro [illegible] quod cessat utilitas obs-
equio. Deinde cum dicit Et memoria [illegible] assignat quartam
causam delectabilis memoria [illegible] vel ut [illegible] est
delectabilis quod eius exspectatio melior et uberior videtur esse bene
est. [illegible] cum recedit sic arguit memoria per-
anitatis delectabilium reddit causam amabiliorem memoriam.
Sed memoria beneficii apud benefactorem est delectabilior quam memoria
benefactoris apud beneficiatum propter quod illa est memoria boni

virtutis ista est memoria boni utilis tantum. quare apud
benefactorem amabilior est beneficiatus quam econverso. Hic tertio ponit tertium
modum ut visum est. Est autem sciendum quod inter preterita bona illa que
sunt finalia sunt plus ... preterita ut sunt bona pre-
gratione utilia bona sunt remotiora et sunt priora gratie
ut dicitur ex 3o philosophi. Quare memoria bonorum virtutis que sunt fi-
nalia est delectabilior quam memoria utilium. Et illa sunt
meliora et ideo sunt aliquo modo pulchriora. Preterita fu-
tura vero utilia gratie vero utilia sunt priora ut preterita
quam bona finalia quare vero delectabilior est exspectatio utilium
quam eorum que sunt pulchriora et preciosiora tamen quia finalia
priora in memoria ideo simpliciter delectabilior est exspectatio bonorum vir-
tutis quam utilium apud bonos viros. Consequenter cum dicit Et amari
autem assignat causam quintam sic arguens quia sicut
excellunt in actu operationis activi sic excellunt et in
amare et amicabilibus. Sed benefactores simpliciter sic excel-
lunt beneficiatos in actu operationis actiue quare et in amare
et in amicabilibus. Magis igitur amat. Hic primo ponit primo premis-
sam [illegible] quod agens est prestantius paciente ut
dicitur 3 de anima [illegible] et patiens per excellentiam
faciens et agens. Dicit ergo quod amatio et amare assimilatur facti-
oni et amari assimilatur passioni et ei quod est pati quare sequitur
quod amare et facere et amari et pati faciuntur sicut
excellentes magis amant et pacientes magis amantur.
Ex quo infertur generaliter propositio quod amare et amicabilia hec
magis consequuntur eos qui sic excellunt in actu
operationis quales sunt facientes. Secundo premissam confirmat
non solum ex premissa sic [illegible] sed et omnis amicitia consis-
tit excellentius in operatione ut dicitur 8 huius c. 12. quare qui super-
excellunt in operatione excellunt et in amore. Minorem
ex hoc respondet eiusdem quod beneficiatus agunt seu faciunt et
beneficiati patiuntur. Consequenter cum dicit Adhuc autem assignat 6tam
causam dicens quod omnes homines magis diligunt ea que
cum difficultate et laboriose fiunt quam pro [illegible] qui ex
proprio labore pecunias acquirunt et possident magis
diligunt eas quam illi qui sine labore et sine propria cura
eas acquirunt ut dicitur 4 huius c. 1 de liberalitate c. 2. Sed bene
pati et beneficiari est illaboriosum et facile benefacere
autem et beneficium largiri est oppositum laboriosum et difficile quare ho-
mines magis diligunt eos quibus beneficerunt quam eos
a quibus beneficium passi sunt. Hic primo ponit primo maiorem.
Primo vel utique 2o confirmat maiorem per signum et exemplum in-
proportionaliter dicens quod propter hoc quod ea que laboriose fiunt omnes ma-
gis diligunt. Sic et matres sunt magis amatri-
ces quam patres et filiis magis quam patribus est labo-
riosa filiorum generatio. Non quidem quantum ad priorem actum
sed quantum ad progenitum partum. Consequenter cum dicit Et magis autem assignat
causam introducens sic arguens illi quorum causa dilectionis
magis stabit magis diligunt. Sed benefactores magis
stabiunt causam dilectionis quam beneficiati sunt non quia
intentione deceperunt vel amore vel timore vel
in spe retributionis vel cum tali spe. vere bona fide
vel dolo ad decipiendum vel alias beneficiati autem videntur ig-
norare quare benefactores magis diligunt beneficiatos
quam econverso. Hic ponit maiorem inductive ex exemplo de
matribus quia magis sciunt quod eorum sunt filii et ideo magis

diligunt quam patres ut dicitur 8 huius c. 12 et hoc modo dicit esse
verum benefactoribus et beneficiatis quod magis sciunt quam illi bene-
Dubitatur autem. Deinde dicit 8 q. Et expositi-
onis huius [illegible] determinat quia utrum oportet homines
amare maxime seipsum vel aliquem alium propter quam questionem
proponit. 2o ad utramque partem arguit ibi Increpant. 3o
ad autem in contrarium arguit et conclusio propter quam questionem modo sol-
vendi prescribit ibi Dubitatur. 4o quantum solvit ibi
In obprobrium. 5o solum epilogatione concludit ibi
Quod quidem igitur in hac dicit ergo primo quod post predicta conveni-
enter dubitatur autem utrum homines oportet amare maxime
seipsum vel maxime aliquem alium ut quantum est communi-
catione. Hic primo Increpant. Arguit quod non seipsum dicit primo pro-
pter opinionem et errorem in more homini propter hoc quod homines autem
increpant eos qui seipsos maxime diligunt et vo-
cant eos amatores sui tamquam in turpi opprobrio
existentes secundum quem modum loquendi Paulus dicit quod in
novissimis diebus erunt tempora periculosa et erunt homines
seipsos amantes cupidi elati secundum 2 ad Thimotheum 3.
c. Ergo 2o vero vir autem arguit ad idem sic mos quamvis
hic tenere et non fugiunt melius est et fugiendum
sed talis amor sui est huius quare fugiendus. Hic primo ponit
solam minorem ipsam maiorem per se notam est dicit ergo quod pravus
vir agere omnia causa sui et tantum huius altius agere vel cum
et quanto est deterior tanto plus certi accusant ipsum et
sui ipsius nimium amatorem puta dicentes quod
nil agit a seipso in alterum vel in commune bonum sed omnia
ad seipsum sed quod eius finalis intentio numquam erit
a seipso in aliud alienum sed semper tendit in seipsum et ma-
net in eo ut in fine Et sic nichil agit a seipso propter
eo quod nimis amat seipsum. Vir autem epiekes et
bonus agit propter bonum et quanto melior tanto ma-
gis agit propter bonum secundum opus bonum et quandoque bo-
num agit gratia amici propter quod pretermittit que sunt sui ipsius
prosequendo negotia amici sui negociis suis. Sic ergo
patet quod amor sui seu philautia secundum quosdam est mos
quod pravi tenent et quem boni fugiunt. Consequenter cum dicit Rationibus
autem arguit ad oppositum dicens primo ex communibus 2o ex
proverbiis communibus ibi Sed et proverbia. Primo ergo intendit
sic arguens omnis homo debet maxime amare maxime ami-
cum et maxime amicus est qui vult alicui maxime velle
secundum benivolentiam maxime bona et qui hoc ad eum vel
quia 3 amicabilia scilicet beneficium sociale convictum et con-
cordiam quibus declaratur et diffinitur amicus ut
dicitur 8 Ethicorum c. 3. Sed hec omnia inexistunt maxime et de-
bent inexistere bono homini ad seipsum quare debet amare
maxime seipsum. Hic primo ponit primo primam partem maioris
in parte primo hic autem exsistit vero aliam partem maioris
Et reliqua. Et completam minorem. Dictum est enim
quod prima suprema et [illegible] ex 1o c. 8 c. 4. q. Ergo 2o vero
Sed et proverbia. Ad idem arguit ex communibus pro-
verbiis dicens quod secundum proverbia quando que in hoc concordat
assunt [illegible] sicut amici quorum est cor unum et anima
una sed unanimes voluntates et amor bonus sunt
adinvicem omnia quo ad usum ut notatur 2o politice

et quorum est equalitas quam respicit amicitia et quorum
est [illegible] propinquitas sicut est genu et tibia. Sed hec omnia
maxime existunt homini comparato ad seipsum et
maxime homini bono quia ipse est amicus maxime sui
ipsius et seipsum debet respicere ut maxime amicum. Hic autem
ponit premissa tantum et probat 2o in 1 huius 9 c. 4. cum
2o quod vero Maxime. Consequenter cum dicit Dubitatur. prescribit
modum solvendi questionem dicens primo quod convenienter dubi-
tatur utrum istis vel illis rationibus sit debitum
sequi et pro bene alterum pro eo quod ambe partes habent ad
credibile et probabile. 2o dicit quod forte oportet nos di-
videre tales sermones et determinare in quantum utique ve-
ri sermones sunt dicit quod ut isti vel illi sunt omnio veri.
3o dicit quod forte fiet manifestum id quod si accognitum
amans seu amatorem sui qualiter utique erunt [illegible]
vel dicit causam fuit tamen sui amatorem. Consequenter cum dicit
In obprobrium secundum hec questionem solvit. Hic 2a questionem primo ostendit
quod uno modo amare seipsum est obprobriosum et turpe
2o quod alio modo est bonum et laudabile ibi Videbitur utique. Et
primo procedit primo modo. 2o ex hoc infert propositionem ibi
Et quod appellatur 3o vero ponit unum sibi positum ibi Quod quidem autem alia
Dicit ergo primo quod illi qui ipsum amatorem sui ducunt
in obprobrium vocant philautos et amatores sui
eos qui sibi ipsis tribuunt plus quam debeant et pecu-
nias alias de talibus in quibus possunt feliciter homines
vilia Prosequitur 3 c. de fortitudine et dicitur de honoribus
et excellentiis et voluptatibus corporis hec nam multi ap-
petunt et vehementer student circa ipsa propter ea tamquam ea
sint optima et felicia propter quod etiam bona que sunt vulgari
non optativa sunt et pugnabilia propter que homines
mutuo adinvicem pugnant. Unde sic quod homines
avari et cupidi circa talia vel ipsis arguuntur
hec non propter bona communiter sed suis concupiscentiis et passionibus
et irrationali parti anime. Sed secundum quod isti in modo sic vocandi phi-
lautum. Consequenter cum dicit Propter quod appellatio iuste exprobatur in-
mediate dicit quod propter hec que dicta sunt de vulgari inde-
ratum amatores sui et de pravi propter hoc talis est huius
appellatio et vocatio et de vulgari a pravo magis vel
de multiplicato et ideo iuste exprobitur id cum dicitur
non philautus. Est non sciendum quod iste est [illegible]
3o dicta. primo quod magis bona agere propter hoc immoderata
scilicet bona corporis et exteriora et quandoque vincunt studium. 2o quod parti
[illegible] anime propter premium irrationale cum sequitur in prodigiis
bonis maxime studet. 3o quod prius sinus melio-
ribus sive propter seipsum in prodigiis bonis affectione ama-
tiva vel sic ad alios in affectione absque fede sive
nimia ut dicit apostolus ad Romanos 1. Consequenter cum dicit Quod quidem autem alia
patet quod dictum sive supponebat non quod multi communiter
assueverunt nos vocare philautos qui sibi ipsis talia
bona tribuunt excessive. Hic autem patet quod hoc non ignoratur esse quod
apparet ex oppositum quod si quis studet maxime vel omnes
agere iusta agere temperata et quecumque alia opera secundum virtutem
et volunt in talibus sibi ipsis bonum acquirere. Nullus improperio
diceret istum esse philautum nec vituperabit nec per hoc
quia secundum quod improperiose philautus dicitur ille quod

seipsum minus amat. non in bonis [illegible] in bonis
corporalibus et exterioribus. Quintam ibi. videbitur autem utique et modo alium
sermonem. quod amare seipsum est bonum et laudabile probans quod
non epiekes et bonus sit de philautus. primo arguit prin-
cipaliter [illegible] removendo dubium. unde dicit. [illegible]
[illegible] et probavit [illegible] bonum. [illegible]
malo. post [illegible] omnis homo [illegible] diligit
maxime hoc quod est maxime est philautus maxime
sed [illegible] et maxime [illegible] principalissimum
[illegible] epiekes [illegible] diligit maxime [illegible]
[illegible] epiekes est philautus maxime [illegible] ponit
[illegible] epiekes qui [illegible]
[illegible] temperata [illegible]
[illegible] magis est philautus [illegible]
[illegible] tribuit optima [illegible]
[illegible] largiter [illegible] epi-
ekes [illegible] amorem [illegible]
[illegible]
obedire [illegible]
maxime [illegible] principalissimum [illegible]
omnis [illegible] maxime [illegible]
principalissimum [illegible] maxime [illegible]
[illegible] principalissimum [illegible] in homine
[illegible] principalissimum [illegible] ceteris [illegible]
[illegible] ponit [illegible]
philautus [illegible] maxime [illegible] quod est ipse
maxime [illegible] omnia [illegible] est philautus maxime.
[illegible] et omnes [illegible] minoris. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] vivere [illegible] reputatur [illegible]
[illegible] vitam [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] totius hominis [illegible]
[illegible] maxime [illegible]
[illegible] bonum [illegible]
[illegible] philautus [illegible]
[illegible] exponit. [illegible]
quod epiekes est philautus [illegible] philautus
[illegible] bonum [illegible] philautus [illegible]
[illegible] bonum [illegible] et bonum [illegible]
[illegible] philautus [illegible] laudatum [illegible] lauda-
to [illegible] philautus [illegible]
[illegible] honores [illegible]
accipiunt. [illegible] accipiunt [illegible] bonitas

actiones studet differenter [illegible] alii [illegible]
[illegible] philautus [illegible] istos laudant. [illegible] omnes
[illegible] philautus [illegible] omnibus [illegible]
[illegible] bonum
[illegible] omnibus [illegible] agere optima
[illegible] omnibus [illegible]
[illegible] maxime bonum [illegible]
[illegible]
[illegible] philautum [illegible]
[illegible] epiekes [illegible]
philautus. [illegible] bonum [illegible]
[illegible] arguit [illegible] bonum [illegible]
[illegible] seipsum et proximos est de philautus [illegible]
ipsum ledens et proximos suos et amicos est de philau-
tus. Sed bonus homo [illegible] sibi ipsi bonum [illegible] suas
[illegible] agens [illegible] a seipso [illegible] proximos
et amicos. malus [illegible]
[illegible] ledit seipsum et proximos [illegible]
malus est de philautus. [illegible] ponit [illegible]
[illegible] ipse [illegible] malo [illegible] ponit
[illegible] dissonantia [illegible] discordi-
am in seipso [illegible] ipsius. [illegible] discor-
dia est quedam [illegible] sicut concordia est quedam
[illegible] Sed omnis malus habet [illegible]
dissonantiam in seipso [illegible] philautus. [illegible]
[illegible] omnis philautus est bonus et omnis bonus est philau-
tus. [illegible] ponit [illegible] in homine malo. [illegible] in homine
malo dissonant et discordant illa bona que oportet ipsum
agere [illegible] illa mala que agit [illegible]
[illegible] agere debito [illegible] oportet ipsum agere de-
debito [illegible] omnis [illegible] eligit op-
timum [illegible] oportet hominem agere solus autem epi-
ekes obedit [illegible] solus est de phi-
lautus. [illegible]
[illegible] dicit quod homo maxime est intellectus [illegible]
[illegible] voluntate [illegible]
[illegible] eligit [illegible] electio sit
[illegible]
[illegible]
[illegible] qui [illegible]
[illegible] dubitatur quo [illegible]
studiosus et epiekes [illegible] esse philautus [illegible]
[illegible] philautus qui [illegible]
[illegible] bona [illegible]
[illegible] seipso [illegible]
[illegible] philautus [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] eligit [illegible]
[illegible] honores et [illegible] omnia bona [illegible]
[illegible]
[illegible] homines [illegible]
[illegible] bonum [illegible]
[illegible]

[illegible] Et pecunias [illegible] honoris [illegible] Et [illegible] ho-
[illegible] actiones [illegible] actiones [illegible] bo-
[illegible] optatur in vita [illegible]
[illegible] studiosus [illegible]
eligit [illegible] valde [illegible] in parvo [illegible]
tempore magis quam [illegible] in multo et
longo tempore. [illegible] magis eligit [illegible] vivere
[illegible] multos annos [illegible]
[illegible] magis eligit [illegible] bonam et magnam quam
multas parvas. [illegible] viris [illegible]
[illegible] eligunt sibi ipsis magnum bo-
num [illegible] valde [illegible] vitam [illegible]
valde [illegible] excel-
lent bona. Deinde cum dicit. Et pecunias [illegible]
[illegible] studiosi [illegible]
[illegible] Sed quod amico
[illegible] studiosi [illegible] studiosus [illegible]
[illegible] bonum [illegible]
[illegible] bonum [illegible] studiosus [illegible] largitur amico. Deinde cum dicit.
Et circa honores. [illegible] honoris [illegible] modo
[illegible] honores sic et pecunias [illegible] studiosus
[illegible] honores [illegible]
[illegible] erit ei magnum bonum et laudabile [illegible] studiosus
eligit [illegible] magnum bonum [illegible]
[illegible] casus fortune varios [illegible]
[illegible] Deinde cum dicit. [illegible] actiones [illegible]
[illegible] studiosus [illegible] amico
[illegible] actiones [illegible] pro eo [illegible]
[illegible] agat [illegible] dat ei locum [illegible]
bonum agendi [illegible] largiri
[illegible] bonum [illegible] melius [illegible] studiosus
[illegible] laudabilibus [illegible]
[illegible] sibi ipsi magis bonum [illegible]
[illegible] Sic igitur [illegible] epilogando concludit. di-
[illegible] debitum est hominem fieri et esse philautum [illegible]
[illegible] philautum [illegible]
[illegible] philautum [illegible] de philauto [illegible]
Dubitatur autem [illegible] Deinde [illegible]
[illegible] ponit. dicit quod dubitatur autem [illegible] felix
[illegible] amicis indigeat vel non [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] amici. [illegible] explicat ibi.
[illegible] amat [illegible] verum.
[illegible]
[illegible] amicis [illegible]
[illegible] in medio [illegible]
[illegible]
[illegible]
non indiget amicis [illegible] sufficit
[illegible] bonos [illegible] non indiget [illegible]
[illegible] amicis indiget [illegible] dicunt
[illegible] amat [illegible]
[illegible] amicus est alius ipse [illegible] amat [illegible]

[illegible] seipsum [illegible]
non [illegible] felix [illegible] ex-
[illegible] fortune [illegible] amicus
[illegible] fortunam [illegible] bonum [illegible]
[illegible] ei [illegible] honestes
[illegible] positus [illegible] menelay.
dicebat [illegible] amicis [illegible]
[illegible] felix [illegible] euripides
[illegible] poemate [illegible] felix non indigebit
amicis. [illegible] pluralitate [illegible]
[illegible] absurdum [illegible] ex eo quod [illegible]
[illegible] attribuunt felici omnia bona [illegible] assig-
nant [illegible] amicos. [illegible] felix habeat
omnia [illegible] bona [illegible]
de quo [illegible] bonum sit bonos amicos
habere. [illegible] felix non habet [illegible] omnia habet. [illegible]
[illegible] omnia [illegible] Sic autem [illegible]
[illegible] quod felix amicis indiget [illegible]
indigens. [illegible] Politicum [illegible]
bene facere et melius [illegible] amicis
indiget. [illegible] felicis [illegible] amicis indiget.
[illegible] ponit [illegible] magis est [illegible] benefacere
quam [illegible] sicut amare magis quam amari [illegible]
[illegible] virtutis [illegible] benefacere [illegible] opti-
me [illegible] optima
[illegible] ponit [illegible]
[illegible] benefacere amicis quam [illegible]
[illegible] amicis [illegible]
[illegible] studiosus et felix indigebit amicis
[illegible] qui recipiat eius beneficia. [illegible]
[illegible] modo [illegible]
[illegible] sit opus amicis
in bonis fortunis magis quam in infortuniis [illegible]
[illegible] indigeat amicis [illegible]
felices indigeat amicis [illegible]
[illegible] Ingens. [illegible] eligeret
vitam solitariam. Sed quilibet eligeret vitam felicem [illegible]
vita felix non [illegible] vitam solitariam [illegible]
[illegible] felix amicis indiget ne soli-
tarius remaneat. [illegible] ponit [illegible]
[illegible] Politicum [illegible] arguit [illegible]
[illegible] aptum natum ad socialiter vivere in-
[illegible] commorari. Sed felix
[illegible] naturam [illegible]
[illegible] conditio [illegible] enim illa [illegible]
[illegible] melius
est commorari cum amicis [illegible] qui sunt epiekes
et boni quam cum extraneis qui non sunt [illegible]
[illegible] boni [illegible] felix amicis indiget
et opus est ei habere amicos. [illegible] ponit [illegible]
[illegible] Opus [illegible]
[illegible] explicat motivum [illegible]
[illegible] de opinione [illegible] dicunt [illegible]
[illegible] felices non indiget amicis [illegible]

uno indiget. Solo hoc ipse i. uid. d. q. l. dicitur ipsi qui
nichil suspicabiles et epicii existimaverat eos solos esse
amicos qui sunt utiles. Ubi et dicit amicis non indiget quia
bona necessaria sufficienter existunt ei ut dicitur ii. g. c. 6. Item non indiget
illis amicis qui sunt propter delectationem vel forsan in parvo quia vita felicis
existens delectabilis ut dicitur ii. i. c. xi. non indiget superinducta
delectatione ut videtur dicendum. Item dicit i. q. bonus non indigens
amicis talibus necessariis ad utile vel delectabile vi [illegible] in
digens amicis. Est ii. sciendum q. cum amicitia sit triplex amicitia v
na quidem propter utile. alia propter delectabile et alia propter bonum ut j.
l. 8. c. 3. videtur istis q. felix non indiget amicis propter pa
duo q. ii indigeat propter 3m. Sed contra [illegible]
[illegible] felicitas [illegible] modum
[illegible] felix indiget amicis propter delectabile [illegible]

[illegible]

Studiosus. 1o

[illegible]

[illegible]

... Unde et valde raro inveniri possunt.

[illegible]

prius communibus. Unde dicit xiii. Quia primo proponit, secundo solvit
ibi: Necessarium. Primo ergo proponit quod quaeritur et postea ad
quod respondet. Dicit quod post praedicta quaeritur utrum homini sit opus
amicis magis in infortuniis quam in bonis fortunis vel econverso.
Quasi dicat quod respondet: amici requiruntur in ambobus sta-
tibus, scilicet in statu infortunii et in statu bonae fortunae;
homo enim in infortunio indiget amicis qui eum indigent
auxilio, fortunatus vero indigent amicis qui indigent
convivere cum talibus quibus benefaciat. Vult enim bonus
et dona largiri. Hic est convenientius ad amicos
ut dicitur VIII libro capitulo x. Necessarium quidem. Solvit rationibus
communibus. Secundo ibi: Melius. Est enim. Primo dicit ergo
de praesentia quod amicos habere in infortuniis est magis
necessarium pro vita sustentanda quam in bonis fortunis, quod
patet quia propter hoc in hoc casu est opus rebus utilibus ad
vitam sustentandam. Deinde cum dicit: Melius. Dicit quod habere
amicos in bonis fortunis est magis bonum pro felicitate
et vita quam in infortuniis, quia patet quia propter hoc homines bene fortunati
quaerunt viros epiekes et bonos, et hoc propter duo, scilicet
quia eligibilius est benefacere eos quam alios, et quia eligibilius
est conversari cum eis quam cum aliis. Est ergo. Circa
necessitatem hominis et bonitatem vitae. Propter quod est quod sit necessarium
vel vita durare non potest tamen sine bonitate. Est enim necessitas
sine qua vivere non potest ut dicit Hugo. Et dicitur bonitas vitae
et virtus. Hoc est quia vita bene consistit ex bonitate virtutis
ut dicitur libro I capitulo x. Et ideo ex necessitate non potest accidere quod
...Hugo. Et dicitur bonitas vivens sicut potest esse sine
necessitate ubi apparet virtus et similiter quam cum necessitate et via.
Et dicitur quod necessitas hominis libere fortunae sicut artifici
est eadem sicut ars et fortunae quantum ad artem agendi. Secundo libro
capitulo ... bonitas vero virtutis ut fortunae liberae ut artifici quia
sicut non sunt propter operationem habere, secundo non potest ut dicitur libro
capitulo ... Et propter hoc etiam fortis eligit mortem corporis
pro salute virtutis ut ... secundo conveniens est de fortuna
Est dicta est quia infortunatus indiget amicis eo quod necessitas
propter bene patiendum bene fortunatus quam bonitas propter bene agere, quia
ille indiget ut iuvetur iste autem ut iuvet. Unde illud
non est bene agere quam bene pati ut dicitur et libro capitulo ... libro
capitulo de liberalitate. Deinde cum dicit: Est enim. Postea ostendit quod ipsa
amicorum praesentia est delectabilis tam in bonis fortunis
quam in infortuniis. Unde dicit: ... Alleviantur enim. Primo
pro parte una. Secundo aliam ibi: In bonis fortunis. Secundo ex
istis elicit doctrinam de vocando et visitando amicos
ibi propter quod videbitur. Primo dicit quod in infortuniis amicorum praesentia
sit delectabilis propter hoc dicit: experimentum est enim quod homines
infortunati alleviantur a dolore suo ab
amicis condolentibus. Et hic est passio quaerit hic
alleviationis causam. Primo ... secundo ... dicit ... et praesentia
tertio ... tamen ... causam ... dicit ... autem.
Unde primo dicit quod potest hic dubitabit aliquis de causa dictae allevia-
tionis utrum scilicet alleviantur quia transsumunt amici
condolentes et accipiunt in se partem doloris, quando
alleviatur ille qui patitur potius sicut cum aliquis alteri
transsumit et accipit ipse partem illius ponderis vel ... ad
alleviandum. Sed ideo quia amicorum praesentia est delectabilis

amicitiae seu cognitio eius quod est amicos tamen fideliter dubitetur
condolere et ideo ... delectabilis facit seu faciunt utrumque et ex
parte minorem per eo quod delectatio de utroque minuit tristitiam
de alio. Si ergo infortunati alleviantur ex amicorum praesentia
propter hoc vel propter hoc vel propter aliud quod dimittatur ad praesens usque
ad partem sequentem. Quam utrumque causa sit hic quod dictum est videtur
vero accidere, scilicet quod infortunati alleviantur ex praesentia cordia-
lium amicorum. Deinde cum dicit: Videtur ex praesentia. Assignat duplicem
causam praedictae alleviationis. Primo dicit quod est quia amicorum
mutua praesentia vel est mixtura quaedam doloris et
gaudii, propter eo quod infortunatus amicus sibi contristatur de suo infortunio
et delectatur de praesente amico. Quamvis vidit amicos eius ...
delectabile. Ut dicitur libro capitulo xi. Est enim quam amicorum praesentia sit
homini infortunato quaedam auxilium quantum ad vim confortandi vel vim admi-
nistrandi confortari quia amicus est quoddam bonum consolatorium ex vi-
sione et sermone specialiter si ... sit epiekes, id est optimus
... et ... Est secundo ... quia est optimus ... sicut ... morum
alienus optimatium. Tamen ... novit mores ... ...
et novit in quibus delectatur et tristatur, propter quod ... in principio sive
cause displicentiam et dicit placentiam. Deinde cum dicit: Tristatum autem.
Removet vero causam dictam esse tamen. Primo ergo facit hic, secundo re-
movet dicens ... dicit quod ... quod dolor amicorum non
... homini infortunato quia est satis sentire amicum suum esse
tristatum in suo ipso infortunio. Quia ... omnis homo fugit et ...
vel ... vel ... etiam talia causa sui ipsius quod homines ...
natura viriles verentur et recusant amicos suos
contristari et condolere propter eius sicut est bonus homo, id est si sic
non ... ut ... in ... amicorum vel forte si excedat
animum ad ... amicis ... de suo infortunio ... non
dissuadent ... et ... a dolore de ... propter dolorem
et ... de amicorum dolore ... eius quod doluerit
... non ... cum dolorosis et ... placet implacet quod
... hic quod ... plorationibus. Sed ... quia ... infortunio
non sit dolorosus alleviatur ex hoc quod illi condolent. Deinde cum
... Removet dubium quod quaedam ... ... nam quidam ...
... gaudent ... condolentibus et ...
... et eius et amicos ... dolentes ... amicos
... quia ... dolorem propter alleviari ... dolore.
Ad hic ... philosophus quia ... ... morem
non ... hominem sed meliorem videlicet ... ...
... est ... vitiis sive ... ut dicitur libro capitulo ...
et ... vis ... est ... bonum ut ... ...
... non ... debemus attendere ad ... ...
... ... de ... est ... ut dicitur
libro capitulo ... Sed sicut ars imitatur naturam ut habetur libro physicorum
debemus attendere ad ... quae fuit ... In bonis
fortunis. Declarat aliam partem ... ... quod in bonis
fortunis amicorum praesentia est delectabilis ... ex duobus, primo
quia ... praesentia facit ... delectabile ut dicitur libro
capitulo ... Secundo quia ... amico bene fortunato
quod ... delectatur in bonis ... bene fortunatis ... valde
delectabile quod ... amico suo ... ... et gaudiis ...
ibi: propter quod videbitur. Ex praemissis elicit doctrinam de vocando
et visitando amicis ... ... doctrinam
primo de vocando ... de visitando est ... ...

Videtur ergo quod ad primum dicit quod ex praemissis videbitur esse volun-
tarie et debere ad bonas fortunas propter vocare
amicos quia decens est homines bonum esse benefaciunt quam per se ipsum li-
berter et prompte, sed propter vocare amicos ad participandum
gaudium veniendis ex bonis fortunis et eis benefaciendi. Quarto ...
est. Quod ad secundum dicit quod ad infortunia autem eos vocare pigritandum
et tardandum quia ... vel ... malorum autem ... amicis ... est potius
... ... infortunii nolentis infortunium suum re-
velare amicis suis sed dicebat: Ego sum sufficiens infortunatus pro me,
propter amicos meos ... non ... quod ipsi sciant ne una mecum
infortunentur. Quod ad tertium dicit quod amicos maxime sunt vocandi in casu
in quo ipsi debeant in parva ... tristitia ... vo-
cans poterit propter eos ad magnum ... ... ut tal-
... ... potest te ... a
mortis periculo ... magis ... ...
... dispendio tuorum amicorum ... ... in vocare ... ...
... ... quia ... tradit ... ...
quod amicos ... Quod ad primum quia venire ad amicos infortunatos ... ...
vocare eos quia infortunati debent tarde vocare amicos
ut dictum est. Sed amici debent venire ad eos cito et prompte
non vocati ... ... bonum ... bonum quid ...
... ... propter ... ...
... ...
... revelare ... ... plorare
... ... bonum ...
... ... delecta-
bile ... ... agit liberaliter et honorabiliter sed ... ...
... ...
... ...
... ambobus ... ...
... ad bonas fortunas ... ... cito et prompte
... ipse sit ... potest cooperans amico eius
in bonis fortunis ... ... utili-
bus est ... ad ... promovere et augere ... amici sui. Quod
ad secundum dicit quod ad bonum patiendum, id est ad bonam fortunam amici
... ... quiete et tarde est
... ... visitantis, quia
non est bonum homines ... promptum sed tarde ... ad ad-
iuvari per alios liberalis, id est ... ...
acceptio est ut dicitur libro ... capitulo ... de liberalitate ... ...
... ...
... ...
... in bono suo ... suo ... ...
... ...
... ... bonis fortunis ...
Ultimo autem concludit quod amicorum praesentia in omnibus fortu-
nis ... ...
... ... dare amico ... ...
... ... bona
fortuna ... ...
... ...
... ...
Utrum ergo ... ... Dicit libro ... ...
... ...

... est amica ... benivolentia ... ... et
concordia ... ... amicis eligi-
... ... quod ...
eis eligitur ... ... Ex
... ... Ex
... ...
... ... usus ad ... mutuo
se amantes ... ... ad amicos ... amantes ... ...
... usus est amantibus ... ...
magis eligunt hunc ... ad ... ...
mutuo ... ...
... ... amicis ... ... amicitiae
et eligere ... ...
... ... de visu ... ...
amantibus ... ... est eis delectabilius ut dicitur ...
... ...
bestialis ... ... est humanus amor ... ... ad
... ... et mulieris ut ... ...
de ... ... bestialis est ... ad ...
... ad visum. Sed ... amor magis est ad visum
... ad ... ... de amantibus se hu-
manitate ... ... brutis. Et ergo ...
quod ... usus ... amantes est ... ...
... ...
... ... amantes ...
... ... de amato ... ... a
... de amato ... ...
... ... amicis eligitur ... ...
... ... In
omni ... ...
... ... amicis ... eligibile
... ...
... ... Erunt ad ... arguit ... ...
... ad ... ... ad amicum. Sed ...
... ad ... ... appetit ... ...
... actu ... ... appetit ... amico.
... ...
appetit ... ...
... ... supplementum
... ...
... ... amicis eligi ... ...
... ...
... ... eis eligi ... ...
... ... amici
volunt conversari cum amicis ... ...
... ...
... ... ipsi eligunt ... appetitum ...
... ... actu ... ...
... ...
... ... bona ... appetentes ... ...
... ...
... ... ad aleas ut bur-
genses et homines ... ac molles ... ...
... ... ut iuvenes

171

nobiles et alii conveniunt ut homines aspere venato-
res vel quid aliud illi quod exercent communiter vivent
simul. Sed illi quod solatium. Alii vero comparant ut sapi-
entes scolastici vivunt et vivere singuli homines in hiis que
commorantes quod maxime diligunt omnium eorum que huma-
na vita. ut super hoc x c. et volentes convivere ami-
cis faciunt quod ipsi maxime appetunt et illud quo
existimant communicare eos convivere [illegible] constare. Secundo
ponit quod amicitia bonorum comparatur ipsi existimant esse vivere in
vivere et convivere cum amicis. [¶] Quarto. Est quidem igitur [illegible]
ad vivere ex perfectum conclusus. Primo tamen maxime perfectam
seu augmentatam malorum. Secundo ibi ad propositum [illegible] eorum.
Dicit ergo primo quod pravorum hominum amicitia fit mala que-
cumque communicant operibus pravis existentes omnino instabiles
de malo in peius. Alterum propter assimilationem communicantes predictis
idem fiunt magis mali adinvicem assimilati sic-
ut patet in [illegible] cum pravis peccatis. [¶] Decima. Quia autem eorum
autem ad propositum vero est delectatio eligibilis propter in amicitia
et in omni bono maxime proficiunt. Sed hic fit promissio
quarta. Hec est ponit et dicit [illegible] quod [illegible] eorum
eorum quod sunt epiekes et boni et ex ipsa epiekeia et
virtuosa que per convictum et mores coaugetur et assimi-
latur aliis et fiunt eorum colloquiis et communicatione meliores
res fiunt sibi operantes et se adinvicem dirigentes
ut super hoc c. [illegible] quia ipsi adinvicem recipiunt ea
in quibus complacent. Unde simpliciter est bonum et ad bonum re-
cipiunt a bonis amicis. Secundo ergo patet quod amicitia prodest
vivere proficiunt in amicitia et in omni bono. Quia convivere
est eis eligibile. [¶] Unde epilogat predicta et
continuat ad dicenda. Dicit ergo quod de amicitia tractandum
sit quousque erit pertransire de delectatione.

lib. x.

Post hec autem de delectatione. Postquam philosophus determinavit
de felicitate virtutis [illegible] h. i. et de virtutibus
et de omnibus ad ipsum finem convenientibus
in reliquis octo libris. hic [illegible]
redit ad complendum tractatum de
fine virtutum et ex toto tractatu [illegible] quod [illegible]
est ipsa felicitas [illegible] de [illegible] ut dicit
[illegible] h. i. c. xi. Primo primo agit de delectatione secundo de
operatione que constituit felicitatem [illegible] ibi [illegible]
Secundo ponit tractatum dicit quod postquam dictum sunt
de fine virtutis et de virtutibus et amicitiis et earum
diversitatibus consequens [est] pertransire dicendo de delectatione
et hoc convenienter ad complendum tractatum de felicitate quia prestat
autem felicitatem esse cum delectatione et vocant ipsam ab
eo quod est gaudere ut super h. c. [illegible] [¶] Secundo. Contrarie autem
patet quod hic agitur de delectatione. Secundo ibi agit de ipsa
Eudoxi. Primo primo quod hic sit agendum de delectatione dicit una
prima ex parte delectationis secundo ex parte hominum ibi pro
[illegible] autem. Ex parte delectationis in tangit quod me-
dia que agendum est vero de delectatione et tristitia. Primo
quidem quod delectatio maxime videtur coappropriari generi nostro
[illegible] humano. Propter quod [illegible] sit omnibus [illegible]
et ipsa tractatus [illegible] ut super [illegible] de [illegible]

maxime inesse convenientia humane vite ut super h. z. c. z. quia propter
hoc vero agit de conditionibus hominum agendum est de delectatione. Secundo quia pe-
dagogi [illegible] id est gubernatores iuvenum eru-
diunt eos delectatione et tristitia ut scilicet delectentur in illis quibus
[illegible] et tristentur contra illis quibus [illegible] hoc est recta disciplina
ut ait philosophus super h. z. c. z. Alia [illegible] ad [illegible] in
educatione iuvenum quod non obedunt sermonibus suis [illegible] ut
super c. xi. Quia igitur propter hoc agendum est de delectatione et tristitia vero a-
git de hominum eruditione. [¶] Tertio quod videtur quod gaudere et de-
lectari que oportet et odire ac tristari illis que oportet maxime conferens
reus ad virtutem pro eo quod ille est bonus qui non gaudet
operibus bonis nec vitiosus qui non gaudet operibus
vitiosis ut super h. i. c. x. et sic intellige quod ille est bonus
qui non delectatur operibus malis. Quia de hiis agendum est hic ubi
agitur de virtute. [¶] Et quia delectatione et tristitia pertendunt et
extendunt vires suas per totam hominis vitam magnam
illa que habent inclinationes actionum suarum et in desinent
quod propter quod delectationem eligunt et tristitiam refugiunt opposites quod
superiores [illegible] ut super h. z. c. z. quia propter hoc est de ipsis agendum
vero agitur de inclinationibus et operationibus hominum. [¶] Et quia hic habent
magnam potentiam ad decorandam vel tenuandam virtutem et
felicem vitam pro eo quod omnes eligunt delectationem et fugiunt
tristitiam ut super c. [illegible] et [illegible] sine delectatione non erit et non
erit homo felix sed indigens ut super h. 9. c. 12. quia de
hiis agendum est hic ubi agitur de felicitate. [¶] Contrarium autem propter hoc dicit
patet id est secundo via scilicet ex parte hominum sunt istis opinantium
Secundo [illegible] autem de hiis est hic agendum de quibus bonum et
manifesta sunt diverse opiniones plurimorum modorum de
bonitate et malitia delectationum et talis sunt tres opiniones quas
ait. Hic est ponit plurimorum recitans illas opiniones. Secundo
singulariter reprehendit quamlibet [illegible] opinionis [illegible]
sed forte. Dicit ergo primo quod quia diversi philosophi in delectatione eligen-
do ex [illegible] plurium propter adeptionem delectationum vel propter fugam tristi-
tie quidam talibus hominibus multam dubitationem afferunt
[illegible] diversis hominibus. Quia illi dicunt delectationem esse summum
bonum. Alii vero dicunt ex opposito esse valde pravum.
Tamen dicunt hii diversimode. Quidam enim dicunt hoc persuasi et opi-
nantes esse ita. Alii vero non persuasi nec opinantes delectationem
esse simpliciter pravam estimant quod melius est quod sic dicatur
propter [illegible] ad vitam humanam bene regendam quia videt
multos [illegible] ad delectationem et servire delectationibus magis ergo
[illegible] quod ex hoc malos [illegible] quod [illegible] propter [illegible] sermones
ad contrarium homines ducere quod sic convenire ad medium ut
super [illegible] [¶] Contrarium sed forte. Reprehendit istum
dictum scilicet quod dictum sit quod medietatum ut in [illegible]
[illegible] bonum. Dicit ergo quod forte hoc non bene dicitur [illegible]
[illegible] que tangunt passiones et actiones [illegible] sunt [illegible]
credibiles sermones quam opera. Quia cum sermones [illegible]
dissonant hiis operibus quia [illegible] apparent ad sensum [illegible]
quando contempti fuerint quod per [illegible] cum [illegible] despiciunt
[illegible] predicantes [illegible]
[illegible] convenit [illegible] [illegible]
dicentes faciunt ut illa dicentibus non credatur [illegible]
Si quis vituperans [illegible] [illegible] delectationem [illegible]

[illegible] appetere ac [illegible] eam videtur utique inclinare corda videntium
ad ipsam delectationem tamquam ad [illegible] [illegible] et [illegible]
vero [illegible] quod non est multorum propter audientium [illegible] et videntium
[illegible] declarare et dicere quod delectatio [illegible] [illegible] de-
[illegible] predicando [illegible] quia [illegible] [illegible] iusti boni
sermonum [illegible] quod propter [illegible] sermones [illegible] vera-
ces [illegible] non solum ad scientiam. Sed etiam ad bonam vitam pro eo
quod ipsi conformes et consentientes operibus credunt [illegible] provocant
audientes intelligentes ad bene vivere [illegible] eos quia sermones
[illegible] hominum [illegible] et ad [illegible] sufficiente
sint. Et ergo nos sequentes [illegible] dicta [illegible] de de-
lectatione. [¶] Hec et non [illegible] Primo quod [illegible] [illegible] in hac
[illegible] de delectatione. Sic agendum fuit [illegible] c. iiii.
Secundo quod [illegible] philosophi quod non est [illegible] medietatem nec [illegible] ad
[illegible] ut [illegible] malum bonum est et [illegible] apostoli
ad Ro. 3. [illegible] quorum dampnatio iusta est [illegible] dicunt et te-
[illegible] Secundo quod [illegible] sermones [illegible] cum op-
[illegible] [illegible] sunt [illegible] Tertio [illegible]
[illegible] sermones media sunt [illegible] ut [illegible]

Eudoxus [illegible] ponit [illegible] x. c. [illegible]
agendum esse de delectatione hic [illegible] agit de ipsa primo
discutiendo opinionem Eudoxi. Secundo opinionem Platonis ibi [illegible]
[illegible]. Tertio opinionem aliorum [illegible] ibi Ad [illegible]
[illegible] [illegible] Eudoxi
primo recitat. Secundo disputat ibi [illegible] [¶] Est
[illegible] quod Eudoxus opinatus est delectationem esse per se bonum
[illegible] per se bonum [illegible] dicebat tribus modis ut
dicitur [illegible] quod accidit per [illegible] et hoc modo di-
[illegible] per se bonum esse quod [illegible] sive [illegible] sive [illegible]
ad finem. Alio modo dicitur per se bonum ut dicitur quod bonum
utile quod est propter aliud [illegible] finalia dicuntur per se bona.
Tertio modo dicitur per se bonum [illegible] bonum [illegible]
et hoc modo [illegible] bonum [illegible] et de quo legit
[illegible] per se bonum. Primus autem duobus mo-
dis [illegible] per se bonum dicit Eudoxus delectationem esse per
se bonum et [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] 3. est maxime et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] per se bonum quod omnia [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] appetunt [illegible] ex [illegible] boni [illegible]
Sed omnia [illegible] desiderant et appetunt quia ipsa est per se bonum
[illegible] ponit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in omnibus quod [illegible] Primo ex parte appetitus [illegible] quod est
in omnibus et rationabilibus eligibile et appetibile [illegible] [illegible] est simpliciter e-
piekes [illegible] bonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] appetere [illegible] quod
[illegible] maxime [illegible] non potuimus ex ratione boni [illegible]
[¶] Secundo confirmat id ex parte appetituum quia omnia appetentia
[illegible] appetibile [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] bonum
[illegible] omnibus appetibile optimum quod [illegible] [illegible]
[illegible] ut super [illegible] [¶] Tertio [illegible] ex parte boni
[illegible] [illegible] bonum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] bonum [illegible] omnibus est bonum [illegible] omnia
[illegible] maxime quod [illegible] quod est per se bonum quod omnia appe-
tunt. [¶] Decimum [illegible] [illegible] totum

[illegible] premissa. Dicit quod sermones Eudoxi de delectatione crede-
bantur esse [illegible] magis propter morum virtutem quam habebat
delectationis [illegible] propter eos quod ipse non videbatur
[illegible] ad delectationes [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] ad contrarium. Sed
videbatur sic se habere [illegible] quia magis credebatur ei
[illegible] quod [illegible] [¶] Ex [illegible] quod ponit [illegible] non
[illegible] est [illegible] contrarium est malum vel fugiendum [illegible]
est per se appetibile ut bonum. Sed tristitia contrarium delectationi
est malum fugiendum quia ipsa delectatio est bonum per se appetibile. [illegible]
[illegible] ponit primo [illegible] secundo [illegible] tertio [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible]
maxime eligibile [illegible] per se bonum quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] eligimus [illegible] bonum est delectatio quia
nos eligimus [illegible] [illegible] [illegible] interrogare
[illegible] delectat quia delectatio [illegible] supponat
delectationem [illegible] per se appetibilem et eligibilem [illegible]
ponit primo [illegible] secundo [illegible] [illegible] [illegible]
est [illegible] Appositumque [illegible] est [illegible] quod appositum a-
[illegible] bono [illegible] [illegible] [illegible] eligibilius
est per se bonum quod [illegible] bonum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] bonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
solum appositione boni. Sed delectatio apposita [illegible] bonorum
[illegible] [illegible] eligibilius [illegible] quod [illegible] agere
[illegible] esse [illegible] est eligibilius cum delectatione quam sine
delectatione. Hic est ponit [illegible] cum sua declaratione. Secundo
[illegible] [¶] Contrarium [illegible]
[illegible] [illegible] recitata. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
dicit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Eudoxi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
quod [illegible] per se bonum quod [illegible] [illegible] per se bonum est eligibilius
[illegible] appositionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
delectatio non est per se bonum. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per se bonum quod [illegible]
bonum est eligibilius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
quod [illegible] bonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
nos [illegible] possumus [illegible] bonum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] loquendo de
bono [illegible] ab [illegible] [illegible] separato [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] de quo arguebat Eudoxus. [¶] Contrarium [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Eudoxi [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quod non [illegible] est bonum quod omnia appe-
tunt [illegible] appetere [illegible] appetunt malum cum [illegible]
[illegible] appetere bonum ut super [illegible] [illegible] [illegible]
per malitiam vel per bestialitatem appetunt malum ut super
[illegible] sic arguere [illegible] quod omnia appetunt

impi, et alii lex pausanias voluit a lege mundari
p bellum facta ex sanguine hostium horruit
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ul' sic' in ktu incetus ad delca(tion)es sit. q. oblivis-
cens ul' parpies alias op(er)ac(i)o(n)es n(on) delc(tabi)les ul
mi(nus) delca(bi)les at' mo veni(us) fu(er)at tunc (et)c. ep(ist)ule
sapi(enti)as. ut d(icitu)r. h(uius). a. c. 8. (et) io dicit n(on) poss(e) q(uo)d
mi(n)o(r) inveniatur delca(tio)ne cu(m) actua(liter) posita. ut d(icitu)r
e. h. c. 16. (C)onse(quen)t(er) c(um) d(icit). Differentib(us) a(utem) p(ar)te. 8(a) (con)s(equenter). s. q(uo)d
delca(tion)es ab inuice(m) differ(un)t bonitate (et) p(rav)itate. unu(m)
... hic (con)s(equenter) ... introducte totius te(n)to(ris)
iste de delca(tio)ne. hic s(ecundo) (con)s(equenter) p(ri)o ponit (et) exponit
2(a) p(ar)te eam. t. Et ei(us) habui(us) p(ri)o d(icit) p(ri)mo q(uod) op(er)ac(i)o-
nib(us) ab inuice(m) differentib(us) ep(ie)ik(ei)a. i. bonitate (et)
p(rav)itate quo(rum) differ(un)t op(er)ac(i)o(n)es ... ex p(ar)te una
(et) vir(tu)o(s)e ex alia. (et) ex alia (et) ex tal(ibus) ... p(ri)u(s)
virtuosis eligi(bi)les (et) eligendis. ... p(ri)u(s) vic(i)o-
sis ex tal(ibus) fugiend(is) (et) h(uius) ex ... neut(ra)

176

passionis. quia in quibus dam ludis leduntur corpora et
expenduntur inutiliter multa bona. quia ludentes non ap-
petunt ludos propter aliquod finale bonum. hoc est quod ponit
quo ostendit. 2o. nam. Leduntur enim. Dein. Refugi-
unt. Arguit 2o sic. illud non eligitur propter aliud
ad quod refugiunt maxime illi qui non utiliter tradi
gerunt. sed tales multotiens refugiunt ad ludum
quia ludus huius non propter aliud bonum eligitur. hoc est quod
ponit. ibi. dicens quod multi felicitatum. i. eorum qui
[illegible]

p pulcritudinem [illegible] sic [illegible] delectationes ma-
ior hominum quia plus delectationum [illegible] quam delectati sunt
ratio spiritum repleatur per virtutem ut dicitur 8. li. 9. c. 4. Item
quia secundum operationes in virtutibus et virtute cum illi
virtus et firmissimas sic dicitur de primis philosophie in metha-
phisica 2. cap. 9. scilicet quod operatio speculativa est sufficientissima per se. Et quia de
primo [illegible] est dicendum quod illa operatio vel vite contemplative quod
dicitur autarkeia secundum grecos et secundum latinos per se sufficien-
tia erit maxime circa vitam et operationem speculativam. Dicitur enim
quod sapiens id est speculativus homo et iustus et civilis homo et
reliqui virtutibus [illegible] habituati vel dispositi indigent
necessariis vestibus alimentis et aliis quibus vita presens fo-
mentatur tamen speculativus minus indiget vel necessitatem quam ceteri
civiles et politici. Secundo probat hoc in duabus rationibus [illegible].
Dicit ergo primo quod talibus vite necessariis sufficienter ad necessitatem
vel largiter sufficientia non iustus adhuc indiget ad
usum iustitie quibus ad quos operetur iuste et in-
diget rebus cum quibus reddat debitum ad alte-
rum ut supra. Similiter et temperatus ad usum temperantie
indiget alimentis a quibus debeat abstinere et oportunitate
venereorum a quibus abstineat aliter non esset
manifestus usus virtutum ut supra c. Similiter et
fortis ad usum fortitudinis indiget rebus belli-
cis. Sed sapiens contemplator ad usum sapientie sue in-
diget talibus quia eius exercitium seu actiones sunt secundum se ipsum
solitarie [illegible] speculatur. Et quanto
sapientior est tanto minus indiget talibus [illegible]
[illegible] sit ei [illegible] habere cooperatores ad intellectum
[illegible] ad [illegible] tamen [illegible]
tus homo per se est per se sufficientissimus id est minime
indigens. Secunda ratio scilicet quod operatio speculativa sola propter se ipsam
diligitur. Declarat et videbitur autem dicens quod et videbitur
ipsa operatio speculativa sola propter se ipsam diligi quia ab ipsa
nichil fit homini preter ipsum speculari. Sed ab operationibus
virtutum [illegible] operabilium [illegible] vel
plus vel minus preter actionem esse. Et est ... ad
operationes virtutum moralium ut in philosophia [illegible]
in [illegible] vel [illegible]
temperantie vel politice et prudentie sic fortitudo et iu-
stitia [illegible] vel [illegible] ad
vel plus vel minus ex eis acquirimus preter actionem. Sed
speculative non [illegible] habet [illegible] ex eo
nichil preter speculari acquirimus.

Videtur quod felicitas. Postquam declaravit philosophus
[illegible] declarat [illegible] quod operatio speculativa
est vacativa sic felicitas [illegible] felicitas in vaca-
tione est. 2o virtutes politicas in [illegible] non est
ibi perfecta felicitas [illegible] speculativa in vacatione
est [illegible]. Ad evidentiam [illegible] sciendum quod vaca-
re sumitur dupliciter [illegible] resistitur
[illegible] vel ablativum [illegible]
[illegible] ut [illegible]
[illegible] ut dicitur [illegible] secundo modo [illegible]
[illegible] absolutum significans idem quod cessare ab ope-
ribus sic dictum aliquid absolutum a curis exterioribus esse
vacantem quando dicit Augustinus quod laborabat Martha et va-
cabat Maria. Sic autem philosophus intendit quod felicitas est
in vacatione [illegible] quod attribuitur Marie.
Dicit ergo primo quod felicitas esse videtur in vacatione id est in ab-
solutione et cessatione ab exterioribus et secularibus curis quia per-
suademus quod nos non vacamus secundo modo ut vacemus primo modo
sicut et pacem habemus ut bellemus. Sed econverso nos bellamus ut
pacem ducamus et habeamus et ideo vacare et pacem habere
[illegible] ultimus finis quod est felicitas quia felicitas in va-
catione et in pace est sicut dicitur de deo quod in pace factus est lo-
cus eius. Secundo [illegible] ostendit virtutes politicas esse
in [illegible]. Ad cuius evidentiam est sciendum quod politicus duo
cernit unum scilicet ordinem civium inter se et cum duce et [illegible]
aliud alterum ordinem defensionis eorum ab hostibus et [illegible]
exigit duo genera virtutum scilicet virtutes bellicas et
virtutes politicas que nomen retinent sibi generis. [illegible]
[illegible] philosophus quod operationes virtutum practicarum id est operativarum
[illegible] in rebus politicis primi ordinis et in rebus
bellicis secundi ordinis et actiones [illegible] ut non vi-
[illegible] sunt duo genera [illegible] esse non vacantes
[illegible] de virtute operationis bellice et probat [illegible]
[illegible] eligit bellare gratia belli [illegible]
[illegible] bellare ut [illegible] belli solius [illegible]
[illegible] videtur omnino violentus homicida
esse et [illegible] effusionem sanguinis sitiens
[illegible] amicos vel [illegible] innocentes oppugnato-
res faceret ad hoc solum ut pugne fierent et occasio-
nes [illegible] nullam virtutem est eligibile. 2o [illegible]
[illegible] politice [illegible] de virtute politica dicit quod [illegible]
est [illegible] non vacans [illegible] actionem [illegible]
[illegible] preter usum eius [illegible] civilis [illegible]
[illegible] politice [illegible] honores et potentatus [illegible]
[illegible]
[illegible] felicitatem que [illegible]
actionem politicam [illegible] felicitatem speculativam [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] nos felices et non laboramus ut felices
[illegible]
res non vacantes [illegible]
[illegible] Si utique [illegible] quod vita et operatio speculativa est vacativa [illegible]
[illegible] sicut vita beata [illegible]
[illegible] dicit ergo [illegible] actiones politice
et bellice que sunt [illegible] virtutes precellunt pulcritudine et
magnitudine aliquas alias [illegible] actiones [illegible]
[illegible] aliquas alias que sunt hominis
ad se ipsum [illegible] virtutes quia iste sunt ad alterum et tendunt
directe ad commune bonum [illegible] ut visum est
hee virtutes precellentes non sunt vacantes [illegible]
[illegible] aliquid preter se appetunt [illegible] propter se tamen eli-
gibiles [illegible] operatio intellectus ut visum est differt ab
illis [illegible] quod est [illegible] propter se bonum [illegible]

eius speculative que preter se ipsam nullum finem appetit [illegible]
ut visum est vel habet perfectam et propriam delectationem [illegible]
ut visum est 8. c. li. 9. [illegible] delectatio propria coniungitur operationi
[illegible] dat ei perfectionem et continuitatem reddens
eam continuissimam ut visum est [illegible] certas
virtutum operationes et per se sufficientes. Ideo premissa se-
cundum [illegible] operationem et vitam speculativam apparent esse vel in-
[illegible] hominibus esse vacativum et esse illaboriosum [illegible]
[illegible] esse humanum [illegible] hunc inexistunt
homini cetera omnia que attribuuntur viro beato et fe-
lici ut visum est ex resumptis conditionibus speculative operationis
et felicitatis. Sed predicta obiecte quod supra dictum est c.
[illegible] quod requies est operationis gratia [illegible]. Sed vacare et
quiescere gratia operationis eligitur et non econverso [illegible] op-
positum [illegible]. Dicendum [illegible] quod sicut sunt duo genera op-
erum scilicet opus corporale et opus mentale et sic sunt duo genera
delectationum scilicet corporalis et mentalis sic sunt duo genera va-
cationum scilicet vacare ab hiis et vacare ab illis et sic de
[illegible] propria vita operatio corrumpit aliam operationem ut 8. c. li. 9. c. 9.
[illegible] vehementes applicatio ad unum corrumpit aliam [illegible]
[illegible] melius est operari [illegible] ab opere vacare secundum se
ut dictum est. Sed operari mentaliter et vacare corporaliter me-
lius est [illegible] operari corporaliter [illegible] vacare [illegible]
[illegible] loquitur [illegible] intendit [illegible] philosophus [illegible]
[illegible] vacatione [illegible] secularibus attribuit fe-
licitati. [illegible] perfecta vero dicit quod perfecta hominis
felicitas est hec que descripta est non quocumque modo. Sed accipi-
ens perfectam vite longitudinem [illegible] quia nichil eorum
que ad felicitatem pertinet est imperfectum. Sed brevitas vite [illegible]
[illegible] ad felicitatem non pertinet. Debet ergo longitudinem
vite in perfecta felicitate ut 8. li. 1. c. 9. [illegible] vide obscuram
[illegible] talis autem [illegible] talis [illegible] speculativa
felix vita est melior quam humana vel quam secundum hominem [illegible]
[illegible] hortatur nos ad [illegible]
[illegible] ponit et exponit dicens quod talis vita que est speculativa
est melior [illegible] vita secundum hominem [illegible]
[illegible] carne [illegible]
vita speculativa [illegible] divinum [illegible]
vite [illegible] quod vitam secundum hominem vocat vitam [illegible]
[illegible] vitam speculativam vocat [illegible]
intellectus [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible]
[illegible] ad hominem [illegible]
excellet vitam [illegible]
excellentia [illegible] differt [illegible]
[illegible]
[illegible]
exposita. 3o [illegible] Et [illegible] Oportet autem
hortatur nos ad perfectionem [illegible] dicens quod oportet hominem
sapere [illegible]
suadent [illegible] mortalia homines [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Ad hoc inducit nos 3. [illegible]
[illegible] mole [illegible] divinum [illegible] mole [illegible]

[illegible] proprietate est minimum et magis super excellit om-
nibus aliis que sunt in homine [illegible]
videbitur autem quod videbitur [illegible] quodammodo [illegible]
intellectus hominis sit maxime hoc scilicet intellectus propter eo quod
[illegible] est [illegible] melius [illegible] illa que sunt hominis ut 8. li. 9.
c. [illegible] maxime unumquodque est. 3o [illegible]
[illegible] vite [illegible] electiva et ordi-
nativa [illegible]
[illegible] non eligat vitam suam [illegible]
[illegible] eligit [illegible]
bestiales vitam [illegible] eligentes ut 8. li. 1.
c. 6. [illegible]
vita speculativa et contemplativa [illegible] predicta obi[illegible]
[illegible] maius [illegible] Sed bonitas [illegible] est
[illegible] bonitatis [illegible] bonitas [illegible] maior
est [illegible] non ergo melior est [illegible] vita illa [illegible]
vita. 2o quod dicit sapiens Eccl. 3. Altiora te ne
quesieris. Et apostolus non alta sapientes sed humilibus
consentientes. Sed illa que sunt in vita [illegible]
sunt nimis alta et nobis altiora quia illa non de-
bemus querere. 3o quia nemo conari debet ad impossibile sed
immortalem esse [illegible] impossibilitas [illegible]
esse impossibile [illegible] ut 8. li. 3. c. 4. quia ad
immortale nemo conari debet. Ad primum [illegible]
est gradus vite scilicet vegetative sensitive et intel-
lective [illegible] actus non corporis ut 2o de anima
[illegible]
[illegible] organica [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] vita [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Ad [illegible] conari ad
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ad [illegible] hortatur nos philosophus.
Quod autem [illegible] probatis sermonibus de fe-

ingenuali et 12. de spe[culati]va felic[itate] in speciali. Li[ber] p[rim]us a[nte]s ser[mo]ne
comparacione felicitatis speculative ad felicitatem politicam comparacio
autem car[itatis] est t[riplex], una penes perminencia[m], alia penes
co[m]munitate[m] et tercia penes indigencia[m] maiorem vel minorem.
habitus et operaciones ponit i. 6. ostendit. Prima q[uod] felicitas
speculativa est p[ro]pter hoc prima sic q[uod] speculative felix est simpliciter felix.
2. q[uod] felicitas politica est 2. v. Secunda 3. q[uod] felicitas politica
est actualis operacionis virtute conjugata etc. Est q[uod] felicitas
speculativa est ab hiis separata v. Quarta autem vite. 9. q[uod] felicitas
politica indiget pluribus v[e]l videlicet etc. 6. q[uod] speculativa indiget
pauciorib[us] v[e]l speculanti etc. Ad primam et intendit sic
arguens finale bonum vniuscuiusque primum est ei optimum
et delectabilius. Sed felix vita secundum intellectum est finale bonum
hominis. Primum cum homo sit maxime intellectus [illegible]
totius vite [illegible]
[illegible]
felicitas [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

179

aditale vel nocivum ad terrestre vel aquatile et sic de aliis consentibus secundum vel plus in bonum vel malum et per hoc videntur habere tales habitus virtutum vel viciorum moralium ut 8. huius. b. c. 14. unus [illegible] quod leo sit fortis. quod lepus timidus. quod formica prudens. quod asinus insipiens et sic de aliis. [C]ontra. 1. Opus erit pt. 2a. [illegible] quod perfecta felicitas indiget exteriori prosperitate. dicit glossa quod perfecte felicitati opus erit exteriori prosperitate cuius ratio est quia homo non est per se sufficiens ad speculandum nec perveniens ad felicitatem sed oportet corpus sanum esse et adhuc oportet cibum existere et reliquum famulatum necessarium ad corporis fomentum. [C]ontra ideo quod necessarius famulatus ad corporis sanitatem sunt. Et [illegible] dicit glossa s. alimenta quia corpus quod est consumptibile a labore ut 8. huius c. [illegible] alimentum autem debetur alicui propter nutricionem et augmentum et restauracionem deperditi ut patet de generacione. 2o. sunt necessaria vestimenta quia corpus est [illegible] passibile ab estu et frigore. 3o. [illegible] quia corpus est fatigabile et [illegible] variabile et ideo indiget loco quietis et [illegible]. Et [illegible] sunt necessaria vehicula propter [illegible] [illegible] ex 2o [illegible] [C]ontra. 1. [illegible] existimandum pt. 3a [illegible] s. quod felix non indiget multa et magna prosperitate [illegible] ponit eam. d. quod licet non contingat hominem morale esse beatum et felicem sine bonis exterioribus tamen non propter hoc existimandum multum futurum felicem indigere multis et magnis. Et hoc quod dicit. 2a pars [illegible] 2o autem ibi Et solon. [S]ed [illegible] est [illegible] quod ratio philosophi [illegible] concludit de felicitate [illegible] et indirecte per locum a minori de speculativa. 2o [illegible] quod ad felicitatem [illegible] solum esse [illegible] requirit. [illegible] de bona operacionis ad opus. [illegible] sufficienciam [illegible] philosophus sic arguit omne necessarium ad felicitatem est necessarium vel ad per se sufficienciam vel ad operacionem debitam vel ad actionem bonam. sed ad nullum istorum est necessarium multitudo [illegible] dicere [illegible] ad felicitatem [illegible] [illegible] ponit [illegible] in textu. d. quod nec [illegible] per se sufficiens. i. per se sufficiencia [illegible] i. operacio debita [illegible] indicat [illegible] omnis [illegible] [illegible] declaratur [illegible] bona [illegible] de actione quod [illegible] non existentes principes [illegible] et [illegible] agere opera virtutum [illegible] 2o [illegible] de operacione indicata [illegible] ex moderatis et [illegible] magnis [illegible] agere [illegible] virtuose i. secundum virtutem [illegible] exigentiam. et operacionem indicatam quod facile est videre quia idiote i. parvi scientes in domo sua de [illegible] ditius videntur agere opera studiosa [illegible] magis quam [illegible] potentes non [illegible] [illegible] minuentes. sed [illegible] operacionem [illegible] [illegible] quod ad [illegible] x. [illegible] de [illegible] quod vidua [illegible] plus [illegible] omnis

misit in gazophilacium lucam 21. cum tamen illa duo tantum minuta misit ceteri vero multa magna. 3o [illegible] de sufficientia quod sufficiens est [illegible] bona [illegible] [illegible] operari propter virtutem [illegible] vita [illegible] virtutem [illegible] erit utique felix quod patet [illegible] [illegible].
[C] 2o. i. Et solon. [illegible] ad idem sic [illegible] opinionem sapientum secundum est [illegible] veritate. sed opinio sapientum dicit felicem non indigere multis et [illegible] [illegible] quod ita est [illegible] ponit primo [illegible] recitans dicta solonis [illegible] 2o [illegible] i. Consonare. [illegible] quod solon [illegible] [illegible] existimavit esse felices viros moderate ditatos [illegible] bonis [illegible] sunt exteriora tamen sic agentes optima opera et viventes [illegible] quod [illegible] viros modice quod pauca possidentes agere [illegible] Anaxagoras autem [illegible] existimavit felicem esse non ditatum nec potentem. d. quod non admirabitur [illegible] [illegible] appareat multis esse [illegible] quod [illegible] [illegible] de [illegible] sunt exteriora [illegible] sola [illegible] i. [illegible]
[C] 2o. i. consonare. ponit [illegible] d. quod opinio sapientum videntur [illegible] consonare [illegible] philosophus sapientis [illegible] opinio [illegible] [illegible] habet fidem i. veritatem [illegible] aliquam [illegible] [illegible] judicatur [illegible] et [illegible] non solum [illegible] sed maxime ex vita et operibus. secundum quod [illegible] maxime [illegible] est [illegible] doctrina [illegible] vita et sermones [illegible] fecerunt maxime boni philosophi sicut socrates et [illegible] solon et anaxagoras. quod credendum est eis sicut [illegible] [illegible]
[C] 2o. i. Intendere [illegible] dat unum documentum. d. quod nos possumus intendere si vera sint vel falsa [illegible] [illegible] ea ad vitam et opera dicentium. secundum quod [illegible] est acceptandum dictum consonantibus eis operibus. cum dissonantibus non est simpliciter acceptandum sed [illegible] sermones non ad fidem sed ad examen
[C] 2o. i. Secundum intellectum [illegible] quod bona hominis vita speculativa est deo amantissima [illegible] dicit secundum arguit. deus gaudet racionabilibus tanquam suo amantissimo bono huius optimo et eis [illegible] sed [illegible] hominis vita speculativa est optima et eis [illegible] quod ipsa est deus amantissima. [illegible] ponit primo [illegible] d. quod [illegible] operans secundum intellectum [illegible] intellectum curans i. assidue [illegible] exercens et [illegible] diens et [illegible] appetitum optime dispositus [illegible] esse deo amantissimus. 2o. i. Si [illegible] ponit [illegible] d. quod [illegible] i. [illegible] dicens [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est debere erit utique [illegible] [illegible] gaudere bono [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i. [illegible] [illegible] d. quod [illegible] optimum et [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] secundum intellectum [illegible] quod [illegible] sit [illegible] [illegible] 2o. quod sint [illegible] et amantes [illegible] [illegible] secundum intellectum 3o quod sit [illegible] et dignitates [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de nobis [illegible] quod sit [illegible] optimus ut [illegible] et augeat bonum hominis
[C] 2o. i. [illegible] quod [illegible] [illegible] sic arguit [illegible] [illegible] existit ipse est deo amantissimus. sed sapiens existit maxime [illegible] [illegible] quod ipse est deo [illegible] [illegible] [illegible] primo [illegible] 2o [illegible] i. Deo.

[illegible]
[C] 2o. i. Eiusdem autem pt. 6a [illegible] arguens ita deus est esse eiusdem hominem deo amantissimum et felicissimum. sed ut patet ex [illegible] sapiens est deo amantissimus quod ipse est felicissimus. [illegible] i. ponit primo [illegible] 2o [illegible] i. [illegible] et utique et [illegible] totum [illegible] [illegible] de felicitate

Utrum [illegible] de huius. Postquam declaravit
[C] de felicitate [illegible] et integritate felicitatis [illegible] tradit [illegible] [illegible] eius. primo autem [illegible] [illegible] ponit. 2. eam solvit. i. vel [illegible] ad. 2o [illegible] dicta [illegible] sit existimandum quod [illegible] electio [illegible] vel intencio [illegible] voluminis [illegible] moralia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] bonis felicibus et vero de virtutibus et de [illegible] et non et de delectacionibus sit sufficienter dictum in [illegible] i. sermonibus grossis [illegible] [illegible] de [illegible] de [illegible] et [illegible] operibus ut 8. [illegible] c. 2. et [illegible] 2. c. 2.
[C] 2o. i. [illegible] quod [illegible] moralis [illegible] [illegible] sufficiens ad [illegible] hominem felicem et ad [illegible] felicitatem quod finis est [illegible] scientie [illegible] utique electio [illegible] [illegible] [illegible] si [illegible] non sufficit [illegible] [illegible] et ideo [illegible] [illegible] sufficienter [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] sufficit.
[C] 2o. i. vel [illegible] questionem solvit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] questione [illegible] [illegible] quod ad [illegible] hominem felicem sermo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non posse [illegible] non sufficit i. [illegible] [illegible] bonos. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sufficit i. Sermo et [illegible] [illegible] [illegible] i. Sed utique [illegible] [illegible] quod ad bonum est necessaria lex bene ordinans educacionem iuvenum i. Ex iuvene. [illegible] quod est necessaria lex ordinans [illegible] [illegible] i. [illegible] [illegible] [illegible] quod est necessaria lex cum potestate i. [illegible] [illegible] ad felicitatem [illegible] est optimum [illegible] et [illegible] [illegible] ad bonum operari i. in sola [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cura [illegible] [illegible] [illegible] domesticam cura i. Quicumque [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] et domesticam [illegible] et [illegible] [illegible] solus ille qui est [illegible] bonus legis positivus. i. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i. [illegible] i. Singula [illegible] [illegible] sic [illegible] est [illegible] [illegible] humanorum et [illegible] [illegible] ut 8. [illegible] i. c. i. methodus [illegible] [illegible] [illegible] appetit bonum humanum quod est finis omnium operum humanorum. sed in operabilibus est finis speculari et cognoscere singula operanda. sed operari ea [illegible] [illegible] [illegible] 2. c. 2. [illegible] de virtute et de [illegible] ad virtutem non est sufficiens. sed [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] et virtutibus uti vel [illegible] [illegible] [illegible] boni et felices esse possimus. [illegible] i. ponit primo [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] 2o [illegible] [illegible] ibi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] posuit hominem [illegible] felicem in contemplacione [illegible] ut dicit philosophus 8. [illegible] i. c. [illegible] [illegible] modum ponendi felicitatem [illegible] [illegible] [illegible]
[C] 2o. i. Singula. Arguit [illegible] sermones [illegible] essent sufficientes ad faciendum homines studiosos et felices [illegible] studiosi et felices [illegible] multas et magnas mercedes et graves [illegible] nobis afferrent. sed [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i.

ponit quidem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] grados et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 8. [illegible] [illegible] [illegible] locis. sed felices essent [illegible] [illegible] et [illegible] essent [illegible] quod essent boni et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] addit philosophus quod [illegible] dato quod ex sermonibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tales sermones [illegible] quod [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] obtineat
[C] 2o. i. [illegible] autem [illegible]. Declarat [illegible] [illegible] [illegible] sermo [illegible] moralis [illegible] [illegible]. 2o [illegible] sermones [illegible] [illegible] [illegible] magnificati [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tales [illegible] morales sermones videntur [illegible] [illegible] et movere ad bonum iuvenes [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bonis operibus non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] voluptuose. [illegible] [illegible] [illegible] sermones [illegible] [illegible] nobilem i. bonam [illegible] [illegible] amantem bonum honestum posse facere [illegible] i. plenum ex virtute et [illegible] felicem [illegible] felix est quia bonus ex virtute [illegible] plenus est
[C] 2o. i. [illegible] quod bonis naturis et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] indoles [illegible] [illegible] est [illegible] signum evidens et indicium future probitatis [illegible] indoles [illegible] affectionem liberalem et nobilem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] liberalis et nobilis est amare solum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] voluptatis. Sic affectio liberalis est amare non [illegible] [illegible] solum [illegible] sed [illegible] boni [illegible] et honestatis et [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nobilitas. [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] habitus [illegible] [illegible] bonum inducens. dicens [illegible] philosophus quod tales habitus existunt [illegible] et bestiis [illegible] [illegible] 6. c. 14.
[C] 2o. i. Multos autem non posse. [illegible] 3a [illegible] [illegible] ex fuga mala. 2a ex [illegible] boni ibi passione [illegible] 3o ex difficultate deponendi malum ibi non [illegible] [illegible] ex difficultate obtinendi bonum i. [illegible] [illegible] primo [illegible] arguit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sed timore recedere ab operibus [illegible] non propter fugam [illegible] sed propter solam fugam penarum eis non proficiat ad felicitatem moralis sermo [illegible] [illegible]. sed multi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sermo [illegible] multis [illegible] [illegible] sufficit proficit. [illegible] ponit primo [illegible] d. quod morales sermones non [illegible] posse provocare multos ad bonitatem [illegible] sint felices 2o ponit [illegible] [illegible] [illegible] quod moralis sermo [illegible] solum inducit verecundiam [illegible] turpitudinis [illegible] operum [illegible] timore [illegible] [illegible] [illegible] se legem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] moralis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] pena [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[C] 2o. i. [illegible] Arguit sic quicumque [illegible] [illegible] delectaciones et [illegible] [illegible] [illegible] delectaciones

et ita est quod sapientes ... qui fugiunt apparentes ... [illegible]

... quia est prudentialis huius dic... [illegible]

... de ... et ... sermo non sufficit ... [illegible]

... a malo in bonum homines ... tales quales descripti sunt ... [illegible]

... sermo est ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

... Explicit liber ethicorum ... et gloria in secula seculorum Amen.

Explicit sententia et expositio cum questionibus super libros ethicorum Aristotelis edita a fratre Giraldo Odonis ordinis fratrum minorum provincie Aquitanie. Amen.

183

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE

. Iohannes .

M cccc° L iij

cc. II, 182, I.

1 c. di guardia in
principio

22 luglio 1971

MR